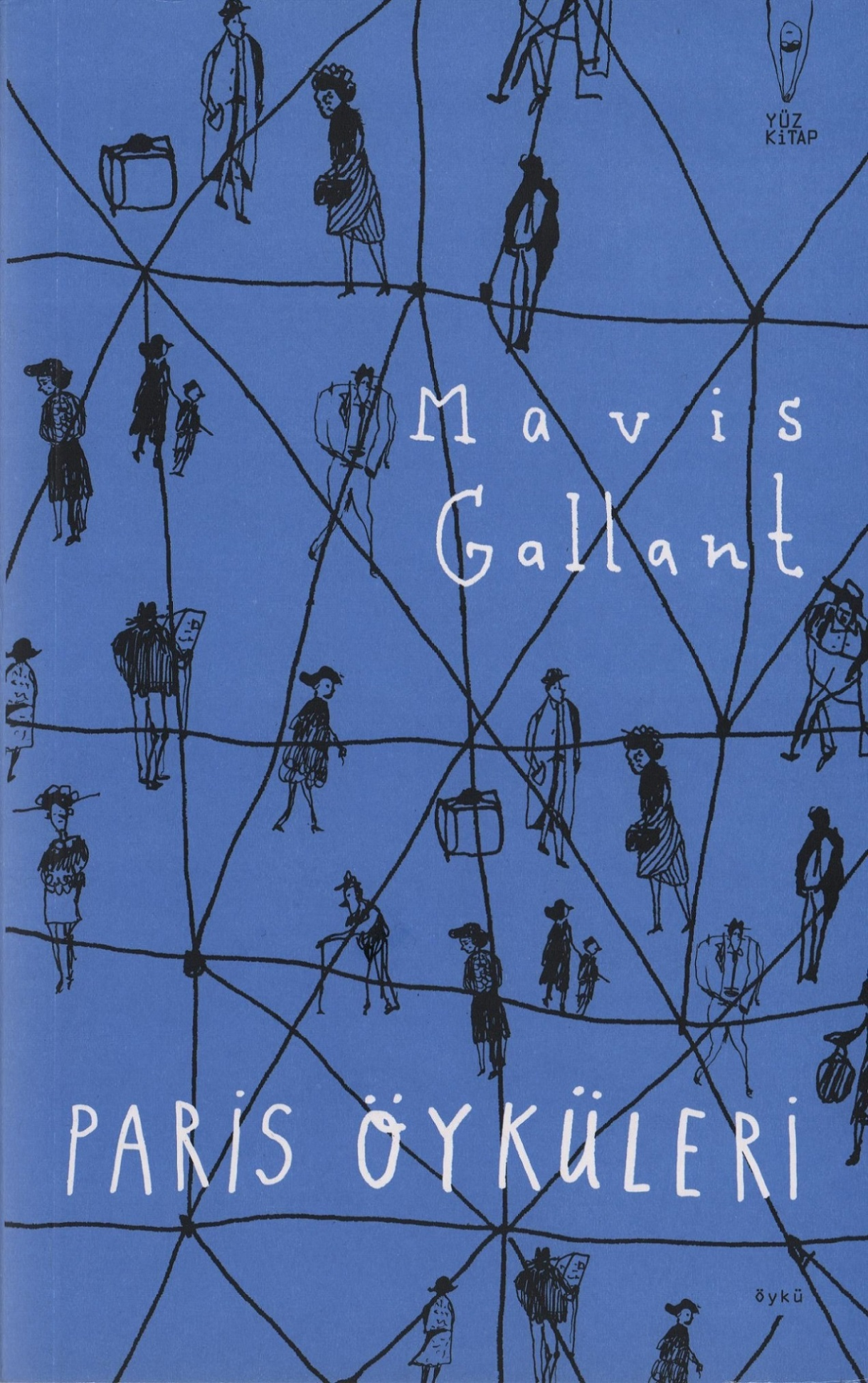

YÜZ
KİTAP
Mavis
Gallant
PARİS ÖYKÜLERİ
öykü

Mavis Gallant
Paris Öyküleri

Çeviren: Özden Arıkan

Michael Ondaatje'nin
Derleme ve Önsözüyle

Mavis Gallant 1922'de Montreal'de doğdu. Montreal'deki haftalık *The Standard* dergisinde altı yıl gazetecilik yaptıktan sonra elli yıl yaşayacağı Paris'e yerleşti. O tarihten sonra geçimini yazarlık yaparak sağladı ve ikidilli olmasına karşın bütün eserlerini sadece İngilizce yazdı. Kariyeri boyunca 116 öyküsü *New Yorker* dergisinde yayınlandı. *Other Paris, My Heart Is Broken, The Pegnitz Junction, From The Fifteenth District, Home Truths, Overhead In a Balloon, In Transit, Across The Bridge* öykü kitaplarından bazılarıdır. Ayrıca *Green Water, Green Sky* ve *Fairly Good Time* adlı iki romanı, 1968 olaylarını gözlemleyip yazdığı *Paris Notebooks* adlı bir incelemesi, *What Is To Be Done?* adlı bir oyunu vardır. 2000 yılında Matt Cohen Prize, 2002 yılında öykü dalında Rea Award ve 2006 yılında Prix Athanase-David ödüllerinin sahibi oldu. Gallant 2014 yılında Paris'te hayata veda etti.

Özden Arıkan 1963 Ankara doğumlu. Çevirmenliğe 1980'li yıllarda başladı. AnaBritannica ansiklopedisini çıkaran ekipte yer aldı. Ayrıntı Yayınları'nın birçok kitabını yayına hazırladı ve Afa Yayınları'nın "Avrupa'yı Kurmak" dizisinin editörlüğünü üstlendi; medikal dergi editörlüğü yaptı ve çeşitli yazılım yerelleştirme projelerinde çalıştı. Edebiyat ve edebiyat dışı -çoğunlukla tarih- olmak üzere kırk dolayında kitap çevirisi yayınlanmıştır. Çevirilerinden bazıları şunlardır; Margaret Atwood, *Nam-ı Diğer Grace*, Philip Roth, *Portnoy'un Feryadı*, Michéle Roberts, *Kutsanmamış Azizeler.*

Mavis Gallant
Paris Öyküleri
Özgün ismi: **Paris Stories**
©2002 Mavis Gallant

ISBN: **978-605-64920-1-3**

Çeviren: **Özden Arıkan**

Yüz Yayınları: 002
Öykü: 002

1. Baskı: **İstanbul, Haziran 2016**
2. Baskı: **İstanbul, Kasım 2017**
©Yüz Yayınları
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Aslı Karasuil Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Yüz Yayınları:
Bahariye Cad. Nihal Sk. Asiye Hanım Apt. No:9 Kat:2 D:4
Kadıköy İstanbul
Telefon: **0216 330 33 80** Faks: **0216 450 29 93**
info@yuzkitap.com.tr
www.yuzkitap.com.tr

Sertifika No: **27488**

Editör: **Peren Erdeniz**
Kapak tasarımı ve illüstrasyon: **Melis Rozental**
Kitap tasarımı: **Mehmet Ulusel**

Baskı ve Cilt:
Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi A Blok No: 3/1 Kat: 2
Avcılar / İstanbul
Telefon: **0212 412 17 77** Faks: **0212 422 11 51**
Sertifika No: **12027**

İçindekiler

Önsöz	9
Buz Arabası Geçip Giderken	19
Irina	50
Evegeçdönen	74
Transit Halinde	101
Müslüman Zevce	107
On Beşinci Bölge'den	158
Speck'in Fikri	166
Baum, Gabriel, 1935–( )	222
Remisyon	250
Grippes ile Poche	304
Forain	329
Ağustos	352
Matmazel Dias De Corta	403
Göz Göre Göre	418
Fularlar, Boncuklar, Sandaletler	446
Sonsöz	466

Önsöz

BİR AVUÇ KÜÇÜK GEMİ ENKAZI

Mavis Gallant, 1922'nin Ağustos ayında Montreal'de dünyaya geldi. Sürekli yer değiştirerek geçen bir çocukluğun (on yedi ayrı okulda okumuştu) ardından Kanada Ulusal Film Kurulu'nda, sonra da gazeteci olarak *Montreal Standard*'da çalıştı. 1944'te ilk öykülerini yayınladı ve bundan altı yıl sonra, geçimini tümüyle yazarlıkla sağlama kararı vererek Paris'e yerleşti. O zamandan beri hep Paris'te yaşamıştır. Paris duygusal, manevi, fiziksel, her açıdan onun memleketi gibidir, yine de yurtdışında yaşayan bir Kanadalı kimliğini büyük ölçüde korur.*

Son elli yılda yayınlanan eserleri çeşitli öykü derlemeleri ile iki romanın yanı sıra 1968 öğrenci ayaklanmalarını anlatan *Paris Notebooks* gibi incelemeleri ve novellalar, oyunlar ve edebiyat denemelerini içerir. Yazdığı öyküler olsun, edebiyat dışı yazıları olsun *The New Yorker*'da yıllardır düzenli olarak yayınlanmaktadır. Gallant, birçok saygın edebiyat ödülü de kazanmıştır. Bütün bunlara rağmen ABD'de eserleri basılmamıştır bile, ünü ve okur kitlesi hak ettiğinden çok küçüktür; oysa yazarların ortak sırrıdır o, hepsinin sevgisini kazandığı gibi gözlerini de korkutur. Tanıdığım iki yazar bana aynı şeyi söylemişti: Bir kitabı tamamlamakla uğraşırken asla *okumayacakları* bir yazar varsa, o da Mavis Gallant'mış. Hiçbir şey bu kadar cesaret kırıcı olamazmış. Mavis Gallant, "Marguerite Yourcenar'ın uzun yazarlık yaşamı,"

* Mavis Gallant, Şubat 2014'te Paris'te ölmüştür. - ç.n.

diye yazmıştı bir zamanlar, "daha göz alıcı bir şöhretler yığını arasında... yazarlık yaşamının amacı ve anlamının tanığı olarak yükselmektedir." Bu sözlerin, Gallant'ın kendi ortaya koyduklarına da uygun düştüğüne inanmamak elde değil.

Yazdığı birçok öykü arasından yapılmış olan bu yeni seçki, onun yabana atılmayacak edebi yeteneği açısından ancak buzdağının ucu gibidir. Bir başlık olarak *Paris Öyküleri* ise kesin bilgi vermekten çok genel bir yönü işaret eder (gerçi Gallant, bir bakıma da tamamen uygun düştüğünü, çünkü bu derlemedeki her şeyi Paris'te, kâh yazı masasının başında, kâh mutfağında yazdığını söylemektedir). Ancak öykülerin hepsi Avrupa'da geçer: Fransa'da, Avusturya, Almanya, İsviçre, İtalya ve Kıta'nın diğer bölgelerinde. Karakterlerin birçoğunun kökleri Kanada'ya uzanır, bazıları Doğu Avrupa kökenlidir. Gallant'ın Avrupası "gemi enkazları" ile dolu bir yerdir–zaten bu söz öykülerde bir kereden çok geçer. Karakterlerinin hepsinin evlerinden uzakta olduğu görülür. Açık konuşmak gerekirse, hiçbir yere ait değillerdir. Çoğu, daimi bir gezgin yaşamı sürer, en başta göçebeliğe niyetlenmiş olmasalar bile. Kesin yerleşecek bir yer bulamadıkça da geçmişe nostaljiye kapılmadan, geleceğe ise hırpalanmış umutlarla bakarlar. Öyle ki Gallant'ın ilk romanlarından *Green Water, Green Sky* için *As You Like It*'ten seçtiği önsöz bile feci ironik gözükür: "Yaa, şimdi bu Arden ellerinde iyice şaşkın oldum. Daha iyiydi halim memleketimde, gerçi gezginler kanaatkâr olmalıdır."

"Göçmenliğin kendisi yanılgı üstüne kuruludur," diye yazmıştır Gallant, nitekim karakterlerini de bekleme salonlarında, tam bir köprünün ortasında, balonla göğe yükselirken veya transit halinde yakalar, bu ortamlarda onların tanığı olur–zaten öykülere koyduğu başlıklar tamamlanmamış veya geçiş halindeki durumları ifade eder. (Birden çok öyküde yer verdiği eğlenceli karakteri Grippes–aynı zamanda bir kenar mahallede kira toplayan bir yazardır kendisi, komşularından muzdarip, değişen devirden şikâyetçidir–tam olmak istediği yerde olan tek ki-

şidir içlerinde.) Biraz zaman geçince bu kişi koleksiyonu, okurun gözünde dünyanın gerçek durumunu temsil etmeye başlar.

Mavis Gallant'ın Avrupası'ndaki karakterler karmaşıktır, çeşit çeşittir. Aynı şeyi, onun sürekli renk değiştiren, çok yönlü yazısı için de söylemek mümkün. Şaşmaz biçimde hemen tanınacak bir üslupla yazan ve değişmez bir manzarayı anlatan yazarlardan fersah fersah farklıdır o. Gerçi biz okurlar zamanla onun bukalemun tabiatına, hızlı temposuna ve ani U dönüşlerine *gerçekten* alışıyor, mizahın veya hüznün altından halıyı birden çekiverecek mi diye dikkatle izleyip dinler oluyoruz. Gallant'ın nüktedanlığı hince, neredeyse yetişilemeyecek kadar da hızlıdır; şefkati ise en olmadık anda ortaya çıkar. Her köşeden gülmece olanakları çıkıverir karşımıza:

> Harıl harıl sanat koleksiyonu yapan Blum-Bloch-Weilerlerden devlet adamları, yargıçlar, antropologlar ve generaller çıkardı, ancak meteliksiz ve gizemci kuzenleri olup şair, kütüphaneci, bir de Benedikten keşişi çıkaran Blum-Weiler-Bloch'larla hiçbir şekilde karıştırılmamaları gerekiyordu.
>
> "Speck'in Fikri"

> Çocukların nasıl dünyaya geldiğine dair belli belirsiz bir fikrim bile yoktu. Tek bildiğim bunun için iki kişi gerektiğiydi ve sanıyordum ki bunların, dokuz ay süren bir tür ritüeli yerine getirmesi lazım. Bu da gözüme, esrarengiz kurallara göre oynanıp uzadıkça uzayan bir cins iskambil oyunu gibi görünüyordu.
>
> "Varieties of Exile"

Gallant, bir durumu veya kişiliği, okurun bilinçdışı algısında bir iki derece bükmekte çok ustadır, öyle ki okur kendini yeni ve yabancı bir konumda buluverir birden ve bir şeyi çok

daha geniş bir açıdan veya alaycı bir bakışla görmeye başlar. Öyküler, açıları ve nitelikleriyle kübist etki yaratır, gerçi çoğu zaman anlatıcı, ufacık bir kancayla karakterlerden birine tembel tembel, neredeyse kazara bağlanmış havası verir–belki bir İtalyan hizmetkârdır bu karakter, belki bir vergi müşaviri, bir sanat koleksiyoncusu...

Gallant'ın karakterlerinden birkaçını saymak bile onun dünyasının nasıl geniş bir alana yayıldığını, nasıl çeşitlilik dolu olduğunu göstermeye yeter: Kayıp oğullar, mülteciler, çekirdek aileden veya düzen güçlerinden kaçanlar, hep geri dönebilmek için çırpınır durur, ama bunu yapacak silahları yoktur ellerinde. Gallant, becerileri ile inançlarını takıntılı bir bohça gibi yanında gezdirip duran, kendi yerini bulamamış vatandaşın davranışını yakalayıverir. Bize asıl sunduğu ise yirminci yüzyıl Avrupası'nın yeraltı haritasıdır ve bir avuç tehlikeli, izinsiz yapılmış portre duygusu yaratır bu. "On Beşinci Bölge'den" adında, yakınmalarla dolu o hınzır öyküde hortlaklara bile söz düşmüştür.

Kozmopolit bir dünya tasvir eden Gallant, sonu gelmez çeşitlilikte seslerin ve kişiliklerin yazarıdır, ama bu öyküler aynı zamanda da kelimenin en olumlu anlamıyla bölgeseldir. Çok güçlü bir mekân duygusu vardır. Paris üzerine bir yazısında, "nazik çirkinliğiyle ufak, loş bir şapel"den söz eder. Onun gözünde şehir, aralıksız bir değişim ve evrim halindedir, nitekim Gallant, şehri bütün görünümleriyle bir araya toplayan mizah dolu bir arkeolojisini sunar Paris'in–"Speck'in Fikri" öyküsünün girişinde gördüğümüz gibi:

> Sandor Speck'in Paris'teki ilk sanat galerisi Sağ Yaka'da, St. Elisabeth Kilisesi yakınında, araba girmeyecek kadar dar bir sokaktaydı. Bulunduğu bina, beş katlı bir otoparka yer açmak için haritadan silinince, Speck de Seine'i geçerek Saint-Julien-le-Pauvre'un gölgesine sığındı ve yasaların yıkımdan koruduğu bu güzel manzaralı virane mahallede

tezgâhını açtı. Ayrılıkçı Bask militanları, kıyılarının güzelliğini sömüren bir seyahat acentası sanarak galerisini havaya uçurunca, sigortadan parasını alıp Faubourg Saint-Germain'e taşındı.

Gerçi çoğu zaman Gallant, karakterlerden oluşmuş bir opera komik yaratır. İnsanların zihnine ve ruh hallerine öyle bir hızla girip çıkar ki bu yolculukta gösterilen teknik hüneri çoğu zaman gözden kaçırırız. Üstelik insanların en derinlerdeki saiklerine de anlaşılan yerinden bile kalkmadan bakabilmektedir çoğu kez. Oysa onu tekrar tekrar okudukça, daha biz ne olduğunu anlamadan kişilerden birini daire içine almış, bir sesi tutup yakalamış, bir karakterin belli bir konudan kaçınmasını veya bir giysi hakkında konuşmasını anlatırken onun bütün yaşamına damgasını vuran davranışını gözler önüne serivermiş olduğunu fark ederiz. Yazar, bu karakterleri hep düşünce ile olası eylem arasındaki bölgede bulur. "Forain," bir hareketin tam ortasında kalakalmış, ne bir karar verebilen ne harekete geçebilen bir karakterin zihninde geçer–yapmak istediğini yapmak çok zordur işte bazen, o koridorun sonu çok uzaklardadır. Öyküdeki aksiyon, Doğu Avrupalı göçmen yazarların eserlerini basan Parisli bir yayıncının bir cenazeye gitmesi, ölen kişi üzerine düşüncelere dalması ve sonra oradan ayrılmasından ibarettir. Ama karmaşık bir ağ örerek birbirine geçmiş bir dolu yaşam–yazarların, hayat arkadaşlarının ve onların kız evlatlarının, temsilcileri ile yayıncılarının yaşamları–yirmi sayfa boyunca incelikle ve lezzetle çıkarılır ortaya; Avrupa'daki edebiyat sürgünlerinin pek de iddialı olmayan, aslında tükenip gitmiş meslek yaşamları da bunun içindedir.

Bir şeyi yapmayı isteme davranışı ile minimal düzeyde eyleme geçme arasında daima gerginlik dolu bir sınır vardır. Gerçi Gallant'ın yarattığı dünya gölgeler içinde de olsa, öyküleri göz açıp kapayıncaya kadar çabuk, bir o kadar netlikle geçer. Eksik

kalmış bu yaşamları her yönüyle gösteren bir dizi eskizi getirirler akla. Çoğunlukla gerçeküstücü bir şekilde komik, bazen kederli, bazen de boş bir kibirle doludurlar. Biz de bu öykülerin içinde yaşar, kendimizle ilgili olarak görmeyi hiç ummadığımız şeyleri görüveririz.

"Yazarlar hayal kuran çocuklara benziyor galiba," diye yazmıştır Mavis Gallant. Bir bakıma bizim de onun eserlerinde bulduğumuz, yazarın tanıklık ettiği bu müphem, karmaşık dünyaya bir çocuğa özgü o tuhaf netlikle bakabilme imkânıdır. Gallant, karakterlerinin davranışını cüretle, merakla, yetişkinleri izleyip incelemekte olan bir çocuğun aman tanımazlığıyla irdeler. Bunun sonucu, harikulade hakikat ve aynı zamanda, kendi kendini muhteşem bir şekilde açığa çıkarmadır. Birçok öykünün akla getirdiği, sanatçıya ait bir maske veya portredir, bazen de dünya yüzünde faaliyetlere dalmış bir *persona*–tıpkı Patricia Highsmith'in o ahlaksız Ripley'yi yaratıp, ne yaparsa yapsın diye (üçkâğıtçılık, rüşvet, cinayet, sahtekârlık, iyi bir restoran adabı, önüne gelenle seks) yeryüzüne saldıktan sonra İsviçre'deki küçük evine çekilmesi gibi. Yazarların numarası da işte budur, kendini silerek, saklayarak kendi portresini yaratma paradoksu budur. Henry James de bir ziyafet sofrasında kulağına çalınan *donnée*'yi evirip çevirerek *What Maisie Knew*'un girift koreografisini yaratmıştı ya. İnsan ister istemez Gallant'ın da insanları aynı gözle gördüğünden, onlarla aynı şekilde bir araya geldiğinden, sonra da bu karakterlerin dünyasının kesin manzarasını icada koyulduğundan şüpheleniyor. Onun girdiği bu süreç ne caka satmak içindir, ne yazar olarak ününü artırmak için; daima yaman ve bir o kadar cömert bir şekilde çizer portrelerini. Sözgelimi, "Buz Arabası Geçip Giderken"de keskin bir satir hâkimdir, ama yine de bizi satirin ötesine götürerek, sempatik olabileceğine hiç inanmayacağımız bir karaktere merhametle yaklaşmamızı sağlayabilmiştir. Bu şefkat anı, önceden çizilmiş olan portre-

nin yerini de almaz, onu herhangi bir şekilde geçersiz de kılmaz. Peter hâlâ acınacak haldedir, ama artık biliriz ki bir anlığına bir şey olmuş, bu adam, insan tabiatına dair ansızın derin bir kavrayış göstermiştir.

Her durumda Gallant, dramatik açıdan aşikâr olana hiç yeltenmeden bizi daima şaşırtmayı bilir. Bu nedenle "Buz Arabası"nda, kadının kocasını aldatmış olabileceği ihtimali üzerinde durulmaz bile, çünkü öykünün esprisi bu *değildir*. Bu öykülerde müthiş bir yaratım özgürlüğünü hisseder insan, bir sonraki cümlede ton veya içerik yüz seksen derece değişebilir, araya giren kısacık bir şeyden koca bir yaşam ortaya çıkabilir–bazen bir karakter bir şey düşünmekteyken, tam ortasında bir başka karakterin özgeçmişini bulursunuz karşınızda. Yazar olarak Gallant'ın kimseye müdanası yoktur. Hem böylesine ağır, gerçekten karanlık ve insansevmez olabilen bir yazarın eserlerinde bunca süreğen ve yumuşacık bir gülünçlük, hatta bazen bol tarafından fars bulmak da dikkate değer doğrusu.

Bu derlemenin nispeten yeni öykülerinden olan "Fularlar, Boncuklar, Sandaletler"de tam anlamıyla formunda bir Gallant çıkar karşımıza: Yazısı çok enerjik bir tempoda ilerler, yine de rahattır, kesin biçimde telaşsızdır. Başıboş düşünceler bir paragraftan diğerine atlar. Theo, eski karısının yeni kocasına göre Max Ernst'e mi benzemektedir, Braque'a mı–yoksa Balthus'e mi? Ve bu önemsiz nakarat, anlatı boyunca gelişigüzel yüzeye çıkar durur. Bu öyküde Gallant'ın en dikkate değer özelliklerinden birini de görürüz: Gözle görülür biçimde bir edebi sanat ortaya koymaksızın yan karakterlerin düşünce süreçlerine sızma ya da dalma yeteneği. Baş kadın karakter olan Mathilde'in zihninin, öykünün *dışındaki* anlatıcının sesine (muhtemelen) yaklaşan bir şeyle zaman zaman birleşmesi ise anlatıda ender görülür bir yakınlık, samimiyet duygusu oluşturur. Gerçi eski kocanın anılarını, hatta belki "Göz Göre Göre" adlı öyküde Henri Grippes'in oradan oraya zıplayan düşüncelerini okurken de benzer bir ya-

kınlığa inanmak mümkündür. Gallant'ın yazıda ortaya koyduğu işçilik ve empati, inceden inceye kendini duyuran takıntılı sesleri canlandırmadaki ustalığı, her zaman bizden bir adım öndedir. Ne de olsa, kendi ifadesiyle Yourcenar'da bulunan şeyi kurmuştur o da: "düşünce ittifakı."

"Hiçbir yeteneğim olmayan bir işe soyunduğum yolunda büyük, çok büyük bir korku vardı bende ve bundan kurtulmak yıllarımı aldı... Hiç de üstesinden gelemeyeceğim bir şeye hayatımı adamakta olduğumdan korkuyordum." Bir keresinde bir röportajda böyle söylemişti Gallant. Bazı yazarların büyüklüğü, kendi tereddütlerinden, öykülerini nasıl kuracaklarını, hatta belki öykü yaratmayı başarıp başaramayacaklarını kendilerinin de tam bilmemesinden ileri gelir. Belki de her sözcüğün ve her satırın sahtelik veya kendinden memnunluk ölçülerine göre sınanmasının sonucudur. Metnin içinde yer alan, kendi kendini sınamaya, kendini eleştirmeye dönük bir mizahın sonucudur bir yandan da. "Yazdığım hiçbir satırdan emin değilim ve okurlarım olana kadar emin olamam." O okur ortaya çıkana kadar da, "güvensiz bir yaşam" ile ilgili belirsizlik, ortak bir tanıklık haline gelir. Çok az yazar vardır ki bunu yazarlık yaşamının amacı ve anlamı kılmış olsun. "Diğer bütün sanat biçimleri gibi," diye yazmıştır Mavis Gallant, "edebiyat da bir ölüm-kalım meselesidir, ne bir eksik ne bir fazla."

–MICHAEL ONDAATJE

Tess Taconis'e, en souvenir de notre jeunesse

Buz Arabası Geçip Giderken

Artık dünya işlerinden uzaklaşmış ve başladıkları yere dönmüş olduklarına göre konuşabilir Peter Frazier'ın karısı: "Uluslararası alanda bizden başka herkes bir yerlere geldi."

"Üçkâğıtçı olman lazım da ondan," oluyor yanıt.

"Veya kafayı çalıştıracaksın. Yazık ki bizde bunlar yoktu."

Pazar sabahı. Mutfakta oturmuş kahvelerini içiyorlar, ağır ağır, geçmişi anımsayarak. Adlarını söylüyorlar insanların, birer tılsımmışçasına. Peter'ın aklına Agnes Brusen geliyor, ama daha yüzlerce isim var. Karı koca arasında bir şaka olarak Peter ile Sheilah, Hong Kong'dan aldıkları ipek sabahlıkları giymişler. Her biri diğerini bir tavus kuşu olarak düşünüyor, epeyce ihtişamlı, yine de sanki sabahlıkları şapşalca buluyormuş da matraklık olsun diye giymiş gibi yapıyorlar.

Peter ile Sheilah ve iki kızları, Sandra ile Jennifer, Peter'ın bekâr ablası Lucille'de misafir. On yedi haftadır Lucille'de kalıyorlar, Uzakdoğu'dan Toronto'ya döndüklerinden beri. Kocaman eski eşya sandıkları mutfağın bir köşesini kapatmış, buzdolabı kapısında sıkıntı yaratıyor; ama Lucille bile diyor ki sandık olduğu yerde kalabilirmiş, şimdilik. Frazierların geleceği öyle belirsiz ki; her şey daha sürüncemede.

Lucille yatak odasını iki yeğenine vermiş, kendisi holde bir şezlongda yatıyor. Ana babaya ise oturma odasındaki divan düşmüş. Burada hiçbir ayrıcalıkları yok; Lucille, ilgisini çeken son televizyon programını da izleyip bitirdikten sonra uyuyorlar ancak. Giysileri, holdeki dolapta kışlık paltoların altında ezili-

yor. İlk kez birilerinin onları yargılamakta olduğunu biliyorlar. Sandra ile Jennifer, Sheilah ile Peter'ın bir karar vermesini bekliyor. Bu egzotik ana babanın bu sefer nereye uçacağını öğrenmeyi bekliyorlar. Sheilah nasıl bir iklimde karar kılacak? Peter ne cins bir işe razı olacak? Ana baba hazır oldu mu çocuklar da kendi kararlarını verecekler. Sandra ile Jennifer'ın halalarının yanında kalmayı seçmesi de pekâlâ mümkün.

Bir çift çalıkuşu, gözünü dikmiş tavus kuşu ana babayı izliyor. Lucille ile yeğenleri hemen hemen aynı kumaştan–açık kumral, yavanlıklarıyla gururlu. Kızların ikisinde de ne babanın kaygısızlığından eser var, ne annenin görüntüsünden–annenin boyu bosu, vücudunu taşıyışı, gür saçları ve gök gözlerinden nasiplenmemişler. Çocuklar ana babadan daha ihtiyatlı; daha Kanadalı. Halalarının dairesini gördüklerinde, dokuz yıldır Kanada'dan uzaktaydılar, ta iki ve dört yaşından beri; büyük olanı, Jennifer, şöyle demişti: "İşte artık evdeyiz." Genizden gelen, monoton bir sesi var. Nereden öğrenmiş bu sesi? Hem burası nereden ev oluyormuş? Peter'ın bu esrarengiz çocuklarla ilgili her şeye yanıtı belli: "Kanlarında vardır."

Pazar sabahı Lucille yeğenlerini kiliseye götürüyor. Kardeşiyle ilişkisinde dayattığı tek koşul bu anlaşılan: Çocuklar edepli yetişecek. Kızlar seve seve gidiyor, yeni şapkaları ile çanta ve eldivenleri, mercan bilezikleri, dizi dizi incileriyle. Ana babada ise üst baş dökülüyor, zihinler bulanık daha, ne de olsa pazar sabahı, oturmuş baş başa kahvelerini içiyor ve geçmişten konuşuyorlar.

"Biz üçkâğıtçı değildik," diyor Peter. "Kafayı çalıştırmayı bile beceremedik."

Sheilah'nın başı dikleşiyor; öyle batıp gidecek biri değil o. Geçirdikleri zamana karşılık ellerinde hiçbir şeyleri olmadığını söylemek yanlış olur. Sheilah'nın bir Balenciaga'sı var. Siyah bir öğleden sonra elbisesi, kaskatı kolalı ve bel kısmı balenli, yeni modaya göre uzun kaçıyor, ama ne Sheilah ne de Peter tek bir ipliğini değiştirir. Balenciaga onların tılsımı, hazinesi; elbise

akıllarına gelince birbirlerinin ellerine dokunuyor, yılların bitip gitmiş olmadığını, puslar arasından hârikulâde göründüğünü, daha da yaşanacak yıllar olduğunu düşünüyorlar.

İlk gittikleri yer Paris'ti. Ellilerin başında uluslararası işler en çok orada bulunurdu. Peter, ömrü boyunca görüp göreceği son toplu para olduğunu bildiği bir miras kırıntısına konmuştu ve başlangıç için yeterdi bu: Sheilah ile Peter'a ve bebeklerine, bir de eşya sandıklarına. Sevinç ve şaşkınlıkla farkına vardıkları gibi bankada paraları vardı. Birbirlerine, "Bir yıl yeter," diyorlardı. Peter yeni iş konusunda titizdi; önüne çıkacak ilk işi kabul etmek için gelmemişti onca yolu. Paris'te karşılaştığı Hugh Taylor, benzin kaçakçılığından karısını Paris'te, sevgilisini Roma'da yaşatacak kadar para kazanıyordu. Peter bu durumdan çok etkilenmişti, ne de olsa Taylor'ı, hayat konusunda zerre yeteneği olmayan, asık suratlı bir burslu öğrenci olarak hatırlıyordu. Taylor'ın bir işi vardı elbette. Ben Avrupa'ya gidip benzin kaçakçılığı yapayım, dememişti adam. Bu Peter'a bir fikir vermişti; bir şeyler şekilleniyordu artık zihninde. Önce dereyi bir görürsün. Sonra, uluslararası bir partide karşısına çıkan Johnny Hertzberg, asıl gidilecek yerin Almanya olduğunu söyledi. Hertzberg'in dediğine göre her kim bu zamanda Almanya'dan cebi delik dönerse burada işi olmayacak kadar aptaldı ve memleketinde oturup masa başında çalışmaya müstehaktı. Peter da başıyla onaylamıştı, sanki kendisi de zaten böyle düşünmüş gibi. Almanya'yı düşünmeye başladı. Paris tatil için iyiydi de, burada deniz bitmişti artık. Evet, Almanya. Peter'ın parası gittikçe azalıyordu. Sık sık Almanya'yı düşünür olmuştu.

Nemli ve hassas bir kış geçirmişlerdi; öyle kırılgan bir zamandı ki hâlâ sözünü etme cesareti bulamazlar. Bolluk içinde gibiydiler, bol da zamanları vardı hem. Rüya gibi bir evlilik yaşıyorlardı, daha kumaşı bozulmamıştı, ne yırtığı vardı ne lekesi. Kış boyu paralarını harcadılar, partilere gittiler, Peter'ın gelecekteki işi hakkında konuştular. Dört ay sürdü bu. Bütün paraları-

nı harcayıp gelecek zamanda yaşadılar ve bir daha asla o kadar mutlu olmadılar.

Dört ayın sonunda bir anda Paris'ten uzakta bulmuşlardı kendilerini, ama Almanya'da değil–Cenevre'de. Peter, bunun Trudeauların Ritz'teki düğününde yaşanan olay yüzünden olduğunu düşünüyor. Paul Trudeau, Peter'ın okuldan ve donanmadan tanıdığı bir Fransız Kanadalıydı. Züppenin teki olup çıkmıştı Trudeau, kariyeri ve Paris'teki bağlantılarıyla böbürleniyordu. Farkını hissettirmek için uğraşıyordu, oysa Peter'a göre fark, yabancılar içindi sadece. Düğün töreninde Peter, yere boylu boyunca uzanıp öldüğünü söyledi. Beyaz bir açelyayı pirinç saksısıyla göğsüne koymuş, şarkı söylüyordu: "Rabbim duy yakarışımızı, esirge fırtınadaki canlarımızı." Sheilah onun üzerine eğilip dedi ki, "Peter, canım, kalk hadi. Dinle beni Pete, sana bir yardımı dokunabilecek olan kim varsa hepsi bu salonda. Beni seviyorsan kalkarsın."

"Seni seviyorum tabii," derken Peter, ciddi bir konuşmaya girmeye hazırdı. "Öyle güzel ki," dedi ikinci bir yüze dönüp. "Boyu neredeyse benimki kadar. Londra'da mankenlik yapıyordu zaten. Savaş sırasında Londra'da tanıştım onunla. Savaş sırasında orada tanıştım." Göğsünde açelyasıyla sırt üstü yatmış, hikâyelerini anlatıyordu. Bir garson gelip pirinç saksıyı aldı ve Peter, zorla ayağa kaldırıldıktan sonra garsonu bir yumrukta yere devirdi. Trudeau'nun karısı, Azize Ursula manastırından çıkma taze gelin, sinir krizleri geçirmeye başlamıştı ve her ne kadar Paul Trudeau ile Peter eski ahbap olsalar da, Trudeau onunla bir daha konuşmadı. Şimdi diyor ki Peter, Fransız Kanadalılarında garez huyu varmış hep. Söylediğine göre Trudeau elçilikten araya girmelerini istemiş. Neyse ki memlekette "Frazier" adını ciddiye alan birkaç kişi vardı hâlâ, nitekim Peter'ın başvurdukları da bu insanlar oldu. Sağa sola mektup yazarak bir Fransız Kanadalı kliğinin doğru dürüst bir işe girmesini engellemekte olduğunu anlattı, bu konuda bir şey yapılabilir miydi acaba? Kimse

doğrudan cevap vermedi, ama belli ki vardıkları karar Cenevre sürgünüydü: Peter, tefekkür ve nedametle geçirilecek bir dönem, diye açıklamıştı bunu Sheilah'ya, hem de işi Lucille aracılığıyla diplomatik bir şekilde halletmişlerdi. Lucille, Cenevre'de sekreterlik yapmakta olan May Fergus adındaki arkadaşının bir işten bahsettiğini yazıyordu. Milletler Sarayında bulunan uluslararası bir kuruluşun enformasyon dairesinde resim dosyalama işiydi bu. Ücret idare ederdi, ama Lucille zaten Peter'ın işsiz güçsüz dolaşmaktan bıkmış olduğu kanısındaydı.

Peter ablasına sık sık soruyor şimdi, kimin parmağı vardı o işte diye–Peter'ın Cenevre'ye gitmesini önermesi için hangi önemli kişi yazdırmıştı o mektubu?

"Hiç kimse," diyor Lucille. "Yani *senin* kastettiğin şekilde hiç kimse. Gerçekten de orada çalışan bir kız arkadaşım vardı, senin de Paris'te paraları hızla tüketmekte olduğunu biliyordum."

"Üst düzey biri olmalı," diyor Peter. Hayranlıkla bakıyor ablasına, karısına sık sık bakmış olduğu gibi.

Peter'ın karısı, Paris'te sevmişti onu. Evlilikte aradığı her şeyi o kış orada buldu. Peter'ın dosyalama memuru olarak çalıştığı ve mobilyalı bir apartman dairesinde oturdukları Cenevre'de ise sanki Paris'teymişler ve hayatları hâlâ aynıymış gibi yapıyordu. Çocuklar yatmadan önce karınlarını doyururken, o da sanki Peter'la ikisi dışarıda yiyecekmiş gibi giyinirdi. Balenciaga'yı giyer, Peter'la birlikte yemek yedikleri oyun masasına mumlar koyardı. Elbisenin yakasına makyaj malzemesi bulaşmıştı. Peter, onun ıslak bir süngerle lekeyi çıkarmaya çalışmasını hatırlıyor. Mutfakta hatırlıyor onu, lekeli Balenciaga ile, elinde kirli bir süngerle makyaj lekesini hafif hafif ovuşunu hatırlıyor. Tam arkasında, mutfak masasında Sandra ile Jennifer, düğmesiz pjjamalarıyla tavşan terliklerini giymiş, marmelatlı ekmek ve sütten oluşan akşam yemeklerini yiyorlar. Çocuklar uyuduktan sonra

karı koca büyük bir ciddiyet içinde, törensel hareketlerle yerlerdi yemeklerini, Sheilah bir kraliçe edasıyla dimdik otururdu.

Esrarengiz bir sürgün dönemiydi bu ve Peter, artık özgür olduğunu, istediği yere gidebileceğini gösteren işaretleri veya sinyalleri beklemek durumundaydı. Bu işe başka türlü bakmadı hiç. Kendisinin başvurmuş olduğunu da unuttu. Bir kabahat işlediği için Cenevre'ye gönderilmiş olduğunu düşünüyor, serbest bırakılacağı zamanı bekliyordu. İşyerinde kimse üstüne varmıyordu. Amiri istifa etmişti ve iki masalı bu odada aylardır bir başınaydı. *Herald Tribune* okuyor, burada işlerin nasıl yürüdüğünü keşfe çalışıyordu–resmi olarak aldıkları maaşla ötekiler nasıl sürdürüyordu acaba hayatlarını? Ama dışarı sır vermeyen bir tezgâhtı bu. Artık serüvenciler değil, emeklilik gününü bekleyen devlet memurları vardı karşısında. Sorularına kimse cevap vermiyordu. Şaka yaptığını zannetmiş gibi davranıyorlardı. Peter'ın sürgündeki tek tesellisi, baharın sonuna doğru ve yaz başında yaşadığı birkaç mutlu hafta sonu oldu. Bir başka eski dosta rastlamıştı, Mike Burleigh'ye. Ciddi bir liberal olan Mike, bir mirasın sahibi olan ciddi bir kadınla evlenmişti. Burleighlerin iki ayrı konuk listesi vardı. İlki, ağırlamak zorunda olduklarını hissettikleri, afrası tafrası bol insanlardan oluşuyordu; ikincisi ise gerçek arkadaşlarından, kendi istedikleri arkadaşlardan. Gerçek arkadaşlar, afra tafra yapıp sıkıcı olmak için canla başla çalışır, böylece birinci konuk listesine atlamayı umarlardı, ama pek azı başarabilmişti bunu. Peter ise doğrudan birinci listeye girmişti. Herhalde Mike, Peter'ın neden dosyalama memuruymuş gibi yaptığını ilk başta anlamamıştı. Öyle bir havası vardı Peter'ın–Cenevre'de işlerin nasıl yürüdüğünü görmek için evrensel bir müfettiş eliyle gönderilmiş olabilirdi.

Mayıs ve haziran aylarının her cumasında, bir de temmuzun bir kısmında Frazierlar, gök mavisi bir Fiat kiralayıp Cenevre'nin altmış beş kilometre doğusuna, Burleighlerin yazlığına gittiler. Yanlarında çocukları, bir bavul, çocukların lime lime

olmuş boyama kitapları ve hediye niyetine bir şişe cin olurdu. Hatıralarda suyla ve su kuşlarıyla birlikte anılan bir dönemdir bu; kuğular, güller ve ötücü kuşlarla. O zamanlar çocuklar küçüktü daha ve hâlâ onlarındı. Çok fazla anarlarsa o günleri ağızları sulanır, karınları yanar. Peter, "Yaşandığı müddetçe güzeldi," der. Kâfi. Yaşandığı müddetçe Sheilah ile Madge Burleigh yakındılar birbirlerine. Yaz aylarının uzun ikindilerini kocalarını bırakarak baş başa geçirir, annelerini karşılaştırır, birbirlerinin ciltlerine ve saçlarına övgüler düzerlerdi. Sheilah, Liverpool'da geçen çocukluğunu şu sözlerle açmıştı Madge'e–Peter'a değil: "Sıçanlar kadar yoksul." Peter bunu sonradan duymuştu, Mike'tan. İki kadının dostluğu, Peter'a kötü bir şeylerin başlangıcı gibi görünüyordu. Bir kadına güvenirdi, ama iki kadına değil. On hafta sürdü nitekim. Bir pazar günü Madge, normal olarak Frazierların kaldığı iki yatak odasına, Pakistan'dan gelecek bir grup sosyoloğu ağırlamak için ihtiyacı olduğunu söyledi ve işte orada bitti. Kasım geldiğinde Frazierlar, Burleighlerin yazlığı kapattığını ve Cenevre'de, kışlık dairelerinde olduğunu öğrendiler; hiç ses çıkmamıştı. Yapacak bir şey yoktu, temyizi yoktu ki bunun.

Artık Peter, merhum babasını tanımış olan herkese mektuplar yollamaya başlamıştı. Tatlı sarı bir sonbahar yaşamaktaydı. Niye şehrin sokaklarını karanlık, her tarafta yağmurdan kararmış pencerelerle hatırlıyor peki? Sheilah ve çocuklarla beraber hatırlıyor kendini, dışarıda hiç durmadan yağmur yağarken kendi ufacık sığınaklarında birbirlerine sokulmuşlar gibi. Çocuklar dairedeki yatak odasında uyurdu, çünkü buranın penceresi caddeye açıldığı için soluk alabiliyorlardı. Peter ile Sheilah oturma odasındaki kanepede yatıyordu. Pencereleri gerçek bir pencere değildi, çimento dökülü sahanlığa bakan kare bir açıklıktan ibaretti. Bir mağara kadar nemliydi bu daire. Peter mutfaktaki buğuyu, lavabonun altındaki su birikintilerini, boruların terlemesini hatırlıyor. Çocukların yıkanıp tepelerine asılmış giysilerinden su damlardı hep üstüne. Çocukların odasında dikleme-

sine duran eşya sandığı tam boşaltılmamıştı. Sheilah bu hayatı kabullenmeyi reddediyordu; bırakmamıştı kendini. Bir seferinde Peter, onun h'leri yutarak konuştuğunu işitti. "Siz şanslısınız ayatta," diyordu kızlara. "Ben bir öğünde bu kadar yemek görmezdim iç. Kâğıtta patates alır veya op diye merdivene oturup bir peymek atıştırırdım." Peter, peymek nedir diye sormadı hiç. Peynir ekmek demek olduğunu düşünür hâlâ.

"Siz şanslısınız ayatta"yı duyduğu gün anlamıştı ki şimdiye dek sadece görüntüsünü verdikleri bir şeye dönüşmekteydiler artık: Kılıksız devlet memuru ile çoluk çocuğuna. Avrupalı olsaydı işe bisikletle giderdi, sınıfını ve durumunu belirten üniformasıyla. Üstüne sıkıca oturan bir ceket giyerdi, yakası tersyüz edilmiş, kravatı kirli olurdu. Sonra, acaba buraya gelmek bir hata mıydı diye düşündü, isminin birileri için bir şeyler ifade edeceği yerlerde mi olmalıydı yoksa. Elbette Peter Frazier, "Frazier"ın ses getireceği bir yerde yaşamalıydı, değil mi? Ontario'da şimdi bile "Frazier" deyince karşısındakinin suratında boş bir ifade belirir, sanki o suratın sahibi ta içinde bir yerlerde bir rehbere danışırmış gibi. Nedir Frazier? Ne demektir? Petrol mü? Güç kudret mi? Siyaset mi? Buğday mı? Gayrimenkul mü? Peter'ın babası ölünce alacaklılar evin kapısına kilit vurdurmuştu. Halası ise adamın birinin garsoniyerinde kalp krizinden olduğu yere yığılıvermiş, meğer onu hiç tanımamışız diye düşünen üç oğul ile dul bir koca bırakmıştı geride. Vasiyeti de hayal kırıklığı yaratmıştı. O kuşaktan kimse doğru dürüst bir şey bırakmamıştı zaten. Tek istisna vardı: İskoçya'dan gelme, kaya gibi sağlam Presbiteryen göçmenler. Onların çocukları, gözü korkmuş kadınlar ve bakire erkeklerden oluşan bütün bir kuşak, ayağını sağlam basmıştı yere. Peter'ın baba tarafı ise harcar da harcardı: Babalarından korkuları yoktu, dedeleri zaten yaşlıydı. Peter ile ablası ve kuzenleri, onlardan artanlarla yaşamışlardı. Kendilerine kalan, gelirlerin kırıntısıydı, kavramların da. Bir de, fikirlere ait anılardı, ama el değmemiş haliyle fikirlerin kendisi değil.

Peter dünyaya bir daha geldiğinde ne olacağını kendi seçebilecekse, bırakın bir İskoç köy papazının, ruhu cendereye alınmış oğlu olsun. Bırakın pırangalar ve demirden ilkelerle yetişsin Peter. Ama servet sahibi olsun! Sonra kaçsın papaz evinden! Daha ufacıkken baba mirası burnunun dibinde talan edilmişti. Babasının evinde insanların dans ettiğini hatırlıyor. Misafir odasında onca yorgan döşek arasında zinayı gördüğünü ve neredeyse anladığını hatırlıyor. Bir cinayet de görmüş olduğunu sanıyor; ama hiç kimseye söylemedi. Bulduğu her bardağı yaladığını hatırlıyor–pencere pervazında, merdivende, kilerde. Kendi odasında Lucille ona Beatrix Potter okumuştu. Kötü tavşan, iyi tavşandan havuç çalıyordu, lütfen falan demeden, üstelik alt kattan bir partinin gürültüsü geliyordu–çömelmiş aslanın kükreyişi. Babası ölünce ters çevrilmiş sandalyeleri ve icra memurunun tebeşirle koyduğu işaretleri görmüştü. Sonra da kapıya mühür vuruldu.

Neden yenilmez olduğunu Sheilah'ya birçok kez anlatmaya çalışmıştır. Babasının, "Bize bir şey olmaz," dediğini hatırlıyor. Peter inanmıştı buna, hâlâ da inanır. Bu sayede sıkıntılarını fazla ciddiye almamıştır. Hiçbir şey bu kadar kötü olamaz, der kendi kendine. Benim başıma geliyor işte. Cenevre'de bile, bir dosyalama memuru statüsünde olduğu, asla göç etmemiş adamların, bisikletli adamların seviyesine düştüğü ve o seviyede kalakaldığı Cenevre'de bile–orada bile sanki bu işyeri boş zamanlarında uğradığı bir yermiş de asıl yaşantısı, kendinden başka kimseyle paylaşamayacağı kadar görkemli bir sırmışçasına arşınlıyor yolları.

***

Cenevre'de Peter, bir kadının yanında çalışıyordu–bir genç kızın. Saskatchewan'ın ufak bir kasabasından gelme bir Norveçliydi kız. Peter'a göre ikisi de Kanadalı olduğu için bir araya koymuşlardı onları; oysa "Kanadalı", akla hayale sığabilecek her anlama gelebilirmişçesine veya gerçek bir anlamdan yok-

sunmuşçasına yabancıydılar birbirlerine. Agnes Brusen, işyerine gelir gelmez çerçeveli üniversite diplomasını duvara asmıştı. Azmetme, çalışıp didinme ve ailede fedakârlık anlamına gelen, kararlılık ve gurur dolu bir hareketti bu. Herhalde, diye düşünmüştü o zaman Peter, göçmen bir aileden, eğitim her şeydir onlar için. Hugh Taylor, bazı ailelerde yaşça büyük çocukların, en küçükler okulu bitirene kadar evlenmediğini anlatmıştı ona. Bazen de iki çocuktan biri feda edilir, kendinden sonra doğanın eğitimi uğruna çalışma hayatına atılırmış. Üniversiteyi bitirenler yıllarca bu borcu ödemekle uğraşırmış. Softa Protestanlar bunlar ve sırtlarında iş, borç, sorumluluk yüküyle yaşarlar. Peter, yeni çalışma arkadaşını gıdım gıdım edindiği bilgilerle zihninde bir yere yerleştirmekteydi. Kendisi Batı'da hiç bulunmamıştı.

Kız, büroya ekim ayında bir pazartesi sabahı gelmişti. Büroda kaloriferleri çok yakıyorlardı ve duvarlar krem rengine boyanmıştı. İki masa vardı, sonra dosya dolapları, 1945'teki haliyle bir dünya haritası, bir de Agnes Brusen'ın selefinden kalma Birleşmiş Milletler Sözleşmesi. (İki lafı bir araya getiremeyecek kadınlarda görülen türden bir düşüncesizlikle Sözleşme'yi yerinden indirivermişti kız; Peter'a sakıncası olup olmadığını da sormamıştı, sonra da Sözleşme'den kalan çiviye kendi üniversite diplomasını asmıştı.) Üç kişi getirmişti onu buraya–yani bir komitenin tamamı. İçlerinden biri demişti ki, "Agnes, bu Pete Frazier. Pete, Agnes Brusen. Pete de Kanadalı, Agnes. İşyerindeki her şeyi bilir, ona istediğini sorabilirsin."

Biliyordu tabii işyerindeki her şeyi: Jaluzinin kordonunun sürtüne sürtüne tam nereden aşınmış olduğunu, nerede sağa doğru fazladan çekiştirilmesi gerektiğini biliyordu.

Kız yirmi üç yaşında falandı herhalde: Daha fazla değil. Kemik düğmeli kahverengi tüvit bir tayyörü, yeni bir ipek fulları ve yeni ayakkabıları vardı. Üstünde tek çizik olmayan kahverengi çantasına sımsıkı yapışmıştı. Giderken kendisine verilen hediyelerden toparlamış gibiydi kıyafetini. Peter sigara tabaka-

sını uzattığında, "Ay ben sigara içmiyorum," dedi, eliyle seğirmeyi andırır bir hareket yaparak. Peter, düş kırıklığını gizleyerek kibar davrandı ona. Birlikte çalıştığı insanlar İskandinavyalı bir kızın geleceğini söylemişlerdi, o da bir afet beklemişti. Oysa Agnes köstebeğin tekiydi: Ufak ve kahverengiydi, hayatı boyunca kollarında paketler veya küçük çocuklar taşımış gibi omuzları çökmüştü. Komiteye veda etmek için başını çevirince bir köstebeğin profili göründü. Peter kızı beğenmemiş de olsa, yabancı olsaydı sırf bir dostluk gösterisi olarak onunla birazcık flört edebilirdi; ama ikisinin de Kanadalı olması ve bir anda yapayalnız kalmaları, cinsel açıdan demir pençe etkisi yaratıyordu. O da yerine oturup sigarasını yaktı. Kız gülümsedi ona–Peter'a kalırsa içtenliği şüphe götürür bir gülümsemeydi bu–sonra da hayatında ilk defa sandalye görüyormuşçasına yerine oturdu. Acaba sigara içmem onu rahatsız ediyor mudur, diye düşündü Peter. Acaba cereyandan rahatsız olur mu, diye de düşündü, acaba bir şeye alerjisi var mıdır, acaba jaluzinin açık mı kapalı mı olmasını tercih eder? Sosyal pusulası şaşmış durumdaydı, çünkü diğerleri Peter ile Agnes'ı birbirinden ayıramıyordu. İkisi arasında dünya kadar fark vardı, yine de oraya getirilip iki masadan büyük olanına oturtulan, kız olmuştu.

Peter bunu düşünürken Agnes yerinden kalkıp neredeyse parmak uçlarına basarak odayı dolaşmaya başladı, dolapların kapaklarını açıyor, dosyaların bulunduğu çekmeceleri çekiyordu. Peter'ın masasındaki çekmeceler hariç her şeyin içine baktı. (Gerçi Peter'ın masası kilitliydi zaten. Çalıştığı her yerde masası kilitli olur. Cenevre'de bir sabah erkenden Personel İşleri'ne gidip başvuru formunu yürütmüştü. Halkla ilişkiler alanında yedi yıllık deneyimi olduğunu, ayrıca Fransızca, Almanca, İspanyolca ve İtalyanca bildiğini yazmıştı forma. Kendisiyle ilgili her şeyi–işe yarayabilecek her şeyi–saklar ve biriktirirdi. Ama asıl yapılacak işe bir türlü eli varmaz, bütün bu bilgilerden kurtulamazdı. Yıllarca bu kâğıtları saklamıştı, bitmek bilmez bir endişe kaynağıydı bu.)

"Biliyorum, tuhaf görünüyor, Bay Ferris," dedi kız. "Aslında etrafı kurcalıyor falan değilim. Her şeyin yerini öğrenmeden yeni bir yerde kendimi rahat hissedemiyorum, hepsi bu. Yeni bir yerde olunca her şey gizli saklı görünüyor."

Ona "Ferris" dediğine ve adının Frazier olduğunu bilmiyormuş gibi yaptığına göre olsa olsa onu izlesin diye yollamışlardı bu kızı, bakalım tövbe etmiş miydi ve hayatta daha iyi bir yere gelmeye layık mıydı artık. "Merak etmeyin," dedi kıza. "Burada gizli saklı bir şey yok. Çoğumuz sır sahibi olacak kadar akıllı değiliz. Gökkuşağı Vadisi burası." Onu izletmekte oldukları düşüncesi moralini bozmuştu, eliyle saçlarını düzelterek pencereden dışarıya, çimlere ve otoparka, yıllar önce birilerinin Milletler Sarayına verdiği tavus kuşlarına baktı. Tavus kuşları kimseyi sevmez. O ihtiyar, huysuz, yaslı ve kaybolup gitmiş halleriyle parktaki arabalar arasında gezinir dururlar.

Agnes tekrar yerine oturmuştu. İpek eşarbını katlayıp öylesine koydu, yanına da eldivenlerini. Yeni çantasını açıp bir not defteri ile altın rengi parlak bir kalem çıkardı. Şöyle yazmış olabilirdi:

Masa için toz bezi
Kâğıt mendil
Çiçeklere cam vazo
Koku giderici, adam sigara içiyor
Çekmeceleri kaplamak için kâğıt

Çünkü ertesi gün bunların hepsini işe getirdi. Bir de kocaman siyah bir Kitabı Mukaddes getirmiş, sevgi dolu bir edayla paketinden çıkarıp masasının sol köşesine yerleştirmişti. Çiçek vazosu–boştu–ortada duruyor, kâğıt mendil kutusu ise sağ taraftaki Kitabı Mukaddesi dengeleyici bir etki yaratıyordu.

Peter Kitabı Mukaddes'i görünce kızı nasıl çalıştığını gözlesin diye yollamadıklarını anladı. Çok daha derinlere uzanan bir

tezgâh vardı ortada. Hortlaklar yollamış olabilirdi onu. Kızla ilgili her şeyi biliyordu artık, bir anda öğrenivermişti: Ondaki hırsı, dehşeti, kibri görmüştü. İskoçya'dan gelen adamların gerçek mirasçısıydı o; daha işin başındaydı. Ona şöyle söylemek için gönderilmişti buraya: "Başlayabilirsin, ama yeniden başlayamazsın." Kitabı Mukaddes'in kapağını hiç kaldırmadı kız, ama masasının, sandalyesinin ve temizlik elemanlarının atlamış olduğu başka her yüzeyin tozunu alırken onun da tozunu alıyordu. Ve o ilk günlerde Peter, onun ürkek hareketlerini, önemsiz ufak yüzünü izledikçe, bir fırtınanın yaklaştığını hisseder gibi olmuştu, kızı saran ahlaki kesinliğin yükünü, çalışmaya olan inancını, üstlendiği her şeye imanla sarılmasını, Kara Pazar'ın* ekmeğini hissetmişti. Hepsini tanımış, tadını almıştı: Ağızda kül tadını.

Beş gün sonra iş ilişkileri yerine oturmuştu artık. Tabii işin içinde Kitabı Mukaddes ve beraberindeki her şey vardı, ama Peter'ın ağzı kül tadını asla uzun süre tutamazdı. Kendinden aşağı seviyede, düşük nitelikli bir kızdı işte. Duvara asılı diplomasından başka iler tutar yanı yoktu. Gerçek dünyada onu, ancak çocuklarına baksın diye çağırırdı evine. Sheilah'ya da böyle söylemişti zaten. Agnes'ın bir köstebek ve bir bakire olduğunu, tikleriyle, tavırlarıyla sinirlerini oynattığını söylemişti. Konuşurken ağzını kapamak gibi insanı çileden çıkaran bir huyu vardı. Telefondayken bile elini ağzına koyuyordu, bir şeyi, bir kelimeyi bile kaybetmekten korkuyordu sanki. Sesi genizden ve monotondu. İşe giydiği iki kıyafeti vardı ve ikisi de duvar kadar tatsızdı. Biri şu kahverengi tayyör, öbürü de yakası çıkarılabilen gece mavisi bir elbise. Hiç kimse için giyinmiyordu; masası için giyiniyordu, vazodaki çiçekleri, Kitabı Mukaddes'i ve bir kutu dolusu

*Kara Pazar, 1935'te ABD'nin Ortabatı kesiminde büyük bir yıkım yaratan toz fırtınası. 1930'larla 40'larda, Dust Bowl, yani "toz çanağı" diye anılan dönemde ABD ve Kanada'yı etkileyen toz fırtınaları tarıma zarar vererek bölgede büyük bir ekonomik yıkıma ve yoksulluğa yol açmıştı. - ç.n.

kâğıt mendili için. Bir gün iki masa arasındaki mesafeyi aşıp, gazete okumakta olan Peter'ın tepesine dikildi. Masasından da konuşabilirdi onunla, gerçi ayakta dikilmenin ona otorite kazandırdığını düşünüyor olabilirdi. Cesareti boldu bol olmasına da, otorite başka bir şeydi.

"Düşündüm de–yani, size sormam gerektiğini söylemişlerdi..." Cesurca devam etti sonra: "Eğer dosyalama veya başka herhangi bir iş yapmak istemiyorsanız sorun değil Bay Frazier. Bu konuda bir şey söylemiyorum. Sağlığınız iyi olmayabilir veya kişisel nedenleriniz vardır. Ama bu işin de yapılması lazım, onun için rica etsem şu dosyalama işini bana gösterir misiniz, ben yapayım. Daha önce Enformasyon'da çalıştım, ama farklı bir büroydu ve her büro farklıdır zaten."

"Sevgili kızım," dedi Peter. Sandalyesini geri itip şaşkınlık içinde baktı ona. "Orada oturmuş kara kara düşünüyorsunuz, vesvese yapıyorsunuz. Ne kadar duyarsız davrandım. Sizse ne sıkıntı çektiniz. Ben genellikle ayın son çarşamba günü dosyalama işini yaparım, yani anlayacağınız, daha ayın son çarşambasını görecek kadar olmadı siz buraya geleli. Tek kelime daha etmeyin lütfen. Ve tek bir dakika daha harcamayalım." Üst üste yığılmış fotoğraflarla dolu sepetleri öyle hızlı boşalttı, "İran–Çiçek Hastalığıyla Mücadele"yi "İrlanda Kızılhaçı"nın yanına öyle hızlı itti ki (ikisi yeterince yakındı birbirine), kız korkmuş göründü birden, sanki bir kasırga kopmasına sebep olmuştu. Usulca konuştu: "Sadece bana gösterseniz Bay Frazier, bu kadar hızlı yapmak yerine, seve seve üstlenirim ben, ne de olsa siz başka şeylerle ilgilenmek istiyor olabilirsiniz ve bana öyle geliyor ki dosyalamanın her gün yapılması gerekir." Oysa Peter cevap veremeyecek kadar meşguldü, o yüzden kız yerine oturdu ve elleriyle masasının kenarını tuttu.

"Oldu işte," dedi Peter, yüzü ışıyarak. "Hepsi bitti." Gülümsemesi, bir anlığına bulutlar arasından çıkan güneş misali ışı-

yan yüzü boşa gitmişti oysa, çünkü kız, ilk geldiği gün her şeyi yeterince incelememiş olmaktan korkarcasına bakışlarıyla odayı tarıyordu şimdi; çekmecenin birinde, dolaplardan birinde bir canavar saklanmıştı sanki. O akşam Peter, masasındaki çekmecelerden birinin kilidini açarak, Personel İşleri'nden çaldığı başvuru formunu çıkardı. Kız aramasını tamamlamamıştı.

"Nasıl olur da *bilmezsin*?" diye sızlanıyordu Sheilah. "Her gün yüz yüze bakıyorsun onunla. Bir *şeyler* konuşuyor olmanız lazım. Sana söylemiş olması lazım."

"Söyledi," dedi Peter, "ben de şimdi sana söyledim işte."

Şuydu mesele: Agnes Brusen, Burleighlerin konuk listesindeydi. Nereden tanıyordu Burleighler onu? Onda ne bulmuşlardı? Peter cevap veremedi. Agnes'ın İsviçreli bir ailenin yanında oda kiraladığını ve yemeklerini de onlarla yediğini biliyordu. Üç aydır Cenevre'deydi kız, ama kimse onu işyeri dışında görmüş değildi daha. "*Bilmen gerekir,*" diyordu Sheilah. "Senin görebildiğinden fazla bir şeyleri olmalı. Güzel mi? Zeki mi? Nedir yani?"

"Pek konuşmuyoruz ki," dedi Peter. Bir bakıma konuşuyorlardı aslında: Peter ona takılıyordu, o da bozuntuya vermiyordu. Somurtup oturan biri değildi Agnes. Yenilgisini olgunlukla kabullenmişti. İşini yapıyordu, Peter'ın işinin önemli bir bölümünü de. Kitabı Mukaddes'inin, çiçeklerinin ve kâğıt mendil kutusunun arkasında oturup, Peter konuştuğu zaman cevap veriyordu. Zaten Burleighleri de böyle öğrenmişti Peter–ona takılarak ve sıkıntıdan patlayarak. Ocak ayında bir öğle üzeriydi. Peter demişti ki, "*Bayan* Brusen. Konuşun benimle. Bana her şeyi anlatın. Sanki aramızda mükemmel bir uyum varmış gibi yapalım. Cenevre'yi sevdiniz mi?"

"Güzel, temiz bir şehir," dedi kız. Cam vazodaki kırmızı mavi anemonlar, kızın bükük boynu ve ufak, manikürsüz elleri bugün bile hâlâ gözünün önünde.

"İsviçreli ailenizin yanında güzel Fransız dilini öğreniyor musunuz?"

"İngilizce biliyorlar."

"Niye kendi başınıza bir daire tutmuyorsunuz?" demişti. Peter haddini bilirdi genellikle. Ama şimdi sıkılıyordu. "Bağımsız olurdunuz."

"Ben bağımsızım," dedi kız. "Hayatımı kazanıyorum. Kendi başına yaşamanın bir şey kanıtlayacağını sanmıyorum. Bayan Burleigh de yalnız yaşamamı istiyor. Benim için bir şeyler bakıyor. Pahalı olmamalı. Eve para yolluyorum."

Agnes Brusen'ın olağandışı tarafı şuydu: Senli benli olmayı reddediyor ve Peter konuşmadıkça onunla konuşmuyordu, ama her şeyi de söyleyebilirdi, sanki "Ağzımı aramakla vakit kaybetmeyin," diyordu. "Ben anlatıvereyim."

Bir dakikada hepsini öğrenmişti işte Peter, maaşını eve gönderdiğini de, Burleighlerin ahbabı olduğunu da. İlki beklediği bir şeydi; ikincisi ise yere sermişti onu.

"Bize yemeğe gelsin," dedi Sheilah. "Daha en başında davet etmeliydik onu. Bilseydim! Ama kabahat *sende*. Şeye benzediğini söyledin–ah hatırlamıyorum bile. Norveç köstebeğine."

Ocak ayında bir cumartesi akşamı geldi yemeğe, gece mavisi elbisesini giymiş, üstüne organzeden yapılma bir gardenya iliştirmişti. Kanepenin kenarında dimdik oturuyordu. Sheilah yemeği lokantadan sipariş etmişti. Istakoz vardı, iyi cins bir şarap ve vişne likörlü, kremalı, kocaman bir *pièce-montée*. Agnes ıstakozu geri çevirdi; sterilize ve konserve edilmiş olmadıkça denizden çıkan hiçbir şeyi yememişti ömründe, nitekim böyle söyledi. Deri yoluyla zehirlenmekten korkuyordu. Ailesinden biri istiridye yedikten sonra deri zehirlenmesi geçirmişti. Yanaklarına ve boynuna dokunarak zehirlenmenin ortaya çıktığı yerleri gösterdi. Şarabını koklayıp tadına bakmadan kadehi geri koydu. Pastayı da yiyemezdi, içindeki alkolden ötürü. Bir yumurta, ek-

mek ve tereyağı ile bir adet dilimlenmiş domates yiyip bir bardak zencefilli gazoz içti. Facia ve azap yaratmakta olduğundan habersiz görünüyordu. Yemekten sonra sofrayı toplamaya yardım etmedi. Yeterince beslenmiş, güzelce giyinmiş haliyle öylece oturup neden buraya davet edildiğini öğrenmeyi bekledi–Peter böyle hissetmişti. Üstünde yemek yedikleri oyun masasını katladıktan sonra odayı havalandırmak için pencereyi açtı Peter.

"Kanada'nın soğuğu gibi değil, ama daha fazla hissediliyor," dedi, sırf bir şey demiş olmak için.

"Kanınız incelmiştir sizin," dedi Agnes.

Sheilah mutfaktan dönüp kendini bir koltuğa bırakmıştı. Gözleri kapalı olduğu halde kendisine sigara versinler diye elini uzattı. Aile arasında bir şaka olan azametli hanımefendi rolünü oynuyordu. Başını geriye atarak yarı aralık gözlerle Agnes'a baktı; sonra ansızın başını öne uzatıp gözlerini açtı.

"Çılgınlar gibi kayak yapıyor musunuz?" dedi.

"Bir kere, daha kar yağmadı," dedi Agnes. "Yani bildiğim kadarıyla kimse kayak yapmıyor henüz. Tek işittiğim insanların kar yok diye şikâyet etmesi. Ben şahsen kayak yapmıyorum. Kanada'da, benim yetiştiğim yerde pek kayak yapılmaz. Hem zaten benim ailemin hiçbir zaman bu tür eğlenceleri olmamıştır."

"Hey Yarabbim," dedi Sheilah, sanki kendi ailesinin her türlü eğlencesi olmuştu da.

Bahse girerim olmuştur, diye düşündü Peter. Sosyal yardımla.

Sheilah'nın oyunu güme gidiyordu. Peter, Agnes'ın bunun bir oyun olduğunu bildiğinden, ama aynı zamanda bir şaka olduğunu anlamadığından şüphelendi. Eğer öyleyse Sheilah aptal durumuna düşmüştü ve Peter, bunun keyfini çıkaramayacak kadar çok seviyordu Sheilah'yı.

"Burleighler bana karşı çok iyiler," dedi Agnes. Galiba neden burada bulunduğunu bir tür müneccimlikle anlamış ve onlara istedikleri her türlü bilgiyi sunmaya karar vermişti, ki paltosunu sırtına geçirsin, evine gidip yatsın. "Havalar soğuyup da tek-

rar şehre taşınana kadar her hafta sonu göldeki evlerine davet ettiler beni. Kış için bir şale kiralamışlar, şimdi de oraya gitmemi istiyorlar. Ama gidip gitmeyeceğimi bilmiyorum. Ben kayak yapmam ve, yani ne bileyim–içki de içmem, hem çok da anlam veremiyorum zaten. Fazlasıyla zengin arkadaşları var onların, bense fazlasıyla Kanadalıyım."

Sheilah'ya istediği her şeyi vermişti işte, hatta daha fazlasını: Agnes ilk konuk listesindeydi ve bu da umrunda değildi. Hayır, diye düzeltti Peter: Bilmiyor bunu. Umursamıyor ve bilmiyor.

"Ben sanırdım ki Norveçlilerin kanında vardır, kayak yani. Ve içki," diye mırıldandı Sheilah.

"İçki belki," dedi Agnes. Ağzını kapatarak aralık parmaklarının arasından konuşuyordu: "Biz aile olarak dindardık. İçki sigara içmezdik. Ağabeyim savaşta Norveç'teydi. Bazı kuzenlerle görüşmüş orada. Ay," dedi sesini beklenmedik ölçüde yükselterek, "Harry'nin dediğine göre korkunçmuş gerçekten. Çok yoksullarmış. Mutfaklarında sinekler varmış. Ona verdikleri yiyeceğin üstüne sinek konmuşmuş. Doğru dürüst bir tuvaletleri de yokmuş, üstelik neredeyse iki yüz yıldır aynı evde oturuyormuş aile. Biz kendi evimizi daha yeni yaptık ve bir banyomuz, iki de tuvaletimiz var. Saskatchewanlıyım ben," dedi. "Başka bir yerin insanı değilim."

***

Burada bir kış yeterli ceza olmuştur herhalde? Bahar gelince onu hatırlayıp serbest bırakacaklardı. Bir işin olduğu için şanslısın, diyen Lucille'e böyle yazmıştı Peter. Burleighler, Frazierlara ikinci konuk listesine uygun bir Noel kartı göndermişti. Bir çadırın dışında ağlayan Müslüman mülteci çocuğu vardı kartta. Bu tebrik kartına çok değer veren Frazierlar, diğer kartları kessinler diye çocuklara verdikten çok sonra onu hâlâ saklıyorlardı. Peter arkadaşlıklarında neyin sorun yarattığını bulmuştu sonunda–Sheilah, bir terzide diktirdiği eteği Madge'in hesabına yazdır-

mıştı. Madge yazdırabileceğini söylemişti ona, ama sonra fikrini değiştirmişti. Zavallı Sheilah! Bu işlerde yeniydi o–müdanasız arkadaşların değişken mizaçlarına alışık değildi. Paris geçmişte kalalı bir yıl olmuştu bile. Mardi Gras şenlikleri başlarken Burleighler yıllık partilerini verdi. Dua eden bir çocuğun doymak bilmezliğiyle herkesi davet etmişlerdi, lanetlileri ve itilmişleri de. Davetiyede "kostümlü" diyordu, oysa Frazierlar tedbil-i kıyafet etmek istemeyecek kadar mutlu olmuşlardı. Öyle kimse tanımayabilirdi onları. Partide bir araya gelmeyi umdukları konukların birçoğu gibi onlar da gözden düşmüş, unutulmuş ve ıslah olup geri çağrılmıştı. Birbirlerini oldukları gibi görmeye hevesliydiler.

Parti akşamı Frazierlar, daha önce hiç görmedikleri tipte bir otomobil kiralayıp yılın ilk kar fırtınasında yola çıktılar. Peter, önceki yaz Fiat'la yaptıkları saadet dolu yolculuklardan beri direksiyon başına geçmemişti. Bu arabada silecekleri çalıştıran düğmeyi bulamıyordu. Direksiyona yaslandı. "Yan tarafını görebiliyor musun?" diye sordu. "Buradan sola dönebilir miyim? Tek yönlü mü bu yol?"

"Niye direksiyonu sağda olan bir otomobil aldığını anlayamıyorum," dedi Sheilah.

Park edecek yer bulamıyordu; karla kaplı otomobillerin kaldırımları doldurduğu bilinmez sokakları bir aşağı bir yukarı dolaşıp durdular. Sonunda sağ salim bir kaldırıma çıkıp durduklarında Peter, "Yılın ilk karı," dedi.

"Görüyorum," dedi Sheilah. "Acele et hayatım. Saçım."

"İlk kar bu."

"Aynı şeyi tekrarlıyorsun," dedi Sheilah. "Lütfen acele et hayatım. Zavallı ayakkabılarımı düşün. *Saçımı.*"

Sheilah çirkin bir kentte doğmuş, Peter da öyle, ama aralarında şu fark vardır: Sheilah, ilk karın–kir pas içindeki bir yıl boyunca görülen ilk temiz şeyin–önemini bilmez. Sheilah'nın ayaklarını ıslatıp saçlarını bozan bu fırtınanın, İngiltere'de baharın ilk günü gibi olduğunu söyleyecekti Peter, ama kadın kor-

ku içindeymiş gibi bir hareketle kafasını korumaya çalışıyordu. Bu hareket aynı zamanda, onun güzelliğinden hiç anlamadığını söylüyordu Peter'a.

"Bana bırak," dedi Sheilah. Peter anahtarla uğraşıp duruyor, arabayı kilitlemeye çalışıyordu. Sheilah, sabırsızlık göstermeksizin anahtarı alarak sürücü kapısını kilitledi; sonra da Peter'a, ona değer verdiğini, hayatını da, güzelliğini de harcamaktan çekinmediğini göstermek için koluna girdi ve ikisi karda yürüyerek bir sokağın köşesindeki Burleighlerin oturduğu apartmana girdiler. Birleşmiş bir çiftti onlar, hâlâ da öyledirler. Partiden korkuyorlardı ve ikisi de biliyordu bunu. Kol kola yürürlerken, gözden çıkarabildikleri her şeyi veriyorlardı birbirlerine.

Yalnızca altı kişi kostümlü gelmişti. Madge Burleigh, Manet'nin "Lola de Valence"ı gibi giyinmişti, ama herkes onu Carmen sanıyordu. Mike ise başında hasır şapkası ve tutkalla yapıştırdığı sakalıyla İzlenimci bir ressamdı. "Onların hepsiyim ben," diyordu. Frazierları, sanki daha dün yanlarından ayrılmış gibi içeri buyur ederken, aslında dişçi gibi giyinmeyi tercih edeceğini söyledi, ama Madge, kendisini yaratan oymuş gibi görünmesini istemişti. "Anlıyorsunuz ya?" dedi.

"Kesinlikle," diye cevap verdi Sheilah. Ayakkabıları kirlenmiş, karlar saçındaki spreyi yumuşatmıştı. Bozulmuş değildi ama görüntüsü: Oradaki en güzel kadın oydu.

Partiye geldikten bir saat kadar sonra Peter, konuşabileceği kimse kalmadığını fark etti. Paris'teki Trudeau düğününü ve açelya saksısını anlatarak dinleyicilerini kaybettikten sonra Sheilah'ya bakınmaya başlamıştı. Bir pencerenin kenarına oturmuştu Sheilah, yeşil kadife perde vücudunun bir kısmını gizliyordu. Tam karşısında bir adam vardı, ikisinin profilleri, gecenin oluşturduğu zeminde gayet düzgün ve kusursuz görünüyordu. Özel ve kapalı bir konuşma geçiyordu aralarında, sanki birkaç dakika içinde asırlara sığacak bir zaman dilimini tamamlamışlar ve

artık her şeyin ima yoluyla anlatıldığı ve anlaşıldığı bir noktaya varmışlardı. Peter salonun öbür ucuna, karısına doğru yürümeye başlamıştı ki Agnes'ı gördü. Kızın boğulmakta olan yüzünün görüntüsü bahşedilmişti işte ona. Komik bir etki yaratma amacıyla ve belli ki özene bezene seçmişti kıyafetini ve şimdi paçavralar içinde bir berduştu, yarı avare, yarı palyaço. Saçlarını bir melon şapka altına tıkmıştı. Aynı hatayı yapmış olan kostümlü altı konuk–hortlak, Çingene, Atinalı genç kız, geyşa, Marslı ve Apaçi–bir yedinciyi bulmuş olmaktan memnundu; ama Agnes eğlenmiyordu; soluk alabilmek için uğraşıyordu. Bir garson elinde kalabalık tepsisiyle geçerken, hiç bakmadan uzanıp bir kadeh aldı; sonra parti kalabalığı bir dalga halinde süpürüp götürdü onu.

Sheilah'nın yeni arkadaşının adı Simpson'dı. Simpson biraz dolaşmak istediğini söyleyince Peter ondan boşalan yere oturdu. "Bak şimdi Sheilah," diye başladı söze. Aralarındaki en özel konuşmalar partilerde geçmişti. Bir keresinde bir partide Sheilah, onu terk edeceğini söylemişti; terk etmedi tabii. Gülümseyerek, mavi gözleriyle sevgi saçarak baktı Peter'a ve "Pete, sus da dinle," diye çabuk çabuk konuştu. "O adam. Senin korkutup kaçırdığın adam. Hindistan'da mı ne bir yerde bir şirketin ağır toplarından. Harika bir yermiş orası. Pete, *uşaklar* falan. Hem iklimi sıcak. Hiç ama hiç kar yağmıyor. Bir dolu iş varmış, öyle diyor. Ağaçtan topluyorsun neredeyse... orkide gibi. Oraların bize ait olduğu zamanlardan daha kolaymış şimdi, öyle diyor, çünkü garibanlar işleri kendileri kıvıramıyormuş ve *servet* ödüyorlarmış. Pete, iklimi çok sıcak diyor, cennet gibi Pete, para da veriyorlar."

Birkaç dakika sonra Peter yine tek başına, Sheilah ise kahkahalar arasında dışa kapanmış bir grubun parçasıydı. Sheilah'nın dirseğini tutan el ise işlerin orkide gibi ağaçta yetiştiği yerden gelen adamındı. Peter gruba kıyısından yaklaşarak, işitmemiş olduğu bir fıkraya güldü. Sadece son cümlesini duymuştu: "İşte bir tünel daha." Kahkahalara boğulmuş bu sıkı halkadan dı-

şarı bakınca Agnes'ı gördü yine ve Sheilah olmasa ben de Agnes gibi olurdum, diye düşündü. Agnes kadehini bir masaya bırakıp başı ileride kapıya yönelmişti. Bütün salonu dolaşmaktan ve gülümsemekten hiç vazgeçmemiş olan Madge Burleigh, gülümsemesinden yine vazgeçmeden durdu ve Peter'ın kulağına eğilip "Agnes'la gitsene Pete," dedi. "Evine kadar bırakıver. Mike giderse insanlar fark eder."

"Çıkıp bir tur atmak istiyordur herhalde," dedi Peter. "Döner birazdan."

"Of, bir kere olsun kendini düşünmeyi bırak ve şu zavallı kızı evine götürüver işte," dedi Madge. "Senin Fiat duruyor hâlâ, değil mi?"

Sanki biri arkadan ittirmiş gibi döndü Peter. Her emir insanı özgürlüğe kavuşturur, bir bakıma. Peter ille o yöne gitmek istemiyor olabilir, ama hiç değilse bir yere gidiyor işte. Madge ile Peter'ın mırıl mırıl ne konuştuğunu duymak için iyice yaklaşmış olan Sheilah da şimdi "Evet, hadi git sevgilim," diyordu, sanki Truva'nın kapılarından uğurluyordu Peter'ı.

Peter, Agnes'ı bulup evine sağ salim varmasını sağlayacaktı: Burleighlerin dairesinin dışında sahanlıkta dikilmiş, asansörün düğmesine basarken düşündüğü buydu. Beklemekten sıkılınca tam dört kat merdiveni indi ve Agnes'ın, kapısını açık bırakarak asansörün hareketini engellemiş olduğunu gördü. Yere çömelmiş, parmak uçlarıyla zemine dayanarak vücuduna destek oluyordu. Gözleri kapalıydı.

"Agnes," dedi Peter. "Yani *Bayan* Brusen. Partiden böyle ayrılmak olmaz. Reverans yapıp teşekkür etmeniz gerektiğini bilmiyor musunuz? Aman yarabbim, Agnes, şimdi şuradan biri geçse seni bu halde görecek! Hadi bakalım, toparlan artık. Eve gitme vakti."

Kız onun yardımı olmaksızın yerinden kalktı, zemindeki görünmez çatlaklar arasından ilerleyerek asansörün kapısını kapattı. Sonra da çıktı binadan, onun sağ salim eve varma-

sını sağlamakla görevli olduğunu hatırlayan Peter da peşinden. Kar kaplı kaldırım boyunca yürüdüler, Peter birkaç adım arkadan gidiyordu. Kız herhangi bir sebep olmaksızın sağa dönünce o da döndü. Nereye gittiklerine dair hiçbir fikri yoktu. Belki de kız yakında bir yerlerde oturuyordu. Kiraladıkları arabayı nereye park ettiğini, hatta arabanın neye benzediğini unutmuştu; markasını da hatırlamıyordu, rengini de. Neyse, zaten anahtar Sheilah'daydı. Agnes hiç duraklamadan yürüyordu, gideceği yeri bilir gibiydi hali; Peter ise Agnes Brusen Cenevre sokaklarında sarhoş, diye düşündü, üstelik berduş gibi giyinmiş. "Bu şimdiye dek başına gelen en iyi şey, Agnes; içimizden bazılarının hayatı nasılmış, anlamanı sağlayacak," demek istedi. Oysa kız durdu, dönüp alçak bir çite yaslandı ve donmuş çimlerin üstüne doğru öğürmeye başladı. Peter, kızın yapış yapış olmuş alnını tutarak bir elini de sırtındaki kavise koydu, sıkılmış bir yumruk kadar gergin kasların üstüne. Agnes doğrularak derin bir nefes aldı ama soğuk hava yüzünden öksürmeye başladı. "Çok derin nefes almayın," dedi Peter. "Şu anda yapabileceğiniz en kötü şey olur. Mendiliniz var mı?" Sonra kendi mendilini çıkarıp kızın gözyaşlarıyla ıslanmış yüzünde gezdirdi, kendi küçük kızlarından birinin yüzü gibi somurtkandı şimdi. "Paltosuz çıkmışım," dedi birden farkına vararak. "İkimiz aynı durumdayız."

"Ben hiç içki içmem ki," dedi Agnes. "Alışık değilim işte." Tatlı, sakin çıkıyordu sesi. Peter onu hiç böyle bir huzur ve sükûnet içinde görmemişti. Düşündü de kızın durumu iyiydi canım artık, belki de onu burada bıraksa olurdu. Kızın yana yatmış yüzündeki güven şaşırtmıştı onu. Sheilah'nın yanına dönüp bir şeyin açıklamasını sormak istiyordu. Ne olduğunu unutmuştu gerçi, ama Sheilah bilirdi. "Buralarda mı oturuyorsunuz?" dedi. O konuşurken kız kayıp düşüverdi. Peter onun yüzünü silmişti, işte bunun için şimdi Agnes, kendisini yerden kaldırması, ayakları üzerinde dikilmesini sağlaması, bulunması gereken yere kadar götürmesi için ona güveniyordu. Çekip kaldırdı onu

Peter, berduş giysilerinden karları silkelerken kız tek kelime etmeden, süngüsü düşmüş halde dikiliyordu. Kar, sokak lambasının ışığından yatay olarak geçiyordu. Sokakta çıt yoktu. Agnes şapkasını kaybetmişti. Peter'ın tadına baktığı karlar, Agnes'ın ellerinde eriyordu. Kızın ellerinden kar yalaması, el sıkışma kadar resmi bir havada gerçekleşmişti. Ellerindeki karın tadına baktı, sonra birlikte yola devam ettiler.

"Ben hiç içki içmem," dedi Agnes. Geniş bir caddenin kenarında durdular. Şimdi yanlış yöne saparlarsa her yere çıkabilirdi yolları; şehirlerin kıyısındaki o değişken caddelerdendi bu, evlerden uzaklaşıp otoyola dönüşenlerden. Agnes onun koluna girmiş, usul usul konuşuyordu. "Evde içki sigara içmeyiz," diyordu. "Annemin benimle ilgili yüksek beklentileri vardı, Harry ve diğerleri için olduğundan daha fazla." Sonra, "Daha önce hiç yalnız olmamıştım," dedi. "Çocukken yazın sabah herkesten önce kalkardım, buz arabasının sokaktan geçişini izlerdim. Şimdi yalnızım. Bayan Burleigh bana bir daire bulmuş. Tek bir oda. Kendisi beğenmiş, şehrin eski kesiminde olduğu için. Ben eski evleri sevmiyorum. Eski evler pis olur. Sizden önce kim oturmuş bilemezsiniz."

"Bir yerlerde bir arabam olacaktı," dedi Peter. "Nerede olduğumuzdan emin değilim."

Bu caddede bir taksiye atladıklarını hatırlıyor, ama yol hakkında hiçbir şey kalmamış aklında. Belki de uyuyakalmıştı. Gerçi şoföre parasını öderken Agnes'ın koluna yapıştığını, onu durdurmaya çalıştığını hatırlıyor. Sonra şoförün avcuna fazladan birkaç kuruş tutuşturmasını. Böylece şoföre iki kez para ödemiş olmuşlardı.

"Bizimle ilgili bir tek bir şey söyleyeyim size," demişti Peter. "Biz her şey için iki kez ödeme yaparız." Bu aslında Kuzey Amerikalıların davranış biçimleri üzerine çok daha uzun uzadıya açıklanacak bir teorinin parçasıydı, Peter'ın kendi görüşü de-

ğildi. Mike Burleigh yaz ikindilerinde bu konu hakkında konuşur da konuşurdu.

Agnes, kırtasiyeci ile bakkal arasında duran bir kapıyı iterek açıp içerideki daracık merdivene yöneldi. Bir kat çıktılar, böcekleri korkutup kaçırarak. Kapının anahtarını bulmak için tek tek bütün ceplerine bakması gerekmişti kızın. Soğuktan titriyordu. Dairesi ise sokaktan biraz daha sıcaktı. Peter'a bir şey söylemeden bütün ışıkları açtı. Mutfağa ve banyoya baktıktan sonra elleriyle dizleri üzerine çökerek divanın altını kontrol etti. Oda temiz tertipliydi ve kimseye ait değildi. Agnes, Peter'ı bu sahipsiz odada öylece dikilir durumda bırakıp–unutmuştu hatta onu– bir kapının ardında kayboldu. Peter da yapacak bir şeyler aradı– Madge'e anlatabileceği faydalı bir şey. Şöminenin içindeki elektrikli radyatörü açtı. Belki Agnes bunun için teşekkür etmezdi ona; belki de soğukta soyunmayı tercih ediyordu. "Ben gidiyorum," diye seslendi banyonun kapısına doğru.

Agnes berduş kıyafetini çıkartıp yetimhane işi yünlü bir sabahlık geçirmişti üstüne. Banyodan çıkarak dosdoğru ona yürüdü. Yüzünü omzuna bastırıp yanağını sürtmeye başladı, sanki bu temasın suratında kalıcı bir iz bırakmasını umuyordu. Peter şöminenin üzerindeki aynadan kızın sırtı ile profilini ve kendi yüzünü görüyordu. Düşündü de, felaketler böyle başlardı işte. Kusursuz adalet arayışıyla şahlanan tuzlu suların, denizi doldurarak elde edilmiş toprakları basması canlandı gözünün önünde; bağı bahçeyi kaplayan, köpekleri ve rastgele dolaşan insanları yalayıp yutan lavları gördü. Dipsiz bir uçurumun üstüne kurulu bir köprü ortadan ikiye ayrılıverdi, uzun bir ekspres tren ansızın V şeklini alıp kar gibi yağmaya başladı. Akla gelebilecek her türden felaketi sevecenlikle düşündü Peter ve İşte böyle başlarlar, dedi kendi kendine.

Agnes'ın gözleri kapalıydı. "Burada olmamam gerekirdi," diyordu. "Bizim ailede içki sigara içmezdik. Annem benden çok şey beklerdi, Harry ve diğerlerinden beklediğinden daha fazlası-

nı." Ama bunların hepsini zaten biliyordu Peter; Kitabı Mukaddes'i gördüğü günden beri ve bir kez, en başında, Agnes onu korkuttuğu için biliyordu. Artık korkmuyordu gerçi ondan.

Dedi ki Agnes, "Burada kalmanın bir faydası yok, değil mi?"

"Benim düşündüğüm şeyi kastediyorsanız, yok."

"Hiçbir yerde daha iyi olmayacak."

Agnes, kızarıp şişmiş yüzünü görmesine izin verdi. Peter'dan herhangi bir şey yapması beklenmiyordu. Kız düştüğünde onu kaldırması veya gözyaşlarını silmesi gerekmiyordu. Nitelikçe düşüktü kız sahiden–bir keresinde böyle düşünmüş olduğunu hatırladı. Kız onu bırakıp sessizce banyoya gitti ve kapıyı kilitledi. Musluktan akan suyun sesini duyan Peter, onun sıcak bir banyo hazırladığını düşündü. Artık gözyaşı dökmeyeceğinden kesinlikle emindi. Saatine baktı: Sheilah eve dönmüş olmalıydı artık, ona ne olduğunu merak ediyordu herhalde. Böcekli merdivenden inerek, rüzgârsız bir kar yağışı altında kırk dakika boyunca şehri bir uçtan diğerine kat etti.

Peter'ın çocuklarıyla kalan komşu kızı oturma odasındaki kanepede uyuyordu. Peter onu uyandırıp uyurgezer bir halde evine, kendi kapısına gönderdi. İliklerine kadar ıslanmıştı, oturup düşündü, Burleighleri arayayım. Yarım saat sonra, polisi arayayım. Bir otomobilin durduğunu işitti, motoru çalışıyordu hâlâ ve gülüşerek iyi geceler dileyen sesler birbirine karışıyordu. Az sonra Sheilah içeri girdi, pembeleşmiş yüzünde bir gülümsemeyle. Pardösüsünü kolunda taşıyordu. "Agnes nasıl?" diye sordu.

"Neredeydin?" dedi Peter. "Kimin arabasıydı o?"

Sheilah çocukların odasına girmişti bile. Odanın penceresini kapattığını işitti Peter. Sonra Sheilah geri döndü, elbisesini çıkarmaya çalışırken bir yandan, "Agnes iyi miymiş?" dedi.

"Agnes iyi. Sheilah, bu olabilecek en kötü..."

Sheilah, Balenciaga'nın dışına adımını attıktan sonra elbiseyi koltuğun üzerine savurdu. Durup ona baktı sonra, "Kıyamam sana Pete," dedi, "Agnes'a âşık mı oldun?" Sonra da, sanki bu so-

runun cevabı öyle önemsizmiş ki dinlemeye vakti yokmuş gibi kollarını Peter'ın boynuna dolayıp, "Sevgilim," dedi, "Seylan'a gidiyoruz."

İki gün sonra Peter bürosuna girdiğinde Agnes'ı masasında otururbuldu. Mavi elbisesini giymişti, lekesiz bir yakayla. Cam vazoda beyazlı sarılı frezyalar simetrik şekilde düzenlenmişti. Sıcaktı oda, pencereye değdiği anda bir saniye kadar cama yapışıp kalan ilkbahar karı park yerindeki arabaların görüntüsünü bulanıklaştırıyordu.

"Ne partiydi ama," dedi Peter.

Kız kafasını kaldırmadı. İç geçirerek yerine oturdu Peter ve kar tutarsa çok yakında Burleighlerin yerinde kayak yapacağını düşündü. Agnes'a gösterdiği şefkatten çok etkilenen Madge, müsait oldukları ilk hafta sonu davet etmişti aileyi.

Biraz sonra Agnes, "Bir daha asla içmeyeceğim, içki içilen bir eve de gitmeyeceğim," dedi. "Ve sizi rahatsız ettiğim gibi kimseyi rahatsız etmeyeceğim."

"Beni rahatsız etmediniz," dedi Peter. "Sizi eve bıraktım. Yalnızdınız ve saat de geçti. Normal bir durum."

"Sizin için normal belki, ama ben evime kendi başıma gitmeye alışığım. Lütfen olanları kimseye anlatmayın."

Peter ona bakakaldı. Frezyalar ile Kitabı Mukaddes ve odanın sıcaklığı bugün bile hâlâ aklında. Sanki doğanın hiçbir gücü ona işlemezmiş gibi görünüyordu kız. Ne sıcağı hissediyordu ne soğuğu. "Hiçbir şey olmadı ki," dedi Peter.

"Ben çok aptalca davrandım. Buna hakkım yoktu. Yanlış bir şey yapabileceğimi düşünmenize yol açtım."

Peter, "*Ben* bir şey yapmaya çalışabilirdim," dedi şövalyeliği ele alarak. "Ama bu benim yanlışım olurdu, sizin değil."

Agnes şimdi parmak boğumunu ağzına sokmuştu ve ne dediği güç bela işitiliyordu. "Sizin yüzünüzden oldu. Sizi suçlayabileceklerinden veya kendinizi suçlayabileceğinizden korktum."

"Ortada suç falan yok," dedi Peter. "Hiçbir şey olmadı. İkimiz de çok içmiştik. Unutalım bunu. Hiçbir şey *olmadı*. Olsaydı hatırlardınız."

Elini masaya koydu Agnes. Yüzünde bir ifade vardı. Artık görüyor beni, diye düşündü Peter. İlk günden sonra ona hiç bakmamıştı kız. (O gün bu gündür kızın yüzündeki ifadeye bir ad vermeye çalıştı Peter; ama nereden bulacaktı buna ad, onca seyahatten sonra, Seylan'dan ve Hong Kong'dan ve Sheilah'nın onu neredeyse terk edişinden ve çektikleri onca sıkıntıdan sonra–girdikleri borçlardan, otel müdürleriyle kavgalardan, kaybedip tekrar buldukları seyahat sandığından, çocuklarının yabancı yemekleri çıkarmasından sonra?) Artık görüyor beni, diye düşünmüştü. Peki ne görüyor?

Diyordu ki Agnes, "Kalabalık bir ailedenim ben. Yalnızlığa alışık değilim. İntihara eğilimli biri değilimdir, ama o partiden sonra bir şey yapabilirdim, sırf bir daha görmemek için veya bir şey düşünmemek, duymamak, beklememek için. Bu insanları görünce ne düşünebilirim? Hayatım boyunca duyduğum şey, eğitimli insanlar bunu yapmaz, eğitimli insanlar şunu yapmaz. Alın işte, hepiniz eğitimli insanlarsınız ve hepiniz birer domuzsunuz. Eğitimlisiniz ama içki içiyor ve yanlış olan her şeyi yapıyorsunuz, ne yaptığınızı da biliyorsunuz üstelik, bu yüzden domuzlardan da betersiniz. Ailem ben eğitimli biri olayım diye uğraştı durdu, ama sizleri tanımıyorlardı. Peki ya ben artık hiçbir şey görmüyor, işitmiyor ve beklemiyor olsaydım? Hiçbir şeyi değiştirmezdi bu. Hepiniz yine aynı olurdunuz. Bir tek, siz bunun kendi hatanız olduğunu düşünürdünüz belki. Suçun sizde olduğunu düşünebilirdiniz. Hayat boyu bu size dert olurdu belki. Benim size böyle bir dert çıkarmam yanlış olurdu."

Peter, kiraladıkları otomobilin hâlâ Cenevre'de bir yerlerde, karla kaplı bir kaldırımda olduğunu hatırladı. Acaba anahtarı

Sheilah'nın çantasında mıdır ve Sheilah nereye park ettiğimizi hatırlar mı, diye düşündü.

"Size buz arabasından bahsettim," diyordu Agnes. "Her şeyi hatırlamıyorum, yani hatırlama konusunda söylediğiniz şey doğru değil. Ama size bunu anlattığımı hatırlıyorum. En iyi şeydi o. Elinize geçmesini umabileceğiniz en iyi şey. Büyük bir ailede yalnız kalmak istiyorsanız, herkesten önce kalkmanız gerekir. Yazın sabahları erkenden kalkarsınız ve tek başınasınızdır, sadece siz, hayatınız boyunca sadece o anda bütün evrende bir tek siz. Olabilecek her şeyi bildiğinizi sanırsınız... Bir daha hiçbir şey öyle olmaz."

Peter buğulanmış pencereye bakarak bu günü bir felaket olmadan atlatır mıyız diye düşündü. Kızın üstünde berduş kostümüyle karda yere düşüşü ve sonra yetimhane sabahlığıyla ona doğru yürüyüşü canlandı gözünün önünde. Partide boğulan yüzü canlandı. Kendisi için korkuyordu. Hikâye bitmiş değildi daha. Bir doruk noktası olmalıydı, onu tehdit eden bir şey. Ama doruk falan yoktu. O gün konuştular, ama ondan sonra başka söz edilmedi. Kısa bir süre daha aynı işyerinde çalışmaya devam ettiler, Peter Seylan'a gidene kadar; birileri doğru bir mektubu okuyup da doğru imza sahibi birine aktarana kadar, işte ondan sonra Frazierlar, servet sahibi olmalarını sağlaması gereken Şark turuna çıktılar. O sabahtan sonra Agnes ile Peter birbirleriyle konuşamayacak kadar bezgindi hep. Evli bir çifte benziyorlardı, tehlike içinde, adımlarını dikkatle atan.

Peki o gün ne konuşmuşlardı, öylesine sessiz, iki eski dost gibi? Ölmekten konuştular, hırslı olmaktan, dindar olmaktan, sevginin değişik türlerinden. Agnes ona baktığında ne görüyordu–parmak boğumunu yavaşça ağzından çekip elini masanın üstüne koyarken, orada öyle bırakırken? İkisi de Kanadalıydı, bu kadarcık bir ortak noktaları vardı işte–kabullenme cesareti gösterilebilecek bu kadarcık bilgi. Ölüm, az kalsın ölüm, en

iyi şey, yanlış olan şey–Allah bilir ne anlatıyorlardı birbirlerine. Ama zaten hiçbir şey olmamıştı.

***

Pazar sabahları Sheilah ile Peter o günlerden bahsederken, daha yaşanacak olan şeylerin beklentisiyle ışıl ışıl olurlar. İşte öyle zamanlarda Agnes Brusen'ı hatırlar Peter. Adını anmaz hiç. Sheilah hatırlamayacaktır Agnes'ı. Agnes, Peter'ın karısından sakladığı tek sırdır, onun yardımı olmaksızın parçalarını birleştirebildiği tek bilmece. Batı'da, on beş, yirmi yıl öncesinin ailelerini düşünür Peter–o demir gibi soğuk hırsı ve ailenin her üyesinin kendinden sonra geleni zorlamasını. Babasının partilerini düşünür. Babası aklına gelince Sheilah'yla birlikte bir kalabalığın içinde düşünür onu. Aslında Sheilah ve Peter'ın babası hiç karşılaşmadılar, ama herhalde severlerdi birbirlerini. Babası iyi görünümlü kadınlara hayrandı. Peter merak ediyor Cenevre'de ne yapıyorduk diye–Sheilah ile Peter'ı değil, *Agnes* ile Peter'ı merak ediyor. Sanki bir ara ikisi birlikte kaçmışlar gibi, çocuklar kadar şapşal, âşıklar kadar sorumsuzca. Peter ile Sheilah başladıkları noktaya döndüler yine. Onlar kendilerini dünya işlerine kaptırıp mikrop ve borç biriktirirken, her an felaketin eşiğinde, her an bir servetin eşiğinde yaşarken, Agnes hayatına devam etmiş–ve ne yapmıştı? Birbirlerinin izini kaybettiler. Peter, sokaktan geçen buz arabasını düşünüyor. Hayatında hiç görmediği bir şey görüyor–Agnes'a ait bir Batı kasabası. İşte Agnes orada–ufak tefek, köstebek suratlı, hep kendinden küçük bir çocuğu taşıdığı için omuzları çöküк. Sadece onun için icat edilmiş bir sabah, kendi sabahında, buz arabasını ve ardında bıraktığı incecik buz suyunu izliyor. Çayırın cılız ağaçlarını ve kaldırıma düşen gölgeleri görüyor Peter. Gölgelerden ve buz arabasından, bir de çocuğun gözlerinde oynaşan kehribar renklerinden başka hiç kıpırtı yok. O çocuk Peter. Çimento kaldırım taşlarının dokusunu ve çatlak-

lardan biten otları gördü, tozu da, ve yol kenarındaki karahindiba çiçeklerini de. Peter orada. Agnes'a ait olan sabah onun oldu artık, herkesten önce kalkmış yataktan ve her şeyi biliyor. Bilmediği hiçbir şey yok. İstese bu sabah sonsuza dek onun olabilir, ama bir yaz gününün başlangıcını ne yapacak Peter? Sheilah var burada, gerçek bir pazar sabahı var, loşluğuyla, baş ağrısı, pişmanlıkları ve üzüntüleriyle, hayat bu işte. "Bizim Balenciaga'mız var," diyor Peter. Sheilah'nın eline dokunuyor. Çocukların halaları var artık, o ve Sheilah da birbirlerine ait. Her şey bir şekilde yoluna giriyor, öyle ya da böyle. Bırakın günün başlangıcı Agnes'ın olsun. Bırakın Agnes kendi için icat edildiğini düşünsün onun. Kim ister evrende yapayalnız olmayı? Yo, baştan başlayalım: Peter, Agnes'ı kaybetti. Agnes ise bir yerlerde diyor ki kendi kendine: Peter kayboldu.

Irina

Irina'ya Noel zamanı torunlarından birini, Riri dedikleri bir oğlanı yolladılar. Annesi hastaneye yatacaktı, ama kimse bunu söylememişti çocuğa. Ziyaretinin asıl nedeni, Irina'nın dul kalalı beri tek başına yaşıyor olmasının çocuklarını endişelendirmesiydi. Annelerinin gözünde sonsuza dek kalacakları haliyle "çocuklar", evliydiler ve otuzlu ile kırklı yaşlarını sürüyorlardı. Kendilerinin başkalarına benzemediğini düşünürlerdi, ne de olsa babaları sağken güç sahibi bir ihtiyardı. İsviçreli bir yazardı, Richard Notte. Onun adını ve püriten doğruculuğunun anısını, ağzına kadar su dolu dev bir sürahiymişçesine taşırdı çocukları, tek bir damlasını dökmemeleri gereken bir sürahi. Annelerini severlerdi ama şimdiye dek onu düşünmeleri gerekmemişti hiç. Gölgesi ne yana düşer diye meraklanmamış, yahut gölgesinde mi kalmalı, yoksa eksantrik ve cüretkâr davranıp o gölgenin dışına mı çıkmalı diye düşünmemişlerdi. İki oğlan, üç de kız vardı, ve de bunlardan olma toplam on dört çocuk. İçlerinden bir Riri tek çocuktu. Kızların evlendiği adamlar; bir endüstri tasarımcısı, bir Lutherci papaz (ki bu kendini bilmezce bir davranıştı belki, militan bir ateistin kızı için) ve Paris'te bir sanat tarihçisiydi. Oğlanlardan biri banker olmuştu, öteki Germen müzik geleneği üzerine ders veriyordu. Üzerine titrenen oğlanlar ile vefalı kızlardı onlar, Irina'nın daima sadık kaldığı, resimleri onunla birlikte seyahat eden ve yatağının baş ucunda yaşayıp giden çocukları.

Notte'nin ölüm haberi olarak çıkan yazıların pek azında ailesinden söz ediliyordu. Edebiyat dünyasından kimi tanıdıkları, onun çocukları olduğunu duyunca şaşırmıştı hatta, ama kitaplarını adadığı, tutku dolu ilk şiirlerine konu ettiği o yumuşacık, sessiz karısına kimse saygıda kusur etmemişti. Çoğunlukla geleneksel nazım tarzında olan bu şiirlerin gençlik dönemi eserleri olduğu düşünülüyordu–şiirsellikten nasibini almamış araştırmacılar dışında onları Almancadan başka dile çeviren de çıkmamıştı pek. Aslında Notte nihayet evlendiğinde yaşı kırktı, Irina ise on dokuz ya var ya yoktu. Ölüm haberlerinde bir edebiyatçı türünün son temsilcisi diye söz ediliyordu Notte'den, Tolstoyvari ahlaki paratonerlerin sonuncusuydu o–kendinden sonra gelen yazarlar için zor olacaktı bu soyun tükenip gitmesi, çocukları içinse daha da zor. Oysa ihtiyar, kendi ailesinin gözünde bile saygıdeğer Avrupalı romancının katıksız bir arketipiydi: Kâhin, bozguncu, kötülüklere umutsuzca savaş açmış, onca bağırıp çağırdıktan sonra artık sesi çatlamaya başlamış biri. Bunun dışında hiç de öyle tipik bir İsviçreli veya Batılı, liberal, Protestan Avrupalı değildi adam, çünkü elde ettiği maddi karşılığı ne tasarruf ne yatırım için kullanmış, ne bir yerlere saklamış, ne de kılıfına uydurmuştu.

"Para ne işe yarar ki elden çıkarmaktan başka?" derdi sık sık. Karısı, beş çocuğu ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler arasına katılmış olan yaşlı bir sekreteri vardı. Kendisi için hemen hemen hiçbir şey istemediği doğruydu. Isıtması, hatta temizlemesi imkânsız olan kırık dökük, derme çatma evlerde kirada oturdu hep. Mülk sahibi olmak inançlarına aykırıydı, hem adına ev denen bir kapıya bağlanıp kalmak da istemiyordu. Kendi odasında bir sedir, bir lamba, çalışma masası, iki sandalye, bir dünya haritası, ufak bir kitaplık bulunurdu–hepsi bu işte, halısıyla perdesi bile yoktu. Ailesi gibi o da evin içindeyken de dışarıda olduğu gibi kalın kazaklar giyer, doğru dürüst yanmayan elektrik sobasının yanına büzüşürdü. Ender olarak et yer–gerçi çocukla-

rını mahrum bırakmadı bundan–yemeğin yanında su içerdi. Bir kez evlendi–bir olmuş, pir olmuştu. Arada bir şaraptan ve övgülere boğulmaktan, lokantalardan ve güzel kadınlardan keyif alırdı, ama dönemsel bir patlama halinde yaşadığı bu keyif anları gerçek hayatının kıyısında köşesinde kalıyordu, çocuklarına bir başka ülkenin giriştiği sömürge savaşları kadar uzaktı bunlar–ve bir o kadar tuhaf ve çarpık. Erken yaşlandı, zaten yaşlılığın ona yakışacağını umardı. Altmışına vardığında gözleri kertenkele derisinden keseler gibi torbalanmıştı. Saçları ağarmış, ışıltılar saçıyordu, Irina'nın mücevher kutusunda sakladığı gelinlik kırpıntısı gibi tıpkı. Bir fotoğrafı vardı, üstünde koyu renkli takım elbise ile ekose bir kadın şalı–artık hep üşüyordu, yazın bile–bir de yana yatarak yüzüne gölgesini düşüren fötr şapka. Karısı hâlâ bir iki fotoğrafçının eve girmesine izin veriyordu–ama fazlasına değil. Mırıltıyla söylediği "Çalışıyor" sözü, onlarca yıldır çifte kilit yerine geçmişti. Rasputin kadar güçlüydü adam, öyle diyordu düşmanları; yazmaya, konuşmaya, gezmeye devam etti Notte, ta ki artık gerçekten gözlerini odaklayamaz veya yardımsız trene binemez hale gelene kadar. Neredeyse son anına dek Irina'yla mevsimlik seyahatlerine devam ettiler, Venedik'e, Roma'ya, evli çocuklarının oturduğu şehirlere, ödüller ve törenler için de Liège ile Oxford'a gittiler. Otel lokantalarında daha kapıdan girince onun oturduğu yeri tanımak mümkündü, çünkü yemek tabağı boyunca dizilmiş haplar, damlalar ve tozlar olurdu masasında. Notte'nin hastalık hastası olduğu yıllardır bilinir ve tatlılıkla karikatürlere konu edilirdi. Oğulları kendi aralarında anlaşıp bu orijinal çizimlerin çoğunu satın almıştı şimdi: Notte, bebek giysileri içinde ilacını bir erkek gibi yutarken (Nobel'i kaçırmıştı); Notte, Aragon'la kavga edip Gerçeküstücülüğü kusarken; "Varoluşçuluk" adında suratsız bir kadın figürü onun nabzını ölçerken; Notte, Pekin'e yaptığı kültür gezisinde Asya gribine yakalanmış. Ömrünün son aylarında çocukları, annelerinin de kendisi için de ilaç biriktirir olduğunu fark ettiler, bir

tür yansıtma büyüsü yaparak kocasının hastalıklarını kendine çekmeye çalışıyordu âdeta.

Hastalığın babalarına yakışmasının tek nedeni, onun ritüellere–ağrının sızının çirkin seremonilerine bile–bayılıyor olmasıydı, diye düşünürdü çocukları. Oysa Irina hastalık ve acı çekmek için yaratılmış değildi; kocasının ritüelleriyle kuru kuru yanıp tükenmek için yaratılmıştı. Çocukları, babalarının hayatının sona ermesinin kesinlikle annelerinin de ölümü olacağına inanıyordu. Irina'nın gerçekten de dünyaya sırt çevirip öleceğini bekliyor değillerdi, ama Notte'yle başka her şeyi dışlayarak, hatta bencilce kurduğu birlik, onun varoluş nedeni gibiydi. Babalarının yaşı ilerledikçe, sonra adam gerçekten ihtiyarladıkça, nihayet zihniyle de yaşlanıp kavgacı ve adaletsiz biri oldukça, annelerinin onun somurtmalarını ve kaprislerini, neredeyse aklını kaçırmışçasına yağdırdığı emirleri nasıl da sabır dolu bir yumuşaklıkla sineye çektiğine tanık oluyorlardı. Onun böylesine çilekeşçe boyun eğişinin aşktan kaynaklandığını varsayıyorlardı, ama kendi deneyimlerinde yeri olan veya uyandırmak için uğraştıkları cinsten bir aşk değildi bu. Oğullarından biri, ekmeği kuru istediği halde Irina tereyağı sürüp de verdi diye Notte'nin ağladığını görmüştü. Irina ihtiyar adamın ipeksi saçlarını okşuyordu gülümseyerek. Oğlan bu görüntüden nefret etti. Irina güçlü, mağrur bir adamı yok edip ihtiyar bir çocuk haline getirirken, Notte de onu köleleştiriyor ve aşağılıyordu. Ama aynı zamanda ikisi arasında bir sırrın varlığını sezmişti oğlan, bir tür gizemin varlığını. İşte o zaman, acaba bu sır Irina'nın icadı olan, sadece ona ait bir şey değil mi yoksa diye merak etmişti–ama sadece o zaman.

Notte, dünyevi işlerden bu kadar uzak birine göre ihtiyatlı bir vasiyetname bırakmıştı. Karısı, ömrü boyunca güven içinde yaşayacaktı. O öldükten sonra, eserlerinin getirdiği gelirin kalanı oğulları ile kızları arasında bölüştürülecekti. Kimseye ayrıca bir eşya veya nakit bırakmamıştı. Vasiyetin yanında bir de

veda mektubu vardı ki çocuklar, elyazısının güzelliği ve metnin sihrinden ötürü fotokopisini çektiler. Irina, diye başlıyordu, karar verme sürecinden esirgenmiş, erkeğin korumasının sağladığı ışıkta ve gölgede büyümeye bırakılmış bir kadınlar kuşağına aitti. Bu çiçek, onun çiçeği, diye yazıyordu, kendi çocuklarının çocuğuymuşçasına el üstünde tutulacaktı artık.

"Uzun lafın kısası," demişti Irina, Zürih'teki avukatın bürosunda mektup ilk kez okunurken, "vâris benim." Koyu renkli gözlük takmıştı gözleri yorgun olduğu için, bir de başına sıkıca oturan şapkası vardı. Gergin ve yabancı görünüyordu.

Eh, evet, işin özü buydu tabii, her ne kadar Notte bunu daha zarif bir şekilde ifade etmiş olsa da. Edebi mirasını yönetme sorumluluğunu en sevdiği kızına vermiş, altmış beş yıldır sakladığı dergiler ile tamamlanmamış müsveddeleri ona emanet etmişti. Ama çok geçmeden anlaşıldı ki Irina'nın bunları teslim etmeye hiç niyeti yoktu. Çocuklar annelerine tapardı, ama işin içinde böyle bir sevgi olmasa bile bunun için mahkemeye gidecek değillerdi; Notte'nin avukatı mahkeme labirentlerinde dolanıp duran aile anlaşmazlıklarından bahsetmişti zaten onlara, mirasçılar birbiriyle kavgaya tutuşurken aileler parçalanır, bir çalışma masasından çıkan eşyaya el konur, günlükler banka kasalarında çürür giderdi. Üstelik Notte'den kalan yazıların gözden geçirilmesi Irina'ya bir meşgale olurdu işte, şimdi bir şeylerle meşgul olması çok önemliydi. Sevgi dolu ailelerde de, insanların birbirini sevmediği ailelerde de ölümden sonra hep aynı sorun ortaya çıkar: Dul kadın ne olacak?

Irina, Alpler'de ufak bir kasabada kendine bir daire satın alarak bu sorunu bir ölçüde halletmişti. Her yanı camlarla kaplı, yüksek, kentsel görünümlü bir apartman seçti, hani şu çevre koruma gruplarının aleyhine imza toplayıp, suç delili fotoğraflar eşliğinde Lozan'daki gazetelere mektup yollamasına sebep olan cinsten. Dairede bir hol, modern bir mutfak, Irina için bir yatak odası, içinde dar bir yatağın bulunduğu fazladan bir

oda, bir banyo ve bir de kanepesiyle birlikte oturma odası vardı. Camdan bir küpü andıran kapalı bir balkon da bulunuyordu ve buraya fazladan bir divan da sığdırılabilirdi, ama Irina, bu alana masa ile sandalye koymayı tercih etmişti. Kırmızı avizeler ile kalın perdeler ve çoğunlukla genç çiftlerin satın aldığı cinsten pastel renkli mobilyalar sipariş etti. Bu nötr görünümlü daracık dairede kendini bulmuşa benziyordu, diye düşündü çocuklar. Verdiği röportajlardan bazılarını okudular ve onayladılar da: Eleştirmenleri kendinden nefret ettiren, Notte'nin okurlarını küstüren bir edebiyat dulu olmayacağını söylüyordu İngilizce ve İtalyanca, Almanca ve Fransızca olarak. Kararlı bir tevazu ortaya koymasını gülümsemeyle karşıladı çocuklar ve onun asil güzelliğinden söz edilen yeri gurur duyarak okudular. Zekâsına gelince–eh, röportajı yapan, akıcı konuşmayı zekâyla karıştırmıştı herhalde. Irina'nın görüşleri ve bunları ifade ediş tarzı kamuflajdı hep, hanımlara özgü yetersiz bir eğitimin parçasıydı işte, dile ve bedenini taşımaya gelince uzayıp giden, tarih ve aritmetikte kısa kalan bir eğitimin. Aslı Rus ve İsviçreli ve muhtemelen dindardı Irina'nın; çocuklar, ailenin o tarafına pek ilgi duymamışlardı. Onların hayalini ve kolektif geçmişlerini dolduran, babalarının köyde geçen efsanevi çocukluğu, dünyadan kopuk bir vadideki köyüydü. Annelerinin mektuplarına ise nisan ayının hafifliği sinmişti şimdi birdenbire, çocukların hem yüreğine su serpti bu, hem de içlerini daralttı. Bunun sahte bir mutluluk olduğunu biliyorlardı. Doğanın, sağ kalanı hemen yasa boğulmaktan koruma yoluydu bu. Asıl kriz sonradan çıkacaktı, içindeki en gizli dürtüler dalgalara karşı bir mendirek ördükten sonra. Paskalya zamanında ve yaz gelince sırayla işgal ettiler annelerinin evini, her seferinde yalnızca bir çift gidiyor, yanlarında yalnızca bir çocuk götürüyorlardı–daha fazlasına yer yoktu. Ama kış ayları sorunlu oluyordu işte, çünkü orada kayak yapmanın tadı çıkmıyordu, hem zaten hiçbiri tam Noel zamanı aileleri sağa sola dağılsın istemiyordu. Irina'nın evinde yeterin-

ce yatak olmaması bir yana, ağaç için de hiç yer yoktu. Sonunda kendisi düzenli aralarla onların ziyaretine gitmeyi önerdi. Böylece bu konuyu hallettiler. Bern'e, Münih'e, Zürih'e gitti Irina, sonra kaçınılmaz olarak Noel geldi. Hiçbiri onu istemiyor falan değildi, ama işte hepsi de farklı şeyler yapacaktı.

O yılın kasım ayında Irina, çocuklarına yazarak, biraz tuhaf bir şekilde "bir şahıs" diye söz ettiği bir arkadaşının uzun süre kalmak üzere yanına geldiğini belirtti. Çocukların hoşuna gitti bu. Böyle bir ziyaret kış günlerinin yalnız geçmemesi demekti, saat dört oldu mu yanan lambalar, Çin çayı, sohbet, sıcacık odada karanfillerin (annelerinin en sevdiği çiçek) baharatlı kokusu demekti. Misafiri geldikten sonraki bir iki hafta mektupları şen şakraktı, ama çok geçmeden bu "şahsın" anneleri üzerinde depresif bir etki yaratmakta olduğunu fark ettiler. Üç yıldır Notte'nin günceleri üzerinde çalışmakta olduğunu yazıyordu. İhtiyar adamlarla kadınlardan başka kim okuyacaktı bunları? Notte'nin ahlaki ve siyasi düşünce biçimleri liberalizmin fosilinden ibaretti. Weimar Cumhuriyeti'nin çatlaklarını görmüştü. Hitler'in niyetinin ne olduğunu daha en başında anlamıştı. İlk başta Mussolini hakkında yanılmışsa bile, daha Croce fikrini değiştirmeden o değiştirmiş ve zamanında demokrasi saflarına dönerek Pirandello'yu kınamayı başarmıştı. Canından gayrı nesi varsa her şeyi, verebildiği her şeyi İspanyol Cumhuriyetçileri'ne vermişti. Stalin'e ilişkin değerlendirmesi öylesine akıllıca ve sarsılmaz biçimde adilaneydi ki hiçbir zaman komünistler listesine almamışlardı onu–ki Batılı bir sosyalist için ender görülür durumdu. Kimse çıkıp diyemezdi ki bir sese ihtiyaç olduğunda Notte kendini tuttu veya geri çekildi veya suskun kaldı. İyi de, dedi Irina, ne olmuş yani? Yazılar yazmış, antlar içmiş, uyarılarda bulunmuş, imza vermiş, bildiriler yayınlamıştı. Neyi değiştirmişti peki, neyi yolundan çevirmiş veya durdurmuştu? Ansızın beş çocuğuna da aynı mektubu gönderdi Irina: "Bu No-

el'de hiçbir yere gitmek istemiyorum. Niyetim burada kalmaktır, kendi evimde."

Ve bekledikleri krizin işte bu olduğunu anladılar, annelerini bu durumda tek başına bırakmamaları gerektiğini de. Ama o kış hepsinin de planları altüst olmuştu; kızlardan biri hastaneye yatacaktı, bir başkası yeni bir şehre taşınıyordu, üçüncüsü galiba boşanıyordu. Büyük oğlan, Noel'i karısının ailesiyle geçirmeye söz vermişti, küçüğünün Güney Afrika'da konferansı vardı–Notte'nin değişmez yansıması olarak Irina'nın hiç kuşkusuz adım atmak istemeyeceği bir ülkeydi orası. Yazıştılar, telgraflar çektiler, birbirlerini telefonla aradılar: Ne yapacağız? Sen yapabilir misin? Yapar mısın? Ben yapamam.

Irina'nın, çocukları arasında bir gözdesi yoktu, çocukluğunda ateşli romatizma yüzünden uzun süre bakım gerektiren bir oğul haricinde belki. Bazen kendi çocukluğunu özlediğini itiraf etmişti ona, kendi kendini yargılamak zorunda kalmadığı zamanları. Hiçbir şeyin henüz belirginleşmediği, hatalara izin verilen bir zamanın özlemini çekiyordu. Oysa şimdi bu yaşında artık hatalar için mazereti yoktu. Her düşüncenin uzun uzadıya bir anlamı, her davranış sebebinin açıları ve köşeleri vardı, ölçülebiliyordu üstelik bunlar. Ama yine de gördüğü, düşündüğü, girıştiği ne varsa hep akışkan ve belirsiz oluyordu. Öğle üzerinin ışığında bir masanın şeklinde hâlâ bir gizem vardı, kesin bir açıklama bekliyordu. Açıklık arıyor insan, diye yazıyordu, ve eline geçen cevap ancak solgun bir ışık oluyor, karlı gökyüzünün bir odayı boydan boya geçen dümdüz beyaz ışığı.

Bu oğlanın içinde ölümü ve ölmeyi bilen bir parça vardı, ama geriye kalan bütün parçaları bankerdi ve durup dinlenmeden aktifti. İdeal koşullarda insanın yürüyerek bir masanın içinden geçebilmesi gerektiğine inanırdı oğlan, zaman kazandırır ve dolambaçlı kararların önünü alırdı bu. Ancak Notte'nin bütün çocukları gibi o da katı maddenin tamamen farkında olacak şekilde yetiştirilmişti. Annesinin gençlikle ve özlemle,

muhtemelen imanla da dolu mektubu kendini yavan ve ihtiyar hissettirmişti ona. Karısına, mektubun içeriğinden anladıklarını anlattı, karısı da görümcelerinden birine, kocasının anlattıklarından anladığını. Irina yorgundu. Gözleri zayıftı, muhtemelen günlükler üzerinde uzun süre çalışmaktan. Irina'nın yanında yetişkin birine ihtiyacı yoktu, insanın ruhunu karartan konuşmalar getirecekti bu; şimdi ona lazım olan masum, sürüp giden yaşamı simgeleyecek bir şeydi. Bir hayvan işe yarardı belki. Daha da iyisi bir çocuk.

Riri, arkasını döner dönmez annesinin hastaneye yatacağını bilmiyordu. Anneannesinin yanında uslu uslu geçireceği Noel tatiline karşılık daha sonra babasıyla yüksek tepelerde kayak yapacaktı. Bunlara ek olarak bir de tatil ödeviyle ilgili şantaj girmişti işin içine ve "makul olmak" diye adlandırılan ne idüğü belirsiz bir davranış biçimi vardı–ondan istenen tek şeydi bu. Ayın yirmi üçünde simgesel bir Noel kutlaması yaptılar ve ertesi gün hediyelerini bavula koyup (bir saat, bir de teyp) Orly Batı terminalinden uçağa bindirdiler onu. Paris'ten Cenevre'ye uçup asıl Noel gecesini orada, bir teyzesinden ve kuzenlerinden oluşan kalabalık ailenin yeni taşındığı tuhaf, çıplak bir apartman dairesinde geçirdi. Sabah daha gün ağarmadan uyandırılıp altı trenine bindirildi. İstasyonda teyzesine veda ederken, "Kondüktörden veya bir başkasından bana göz kulak olmasını istersen, ben de–" Artık aklından geçen tehdit her ne ise gerçekten yapmaya hazır görünüyordu. Ceketine RAF* rozeti takmıştı ve cebinde de Waffen-S.S.** amblemini taşıyordu. Onu göz önünde tutmaması gerektiğini akıl etmişti. Evde bir tanesini elinden almışlardı zaten, ama okulda bir tane daha bulmuştu. Yanında okumak için Asteriks çizgi romanı, atıştırmak için çikolata kaplı fındık, bir de

* Britanya Kraliyet Hava Kuvvetleri. - y.n.
** Nazilerin askeri kanadı. - y.n.

kişisel eşyasıyla dolu epeyce büyük bir sırt çantası vardı. Kendi başına yolda aktarma yaptı ve doğru istasyonda inmeyi başardı.

Bu yeri bildiğini söylemişlerdi ona, ama zihnindeki anı, tabii gerçekten anıysa bu, daha çok tarlalar ve piknik görüntüleri içeriyordu. Kimse karşılamaya gelmedi. Hafif hafif yağan karda iki kadınla ortak taksi tuttu ve payına düşeni ödedi–aslında payına düşenden de fazlasını ödeyerek kadınları sinirlendirmişti; şoföre bir çocuktan daha az bahşiş vermek olmazdı. Taksi, sütunlar üzerinde ışıltıyla yükselen bir kulenin granit basamakları önünde bıraktı onu. Lobiye girince, okulundaki savaş şehitleri listesini andıran mermer panoya bakıp anneannesinin sekizinci katta olduğunu gördü. Asansör de binanın cephesi gibi koyu renkli aynalardan oluşuyordu, ciddi bir edayla baktı bu aynalara. Düşüncelere dalmış, ağırbaşlı bir insandı aynadan ona bakan. Gözlüğünü çıkarınca bulanıklaşan yüzü daha da kayda değer olmuştu. Anneannesinin kapısında hem zil hem tokmak vardı. İkisini de kullandı. Uzun bir süre boyunca hiçbir şey olmadı. Tokmağı vurup zili çaldı tekrar. Hissettiği şey endişe değildi, kapalı duran yabancı bir kapıyla ilgili yepyeni bir duyguydu.

Anneannesi kapıyı biraz araladı. Kısacık beyaz saçları, solgun bir yüzü ve mavi gözleri vardı. Üstündeki sabahlığı yakasından sımsıkı tutmuştu. Kapıyı ardına kadar açarak bir çığlık attı, "Richard, birtanem, senin çok daha sonra geleceğini sanıyordum. Ay," dedi, "sana çok korkunç görünüyorumdur herhalde. Bir düşünsene, beni böyle buluyorsun karşında, sabahlıkla!" Anneannesi, başını geriye atarak parmakları arasından konuşuyordu, oğlana asla yapmamasını söyledikleri şekilde, çünkü ancak yalancılar ağızlarını kapatır. Karanlık bir hol ile biraz dağınık olan aydınlık bir mutfak gördü çocuk, mutfağın tam karşısında da kocaman, karanlık, perdeleri çekili bir oda. Ağır bir koku sinmişti bu odaya; eski sigaraların ve yetişkinlerin kokusu. Ama sonra anneannesi perdelerle panjurları açınca, karanlık tümsekler gibi duran nesneler bir kanepe ile bambu paravana, yuvarlak

bir masayla sandalyelere dönüşüverdi. Kitaplığın üstündeki tabloda, vazolarından düşmüş görünen üç lale vardı. Zeminde ise gökkuşağını saymazsak tamamen siyah olan gökyüzü. Sırt çantasındaki eşyanın bir kısmını çıkardı çocuk: Anneanneye getirdiği paket paket hediyeler, kendisinin yeni teybi, iki okul kitabı, bir defter, bir Bic kalem. Noel'in başlangıcı saatlerce geride kalmış, kahvaltısı uzun süre önce ölüp gitmişti.

"Aç mısın?" dedi anneannesi. Kadın ona içinde azıcık kahve olan bir fincan sıcak süt ile bir tabakta iki tane taze kruvasan getirirken telefonun çaldığını duydu. Belli ki hiçbir zile cevap vermek için acelesi olmayan biriydi anneanne. "Arkadaşım gidip aldı bu kruvasanları, hep erken kalkar, Noel gününde bile. Hiç üşenmemiş olduğu için minnettarım doğrusu ona." Çocuk, kruvasanları süte banarak yeni kahvaltısını ederken, anneannesinin "Demek ki ben yanlış anlamışım," dediğini duydu. "Ama kendi başına halletmiş... Kayaklarını getirmemiş. Niye ama?... Anladım." O geri gelene kadar çocuğun önünde bir kitap açılmıştı bile. Anneannesi bir an ona baktıktan sonra, "Evde de yemek yerken okuyor musun?" diye sordu.

"Bazen."

"Anneni böyle yetiştirmedim ben."

Oğlan cevap vermeden burnunu iyice yaklaştırdı sayfaya. Sınıfta hep bir ağızdan yaptıkları gibi alçak sesle okumaya başladı: "'*Go, went, gone. Stand, stood, stood. Take, took, taken.*'"*

"Richard," dedi anneannesi. Çocuk hemen dönüp bakmayınca devam etti: "Evde sana ne dediklerini biliyorum, peki okulda ne diyorlar?"

"Riri."

"Adı Richard olan üç torunum var," dedi kadın, "ve birine bile kimse Richard demiyor."

"Benim Richard Dayım var," dedi çocuk.

* Gider, gitti, gitmiş. Durur, durdu, durmuş. Alır, aldı, almış. - ç.n.

"Evet, eh, kendisi benim oğlum olur. Takma adlara izin vermemişimdir hiç. Kahvaltını bitirdin mi?"

"Evet."

"Evet, kim? Evet, ne? Sahi, en iyi konuştuğun dil hangisi?"

"Fransızım ben," deyiverdi çocuk, keskin, ani, taşlaşmış bir düşmanlıkla; ilk açan bu gergin tomurcuk karşısında ağzından bir mırıltı çıktı kadının: "Bu kadar çabuk mu?" Tam ona Fransız olmadığını söyleyecekti ki–en azından, gerçek anlamda değildi–ihtiyar bir adam girdi odaya. Zayıftı ve bastonla yürüyordu.

"Alec, bu benim torunum," dedi kadın. "Riri, Bay Aiken'a tanıştığınıza memnun olduğunu söyle, kendisi nezaket gösterip bu sabah hepimize kruvasan almaya gitti."

"Erkenden geleceğini biliyordum," dedi yaşlı adam, çocuğa son derece komik gelen kaba bir Fransızca konuşuyordu. "Saatler ve trenler Irina'nın bir kulağından girip öbüründen çıkıyor." Riri'nin yanına oturup ellerini bastonu üzerinde birleştirdi; elleri şiddetle titremeye başlamıştı birden. "Bu ilginç görünümlü kitap ne anlatıyor sana?" diye sordu.

Çocuğun tepesinden bakarak kitabı okuyan Irina, "'*The swallow flew away*'"* diye cevapladı. "'*The swallow flew away with my hopes.*'"**

"Vay canına, bir bakayım hele şuna!" dedi ihtiyar, o komik Fransızcasıyla. Gerçekten de bu sözler yazılıydı kitapta, bir de çok tuhaf bir maviye boyanmış kırlangıç vardı veya en azından, kırlangıç kuyruğu yapılmış safir-turkuvaz renkli bir yaratık. Riri'nin anneannesi, sabahlığının cebinden gözlüğünü çıkarıp kitabı yüzüne yaklaştırdı ve son derece ciddi bir edayla yüksek sesle fiil çekimlerini okumaya başladı: "'*The swallows will have flown away.*'"*** Sonra gözlük kılıfı büyüklüğündeki teybi aldı eline, yanlış düğmelere basarak teybi açıp kapattıktan, insanı çile-

* Uçtu gitti kırlangıç. - ç.n.

** Uçtu gitti kırlangıç, umutlarımla beraber. - ç.n.

*** Kırlangıçlar uçup gitmiş olacak. - ç.n.

den çıkaracak kadar işleri karıştırıp her şeyi berbat ettikten sonra ağzını teybe dayayarak "'*When shall the swallows have flown away?*'"* dedi.

"Hayır," diye uzandı Riri, hatta neredeyse kaptı teybi elinden. Irina, erkekler karşısında, hatta oğlan çocukları karşısında bile daima teslim olmuş bir kadının tavrıyla kitabı ve teybi bırakarak "Bay Aiken, İngilizcede yardımcı olabilir sana," dedi. "Aksanların en iyisine sahiptir kendisi. *'The girl'* dediğinde sanırsın ki 'de Gaulle' diyor."

İhtiyar, "İngilizce Irina'nın bir kulağından girip öbüründen çıkıyor," dedi sakin bir tavırla. Ağır ağır yerinden kalkıp mutfağa gitti, Irina da arkasından. Riri, aralarında fısıldaşıp bir şeylere güldüklerini işitebiliyordu. Bay Aiken, elinde renksiz bir sıvıyla dolu bir bardakla tek başına geri geldi sonra. "Sabahları kalbi çalıştırmak için," diyordu. "Al bak tadına." Riri bir yudum aldı. Sıvı sıcak bir taş gibi midesine oturdu. "Sana bir yudum sütten daha çok etki etmez," dedi yaşlı adam, hayranlıkla bakarak. Riri'nin yanına oturdu yine. "Herhalde bundan litrelerce içebilirsin. Sana bakınca, içkici bir adam olacağını görebiliyorum." Bastonuna dayadığı elleri titremeye başlamıştı yine. "Ben de hep böyle değildim," dedi. "Hiç değildim hem de." İngilizceyi Fransız veya başka bir yabancı aksanla konuşmadığı için Riri onu tam anlayamıyordu. Adam devam etti: "Trouville oyun salonunda merdivenden düştüm. Trouville, veya o öteki yerde. Şok yüzünden hafıza kaybı yaşadım. Merdiveni kaplayan halıdaki delik–öyle olmalı. Yıllarca gitmiştim oraya," dedi. "Hiçbir şeyde delik melik görmemiştim. Ama şimdi ellerim titriyor işte."

"Kadeh kaldırırken titremiyorlar ama," diye mutfaktan seslendi Riri'nin anneannesi. Sonra ne olur ne olmaz diye bir de Fransızca tekrarladı bunu. "Radar ünitesi gibi kulak var kadında," dedi Bay Aiken. Riri teybini aldı eline. Anneannesine nasıl ya-

* Kırlangıçlar ne zaman uçup gitmiş olacak? - ç.n.

pıldığını göstermek istercesine ölçülü bir okuma tonunda, "'*The swallows would not fly away if the season is fine*,"* dedi.

"Bunların anlamını biliyor musun?" diye sordu Bay Aiken.

"Anlamını bilmesi gerekmiyor," diyerek onun yerine cevapladı anneanne. "Sadece ezbere bilmesi gerekiyor."

***

Balkonda camlarla çevrili oturuyorlardı. İşitebildikleri tek ses kendi sesleriydi. Güneş öyle kızgındı ki Riri kazağını çıkarmak istedi. Aşağı bakınca, kendilerininki kadar yüksek olmayan iki beyaz blokun gölgesi arasında sıkışıp kalmış bir şale gördü. Kesilmekten kurtulmuş koca bir çam ağacı ansızın dallarını çekivermişti sanki de, kar bütün ağırlığıyla çökmüştü binanın üstüne. Arabalar geçiyor, köpekler havlıyor, çocuklar bağırıyordu–hepsi de tam bir sessizlik içinde. Anneannesi yaşlı adamla İngilizce konuşuyordu. Riri ise gerçekten bir şey yemediği anlarda, anneannesinin hışmını çekmeden *Asteriks Britanya'da* kitabını okumaktaydı.

"Okulda not verildiği gibi insanlara da sayılar verilebilseydi," dedi anneanne, "çocuklar sıfır olurdu." Kürk bir pelerine sarınmıştı, sanki kürk belli noktalarda eriyip yok oluyormuş gibi elleriyle kolları dışarı çıkıyordu pelerinden. Teni şaraptan ve güneşten pembeleşmişti. Yaşlı adamın mavi gözleri onunkilerden daha açık renkti. "Sıfır." Baş ve işaret parmaklarını birleştirerek bir 0 yaptı. "Ben canımın içi beş sıfırımlayken o... Herhalde ben *hiç* mutlu oldum mu diye merak ediyorsundur. İlk başlarda, ilk günlerde; bana okunacak ilgi çekici kitaplar vereceğini düşündüğüm zamanlarda, hayatımı değiştirecek kitaplar. Riri," dedi elini gözlerine siper ederek, "pasta ile dondurma, ne yazık ki şimdilik yiyeceklerimizin sonuncusuydu. Masayı toplamanı rica etsem?"

---

* Mevsim güzel olsa kırlangıçlar uçup gitmezdi. - ç.n.

"Evde toplamıyorum." Ama yine de tabakları gelişigüzel üst üste yığıp götürdü Riri ve geri gelmedi. İçeriden sesini duyuyorlardı, en baştan başlamıştı: "'*Go, went, gone.*'"

"Tarihleri yarın yamalak hatırlarım," dedi Irina. "Çocuklarımın doğum günlerini son ana kadar hatırlamam, sonra da onlara telgraf çekmek zorunda kalırım. Ama *o* günü biliyorum..."

"Mayısın yirmi altısı," dedi yaşlı adam. "Yılını unuttum ama."

"Kendimi genç hissetmiş olduğumu biliyorum."

"Gençtin. Sen *hâlâ* gençsin," dedi adam.

"Yalnız, yaşım kırktı." Pelerinden dışarı çıkan elleri ile bileklerine baktı, beyazlıklarından memnun kalmışa benziyordu. "Nehir çok durgun akıyordu, hatırlıyorum. Ve söğüt dalları nehrin üstünde geziniyordu."

"Aslında bahar yağmurlarından sonra hızlı bir akıntı vardı."

"Rüzgâr yoktu ama. Bulutlar ağırlaşmıştı."

"Akşam üzeriydi," dedi adam. "Çimenlere oturmuştuk."

"Bir pardösü yayıp. Sabah sen o bulutların yağmur getireceğini düşünmüştün."

"Genç bir adam boğulmuştu," dedi ihtiyar. "Tekneden düşmüş. Ne tuhaf, yüzmeye çalışmamış. Herkes öyle diyordu."

"Gıcır gıcır metal miğferleriyle üç itfaiyeci görüyorduk. Balığa çıkmış gibi tembel tembel adamı arıyorlardı–bütün gün devam etti. Ellerinde bir demir kanca vardı. Hiçbiri bilmiyordu o demirle ne yapacağını. Durmadan demiri yukarı çekiyor, ipi birbirlerinin elinden alıyorlardı."

"Onları gören nilüfer avlamaya çalışıyorlar sanırdı."

"İçlerinden biri elinde mavi bir tencereyle gelip teknedeki suyu boşaltmıştı. Hatırlıyorum onu. Lokantadan almışlardı o tencereyi."

"Bizim öğle yemeği yediğimiz yerden," dedi adam. "Alabalık ile kahve ve kremalı puding. Sen kendininkini bırakmıştın."

"Lapa gibiydi puding. Ama alabalık mükemmeldi. Şarap da öyle. Nehrin üzerindeki köprü yavaş yavaş tatilcilerle doluyordu. Üç itfaiyeci kıyıya doğru kürek çekiyordu."

"Evet, sonra içlerinden biri sarsak bir bisiklete atlayıp gitmiş, omzunda lime lime bir kangal halatla geri dönmüştü."

"Tren istasyonu tam arkamızda kalıyordu. Köprüdeki o insanların hepsi tren bekliyordu. İtfaiyecilerin teknesi nehirde ilerlerken, hepsi de hiç konuşmadan köprünün öbür tarafına geçip tekneyi seyretmeye başlamıştı. Çıt çıkmıyordu."

"Tıpkı buradaki sessizlik gibi."

"Bu sessizlik planlı," dedi Irina.

Riri teybe kaydettiği kendi sesini dinliyordu. Teneke tangırtısını andıran cırtlak sesli bir Riri diyordu ki, "'*Go, went, gone. Eat, ate, eaten. See, saw, sen.*'"*

"'*Seen*'!" diye seslendi anneanne balkondan. "'*Seen*', '*sen*' değil. Annesi de aynı hatayı yapardı," diyerek yaşlı adama döndü. "Ay yapma n'olursun," dedi sonra. Adam ağlıyordu. "N'olur, n'olur yapma bunu. Beş çocuğu nasıl bırakabilirdim ki?"

"Üçü büyümüştü artık," diye iç çekti adam, gözlerini silerken.

"Ama kendileri bilmiyordu bunu. Büyümüş olduklarını bilmiyorlardı. Hâlâ da bilmezler. Hem onu da sayarsak altı çocuk ediyordu."

"Sekreteri annelik yapıyordu ona," dedi adam. "Her ihtiyacı karşılanıyordu."

"Biliyorum, ama karısı değildi işte, yabancılarla konuşurken 'karın' der başka şey demezdi, 'karın şöyle,' 'karım böyle.' Ne oldu Riri? Senden istediğim şeyi bitirmeye mi geldin?"

Çocuk masaya yaklaştı. Yuvarlak çerçeveli gözlüğü, suratına umutsuz ve katı bir ifade vermişti. "Hangi oda benimki?" dedi. Pırıl pırıl gökyüzüne, olabilecek en göz kamaştırıcı ışığın al-

* Gider, gitti, gitmiş. Yer, yedi, yemiş. Görür, gördü, görmüş. - ç.n.

tında pırıltılar saçarak eriyen dizi dizi sarkıta rağmen karanlık toplanıyordu çocuğun etrafında. Zaptedilmez bir öfke, kendisine düşüncesizlik edildiği duygusu–evine duyduğu özlem işte böyle etkisi altına almıştı onu. Anneannesi elinden tuttu (buna karşı koymadı–perişanlığının bir başka göstergesi) ve birlikte daireyi keşfe çıktılar. Her şeyi gördü çocuk–tek tek her resmi, dolabı ve kapı eşiğini–ve sonunda misafir odasının Bay Aiken'a bırakılması gerektiğine, kendisinin, Riri'nin, oturma odasındaki kanepede seve seve uyuyacağına karar veren de yine o oldu.

Yaşlı adam holde yanlarından geçti; belli ki elinden kaçırmaktan kıl payı kurtulduğu yatağa uzanıp dinlenmeye gidiyordu. Elinde pet şişede Evian suyu vardı. "Suyun tatsız tadını sever misin?" diye sordu.

Riri cesurca anneannesine bakarak "Evet," dedi ve açıklanamaz, görünüşe göre de bitmek bilmez bir kahkaha krizine tutuldu. Küstahlığın yerini tutan bu davranış onu rahatlatmışa benziyordu. İhtiyar adam da güldü, ama çok geçmeden kahkahası öksürüğe dönüştü.

Saat dört buçukta pencereler, lalelerin olduğu tablodaki gökyüzü kadar kararmış ve huzursuz edici bir şekilde lambaların ışığını yansıtmaya başlamıştı ki perdeleri çekip masada çay içtiler. Riri'nin kitaplarıyla eşyalarını bir kenara itip kanaviçe işlemeli bir masa örtüsü serdiler. Riri sıcak çikolata içti, kahvaltıdan artan ve fırında ısıtıldığı için yağlanıp yumuşacık olarak daha lezzetli hale gelen bir kruvasan, bir dilim limonlu kek, bir de muz yedi. Bu sefer sofrayı toplamaya yardım ettiği gibi anneannesi fincanlarla tabakları çalkalayıp makineye dizerken de yanında durup konuştu onunla.

Yaşlı adam ise holdeki bir iskemleye oturmuş kar botlarıyla boğuşuyordu. Karanlıkta tek başına dışarı çıkacak, mektupları postaya verip gazete alacak ve akşam yemeği için gereken malzemeyi getirecekti.

"Riri, sen de Bay Aiken'la gitmek ister misin? Belki biraz yürümek iyi gelir."

"Evde böyle şeyler yapmam gerekmiyor."

Anneannesi bozulmuş görünüyordu; yo, endişelenmiş görünüyordu. Dilini ısırıp kendini tutar gibi bir hali vardı. Yaşlı adam botlarıyla mücadeleyi tamamlamış, giyinmekle meşguldü şimdi, üstüne atkısını, kenarları kürklü parkasını, kulaklıklı kalpağını, yün eldivenlerini geçirdi ve eline bir liste, alışveriş torbası, bir de daha çok kayak sopasına benzeyen başka bir baston aldı. Anneannesi hayallere dalmış gibi kıpırtısızdı, sonra (Riri'yle konuşarak) kehribar kolyelerinin hepsini yıkamaya karar verdi. Yatak odasından hasır bir kutu getirdi. İçi turuncu ipek kumaşla kaplı olan kutu dizi dizi boncuklarla doluydu. Riri onun peşinden banyoya giderek küvetin kenarına oturdu. Anneannesi, giysisinin yumuşak kumaştan kollarını sıvamış, çamaşır deterjanı ve sert bir fırçayla ovuyordu kehribarları. Ovalıyor, duruluyor, sonra en baştan başlıyordu.

"Böyle işlerde iyiyimdir," dedi. "Şimdi, eğer bu konuda konuşmaktan nefret ediyor değilsen, okulundan bahset bana."

İlk başka söyleyecek bir şey bulamadı çocuk, ama sonra küçük sınıflardaki oğlanların ne kadar aptal olduğunu ve nelerine göz yumulduğunu anlattı.

"Küçük sınıftaki oğlanlar yedi sekiz yaşlarında mı?" Evet, o yaşlardalar. "Yeni kuşaktan umut yok diyorsun?"

Emin değildi; kendi sınıfının o yaştayken daha iyi olduğunu biliyordu ama.

Anneannesi eğilip küvetin arkasından bir şeyin şişesini aldı, sonra birlikte oturma odasına döndüler. Aralarında bir lamba vardı şimdi ve Irina, terebentine batırdığı pamukla kehribarları cilalamaya başlamıştı. Bir süre sonra pırıl pırıl oldu kehribarlar. Koku eve özlemini artırmıştı çocuğun, ama kötü bir şekilde değil. Bir tanesini annesi için alabileceği söylenince özene bezene bir kolye seçti ve yumuşak bir bezle ovmaya başladı. Anneanne-

si boncukları avucunda yuvarlayarak nasıl manyetik hale getireceğini gösterdi ona.

Çocuk, "Plastikle bile yapabilirsin bunu," dedi.

"Gerçekten mi? Ne üzücü. Plastik ölü madde."

Yumuşak bir tonda, "Kehribar da öyle," dedi Riri.

"Büyüyünce ne olacaksın? Bilim adamı mı?"

"Kayak öğretmeni." Çocuk, odanın her yanına göz gezdirdi, raflara, perdelere, bambudan yapılmış paravana baktı ve sonra, "Burada sen oturmasaydın, kim oturuyor olacaktı?" diye sordu.

Anneannenin yanıtı, "Hoşuna giden bir şey olursa alabilirsin," oldu. "Hediyeni kendin seç istiyorum. Hoşuna giden bir şey göremezsen, yarın birlikte çıkıp dükkânlara bakarız. Olur mu?" Çocuk yanıt vermedi. Kadın onun seçtiği kolyeyi eline alıp "Annen," dedi, "ona iyi geceler öpücüğü vermek için üzerine eğildiğimde bunu gördüğünü hatırlayacaktır. Eski paraları sever misin? Oğullarımdan biri koleksiyon yapardı." Hasırın içindeki cilalı bir kutuda dayısının sikke koleksiyonu duruyordu. Çocuk bir sikke aldı, ama ona hiçbir şey ifade etmiyordu bu; bıraktı elinden. Sikke tıngırdayarak düşünce dedi ki, "Bizim artık bir köpeğimiz var." Köpeğin tasmasında metal bir plaka vardı, porselen kabından su içerken tıngırdardı. Eve duyduğu özlemin yeniden kabarmasıyla görüşünü bulandıran ani bir gözyaşı sağanağı arasından anneannesinde bir şey daha olduğunu fark etti, cilalı bir kutu daha, bu da damgalı pullarla doluydu. Anneannesi üstünde Hitler olan bir pul gösterdi ona, bir tanesinde de İtalya kralı vardı. "Komik şeyler sakladım," dedi. "Bu güzel Rus kutusu gibi. Anneannemindi, ama ben öldükten sonra herhalde çöpe atılır. Elimde kalan mücevherleri kızlarıma verdim. Bizim hiç mobilyamız olmadı, ben de işe yaramaz şeylerle dolu tuhaf küçük sepetler ve kutularla böyle bir bağ geliştirdim. Zavallı kızlarım–onlara verecek çok az değerli şeyim vardı. Ama onlar da benden daha uzun süre yüzük takamayacak. Hepimizin sırası gelecek, kalıtımsal artritle eller böyle düğüm düğüm olacak.

Bizim gerçek mirasımız. Aşağı yukarı senin yaşlarındayken, annem ölüm döşeğindeydi... hastalığının ne olduğunu bana söylemediler. Yastığının altından bir yüzük çıkarıp avucuma sıkıştırdı. İhtiyacım olursa her zaman onu satabileceğimi söyledi, kimsenin bilmesine gerek olmadan. Görüyorsun işte, o zamanlar kadınların kendilerine ait hiçbir şeyi olmazdı. İple bağlanmış, kahverengi kâğıttan küçük paketler gibiydiler. Paket gibi babalarından kocalarına devredilirlerdi. Paket daha cazip görünsün diye bukleler ve piyano dersleriyle süslenirdi, tabii yüzükler ve altın sikkeler, banknotlar ve hisselerle de. Paketin yeni sahibi, bütün bu süslemelere değer biçtikten sonra ipi çözerdi."

"Nerede o yüzük?" diye sordu çocuk. Görüşünü bulandıran yaşlar unutulmuştu.

"Paraya ihtiyacım olunca satmaya çalıştım. Kahverengi kâğıttan paketin süslemesi elden çıkarılmıştı çoktan. Her şey atılmış, sağa sola verilmişti. Benim tarafımdan değil. İnci kolyem İspanyol mülteciler için satıldı. Kurbanlar, kazazedeler, yaralılar, güçsüzler–bunlar önemliydi. Ben değildim. Çocuklar değildi. Ama benim bir yüzüğüm vardı. Belediyenin rehinci dükkânına götürdüm onu. Bu yerlere eşyanı götürürsün, sana para verirler. Koyu renkli gözlük taktım ve ceketimin yakasını kaldırdım, casus gibi." Çocuk bunu anlamış gibi bakıyordu. "Tezgâhın arkasındaki adam benim evli bir kadın olduğumu söyledi, o yüzden kocamın yazılı onayına gerek varmış. Yüzük benim dedim. Hiçbir şeyin benim olamayacağını söyledi veya işte o anlama gelen bir şey. Sonra dedi ki, yüzüğün gövdesinin altını için bana bir şeyler verebilirmiş, ama taşı değersizmiş. En iyi ailelerde bile bunun olduğunu söyledi. Biri sahici taşı yerinden çıkarıp aşırıverirmiş."

"Kim yapmış ki bunu?"

"Bir koca. Başka kim yapacak? Birinin kocası–benim veya annemin veya annemin annesinin, kocalardan biri işte."

"Bıçakla mı peki?" diye sordu Riri. Dedi ki sonra, "Belki adam numara yapmıştır. Belki taşları kendi alıp yerine cam koymuştur."

"Buna zaman yoktu. Üstelik kusursuz taklitti taşlar–tam doğru şekil ve büyüklükte."

"Belki dükkânında her boydan cam taşlar vardı."

"Ailedeki kadınlar, erkekler yalan söylüyor mu diye merak etmezdi hiç," dedi anneanne. "Mallarının ellerinden alınmasını asla sorgulamazlardı. Yalanın yalancının ayıbı olduğu, üzerinde durmamak gerektiği öğretilmişti onlara. Bu yüzden kaybettiler hep. Adam bana gövdedeki altının fiyatını ödedi, iyilik olsun diye, ben de yüzüğü ona bıraktım. Bir daha da gitmedim oraya."

Riri, pulların olduğu kutunun kapağını kapadı, kutuya tam oturuyordu kapak; sonra kaldırdı, geri koydu ve dedi ki, "Televizyonu kaçta açıyorsun?"

"Bazen hiç açmıyorum. Neden?"

"Evde saat altıdan itibaren seyrederim."

Yaşlı adam pembe beyaz bir yüzle içeri girdi, beraberinde soğuğun ve karın kokusunu getirmişti. Alışveriş torbasını koyup içindekileri çıkarmaya başladı–çikolata ile şişeler ve gazeteler. "Gazete için ta istasyona kadar gitmem gerekti," dedi. "Sadece bir dükkân açık, ona da ancak arka kapıdan dolaşarak girebildim."

"Söyledim sana," dedi Irina, "bugün Noel".

Bay Aiken, Riri'ye döndü. "Hâlâ içki içtiğim zamanlarda, günün en güzel saatiydi bu. Şimdi elimde bir kadeh olsa içine buz koyabilirdim. Sonra üstüne su ekleyebilirdim. Suyu koyduktan sonra belki viski de katardım. Biliyorum, tamamen yanlış sıra, ama en azından elime bir kadeh almış olurdum."

Irina, "Öğle yemeğinde şarap, sonra da çay yerine cin içtin ve yanılmıyorsam öğle yemeğinden önce de sek cin içmiştin za-

ten," diyerek bütün boncukları, sikkeleri ve terebentini toplayıp masayı tekrar Riri'ye bıraktı.

"Riri içti onu," dedi adam. Bunun şaka olduğu o kadar belliydi ki kadın başını çevirip hasır kutuyu yerine bırakırken gülüşünü parmaklarıyla örttü, tıpkı Riri'ye kapıyı açarken yaptığı gibi–ah ama uzun zaman geçmişti artık onun üstünden.

"Evde tek damla bir şey kalmadı," dedi. Fark etmezdi, yaşlı adamın dediğine göre, o nasıl olsa aradığını bulmuştu. Onu izlemekte olan Riri, adam kadehini kaldırırken elinin hiç titremediğini gördü. Anneannesinin dediği doğruydu.

Akşam yemeğini erken yediler ve Riri, uyanık kalmak için yürekli bir çaba gösterdiyse de sonunda televizyondan bile vazgeçti ve anneannesinin kokulu çarşaflar, kabarık yastıklar, bir de kuştüyü yorganla ona yatak hazırlamasına izin verdi. Diğer ikisi daha uzun süre masada oturup tek bir lambanın ışığında alçak sesle konuştular. Anneannede bir yığın defter vardı, bunları yüksek sesle okuyor, bazen de Bay Aiken'a bir şeyler gösteriyordu. Bambu paravandaki aralıklardan görebiliyordu çocuk onları. Bir süre lambanın oluşturduğu gölgeleri izledi ama sonra sanki lamba sönmüş gibi oldu ve derin bir uykuya daldı.

Oda, o sabah ilk geldiğinde de olduğu gibi tümsek şekilleriyle doluydu. Odadan ayrıldıklarını duymamıştı. Noel hediyesi saatinin akrep ve yelkovanı karanlıkta parlıyordu. Gözlüğünü taktı. On buçuk olmuştu saat. Anneannesi telefonda biraz yüksek sesle konuşuyordu; buydu onu uyandıran. Kalktı, terliklerini giydi ve sersem sersem banyoya gitti.

"Sadece evet ya da hayır de," diyordu anneanne. "Hayır, duymaz. Bir saat oldu yatalı veya iki, en azından... Yalan söyleme bana–gerçeği öğrenmek zorundayım. Tümör müymüş? Dış gebelik mi?... Tamam, bak... Gebe miymiş değil miymiş? 'Tam olarak değil' de ne demek oluyor? Sen bilmiyorsan kim bilecek?" Başını çeviriverince çocuğu gördü ve sesinin tonunu hiç değiş-

tirmeden, "Oğlun geldi," dedi, "pijamasıyla; sana iyi geceler demek istiyor."

Telefonu verip çocuk rahat konuşsun diye hemen uzaklaştı oradan. Oğlanın, "Alkollü bir şey içtim," dediğini işitti.

Günün önemli olayı buydu demek: Yolculuk değil, kolye değil, hatta komik aksanlı tuhaf ihtiyar konuk da değil. Sesinin tınısından çocuğun gülümsemekte olduğunu anlayabiliyordu. Oğlanın bornozunu alıp hole döndü ve omuzlarının üstüne koydu. Çocuk görmemişti bile onu: Uzaklardan gelen sese vermişti bütün dikkatini. Kayıtsız bir tonda, "Tamam, hoşçakal," deyip telefonu kapattı sonra.

"Ne kadar çok şey sığdırmışsın bu sırt çantasına," dedi anneannesi.

"Büyük bir çanta. Babam askerdeyken kullanmış."

İyi ama, nasıl olup da bu, babasının sesi değil de bu, yine evi özlemesine sebep olmuştu şimdi? "Kendine bakmayı beceriyorsun," dedi anneannesi. "Bağımsızsın. Kimsenin sana şunu yap, bunu yap demesine gerek yok. Tabii, annen sağlam yetiştirildi. Bir keresinde, annenle kız kardeşleri için bakıcı arıyordum, kocaman bir köylü kadın geldi görüşmeye, siyah bir önlük ve siyah düğmeli çizmeler giymişti. 'Çocuklara ne öğretebilirsin?' dedim ona. Dedi ki, 'Temiz ve kibar olmayı.' Deden, 'Bunu al işe,' demiş ve rap rap yürüyüp çıkmıştı odadan."

Riri'ye annesi ilgi çekici gelmiş, dedesi ise sıkmıştı onu. Kendisine ölmüş bir ihtiyarın adını koymuşlardı.

Anneannesi, kuştüyü yorganı üstüne örterken, "Güzel bir uyku çekeceksin," diye söz verdi. "Önce kısa rüyalar göreceksin, ama sabaha doğru gittikçe daha uzun olacaklar. Tam uyanmadan önce göreceğin sonuncusu tıpkı bir film gibi olacak. Uyandığında nerede olduğunu merak edeceksin, sonra Bay Aiken'ın sesini duyacaksın. Evi dolaşarak tek tek pencereleri kapatıyor olacak, sonra banyo yaptığını duyacaksın. Kahvesini yapacak, kapı gıcırtısı gibi sesler çıkaran elektrikli makinede. Kar botla-

rını giyerken durmadan sövüp sayacak, sonra da bize kruvasan ile sabah gazetelerini almaya gidecek. Günlerden ne olacak, biliyor musun? Noel'den sonraki gün." Riri uykuya dalmak üzereydi. Kanepenin oradaki sehpada duran saati ile gözlüğünün yanında bir Asteriks kitabı ve Irina'nın içine eski pulları koyduğu Rus kutusu duruyordu. "Pulları istediğine mi karar verdin?"

"Kutuyu. Pulları değil."

İçgüdüsel olarak çocuk, anneannenin saklamak istediği yegâne eşyayı seçmişti. "Özel bir nedeni var mı?" diye sordu Irina. "Kutu senin elbette. Sadece merak ettim."

"Kapağı yerine tam oturuyor," dedi.

Irina biliyordu ki sabah oldu mu çocuk, ezelden beri burada kalıyormuş gibi olacak ve dört gün sonra ayrılık vakti geldiğinde de bu kez ayrılığın, kavuşmanın öteki yarısı olduğunu hatırlatması gerekecekti ona. Çocuğun giderken ne kadar üzüleceğini, sonra da anneannesini ne kadar çabuk geride bırakacağını bilerek gülümsedi. "Dün bu saatlerde..." diyebilirdi, ama bir kereden çok değil. Uyuyordu şimdi. Ağzı hafif aralanmış, alnına düşen saçları koyulaşıp nemlenmişti. Kıvrık kalan kolu rahatsız görünüyordu ama ilişmedi Irina; çocuğun derinlere dalmış olan zihni, bilinçdışından gelen hareketleri bağımsız olmalıydı, ondan da, başka herkesten de, ama özellikle ondan. Bu çocuğu diğer torunlarından ne bir eksik ne bir fazla seviyordu. İşte bak, her şey yoluna girdi bile, diyordu çocuğa. Sen, annen, çocukların onca evhamlanması, benim ihtiyar dostum. Her şeyi birkaç günlüğüne yoluna koymak mümkün, daha uzun süreyle değil ama. Işığı söndürünce çocuğun bedeni minnettar oldu. Zihni ise güneş ışıklarını yansıtan sarkıtların parlaklığında, kayak yapmakla kalmıyor, uçuyordu da.

Evegeçdönen

1950 baharında, esaret günlerinin ardından Berlin'e döndüğümde artık bir üvey babam olduğunu keşfettim. Annem hiç söz etmemişti ondan, Bretanya'dan hep "Grete Bestermann"a yazıyordum ben, ama şimdi yeni adresinde zili çalmak için çekilen kordonun hemen yanındaki pirinç levhaya yazılı "Toeppler"ın onun yeni adı olduğu görülüyordu. Anahtarı kilitte çevirirken usulca, "Dinle, Thomas," dedi. "Ben artık Frau Toeppler'ım. Emekli maaşı olan iyi bir adamla evlendim. Bu onun anahtarı, onun adı ve onun dairesi. Senin burada kendini evinde hissetmeni istiyor." Demek ki o gün beni tren istasyonunda karşıladığı andan beri haberi nasıl vereceğini düşünmüştü.

Elimi ismin üzerine koyarak kusursuz bir aya izi bıraktım. "Anladığım kadarıyla Berlin'de tıraş bıçağı ve siviller için gömlek falan yok," dedim. "Ama hıyarın teki isim levhaları hazırlamaya başlamış bile."

Martin Toeppler, zamanında vatman olarak çalışmış yaşlı bir adamdı. Geçirdiği bir iş kazası yüzünden tek kolu çolak kalmıştı ve o taraftaki omzu diğerinden yukarıda duruyordu. Gözlerinde ihtiyarlığın sütsü görüntüsü vardı, gözünün renkli kısmının kenarları ortasından daha açıktı ve kocakarılar gibi iç geçirerek "Ah, evet, evet," deme huyu vardı adamın. Bu iç geçirme onun yakarışıydı anlaşılan: "Elden bir şey gelmez." En fazla kırk dokuz olmalıydı yaşı, ama benim gözüme ihtiyar görünüyordu, ihtiyardan da öte hatta: faydasız, ıskarta. Ağzı çoğu zaman açık kalırdı, sanki burnundan nefes almakta zorluk çekiyormuş gibi,

oysa aslında kronik bir geveze olduğu içindi bu, her an bir kelime döktürmeye hazırdı ağzından. Franken'dı memleketi, Çek sınırı yakınında, bir zamanlar dedemlerin yaşadığı yere yakın.

"Grete ve ben birbirimizin lehçelerini anlayabiliyoruz," dedi–bizim ailede lehçe konuşulmazdı ki. Ağabeyimle benim "ekmek" ve "arkadaş" ve "ağaç" kelimelerini doğru söylememiz için epey uğraşmışlardı. Anneme çevirdim gözlerimi, ama o uzaklara bakıyordu.

Martin'in bir hayali Franken'a dönmekti; neredeyse bana söylediği ilk şey olmuştu bu. Bir Amerikan askeri üssü yakınındaki bir şehirde dayalı döşeli iki daire miras kalmıştı ona. Bir tanesi yıllardır boştu zaten. İçinde oturanlar taşınıp gitmişti, nereye olduğunu kimse bilmiyordu–İsveç'eydi galiba. Onlar gittikten sonra, ki 1943'ün bir kış sabahı saat beşte olmuştu bu, dairenin kapısına üstünde gamalı haç ile kartal olan hükümet mührü vurulmuştu. Yok olup giden kiracılar ölmüştü herhalde, İsveç'te galiba, şimdi de yöre halkından kimse oturmazdı evde, çünkü içinde bir hortlaklar ailesi gezinip duruyordu, çekmeceleri açıp kapatıyor, borulara vuruyor, sandalyeleri ve merdivenleri yerinden oynatıyorlardı. Hortlaklar, geride bıraktıkları altınları arıyordu, Martin'in tahminine göre. İkinci daireyi kiraladıkları aile ise savaş sonundaki karışık göçler sırasında ortadan kaybolmuştu, herhalde onlar da ölmüştü; en azından resmi olarak ölüydüler, ki önemli olan da buydu zaten. Martin'in niyeti bu iki daireyi modernize etmek, Amerikan standartlarına yükseltmekti–pencerelere panjur takıp banyoya gazlı şofben koymayı kastediyordu–sonra da niyeti, daireleri kaliteli Amerikan subaylarına kiralamaktı, ufak kasabalarda dolaşan hikâyeleri takmayacak kadar yabancı, hortlaklardan korkmayacak kadar eğitimli subaylara. Ama elini çabuk tutmak zorundaydı; yoksa ona kalan bu mirası, savaştan sonraki yegâne sermayesini, yeniden başlamak için kullanabileceği tek şeyi elinden alırlar, Sovyet bölgesinden gelme aylak ve cahil mültecilere veya bombardımanda yersiz yurtsuz kalıp hâlâ barakalarda tıkış

tıkış yaşayan ailelerden birine veya evegeçdönenlere verebilirlerdi. Bu sonuncusu yeni bir insan kategorisiydi, böyle tek kelime halinde. Benim de onlardan biri olduğumu düşünmeden ağzından çıkıvermişti işte. Konuşmayı kesti, sonra iç geçirip dedi ki: "Ah, evet, evet."

Gerçi uzun süre sessiz de kalamadı: Cüzdanını çıkarıp at sırtında bir resmini gösterdi bana. Belki de benim kafamdaki imgesinde bir tramvayın tepesinde yer aldığını düşünmüş, kırlarda çekilen bu görüntüyü onun yerine geçirmek istemişti. Kolunu gererek bu şipşak fotoğrafı biraz uzakta tutuyor, gözlerini kısarak bakıyordu ona. "İşte bir zamanlar Martin Toeppler buydu," dedi. "Yine Martin Toeppler olacak." Yeni bir sağ omuz ve kolla birlikte gençliği, bir de onun yaşındaki herkesin savaş öncesini anlatırken sözünü edip durduğu o sıcak, yeşil yapraklı yaz ayları Franken'da onu bekliyordu. Feleğin sillesini yemiş sakat bir vatman değil de doğuştan muzaffer bir adam gibi çıkıyordu sesi. Fotoğrafı çatlak naylon kılıfına geri koydu, cüzdanını cebine yerleştirdi ve anneme seslendi: "Oğlan banyo yapmak ister."

Dakikalardır banyo hazırlamakla uğraşan annem, bütün hayatını emir alarak geçirmişti. Genç kızlığında annesinin köy pansiyonunda köle gibi çalışmış, babam ölünce de yine nasibine hizmetçilik düşmüştü, bu kez Berlin'de, güçlü bir adam olan Gerhard Dayım ile şişko karısının yanında. Ağabeyim ve ben kışları annemin yanında geçirirdik, tavanarasındaki soğuk bir odada bazen üçümüz bir yatakta yatardık, Gerhard Dayı'nın kilerinden aşırdığımız ekmeği ve elmaları bölüşürdük. Yazları da anneannemize yardıma gönderirlerdi bizi. Sandalyelerle masaları yıkar, tuvaletlerdeki kusmukları temizler, bira kokulu bardakları mutfağa geri taşırdık. Musluğa ancak tabureye çıkarak yetişebilecek kadar küçüktük daha.

Bir keresinde Gerhard Dayı, "Şansına iki oğlun var," demişti anneme. "Ailede güçlü kuvvetli kolların eksikliği çekilmeyecek"

Annemin, "Kimse benim çocuklarımı sömüremez," diye cevap vermiş olması gerekirdi, gerçi bunun önüne nasıl geçeceğini de Allah bilirdi ancak, ne de olsa başımızı sokacak kendi damımız da yoktu, paramız da, önümüze ne koyulursa onu yerdik. Bizi üniformalarımız kurtardı. Hitler Jugend'a katıldıktan sonra Gerhard Dayı bile bize "Nereye gidiyorsunuz?" veya "Neredeydiniz?" diye sorma cesareti bulamamıştı. Ağabeyim benden daha hızlıydı. On ikisindeyken biliyordu tuzağa düşürülmüş olduğunu; ben ise on altı yaşında tutsak düştüğümde anlayabilmiştim ancak. Oysa annemize göre özgürdük biz, kurtulmuştuk; onun hayatını tekrarlamayacaktık. Tek istediği de buydu.

Esirken özlerdim onu, kaybedilmiş bir cennet olan yoksulluğumuzu da, annemiz tamamen ağabeyimle bana aitti, ikimiz iki tarafına yatar, onunla birlikte uyurduk. Ona yazdığım mektuplar, geçmişteki ihmalciliğime dair pişmanlıkla ve gelecekte iyi bir evlat olacağıma dair vaadlerle doluydu: Çok çalışacak ve sonsuza dek ona bakacaktım. Sarışın, genç, yumuşacık sesli Grete Bestermann'a gönderilen bu mektupları Grete Toeppler okuyordu, ağarmaya başlamış saçlarını oval bir topuz halinde toplayan, evhamlı ve sıska, geçmişte yaşadıklarından ötürü gelecekten korkan bir kadın. İstasyonda tanımadım onu ve ürkek bir sesle bana "Şey, pardon? Thomas?" dediğinde kendi annesi sandım. O sırada ve onu izleyen birkaç dakikada henüz bilmiyordum ki anneannem ölmüş ve zengin Gerhard Dayım da, artık mahkeme kararıyla resmen Nazilikten arınmış olarak, yıkıntılardan kurtarılma iki odada kamp kurmuş, tavşan yetiştirerek geçimini sağlıyor ve kimselerin gözüne çarpmamayı umarak yaşıyor. Annem beni son gördüğünde on beşindeydim. Bu sabah erken saatlerden beri birbirimize doğru yol alıyorduk, ama ben bitap düşmüş haldeydim ve suskundum, hem ikimiz de çekiniyorduk, birbirimizin kollarına atılmadık, çünkü ikimiz de bir yabancıyı kucaklamaya utanmıştık. Onunla ilgili dehşet verici bir anım vardı, ama belki de bir rüyaydı bu. Ufaktım, ama ko-

nuşup yürüyebiliyordum. Bir odaya girdim, annem içeride bir bebeği emziriyordu. Yanında iki kadın daha vardı. Beni görünce gülmeye başladılar, içlerinden biri dedi ki, "Biraz da Thomas'a ver." Annem bana doğru eğilip göğsünü ağzıma soktu. Mide bulandıracak kadar tatlı geldi ağzıma, üstelik diğer iki kadından ötürü kendimi aşağılanmış hissetmiştim: Ağzımdakini tükürüp geri kaçtım ve ağlamaya başladım. Annem kadınlara bir şey söyleyince daha da beter gülmeye başladılar. Bir rüya olmalı ama bu, çünkü o bebek kim olabilirdi ki? Tek kardeşim benden on bir ay büyüktü.

Şimdi ise bir hayvan kadar ihtiyatlı davranıyor bana, kısmen isim levhasına gösterdiğim tepkiden. Arkası gelir diye korkmuş olmalı. Erkeklere saygı gösterecek şekilde yetiştirilmiş, onlar konuşurken lafa girmeyecek, kendinden önce onların tabağını dolduracak–hatta genç kızken, onlar otururken ayakta bekleyecek–şekilde. Yirmi bir yaşındaydım ben, üç gündür yirmi bir yaşındaydım, zorbaların ve yabancıların kampına geçmiştim artık. Martin durmadan konuşur, atıp tutarken, bana at sırtındaki halini gösterirken annem salona girip çıkarak, şöminenin yanında duran yığından odun ve tuğla taşımıştı, onları koridorun öbür ucuna kadar götürüp banyoda benim için ateş yakmaya çalışıyordu. Arada bir göz ucuyla bana bir bakış atıyor, eliyle ağzını kapatarak gülümsüyordu–yeni bir huydu bu–ama banyonun hazır olduğunu söyleme vakti gelene kadar sesini çıkarmadı.

Annem ayağımı basayım diye yere bir havlu serdi, bir de sandalye gösterdi, söylediğine göre Martin ayaklarını kurulamak için oraya otururmuş hep. Banyoda bir raf ile üstünde ayna, bir de tarak vardı, ama lavabo yoktu. Herhalde, dedim, adam mutfakta tıraş oluyor, dişlerini de orada fırçalıyorlar. Annem sabunun pek kaliteli olmadığını ve köpürmediğini söyledi, gerçi, yine elini ağzına siper ederek, suda bırakmamamı rica etti, yoksa eriyip gider, israf olurdu. Suda dura dura taş bile erirdi. "Giysileri-

ni asman için kanca var," dedi, gerçi ben görmüştüm zaten. Hâlâ tereddüt ediyordu, ben gömleğimin düğmelerini açmaya başlayınca dışarı çıktı.

İçine bir ailenin sığabileceği küvet, lav kayası kadar sertti. Su, kaynar denecek kadar sıcaktı. Dizlerimi yukarı doğru çekerek oturdum, Fransa'dayken bazen kullanmama izin verdikleri teneke küvette yaptığım gibi. Bir dizimde el bombasının açtığı denizyıldızı biçimli yara griye çalan mor bir renk almıştı ve sanki daha kemikler yumuşakken yanlış tarafa doğru bastırılmış gibi yamulmuştu o bacak. Üvey babama ait olduğunu tahmin ettiğim paçalı bir don asılıydı ipte. Orada öylece oturup baktım ona, bir de yanında asılı duran kaskatı olmuş ince havluya ve çimento duvarlarda yoğunlaşmakta olan suya, ta ki ellerimle ayaklarımın derisi fitilli kadife kadar kabartılı ve yumuşak olana dek.

Karşıdan karşıya geçerken tam caddenin ortasında kırmızı ışığa yakalananlara verilen bir isim var: "Yaya trafiği artığı." Ben Rennes'deki bir savaş esirleri kampındayken yaşı on sekizden küçük olan herkesin ülkesine gönderilmesi için emir geldi. Bir şekilde benim adım okunmadı hiç. Bu olaydan beş yıl sonra, ki o sırada ben Saint-Malo'da bir eczacı ile karısının yanına "özgür işçi" olarak verilmiştim–özgür olduğum değil, sadece kampta olmadığım anlamına geliyordu bu–polis gelip sırtımda kocaman bir "PG", yani savaş esiri olduğumu belirten "*prisonnier de guerre*" yazısı ile Fransa'da ne aradığımı sordu. Yabancılar Lejyonu'ndan mı firar etmiştim? Casus muydum? Fransa'da hemen hemen bütün diğer esirler en az on ay önce serbest bırakılmıştı, ama benimle ilgili dosya kaybolmuş veya Rennes'de başka bir yere yollanmıştı ve o bulunmadan yerimden kıpırdayamazdım–mevcut değildim çünkü. Fransızlar artık bıkmıştı benden, çünkü savaştan da, onu hatırlatan her şeyden de bıkıp usanmışlardı, üstelik Amerikalıların aldığı esirleri kullanarak Fransa'nın yollarıyla köprülerini yeniden inşa projesi de işe yaramamıştı.

Bu fikrin devamı gelmemiş, hiçbir zaman bir plan yapılmamıştı, bu yüzden de esirlerin bir kısmı çiftliklerde ırgatlık yapmaya başladı, bir kısmı hizmetkâr olarak evlere, bir kısmı yiyecekleri daha iyi olduğu için Yabancılar Lejyonu'na gitti, bazıları da oturduğu yerde oturdu ve üç dört yıl boyunca hiçbir şey yapmadı, çünkü kimse yapacak bir şey bulamamıştı onlara. Polis, kaçacak olsam kimsenin umursamayacağını ima ediyordu. Hem kayıp dosya meselesi de kapanırdı böylece. Ama ben yanlış bir duruma düşmekten korkuyordum, o zaman beni sonsuza kadar burada tutmak için bahaneleri olurdu. Hem ceketimle pantolonuma basılı kocaman bir "PG" ile nereye kadar kaçabilirdim ki? Her şeyimle "evegeçdönen" diye bas bas bağırdığım için artık yafta taşımama gerek kalmayan Almanya'da ise yine bir utanç kaynağı olduğumu hissediyordum; görünüşüm, hayatta kalmış olmam, kanayan dişetlerim ve sallanan dişlerim, kronik dizanterim ve kansızlığım, canımın durmadan tatlı çekmesi, yabancı yanındaki suskunluğum, vardığımda üzerimde olan çaput gibi giysiler hep "savaş" diye haykırıyordu, herkes barış isterken; "esaret" diye bağırıyordu, herkesin ağzında "özgürlük" varken; "kuru ekmek" diyordu, herkesin aklı fikri "tereyağı ile reçel"-deyken. Anlıyordum ki artık, beş yıllık barıştan sonra, nüfusun büyük bölümü dirsekleye dirsekleye kendine yer açarak doğru merdivenin doğru basamağına kapağı atmış, yaya trafiği artıklarına pek yer kalmamıştı.

Daha yarım yamalak giyinmiştim ki annem küveti temizlemeye geldi. Sobadan artan külü kullanıyordu, bir de bez vardı elinde, öyle delik deşik olmuştu ki tortop edip kullanabiliyordu ancak. "Sana seslendim," dedi, "ama duymadın. Uyuyakaldın da boğuldun sandım."

Daha lisedeyken Berlin'de uçaksavar nöbetine verildiğim için iyi işitemiyordum artık. Oğlanlar cepheye gönderildikten sonra kızlar almıştı yerimizi. Sığınaklarda üniformalı koca koca adamları savunanlar, daha ergenliğe yeni adım atmış olan o

kızlardı işte. Onlar da sağırlaşmış mıdır acaba diye düşündüm, bağırış çağırışın altındaki hiçbir sesi duyamayacak olan bir kuşak mıydık yoksa artık? Annem küvetin yanında diz çökmüştü, ben de Martin'in sandalyesine oturmuş, tıpkı Martin gibi, onun bana getirdiği temiz çorapları giyiyordum. Gayet iyi işitebildiğim alçak bir sesle annem, Martin'i çocukluğumdan beri tanıdığımı söyledi. Tanımıyorum, dedim. Babamın da onu tanıdığını anlattı bana. Ayağa kalkıp onun da dizleri üstünden kalkmasını bekledim, suratına tepeden bakarak. Ona dokunmaya korkuyordum, olur da ikimiz birden ağlamaya başlarız diye. Ailesinin kesinlikle onu tanımış olması gerektiğini mırıldandı, çünkü Toepplerlerın aile mezarı, benim anneannemin gömülü olduğu mezarlıktaydı, eskiden babamın babasının fırın işlettiği yere de elli kilometre kadar uzaklıkta. İlle de bir bağlantı bulmaya çalışıyordu.

"Sen ve Chris geri döndüğünüzde kalacak bir yeriniz olsun istedim," dedi, oysa ben, ikimizi de bir daha görmeyi ummadığına ve bir başına evsiz kalmaktan korktuğuna inanıyordum. Ağabeyim, Schörner'ın ordusuyla gittiği Çekoslovakya'da kaybolmuştu. O ordunun tamamı gözden çıkarılıp ölüme terk edilmişti. Annemin tek yakın akrabası olan Gerhard Dayım, aklına gelse bile yardım edemezdi ona; resmen ve hukuken Nazilikten kurtulması dört yılını almıştı ve şimdi "ak zambaklar kadar ak"tı, anneme göre, hiçbir konuda hiçbir fikri yoktu ve sadece tavşanları için yaşıyordu.

"Benim yaşımda insanın yanına yoldaş olacak biri bulunması iyi oluyor," dedi annem. "İki laf edecek biri." İhtiyarların laftan fazlasına ihtiyacı var mıydı? Annem o sıralar kırk iki yaşlarında olmalı. Esir kampında yaşlı adamların karılarını karşılaştırdığını duyardım, derlerdi ki kaynatılamayacak kadar kartlaşmış tavuk yoktur.

"Bu daireyi almadan mı evlendin onunla, aldıktan sonra mı?"

"Sonra." Gerçi tereddüt etmişti bir, sanki benim ne duymak istediğimi merak eder gibi.

Daire, 1920'lerin işçi konutları projesinden kalan tek yapının, kocaman karanlık bir apartmanın ikinci katındaydı. Martin bir zamanlar banyo penceresi ile sokak arasında kalan bir yerde oturuyormuş. Dışarı baktığımda, yok olmuş evlerin arka duvarlarını kolayca canlandırabiliyordum gözümde, süpürge ve paspaslarla bezeli ufak balkonları, nem ve yağ içindeki avluyu da. Burada hüküm süren iklim, kış sabahlarının alacakaranlığı olmalıydı, ta ki bir hava akınıyla mevsimler içeri akana kadar. Paramparça olmuş duvarların üstüne yığılı cüruf ve çakıltaşları düzlenmişti; ayakta kalan ev–bizimki–ile ötesinde uzanan, kenarlarına yıkıntılar dizili yol arasındaki geniş zemin, sıkıştırılmış ve düz görünüyordu.

Yok hayır, hep inişli çıkışlıydı, taşlar yerinden oynuyordu, dedi annem. Çimento dökülüp yürüyüş yolu yapılmasına birinin vesile olması gerekiyormuş; kadınlar bileklerini burkuyormuş hep, hele bir de yağmur yağınca kapkara çamurların içinden yürümek gerekiyormuş ve hep bir yanık kokusu varmış. Görünmez ve iyi niyetli "biri"ne olan inancını yitirmemişti. Sonra sesini iyice alçaltıp fısıltıyla Martin'in ilk karısı Elke'nin orada, cüruf ve molozların altında yatmakta olduğunu söyledi. Bütün cesetleri çıkarmak mümkün değilmiş, sonunda bir gün bir buldozer gelip ebediyen kapatmış üstlerini. Franken'daki kasabada bulunan o iki daire Martin'e Elke'den miras kalmış. Toepplerlar da herhalde Bestermannlar kadar yoksulmuş, ama Martin iyi bir evlilik yapmışmış.

"Köpeği de varmış kadının," diyordu annem. "Martin onunla evlendiğinde spitz cinsi beyaz bir köpeği varmış. Pazar günleri küvette yıkarmış köpeği." Martin Toeppler geldi gözümün önüne, ön taraftaki geniş ihanet avlusunu bir uçtan diğerine adımlayıp "Elke'nin mezarı," diyordu. "Ah, evet, evet." Ne düşündü-

ğümü anlatınca annem birden kahkaha atarken elini kaydırdı, ön dişlerinden bir kısmının artık yerinde olmadığını fark ettim.

"Sokaktan bakınca eski bir diş gibi görünüyor ev," dedi. Saklamaya çalıştığı talihsiz duruma bilerek dikkat çekmek istiyordu sanki. Daha önce bu dairede oturanlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu, alelacele gitmek zorunda kalmış oldukları hariç, karaborsadan alınmış epey bir erzakı, camekânlı büfede üç beş güzel süsü ve beş şişe şarabı unutmuşlardı. "Kirayı ödemeden gitmişler," dedi, hiç onun söyleyeceği şey değildi oysa bu.

Meğer Martin Toeppler'ın yaptığı bir şakaymış zaten. Ona ait olduğunu sandığım bir gömleği sırtıma geçirmiş, koyu renkli ıslak saçlarımı düzgünce taramış olarak salona girdiğimde tekrarladı bu şakayı. Kahverengi duvar kâğıdı üzerinde açık renk bir dikdörtgeni gösterdi. "Adolf'un resmini buradan indirmişler işte," dedi. "Kirayı ödemeden alelacele giderlerken."

Babam, bir gece okul duvarından seçim afişi yırtarken yakalanıp bıçaklanarak öldürülmüştü. Annemi tek kuruş parası olmadan, beş yaşından küçük iki çocuk ve siyasi bir damgayla geride bıraktı. Ondan sonra akıntıyla beraber yüzdü annem. Şimdiye dek hayatımın büyük bölümünde şu ya da bu üniformayı giymiştim hep. On dördündeyken bir kez sivil giysiler giydiğimi hatırladım, kilisedeki Konfirmasyonum için. Kendimi kılık değiştirmiş gibi hissetmiş, ellerimi nereye koyacağımı bilememiştim; yedi yaşından beri baş parmaklarımı deri bir kemere takıyordum. Babama dair izlenimler vardı kafamda, anılar değil. Resimlerse donmuş kalmış şeylerdi; hiçbir şey anlatmıyorlardı bana. Ama saçlarım ıslakken onu andırdığımı biliyordum. Aynadan ansızın bir görüntü çakardı, gizli bir mesaj gibi sanki, ve İşte, derdim, o böyle görünüyordu. Martin'le birlikte oturdum masaya, annem dantelli bir örtü sermişti (ortadan kaybolan kiracılardan) ve tül perdelerden içeri sızan nisan güneşi örtü üzerine ikinci bir desen düşürüyordu. Ellerimi dantel gölgelerin al-

tında dümdüz uzatıp acaba onlar da babamınkilere mi benziyor, diye düşündüm.

Yiyilip içilecek ne varsa, bulabildiği her şeyi çıkarmıştı annem–birkaç tatlı bisküvit, kâğıt gibi incecik dilimlenmiş peynir, esmer ekmek, bütün bütün ufak domatesler, turp, daha bol görünsün diye tabağa çiçek şeklinde dizilmiş salam dilimleri. Bir şişe de köpüklü şarabımız vardı, Martin şampanya diyordu buna. Şarabın rengi kahverengiye çalıyordu, sulandırılmış tentürdiyot gibi, tadı ise pekmeze benziyordu. Bu bulamaçtan yukarı kabarcıklar tırmanıyordu. Benim dönüşümden başka neye içtiğimizi söylemeden kadehlerimizi kaldırdık. Belki de Martin, Franken'da iki daire ile onu bekleyen kaderine içiyordu. Benimse bir planım vardı, ama benim sırrımdı bu. Ortak anlaşmaya varmış olduğumuz gibi ortak bir geçmişimiz yoktu. Sonra annem, ağzına kapak gibi tuttuğu elinin arkasından konuşarak, kayıp olan büyük oğluna içmemizi istediğini söyledi. Bunu derken gözü Martin'deydi, olur da Chris sağ kalmışsa, bu da bir yük olur mu gibisinden.

O gün akşam üzeri elinde bir şişe konyakla bir komşu çıkageldi–kellesinde üç tutam parlak gri saç kalmış olan tıknaz bir adamdı. Çizgi roman ve edebiyattaki bütün şişman adamlar bundan sonra Willy Wehler olacaktı benim için. Oysa 1950'nin Berlin'inde o kadar tombul dolaşıyor olamazdı bu adam; herhalde gıdısı ilk yumuşama belirtilerini göstermeye başlamıştı ama saçları siyahtı daha ve çok daha fazlaydı tabii. Kelliğinin başlangıcını görebiliyordum, alnının iki köşesinden, kulaklarının hemen üstünden başlayan pırıl pırıl derinin oluşturduğu iki derin yarımadayı. Willy Wehler da Frankenlıydı. Martin'le ikisi neredeyse anında kendi lehçelerini konuşmaya başladılar. Gerçi Willy biraz daha uzaktı buna–kelimeleri komik olmak için yanlış telaffuz ediyor gibiydi, sonra sırıtarak bana bakıyordu. Aslında daha iyisini bildiğini anlatmaya çalışıyordu, benim bildiğimi bildiğini de. Martin ve Willy Berlin'den nefret ediyorlardı.

Sanki kendi istekleri dışında Berlin'e sürüklenmiş gibi bir halleri vardı, yerinden edilmiş insanlar gibi. Onların gözünde, belli bir siyasi otoritenin en büyük başarısızlığı, barışsever insanları iş, ev, emeklilik gibi sahte vaadlerle baştan çıkarmış olmasıydı, demir atmış küçük tekneler gibi olduğu yerde salınıp durmuştu insanların hayatı; şimdi bu günahsız taşralılar kandırıldıklarını anlamış, başladıkları yere dönüyorlardı. İşte bu kadar basitti onlar için–bir sigorta şirketinin artık yükümlülüklerini yerine getirmemesine denk bir durumdu bu. Hatta Willy, bundan sonra sessiz sakin bir kasabada yaşayacağı hayatı anlatıyordu, çeşmesi ve atlı heykeli olan, Arnavut kaldırımlı bir meydana bakan bir yerde parfümeri ve kozmetik dükkânı açmaktı planı; insanlar güzellik istiyordu artık. Dükkânın üstünde oturacaktı–çok gurur duymuyordu bundan–ve her sabah, saksılar içinde penceresinin önüne dizilmiş fırfırlı petunyaların tepesinden dükkânının mavi tentesine bakacaktı. Üvey babam gözleri yaşararak dinlemişti bunu, ama belki de iki dairesi ile Elke'yi ve spitz cinsi köpeği düşünüyordu. Willy'nin geleceği o kadar gerçek, o kadar uzansan tutulacak gibiydi ki vedalaşmak için uğramış sanırdınız. Dizlerinde kızıyla oturuyordu, daha üç yaşına varmamış bir bebekle. İsmi Gisela olan bu küçük kız, o akşam üstünden sonra hayatımın bir parçası oldu, şişko Willy de öyle, ama o sırada hiçbirimiz bilmiyorduk bunu. Benim sessizce kadeh kaldırdığım sır, Fransa'daki bir kızdı, ki eğer yaşasaydı, şimdi hayalimde canlandıramayacağım bir orta yaşlı kadın olacaktı. Paris'te bir beşinci kat penceresinden atlayarak veya kazayla düşerek can verdi. Benimle mektuplaştığını öğrenince ana babası onu bir odaya kilitlemişti.

Hâlâ Berlin'de bir nisan ikindisiydi, özgürlüğümün ilk günü. İhtiyar Adolf'un doğum gününden bir gün sonrasıydı, ama kimse söz etmedi bundan, lehçeyle veya bir Berlin şakası olarak bile. Sanmıyorum ki kaçınmış olsunlar, unutmuşlardı işte. Zaten başkalarının o dönemi ve olaylarını daha detaylı hatırla-

dığını görmek her zaman çok şaşırtmıştır onları. İşte bu ikindi vakti hakkında kendime hep şöyle diyecektim ileride, "Bilmeliydim," hatta "Biliyordum," diyecektim–bu bebekle evleneceğimi biliyordum, daha şimdiden öyle inatçı bir kararlılık ve çabuklukla hareket ediyordu ki, babası, "Hiçbir yere gidemiyoruz bununla," diye yakınıyordu o minik elleri sıkı sıkı tutarken, bıraksa, önünde duran kadehe el atacaktı hemen. Keman kaşları, bir daha görebilmeyi istediğim kızı hatırlatmıştı bana. Gisela'nın gözleri kehribar rengi ve ışıl ışıldı, akları öyle berraktı ki maviye çalıyorlardı. Fransa'daki kızın gözleri ise koyu renkli taç yapraklara benzerdi, mat ve kadifemsi, bir de hafif çekikti. Siyah saçlarını Korsikalı ninesinden almıştı ve uzun güzel kirpikleri vardı. Gisela'nın kirpikleri ise kısa ve kalındı. Çocuğun küçük kulaklarına ve kusursuz küçük dişlerine bakarken hep o öteki kızı düşündüğümü fark ettim, gerçi İşgal altındaki kötü beslenme ve yetersiz diş bakımı gülümsemesini bozuyordu. O sırada, Willy ve kızına bakarken anlamış olmam gerekirdi ki bazı insanlar, şartlar ne olursa olsun asla sütsüz, yumurtasız ve elmasız kalmazlar, anlamış olmalıydım ki masamızdaki kanaatkâr ziyafet, gerçek bir gıda kıtlığından çok annemin uzun süredir benimsemiş olduğu yoksulluk alışkanlığıyla ilgili–gerçi bu da, hiçbir zaman yeterli parası olmamasından ileri gelen bir tür kaderci beceriksizlikti işte. Willy'nin sırtında beyaz naylon bir gömlek vardı, o zamanlar lükstü bu. Sonraları Martin şöyle diyecekti bana: "Şu Willy var ya! Biz ağzımızı açıp da 'demokrasi' diyene kadar kara üniformadan karaborsaya geçti." Ancak ben, bu Berlin'de yaygın bir şaka mı, Martin'in uydurduğu bir şey mi, yoksa Willy ile ilgili gerçeğin ta kendisi mi, asla öğrenemedim.

Yaşına göre ya konuşmaya geç başlamış ya da sadece tembel olan Gisela bana bakıp "Adam" dedi–tek beyanı buydu işte. Saçları öyle ipeksi ve inceydi ki günü mor bir ışık huzmesi olarak yansıtıyordu. Tümüyle ışık ve ışıltıdan yapılmış gibiydi, gördüğüm bütün insanlar–hatta *şeyler*–içinde hiçbir kusuru olmayan, üs-

tüne gölge düşmemiş bir ilkti o. Bir su damlası kadar bütün ve masumdu, suçluluktan azadeydi.

Babası şarap içmek için kadehine uzanınca serbest kalan elleriyle masa örtüsüne vurdu, bir turp kaptı, ağzına sokmaya çalıştı.

Annem, sandalyesini beş on santimlik saygılı bir mesafede geriye çekmiş oturuyordu. "Çocukları seviyor musun Thomas?" dedi. Benim hakkımda hiçbir şey bilmiyordu ki, artık çocuk olmadığım dışında.

Fransız kızı, ana babasıyla Bretanya'ya tatile geldiğinde on altısındaydı. Ertesi kış, eğitimimde çok geri kalmayayım diye kitaplar gönderdi bana, ikinci yaz da odama geldi. Odamın kapısı merdivenin kıvrıldığı bir köşedeydi, zemin kattaki eczacı dükkânı ile işverenlerimin oturduğu katın tam arasında. İşte olmadığım saatlerde bu odada kilitli tutmaları gerekiyordu beni, ama ikinci yaz bunu unuttular veya umursamadılar, neyse, zaten o zamana kadar bir tel parçasından anahtar yapmıştım. Kendime ait ilk odaydı burası. Duvarlara badana yaptım ve odanın bir köşesinde zemine yığdıkları patatesleri sandıklara doldurdum. Eczacının reçeteleri hazırlarken kullandığı yabani bitkiler ve şifalı otlar, demetler halinde tavandaki kancalara asılıydı. Bir duvarın tamamını dolduran raflarda çeşit çeşit yapraklarla kökler kurutuluyordu: Kansızlığın tedavisinde kullanılan ceviz yaprakları, bayılmalara karşı papatya, adale kramplarına karşı kekik ve biberiye, ayrıca ısırganotu ile nane, adaçayı ile karahindiba. Bu odayı dolduran kokular ve penceremden görünen liman manzarası, bana ömür boyu yetecek kadar mutluluk verebilirdi, ne var ki mutluluğu böyle şeylerde bulamayacak kadar gençtim.

O ilk öğle üzeri ana babasından nasıl kurtulmuştu, bilmiyorum, ama cesur ve başına buyruk bir kızdı, zaten sık sık kaçıp kurtulurdu onlardan. O asi ruhu, tek çıkış yolu pencere olan bir odaya kilitleyince neler olacağını kendileri de biliyordu herhalde. Belki de bir güvenlik marjı bırakarak nereye kadar gidebileceklerini görmek istemişlerdi. Onlara bir mesaj bırakmıştı: "Size

ders olsun." Orada olmadan da orada olabileceğini düşünmüş olmalı, onların açısından bakınca kaybolmuş olacak, ama yine de bunun sonucunu görebilecekti sanki. Bana mesaj yoktu, tabii yalnızlığın korkunç bir şey olduğu gerçeği dışında; ama bunu zaten öğrenmiştim. Pencere pervazında diz çökmüş olmalı. Sonbahar yağmuru kirpiklerinden ve saçlarından tutmuş olmalı onu. Pencere pervazına çıktığı anda bu dünyaya yabancı biriydi artık, tanınmayacak biri.

O geleceği zaman odamı olabildiğince derli toplu hale getirmiştim, sanki askeri teftiş bekler gibi. Yakalanacak olsak ikimiz açısından da sonuçlarının ne kadar ağır olacağını biliyor muydu acaba? Manzaraya bir göz atmıştı, ama sırf dışarıdan bizi görebilirler mi diye, gülerek kazağını çıkarmaya başladı, kollarını çapraz yaparak; sonra durup "Ne o?" dedi, "Buzdan falan mı yapıldın?" Benim geri zekâlı olduğumu nereden bilsin? Düş gücümden ve yalnızlıktan başka bir şey bilmemiştim ki ben, bir de yaşça büyük askerlerce itilip kakılmaktan; bunlardan ilki için çok büyüktüm artık, öteki ise iğrendiriyordu beni. Sandım ki feda etmeye hazırlanıyor kendini–fiziksel benliğini ve ölümsüz ruhunu. Yaşlı başlı adamların kadınlar hakkında pislikten bahseder gibi konuştuğunu duymuştum, ama "o iş" için gerekliydiler. İçlerinden biri, "o iş" için bir kulağını kesip atabileceğini söylemişti. Bir başkası Atlantik'i yüzerek geçerim diyordu. Benim işimi kolaylaştıracak bir pozisyonda yatacağını ve bir tür kederden başka hiçbir şey hissetmeyeceğini sanıyordum, işte bu da katıksız bir armağan haline getirecekti bunu. Oysa isteyecek bir şey bırakmamıştı bana; armağan falan da yoktu. Kendi kararıydı ve bir armağan değil, serüvendi. Oraya liman manzarası seyretmeye gelmediğini söyledi, tereddüt ettiğimi görünce. Hatta hayır demiş olabilirim, bunun üzerine belki de kazağını çıkarırken çapraz kolları arasından bana gülümseyip "Buzdan mı yapıldın sen?" demişti. Bütün o kendinden emin, rahat haliyle kendi hayatına dair kararları kendi verdiğini düşünüyor-

du, gerçi "serüven" kelimesini kullanıp durmuştu. Galiba "aşk" anlamında bildiği tek diğer kelimeydi bu. Oysa orada koşullarını hazırlamakta olduğumuz şey onun ölümüydü, benim hayatım ise Berlin'de, Willy Wehler bir şişe konyak ve "Adam"dan başka bir şey demeyen Gisela ile çıkıp geldiğinde belirlenmişti. Tül perdeler, duvar kâğıdında kalan iz, alelacele çekip giden insanların geride bıraktığı porselen biblolar hâlâ gözümün önünde: Kibrit çöpünden süpürgesiyle baca temizleyicisi, hilal biçimli ayın üstüne oturmuş turuncu küt saçlı kız, boynuna kırmalı yaka takılı köpek. Bunları hatırlayınca hep şöyle diyorum kendime: "Bilmeliydim."

Martin'in şampanyasından iki şişeyi bitirdik, sonra annem ayağa fırlayıp kadehleri kaldırdı ve Willy Wehler'ın konyağından tadabilelim diye yenilerini getirdi.

Wehler, baş parmağını emmekte olan çocuğu hafif hafif sallayarak "O pis Belçikalı yine buralarda," dedi Martin'e.

"Ne istiyormuş?" diye sordu üvey babam. Soruyu tekrarladı sonra; kendisi yavaş olduğu için başkalarının da, eğer hemen tepki vermezler veya bir duygu göstermezlerse, onu duymamış olduğunu düşünüyordu.

"Waffen-S.S.'teymiş–öyle diyor. Buradaki kızların onunla gezip tozmak istememesinden şikâyetçi, halbuki daha beş altı yıl önce sinek gibi üşüşüyorlarmış."

"Korkuyorlar ondan," diye annemin ürkek sesi duyuldu. "Avluda dikiliyor, sonra gözünü dikip bakıyor...."

"Saf ve temiz genç kızlara göz diken adamları sevmem," dedi Willy Wehler. "Bana gelmiş, 'Yardım et,' diyor 'bana yardım borcun var.' Bizim için savaşmış da kimse şükran duymuyormuş ona."

"Öyle miymiş? Desene o yüzden kaybettik," dedi Martin. Savaştan sağ çıkanların iki kampa ayrıldığını görüyordum her yerde: Bu işin nereye varacağını başından beri bildiğini söyleyenler ile zaten hiçbir gönül bağı kurmamış olduğunu söyleyenler. Bir

de savaş sevenler ve sevmeyenler var. Martin kendini hiçbir zaman kazanmaya veya kaybetmeye ya da başka herhangi bir şeye adamamıştı–esprilerini açıklıyordu bu. İki apartman dairesi ile Berlin'de devletçe el koyulmuş bir daire kazanmıştı. Karısını ise kaybetmişti, ama sonradan bana, insanların bu dünyadan kurtulmasının daha iyi olduğunu söylemişti sık sık.

"Belçika'da hapisteymiş," diyordu Willy. "Bizim için dövüştüğünü ve hapis yattığını söylüyor, şimdi de biz ona yardım elini uzatmıyormuşuz ve kızlar yüzüne bakmıyormuş."

Üvey babam birdenbire "Ne arıyormuş burada?" diye haykırdı. "Kim çağırmış onu? Bunların hepsi onun meselesi, bizim değil." Tuhaf bir şekilde sandalyesinde sallanmaya başlamıştı, belki de Willy'nin, Gisela uyusun da sessiz dursun diye hafif hafif yaptığı hareketi tekrarlıyordu sadece. "Kimsenin ona bir borcu yok," diye bağıran üvey babam masaya öyle bir vurdu ki küçük kız uyanıp titremeye başladı. Annem, kapalı dudakları arasından vızıltı gibi bir ses çıkararak onun koluna dokundu, herhalde ikisi arasında bir işaretti bu, nitekim üvey babam hemen konuyu değiştirdi bunun üzerine. O akşam üzerinden sonra daha yıllar yılı işiteceğim bir sohbet konusuydu bu. İhtiyar adamların, kadınlar veya kendi geçmişleri hakkında yüksekten atmadıkları zamanlarda konuştukları şeydi; şuydu yani: Schörner'ın ordusu Ruslar'a esir düşmemek için Çekoslovakya'da ne yapmalıydı ve General Eisenhower (hikâyenin kötü adamı) neden yardıma gelmemişti?

Eisenhower üvey babamın sol eliydi, General Schörner sağ eli, Ruslar da bir tabak dolusu turp. Anneme bakmak için çok hafif döndüm. Kadınlarda, gözleri hiçbir yere bakmıyorken görülen o üzgün, kalıp gibi ifade vardı yüzünde. Eli hâlâ hafifçe Martin Toeppler'ın koluna değiyordu. İşte o zaman, bu adamın gerçekten de onun kocası olduğuna ve aynı yatakta yattıklarına karar verdim. Banyoya giderken geçtiğim koridorda bir iki tane kapalı kapı görmüştüm. Kaldığım ilk esir kampında her-

kesin yaşı ya on sekizin altında ya kırkın üstündeydi, işte oradaki yaşlı adamların kokusunu hatırladım–etrafta onları yıkayacak bir kadın olmayınca temiz olmaktan nasıl çıktıklarını–ve bitmek bilmeyen böbürlenmelerini de hatırlıyordum. Yine de, o nisan ikindisinde, özgürlüğümün ilk saatlerinde günışığı, masanın üzerinde ve kahverengi duvar boyunca yol alırken, ben de kendimce böbürlenmiştim. Esir aldığım bir askeri anlattım. Daha önce hiç görmediğim iki adama anlatmam gereken bir şeymiş gibi gelmişti bu.

"Anneannemlerin köyünün hemen dışında bir tarlaya inmişti," diye anlattım onlara. "On dört yaşındaydım. Üçümüz gördük onu–üç oğlan. 1870 savaşında ele geçirilmiş olan Fransız tüfeklerinden vardı elimizde. Paraşütünü katlayacak zamanı bulmuştu ve hâlâ onun üstünde oturuyordu. İngilizce tek bir şey demesini biliyordum, o da 'Hands up'tı, 'Eller yukarı'."

Üvey babamın ağzı açık kalmıştı, o gün eve ilk adımımı attığım anda da olduğu gibi. Annem ise görüş alanımın dışında ayaktaydı.

"1870'ten kalma tüfeklerimizi doğrultarak ilerledik," diye mırıl mırıl devam ettim, tıpkı yaşlı savaş esirleri gibi. "Şimdi hepimiz 'Hands up' diyorduk. Esir elini kaldırıp–" Amerikalının yaptığı hareketi tekrarlayarak elimle sinek kovar gibi yaptım ve o anda farkına vardım ki sarhoş olmuştum. "Ayağa kalkmadı. Nesi varsa hepsini yere koymuştu: bir tabanca, biraz Alman parası, üstünde Almanya haritası olan bir mendil ve ilk bakışta ne olduğunu anlamadığımız bir iki ufak şey. Ayağında kalın tabanlı sivil ayakkabıları vardı. Çok yavaş hareketlerle kolundan saatini çıkarıp uzattı, ama bu konuda herhangi bir kural yoktu, o yüzden hayır dedik. Saati yere, tabanca ile haritanın yanına koydu. Sonra yavaş yavaş yerinden kalkıp köye doğru yürümeye başladı, elleri cebinde. Sakız çiğniyordu. Sigaralarını vermemiş olduğunu fark ettim, ama bu konudaki kuralı da bilmiyordum. Silahlarımızı üzerine doğrultarak tuttuk. Okul müdürü annean-

nemin pansiyonundan koşarak geldi–herkes bakmak için koşup geldi. Müdür heyecanlanmıştı, İngilizce hiç durmadan 'How do you do?' diyordu. 'Nasılsınız?' Ama sonra bir de subay geldi koşa koşa, bir yandan da bağırıyordu, 'Siz niye karışıyorsunuz? Tek bir şey sorabilirsiniz: İngiliz miymiş Amerikalı mı.' Öğretmen, İngilizcesini gösterme fırsatı bulduğu için sevinçliydi, 'Are you English or American?' diye sordu ve Amerikalı, cevap vermeden önce sanki bir an dilini dudaklarında gezdirdi. Hepimizin hayatında gördüğü ilk yabancıydı o ve onu bizden alıp götürdüler. Bir daha hiç görmedik."

Bu kadardı hikâye, ama Martin'in ağzı hâlâ açıktı. Daha fazla bir şeyler hatırlamaya çalıştım. "Tabancayı ve diğer şeyleri yerde bıraktık diye kıyamet koptu. Tarlaya vardıklarında biri paraşütü çalmıştı bile–kumaşı için herhalde. Bu yüzden başımız derde girdi, üstelik bir savaş esiri almış olduğumuz için takdir de edilmedik. Sonradan o tarlaya tek başıma gittim. Bir sebeple ağlamak istiyordum–çünkü her şey bitmişti. Benim için bir serüven kitabından çıkmaydı o adam. On dört yaşındayken bütün savaş, okul tatillerinde etrafta elimde silahla koşturduğum bir Karl May serüveninden ibaretti. Tarlada gözden kaçmış ufak tefek şeyler buldum–uyanık kalmayı sağlayan haplar, saydam zarflara koyulmuş haplar. Daha önce hiç görmemiştim öyle şeyleri. Bir zarfın üstünde taşıt tutması yazıyordu. Bir şey alıp saklamam suçtu, ama yine de aldım onu. Amerikalılar beni yakaladığında hâlâ üstümdeydi, elimden aldılar. Yanımda taşımıştım, çünkü başka bir dünyaya aitti. Ona bakıp bakıp merak ederdim. *Mohikanların Sonu* yüzünden saklamıştım onu, saklamıştım çünkü, çünkü."

Hayatımda anlattığım en uzun hikâyeydi bu. Bir de şunu ekledim: "Anneannem öldü artık." Üvey babam nihayet ağzını kapamıştı. Anneme bakıyordu, bana rakip getirdin, der gibiydi bakışlarıyla, bir şey ifade eden tek alanda, herkesin kafasını ütüleme hakkı konusunda bir rakip. Annem Willy Wehler'a

yanaşmış, peynir ekmek yemeye zorluyordu onu. Karşısındaki insanın ne düşündüğünü, ne ölçüde önemli biri olabileceğini ve onunla konuşmanın güvenli olup olmadığını merak etme huyunu sürdürüyordu. Oysa Willy bir iki cümleden fazlasını duymamıştı. Yüz ifadesinin yavaş yavaş uyanışından belliydi bu. Üstlerinden uykuyu silkelemek istercesine kocaman açtı gözlerini ve–belli ki benim Fransa'daki hayatımı anlattığımı sanıyordu–"Esir olarak ne ödüyorlardı sana?" diye sordu.

Ben de hep eve gittiğimde ilk soru ne olacak diye merak etmiştim zaten. İşte biliyordum artık.

"Ha!" deyiverdi üvey babam, muazzam bir yalanın orta yerindeyken yakayı ele vermemi beklermiş gibiydi hali.

"Sağda solda çiftliklerde çalışırken ayda bir frank kırk santim," dedim. "Ama bir eczacının yanında özgür işçi olunca resmi maaşım ayda üç bin franktı, eczacı bunu ödüyordu bana." Sustum. "Tabii yiyeceğimi ve kalacak yeri de veriyorlardı ve çamaşırhane masrafı ödemiyordum."

"Çarşaf veriyorlar mıydı?" dedi annem.

"Eczacının ailesinde her zaman verdiler. Bir tane çarşafım vardı, onu ikiye katlıyordum. Ufak bir yatağa tam oluyordu."

Annem, artık kişiliğinin parçası haline gelmiş tereddütlü haliyle "Ailenin kendi kullandığı çarşaflardan mıydı?" diye sordu.

"Benim için özel olarak çarşaf satın almadılar," dedim. "Eczacıdan iyi muamele gördüm, idareden ise görmedim."

İki yaşlı adam, neredeyse bir ağızdan "Aha," dedi.

"İdare eve gelmek için yol masrafımı ödemeyi reddetti," derken elimdeki kadehe bakıyordum, esir kampındaki adamların da bir şeyden yakınırken böyle baktıklarını görmüştüm.

"Masrafları idare tarafından karşılanarak ülkelerine gönderilmek savaş esirlerinin hakkıdır. İdare benim yol masrafımı ödemiyordu çünkü Fransa'da çok uzun kalmıştım–ama bu da onların hatasıydı. Maaşımdan biriktirdiğim parayla Paris'e kadar bilet aldım. Eczacı eski ayakkabılarıyla pantolonunu, bir de ce-

ketini sattı bana. Kendi eşyam paçavraya dönmüştü. Paris'te YMCA*'ya gittim. YMCA'nın savaş esirlerinin haklarını gözetmesi gerekiyordu. Ama beni dinlemediler bile. Hâlâ orada kalmışsam esir değilmişim, öyle diyorlardı; turistmişim. Onların görevi bana yardım etmekti. Bunun yerine tutup polise ihbar ettiler." Sesim, ilk kez küskünlüğün rengine bürünüyordu. Yol parası gibi eften püften bir meseleden şikâyet etmenin bütün serüvenimin önemini azalttığını biliyordum, ama asker eskisi olmuştum artık. Dudakları incecik, tırnakları kir içinde olan komiser geldi aklıma. Demişti ki, "Yıllar önce ülkene dönmüş olman gerekirdi, on altı yaşındayken."

"Bir hata yapılmış," diye açıklamıştım ona.

"Belgelerin tuhaf hatalarla dolu," demişti kâğıtların üzerine eğilerek. "İşte, can alıcı bir hata. Bir eksiklik, çok önemli bir eksiklik. Annenin kızlık adı ne?"

"Wickler," dedim.

Ağır ağır "W-i-e-c-k-l-a-i-r" diye yazışını izledim, yazarken ağzının bir köşesinden dilinin ucu çıkıyordu. "Beş yıl gibi bir süredir burada eksik dosyayla duruyorsun. Peki ya bu nedir? Kim çizdi bunun üstünü böyle?"

"Ben çizdim. Babam pastacı değildi ki."

"Bunun için para, hatta hapis cezasına çarptırılabilirdin," dedi.

"Babam pastacı değildi ki," dedim. "Veremdi zaten. Gıda işinde çalışmasına izin verilmezdi."

Willy Wehler hikâyem hakkında ne düşündüğünü söylemedi. Belki de en önemsizinden bile olsa adaletsizlik konusunda görüş bildirmemeyi alışkanlık edinmişti, annemin parmakları arasından konuşması gibi tıpkı. Şu sözünü ettiğim merdivenin doğru basamağında duruyordu. Kızına verdiği isim bile yaşadığı döneme duyarlı oluşunun göstergesiydi. Kimse Eski Germen-

* Young Men's Christian Association: Genç Hıristiyan Erkekler Birliği. - y.n.

lerin pagan isimlerini duymak istemiyordu artık–Sigrunları, Brunhildeleri, Sieglindeleri. Willy değişimi sezmişti. Stalingrad çarpışmasından sonra doğan her kıza tarafsız ve güzel bir isim koyardı zaten o: Gisela, Marianne, Elisabeth. Willy'nin hayatı boyunca yapması gereken tek şey havayı koklamak olmuştu.

Sandalyesini geriye iterek kalktı (sonraki yıllarda göbeğiyle masayı itmeyi de başaracaktı). Gözlerime bakabilmek için başını yana yatırması gerekti. Bir evegeçdönen olarak işime yarayacak bir tavsiyede bulunmak istediğini söyledi. Tavsiyesi, unutmaktı. "Her şeyi unut," dedi. "Unut, unut. İyi komşum Herr Silber'a da bunu söylemiştim, Filistin'e göç etmesinden hemen önce karısının topaz broşuyla küpelerini satın aldığımda. Dedim ki ona, 'Muhterem Herr Silber, ileri bakın, asla geriye değil ve unutun, unutun, unutun.'"

Willy'nin kollarındaki çocuk öyle derin uyuyordu ki. Martin Toeppler kapıya kadar geçirdi arkadaşını, orada biraz fısıldaştılar; sonra kapı ikisinin de ardından kapandı.

"Herr Wehler'ın evinde bir kadeh bir şey içmeye gidiyorlardır," dedi annem. Sessizce ağlamakta olduğunu görüyordum şimdi. Gözlerini önlüğüyle kurulayıp eve dönüş ziyafeti sofrasını toplamaya başladı. "Willy Wehler'ın bize çok iyiliği dokundu," dedi. "Söylediği o şeyi hiçbir yerde tekrarlama."

"Unutmayı mı?"

"Hayır, topaz broşu. Yahudilerden bir şey satın almak suçtu."

"Ama artık önemi yok ki."

Elindeki tepsiyi aşağı indirdi ve pencereden dışarı, sokağın karşısındaki yıkık dökük evlere baktı. "Keşke neye izin verilip verilmediğini önceden bilse insanlar," dedi.

"Babam herhalde şimdi kahraman olmuştur," dedim.

"Ah Thomas, o kadar acele etme. En son değişiklikleri görmedik henüz. Evet, bir kahraman. Ama benim için çok geç. Öyle çok acı çektim ki."

"Martin onun neden öldüğünü sanıyor?"

"İş kazasından. Bunu anlayabilir."

"İnce hastalık diyebilirdin. Zaten vardı." Başını iki yana salladı. Martin'in, hastalıklı iki oğlanın yükünü sırtlanmak zorunda kalabilirim diye düşünmesini istememişti belli ki. "Martin'le sen nerede yatıyorsunuz?"

"Banyonun yanındaki odada. Görmedin mi? Sen burada, salonda rahat edersin. Kanepe açılıyor. İstediğin kadar kalabilirsin. Burası senin evin. Senin ve Chris'in." Bunu öyle bir inatla söylemişti ki Martin'le aralarında bir münakaşa geçmiş olduğunu anladım.

Bu odanın evim olmasını istiyordum. Kafamda hiçbir soru işareti yoktu bu konuda. Liseyi bitirmemiştim daha; uçaksavar nöbetine alınmış, sonra da cepheye gönderilmiştim. Üniformalı ergenlerin görevi, sivil nüfusun teslim olmasını önlemeye çalışmaktı. Yıkıntılar arasında hep birlikte ölmemiz bekleniyordu bizden. Kadınlar bayrak direklerine yastık kılıfları çekince, bir koşu tırmanır indirirdik. Amerikan tanklarını görene kadar elimizde 1870 tüfekleriyle mevziyi korumaya hazırdık. Karl May'ın serüven öykülerinde tank yoktu ki, hem nihayet Amerikalılar da *Mohikanların Sonu*'ndakiler gibi değildi. Liseye dönmek zorunda olduğumu söyledim anneme, ondan sonra da bursa başvurup Fransızca bölümünde okuyacaktım. Öğretmen olmak istiyordum. Esaretten bana kalan tek şeydi Fransızca; bundan faydalanabilirdim. Çeviri yaparak para kazanabilirdim.

Annemin hoşuna gitti bu. Eski vatmandan çok fazla iyilik istemek zorunda kalmayacaktı. "Çeviri" ve "burs", dilin çok asaletli bir biçimiydi onun için. Artık Gerhard Dayı tavşan yetiştirdiğine göre, öğretmen olarak ailede en saygıdeğer iş benimki olacaktı. "Onun için çok masraflı olmadıkça," dedi. Bunu söylemek zorundaymış, ama yine de benim işitmeyeceğimi umuyormuş gibiydi hali.

Esarette kazandığım yegâne becerinin Fransızca olduğu tam doğru değildi aslında. Yemek yapmayı, ütü yapmayı, yatakla-

rı yapmayı, garsonluğu, yer silmeyi, mobilya cilalamayı, bahçeye sebze ekmeyi, kepenkleri boyamayı da öğrenmiştim. Mutfakta anneme yardım etmek istiyordum şimdi, ama bu onda şok etkisi yarattı. "Sen dinlen," dedi, oysa ben "dinlenmek" ne demek bilmiyordum ki. Özür dilercesine, "Hiç bardak kurulayan erkek görmedim," dedi. Fransa'nın yollarıyla köprüleri yeniden inşa edilmeyi beklerken, eczacının karısının bana domates salatası yapmayı öğrettiğini anlatmak istedim ona; ama "Fransa" kelimesinin onun zihninde neler canlandıracağına dair hiçbir tahminim yoktu. Daireyi arşınlamaya başladım ben de. Bir erzak dolabına baktım, fenol kokulu tuvalete, sonra yine banyoya baktım, sonra bir odaya girdim, içeride bir yüksek yatak, kahverengi bir gardrop ile üstüne gazete kâğıtları serilmiş bir masa vardı, gazete kâğıtlarının üstünde de annemin hep büyük bir sevgiyle bakıp büyüttüğü o çiçeksiz, dikenli, tatsız tuzsuz yeşil bitkilerden yarım düzine kadar duruyordu. Kapıyı, karanlık bir geçmişin üstüne kapatırcasına kapattım ve dedim ki kendi kendime: Özgürüm. Hayatın başlangıcı bu. Aynı zamanda, kokuşmuş bir yüzyılın iyi olan yarısının başlangıcı. Çirkin ve kokuşmuş ve kötücül olan her şeyi geride bıraktık. Tam olarak bu kelimelerle düşünmüyordum, ama buna benzer şeylerdi düşüncelerim. Küflü bir koku var bu dairede, dedim kendi kendime, giysilere sinen eski ve pis bir koku. Bir süre sonra herhalde ben de o karanlık oturma odası gibi kokarım. Minderlerde olmalı bu koku, açılır kanepede, tül perdelerde. Geceliklere ve pijamalara sinen bir koku. Battaniyelere de işler. Alışırım kokuya, diye düşündüm, dışarıdaki taşlarda kalmış yanık kokusuna da. Bu yıkıntıların görüntüsü manzaram olacak artık. Her gün okuldan eve dönerken Elke'nin üzerinden geçeceğim. Ahşap merdivene, zili çalmak için çektiğimiz kordona, cilalı isim levhasına, holdeki beyaz seramik sigortalara alışacağım–annem demişti ki, "Oturma odasında ışık istersen, alt sıranın ortasındaki sigortayı yarım çeviriverirsin." Kabarık saçlı karikatür insanların bu-

lunduğu çerçeveli bir çizime baktım. Şiddetli bir rüzgâr şemsiyelerini tersyüz etmişti. Yıkıntılar gibi bunlar da manzaramın bir parçası olacaktı. Mutfakta bir duvardan çıkan Nuh-u nebiden kalma havagazı borusu ile taş lavaboyu da kattım bunlara. Kadehleri sabun kullanmadan yıkamakta olan annem, dişlerini saklamayı unutarak gülümsedi bana. Oturma odasındaki çini sobayı bir daha inceledim, ahşap kısımlarını ve gece tam baş ucuma gelecek olan siyah tuğlaları, bir de Tanrı'nın, Berlin'deki hava saldırılarından sapasağlam çıkmaları için seçmiş olduğu porselen süslerle dolu camekânlı dolabı. Kitaplarıma yer açmak için bunları kaldırmak gerekecekti. Martin Toeppler benim izzet-i nefsime güvenmemeliydi hiç, sanmamalıydı ki onun eline bakmaktansa açlıktan ölmeyi yeğlerim veya bu tozlu kanepede uyuyamayacak kadar burnu havada biriyim. Tersine, onun sabununu eritir, gömleklerini ödünç alır, ekmeğime yağını sürerdim. Ahtapot gibi her taraftan sarar, bırakmazdım Martin'i. Bakmakla yükümlü olduğu biri vardı artık: Leş kargası gibi, bencil mi bencil, evegeçdönen yirmi bir yaşında liseli bir ergen. Yaşlı erkeklerin borcuydu bana bu–esir kampında, fazladan bir kaşık çorba için analarını babalarını satacak olan yaşlı erkeklerin, çocuklarını ise çoktan satmışlardı; bendeki kadın düşüncesini bozup kirleten yaşlı erkeklerin; Berlin'de sığınaklara inip savunmalarını gencecik kızlara bırakan yaşlı erkeklerin; hayatta kalma cüreti gösteren yaşlı erkeklerin borcu.

Kanepeyi açınca ortaya çıkan yatak yamru yumru bir şeydi tabii ki. Daha beterinde yatmışlığım vardı. Ama Chris'i de alacak kadar geniş miydi acaba?

Kendi kendilerine sessizce lüzumsuz sorular sorma huyu olan insanlar, cevabı da aynada arar. Saçlarım kuruyunca sarı olmuştu yine. Babamın zihnimdeki imgesine daha az benziyordum. Gecenin bir yarısı dışarı çıkıp bir daha asla dönmeyen adamın yansımasını görmeye çalıştım. Kimsenin kendi gibi düşünmediği bir köyde seçim afişlerini yırtmaya tek başına gitmez

insan–tabii sırtından bıçaklanmak *istiyorsa* başka. Böyle söyleniyordu aile içinde.

Büfenin camekânında gezinip duran gölgeye "Oh ne güzel kurtarmışsın paçayı," dedim, gerçi ona fark ettirmeden yakalayamadığım sürece babamın gölgesi sayılmazdı.

Dedim ki kendi kendime, Fransa'dan daha sessiz burası. Radyolarını fazla açmıyorlar.

Esirken, ilk yıllarda açlıktan mideme giren krampları saymazsak hiç acı duymamıştım, krampların yerini de zamanla kaşıntı, ölüm korkusu ve sıla özleminin yarattığı acı aldı, bunlar insanın midesini ve gırtlağını ele geçirir. Şimdi ise hayatımın sonuna dek küçük köpekler gibi her gittiğim yere peşimden gelecek olan ilk gerçek acıları hissediyordum, galiba: İlki dizimi eziyor, ikincisi ensemdeki sinirlerin birbirine dolanmasına yol açıyordu. Gözlerimin hassaslaştığını ve göz kırpınca canımın yandığını fark ettim.

Bretanya'da bu saatlerde akşam yemeği için patates soymaya başlardım. Annemin adını bile duymadığı yiyecekler görmüştüm: istiridye ve enginar. Annem hiç liman veya deniz görmemişti.

Esir aldığım Amerikalı, o anda elinin altında bulunan bütün hayatını yabancı çayırlara serivermişti: paraşütünü, tabancasını, Alman parasını. Elleri cebinde yürümüştü esarete.

"Ne düşündüğünü biliyorum," dedi annem, arkamda dikilmişti. "Biliyorum, yargılıyorsun beni. Nasıl bir hayat yaşadığım aklına gelebilseydi–hikâyenin tamamı, yalnızca son birkaç yıl değil–bana karşı insaflı olurdun."

Onunla göz göze gelemeyecek kadar usulca arkama döndüm. Düşündüğüm bu değildi. Kastettiği anlamda tamamen unutmuştum onu.

"Hayır, hayır, hiç öyle bir şey yok," dedim. Hâlâ dokunmuyordum ona. Zihnimde şöyle bir noktaya doğru ilerliyordum

oysa: Ben niye buradayım? Kim gönderdi beni buraya? Bu bir tür adalet mi yoksa adaletsizlik mi? Ne kadar sürecek?

"Artık Chris'i beraber bekleyebiliriz," dedi annem. Bir anda genç ve mutlu görünür olmuştu. "Bak Thomas. Yeni ay. Üç kez eğil önünde. Dur–eline gümüş bir şey alman lazım." Bu saçmalığı Martin gelmeden bitirmek için telaş ettiğini görebiliyordum. Büfenin altını üstüne getirip gümüş bir peçete tokası çıkardı–ortadan kaybolan kiracılardan kalmıştı herhalde. Üzerinde "Meta" yazılıydı–böyle birini tanımıyorduk biz. "Bunu eline alıp selam ver aya ve bir dilek tut," dedi. "Hadi çabuk."

"Önce sen."

Dileğini tuttu, ağabeyim olduğundan eminim. Bana gelince, birkaç saat daha genç olmayı diledim, hınca hınç dolu trenin koridorunda, açık duran camın kenarına abanmış, kalbim güm güm atarak o birtanecik sevgili yüzü bulabilmek için bakınıyor olmayı.

Transit Halinde

Yirmi beş Japon turistten oluşan Cook grubu Oslo'ya doğru yola çıktıktan sonra, Helsinki havaalanının bekleme salonunda yalnızca dört kişi kalmıştı: Evleneli daha uzun bir zaman geçmemiş olan Perrigny adlı Fransız çift ve Amerikalı oldukları hemen anlaşılan iki ihtiyar. İhtiyarlar, iki sıra ötelerindeki gençlerin kendilerini anlamadığından emin olunca, sürdükçe süren, geçecek gibi de görünmeyen bir kavgaya tutuştular. Adamın, tabelaları yüksek sesle okuma huyu vardı, gerçi galiba karısını çıldırtmak için yapıyordu bunu. Alana açılan üç kapının üstündeki tabelaları okudu: "'Oslo.' 'Amsterdam.' 'Kopenhag.'... 'Stockholm'ü görmüyorum.'"

Kadının cevabı, "Merak ediyorum, bunca yıldır senin için neydim ben," oldu.

İngilizceyi anlayan Philippe Perrigny o tarafa dönüp, sağ taraflarındaki vitrine dizili Fin çömleklerine bakıyormuş gibi yapmaya başladı. Adamın, kadın başka tarafa bakarken durmadan "Stockholm, Stockholm," diye mırıldanarak uçuş tabelalarını ve biletleri incelediğini görüyordu. Kadın ise gözlüğünü çıkarmış, gözlerini silmekteydi. Burada, Helsinki havaalanında nereden bulmuştu o soruyu ve adam buna nasıl bir cevap verebilirdi? Tek cevabı olabilirdi bu sorunun: Her şey/hiçbir şey. Ufak bir taşra kilisesinde köy papazının, suçluluk duygusu, görev duygusu veya Tanrı'nın varlığı hakkında durduk yerde bir soru ortaya atıvermesi gibiydi bu. Kimsenin üzerinde düşünmeyi

umursamadığı bu soru da aradan çıkarılıp dua kısmına geçilince cemaat rahat bir nefes alacaktı.

"Öbür dünyada başka türlü seçimler yaparız," dedi adam. "En azından senin öyle yapacağını biliyorum."

Genç olan adamın zihninde serseri kurşun misali dolaşan düşünceler: Bu dünyada ise ömür boyu zincirle birbirlerine bağlılar, şeklindeydi. Değişiklik yapmak için çok mu yaşlılar? Ancak çok zalim biri mi bırakırdı kadını şimdi? Üstünde AMSTERDAM yazan kapıya doğru yürüyorlar ve kadın topallıyor. İşte bu yüzden ayrılamıyorlar. Kadın sakat. Yıllardır ona bakıyor adam. Amsterdam kapısından geçiyorlar, biletlerinde ne yazıyorsa. Hangi kapıdan çıkarlarsa çıksınlar, dönemeçli banliyö sokaklarını görecekler, her evin dışına park etmiş aile otomobillerini ve arka bahçedeki mavi havuzları. Kuzey Avrupa'nın her tarafında sokaklara akasya ağaçlarının adı verilir, gerçi onlar bunu bilmiyor olabilir.

Perrigny balayı seyahatindeydi, ama aynı zamanda Paris'teki gazetesinin verdiği bir görevle yola çıkmış ve İskandinavya üzerine hazırlayacağı diziyi zihninde toparlamıştı. Dört yıldır "Sessiz Çığlık" adında bir yazıyı tekrarlayıp duruyordu ve hep aynı şeyi tekrarladığının ne gazete farkındaydı, ne kendisi. Zihninde cümleler kurmaya başladı yine, Paris'in haftalık gazetelerinin tarzında: "Yüreklerden ve gırtlaklardan sökülüp gelen ıstırap dolu bir sessiz çığlıktı bu..." Yok. "Sessiz bir şarkıydı, sesi boğulan..." "Tutku dolu sessiz bir ilahiydi..." Bu kez yazının başlangıcı, mavi gözlü püriten kuzeye bağlanacaktı; enginarlarına iyi fiyat alamayan Breton çiftçilerine uyarlanmıştı daha önce, Noel'de Berlin Duvarı'nda toplanan kalabalığa, turistlerin ırzına geçtiği Yunanistan'a, Olympia müzikholünde sahne alan zenci müzisyenlere, kaçak olarak Fransa'ya getirilip işgücü piyasasına fırlatılıveren yoksul Portekizli balıkçılara, eserlerini uyuşturucu etkisiyle yazan şairlere uyarlanmıştı.

Yaşlı adam karısının elini tuttu. Başı hâlâ öteki tarafa çevriliydi kadının, ama gözlerinin yaşı kurumuştu artık, hem gözlüğünün koruması altındaydı. Adam, görevliler biletlerine bakarken kadının dikkatini dağıtmak için hızlı hızlı konuşuyordu: "Bak güzel bir lokanta, cazip bir lokanta. Yarısı dışarıda, yarısı içeride, gördün mü? İçeride *ve* dışarıda."

Perrigny'nin yeni karısı, elini usulca onunkinden çekerek, "Niye terk ettin onu?" diye sordu.

Bekliyordu bu soruyu. "Çünkü tek bir insana veremiyordu dikkatini. Herkese karşı iyiydi, fakat bir evliliği sürdürebilecek kadar odaklanamıyordu," dedi.

"Sadakatsizmiş."

"O da var. Yine aynı dikkat dağınıklığından ileri geliyordu. Daha önce de evlenmişti."

"Aa? Yaşı büyük müydü?"

"Şimdi yirmi yedi yaşında. Yirmi yedisine basmaktan korkardı. Jane Austen'ın bir sözünü tekrarlardı–bir İngiliz yazar," dedi Claire'in alnının kırıştığını görünce. "Kadının umutlarını tükettiği yaşmış bu. Umutları neydi, merak ediyorum."

"İlk kocası da mı terk etmiş onu?"

"Hayır, ölmüş. Uzun sürmemiş evlilikleri."

"Onu *sen* terk ettin, değil mi?" dedi kız, küçük düşme olasılığından çekinerek–bir başka kadının başından atmış olduğu bir adamla evlenmiş olmaktan korkarak.

"Kesinlikle öyle. Hiçbir açıklama yapmadan. Bir pazar sabahı kalktım, giyindim ve çıkıp gittim. O evde yokken geri dönüp eşyalarımı aldım–teybimi, plaklarımı. İki kere de kitaplarımı almaya gittim. Boşanmayla ilgili konuşmamız dışında bir daha hiç görmedim onu."

"Seni mutsuz etmedi mi peki, öyle çekip gitmek? Çok basit bir şeymiş gibi anlatıyorsun da."

"Acı çekmenin meraklısı değilim," derken, ilk karısının söylediği bir şeyi tekrarlamakta olduğunu fark etti. Acı çekmek tik-

sinti yaratırdı kadında; onun gözünde kirliliği simgeleyen şey, bir odada tek başına oturup, aldığı darbeler ve dehşet duygusu üzerine düşüncelere dalan, Kafkavari biriydi.

"Kimse meraklı değildir acı çekmeye," dedi kız–onun aklına gelense ağrılar ve sancılardı. "Komik bir adı varmış."

"Evet, korkunç. Shirley. Telefonda hep kodlamak zorunda kalırdı. Suzanne Henri Irma Robert Louis Émile Yvonne. Yazıldığı gibi telaffuz edilmiyor tabii."

"Gerçekten âşık mıydın ona?"

"İlk zamanlar âşıktım. Benim hatam onunla evlenmek oldu. En büyük esrar, niye onunla evlendiğim."

"Güzel miydi?"

"Saçları çok hoştu, bütün Amerikalı kızlarınki gibi, ama o hep keser ve çirkinleştirirdi. Bacakları güzeldi, ama düz ayakkabılar giyerdi. Bütün Amerikalılar gibi elbiseleri biraz uzundu ve düz ayakkabıyla giyiyordu... hiç şöyle doğru dürüst giyinmiş gibi görünmezdi. Bir köstebek kadar kördü ve koyu renkli gözlük takıyordu, çünkü öteki gözlüğünü kaybetmişti. Gözlüğünü çıkarınca acımasız görünürdü bazen. Oysa endişeli ve fazla düşünmeden hareket eden biriydi, erkeklerin hep onu kullandığına inanırdı."

Claire, "Beni terk etmeyeceğini nereden bileyim?" dedi, ama sesinin tonundan, buna bir cevap beklemediğini anlamıştı adam.

Uçuşları anons edildi. Kameraları ve pardösüleri ellerinde, KOPENHAG yazılı kapıdan geçtiler. Adam, yolculuğun bu ilk kısmının sona erdiğine seviniyordu. Yirmi dört saat hep Claire ile beraberdi. Çalışması gerektiğini söylediğinde anlayış gösteriyordu karısı, ama bir şey okuyacak oldu mu anlamıyor, güceniyordu. Onunla vakit geçirdiğinde ise kendisi hatalar yapıyordu. Helsinki'de birlikte kıyafet almaya çıkmışlardı. Askıdaki elbiselerin altından onun bacaklarını ve çıplak ayaklarını görmüştü. Sonra Claire gülümseyerek çıkmıştı ortaya, üstünde gü-

neş desenleri olan parlak renkli bir elbiseyi vücuduna tutmuştu. Adam, "Paris'te giyemezsin onu," deyince yüzünün değiştiğini görmüştü kızın, kendi görüntüsüyle ilgili düşüncesini karanlığa boğuvermişti sanki. Dün de bir parkta, yükseklere fırlayan bir fıskiyenin yanında, oturmuş sincapları beslemekte olan bir başka kıza bakarken yakalamıştı kendini. Kızın ensesine, saçlarının yumuşacık ayrımına, kahverengi omzuyla koluna hayran olmuştu. Oysa gerçek hayat olarak düşünmeyi tercih ettiği şeyde böyle boş işlere yer yoktu–aşk ve seyahat, yaşamanın karşıtıymış, hayalden ibaretmiş gibiydi. Yeni karısına, bu sarışın yaz çocuğuna sokulurken, ilk karısıyla kışın çıktığı balayını düşünüyordu. Soğuğu ve yağmuru unutsun diye el falına bakmıştı, yaprak gibi açılmış ayasını avucunda tutmuş, son derece sığ görünen kafa çizgisini (bir yargıda bulunmakta olmadığını belirtmişti) ve kesik kesik ömür çizgisini (Amerikan hayatı, demişti) açıklayıp kapatmıştı yaprağı. Claire ile ilgilenmeye başladı şimdi, çünkü bir dakikalık zaman diliminde bir başka kıza hayranlık duymuş ve ilk karısıyla mutlu bir anısını hatırlamıştı. Claire'e, onun çalışmasına yardımcı olmak ister mi, diye sordu. İkisi birlikte mağaza vitrinlerinde birçok şeyin fiyatına bakmış ve Claire, ızgara balık ile alkolsüz biradan oluşan bir yemeğe ne kadar ödediklerini kocası için bir yere yazmıştı. Evdekinin aksine her günü bir şeylerle doldurmak gerekiyordu. Yabancı bir şehirde, transit halinde hiçbir şey yapmadan geçirilen iki saat, kat arasında kalmış bir asansörde, yanında okuyacak bir şey de yokken beklemek gibiydi.

Claire, o parktaki kızın yerinde olmak için her şeyi verirdi, öyle bir ensesi ile saçları olsun *ve* aynı zamanda belli bir mesafede durup kendine bakabilsin diye her şeyi. Kocasının, düz kepçeli ufak kulakları ne kadar takdir ettiğini görmüştü. İntikamını daha sonra limanda aldı gerçi, kalabalık bir turist grubu onu ünlü biri sanmıştı–bir aktrise benzetmişlerdi, öyle düşünüyordu Claire. Catherine Deneuve'e benzediği söylenirdi. İmzalasın

diye kartlar, kâğıtlar uzatmışlar, o da yeni adını "Claire Perrigny," "Claire Perrigny," diye tekrar tekrar yazarken dönüp kocasına bakmıştı, mutluluk ve zaferle parlayan gözlerle. Etraflarında her şey uçuşup çığlıklar atıyordu–martılar, rüzgâr, bilmediği bir dilde "İmzanız, imzanız!" demek olduğuna karar verdiği bir şeyler bağıran yabancılar.

"Beni ünlü biri zannettiler!" diye seslendi, havada uçuşan gür saçlarının arasından. Gizli bir suç ortaklığı içindeymişçesine gülümsüyor, sırıtıyordu, çünkü ünlü biri değildi ki o, sekiz gündür evli olan güzel bir kızdı sadece. Pazarda yediği yabanmersininden dili kapkara olmuştu–Philippe söyleyene kadar yabanmersini nedir bilmiyordu bile. Lekeli lekeli gülümserken, kabarıp açılan eteğini yakalayıp dizlerinin arasına sıkıştırmaya uğraşıyordu. Şefkat, gurur, sevecenlik, kıskançlık, keskin ve marazi bir keder sardı Philippe'i. İlk karısının, daha o kendisini tanımadan önceki halini görüyordu, daha gençken ve âşıkken.

Müslüman Zevce

Fransa'nın güneyinde, Katherine Mansfield'in "*Ölü Albayın Kızları*"nı yazmakta olduğu eve oldukça yakın bir otelin yazıhanesinde (ki otelde kimsenin Mansfield adını duymuşluğu yoktu) Netta Asher'ın babası, Avrupa'da bir daha insan eliyle yaratılmış bir felaket yaşanmayacağını duyuruyordu. Son savaşın yol açtığı ölümler, Rus Bolşevikleri'nin sonu başından belli saçmalığı, Avrupalıların aklını başına getirmişti. İnsanların tek istediği hayatlarına devam etmekti artık. Onun "hayat" derken kastettiği ise ticaretti.

Kim karşı çıkacaktı ki Bay Asher'a? Netta değil elbette. Babasının ne demek istediğini, Fransız avukatı gibi anlayabilmiş değildi görünüşe bakılırsa, gerçi ilgiyle ve saygıyla dinlemişti onu Netta, sonra da, kendisini ömür boyu etkileyeceğini bildiği kâğıtları imzalayışını izlemişti. Babası, Hotel Prince Albert and Albion'da ailenin uzun süredir devam etmekte olan kira sözleşmesini yeniliyordu. Netta on bir yaşındaydı o zaman. Yüz yıllık kira, en azından ömrünün baharında rahat ettirir kızımı, demişti Bay Asher, ancak bir ölçüde şaka payı vardı bu sözlerde, ne de olsa o, kendi tohumunun ölümsüz olduğuna inanıyordu.

Netta, pekâlâ yüz yıldan uzun süre yaşayabileceğini düşündü–ne olursa olsun, daha yıllar yılı yaşayacaktı. Biliyordu ki babası, yirmi altı yaşına basmadan evlenmesini istemiyordu, işte o zaman evlenip bir çift çocuk yapacak, büyüğü oğlan olacaktı. Netta ile babası ve Fransız avukat sözleşmenin ardından el sıkıştılar, sonra Netta'ya ömründe ilk kez bir kadeh şampanya uza-

tıldı. Şişenin üstündeki tarih 1909'du, doğduğu yılın şerefine. Netta, şarabın lezzetli olduğunu duyurdu cüretle, babası ise yaşı yettikçe çok daha yıllanmış şaraplar tadacağını söyledi.

Netta el sıkışmayı hatırlıyordu, ama galiba sözleşme maddelerini değil. Sözleşmenin bitmesine seksen sekiz yıl kalmıştı ki birinci dereceden kuzeni Jack Ross ile evlendi, hiç de babasının düşündüğü gibi olmamıştı. Üstelik işe yarar bir çift çocuk da olmadı–Jack'in çocuklara tahammülü yoktu. Netta gibi o da otelcilikle uğraşan bir ailedendi; ailenin gençleri bitkilere dadanan hastalıklar gibiydiler. Netta'da o zamana dek hiçbir şeye yönelik analık duygusundan eser görülmemişti, gerçi Bay Asher, Jack'in sevgi dolu bir baba olabileceğini düşünürdü–en azından şefkatli bir baba. Netta, Bay Asher'ın sağlığında oteli devralarak bir konuda olsun ona teselli vermişti gerçi. Otel, Netta'nın doğal yaşam ortamıydı; nitekim Bay Asher, ölüm döşeğinde "Tam benim istediğim şekilde hareket ediyor," derken, Netta'nın hareket tarzı konusunda haklıydı gerçekten, ama hareketinin izlediği seyir konusunda değil.

Asherların oteli deniz kıyısında değildi, gerçi güneye bakan odalarından tekneler ve deniz görünüyordu.

Hemen hiç trafik olmayan bir yolun karşısında güzel villalar vardı, onların gerisinde de iki yanda sağlıklı zeytin ağaçları ile geniş bir limonluk uzanırdı. Otel koyu taba rengine boyanmıştı, çerçeveleri beyazdı. Beyaz tenteleri ile yeşil kepenkleri, cilası pırıl pırıl parlayan siyah demirden balkonlarıyla, minik çekmeceleri kat kat açılan dikiş kutularını andırıyordu. İki tenis kortu, bir nilüferli göleti, üstü kapalı bir kış bahçesi, bir peyzajlı gül bahçesi ve bülbüllerle dolu ağaçları vardı. Yazın hava kararınca *belles-de-nuit** pembe, limon sarısı, beyaz ışıltılar saçar, hele akşamları sulandıktan sonra nasıl bir rayiha salarlardı ortalığa–koku çiçekten çiçeğe değişir, sanki çiçeklerin her biri,

* Fr. Akşam sefaları. - y.n.

taçyapraklarının rengine göre başka türlü kokardı. Mayıs geceleri yıldızlar ve ateşböcekleriyle doluydu. Gül bahçesinden bakınca balkonlardan birinde göz kırpıp duran ikiz sigara ateşleri görülebilirdi, Jack ile Netta oturmuş, içeri çekilmeden önce son birer konyak-soda içiyor olurlardı. O vakte kadar odaların çoğunun kepenkleri kapatılmış olurdu artık, ne de olsa hiçbir gezgin, mevsim kış olmadıkça güneye gitmeyi aklından geçirmezdi. Bütün tesis Jack ve Netta ile bir avuç hizmetliye kalırdı, Netta işçi tutup badana isteyen odaları boyatırdı–mavi oyun salonunu, kırmızı duvarlı barı ve beyaz yemek salonunu, buradaki Victoria tarzı aynalardan ışıl ışıl duvarların ve rüzgârın üfürdüğü perdelerin yansıması görünürdü, bir de on dokuzuncu yüzyıldan kalma Liguria kıyı manzaralarının (Asherların bir büyük amcasının eseri). Üst kattan başlayıp aşağı doğru her şey suya bastırılır, silinip cilalanır, tablolar bile yumuşak bezler ve bildiğiniz çamaşır deterjanıyla gözlerinin yaşına bakmadan ovulurdu. Isıtıcı kazanı da yenileten Netta, çarşafları onartıp üstlerine otelin harflerini yeniden işletirdi; sonra aynaların gümüşü yenilenir, kepenkler menteşelerinden sökülüp boyaları kazınır ve seneye güneş sil baştan soldurabilsin diye yeniden filiz yeşiline boyanırdı; bu sırada Jack de dekoratörler ve bahçecilik uzmanları hakkında konuşur, bazen bunlara mektuplar yazar ve koca yeni garajın duvarlarına tenis topları fırlatırdı. Kitap okuyup sırf zevk için şiirler çevirdiği ve klarnet etütleri yaptığı da olurdu. Bir zamanlar müzik eğitimi almıştı ve orta vadede hâlâ önemli bir hayatın, müzikle dolu bir hayatın kendisini beklemekte olduğuna inanıyordu. Bir yaz, sırf kendini denemek için Saint-John Perse'ten sayfalar çevirdi, Netta'nın gözünde hangi dilde olursa olsun garaj duvarı kadar boş olan sayfalar.

Netta, yaşadığı hayatın her dakikasına bayılıyor ve Jack'in de iyi bir hayatı olduğunu düşünüyordu, neredeyse yılın yarısını kendine göre zevklerle geçirmekteydi kocası. Bütün zeminlerle odaların ve mahzen ile çatının onarılıp yenilenme işi biter

bitmez Jack ile birlikte bavullarını toplayıp seyahate çıkarlardı. Planları Jack yapardı. Baedeker gezi rehberleri satın alırken ve etiketli bavullarını çekiştirirken olduğu kadar keyifli göremezdiniz onu. Oysa Netta'da hiç de gezgin ruhu yoktu. Ölene kadar pencereden, aynı denizin üstünden aynı güneşin yükselişini görmek yeter de artardı ona. Jack'i seviyordu, ondan sonra en çok sevdiği şey ise oteldi. Bir zamanlar insanların veremden ölmeye geldikleri bir yerdi burası, yine de hiçbir tehlike izi ya da duygusu taşımıyordu. Netta, işçilerini yanına katıp çarşaflarla örtülü yazlık odaları dolaşırken, ağustosböceklerini ve Jack'in bir çalıp bir kestiği son derece yabancı bir müziği işitirken (hafızası otomatik olarak ona bir besteci adı getirse bile yabancıydı işte bu müzik), burada ölülerin yaşayanları çürütmesine asla izin verilmediğini hatırladı; ölüler, çıkarılıp gösterilmek üzere giydirilir, ilk kas katılığı geçer geçmez de kaldırılırmış eskiden. Bazıları oturur durumda tekerlekli sandalyeye yerleştirilir, bazıları taşınır sedyelere uzatılırmış, sanki sadece istirahate çekilmişler gibi.

İşte o yüzden burada kötü bir hava yok hiç, derdi kendi kendine. Ölüm uzaklaştırılmış, süpürülüp atılmıştı. Bir odanın kepenkleri kapalıysa ya uyku ya aşk için olurdu bu. Netta için bunu düşünmesi kolaydı, çünkü kendisi de, Jack de hiç hastalanmazdı. Uykusuzluk nedir bilmezler ve hayatlarının her günü aşk yaparlardı–bunun için evlenmişlerdi.

Eski zamanlarda ölmenin mevsimi ilkbaharmış. Kış aylarının karanlık rehavetiyle boğuşup durmuş olan yatalak hastalar, gece çekilirken korkuya kapılırmış ansızın. Kendilerini korunmasız hissederlermiş. Netta bunu biliyordu, karanlık ile parlak ışık arasındaki farkı da, ama ikisi de etkilemezdi onu. Ölümden de korkmuyordu, ölülerden de–soğuk ve ağır mobilyalardan başka bir şey değildi ki onlar. Bir ölünün çenesini bağlayabilir, göz kapaklarına ağırlık koyabilirdi, nasıl başka kadınlar bebeğe verile-

cek sütün sıcaklığını bilerek çıkıyorlarsa analarının karnından, onda da bu iş için doğal içgüdüler gelişmişti.

Annesinin, sonra da babasının öldüğü odaya girerken, "Hortlak diye bir şey yoktur," diyebiliyordu. "Olsaydı, ben bilirdim."

Netta, artık evli olduğu için Jack'in de aydınlık, karanlık, ölüm ve aşk hakkında kendisiyle aynı şeyleri hissettiğini varsayıyordu. Bazı bakımlardan ikiz kardeş kadar benziyorlardı birbirlerine (fiziksel olarak değil tabii), aynı dili aynı aksanla konuşur, aynı şakaları yaparlardı–çoğu zaman başka insanlar hakkında–ve hayatlarının büyük bölümünü, aileleri izin verdiği ölçüde birlikte geçirmişlerdi. Başka erkekler sıkıcı görünürdü Netta'ya–belki de daha yavaştılar, ne de olsa Jack ile aralarındaki sözlü steno yoktu onlarla. Bundan hiç söz etmedi gerçi. Bir defa ikisi de İngilizdi, yani çok fazla şey söylememek gerektiği fikrini benimsemişlerdi. Yurtdışında doğmuş oldukları için İngilizlik üzerinde çok sıkı çalışmışlardı, gerçeğe naif bir şekilde uzak bir İngilizlikti ama bu, daha çok tutumlara dayanıyordu. İkisinin de ailesi bu kıyıda yüz yıldır otelcilik yapıyordu, daha Dr. James Henry Bennet "Ceneviz Rivieraları"nı keşfetmeden önce buradaydı onlar. Onun bu bölge hakkında hazırladığı rehberlerden birinde, İngiliz banka çeklerini kabul eden otel sahibi diye bir "Bay Ross"un adı geçiyordu, bir de İngiliz gıda maddeleri sağlayacağına güvenilebilecek olan "Bay Asher" vardı. 1860 senesinin en güvenilir sevkiyat acentaları Montale kardeşler olup sonradan Anglikan Kilisesi'ne geçmişlerdir ve Britanya vatandaşlarına Malta ile Mısır'a rahat seyahat imkânı veren *laissez-passez** taşırlar. Artık saç örgüsü gibi birbirine geçmiş olan bu aileler, Netta ile Jack'in de iş yaptığı kişilerdi ve ta Marsilya'nın da ötesinden Cenova'ya kadar hâlâ bu işle uğraşmaktaydılar. Netta'nın başka erkeklerden sıkılmasına şaşmamak gerekir, nitekim ikisi de birbirini hem aşina hem de tümüyle kendine özgü bulurdu. Ama

* Fr. Seyahat belgesi. - y.n.

tabii benzer olmayan yanları da vardı. Bir keresinde adamın teki "Şair Montale ile akrabalığınız var mı?" diye sorduğunda Netta, "Ne şairi?" demişti, Jack ise "Keşke olsaydı."

Şair yoktu ailede. Manzara resimleri yapan büyük amcayı saymazsak, aykırı bir şey denemiş olan tek kişi, müziğiyle Jack'ti. Okumasına izin vermişlerdi onun, bir noktaya kadar; babası otelcilikte iyi değildi–batmıştı aslında, tam dört kez kuzenleri tarafından kurtarılmıştı ve bir süre Jack Ross'un da ahmak çıkabileceği düşünülmüştü. Müzik ahmaklaştırabilirdi onu; başka hiçbir şeyi beceremez hale gelebilirdi.

Netta, başarısızlığın ne anlama geldiğine ilişkin bu tür bilgileri yıllar öncesinden, küçük kuzeninin ilk farkına vardığı andan itibaren derleyip durmuştu. Jack'in anne babası–ticarette dikiş tutturamayanlar–bir kriz dönemini geçirmek için gelmişlerdi Prince Albert and Albion'a. İflas ile tasfiye arasında bir yerdeydiler, ama birileri kibarlığı elden bırakmadı: Netta, dayısı ile yengesine reverans yapmıştı. Gözü Jack'teydi. Okuma yazma bilmiyordu daha, ama davranışları ayırt edip sınıflandırabiliyordu. Alt dudağını ısırarak, elleri arkasında yaklaştı oğlana. İlk kez bir başka çocuğun güzelliğinin bilincine varmıştı. Netta'dan daha küçük olan oğlan, taşınır parmaklıklardan bir çocuk parkı içine hapsedilmişti ve aralıksız hareket halinde yengeç gibi yan yan gidiyor, aslında kolaylıkla tırmanabileceği parmaklığa asılıp duruyordu. İrlandalı annesi kadar sarışındı ve güneşte yanıp koyu kahverengiye dönmüştü teni. Mavi bakışları bir bebeğe ait değildi–fazlasıyla meydan okuyan bakışlardı bunlar. Üstüne büyük gelen ve her an düşüverecekmiş gibi duran şortu dışında çıplaktı. Güneş yanığıyla çıplaklığı, annesinin umursamaz ve epeyce tuhaf olmasından ileri geliyordu hep. Netta'da ise–ki onun annesi kusursuzdu–çizme, külotlu çorap, uzun kollu bir elbise ve beyaz bir güneş şapkası vardı. Büyüklerin gülüştüğünü ve Jack'i güreşçiye benzettiklerini işitti Netta. Çocuğun

hapishanesinin etrafında turlamaya başladı, gözü hep ondaydı, mavi gözlü dövüşçü de ona gözlerini dikmişti.

Rosslar uzun süre kaldılar, bu arada aile sağa sola telgraf çekerek onlara para toplamaya çalıştı. Jack'le kimse pek ilgilenmiyordu. Merdivenin mermer basamaklarından birine yatar, oyun salonuna veya yemek salonuna gitmekte olan otel müşterilerini seyrederdi. Bir gece Netta, pişmanlığın bir anda silip atacağı bir nedenle ona öyle vahşice bir tekme attı ki (hem Netta'nın yolunu kapatıyor bile değildi çocuk) oğlanın bir bacağı uzun süre felçli kaldı.

"*Neden* yaptın bunu?" diye sormuştu babası–sadece ekmek ve suya talim etmek üzere kapatıldığı odada geçiyordu bu konuşma. Netta bilmiyordu. Jack'i seviyordu aslında, ama artık kim inanırdı ki buna? Jack yürümeyi öğrendi, sonra koşmayı ve zamanla kayak yapmayı ve tenis oynamayı; ama Netta'nın hediyesi olan denge yitimini ömür boyu taşıyacak, kimi zaman bir dizi ansızın yana doğru bükülüverecekti. Bu sırada Jack'in ana babasına Bandol'da ufak bir otelin işletmesi verildi. Banka kredisine kefil olan Bay Asher, gözünü bu mekândan ayırmayacaktı. Otelin şoförlü arabalarından biriyle sık sık giderdi oraya, Netta da arabada onun yanına tünerdi. Yıllar sonra iki aile, birbirine onca düşkün bu iki genç kuzenin sevgili olduğunu fark edince, bu konuda pek konuşmadan onları ayırdılar. Netta başa çıkılamayacak kadar bağımsız biriydi. Üstelik babası bir kopuş daha istemiyordu; karısı ölmüştü ve Netta'ya ihtiyacı vardı. Müziğe hevesi o zamana dek alay konusu olan Jack ise apar topar İngiltere'ye eğitime gönderildi. Oğlanın gizli gizli yaşadığı kederi görmüştü Netta. İmkânsız olduğu sürece hemen her şey olmak istiyordu oğlan, ondan sonra da bırakmayı kendine yediremediği için devam ediyordu. Netta'nın babası, evliliğin en iyi haliyle çorak bir anlaşma olduğunu kızına söylemeyi kendine görev bilmişti, kesintisiz bir akış halinde gine altınları ve taze kan gelmezse çekilir şey değildi evlilik. İki kuzen olarak Jack ile

Netta'nın, suyunu çekmeye başlamış bir paradan başka birbirlerine verecek şeyleri yoktu. Hiçbir şey durduramadı ama onları: Jack yirmi bir yaşına bastıktan dört ay sonra evlendiler. Netta, düğününde birinin, "Bunun kocaya ihtiyacı yok ki," dediğini duymuştu, herhalde artık pratik, ayakları yere basan bir insan haline gelmiş olmasını kastediyordu. Kendi içine yönelmiş insanların o kuru, bezgin görüntüsü vardı üzerinde. Kara gözleri, sıska bir yüzün ortasından pırıltılar saçıyordu. On dört yaşında bir kız gibiydi vücudu. İri yapılı ve sarışın, kendine dikkat etmezse kırkında daha da kalınlaşabilecek olan Jack ise tam yaşını gösteriyor ve evlenmeye gayet hazır görünüyordu.

Netta, Jack'i bu kadar çok sevdiği halde niye ona daha çok benzemediğini anlayamıyordu. Geçmişte de, tam aynı anda aynı şeyi düşünmüyorlarsa canı sıkılırdı. Uzun nişanlılık dönemlerindeki gizli buluşmalarda, daha birbirlerinden ayrılmadan nasıl da ayrı düşmüş olduklarını fark ederdi–kendi deyimiyle lif lif "çözülmeye" başlamışlardı. Çoğunlukla bir tren istasyonunda bir büfeden son içeceklerini alırken bir bakardı Jack tamamen başka yerlerde, Netta'dan sonraki en iyi şeyi düşünüyor. Ondan sonraki en iyi şey, olsa olsa bitirmek istediği bir kitap olurdu, bu bile Netta'nın kendini sürgün edilmiş hissetmesine yeterdi. Sık sık, "Seni bağlamak istemem," derdi Netta'ya, "özgürsün," çünkü bunu söylemek gerektiğini düşünüyor ve tabii kendisi de özgür olmak istiyordu. Oysa Netta için soğuk bir tınısı vardı "özgürlüğün". İstediğim bu mu gerçekten, diye merak ederdi. Bana vermesini istediğim bu mu? Ayrılıkları çoğu zaman sonsuza dek ayrılığın kıyısında gezinirdi, sadece Jack yanlış bir şey söylediği veya yaptığı, hatta düşündüğü için değil, aralarında sonunda kavgaya yol açacak kadar yüksek bir cinsel gerilim birikmiş olduğu için. Onların bildiğini yeryüzünde başka kimselerin bilemeyeceği konusunda anlaşmaya varmaları üzerinden on dakika geçmeden, biri, ikisinden herhangi biri, eften püften bir şey için diğerine lanet yağdırmaya başlardı. Yine de çok âşıktılar birbir-

lerine ve öyle de kaldılar ve ayrı oldukları zamanlarda Netta ona öyle mektuplar gönderdi ki bir meftunun umutsuzluğuyla yazılmış gibiydiler.

Jack yanıt veriyordu elbette, ama onun mektupları ihtiyatlıydı. Netta'nın duyguları keşfe çıkması, ihtiraslı davranma konusundaki sınırsız kapasitesinin bir parçasıydı ve daha çocukluğunda bile duygusallık gösterilerinden tamamen uzak, alaycı olan görünümüne öyle ters düşüyordu ki bu. Jack'in mesajları ise sona doğru ettiği bir iki erotik cümleyi saymazsak (Netta önce bunları okurdu hep) özel bir muhabbet beslediği herhangi bir kız kuzenine yazılmış olabilecek gibiydi. Aşk demek bellek demekti, o ise bellek oyunlarında hiç iyi değildi; Netta'nın yardımı gerekiyordu o noktada. Netta'yı gördüğü anda, belleğinden uçmuş onca şeyin bilincine varırdı. Netta ise o zamana dek unutulmuş hissederdi kendini ve her yeni buluşmaya saldırgan, incinmiş bir şekilde gelir, kuşkuları ve kalp kırıklıklarının fiziksel arazlarını taşırdı: uçuk, kurdeşen, âdetlerde düzensizlik, neden yükseldiği anlaşılamayan ateş. Bunlar hakkında konuşmak istese Jack, "Yine başlamıyoruz, değil mi?" derdi. Netta konusunda çoğunluğun dinine girmeye razı olmuştu o, ama daha azgın, daha sır dolu bir Tanrısı olan Netta her dakika ibadet istiyordu, sonu gelmez mucize ve vahiyler de cabası.

Nihayet evlendiklerinde, ayrılık anlarındaki gerginlik ve tren istasyonlarındaki gerilimli tartışmalar sona erecek diye ikisi de rahatlamıştı. Geçmişin kasırgaları için ikisi de içten içe diğerini suçluyor ve artık gizli saklı olmadan, kimsenin müdahalesi de olmadan yaşamaya başlayınca aralarında hiçbir anlaşmazlık çıkmayacağına ikisi de inanıyordu. Jack'in, kendisine boş yere sunmaya çalıştığı o soğuk özgürlük için pişmanlık duymasını istemiyordu Netta. Jack özgürlüğünden ve müziğinden olmamalıydı, başka insanlardan da, ah, istediği her şeyi yapabilmeliydi işte–Netta'yı özgür bırakmaya hazır olduğunu söylemesini engelleyecek her şeyi. Netta'nın ilk işi, otelin en iyi odasını kendi-

lerine almak oldu. O zamana kadar gerçek anlamda bir odanın sahibi olmamıştı hiç. Ailesine ait özel daireler, bir kriz anında daima gözden çıkarılırdı: Herkes eşyasını toplar, otelin yatak ihtiyacına göre taşınırdı. O da Jack de iflah olmaz biçimde dağınıktı, çünkü otel koridorlarında koşuşturarak geçmişti çocuklukları, peşlerinden kemerleri ve yağmurlukları sürükleyerek, bağcıkları düğümlenip omuzlarına asılmış spor ayakkabılarını savurarak, elleri kolları hep kitaplar, kazaklar, balya yapılmış gri giysilerle dolu olarak. İkisi de otel lobilerinin bir köşesinde, bardak çanak tıngırtısı arasında ödev yapmıştı, başka çocuklar etraflarında koşturur, İngilizlerin sesi herkesinkinden fazla çıkardı. Belli belirsiz bir eğitim görmüş olan Jack, gittiği yatılı okulları, insanın daimi bir yatağı olabileceği yerler olarak hatırlıyordu. Netta, evliliği için güneye bakan bir oda seçmişti, geniş bir balkonu ve göz kamaştıracak kadar beyaz bir tentesi vardı. Uzun zaman önce Rusların, kendi villaları için Riviera'ya getirdiği limon ağacı kerestesiyle döşenmişti. Limon kerestesine Netta'nın annesi İngiliz şintz kumaşını eklemişti; sonuç, Netta'nın gözünde hiç de tuhaf değil, çekiciydi. Odanın her tarafı aynalarla kaplıydı; sıcak günlerde öğle üzeri kepenkler kapalıyken odada oynaşan ışıklarda duvarlar orman kadar yeşil, camlar denizin suları kadar mavi olurdu. Havada asılı kalmışlık duygusu vardı şimdi Netta'da, yerçekimine inançsızlık vardı. Tertipli biri oldu ve sessizleşti, bakışları içine dönük değildi artık, kendini didikleyip durmuyor, yatak odasındaki aynalar gibi etrafa dikkat kesilip gördüklerini yansıtıyordu. Jack ise neyse o kaldı, çok şükür; onda olabilecek herhangi bir değişiklik Netta'yı endişelendirirdi zaten, tıpkı her gün okuduğu masaldaki değişiklikten tedirgin olacak küçük bir çocuk gibi. Yoğun bir şekilde, neredeyse doğal olmayan bir şekilde mutluydu Netta.

Bir gün, karısı her öğleden sonra otelde briç oynayan bir İngiliz doktorun ondan, Netta'dan, "küçük Müslüman zevce" diye söz ettiğini duydu. Sevecenlikle söylenmişti bu, zaten doktor

severdi onu. Acaba, dedi, adam duvarların ötesini mi görüyor, Jack'in, kendi varlığının ufak ipuçları olarak sağa sola attığı giysileri ve ıslak havluları toplarken mi görmüştü onu. Yapacak bir işi olmayan İngiliz kolonisinde tuttu bu laf ve ağızdan ağıza yayıldı. Bu dünyada başkalarının konuşmalarını dinleyecek en son insan olan Netta (başka insanlara bu türden bir ilgi duymazdı ki o), evliliği söz konusu oldu mu hiçbir sözü kaçırmazdı. Jack'e dönük özel bir anteni vardı; onun kastetmiş olabileceklerine, gizli niyetlerine, söylediklerindeki masumane çelişkilere dönük. Belki de "Müslüman zevce" birçok anlama geliyordu ve Jack'in, içinde en ufak bir kötülük olmadan kadınlarla ne kadar iyi anlaşabildiğini gören herkes için apaçıktı. Jack'in çekiciliğine kapılan kadınlar, kafa karıştırıcı bir gruptu Netta için. Bir katalog oluşturmuştu bile: Dilleri neşter keskinliğinde, geçkin şık bayanlar; ele geçmez olanın peşinde serpilip gelişebilen narin ve akıllı kızlar; bekâretleri konusunda gayet hesaplı olup acaba Jack'te bu fedakârlığa değecek babalık özellikleri var mı diye ölçüp biçen dokunulmaz hanım hanımcıklar. Bir cins daha vardı gerçi–teni güneş yanığı, koyu renk giysilerle gezen yaman bir tip–ve Netta, burçlara göre düşünürdü bunları: Değerli taşı: elmas. Rengi: siyah. Dili: Netta'nınkinden beter. Fark etti ki Jack bir kadın ile hiç ilgilenmese bile bunu göstermiyordu; kendisinden hoşlanan herkese uyum sağlayabiliyordu. Netta'nın düşüncesine göre bu kadar genç bir erkek için tuhaf denecek bir kabile reisi, klan atası havası vardı onda. Jack'i ilgilendiren, çekim sürecinin ne şekilde gerçekleştiğiydi, nasıl sonuçlandığı değil. Aynı anda birkaç romanı birden okuyan birine benziyordu veya aynı anda birkaç kişiyle satranç oynayan birine.

Netta, evliliğinin taştan bir dünya haline gelmesini istemezdi. Onun için de ağzından çıkan tek şey, "Bak, Jack," oluyordu. "Senden uzun zamandır bu otel işindeyim. Konuklarla fazla samimi olmamak daha akıllıca." Noel'de yaşlı kadınlar kutularla pahalı sabunlar armağan ederdi Jack'e. "Birilerinin iyi bir ban-

yoya ihtiyacı var diye düşünmüş olmalılar," derdi Netta. Aralarındaki özel şakaların ve özel aşklarının çitlerle çevrili durduğu alan dışındaki arazi ciddi konuşmalar için fazla açık, toprağı fazla yumuşaktı. Peki ne zaman? Jack sabahları erkenden hemen kalkar ve çocuklar gibi bir doğallıkla gülümserdi. Nerede olduğunu, haftanın gününü, günün saatini bilirdi. Günün en güzel anı ilk sigaraydı. Kayda değer bir şey olacaksa bu asla akşam altıdan önce olmazdı. Geceleri karanlık bir ruh haline uygun karanlık bir bakış olurdu bazen yüzünde. Netta, karanlık ufukta sanki Samanyolu'nun bir parçasıymış gibi geçip giden bir gezinti gemisi gördüğünü söyler ve cevap olarak bu bakışla karşılaşırdı işte. Hiç uzamazdı ama. Surat asamayacak kadar kısa süreliydi Jack'in hafızası, aklından gecenin hangi kısmı geçmiş olursa olsun. Hayatı boyunca başka çiftleri dinlediği için kendisiyle Jack'in hiç değilse sohbet yerine geçen o evlilik seslerinden çıkarmadığını biliyordu, pekâlâ havhav veya vakvak kategorisinde düşünülebilirdi o sesler de.

Olur da Jack başka bir kadının büyüsüne kapılıverirse, olur da rüzgâr başka yöne doğru esmeye başlarsa, işte o zaman karısıyla konuşmaya olan büyük ihtiyacının farkına varırdı. Bir gece balkonda uzun uzun oturduklarında ona İrlandalı annesinden bahsetmişti Jack. Annesinin eksantrikliği–aile arasında ifade edildiği şekliyle "Vera'nın kaçıklığı"–Jack'in hiçbir şeyi ciddiye almamasına yol açmıştı. Annesinin çılgınca dikkatini üzerine çekmekten korkar olmuştu. Kadın sayısız kez verem ve kanser numarasına yatarak pek yakında öleceğini ilan etmişti. Bir keresinde hastaneden telefonla arayıp araba kazasında öldüğünü söylemişlerdi. "Yeni bir hayat bu, yeni bir hayat," diye geveliyordu kocası telefonu kapatıp gelirken. O anda babası güzel görünmüştü Jack'in gözüne. Kadınlar âşık oldukları zaman güzelleşir, diyordu Jack; o pırıltı bazen birkaç saat sürer, bazen bir iki gün.

"Hani kızlarda olur ya öyle bir ifade," dedi Jack, sanki Netta bunu bilebilirmiş gibi, "sevinçle karışık, inanamayarak bakarlar..."

İşte o aynı ışıltı, karısının öldüğünü düşündüğü anda Jack'in babasının teninden yansımıştı, Vera bir taksiden inip bir Nisan Bir şakasını daha hakkıyla yerine getirdiğini güle oynaya ilan edene kadar da sürdü. Jack'in babası öldükten sonra ise şiddet eğilimleri göstermeye başladı kadın. "Ondan kaçıp kurtulmak da benim şiddetimdi," diyordu Jack. "Ama yaptım." İşte bu yüzden kendini açmıyordu; işte bu yüzden bağımsızdı. Hiçbir kadının hayatına el atmasını istememişti.

Netta sükûnetle dinledi bütün bunları. Jack'in duyguları konusundaki düşüncesi, adamın bunları lüzum ortaya çıktıkça uydurmakta olduğuydu. Bahçede ferah bir yasemin ve mimoza kokusu vardı. Bu yeni kızın kim olduğunu merak etti Netta ve de Jack'in ağzından ismini duyup duymayacağını. Ama Jack'in derdi varsa yoksa–deli, şımarık, şeytan ruhlu, her neyse artık–annesiydi ve kadının Jack ve Netta ile birlikte oturması gerekiyordu, tabii Netta ona bir gelir bağlamayı kabul etmezse. Böyle bir gelir, onun bulunduğu yerde kalmasını sağlardı–bulunduğu yer ise şu anda İsviçre'de, ortaçağ bahçeciliğine ve Goethe'yi en iyi şekilde anlamaya kendini adamış bir Rudolf Steiner komünüydü. Oysa Netta'nın babasından aldığı eğitim, parayı bu şekilde harcamanın düşüncesine bile engeldi.

"Bana bütün bunları anlattığına pişman olmayacaksın, değil mi?" diye sordu Netta. Bu yeni durumun kendi omuzlarında yük, kendi ayağında pıranga, kimi zaman da kendi küçük hain şakası olacağını görmüştü. Jack, pek de tereddüt göstermeden, Netta'nın söz konusu olduğu yerde hiçbir şeyden pişmanlık duymayacağını belirtti. Ama şu anda onu asıl ilgilendiren annesiydi.

"Asansörde klostrofobisi tutuyor," dedi. "İkinci kattan daha yüksekte olmamalı." Evine yasal olarak odalık getiren bir ada-

mı andırıyordu, bütün kadınlarına eşit haklar verme konusunda titizlikle kaygılanır gibiydi. "Arkadaş da edineceğini umuyorum," dedi. "Onun yaşında kolay değil. Arkadaşsız yaşayamaz insan." Herhalde kendisinin hiç arkadaşı olmamasını kastediyordu. Netta, arkadaş edinme beklentisi olmayacak şekilde yetiştirilmişti: Otel işletip bir yandan da bir sürü kişisel bağ kuramazdı insan. Onun insanlardan beklediği kibar ve dakik, bir de sözlerinde samimi olmalarıydı, hepsi bu. Jack ise dostluğunu kolaylıkla sunar, ama karşılığında da şöyle zamanına değecek ölçüde kafayı dağıtabilmeyi beklerdi.

Soğuk bir sesle konuştu Netta: "Briç oynuyorsa Bayan Blackley ile oynayabilir." "Müslüman zevce" lafını ilk eden doktorun karısıydı bu. Doktor, karısının sağlığı nedeniyle Riviera'ya gelmişti; karı koca, apartmanda oturan yabancılar alt kolonisine mensuptu. Doktorun muayenehanesine ise yalnızca hastalık hastaları ile romatizmalılar gelirdi. Bol zamanı vardı adamın: Netta onu sık sık otelin okuma odasında görürdü, ayakta dikilmiş, kitapların sayfalarını çeviriyor olurdu–kitapları ellemekten zevk alıyordu. Okuma alışkanlığı olmayan Netta ise yeni olmadıkça kitaplara dokunmaktan hoşlanmazdı. Doktorun kendine özgü bir konuşma tarzı vardı, Jack taklidini yapmaya bayılırdı: Kelimelerini fazladan bir hece ekleyerek bölerdi adam, yalnızca bazı kelimeleri, onları da her zaman değil. "Tamamen bir taharz meselesi," derdi mesela, "tarz" diyeceğine, veya Jack'in favorisi: "Aman canım, sonunda hepsinin altında se-heks yatıyor." "İ-ni-hişli çı-hı-kışlı hormonlarla" diye anlatmıştı bir seferinde azizlerin davranışını–Netta bu laf üzerine iki kez kafasını kaldırıp bakmıştı adama. Doktor katı biçimde agnostikti ve Netta, Dr. Freud diye sihirli bir adamın varlığını ilk kez ondan duymuştu. Netta'nın babası zatürreeden öldüğünde doktorun "Ba-haşınız sağolsun Netta"sı öyle yürekten çıkmıştı ki ağzından, Netta bunun başka hiçbir şekilde söylenmiş olmasını dileyemezdi.

Karısı Georgina, neredeyse istediği anda tansiyonunu düşürebiliyor ve kalp atışlarını durdurabiliyordu. Netta bazen, Dr. Blackley niye bu kadını böyle yumuşak bir iklime getirdi de şu çok hayranlık duyduğu Viyanalı adama götürmedi diye merak ederdi. Georgina kıran kırana briç oynayacak kadar sağlıklıydı, Jack'le de, karşısına çıkabilecek gücü olan herkesle de. Kocası genellikle akşama doğru, oyuncuların çay molası verdiği sırada gelirdi onu almaya. Bir keresinde, sırf adam kendisine ihtiyacı olan bir hastanın yanına dönmek zorunda diye, "Hiçbir şeyi doğru dürüst beceremez misin sen?" demişti ona. İşte o zaman Netta, adamın durmadan çaresizlikle tekrarladığı "Hepsinin altında se-heks yatıyor," lafını anladığını düşündü. "Ay bırak, açıklama. Canımı sıkıyorsun," deyip arkasını dönüvermişti karısı.

Netta arabasına kadar arkasından gitti adamın. Annesine ait bir Hint şalı atmıştı üstüne. Rüzgâr saçlarını savuruyor, eliyle tutması gerekiyordu. Dedi ki, "Niye öldürmüyorsunuz onu?"

"Kaybedecek hiçbir şeyi olmayan biri değilim ben," dedi adam. Netta'ya baktı, Netta da yüzünü kaldırarak ona, zaten çocuklardan başka herkese bakmak için yüzünü kaldırması gerekirdi. Doktor, "Merak ediyorum, biz niye hiç sevişmedik diye," dedi.

"Kim?" dedi Netta. "Siz ve karınız mı? Aa. Beni kastediyorsunuz." Kendini hakarete uğramış gibi falan hissediyor değildi; şalını sert bir şekilde çekiştirip, "Hiç yolu yok," dedi. "Otel konuklarıyla asla," gerçi tabii ki nedeni bu değildi.

"Konuk bir mihrace olsaydı mecbur kalabilirdiniz," diyerek işi kazasız belasız atlatmaya baktı doktor. "Söylendiğine göre onların beklediği konukseverliğin bir pa-harçasıymış bu da."

"Biz onlarla iş yapmıyoruz," dedi Netta. Bu olay, doktordan hoşlanmaktan caydırmamıştı onu. Daha çok acıyordu adama, karısı yüzünden ve de doktor bir Jack olmadığı için, onun Netta'sı yoktu çünkü.

Nihayet arabasına geçip oturmaya karar veren doktor, "Sizi gerçekten seviyorum," dedi. "Oo-la-haanüstü." Netta, kendisi de onu severmiş de bir daha hiç görmeyebilirmiş gibi baktı arabanın arkasından. Bu konuşmadan Jack'e bahsetmek aklından bile geçmedi.

Tam da o ilkbahar, artık doktorun söylediklerinden midir ne, otel gerçekten de mihracelerle iş yapar oldu–üç küçük kız kardeş, abanoz rengi bukleleri, erkek kaşları, koca kafaları, narin elleri ve ayaklarıyla çıkagelmişti işte. Dört oda tutmuşlardı, biri mürebbiyeleri için. Her an hizmete hazır bekleyen şoförleri ise başka yerde konaklıyordu. Hollandalı olan mürebbiyenin burnu kusursuz bir üçgendi ve "kim" yerine "kimin" diyor, onu da "kimmin" diye telaffuz ediyordu. Kızlar Fransızca, tenis ve yüzme öğrenecekti. Şoförün getirdiği bir kuaför kızların uzun saçlarını kesti; koca bir yastığı dolduracak kadar saç dökülmüştü mürebbiyenin halısına. Sivri sivri törpülenmiş olan el ve ayak tırnakları aynı kedi yavrularının dişleri gibi görünüyordu. Mermer merdivenden aşağı gülümseyerek indi kızlar, ellerinde yeni tenis raketleri, üstlerinde mavi keten etekleriyle lacivert hırkaları vardı. Oyun salonundan geçerlerken Bayan Blackley, briçten kafasını kaldırıp süzdü onları. Kızların İngiliz Çim Saha Tenis Kulübü'nde ders görmelerine karşı çıkanlardan biriydi, kendine göre gayet açık olan nedenlerden dolayı.

Yüksek sesle, "Beyaz giymek zorundalar," dedi.

Mürebbiye, üçgen burnunu havaya dikerek, "Pekiy ne yapaçaklar, söyler misiniz Alla'şkınıza?" diye bağırdı.

"Beyaz haricinde bir renkle kortlara giremezler. Özel bir kulüp burası. Sadece beyazlar."

Yoluna devam etmeye hazırlanan mürebbiye, "Kendilerini kimmin sanıyorlar bunlar?" diye sordu. Oysa yeni kırkılmış başları ve savunmasız boyunları ortada kalan kızlar, konuyu anlayarak içeri girmeyi reddettiler.

"Kimin sahiden," dedi Georgina Blackley, elindeki kâğıtlarla oynuyor ve mutlu görünüyordu.

Jack, "Karımın terzileri bir dakikada beyaz elbise diker onlara," dedi. Galiba çocuklardan o kadar da nefret etmiyordu.

"Kimin dikmez ki," diye mırıldandı Georgina.

Ama anlaşıldığı kadarıyla mürebbiyenin kızlara giysi seçme izni yoktu, o yüzden Jack çocuklara otelde ders vermeye başladı. Altı hafta boyunca, bakış açısına göre birer mavi melek ya da iflah olmaz birer yabancı olarak kortlarda dolaşıp durdu kızlar. Ve tabii ki Jack'e âşık oldular, yöneltecekleri başka hiçbir şey bulamadıkları tutkulu sadakatlerini sundular ona. Netta, bu narin, tedirgin hediyenin geçirdiği dönüşümü izledi. Kızlar gittikten sonra Jack birkaç akşam huysuzluk yaptı, sonra da onların hiç sözünü etmedi bir daha; söylemeye gerek yok, ağlaya ağlaya, çekilip götürülerek ayrılmıştı kızlar ondan.

Bunlar olduğunda Ross çifti hemen hemen beş yıldır evliydi. Çocuksuz ama hâlâ sevgi dolu oldukları için ikisinden hangisinin çocuk olacağına karar vermekte zorlanıyorlardı. Netta'nın kulağına çalındığına göre, "Adam dünya tatlısı, ama kadın tam bir başçavuş ve hata affetmez"di. Üstelik "çok da *hain*." Bir de, "Tembel hergele," dendiğini duymuştu. "Kadına babalanıp duruyor. Kadın da ahmağın teki." Kalbini bir kez daha yokladı çocuk konusunda. İlk hayır Jack'ten mi çıkmıştı, yoksa Netta'dan mı? Hayatında hayranlık duyduğu tek çocuk Jack olmuştu, o da çocuk olarak değil, kendisine meydan okuyan bir savaşçı olarak. O ve Jack, hayvanları çocuğu gibi sevecek tiplerden değildi, zaten galiba yakında Jack'in kaçık annesi, hangi çift olsa canlarına okumaya yetecek ölçüde çocuk olacaktı. Jack ise hâlâ, kendisine âşık olan kadınların yarısını, o kendine özgü klan havasında, evlat edinmişe benziyordu. Evlat edinilmeye direnen tek kadın Netta olmuştu–hâlâ yıkık döküк, hâlâ tutku dolu, deyim yerindeyse hâlâ on dördündeydi. Bu arada Jack'in annesi gelmişti bile, kendi şakalarının keyfini çıkaran birinin oyuncu ha-

vasına bürünerek inmişti trenden, o Bir Nisan günü de böyle görünüyor olmalıydı. İlk başlarda öyle büyük bir sorun olmadı, gerçi bacağındaki bir yaradan yakınıyordu. Yıllar yılı rol yaptıktan sonra nihayet gerçek bir şeyi olmuştu işte. Netta'nın sessizlik politikası Jack'in annesine güven veriyordu. Oğlunun müziğiyle dalga geçmeye başladı: "Onca para boşa gitmiş demek!" Veya, "Okullara döktüğümüz onca para! Burnunu kitaba gömerek kendini kaybettiği onca saat. Onca okuyup hatmetme–ah bir de işe yarasalardı." Netta artık Jack'in briç oynamaya ve barda ahbaplarıyla sohbete daha çok zaman ayırdığını fark ediyordu. Uzun uzadıya düşündü bunu ve karışmamaya karar verdi. Annesi bir zamanlar güzel bir kadındı; belki Jack onu hâlâ öyle görüyordu. İşe yarar bir geçmişi olsa da harap olmuş bir aileden gelmeydi; Asherlardan ve Rosslardan, sanki daha kalaycılıkla uğraştıkları zamanlardan onları tanırmış gibi söz ediyordu. Jack ve Netta'nın önüne alçak ama sağlam bir duvar diken İngiliz konukların gardı tamamen inmişti kaçık annenin karşısında; Kadın kendinden bahsettiği zaman her sözüne inanır gibi görünüyorlardı. O da zamanla diğerlerinden üstün bir konuk havasına girdi, yemeklerde masasına kalabalık gruplar davet ediyor, olmayacak saatlerde özel şaraplar ve yemekler ısmarlıyor, barda sonu gelmez içki maratonlarına girişiyordu.

Netta kendi kendine Jack'in böyle istediğini söylüyordu. Onun da eviydi burası. Böylece Jack'i annesine bırakarak ayrı bir hayat sürmeye başladı. Kendi annesinin şalına sarınıp yeni, modern bir hesap makinesinin başında kamburunu çıkararak oturuyor, hesapları işliyordu. "Komik bir çift" lafı çalınıyordu artık kulağına. Kaşlarını çatıyor, ama zihninde gülümsüyordu; bu insanların hiçbiri onların arasındaki bağı bilmiyordu, ne kadar kuvvetle birbirlerine bağlı olduklarını da. Kaynanasının verdiği partileri, "Yapacak öyle çok işim var ki," diyerek atlatır olmuştu. Bu söz güldürüyordu onları, çünkü Netta'nın dilinde bunun, hizmetlileri köle gibi çalıştırmak anlamına geldiğini dü-

şünüyorlardı. Onlara göre işi elemanlar yapıyor, Netta da kârını sayıyordu ve hesap kitap işleriyle öyle meşguldü ki Jack'e göz kulak olamıyordu–ki artık yirmi altısındaki Jack de hayatının en çekici dönemindeydi.

Jack'in annesinin yeni arkadaşları arasında Iris Cordier adında bir kadın vardı. Uzun boyu, gürültülü konuşması, kış mevsiminin sıkıcı pastel renkleriyle Netta onu sarışın bir penguene benzetiyordu. Sesi ciyaklama ile ineğin möö'sü arasında gidip geliyordu ve baba tarafından bağlı olduğu seçkin edebiyatçılar ailesinin alametifarikasıydı bu. Fransız olan annesi ise yıllardır bakımevlerine bir girip bir çıkıyordu. Cordierler Riviera'ya fena dadanmıştı, Iris ana babasına bakıyor, onların beslenmesini takip ediyordu. Şimdi bu ikisinden hâlâ sağ olanıyla–bunun annesi olduğuna inanıyordu Netta–Roquebrune'de bir apartmanda oturuyordu. Iris konuşmasına ara vererek, bir zamanlar Bay Asher'ın yüz yıllık kira kontratını imzalamış olduğu yazıhaneye göz attı. Öğle yemeğine gidiyordu o sırada–Jack'in annesinin konuğu olarak tabii.

"Siz Bayan Asher değil misiniz?"

"Öyleydim." Dr. Blackley gibi Iris de muhtemelen göründüğünden daha gençti. Netta'ya kendi çocukluğundan kalan anı, orta yaşlı ana babasının sıktıkça sıktığı bir cendereye benzer hayatında çıldırmak üzere olan ergen bir Iris'ti. "Anneniz nasıl?" Netta az daha "Bayan Cordier nasıl?" diyecekti ama abartılı bir hürmet gösterisi olurdu bu.

"Onu tanıdığınızı bilmiyordum."

"Gayet iyi hatırlıyorum kendisini. Babanızı da. İyi bir insandı."

"Hâlâ öyledir," dedi Iris, sert bir tonda. "Benimle oturuyor ve daima oturacak. Fransız kızları asla ana babalarını terk etmez." Oysa kimse bu kadar İngiliz görünmemişti Netta'ya. "Peki sizin annenizle babanız?"

"İkisi de öldü. Ben Jack Ross ile evliyim."

Iris'in, "Kimse söylememişti bana," demesiyle birlikte ister istemez şöyle düşündü Netta: Hey Allahım, Iris de mi? Bu kadının karşısında Jack bir baba figürü olarak görünemiyordu artık gözüne; belki bu kez roller tersine dönmüş ve Iris bir klan anası olup çıkmıştı. Jack'i veya herhangi bir erkeği, o demirden sineye atılırken düşünmek Netta'yı gülümsetti. Iris, sanki dehşete düşmüş gibi eliyle ağzını kapamıştı. Netta'nın gülümsemesine karşılık vermeye korkar gibiydi.

Aman yani, ne olmuş, Iris de işte, dedi Netta kendi kendine ve birdenbire hesap kitap işine dönüverdi. Oysa ki Netta (bir hesap pusulasında asla düşmeyeceği) bir yanılgıya düşmüştü. Jack, Iris'le ilk kez o gün karşılaşmaktaydı.

Bu yanılgıların ve karşılaşmaların sonucu, Iris'in babasını ziyaret için Roquebrune'e davet edilmek oldu. Jack'in annesi acımasızca davetin dışında tutulmuştu, hem de Iris, öğle yemeğinden ötürü muhtemelen ona bir davet borçlu olduğu halde. Netta'nın varsayımına göre Iris, Jack'e ulaşmak için Netta'yı aşmak gerektiğine karar vermişti–oysa olabilecek en yanlış algıydı bu. Veya belki de Iris'in asıl istediği Netta'ydı. O zaman da yanılgı bir fars haline geliyordu. Netta özel konutlar konusunda hemen hemen hiçbir şey bilmezdi. Pek de ilgisini çekmeyen bir şeye baktı dönüp, çünkü kendi evinin dışında olmaktan nefret ederdi, işte o an Iris'in babasını gördü, koltuğundan kalkamayacak kadar yaşlı ve titrek görünüyordu. Adam, ihtiyarlamış bir kediyi okşayarak ona gülümsedi ve başıyla işaret etti. "Annenize benziyorsunuz," dedi Netta'ya. "Tatlı bir kadın. Uysal ve sessiz. Ona hep otelinde yaşayıp kendime baktırmaya can attığımı söylerdim."

Bana baktırmayı sakın düşünme, diye içinden geçirdi Netta.

Iris, kehribar bileziklerini şangırdata şangırdata herkesi ittirip çekiştirerek birbiriyle tanıştırıyordu. Jack ile Netta'dan, Netta'nın sık sık kendi barında gördüğü genç bir Amerikalıyla tanışmaları istendi, bir de Sandy ile Sandra Braunsweg adında bir

çiftle, gerçi İngiliz-İsviçreli ikiz kardeşler oldukları çıktı sonradan. Iris uzun kollarını onlara dolamış haykırıyordu Netta'ya: "Bu yavruları tanımıyor musunuz?" Rosslar gibi onlar da yirmili yaşlarındaydılar. Jack ise etrafa bakıp duruyordu, mavi gözleriyle, ilgili bir şekilde, yeni olan her şeye gülümseyerek. Netta'nın varsayımına göre karşısındakiler epeyce meteliksiz kalmış züppe şeylerdi–züppe neler? Dr. Blackley'nin "Entelije-hen-siya," diye yardıma koştuğunu hayal etti. Aradığı kelimeyi bulduğuna göre artık eve gitmeye hazırdı Netta; oysa daha yeni gelmişlerdi. Amerikalı, Netta'ya döndü. Sıkılmış ve bu yüzden de şaşkına dönmüş görünüyordu. Netta, adamın "sıkıldım" kelimesini aramakta olduğuna karar verdi. Sonra o da eve gidebilir. Riviera, Amerikalılara göre bir yer değildi. Onlar bütün gün oturup postayı ve günlük gazeteleri bekleyemez, içki içmek için nezih bir zamanı göstersin diye saati gözleyemezlerdi. Aceleyle görmeden kiraladıkları için başlarına kalan evlerin sonuna kadar keyfini çıkarmaya bakarlardı. Netta sık sık *en pension** fiyattan yemek verirdi onlara: Bir otelin yemek salonu, insanlarla tanışılacak yerlerden biriydi. Belli bir ücret karşılığı tenis kortunu kullanır, barı da severlerdi. Jack'in biraz dinledikten sonra her aksanı kaptığını da böyle fark etmişti Netta.

Jack şimdi ihtiyara kulak kesilmişti, Iris'in babasına. Her ne kadar bu Bay Cordier'yi ilgilendirmese de, "Karımla ben birinci dereceden kuzeniz," diyordu, "aynı zamanda büyük dedelerimiz de kuzen."

"Öyle görünmüyorsunuz."

Herkes bir ağızdan konuşmaya başladı ve bir iki dakika geçtikten sonra Netta tekrar duydu Jack'in sesini. Bu sefer, "Bizim aile müthiş..." diyordu ki sonunu kaçırdı Netta. Neydi acaba? Müthiş otelcidir mi? Evham yapar mı? Pintidir mi? Her ne ise

*Fr. Pansiyoner. - y.n.

artık, ihtiyar Bay Cordier, onayladığını göstermek için kafasını sallayıp duruyordu.

"Sizin gibi genç adamları fazla görmüyoruz," diyordu.

"Doğru!" dedi Iris yüksek sesle. "Bizim burası hasta kadınlarla dolu kasvetli bir dünya." Netta sanmıştı ki bu, Amerikalının, Bay Cordier'nin ve Braunsweg ikizlerinden erkek olanının gücüne gidecek, ama hiçbiri bozulmuş görünmüyordu. "Benim kadınlara ayıracak vaktim yok," diyordu Iris. Viski bardağını öyle sert bıraktı ki içinden viskiler sıçradı, sonra parmak boğumlarıyla masaya vurdu. "Niye, söyleyeyim mi? Çünkü kadınlar durdukları yerde duruyor. Durdukları yerde duruyorlar işte." Kimse karşı görüş belirtmedi. Devam etti Iris: Kadınların bilgisi kıttı. Ancak erkeklerle harbi sohbetler edilebiliyordu. Kadınlar korkuları yüzünden geçmişe yapışıp kalıyordu, erkeklerinse korkusuz bir tarih kavramı vardı. "Erkeklerde hayat var," dedi gözünü Jack'e dikerek.

Netta, "Ben geçmişe yapışıp kalmıyorum," dedi usulca. "Geçmişin çekici bir yanı yok." Gündelik sohbetlere alışık değildi. Sanıyordu ki her sözün üzerinde düşünmek, her söze bir cevap vermek gerekir. "Hiçbir şey çocukken bize giydirdikleri giysilerden kötü olamaz. Hele annelerimiz–saçlarındaki kalın dalgalar, o beyaz dudaklar. O solgun profilleri düşünüyorum da, merak ediyorum o kadınlar hiç genç olmuş muydu diye."

Kendini iliklerine kadar İngiliz zanneden Nettacık, ansızın yabancı ve boş konuşan biri haline gelerek dehşet salmıştı ortalığa. Yurtdışında yetişmiş çocukların İngilizcesiyle konuşuyordu, yüksek sesle okur gibi. İkizler dehşet içindeydi. Ama Amerikalının ilgisini çekmişti. Aşınmış kadife kanepeye gelip onun yanına oturdu adam. Öyle iriydi ki o otururken Netta onun tarafına doğru birkaç santim kaymıştı. Sandra Braunsweg'in özel bir dostuydu adam: Londra'da beraberdiler. Kendisi yazmaya çalışıyordu.

"Neyi kastediyorsunuz?" dedi Netta. "Yani ne yazıyorsunuz?"

"Valla–bir roman işte, başlangıç olarak," oldu yanıt. Babası bir yıla kadar desteklemişti onu, sonra bir yıl daha. Sandra'nın kendisinden çektiklerinden söz etti, fazla Amerikalı olmasın diye nasıl ona sille tokat giriştiğini anlattı. Londra'da garsona, "Hanımefendi, hela nerede?" diye sorarak Sandra'yı ölesiye utandırmıştı.

Netta, "Peki düzeltilmekten rahatsız olmadınız mı?" dedi.

"Yo, hayır. Tamamen dostça bir şeydi."

Jack ise o sırada Sandra'dan İngiliz atalarını ve aldığı İngiliz eğitimini dinliyordu. "Yadsınamayacak ölçüde mükemmel okullarda uzun yıllarım geçti," diyordu kadın. "Mitten Todd."

"Neresi orası?" dedi Jack.

"Bristol yakınlarında. İtalya'dan, İspanya'dan harikulade kızlarla tanıştım. *Bunu* ziyarete götürdüm oraya," dedi, Amerikalıyı cömertçe sohbete katarak. "Dedim ki, 'Sarı bir kravat al.' Hemen gidip aldı bir tane. Ben de kısa bir Schiaparelli giymiştim. Cenevre'den almıştım, ama yine de hakiki bir... Sarı ceketin altına gri bir... Neyse, benim muhteşem eski okuluma gittik ve hava biraz atıştırdığı halde dedim ki, 'Arabanın üstünü aç.' Hemen açtı, sonra anladı zaten. Arabanın içi, sarı ve griyle mükemmel bir uyum sağlıyordu." İkizler öksüzdü. Iris anne gibiydi onlara.

"Annem ölünce o kadar Chippendale'i nereye koyacağımızı bilemedik," dedi Sandra. "Birçoğunu Iris aldı."

Netta düşündü de, Çok aptal bu kadın. Ne cevap verecekti Jack şimdi? Kızın gamzeleriyle çilleri ve yumuşacık ufak elleri Netta'nın tarif edebileceği gibi değildi: Hayatı boyunca "hoş" kelimesini düşünmemişti ki o. İnsanlar ya güzeldi ya da değil. Onun mutluluğu her zaman öyle büyük olmuştu ki umutsuzluğa izin vardı. Bazı insanların Jack'in mutlu olduğunu, kendisininse olmadığını düşündüklerini biliyordu.

"Peki siz niye kendinizden küçük kuzeninizle evlendiniz?" diye Netta'ya gürledi ihtiyar adam. Galiba geçmişi, münasebetsiz sorular sormasına izin veriyordu; ezelden beridir bunu yap-

maktaydı. Kedisini okşuyordu; kendine güveni tamdı. Bir oda dolusu meraklı insan adına konuşuyordu.

"Jack yaramaz bir çocuktu, ben de annesine ona göz kulak olacağıma söz verdim," dedi Netta. İngilizliğe iflah olmaz ölçüde uzak tarzıyla komik bir şey söylediğine inanıyordu.

Saat on bir olmuştu ama Rossları alması beklenen otel arabasından eser yoktu. Mehtapta yorgun adımlarla döndüler evlerine. Gecenin son saati boyunca Jack, önce Iris'le, arkasından Sandra'yla harbi sohbetlere zincirlenip kalmıştı. Netta, kendi aralarında Sandra'yı "Chippendale" diye anıyordu artık. Iris'in, dikkatini erkeklere ve onların harbi hallerine vermekle bir bildiği vardı belli ki–Jack, Sandra'yı oldukça hoş bile buluyordu şimdi.

"Benden daha mı hoş?" dedi Netta. Ne demek istediğine dair kendisinin de en ufak bir fikri yoktu, ama aptalca bir şey söylediğinin farkındaydı.

"O kadar çekici değil," dedi Jack. Çocukluğundan kalma belli belirsiz aksaması geri dönmüştü. *Netta* idi bu kazanın sorumlusu.

Netta, "Ama ne dediği her zaman anlaşılmıyor," dedi. "Mitten Todd, mesela."

"Sen kimden bahsediyorsun?"

"*Sen* kimden?"

"Iris'ten tabii ki."

Sanki aniden aralarında bir kavga çıkmış gibi ikisi de suskunlaştı. O suskunluk içinde odalarına girip yatma hazırlıklarına giriştiler. Jack kendine bir viski koydu, yere attığı giysilere basarak yürüdü, içkisini banyoya götürdü. Birden, yarı açık kapıdan seslendi: "Niye bana göz kulak olacağına söz vermişsin gibi şapşalca bir şey söyledin?"

"Olmayacak bir şey olduğu belliydi, güleceklerini sandım." Jack'in yere saçılmış giysilerini toplarken aynada kendi görüntüsü çarptı gözüne.

Jack, "Doğru mu peki?" dedi.

Netta'nın cevabı o kadar uzun bir sessizlik oldu ki Jack hâlâ odada olup olmadığına bakmak için içeri geldi. "Hayır, annen hiçbir zaman öyle bir şey söylemedi," dedi Netta.

Jack, "Roquebrune'e gitmeyecektik," dedi. "Galiba bu tipler başımıza bela olacak sonunda. Iris babasının burada kalmasını istiyor, kediyle birlikte, bir aylığına İngiltere'ye gidecekmiş de. Nasıl yakamızı kurtaracağız bundan?"

"Hayır diyerek."

"Hayır demeyi beceremem ki ben."

"Kadınlarla fazla içli dışlı olmamanı söyledim ben sana," dedi Netta. Yine bir şakaydı bu, ama şakalar, hüngür hüngür ağlamasıydı onun.

Daha bu yara kapanmadan Iris'in babası otele taşındı, elinde kedi sepetiyle. Odasına bakıp dedi ki, "Orta büyüklükte." Yatağına bakıp, "Makul ölçüde uzun," dedi sonra. Kısacası, ölçü bilmeyen bir adamdı. Okuma odasından aldığı kitapları ise arka kapağın içine "Bu kitapta yaklaşık 70.000 kelime var," türünden notlar yazarak geri getirme huyu vardı.

Netta istememişti Iris'in babasını, ama Jack evet demişti bir kere. Hasta kediyi istememişti, ama Jack ona da evet demişti işte. Iris olmayınca hiçbir işini göremeyen ihtiyar adam, öğünler için yaşıyordu. Yemek salonunun kapalı kapıları önünde bir saat önceden belirir, menünün daktilo edilip asılmasını beklerdi. Menzili bakımından Iris'inkine denk bir sesle, kendi kendine okurdu sonra onu: "Konsome. Hay Allah, yine mi? Balık ile koteletten birini mi seçmek gerekiyor? Hepsini yiyemem ben bunun. Biraz salata, bir de haşlanmış yumurta. Bütün istediğim bu kadar." Palavraydı bunlar, çünkü Bay Cordier bütün menüyü ve daha da fazlasını yiyordu, olur da iki ayrı puding varsa veya puding ve dondurma, her ikisinden de yer, üstüne kek, meyve ve peynir isterdi. Bir gün, adam baygınlık geçirdiği için Dr. Blackley'yi çağırmalarının ardından Netta, iki hafta önce İngiltere'den

dönmüş olan ama babasını alma konusunda hiç de acelesi varmış gibi görünmeyen Iris'e bir mesaj gönderdi.

"Keith Blackley, babanızın perhiz yapması gerektiğini düşünüyor."

"Yapamaz," dedi Iris. "Öteki doktorumuz perhizin kansere yol açtığını söylüyor."

"Yanlış duymuş olmalısınız," oldu Netta'nın cevabı.

"Kilo almamak için sigara içen o aptal insanlar gibi," diyordu Iris. "Perhizmiş."

"Blackley, babanızın sigara içmesini salık vermedi, sadece her şeyden daha az yemesi gerektiğini söyledi."

Iris, "Babam hayatında ağzına sigara koymadı," diye haykırdı. "Beslenmesine gelince, yıllarca onun yiyeceklerini tarttım. Kazık çakacak değil. Otelden sıkıldığı anda alacağım onu."

Uzun süre kaldı adam, kedi de öyle. Her ikisi de hizmetliler için tam bir belaydı. Kedi artık yürüyemeyecek kadar hasta düşünce ihtiyar adam onu tenis kortlarının arkasındaki patikaya götürüp ölsün diye çakıltaşlarının üstüne bıraktı. Netta ihtiyar adama bir tepsiyle çay getirdiğinde (herkese yapmazdı bunu, ama adamı gözden uzak tutmak rahatlatıcıydı) kediyi gözleri faltaşı gibi açık, yan yatmış gördü, derin derin düşünüyordu sanki. Kürküne yapışan kirleri yalamamıştı bile ve patilerinde karıncalar dolanıyordu. İhtiyar adam, başında panama şapkasıyla bir bahçe iskemlesine oturmuş, ellerini bastonu üzerinde birleştirmişti. Onu görünce seslendi: "Ay Netta, alıp götürün şunu. Bir ölümü izleyemeyecek kadar yaşlıyım ben. Biliyorum ne olacağını," dedi kayıtsızca, Netta yaklaştıkça adamın sesi alçalıyordu. "Aman biliyorum. Arkasına dönecek ve haykıracak. Çok sık duydum bunu."

Netta tepsisini bahçe masasına bıraktı ve kedinin altındaki masa örtüsünü çekip aldı. Karıncaların telaşı ve saygısızlığı kızdırmıştı onu. "Kendi haline bırakmak iyi olur," dedi. "Kimsenin onu izlemesini istemiyordur."

İhtiyar, "Ben hep burada otururum," dedi.

Chippendale'e kortları gezdirmekte olan Jack, ikisinin konuşmasını çok eğlenceli bulmuşa benziyordu. Sonra durumu anladı ve masa örtüsüyle birlikte kediyi kapıp omzuna atarak oradan uzaklaştı. Bir erguvan ağacının gölgesine yatırdığı kedi bir saat içinde öldü. Iris'in babası, "Burada iki laf edeceğim kimse yok," dedi. "Benim derdim bu. O kefen zavallı Polly'ciğime çok küçüktü. Kızıma söyleyin, gelip beni alsın."

O gece Jack'in annesi şöyle diyecekti: "Beni de gelip buradan götürecek sadık bir kızım olsaydı diyorsunuzdur kesin." Kediye gösterilen ilgiden ötürü kendisinin kimseyi yeterince sinir edememiş olduğunu düşünüyordu anlaşılan. "Bacağım benden önce ölecek," deyip duruyor, olur da kesilmesi gerekirse bacağını saklaması ve sonra kendisiyle birlikte gömmesi için Jack'e yalvarıyordu. Artık Jack'in her an yakınında olmasını istiyordu ki ona yaslanabilsin. Briç başında saatlerce oturduktan sonra iki kat merdiven çıkamaz oluyordu ve hiçbir şey asansörü kullandıramazdı ona.

Jack'e yaslanarak, "Müziğin hiçbir işe yaramadı," derdi. "Tabii, ne de olsa dikkatini karına veriyorsun artık. Bir kızım olmalıydı benim. Her kadına kız evlat gerek." Netta onu yalnız yakalamayı başardı ve bir yere zorla oturtup tepesine dikildi. Dedi ki, "Bak, Vera Yenge, Jack'i kendi hemşirenmiş gibi kullanmayı yasaklıyorum sana, kesin biçimde yasaklıyorum, duyuyor musun beni, ve de müziğin hiçbir işe yaramadı demeye devam edersen seni kendi ellerimle boğarım. Benim işiteceğim yerde de, işitemeyeceğim yerde de bir daha söylemeyeceksin bunu. Anlaşıldı mı?" Jack'in annesi, kimseden yardım istemeksizin kalkıp odasına gitti. Bir saat kadar sonra bahçıvan, zarife otlarından yumuşak bir çiçek tarhı üstünde yatar buldu onu. "Bir iki santim sola denk gelse tırpanın üstüne düşecekmiş," dedi Netta'ya. Netta yanına çöktüğünde yaşıyordu daha. Düştüğü

yerdeki bitkiler de ezilmişti, sarı hareli *giroflées de Nice**. Netta, nihayet, hayatında ilk kez ölümün kokularından birini içine çekmekte olduğunu düşündü. Yengesinin kollarıyla bacakları ters dönmüş, bükülmüştü; yukarı sıyrılan eteğinin altından şiş bacağı görünüyordu. Bastonuyla atlamıştı anlaşılan–patikanın öbür tarafında yatıyordu baston. Öğleden sonraları çoğu zaman bir koltukta, tek gözü hafif açık uyurdu. Yine aynı gözünü açtı, karşısında Netta'yı görünce, "Oğlum," dedi. Netta düşünüyordu, Hiç tanımamışım onu. Veya eğer onu tanımışsam, ya Jack'i ya da kendimi hiç anlayamamışım. Emir vermeye çekiniyordu, Dr. Blackley gelene kadar kimsenin yengesine dokunmamasını söylemeye de, çünkü biliyordu ki sonunda hep yanlış çıkıyordu. Şimdi Jack gelmişti gerçi, annesini kaldırmış, saçlarındaki yapraklarla toprağı temizliyordu. Kadının başı Jack'in omzuna düştü. Netta, ansızın ağırlaşmış olduğu için yengesinin öldüğünü sandı, ama kadın bir iç çekip tek gözünü açtı yine ve bu kez, "Doktor?" dedi. Netta, ölmekte olan–yo, öldürülen–yengesine en yapılmayacak şeyleri yapmaya bıraktı herkesi. Telefonda gayet sakin bir sesle, "Galiba yengem ikinci kattan atlamış veya düşmüş," diye açıkladı.

Jack, annesinin yatağının yanındaki komodinde bir mektup bulmuştu: "Netta'yı suçlamanın anlamı ne? Onu affediyorum." Şafak sökerken Netta'yla ikisi oyun masalarından birine oturmuşlardı, dünden kalma izmaritlerle dolu, henüz temizlenmemiş bir kültablası vardı masada ve Jack, Netta'nın affedilmeyi gerektirecek ne söylemiş veya yapmış olacağını sormuyordu. Mektubu evirip çevirdiler. Bir Jack okuyordu, bir Netta. Sessizlik doğal geliyordu onlara. Jack, gecenin büyük bölümünü annesinin başucunda oturarak geçirmişti. İkisi de ayrı ayrı, boş odalardan birini bulup birer saat uyumuşlardı, tıpkı eski günlerdeki, ana babalarının yataklarla konukları, çift kişilik ve tek kişilik

* Fr. Nice zarifeleri. - y.n.

odalar arasında cambazlık yaparak yerleştirdikleri zamanlardaki gibi. Doktor ikinci viziteye geldiğinde Jack temiz pak giyinmiş ve tamamen uyanık görünüyordu. Barda oturmuş, sade kahvesini yudumlayarak Evelyn Waugh'nun *Etiketler* adındaki gezi kitabını okumaktaydı. Çok daha paspal ve uykusuz görünen Netta, acaba Jack'in dileği hemen şimdi yola çıkmak, *Stella Polaris* ile Monte Carlo'dan yelken açmak mıdır? diye düşündü.

Dr. Blackley, "Doğrusu, saftirik bir çiftsiniz siz," dedi. "A-hağrısı falan yok ki." Netta, doktorların ölümü dolambaçlı yoldan böyle ifade ettiğini düşündü, tıpkı "Acıları artık sona erdi," der gibi. Oysa gözünü doktora dikmiş olan Jack, başka bir anlam çıkarmıştı. "Atlamış mıymış, düşmüş müymüş," dedi Dr. Blackley. "Ne atlamış ne de düşmüş. Yukarıda bunun ke-heyfini çıkarıyor şimdi."

Netta, çıkıp lobiden geçti ve mermer basamakları tırmandı. Karanlık odada, Jack'in gecenin büyük bölümünü geçirmiş olduğu sandalyeye oturdu. Yengesi, Netta'nın tanıdığı kimseye benzemiyordu, Jack'e bile. Bu yabancı yüze bakarak, "Vera Yenge," dedi, "Keith Blackley, hiçbir sorun olmadığını söylüyor. Yanılıyor olmalısın. Belki de zarifelerin kokusundan baygınlık geçirip patikaya düştün. Jack'e ne söylememi istersin?"

Jack'in annesi bir yanı üzerinde usulca, nazikçe dönerek dirseğini yatağa dayayıp doğruldu. "Valla Netta," dedi, "o sersemin haklı olduğunu söylemek zorundayım. Ama bana o kadar çok uyku hapı verdiler ki şimdilik burada böyle kalacağım herhalde."

Netta, "Karnın aç mı?" diye sordu.

"İngiliz ekmeğinden bir jambonlu sandviç olsa ne iyi olurdu, bir de içinde bir parça buzla şu kadarcık cin."

Birkaç gün sonra yemeklere aşağı inmeye başladı. Merdivenden inip bastonunu patikaya fırlattığını, sonra da çiçek tarhı üzerine kendini bırakıverdiğini biliyorlardı–hatta daha gerçekçi görün-

sün diye eteğini de yukarı sıyırmıştı; ama aynı zamanda sınıra kadar gidip geri gelmiş biriydi o, duvarın öbür tarafından dönmüş biri. Bir keresinde şöyle demişti: "Bir dalış yapıp da denizde hiç su olmadığının ansızın farkına varmak gibiydi." Sonra, "Hayatınızın film şeridi gibi gözlerinizin önünden geçtiği doğru değil. Çiçeklerin size doğru yüzdüğünü görebiliyorsunuz. Kısa bir düşüş bile uzun zaman alıyor."

Bu olay herkeste derin bir değişim yarattı. Kurbanın üzerindeki etkisi, dini ciddiye almaya başlaması olmuştu.

"Hepimiz iflah olmaz inançsızlarız!" diye bağırmıştı Iris, bir öğle üzeri barda içerken. "En azından, öyle olduğumuzu umuyorum. Ama seni görünce Vera, bu dinde bir şeyler olmalı diye düşünüyorum. Çok pozitif bir ılımlılık var üstünde."

"Tanrı'yı sevmeme izin vardır umarım," dedi Jack'in annesi.

Jack bir daha annesini hiç görmedi ve duymadı. Bara yaslanıp okuyordu artık. Burası en sevdiği yerdi. Güneşin en parlak olduğu öğleden sonralarda bile kırmızı abajurun ışığında okuyordu. Netta, sadece erzağı kontrol etmeye geldiği için oradaydı. Bu konuya girmemesi gerektiğini bile bile, "Din aşktan da öte," deyiverdi. "Size neden var olduğunuzu ve bununla ne yapmanızın beklendiğini söylemesi gerekiyor."

"Sizin hiçbir dini duygunuz yok mu?" Iris'in Netta'ya sorup soracağı tek ciddi ve hemen hemen tek dostça soruydu bu.

"Yok," dedi Netta. "Ben ticaret yapıyorum."

"Ben Tanrı'yı, Jack'in bir zamanlar müziği sevdiği gibi seviyorum," dedi annesi. "En azından biz derslerine para döktüğümüz sıralar sevdiğini söylüyordu."

"Adem ile Havva'nın Tanrısı vardı," dedi Netta. "Tanrı'dan *ba□ka* da kimseleri yoktu. Bir işlerine yaramış olsaydı bari." Fikir alışverişlerinin gelip dayandığı nokta bu olmuştu. Jack, sayfaları çevirmek dışında hiç kıpırdamadı. Artık düzenli ama ihtiyatlı biçimde okuyordu, sanki her yazarın onun için bir planı varmış gibi. Annesiyle ilgili olayın bir sonucu bu olmuştu. Diğe-

ri de brici bırakıp klarnet çalmaya yeniden başlaması oldu. Iris de, çoğunlukla radyo yayınlarını dinlemek için kullanılan eski müzik odasındaki piyanoda ona eşlik etmeye koştu hemen. Netta'ya göre Mozart'ı İrlandalıların *jig* dansı gibi çalabilen yegâne insandı o. Şimdilerde de Iris, Jack'in konser verme vaktinin geldiğini söylemeye başlamıştı. Bu bir krize dönmeden Iris fikrini değiştirdi ve onun bir tatile ihtiyacı olduğunu söyledi. Netta da bir şeylere ihtiyacı olduğunu düşünüyordu: Aşktan, dostluktan, koca olmaktan, birinin oğlu olmaktan, okuyarak kendine bir dünya kurmaya ve hayata anlam bulmaya çalışmaktan bitkin düşmüşe benziyordu adam. İngiltere'ye gidip onu canlandıracak, ona esin verecek insanlarla tanışmalı, diyordu Iris. Yolculuğu boyunca Iris'e, yorucu babasıyla uğraşmada yardım etmeli. Sanat galerileri ile kitapçı dükkânlarını gezmeli, konserlere gitmeli. İnsanlarla tanışmalı. Konuşmalı.

Sıcak, bunaltıcı bir mevsimdi ve birçok insan yolculuk planları yapıyordu– başka insanlarla bir araya gelmek için değil, savaş korkusundan. Mart sonunda otel tamamen boşalmıştı. Babası, bir felaket daha yaşanmayacağını bilmiş olan Netta ise her zamanki gibi işçileri soktu otele. Jack'in bavulunu toplarken radyatörlerin suyunun boşaltıldığını ve boyaya hazırlandıklarını işitebiliyordu. Daha önce hiç ayrılmamışlardı. Bunun sadece kısa bir tatil olduğunu söyleyip durdular birbirlerine–üç, bilemedin dört hafta. Evliliğin ne kadar pratik bir şey olduğuna şaşıyordu Netta, onca yılı ve duyguyu katlayıp bir kapağın altına tıkabiliyordunuz. Bir keresinde pencereye gitti, Jack onun gözyaşlarını görüp de kendisine şantaj yapmaya çalıştığını düşünmesin diye. Dışarı bakarken Amerikalıyı fark etti, Chippendale'in sevgilisini, bir tenis topunu öylesine garaja atıp duruyordu, tıpkı hayatlarının ilk yazlarından birinde Jack'in de yaptığı gibi; oyun için eş bulmaya gelmişti otele, ama o mevsimde kimse yoktu. Birden büyük bir kesinlikle anladı ki Netta, Jack ölecek

olsa, birlikte yaşayacak bir adam bulmak için gözleriyle tarayacaktı yas tutan kalabalığı. Cenazeden tek başına dönmeyecekti.

Yas ve anılar, evet, dedi kendi kendine, ama ya saat sabahın üçünde ne olacak?

***

Netta'nın tanıdığı hemen hemen herkes, haziran gelene kadar ortadan kaybolmuş veya Blackleyler gibi bavul toplamaya başlamıştı. Netta yeni masa örtüleri diktirip beyaz tenteler sipariş etti, bir de Cap Ferrat'daki seradan iki düzine gül çalısı. Amerikalı her gün geliyor, peşi sıra odadan odaya dolaşarak laflıyordu onunla. Yapacak daha iyi bir işi yoktu. İsviçreli ikizler İngiltere'deydi. Şimdiye dek yazarlık kariyerine destek vermiş olan babası da ansızın bu konuda fikrini değiştirmişti–tam da şimdi, Avrupa'dan uzaklaşmak için paraya ihtiyacı olduğu sırada. Kendi başına yaşamak için bazı projeleri vardı, ama hepsine para lazımdı. Riviera'da tavuklu tarttan başka bir şey satmayan bir lokanta açmak istiyordu. Veya müşterilerin parayı verip kendi sandviçlerini hazırlayacağı kocaman ve pahalı bir kafe. Geleceğin yemeğini gördüğünü söylüyordu, oysa Netta'nın tek gördüğü, paralarını geri isteyen müşterilerdi. Netta'yı barın arkasında kıstırıp onu sevdiğini söyledi; onun yanında diğer kadınlar bez bebeklere benziyordu. Onu ilk gördüğü günün şokunu hatırlayabiliyordu hâlâ, kapıldığı çekimi, geçmişe yapışıp kalma konusunda Iris'e verdiği zekice cevabı.

Netta bıraktı konuşsun dursun, ta ki ondan borç isteyene kadar. O zaman güldü adama ve acaba tavuklu tart lokantası için mi diye sordu. Hayır–Cannes'dan yola çıkacak bir tekneye binmek istiyordu. Neşe içinde cevap verdi Netta: "Hem Venüs hem Barclays Bank olamam ben. Birinden birini seçmek zorundasınız."

Adam, "Venüs," dedi, "bir akreditif de veremez mi?"

Başını iki yana salladı Netta. "Hiç yolu yok."

Ama temmuz gelip de Jack hâlâ dönmeyince onu yine köşeye kıstırdı adam. Bu sefer para konusu yoktu işin içinde: Babası yumuşamakla kalmamış, resmen eve dönmesini emretmişti ona. Yirmi iki yaşında falandı, Netta'nın tahminine göre. Hâlâ hem ana babadan yardım hem kadınlardan ilgi isteyebilir, başarılı da olabilirdi. Şefkatli bir sesle, "Size çok güzel bir oda göstereceğim," dedi Netta.

Birkaç gün sonra Dr. Blackley tek başına vedalaşmaya geldi.

"Siz gerçekten kalıyor musunuz?" diye sordu.

"Kira sözleşmesinin son seksen bir yılı benim sorumluluğumda," diye cevapladı Netta. "Otuz yaşına basacağım. Uzun süreli bir vazife. Hem zaten Jack'in annesi burada ve gitmeye niyeti yok. Jack'in şimdi Amerika'yı ziyaret etme şansı var. Bana çok akıllıca gelmiyor, ama o, oğlunu cesaretlendirecek şekilde yazıyor. Onun bir anda çok zengin olup kendisini yanına aldıracağını hayal ediyor. Bense insanlar hakkında hissedebileceklerinizin limitini keşfettim. Bir şey daha keşfettim," dedi sonra birdenbire. "O da şu ki seks ile aşkın birbiriyle hiç alakası yok. Sadece bazen bir tesadüf olarak bir araya geliyorlar. Bu tesadüfün sürüp gideceğine inanıyor, o yüzden de evleniyorsunuz. Bana kalırsa erkekler doğuştan biliyor bunu, kadınlarsa kazara öğreniyor."

"Çok ü-hüzüldüm."

"Üzülmeyin Allah aşkına. Ferahlatıcı bir şey bu."

Hiçbir suçluluk duymuyordu, sadece hayretler içindeydi. Bir hatıra olarak Jack, herkesin giremeyeceği bir alandaydı–tenis kortlarında, oyun salonunda, barda. Netta, Bayan Blackley ile briç oynarken, gelip geçici ahbaplara içki doldururken görüyordu onu. Neşeyle lobiden geçti sonra, yanında siyah saçlı, mavi elbiseler giymiş bir öbek küçük kızla. Aynalı yatak odasında ise bir tek Netta vardı. Rüyaları Jack'ten arınmıştı. Aynalarda mavi ve gümüş su gölgeleri duruyordu hâlâ, ama bir Müslüman

zevcenin ruh hali ile beden dilini yansıtma huylarını bırakmışlardı artık.

Bundan beş yıl kadar sonra Netta, Jack'e yazdı. Savaş Amerika'da bulmuştu onu, annesinin çıkmasını çok istediği o yolculuk sırasında. Bacağındaki sakatlık nedeniyle orduya alınmamıştı. Annesinin (ki ölmüştü artık) söyleyebileceği gibi onca okumayla bir yere varabilmişti sonunda: Son yılları Avrupa kültürünün özellikleri üzerine iki sayfalık bir yazı yazarak geçirmişti–Britanya'nın Batı adına giriştiği titiz bir çalışmanın bir parçasıydı bu. Netta'nın bütün bildiği hemen hemen bundan ibaretti işte. Anladığı kadarıyla Jack adına gelen Belçikalı bir Kızılhaç görevlisi sağ mı değil mi diye onu yoklamıştı. Netta babasının çalışma odasında, bir palto giyip şala sarınarak oturmuş–çünkü otelin hiçbir yerini ısıtması mümkün değildi artık–yıllardır zihninde yazıp durduğu, bir başlayıp bir bıraktığı mektupla uğraşıyordu.

"Haziran 1940'ta burası tahliye edildi," diye başladı, onuncu veya on birinci kez. "Ekim ayında artık geri dönmüştüm. İtalyanlar otele el koymuşlardı. Barın arkasındaki aynayı atış talimi için kullanmışlar. Tuhaftır, parçalanmamış. Örümcek ağlarıyla kaplanmış, örümcek de kurşun deliği. Vera Yenge'yle büyük sıkıntı yaşadım, kayboldu ve sonunda tavanarasındaki odalardan birinde bulduk onu.

"İtalyanlar onunla oynayıp durdular. Resmini çektiler. Hoşuna gitti gerçi. Çok kilo veren herkeste fotoğrafını çektirme arzusu vardı, galiba bu ürkütücü kanıtı, açlıktan ölmekten kurtulmuş olan yakınlarına karşı kullanmak istiyorlardı. İnsanın, yaşadığı için suçluluk duyması. İlk başlarda zorluklar yaşandıysa da, ki o sırada annen durmadan resminin çekilmesini istiyordu, sonradan İtalyanlar yiyecek getirdi ve baktılar ona, başka kimsenin bakmadığı kadar. Onların annesiydi. Bizim burası ilhak edilmiş topraktı ve zamanla biz de İtalyanla-

rın yediğini yer olduk. Annenin zayıf resimleri burada, benim masamda duruyor.

"Britanya pasaportunu gömmüş, yerini asla söylemedi. Belki de erguvan ağacının altına, Bay Cordier'nin kedisi Polly'nin yanına gömmüştür. Her zamanki kadar kaçık ve her zamanki kadar şımarıktı, gerçi hayat artık olağan akışında gitmediği için tehlikeli oldu bu. Beni İtalyanlara şikâyet ediyordu. O zamanlar şikâyet, yanlış insana yapılacak oldu mu hapis ve ölümle sonuçlanabilirdi. Şansıma, mesajı alan iyi bir insan çıktı.

"Birkaç yıl sonra Almanlar ve bazı Fransızlar burayı aldılar, İtalyanlar da ekmeksiz ve susuz başka bir otele kapatıldı, onlara su götürmek için kendini tehlikeye atan insanlar oldu (ne de olsa bu yeni durum, herkesin tercihi değildi, bana inanabilirsin). Annen ölüm döşeğindeyken, ona pek düşkün olan bir İtalyan subayına bir şey iletmek isteyip istemediğini sordum, 'Yo, niye ki?' dedi. Kimseye iletilecek tek söz bırakmadan öldü. 'Rossini' adıyla gömüldü, çünkü İtalyanlar herkesin adını değiştirmişti. Kendisini Fransız olarak tanıtmıştı zaten, soyadı Ross olan bir Fransız kadını, neyse sonunda bizim için tuhaf bir medeni durum icat edildi–iki Bayan Rossini olduk.

"Kayıtlar karman çormandı; Almanlara gidip ölmüş yengemin Britanyalı olduğunu açıklamam gerekecekti ve tabii ki böyle bir şey yapmadım. Ölüm sertifikasını ve defin ruhsatını Vera Rossini adına çıkardık. Onları da resimleriyle birlikte masamda saklıyorum senin için.

"Herhalde mektup yazacak bu kadar kâğıdı nereden bulduğumu merak ediyorsundur. Almanlar bıraktı. Üzerimize bombalar yağarken, okuma odasında kalan üç beş kitabı alıp aşağıya, eskiden şarap mahzeni olan yere indirir, mum ışığında okurdum. Mumu nereden bulduğumu merak ediyorsundur. Uzun hikâye. Radyatörler için boyam bile var, hiç açılmamış kocaman kutularda.

"Tek odada yaşıyorum, annemin eski oturma odasında. Çalışma odası da kullanılır durumda ama dosyalar gitti. İtalyanlar buradayken annen hepsinin annesiydi, ama ben onların Müslüman zevcesi değildim, gerçi erkeklere saygım kalmıştı daha. İçlerinden biri '*Luce, luce,*' diye bağırdı, çünkü annen ışığı gösteriyordu. Annen, 'Ağzından yel alsın, kurbağa suratlı şey,' dedi adama. O da dedi ki, 'Nineciğim, "*luce*" dedim, "*Duce*" demedim.'

"Bombalanan evlerimizden sürünerek çıkalı çok geçmedi daha, mağara adamları gibi görünüyorduk. Oteli tekrar gördüğünde çalışıyor olacak. Radyatörleri boyatmış olacağım. Oyun salonunun pencerelerinden içeri kocaman böğürtlen sürgünleri giriyor. Eski müzik odasına yaprak dolmuş, akrepler de gördüm, hışırtılarını duydum, ölümün hışırtısı gibiydi. Yağmalanabilecek ne varsa hepsi gitti. Çarşaflar, yatak örtüleri, şilteler. Çoğunu da komşular aldı. Hayatları pahasına. İtalyanlar buradayken pirincimiz ve yağımız vardı. Annen, deli biliyorsun, fareleri beslemek için tahıl taneleri bırakıyordu.

"Almanlar gelince Vichy kanunlarına göre yaşamak zorunda kaldık, yani her bölge, kendi üretebildiği kadarıyla yaşayacaktı. Bizim burada bir şey üretilmediği için hepimiz yine çok zayıfladık. Vera Yenge tombul öldü gerçi. Eskiden benden yakınır durdu derken neyi kastettiğimi anlıyor musun?

"Biraz kitap yolla bana. İngilizce olsun yeter. Onca tehdit, onca böbürlenme, bol keseden yalan dinlemiş olduğum öteki üç dilden gına geldi.

"Bir süre insanların, ne oldu da İtalyanlar gidip Almanlar geldi diye merak edeceğini düşünürdüm. Şöyle oldu: Ağır ağır ilerleyen ilk otomobille geldiler, Fransız bayrağını dalgalandırarak. Bölgenin en yüksek rütbeli Fransız subayı. Alman değil. Hayır, sadece işine geri dönmekte olan bir adam işte. Belçika Kızılhaçı'ndakiler hiçbir şekilde ilgilenmediler ve beni de kimsenin bunları duymak istemeyeceği konusunda uyardılar.

"Bütün bunlarla ilgili kurmacayı zaten bildiğini tahmin ediyorum. Kurmacada anlatılanlar çok farklı olmalı gerçi, hem de çok, İtalyanların geceleri sıla hasretinden iç geçirişi yoktur mesela onlarda. Almanlar gerçek dışıydı, zamanın olayları için özel olarak yetiştirilmişler. Beyaz yemek salonunda oturur, kırılıp dökülmemiş veya yağmalanmamış tabak, kaşık falan ne kalmışsa onlarla yer, çoğu sudan ibaret çorbaları içerlerdi, şikâyet etmeleri yasaktı. Birer çehreleri olduğu ancak geri çekilirlerken çıktı ortaya, o zaman baktım da bazıları dehşet içindeymiş, birçoğu da yaşlıymış meğer. Kimsenin dokunmadığı bir bölgeden yapılan radyo yayınında bölge halkına, geri çekilirlerken onlara saldırmamaları salık veriliyordu, yoksa yırtıcı hayvanlara dönerlermiş. Ama kimi delikanlılar bir pencereden ateş açarak saldırdı, işte o zaman içlerinden sekiz kişiyi mi ne rehin aldılar, aralarında mihracenin kızlarının siyah saçlarını kesen adamın oğlu da vardı, hepsini öldürüp sınırın hemen hemen İtalyan tarafına düşen bir kahvehane duvarının dibine bıraktılar. Kahvehanenin sahibi olan adam da öldürüldü, daha sonra gerçi, siviller tarafından–Gestapo'ya birilerinin ismini mi vermiş ne, belki de başka bir şeydi. Doğru tarafın yanlış tarafına yanlış zamanda geçmiş işte, cesedini iki sınırın arasındaki derin bir yara atmışlardı.

"Tepelerdeki köylerden birinde, kimse sağ kalmayana dek durdu Almanlar. O sıralar ben bizim eski şarap mahzenindeydim, mum ışığında kitap okuyordum.

"Belçikalı Kızılhaç ekibi bir mağarada firari bir Almanın cesedini bulmuş, miğferiyle kafatasını hatıra olarak Knokke-le-Zoute'a götürdüler.

"Benim savaşım sona erdi. Ailemiz neredeyse Napolyon'un serüvenlerinden bu yana dağılmamıştı. Şimdi paramparça. Duygular yetmiyor bir aileyi bir arada tutmaya–ancak birbirlerinden gurur duyarlarsa ve birbirlerine verecek paraları varsa olur bu."

Bu gerçek hikâye öyle akla yatmaz geldi ki vazgeçti göndermekten Netta. Makul bir mektup yazarak şeker ve pirinç, bir de yeni kitaplar istedi; hiçbiri 1940'tan eski olmamalıydı.

Jack bir kez cevap yazdı: Hiç yeni yazar yoktu (sağa sola sormuştu). Şeker bulmak mümkün değildi, pirinç için de kuyruklar vardı. Ayakkabı karneye bağlanmıştı. Naylon çorap yoktu, ancak İskoç ipliğinden kadın çorabı bulunuyor ve o meşhur Amerikan bacakları feci görünüyordu. Tereyağı bulmak mümkün değildi, et de, konserve ananas da. Lokantalarda tereyağı yerine krem peynirden yapılma minyatür golf topları getiriyorlardı. Bütün bunlar herhalde hava cıva geliyor olmalıydı Netta'ya.

Sonra bir haber kâğıdı geldi, postanede onu bekleyen bir YARDIM paketi vardı. Demek Jack onun adını vererek bir postayla yardım grubuna para bağışlamıştı. Almayı reddetti Netta; ama sonra fikrini değiştirince paketin Jack'ten değil, bir zamanlar çok güzel bir oda vermiş olduğu Amerikalıdan geldiğini gördü. Jack pirinç ve şeker gönderdi gerçi, ha bir de leziz bir kahve, ama kitapları unutmuştu. Ardından mektuplar gelmeye başladı; bazen bir sabahta üç tane birden gelirdi. Netta günlerce açmadı mektupları. Oturup cevap yazmaya kalkınca aklına gelen sadece akla yatmaz şeyler oluyordu.

Iris geri döndü. İlk gelen oydu. İngiltere'de tombullaşmıştı–eline geçen her türlü alkollü içkiyi içmesinin ve pisboğazlık edip tatlı karnesini sonuna kadar kullanmasının sonucuydu bu. Almanlar adaya çıkmayı başarsa onlara çok daha az cin ve çikolata kalmış olacaktı. Iris, epeyce genişlemiş olan kaidesini rahat bir koltuğa yerleştirdi–ilk İtalyan asker dalgasının sigaralarla yakmadığı veya iş olsun diye hançerlerle delik deşik etmediği az sayıdaki koltuktan biriydi bu–ve Jack'in Amerika'da bir kadınla birlikte yaşadığını, dedikodulardan uzak kalmak için de kadını karısı olarak tanıttığını anlattı. Başka bir Bayan Ross ha?

Netta, bunun gamzeli Chippendale olduğunu öğrenince kahkahalarla güldü.

"Onları gördüm," dedi Iris. "Yani birlikte gördüm. Kral Charles ile spaniyeli. Jack paspas niyetine kullanıyordu onu."

Netta'nın hissettiği, hafiflemeden, ferahlamadan ibaretti. Nice'te Masséna Meydanı'nın kemerlerinden sallandırılmış partizanları anlatmak zorunda kalmayacaktı şimdi Jack'e. Iris sözünü bitirince Netta sordu: "Peki ya müziği?"

"Bilmiyorum."

"Bu kadar önemli bir şeyi nasıl bilmezsiniz?"

"Jack şanslı bir adamdı, ama her şeyi berbat etti," dedi Iris. "Babam hâlâ sağ. Hayat bazılarımız için gerçekten çok inanılmaz."

Çok geçmemişti ki yirmi yaşlarında esmer bir kız çıkageldi. Boğazına kadar düğmeleri iliklenmiş gri bir elbiseden oluşan kıyafeti, üniforma izlenimi veriyordu. Askeriye işine benzer bir çantanın fermuarını açıp, nerenin olduğunu anlaması imkânsız bir aksanla haykırdı: "*Mer*haba, *mer*haba, Bayan Ross? Size bir iki ufak hediye var." Sonra çantadan bir şişe Haig, dört kutu kahvaltılık salamura et, bir kavanoz bal ve Amerikan malı altı çift naylon çorap çıkardı. Netta daha önce hiç böyle çorap görmemişti, altın saklar gibi yastığın altında saklanacak şeylerdi bunlar. Başını kaldırıp bu uzun boylu kıza baktı.

"Hatırladınız mı? Ortanca kız kardeştim ben. Ortanca," dedi ağır bir havada, "kız kardeşlere özgü tipik sorunlarım vardı." Jack'i, büyük aşkını hayal meyal hatırlıyordu. Netta'nın hatırası ise büyüdükçe büyümüştü içinde. "Sizin kahkahanızı hatırlıyorum," diyordu, o hatıraya herhangi bir sevgi duymaksızın. Ağır edalı, trajik bir kızdı. "Kahkahasını duyduğum ilk yetişkindiniz siz. Geceleyin yatağımdan duyardım balkonunuzdan gelen sesi. Oturup sigara içerdiniz, yakışıklı kocanızla, sanırım. Sırf sizi işitmek bana da kahkaha attırırdı."

İranlı bir gazeteciyle evlenmişti kız. Kocası, ABD'de politik tutsakların kalay madenlerinde feci koşullarda çalıştığını ortaya çıkarmıştı. Başkan Truman göndermişti onları oraya. Dünyanın her köşesinden insanlar, bu tutsakları oradan çıkarmak için birlik olmayı planlıyordu. Almanya'ya ve Avusturya'ya gittiğini anlattı kız, kampları ziyaret etmişti, hepsi birbirinin aynıydı ve bu geçmişte kalmıştı artık, gelecek ise kalay madenlerindeki mahkûmlardı.

Netta, "Ülkenin hangi tarafındaymış bu madenler?" diye sordu.

Ortanca kız kardeş kederli gözlerle ona bakarak dedi ki, "Birden fazla tarafı mı var ki?"

Netta, yıllardır ilk kez Jack'i bütün açıklığıyla görebiliyordu. Sessizce sürüp giden bir şaka vardı aralarında; Jack de anlamıştı bunu. Yıkık dökük yemek salonunun bir köşesinde kızla birlikte öğle yemeği yediler. Bütün masalara baş harfler kazınmıştı. Masa örtüsü yoktu. Büyük amcanın tablolarından biri hâlâ bir duvarda asılıydı. Deniz kıyısı boyunca uzanan, Quai Laurenti adındaki kır yolunu gösteriyordu. Geçmişe takılma huyu hiç olmayan Netta, içinde pişmanlık yaratabilecek bir geçmişi keşfetmekteydi şimdi. Karanlık, yumuşak bir sessizlikte–gerçek olan herhangi bir şey söylemenin imkânsızlığıyla dayatılmış sessizlikte–duvarlardaki çatlakları saydı. Sessizlik işe yaramaz olunca, zeytin ağaçlarına ve limonluğa girişen motorlu testerelerin sesini duymaya başladı. Bir kurtuluş duygusuyla anladı ki çok yakında artık bozulacak, berbat edilecek hiçbir şey kalmamış olacaktı. Büyük amcasının resmi sadakatini sürdürüyordu–bir merhamet büyüsüyle değiştirilmiş olması gerekirdi oysa. Her şeyden pişmanlık duyuyordu şimdi Netta, mavi keten giysilere bürünmüş heyecanlı üç kızdan bile. O zaman ile bu an arasında geçen bütün bu belalı mevsimler, Georgina Blackley'nin sırf çocuklara haddini bildirmek için "beyaz" demiş olmasından kaynaklanıyor gibiydi. Gri giyip boğazına kadar düğmelerini iliklemiş

olan ortanca kardeş, şimdi salamura etini didiklerken babasından, annesinden, kardeşlerinden ve en çok da Hollandalı mürebbiyeden nasıl nefret ettiğini anlatıyordu.

"Nerede o şimdi?" dedi Netta.

"Ölmüştür umarım." Kampları ziyaret etmiş olan biri diyordu bunu. Netta, yanağı avucunda oturup dinledi. Ölüm ölümü sıradanlaştırıyordu: Hep bildiği bir şeydi bu. Ne ölümden kaçarken yitip gidenler, ne geri dönüp molozları eşeleyen galipler, mürebbiyesinden nefret etmiş olan trajik bir kızın yarısı kadar kin dolu olabiliyordu demek ki.

Dr. Blackley neşe içinde geri döndü. O günlerde erkekler askerliği severdi hâlâ. Kendini genç hissetmek isteyenin bu ihtiyacına cevap veriyor, üstelik evden uzaklaşmalarını sağlıyordu. Savaş, pek az erkeğin başka türlü alma imkânı bulabileceği bir mola demekti. Doktor da kaç yaş genç görünüyordu şimdi, üstelik çok formundaydı. Karısı yoktu yanında. Her şeyi atlatmıştı kadın, yaşadığı zorluklar onu tamamen sağlığına kavuşturmuş, bu da kocasının onu terk etmesini kolaylaştırmıştı. Zaten adam, bu konuyu halletmesi gereken zaman dışında bir daha karısının yanına dönmemişti.

"Georgina'nın saygı ve hayranlık duyduğum yönleri vardır," diyordu, kocaların belli bir mesafeden dediği gibi. Doktorun savaşı Malta'daydı. Buraya, bombardımana uğramış, paramparça edilmiş, feri söndürülmüş olan bu kıyıya (sanki Malta'da bunları yeterince görmemiş gibi) ilk fırsatta koşup gelmesinin nedeni, Netta'dan Jack'i boşayıp kendisiyle evlenmesini istemekti–veya onunla birlikte yaşamasını, Netta nasıl isterse, her şey onun koşullarına göre olacaktı.

Oysa Netta hiçbir şey istemiyordu–en azından ondan.

"Eh, insan bir hatırayı yenemez," dedi doktor. "Ben hep ikinizin arasındakinin büyük ölçüde se-heks olduğunu düşünürdüm."

"Öyleydi," dedi Netta. "Hatırladığım kadarıyla."

"Herkes farkındaydı. Olmadık saatlerde yok oluverirdiniz. O-hortadan kaybolurdunuz."

"Evet, kaybolurduk."

"Hatıralarla yaşayamazsınız," diye itiraz etti adam. "Gerçi sadakatinize saygı duyuyorum, elbette."

"Öyle bir şeyden söz ediyorsunuz ki hiçbir belirgin anı bırakmıyor insanda," dedi Netta. "Hafızada kalan, mevsimler oluyor sadece. Mekânlar. Odalar. Hatırlaması da, hakkında yazılanları okuması kadar soyut. Bu yüzden sözünü etmek sıkıcı oluyor, şaka olmadığı sürece tabii, kitaplarda da sıkıcı, şiir hariç."

"Siz şiir okumazsınız ki."

"Artık okuyorum."

"Tahmin etmiştim," dedi adam.

"İnsanların, o tuhaf tabirle, sadakatsiz olmasının sebebi de bu hafıza kaybı. Kapalı bir kepenk görünce biliyorum ki arkasında âşıklar var. Hafıza böyle çalışıyor işte. Gerisi sadece alışkanlığa bağlı davranışlar ile laftır."

"Niye âşıklar? Niye bizim yemekte içtiğimize benzer bir şarabı çekip sızmış biri değil?"

"Olmaz. Âşıklar."

Doktor, beklenmedik bir duygu yüküyle, "Banyo küvetinde ayak tırnaklarını kesen orta yaşlı bir adam," dedi. "Kendi ayaklarını görebilmek için yakın gözlüğü takmış."

"Hayır, âşıklar. Daima."

Dedi ki, "Özlediniz mi onu?"

"Kimi özledim mi?"

"Kimden bahsediyoruz Allah aşkına?"

"Burada karargâh kuran İtalyan komutandan. Misafir değildi o. Kuvvet kullanarak geldi buraya. Ben kurallara aykırı davranmadım. O olmasaydı zaten her türlü yok olacaktım. Şimdi evinde, karısıyla beraberdir herhalde. Belki de Torino yakınlarında, başka adamları yolladığı o kalede. Veya ölmüştür." Doktora ba-

karak, "Evet, şimdi ne yapmamı bekliyorsunuz?" dedi. "Oturup ağlayayım mı?"

"Sizi öyle kaba saba bir adamla düşünemiyorum."

"Ben öyle bir şey demedim ki."

"Hâlâ özlüyor musunuz onu?"

"Jack'in yokluğu bir kanser gibiydi, eminim ki kök salmıştır ve benim ölümüm bundan olacaktır," dedi Netta.

Adam, "Siz hepimizi gö-hömersiniz," dedi, tıpkı doktorların ölüme mahkûm hastalara söylediği gibi.

"Gömmem demedim zaten." Netta ansızın yerinden kalkıp eteğini düzeltti, eskiden otel müşterileri fazla samimi olmaya başlayınca hep böyle yapardı. "Konuşma sona erdi," demekti bu.

"Jack'e biraz insaflı davranın," dedi doktor.

Netta, "Ben kendime insafsız davranıyorum," diye cevapladı.

Oradan ayrıldıktan sonra doktor, ona bir koli dolusu kitap gönderdi, griye çalan kâğıda basılmış, savaş zamanının kartonundan kapakları eğilip bükülmüş kitaplar. Hiçbirini duymamıştı Netta. Pakette *İtfaiyeci Çiçeği ile Yetkili Ağızdan* vardı, sonra *Dört Kuartet, Askere Verilecekler* ile *Kamçılanmaktan İyisi*, bir de *Daha Çok Bayrak Asın*. Paketten çıkan notta da bir dahaki sefere Henry Green ve Dylan Thomas göndereceğini belirtiyordu. Doktorun teşekkür beklemediğini tahmin ediyordu Netta, yine de teşekkür etti. Teşekkür mektubunun sonunda, "Bu sizi çok rahatsız ediyorsa, lütfen daha önce de size bir kere hayır demiş olduğumu hatırlayın," dedi. Tıpkı Jack'in yaptığı gibi bara yaslanıp, elinde ortanca kız kardeşin içkisinden bir kadehle *Kamçılanmaktan İyisi*'ni açıp okumaya başladı: "...iki faşist geldi, biri uzun ince ve sert görünüşlüydü; öteki daha ufak tefekti, sadece bir kolu, bir de omzuna iğneyle tutturulmuş boş yeni vardı. İkisi de oldukça gençti ve siyah gömlekler giymişlerdi."

Ah, diye geçirdi içinden Netta, bunların hepsini bilen tek kişi benim. Hakikati ne kadar çok bildiğimi kimse asla anlamayacak, hakikati, hakikati, sonra başını ellerine yasladı, delik deşik

barın üstündeydi dirsekleri, savaş sonrasının ilk gözyaşları bileklerinden aşağı akıyordu.

En son dönen, ilk dönmüş olması gereken kişiydi. Jack, otobüsle kuzeyden, ta Nice'ten gelmekte olduğunu yazıyordu. Sık kullanılan bir yolculuk şekliydi bu, trenden çok daha ucuzdu; Netta, onun meteliksiz denebilecek bir durumda olduğunu ve savaş sırasında çalışırken hiç para biriktirmediğini tahmin etti. Otobüs altıda Masséna Meydanı'nın girişine vardı. Öğle üzerinin koyu mavisi vardı gökyüzünde, bir de solgun günışığı. Netta, yakındaki parktan gelen kuş cıvıltılarını duyabiliyordu. Meydan her zaman görmüş olduğu gibiydi, mavi tavanlı şık bir oturma odası gibi. Hemen hemen boştu. Jack, günışığıyla aydınlanmış bu güzel mekâna bakarak, "İşte, eşyamı otobüs yazıhanesinde bırakacağım şimdilik," dedi–Netta'nın onu davet etmediğinin farkındaydı galiba. Biletini tezgâha bırakırken Netta, onun pek de uzaklardan geliyor olmadığını gördü: Kademe kademe güneye ilerlemiş olmalıydı. Londra *pub* yaşantısının havası vardı üstünde; haftalardır Londra'daydı.

Bir an önce işleri halledeyim de akşamın ilk içkisini içebileyim diye telaş içinde koşturup gelen çatık kaşlı bir adam, "Yazıhane kapanıyor," dedi, "hem buraya bagaj kabul etmiyoruz."

"İnsanlar nazikti eskiden," dedi Jack.

"Otobüsçüler mi?"

"Yo, insanlar sadece."

Jack'in aksanındaki keskin değişiklik çarpıvermişti Netta'yı. Konuşma tarzı ise, ki yine bambaşkaydı, sanki Uzun Seyahat'ini tamamlayıp büyük arazilerinin başına dönmüş bir mirasyedi havasındaydı. Belki de araziler eriyip gitmişti o yokken. Netta, çatık kaşlı adamın eline bin frank tutuşturdu, pastel tonlarda yeni bir banknottu bu, üstünde dingin bir genç kız yüzü opal gibi parlıyordu. "Fazla kalmayacağız," dedi.

Sonra Meydan'da çaprazlamasına yürümeye koyuldu–Jack de yanındaydı tabii. Nereye gittiklerini sormadı Jack, gerçi "Araba getirdin mi?" diye sorarak gülümsetmişti Netta'yı. Belli ki otele ait arabalardan birinin yakınlarda bir yere park etmiş olacağını umuyordu, hatta belki şoför kapıyı açacaktı onlara; belki içinde soğuk tavuk ve şarap bulunan bir hediye sepeti bile olurdu. Jack, "En ufak şeyler için bile bahşiş vermek gerektiğini unutmuşum," dedi. Nereye gittiklerini sormuyordu, zaten meydanın öbür ucundaki bir kafeden uzağa gitmeyeceklerdi. Netta'nın o anda hissettiği, şiddetli bir soğumaydı. İstemiyorum onu, diye düşündü ve görünmez bir uçan şeyi eliyle kovaladı–bir yarasaydı belki veya uçuşan bir kâğıt. Jack, şaşkınlıkla bakıyordu ona. Yaşadığı sıkıntılar Netta'ya içinden konuşmayı mı öğretti, diye merak ediyor olmalıydı.

İşte *bu*, bana her zaman sunmuş olduğu özgürlük, dedi Netta kendi kendine, bir yandan o güzel gökyüzüne doğru gülümsüyordu.

Neredeyse boş olan meydanı ağır ağır yürüyerek geçtiler, ancak hurdaya dönmüş bir Peugeot veya eski püskü bir bisiklet, başka hedef bulamayıp da onlara doğru gelmeye başladı mı duruyorlardı. Sağ salim kaldırıma çıktıktan sonra partizanların asıldığı kemerlerin altından geçtiler. Sanki o bedenler oradan daha dün alınmış gibi geliyordu Netta'ya. Ölmenin bu biçimi hakkında yalnızca kulaktan dolma bilgisi olan Jack, yakınlarda bir yerde, talihsiz bir delikanlının bağlanmış, havada salınan ayakları altında bir masa seçti.

"Otobüste yanımda bir kadın vardı, bir kirpiyi kış boyu talaş dolu bir sepette saklamış," dedi. "Şarap kadehinden süt içebiliyor hayvan." Tereddüt etti sonra. "İstediğin kitaplar için kusuruma bakma. O sıralar kitaplardan gına gelmişti artık. Retorikten ve kültürden ve de yurtseverlik palavralarından gına gelmişti."

Netta, "Herhalde orada işler çok farklıdır," dedi.

"Hem de nasıl."

Jack, ondan sorular sormasını bekler gibiydi. Netta da sordu: "Ne tür giysiler giyiyorlar?"

"Ekose desenli şeyler giyiyorlar hep. Tuhaf saatlerde yemek yiyorlar. Tam senin bir içki içmeyi düşüneceğin saatlerde onları kremalı çilek yerken görebilirsin."

"Kalay madenlerini gördün mü?" diye sordu Netta. "Truman'ın siyasi mahkûmları gönderdiği madenleri?"

"*Kalay* madenleri mi?" dedi Jack. "Hayır."

"Mihrace olan müşterinin üç küçük kızını hatırlıyor musun?"

İkisi de ötekinin söylediğini doğru dürüst duymuyordu. Kısmen sağırdılar birbirlerine.

Netta alçak bir sesle devam etti: "Anladığım kadarıyla önce bir Amerikalıyı Londra'ya götürmüş, sonra da bir İngilizi Amerika'ya."

Jack'inse fazlasıyla kadınsı alışkanlıkları vardı, "Kim?", "Ne?" diye sorarak puan kaybetmeyecek kadar yakın dövüşüyordu.

"Başladığı gibi bitti," dedi. "Ama sonra savaş başlayınca yerimizden kıpırdayamadık. Dost olduk birbirimizle," diye devam etti. "Çok sevdiğim bir insan"–Netta için bunun tercümesi, "Daha günışığına çıkmamış bir yeraltı nehri," olmuştu. "Görsen tanımazsın," diyordu Jack. "Çok değişti şimdi. Güneyin öyle çok lafını ettim ki, buraların, sonunda Bandol'de üç otuz paraya satışa çıkarılmış bir arsa buldu. Belediye başkanı, tam meyve bahçelerine bitişik bir arsa bulmasını sağladı, böylece hiç komşusu olmayacak. Sudan ucuza kapattı orayı. Başkan, 'Çok güzelsiniz,' diyordu ona."

"Kimse yüzü güzel diye ucuza arazi kapatmamıştır," dedi Netta.

"Şans işte," dedi Jack. Değil Netta, kendi bile duyamıyordu artık kendisini. "Savaş ürkütücüydü, Amerika'da olunca. Hiçbir şey yapmadan oturmak rahatsız ediyordu onu. Zaten İsviçre pasaportu kullanıyordu kız, bu da işleri daha çok bozdu. Erkek

kardeşi Bremen'de ölmüş. Şimdi kendini güvende hissetmeye ihtiyacı var. Bir bakıma aramızda sihirbaz ile çırağı gibi bir ilişki vardı, sonra bir baktım kız büyüyüvermiş. Başını sokacak bir dam bulunca daha iyi olacak. Artık pek yazmıyor. Şiirleri fena değil," dedi sonra, sanki Netta, onun yazdıklarının kalitesini sorgulamış gibi.

"Bandol'de şiir mi yazıyor şimdi?"

"Yo, hayır." Ansızın güldü Jack. "Daha başını sokacak dam bulmuş değil ki. İşte malum, insanlar öyle oturup yazmaya başlamazlar. Bir gün yazacaklarını düşünürler."

"Senin yerini kim aldı peki?" diye sordu Netta. "Bir başka sihirbaz mı?"

"Ha, *o* ...adam parlak ışık altında tıpkı İkinci George'a benziyor. Veya Kraliçe Anne'e. Birisi onlara Kraliçe Anne ile Leydi Mary demişti zaten." Iris olmalıydı bu birisi. Kraliçe Anne ile Leydi Mary fena değildi hani–Kral Charles ile spaniyelinden iyiydi. Jack'in hikâyesi hoşuna gitmeye başlamıştı. Jack de farkına vardı bunun ve "Bir başka hayat kuramayacak kadar çok düşündüm seni," dedi usulca. "Senden ayrı ve uzakta yaşamıma devam etmeyi düşünemedim. Kendiyle kavgalı bir orta yaşlı adam haline gelmek istemedim."

Oysa kaybetmişti artık onu; şimdi Netta, Jack ile ilgili bir hayalin tadını çıkarıyordu, golf oynayanlarda görülen mor renkli güneş yanığından vardı Jack'te. Netta, açık bir arabayı sürerken görüyordu onu, mor suratı kocaman, yumuşak çillerle kaplıydı. Metresinin köpeği de ön koltuğa kurulmuştu ve araba giderken kulakları flama gibi uçuşuyordu. Netta'nın hissettiği soğuma, mesafe yaratmamış, hayali andıran bir gerçekliği daha da yakına getirmişti. Şimdi otuz dört yaşında olmalı, dedi kendi kendine. Hayatında otuz dördü aklına hayaline getirmemiş bir adam için korkunç bir yaş.

"Galiba sen berbat ettin her şeyi," dedi Netta, Iris'ten alıntı yaparak.

"Ne berbat etmesi? Buradayım işte. *O*–"

"Ya Kraliçe Anne?"

"Evet, yani, aslında adı Gerald; sadece kahverengi giyer. Kahverengi takım elbise, kahverengi kravat, kahverengi ayakkabı. Diyordum ki, 'O Mitten Todd'a gidemez. Uymaz oraya.'"

"Uyum sağlayamaz," dedi Netta.

"Evet, öyle. Uyum sağlaması çok–"

"Peki ya Gerald'ın karısı? Eminim karısı vardır."

"Lucretia."

"Ciddi misin?"

"Şerefim üzerine. Son gördüğümde hepsi bir aradaydı, sohbet ediyorlardı." Netta, ortanca kızın balkondaki kahkaha hakkında söylediklerini hatırlıyordu. Jack'in yüzüne bakamıyordu şimdi. Bakışları bir an karşılaşacak olsa Netta kendi avuçlarının içine deli gibi kahkahalar atıyordu. Kendi kahkahasının histerikliği bir anda yakaladı onu. Neden bahsediyorlardı? Jack ise sandalyesini daha da yaklaştırıp onu bileğinden yakalama cüretini gösterdi.

"Şimdi anlat bana," dedi, sanki ikisi, anlatacakları hikâyeyi inandırıcı kılmaya uğraşan iki ihtiyar dolandırıcıymış gibi. "Senden ne haber? Hiç, birisiyle..." Kahkahanın kıvılcımları Jack'in yüzünü ve sesini terk etmemişti daha. Netta baktı ki Jack'e izin verse, onu kendi iktidar alanına sokmaya hazırdı. Geri çekilirken, bir sis duvarı arasından koluna yapışan bir başka el hissetti. Bu öteki görünmez eli yakalamak için uzandıysa da el dağılıp gitti. Yitik ve kayıtsız bir eldi bu; Netta'nın teninin sıcaklığını tanıyamıyordu artık. Anladı Netta: Ölmüştü o... Hayaletlere kapalı, seslere sağır olan Jack, mazur görülmüştü bundan. Her şeyden mazur görülecekti o, Netta bunu görüyordu. Jack'in hiçbir şeyden etkilenmez oluşunu, histerik olmayan sahici kahkahasını kıskandı.

Belki de bu yüzden kaçırdım onu, dedi. Hep kıskançtım. Kadınları kıskanmıyordum. Onun kısa süreli hafızasını, kendin-

den memnun hayal gücünü kıskanıyordum. Otuz yedi yaşına basıyorum ve karanlık, keskin, öldürücü bir hafızam var benim.

Jack hâlâ onun bileğini tutuyordu, bileği öbür tarafa çevirerek, "Bak, boya olmuş burası," dedi.

"Off, garson nerede ya?" diye bağırdı Netta, sanki tek önemli şey buymuş gibi. Jack tam yaşında görünüyordu. Netta ise hortlak hikâyesi dinleyip sarsıntı geçirmiş bir çocuğa benziyordu. Çaresizlik içinde garsona bakınırken arkalarındaki kafeye doğru döndü ve bu uzun öğle üzerinde son ışıkların barın üstündeki aynaya vurduğunu gördü–bir tünelde parlayıveren ışık; ateşle hokkabazlık eden eller. Uzakta, kapalı mekânda beliriveren bu beklenmedik ışık oyunu, gözünü kırpmadan bakabilene eksiksiz bir hikâye anlatıyordu. Bir hayatın veya bir aşkın, belki de bir taahhüdün asla gizlenemeyecek, değiştirilemeyecek veya bozulamayacak olan tek parçası, bu aynadaki ışıltıydı işte.

Hiç yolu yok, demeye çalışıyordu Jack'e. Jack ise onun yüzünü okuyabiliyordu artık. Kendi kendine hatırlattı Netta: Bunu söyleyebilirsem, özgürüm. Radyatörlerin boyasını huzur içinde bitirebilirim. Dünyadaki her kitabı okuyabilirim. Bana yol göstermesi için hafızama bel bağlamış olsaydım, o şarap mahzeninden asla çıkamazdım. Hafıza, ilk köpeğiniz öldükten sonra bir köpek satın almaktan sizi alıkoyması gereken şeydir, ama asla alıkoymaz. Hiç değilse aynı insana iki kez evet demekten alıkoymalıdır sizi.

"Seni hep sevdim," diye bir ilana girişti Jack–gerçekten de bir ilandı bu, olgulardan başka hiçbir şey belirtmeyen yeni bir sesle yapılıyordu.

Karanlık, hayaletler, mum ışığı, Netta'nın delik deşik bara döktüğü gözyaşları–*bunlar* gerçekti. Ama yine de, o görmek istese de istemese de, hayal gücünün ışığı meydanın her tarafında dans edip duruyordu. Dönüp aynaya bir daha bakmaya cesaret edemedi Netta, yoksa ikisini karıştıracak, hangi ışığın gerçek olduğunu unutacaktı. Yan sokaklardan birindeki

bembeyaz bir tente, bozulması imkânsız bir güzellik olarak göründü gözüne. Kol kanat gerdiği vitrin ise keder ve gölgelerle bomboş kalmıştı. Aynı derin kederle, "Sana inanıyorum," dedi. Soğuma dalgası geri çekiliyor, bir başka dalga tarafından yutuluyordu–çok basit bir şeye, mesela sahici aşka duyulan güçlü bir ergenlik hasretiydi bu.

Yüzü göstermedi bunu. Yüzüne ergen inadı oturmuştu, eski, gizli buluşmalarından birindeydiler şimdi, somurtkan ve kırgın Netta'ya, Jack'in istediği hayatı yaşamayı kabul etmesi için diller dökülmesi gerekiyordu. Yine aynı yolculuktu, aynı hızla yol alınıyordu. Meydan, görünmez bir trafikle doluymuş gibi göründü Netta'ya–önce araba lastiklerinin fısıltısı, sonra tiz perdeden belli belirsiz bir cayırtı, arkasından sürüp giden kükreme. Jack bir şey işitebilecek olsa, ancak damarlardan akan kanın sesi ve kendi gürültülü, mutlu düşüncesi olurdu bu. Netta'yı hemen o anda yatağa atmak için yanıp tutuşan Jack gibi pratik bir romantiğe göre Netta'nın tek işittiği ise Dr. Blackley'nin deyişiyle hormonların i-hi-nişi çı-hı-kışıydı. Netta, onun yüzünde şaşkınlıkla karışık bir hayranlık ifadesi yakaladı: Jack, neden yoksun kalmış olduğunu *artık* biliyordu. *Artık* hatırlamıştı. Onun için bir tek Netta vardı, en başından beri.

Uzun meydanın öbür ucuna kadar akşam ışıklarında kendi gölgeleri eşlik etti onlara. "Hâlâ arabam var," dedi Netta. "Ama benzin yok. Tren var gerçi." Hep bir gürültü işitiyordu hâlâ, sanki yoğun trafik hızla üstlerine gelip birden uzaklaşırmış gibi. Kendi suskun sesini taşıyordu bu trafik: "Hiç yolu yok." Jack duymuş olmalıydı bunu. Tabii ya, bir çığlık kadar yüksek perdeden çıkıyordu. Jack hafifçe kolunu tuttu onun. Sabah kadar canlı ve iyimserlik doluydu bu adam. *Bu* onun sabahıydı–aynadaki ilk ışık, ilk sigara. Netta'yı kimsenin onları göremeyeceği bir kemeraltına çekti. Ne yapabilirim, diye hayaletlerine sordu Netta, kolumu tutmasına, adımlarıma yol göstermesine izin vermekten başka?

Sonraları Jack, Masséna Meydanı boyunca Netta ile yaptıkları yürüyüşün, hayatındaki en mutlu olay olduğunu söyleyecekti. Onun yerine koyacağı güvenilir bir alternatif olayı bulunmayan Netta, bu hatıranın kök salmasına izin verdi.

On Beşinci Bölge'den

Geçen yaz şehrimizin On Beşinci Bölgesi'nde öteki âlemden varlıklar göründüğüne dair yaygın bildirimler salgın boyutuna ulaştıysa da, polise yapılan kabul edilir şikâyetlerin sayısı sadece üçtü.

1914-18 arası 31. Piyade Alayı'nda hizmet vermiş olup Leopar Madalyası, Kayın Yaprağı Madalyası, Birinci Sınıf Aziz Lambert Haçı sahibi olan ve 9 Haziran 1941'de sivil mıntıkasında bir bombayı etkisiz hale getirmeye çalışırken şehit düştükten sonra Danzig Madalyası ile ödüllendirilen Binbaşı Emery Travella, Barthélemy Sokağı'ndaki Aziz Mikail ve Bütün Melekler Kilisesi cemaatinin topyekûn kendisine musallat olduğunu iddia etmektedir. Her yıl ölüm yıldönümüne en yakın düşen pazar günü Binbaşı Travella, gömülü olduğu Aziz Mikail Kilisesi'nde Kutsal Komünyon ayinine katılır. Arka tarafta, kapılara yakın bir yerde durup, komünyona katılan herkes yerini alana kadar bekler ve ancak ondan sonra altarın parmaklıklarına yaklaşır. Amacı, ölüler ile yaşayanlardan oluşma karma bir kuyruğa girmekten kaçınmaktır, bunun düşüncesi tiksindirir onu. Cemaat yerini almıştır, sus pus olmuş, beklemektedir şimdi, Binbaşı'nın ayak seslerini işitebilmek için tel gibi gerilmiştir (bir ayağını biraz sürüyerek yürür Binbaşı). Binbaşı, Kutsal Ekmeği aldıktan sonra, Takdis edilmeyi beklemeden apar topar oradan ayrılır. Son birkaç yıldır 9 Haziran yaklaştıkça cemaatin sayıca iki katına çıkmakta olduğunu fark etmiştir. Bu yabancıların bir kısmı yanlarında fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazları getirmektedir;

bir kısmı da oturdukları sıraların altında tütsü yakıp Binbaşı'nın bulunduğu yer olduğunu varsaydıkları tarafa doğru muskalar ve tılsımlar sallar, bir yandan da abuk sabuk pagan lakırdıları mırıldanır dururlar. Binbaşı'nın, kendisiyle ilgili olduğundan şüphe etmediği kimi değinmeler vaazlara kadar girmiştir: "Ölmüş olan kalkıp oturdu ve konuşmaya başladı" (Luka 7:15) veya "Ve Eyub kocamış ve günlere doymuş olarak öldü" (Eyub 42:17). Binbaşı bilinsin ister ki kendisi hiç konuşmamakta ve Kutsal Komünyon ekmeğini almak dışında ağzını asla açmamaktadır. Yaklaşık olarak on altı bin altmış gün yaşamıştır ve bunların birçoğunu hatırlamamaktadır. 23 Eylül 1914'te henüz genç bir erken, yine kendisi kadar genç bir teğmene selam vermeyi unuttuğu için beş saat süreyle bir at arabasının tekerine çarmıha gerilir gibi gerilmiştir. Bir ayak bileği sakat kalmıştır bu yüzden.

Binbaşı'nın cemaatten ricası, kendisini rahat bırakmalarıdır. Yaşayanların ışığı geçirmeyen yoğunluğu, ağırlıkları ve bunaltıcı havaları, tenlerindeki rutubet, saçlarındaki toz, onun gibi bir duygu adamı için son derece iticidir. Zaten her zaman sivil kalabalıklardan uzak durma alışkanlığında olmuştur kendisi. Taşçiçek Bahçeleri, E Blok dördüncü katta altı yıl boyunca komşularıyla tek kelime konuşmadan, hatta isimlerini öğrenme gereği bile duymadan yaşamıştır. Bahçeler'in eski kapıcısından kolaylıkla yeminli ifade alınabilir, kendisi halen On Beşinci Bölge'de, İhtiyarlık Travması Kurbanları Enstitüsü'nde ikamet etmektedir.

Otuz yedi yaşında olan on iki çocuk annesi Bayan İbrahim, Yedinci Bölge Regius Hastanesi'nden Dr. L. Chalmeton'un, bir de On Beşinci Bölge Sosyal Yardım Dairesi'nden Bayan Alicia Fohrenbach'ın kendisine musallat olmalarından şikâyetçidir. Bu ikisi Bayan İbrahim'e aralıksız olarak görünmekte, kendi ölümünün birbiriyle çelişen tatsız versiyonlarını önüne getirip getirip doğrulamasını ve onaylamasını istemektedirler.

Kendi ifadesine göre Dr. Chalmeton, tedavisi imkânsız olduğu gerekçesiyle Bayan İbrahim Regius Hastanesi'nden taburcu edildikten sonra hastasını profesyonel sebeplerle ziyaret etmiştir. Hastasının yanına nisan ayının ilk salı günü saat dördü çeyrek geçe varan Doktor, kesin biçimde randevulaşmış olduğu sosyal yardım görevlisini orada bulmayı ummaktaydı. Oysa Bayan İbrahim'i penceresiz bir odada tek başına buldu, odanın duvarları bir santim kalınlığında beyazımsı bir mantar tabakasıyla kaplıydı ve tabakanın yüksekliği yerden bir metreye kadar çıkıyordu. Dr. Chalmeton, "Sosyal görevli nerede?" diye sordu. Bayan İbrahim gırtlağını göstererek cevap veremeyeceğini hatırlattı ona. Kara gözlü bazı çocuklar üçer beşer gelip odayı gözetledikten sonra kaçışıyordu. "Kaç çocuğunuz var sizin?" diye sordu Doktor. Bayan İbrahim, parmaklarıyla iki kez altı yaptı. Doktor, "Nerede yatıyorlar?" deyince yeri gösterdi Bayan İbrahim. Dr. Chalmeton, "Kocanız ne iş yapıyor?" dedi. Bayan İbrahim'in işaret ettiği tezgâhın üstünde Doktor, ince ince işlenmiş takılar gördü; böyle bir ustalığın, plastik ve adi metal olduğu anlaşılan birtakım parçalar üzerinde harcanmış olduğunu düşündü. Hastayı elinden geldiğince rahat ettirmeye çalışan Dr. Chalmeton, sosyal görevli gelip de faturalarını imzalamadan ağrıyı dindirmek için ilaç veremeyeceğini açıkladı. Bayan Fohrenbach saat beşte geldi. Uygun bir park yeri bulması kırk dakika sürmüştü: Sokak yoksul görünüyordu, ama burada oturan herkesin birer ikişer arabası vardı. Bekletildiği için sinirlenen Dr. Chalmeton, küf dolu bir odada yaşamak durumunda olan hastasının güvenliği konusunda sorumluluk üstlenemeyeceğini belirtti. Bayan Fohrenbach ise buna cevap olarak, konut bekleyen onca yerli yurttaş varken Bölge yönetiminin, yabancı uyruklu on dört kişilik bir aileye konut bulmasının mümkün olmadığını söyledi. Hem zaten Bayan İbrahim, yolda yürürken bilincini kaybedip de ambulansın kendisini Yedinci Bölge'deki bir hastaneye götürmesine izin verdiği gün, On Beşinci Bölge'de konut talep etme hakkı-

nı kaybetmiş oluyordu. Bakımından hastane sorumluydu artık. Dr. Chalmeton, hastalara konut bulmanın hastanenin işi olmadığını ifade etti. Yoksul yabancıların hep birlikte On Beşinci Bölge'ye doluşmayı tercih ettiğini herkes biliyordu, böylece sokaklarda hep beraber şarkı söyleyip dans edebiliyor, birbirlerinin düğünlerine gidebiliyorlardı. Bayan Fohrenbach ise Bayan İbrahim'in, yatağını pekâlâ mutfağa taşıyabileceğini söyledi, ne de olsa orası biraz daha sıcaktı, hem penceresi de vardı. Bayan İbrahim ölünce çocuklar koruyucu ailelerin yanına yerleştirileceği için daha büyük bir daireye gerek kalmayacaktı. Dr. Chalmeton, o noktada Bayan Fohrenbach'ın ağlamaya başladığını hatırlıyor: "Ah Yarabbim, istenmedikleri yere ne diye gelir ki bu insanlar?" Doktor buna bir cevap bulmaya çalışırken Bayan İbrahim öldü.

İfadesinde Bayan Fohrenbach, Bayan İbrahim'i ziyaret etsin diye Dr. Chalmeton'a yalvarıp yakarmak zorunda kaldığını anlatıyor, ne de olsa Bayan İbrahim, kendisine herhangi bir ilaç veya reçete verilmeden, tavsiyede bulunup yol gösterilmeden Regius Hastanesi'nden taburcu edilmişti. Bayan Fohrenbach, o nisan günü Doktor'un gelip gelmediğine bakmak için birkaç kez yoklamıştı orayı. Odaya girdiği anda Dr. Chalmeton'un söylediği ilk şey, "Bu insanlara yardım etmenin hiçbir yolu yok," olmuştu. "En basit hijyen kuralları bile uygulanamayacak kadar karmaşık geliyor bunlara. Nereye yerleşseler pislik ve hastalık yayıyorlar. Aftöz stomatit, kalıtsal hipoksi, koksidioidomikoz, gonore artriti ve skleroderma salgınlarından hep bunlar sorumlu. Yemek yeme alışkanlıkları tam pislik. Asla ellerini yıkamıyorlar. Bunlara saldıran virüsler bu pisliğin içinde üredikçe ürüyor. Bu hastayı bütün kurallara karşı gelerek aldık hastaneye, ambulans sürücüsü onu hastane bahçesine öylece yatırıp belge falan istemeden bastı gitti. Regius Hastanesi, hastalıklardan muzdarip Yunan uygarlığı âlimleri için kurulup düzenlenmiştir. Oysa şimdi, okuma yazması olmayan, eğitilmesi imkânsız insanlarla dolu." Doktorun yanaklarıyla alnına al basmış, konuşması tu-

tarsız ve anlaşılmaz hale gelmişti. Sosyal yardım görevlisine göre Yedinci Bölge'nin kamu hizmetlerinde çalıştırdığı o işi bitmiş, sorumsuz ihtiyar hergelelere tipik bir örnekti işte. Onun böyle atıp tutmasının hasta üzerindeki olası etkilerini merak eden Bayan Fohrenbach, dönüp Bayan İbrahim'e bakınca ölmüş olduğunu fark etti.

Bayan İbrahim'in kendi ölümüne ilişkin anlatısında ise eve önce sosyal görevli gelir ve hediye olarak Bayan İbrahim'e, kapitone yumuşak ipekten yapılmış şarap rengi bir sabahlık getirir. Bayan Fohrenbach, bu sabahlığın, muhtaçlara yapılan giysi yardımı kapsamında sağlandığını açıklamıştır. Üstünde On Beşinci Bölge'nin amblemi olan ipek çiçeği ve "Yabancı Kökenliler İçin Temiz Giysi" yazısı bulunan büyük boy poşetler, Bölge'de refahın daha yüksek olduğu semtlerde gönüllülerce dağıtılmıştı. Birkaç yurttaş bu poşetleri hatıra olarak sakladı, ama çoğu yıkanıp ütülenmiş, sökükleri onarılmış, düşmüş olan düğmeleri dikilmiş güzel giysilerle doldurarak Sosyal Yardım Dairesi'ne gönderdi. Nitekim Bayan İbrahim de doğrularak oturmuş, sabahlığı sırtına geçirmişti, hatta sosyal görevli düğmeleri iliklemesine yardım etti. Sonra Bayan Fohrenbach çarşafları değiştirdi ve yatağı duvardan biraz öteye çekti. Bayan İbrahim'in yanına oturup elini tutarak iyi güneş gören, beş tane sıcak odası bulunan yeni bir dairenin yakında boşalacağını anlattı. İbrahim ailesinin on iki çocuğunu özel kış dersleri için dağlara göndermek üzere düzenlemeler yapıldığını da söyledi Bayan Fohrenbach. Orada tarih ve dil dersleri alacak, kayak yapmasını öğreneceklerdi.

Çok geçmeden Doktor da gelmişti. Durup Bay İbrahim'le konuştu bir süre: Bay İbrahim o sırada tezgâhının başına geçmiş, zümrüt kakmalı bir ilaç saklama kutusu yapıyordu. Doktor, "Bana sosyal güvenlik belgenizi verirseniz, sağlık sigortasıyla ilgilenebilirim," diyordu ona. "Bir sürü dertten kurtarır sizi." Bay İbrahim'in cevabı, "Sosyal güvenlik nedir?" olmuştu. İlaç saklama kutusunu inceleyen Doktor, ne kadar kazandığını sordu

ona. Bay İbrahim'in cevabı üzerine de, "Ama," dedi, "bu asgari ücretin altında." Bay İbrahim, "Asgari ücret nedir?" diye sordu. Doktor, Bayan Fohrenbach'a dönerek, "Gerçekten onlara yardımcı olmaya çalışmalıyız," dedi. Bayan İbrahim öldü. Bay İbrahim, artık yapacak bir şey olmadığını anlayınca yüz üstü yere kapanarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Sonra misafire hürmet göstermesi gerektiğini hatırlayarak ayağa kalktı ve konukların her birine bir armağan verdi: Bayan Fohrenbach'a, Süryani sikkelerinden yapılma bir kemer, ki bir kopyası da Kahire Müzesi'ndedir; Doktor'a ise değerli madenden, nar kakmalı bir bileklik, yaşam kurtarma özellikleri olan on altı kadar nar tanesi vardı üstünde.

Bayan İbrahim, o öğleden sonraya ilişkin kendi anlatısının poliste olayların doğru versiyonu olarak kayda geçirilmesini, tutanağın birer nüshasının Doktor ile sosyal yardım görevlisine gönderilmesini ve bunlardan, nazik bir dille huzur ve sükûnet ricasında bulunulmasını talep etmektedir.

Bayan Carlotte Essling, evlilik öncesi adıyla Holmquist, filozof ve tarihçi kocası Profesör Augustus Essling'in kendisine musallat olmasından şikâyetçidir. Çift evlendiğinde, önceki adıyla Bayan Holmquist on yedi yaşındaydı. İlk karısı ölmüş olan Profesör Essling'in dört küçük çocuğu vardı. Niye yeniden evlenmek istediğini açıklamıştı Bayan Holmquist'e. Demişti ki, "Hayatımda birine ihtiyacım var, tercihen bir kadına, ona mutlak bir şekilde güvenebilmeliyim, öyle ki düşüncelerinde bile ihanet etmemeli bana. Sadakate sığmayacak bir düşünceyi ortaya çıkarmam, hatta sırf fantezi bile olsa ihanet, beni yıkmaya yeter. Güvenebileceğim biri olduğunu bilmek, evhama kapılmadan, dikkatim dağılmadan işime devam etmem için beni özgürleştirecektir." İş dediği, Profesör'ün ömrü boyunca incelediği filozof Nicolas de Malebranche üzerine çalışmayı sürdürmesiydi, zaten büyük çocuğuna da onun adını vermişti. "Tarif ettiğim şaşmaz

sadakati bulamayacaksam hiç evlenmemeyi tercih ederim," diyordu Profesör. *Malebranche ve Materyalizm* adlı eseri üzerinde çalışmaya yeni başlamıştı.

Bayan Essling, on yedi yaşındayken bunu tamamen mümkün gördüğünü ve "Evet, anlıyorum" veya "Tamamen anlıyorum" veya "Bir daha söylemenize gerek yok" gibi karşılıklar verdiğini hatırlamaktadır.

Bayan Essling, kocasının dört çocuğunu yetiştirdiği gibi kendi de iki çocuk doğurmuş ve otuz altı yıllık evliliğin ardından elli üç yaşında ölmüştür. Kocası, onun nasıl da iyi bir insan olduğuna dair kanıtlar bulup bulup kendisine dadanmaktadır. İnsanlara, Bayan Essling'in bir melek olarak doğmuş, bir melek olarak yaşamış, şimdi de ebediyete intikal etmiş bir melek olduğunu anlatıp durur. Bayan Essling ise bu yükten kurtulma arzusundadır. "Melek" her tarafa çekilebilecek bir ifadedir. Profesör'ün daha net ve kesin ifadelerle konuşmaması hayret vericidir. Hem melekler yaratılır, doğmaz. Hiçbir yazılı tanıklıkta meleklerin "iyi" olduğuna dair kanıtın kırıntısını bile bulamazsınız. Bazıları sadece habercidir; bazılarının da paramiliter bir görevi vardır. Hepsi aptaldır.

Bayan Essling, ölümünden sonra On Beşinci Bölge'de kalmıştır. Profesör peşine takılmadan hiçbir yere gidemediğini söylemektedir. Profesör de, şimdi *Malebranche ve Mistisizm* adlı çalışmasının son evresini bitirmiş olduğundan kendini sokaklara vurmuştur, vitrinlere bakmakta, iki ayrı lokantada günde iki kez öğle yemeği yiyip garsonlara ve otobüs şoförlerine hayat hikâyesini anlatmaktadır. Bayan Essling'i görünce, "İşte buldum seni!" diye bağırmaktadır, "Bana ne söylemek için gönderildin?" ve "Bir mesaj mı var?" Temmuz ayında, Dulac Sokağı'ndaki açık hava meyve pazarında Profesör'ün onu görmesiyle otobüsten atlaması bir olmuş, elinde şemsiyesini sallayarak koşacağım derken arabalar dolusu erik ile kayısıyı telef etmiştir. Bayan Essling,

çarşının merkezindeki marketin soğuk hava deposuna sığınmak zorunda kalmıştır.

Yıllar önce buraya gelip, marmelat yapmak için on kilo ahududu ve kuşüzümü siparişi verdiğinde, yirmi dokuz yaşındaki meyve toptancısı Bay Lobrano, güneyin cazip bir şehrine birlikte tatile gitmeye davet etmişti onu. Toptancı, Akdeniz'in Barok kiliselerini öyle bir duygu inceliği içinde tarif ediyordu ki cevap veremeyecek kadar afallamıştı Bayan Essling. Onun suskunluğunu yanlış yorumlayan Bay Lobrano, bu sefer de Gotik bir katedrali olan bir kuzey şehrini anlatmaya koyuldu. Bayan Essling, böyle bir tatilin mümkün olamayacağını söyledi. Tek bir geçerli sebep göstermesini istedi Bay Lobrano. O sıralar Bayan Essling, ikinci çocuğuna dört aylık hamileydi. Hemen dışarıda, sokakta onu beklemekte olan üç üvey çocuğu vardı. Dördüncü üvey çocuk ise evde bebeğe bakmaktaydı. O aralar *Malebranche ve Para* adlı eseri üzerinde çalışmakta olan Profesör Essling de evdeydi ve öğle yemeği bekliyordu. Bayan Essling, Bay Lobrano'ya tek bir geçerli sebep gösteremeyeceğinin farkına vardı. Başka tek kelime etmeden soğuk hava deposunu terk etti ve yaşadığı sürece bir daha oraya adım atmadı.

Bayan Essling, Profesör'ün minnettarlığından kurtarılarak özgür kalma arzusundadır. Örnek bir hayat yaşamış olmak başka şeydir, bu hayatın durup durup üstünüze kusulması başka şey. Talebi, Profesör Essling'e bir polis memuru gönderilerek bunun anlatılmasıdır. Polisten, onun sokağa çıkmasını önlemenin bir yolunu bulmalarını istemektedir. Polis onu tehdit etmeli, gözünü korkutmalı, Şeytan korkusu salmalıdır ruhuna. Felsefe yüzünden ölümden korkar olmuştur zaten. *Malebranche ve Ölümlülük*'ü yazmaktan nasıl kaçtığını hatırlatın kendisine. Yaşlı bir adam o. Kolay olacaktır.

Speck'in Fikri

Sandor Speck'in Paris'teki ilk sanat galerisi Sağ Yaka'da, St. Elisabeth Kilisesi yakınında, arabaların giremeyeceği kadar dar bir sokaktaydı. Bulunduğu bina, beş katlı bir otoparka yer açmak için haritadan silinince, Speck de Seine'i geçerek Saint-Julien-le-Pauvre'un gölgesine sığındı ve yasaların yıkımdan koruduğu bu güzel manzaralı virane mahallede tezgâhını açtı. Ayrılıkçı Bask militanları, kıyılarının güzelliğini sömüren bir seyahat acentası sanarak galerisini havaya uçurunca, sigortadan parasını alıp Faubourg Saint-Germain'e taşındı.

Burada dudak uçuklatacak bir paraya dört mükemmel oda kiraladı–ikisi balkon seviyesindeydi, bir de çerçeveleme ve depolama işleri için temiz, rutubetsiz bir bodrum vardı. Özellikle göz dolduran giriş kısmı, artık park yeri olarak kiralanan zarif bir avlunun etrafına on sekizinci yüzyılda yapılmış bir *hôtel particulier*'nin* caddeye bakan tarafındaydı. Bina uzun zaman önce kir pas içinde, çürümekte olan dairelere bölünmüştü, buralarda oturan kin dolu, kavgacı, muhteris kiracıların her kusurunu affederdi Speck, sırf falanca Kontu ve filanca Prensi oldukları için. Tıpkı kabuk kabuk dökülen panjurlar, çürüyüp giden pencere pervazları, harabeye dönmüş avludaki çamur birikintileri ile yağ lekeleri gibi bunlar da Proustvari bir farklılık damgasını bir tür garanti belgesi gibi taşıyor, böylelikle çılgınlık derecesinde yüksek kirayı dengeliyordu. Speck zarafet ve güzelliğin değerini bilen biri olduğu halde

* Fr. Geçmiş yüzyıllarda malikâne olarak yapılmış, günümüzde ise apartman, işhanı vb. olarak kullanılan, genellikle bir avluyu üç kenarından çeviren bitişik bloklar halinde yapı. - ç.n.

istikrara daha büyük bir özlem duyardı. Faubourg'da bunu nihayet bulmuş gibiydi: Ülkenin en ödün vermez kültür makamının onayı olmadan tek bir taşı yerinden oynatmak mümkün değildi burada. Cadde boyunca dizili eski düklük konaklarına yerleşmiş olan üç Marksist elçilik, yirmi dört saat silahlı polis koruması altındaydı. Speck'e yakın yegâne ticari işletmeler de–bir lokanta, bir de kitapçı dükkânı–molotof kokteyllerine hedef olacağa benzemiyordu: Bunların ilki alt kademe devlet memurlarına hizmet verirken, ikincisi gece mavisine boyanmıştı, Speck'in güven verici bulduğu muhafazakâr bir renkti bu. Kitapçı dükkânının adı Amandine'in akla getirdikleri ise raflar dolusu dingin bölgesel roman ve Çarlık Rusyası hakkında "Bir Diplomat" imzalı seyahatnamelerdi. Vitrinin içine, doğrudan cama yapıştırılmış gravürde ise piskopos takkesi giymiş sakallı bir ihtiyar, bir iblisin kolunu bacağını koparmaktaydı. İhtiyarın ne yaptığını bilir bir hali vardı, uğursuz cin ise kaderine boyun eğmişti. Speck, resimde derin bir dini anlam gizli olduğunu tahmin etti, ama bunu didiklemeye niyeti yoktu. Kutsalsa, saygıdeğerdi; karşı kaldırımdaki galerinin sahibi olarak daha fazlasını bilmesi gerekmiyordu.

Speck, St. Clotilde kilise bölgesindeydi artık ve çanlar çaldıkça migren ağrıları tutacak kadar yakındı kiliseye. Hatta kilisenin avlusundaki yaprakları rüzgâr onun kapısına kadar getiriyordu–melankolisiyle sonbaharı hatırlatıyordu bunlar, sanat açısından kötü bir mevsimi. (Kış da kötüydü gerçi, açılmaya başlayan kestane yaprakları, bütün mevsimlerin en kötüsünü haber veriyordu. Yazları ise galeri kapalı olurdu.) Sürekli kiliselerin yakınında olduğu halde akılcı biri olarak kaldı Speck. Algılanan gerçekliğin ötesindeki bataklıklar ve kum girdapları konusunda iliklerine kadar kuşku dolu olması, Orta Avrupa'nın son derece entelektüel agnostikleri ile özgür düşünceli ataların-dan ona kalan mirastı. Yaşamı boyunca ne sevdiklerini kaybetme, ne keder, ne suçluluk ne de korku, bilinmeze yöneltebilmişti onu–var olan nice bilinmezden hangisi olursa olsun. Buna rağmen, yedi yılda üçüncü kira kontratını imzaladıktan sonra

İsviçreli asistanı Walter'i St. Clotilde Kilisesi'ne gönderip mum yaktırmaya karar verdi. Kalvencilikten çıkarak Roma'ya meyleden Walter, beş franga ince uzun mumlardan bir tane aldı ve bulabildiği en güvenilir aracının, Aziz Yusuf'un önünde yaktı: Göründüğü kadarıyla St. Clotilde'de Vatikan Konsili sonrasında bir püritenlik dalgası yükselmiş, insanların arzularını ve minnet duygularını ifade edebileceği sessiz, yumuşak başlı figürlerin çoğunu silip atmıştı. Walter, daha hayat dolu bir kilisede–sözgelimi Notre Dame de Paris'de–yeni bir başlangıç yapmaya istekliydi ama, Speck'e gına gelmişti artık bunlardan.

Bundan bir yıl kadar sonra yağışlı bir ekim akşamı, Speck'in vitrininde görünenler şunlardan ibaretti: Ayaklarını kurulamakta olan bir kadın deseni (Speck daimi koleksiyonu); o sıradaki sergiyi, "Paris ve Tiran Okulu'na Etkisi, 1931-32"yi duyuran afiş; cazip biçimde sergilenen beş katalog; bir de afişteki resmin orijinali–ki Foujita'nın *Mon Interieur*'ünü utanmadan kopyalayıp adını da *Balkan Çalar Saati* olarak değiştirmişlerdi. Paris galerilerine enerji krizini hatırlatan hükümet genelgesine inat, ışıklarını açık bırakmıştı Speck. Gerçi bir nedeni de, onun para sıkıntısı çektiğini sağda solda söyleyebilecek olan rakiplerini yalancı çıkarma isteğiydi. Hırsız alarmını açmış, güvenlik kapısını sürgülemişti, şimdi de demirden kafes tarzında yapılmış bir kepengi indirmekle meşguldü. Kepengin Art Nouveau tarzı ilmek ve yaprak motifleri, içerideki eserlerin görünmesine imkân veriyordu, ama bir fareden daha büyük hiçbir şey geçemezdi kafesten. Speck'in galeriyi kapatırken hep duyduğu o belli belirsiz, uçucu keder, zamana bağlı bir şey olmalıydı. Onun deneyiminde aşk maceraları ve evlilikler, akşam yedi ile sekiz arasında, yağmurda kalıp taksi bulamadığınız o saatte yok olup gidiyordu. Paris'in her yerinde çiftler ebediyen ayrılıyor olmalıydı şimdi; arkalarında da iptal edilmiş yemek randevuları, işe yaramaz bale biletleri, umutsuz açıklamalar ve gurur kırıntılarından olu-

şan bir döküntü bırakıyorlardı kaldırımlara. Ve bu felaketlerin her birine yanaşan bir taksi vardı, kilometrelerce mesafede bulunabilecek tek taksinin, tepesindeki ışık söndürülmüş, Paris'te "dolu" anlamına gelen ikiz noktalara dönüşmüş oluyordu çoktan. Kim dolduracaktı peki taksiyi?

"Sen bin."

"Yok, bin. Acelesi olan sensin."

Yapraklarından sular süzülen bir çınar ağacının altında terk edilmiş sevgili, bir tür ıslak zafer duygusuna kapılacak, egosunu silerek hareket ettiği için birinci sınıf bir kupayla kendini ödüllendirecekti. On saniye sürecekti bu, onu bırakıp gitmekte olan, taksinin camını indirip son kıvılcımı da savurana dek: "Seni faşist!» Niye hep son darbe böyleydi, merhamet için öldüren niye hep kadın olurdu? Speck'in karısı, ödünsüz bir haftalık siyasi derginin kitap eleştirmeni Henriette, geçen baharda üç kez söylemişti bunu–burada, sokakta, Speck dikilmiş demir kepengi kilitlerken. İyi ailelerde yetişmiş olan komşularına bakınmıştı tedirgin bir şekilde, pencerelerden sarkar, hiçbir şeyi kaçırmazlardı. Henriette Speck'i, galeriyi, işini–bir önemi olan her şeyi–geride bırakmış, taksiye atlayıp âşığına gitmişti.

Henriette'in arkasından yas tuttu Speck; onun istikrar getiren etkisini özlüyordu. Düzenli bakım onarım gören, dar ve dümdüz bir yol gibi uzayıp giderdi kadının zihni. Speck kırkına merdiven dayayınca, zekâsına sadece yön değil istinat duvarları da gerektiğini hisseder olmuştu. Düşünceleri galerinin işlerine çakılı olmadıkları zamanlarda düş gücünün bataklıklarına doğru süzülüp gitme eğilimindeydi ve o bataklıkların da ötesinde, üstünde buharlar tüten metafizik balçığı uzanırdı. Bunları Henriette'e itiraf ederek onu geri getirme şansı yoktu. Gidişinde tezcanlı ve neşe dolu bir hal vardı zaten–taksiyi bir arkadaşına seslenir gibi çağırmıştı, hele ağzından çıkan üçüncü "Faşist!" öyle bir dağılmıştı ki o nisan gecesine, sanırdınız biri St. Clotilde çanının ipine var gücüyle asılmış, sonra kadın, kendi de şaşırarak gülümsemişti. Onu bir daha hiç görmeyeceğini tahmin ediyordu Speck, an-

cak bir tesadüf olursa. Belki de Henriette'i unuttuktan uzun süre sonra bir lokantada şöyle bir konuşmaya kulak misafiri olacaktı: "Şu köşede kendi kendine konuşan zavallı kaçık entelektüeli görüyor musun? Henriette o, Sandor Speck'in ikinci karısı. Tabii çok farklıydı o zamanlar; Speck iyi bakardı ona."

Adına teselli denemese de biraz olsun yüreğinin yağını eritecek olan bu durumu beklerken de Walter ile galeri vardı işte. Walter beş yıldır yanındaydı, ki evliliklerinin ikisi de bu kadar sürmemişti. Bu yıllar Walter için ruhani kuşkuyla, Speck içinse gerginlik ve endişeyle geçmişti. Ebediyet arayışında Walter, ufak gemisiyle tek başına okyanusa açılmaya kalkan, ama daha limandan çıkar çıkmaz alabora olan bir kaptanı andırıyordu. Speck, asistanını Üniteryen sularından çekip Teslis kıyılarının sağlam zeminine çıkarmak zorunda kalmıştı. Sonra Tözdönüşümü'ne kadar götürüp geri getirdi; bilinçsizce yapılan ibadetin sığlıkları ile tehlikeli sularının haritasını çıkardı. Batıl inançlara duyduğu tiksinti Speck'i iyice kılı kırk yarar hale getirmişti; sözgelimi, Özgür İrade'ye de bağlanamazdı kolay kolay, çünkü ayağını sıkan botlarla yokuş yukarı zahmetli bir tırmanışa mı geçeceksin, yoksa bir çay tepsisinde tepeden aşağı mı bırakıvereceksin kendini, belli değildi.* Geceleri Walter'i işten çı-

* Teslis, Tanrı'nın veya tanrısal özün üç ayrı varlıkta (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) tezahür ettiği yolundaki Hıristiyan inancı: "Üç varlıkta bir Tanrı" şeklinde özetlenebilir ve İsa'nın tanrısal bir doğası olduğunu kabul eder. Oysa Teslis'i reddeden Üniteryen inançlara göre Tanrı'nın varlığı veya tezahürü tektir ve İsa'nın tanrısal bir doğası yoktur; o da ancak herkes kadar Tanrı'nın evladıdır. Tözdönüşümü ise (*Transubstantiation*) Komünyon ayininde kullanılan ekmek ile şarabın, İsa'nın bedenine ve kanına dönüştüğü inancıdır. Bütün bu kavram ve inançlar etrafında gelişen tartışmaların, Doğu (Ortodoks) ve Batı (Katolik) kiliseleri arasındaki kopuşta olduğu kadar Batı kilisesi içindeki Protestan Reform hareketlerinin gelişmesinde de etkisi olmuştur. Arayış içindeki Walter'in de, memleketi İsviçre'de ortaya çıkmış Protestan Kalvencilikten uzaklaşarak, belki Speck'in, belki genel olarak Katolik Fransa'daki yaşamın etkisiyle Roma Kilisesi'ne yakınlık duymaya başladığını okuyoruz. St. Clotilde Kilisesi'nde mum yakarken, püritenliğin sadeleştirici etkisinden yakınması da, uzaklaşmak istediği bir şeyi yine karşısında bulmuş olmasındandır belki: O bölümde sözü edilen Vatikan Konsili, 1960'ların ilk yarısında toplanmış ve kiliselerde şatafattan uzaklaşma, diğer inançlarla iletişime girme, ayinlerde Latince yerine yerel dilleri kullanma gibi reformcu kararlar alınmasıyla sonuçlanmıştır. - ç.n.

karma planlarıyla gözüne uyku girmez, sonra asistanını biraz gergin görünce göğsünde travmatik soğuk algınlığı semptomları belirirdi.

"Walter, lütfen oturur musunuz, size söyleyeceklerim var," demeye niyetlendiği sabahlar "Siz olmasanız n'olurdu bu galeri?" sözleri çıkıverirdi ağzından. Walter, bir dikili ağacı olmadan yaşamış azizler ile kutsal kişileri hatırlatırken, Speck bir yandan da yeni birini yetiştirmenin nasıl bir cehennem olacağını düşünürdü.

Böyle yağmurlu akşamlarda, polislerin karanlıkta parlayan beyaz yağmurlukları ile kitabevinin, lokantanın ve galerinin ışıkları Avrupai görünümlü su birikintilerinde yansıyıp oynaşırken, sokak, yurtdışına satılmak üzere tasarlanmış bir Fransız filminin setini andırırdı. Gerçekte ise bir yan öykü umudu bile olmadığını düşündü Speck. Henriette sonsuza dek gitmişti. Walter'in misyonu görsel olarak ifade edilemezdi. Lokantanın sahibi seksenli yaşlarındaydı; garsonlarınsa emekliliğine çeyrek kalmıştı. Kitabevinin sahibi Mösyö Alfred Chassepoule'e gelince, zamanının çoğunu Mussolini'nin toplu söylevleri üzerindeki kanları silerek, müşterilerine pansuman yaparak ve yerdeki cam kırıklarını süpürerek geçiriyordu. Amandine'in kesin biçimde sağcı bir bakış açısı olduğu belli olmuştu, bu da onu demir çubuklu militan saldırılarının hedefi haline getiriyordu. Bu sokağı üst sınıfa özgü sessizliğinden ötürü seçmiş olan Speck, solun boğuk sesli küfürlerine de alıştı, sağın daha cırtlak sesle ağlayıp zırlamasına da; bir ambulansın iç çekişi ile polis minibüsünün iniltisini ayırt edebiliyordu artık. Sanat ticaretinde taraf tutmak olmazdı: Sigorta müfettişleri gelip Speck'e ne gördüğünü sorduklarında cevabı hiç değişmiyordu: "Nerede ne görmüşüm?" Walter de, daha kendisine bir şey sorulmadan lafa girip "Ben de İsviçreliyim zaten," diye eklerdi hemen.

Henriette gideli beri yemeklerini çoğunlukla semt lokantasında yiyordu Speck; burası onun sade damak zevkine, vejetar-

yen ilkelerine ve rahatsız edilmeme arzusuna uygundu. Lokantaya giderken Amandine'in önünde oyalanırdı, ancak rahatlatıcı bir bekârlık alışkanlığı sayılacak kadar kısa süreli bir oyalanmaydı bu. İkinci el kitaplara, sararmaya yüz tutmuş broşürlere ve fiyatı şişirilmiş çizgi romanlara bakardı. Vitrin düzenlemesine tehlikeli olmaktan çok eski moda bir hava hâkimdi, gerçi bu düzenlemeyi taçlandıran "Avrupa, Avrupalılarındır" sloganının karanlık bir politik vadiden ses verdiğini biliyordu. Ama kök-faşistleri, şu İtalya'dakiler hani, Avrupalılığa bir şekilde karşı oldukları için o vadi bile kavga gürültü, çatışma ve kafa karışıklığıyla dolu değil miydi? En azından şairlerinden bazısı öyleydi. Gerçi kim ciddiye alırdı ki bunları artık? Politik olan hiçbir şeyde, üçüncü sınıf çizgi romanlarınkinden daha yüksek bir seviye bulamamıştı zaten. Kitaplardan birinin kapağında Sam Amca, düşüp bayılmış bir genç kız olarak tasvir edilen bitik bir Avrupa üzerinde Rus Ayısı ile el sıkışıyordu. Bir banknot deryası üzerine çizilmiş örümcek (çerçevesiyle birlikte bin iki yüz franktı, çerçevesiz dokuz yüz), Fransa haritasını kıskıvrak yakalamış olan yengeç kıskacı gibi bir eli iteklemekteydi. Sayısız saldırı atlatmış vitrin camına yapıştırılan resimde ise o ihtiyar, kıskıvrak yakaladığı zebaniyi parçalara ayırmayı sürdürüyordu. Walter, bu ihtiyarın Aziz Amand olduğunu söylemişti Speck'e, Flandrelı Havari, 430'da Piskopos olmuştu. "Veya belki de," demişti Walter, bir süre düşündükten sonra, "435'te". Zebani, Flaman paganlığını simgelemekteydi herhalde, zaten Havari'nin binbir güçlükle üstesinden gelmeye çalıştığı da oydu.

Yağmurlu sokakta Speck, Amandine'in dört beş müşterisini görebiliyordu–hepsi erkekti; burada hiç kadın görmemişti daha–ayakta durmuş, burunlarına yapıştırırcasına yakın tuttukları kitapları okuyorlardı. Speck'in düşük devlet memuru maaşıyla ilişkilendirdiği zayıf gözleri, uzun çeneleri ve serçe tüyü renginde saçları vardı. Huysuz dul analarıyla oturduklarını ve işten çıkınca eve olabildiğince geç gitmek için oyalanıp durduklarını

düşünürdü. Bunların veya bunlara benzer genç erkeklerin, havada uçuşan cam kırıklarıyla bir yerleri kesilmiş halde sendeleyerek dükkândan çıktıklarını, sille tokat dayak yiyip kaldırımda yarı baygın yattıklarını görmüştü; kendi kuruntucu düş gücünde ayağa kalktıklarını da görmüştü ama, çizmeleri ile kemerleri yerli yerinde, sonunda doğru işaret verilmiş, hepsi birden sokağın karşısındaki galeriye üşüşmüşler, tamamen yabancı insanların kendilerine verdikleri zararın faturasını Speck'e ödetmeye kararlıydılar. Speck, yegâne erken dönem Chagall'inin (büyük ihtimalle sahici) çerçevesinden sökülüp atıldığını görüyordu; o zavallı ufak gözlüğü kana bulanmış bir Walter, komple Charles Maurras setiyle pataklanmış, on dört cilt, kakmalı maroken; "Kahrolsun yabancı sanat!" diye keskin sağcı haykırışlardan kulakları incinmiş olan Speck ise İkinci Dereceden Önemli Fransız Gerçekçileri, Yirminci Yüzyıl'ı kapıp hemen karşı atağa geçmiş, ki bir öküzü sersemletecek kadar kalın bir kitaptır. Vitrinden bir adım geri giden Speck, camdan yansıyan kendi tebessümünü gördü. Büzülmüş ve gergin bir tebessümdü, kendisi de otuz dokuzdan şöyle bir yirmi yıl daha yaşlı görünüyordu.

Öğle vakti devlet memurlarıyla tıklım tıklım dolu olan lokantası şimdi neredeyse boştu. Öğle yemeğindeki külbastının kokusu asılı kalmıştı havada. Speck her zamanki masasına gitti, buradan galerinin huzur verici ışıklarını görebiliyordu. Henriette'in Afrika'dan memnun kalıp kalmadığını sormayı nihayet bırakmış olan garson hemen getirdi yemeğini, tanrılara adak sunarcasına hareketlerle çiğ havuç salatasını, külbastının et haricindeki kısmı olan sebzeleri, kibrit kutusu büyüklüğünde peyniri ve ufak bir armudu masaya bıraktı. Speck'in tabak değiştirerek rahatsız edilmek istemediği uzun zamandır anlaşılmıştı. Evrak çantasından sarı bir bloknot ile üç kurşun kalem çıkarıp tabakların yakınına yerleştirdi Speck. Mayıs-haziran sergisine hazırlanıyordu.

Doğru zamanda doğru sergi: Hangi zamanda olursa olsun doğru insanla evlenmekten daha zordu bu. Yaklaşık bir yıldır Parisli eleştirmenler, sanat dünyasında bir şeylerin eksikliğini ima edip duruyordu. Sağdan keskin ve vatansever bir tonda, soldan yeni milliyetçi ve hırçın, merkezden ise özlem dolu ama ısrarcı bir havada gelen bu imaların hepsi de özünde aynı şeyi söylemekteydi: "Vakit geldi." Vakit gelmişti; saat vurmuştu; aklın, aklı başındalığın ve zevkin diriliş zamanıydı artık. Sanat, bu hastalıktan, Atlantik'in ötesinden gelen bu çürümüşlükten ibaret olamazdı ya? Müzeler ile galerileri silip süpürecek taze rüzgârlar gerekiyordu. İki gün önce, uygarlık tehlikeye düşmedikçe kalemini eline almayan bir adamın yazdığı huzur bozucu bir makale yayınlanmıştı *Le Monde*'da (baş sayfa, orta sütunun alt kısmı, devamı sayfa 26'da). Yazının başlığını–"Sanat Yoluyla Kurtuluş–Batı İçin Son Umut mu?"–huzur bozucu başka sorular izliyordu: Bu hırpalanmış yüzyılın düşüşü devam etmekteyken, oldukça haksız bir karşılaştırmayla, İsa'nın tapınaktan kovaladığı tefecilere benzetilen tüccarlar ile komisyoncular ne zaman kendi sorumluluklarına sahip çıkacaktı? Kokuşmuş siyasi sistemler, tükenmiş parlamentolar, emekleme çağındaki seçimler, yorgun özgürlük kıvılcımlarıyla birlikte Batı Avrupa'nın çiçekli kültür bahçelerinin de solup gitmesi şart mıydı? Peki ya sokaktaki adam, hasretini dillendiremeyecek kadar mı tevazu ve kafa karışıklığı içindeydi? Tek ama tek çare değil miydi soluk soluğa beklediği: sanatta yenilenme? Peki nereden gelecekti bu? "Shakespr'in sözleriyle," diye sözümona İngilizce devam ediyordu makale: "That is the qustn."*

İşe bakınız ki Speck biliyordu cevabı: Diyelim, bir Fransız ressam, 1864-1949 arasında yaşamış ve günümüzde kendini bu işe adamış bir avuç uzman dışında unutulup gitmiş olsun. Popülist ama rafine, yerel ama evrensel, Batı'nın koyulaştıkça ko-

* "İşte bütün msle bu." - ç.n.

yulaşan gecesine ışık demetleri gönderecek, deniz feneri gibi yol gösterecektir, tıpkı Speck'in galerisinin o karanlık sokaktaki yürekli parlayışı gibi. Speck bir kalem alıp hızlı hızlı bir şeyler karaladı: "Fransa'da doğdu, Paris'te çalıştı, modaya aldırış etmeden kendi yolunda ilerledi, onun da saatinin geleceğini, vizyonunun haklı çıkacağını biliyordu. Katolikti, retrospektifinde büyük bir zarafetle..." "Katolik" nereden çıkmıştı şimdi, Speck çiğ havuçlara çatalını batırırken bunu merak ediyordu. Her an her yerde hazır bulunması mıydı nedeni, dehanın her an her yerde bulunması mı?* Yo; deha olmaz–bunu eleştirmenlere bırakalım. Sağduyusundan ötürü öyleyse–uyum duygusundan ötürü.

Ağır ol, dedi Speck kendi kendine. Uyum meselesini abartmamak lazım. İç dekorasyon değil bu.

İlanları görebiliyordu, hangi eleştirmenlerin, "Nihayet," diye yazacağını biliyordu, "neyse ki Sandor Speck hatırlattı bizlere." Solu, sağı, ortası hep aynı temada birleşecekti: Tam iki kuşak boyunca yabancı spekülasyoncular, kozmopolit dekadans ve Anglosakson hegemonyasının kültürel emperyalizmi eliyle beğenilerin nasıl yozlaştırılmış olduğu temasında.

"Sükûnet yayan agnostik yüzün," diye sevinçle yazıyordu Speck, "sakin Kartezyen sesin yerini ihanete uğramış bir ulusun (1914) homurtusu almıştı; izleyenler için bu, bir çocuğun, en sevdiği yetişkini bir öfke nöbeti anında görüvermesi kadar afallatıcıydı. O homurtu, o çatık kaşlı çehre silinip giderken (1919), Evrensel İrade'nin (1929) ve İnsan'ın kendine karşı sorumluluğunun dingin uygulayıcısı özüne döner. Ama sarsılmışız bir kere. Kendi duygularımıza güvenmeyi bırakmışız. Sadece gülümseme değil, diş de gösterilmiş bize."

Bu noktada dalgalı bir çizgi çizen Speck, kendisine zor gelen biyografiye geçti. Yeni bir sarı sayfada tekrar denedi:

---

* "Katolik" kelime anlamıyla evrensel, her şeyi kapsayan. - ç.n.

1938–Nice'e yolculuk. Akdeniz'i görür.

1939–Pasifist ilkelerden uzaklaşır. Yaşı hakkında yalan söyler. Seferberliğe çağrılır.

1940–Terhis olur.

1941–

İşte burada çıkmaza düşmüştü. Acaba, "Direniş'e katılır" dese miydi? Bugün "Direniş", ya gençlerin ne yazık ki kıymetini bilemediği bir kahramanlık anıydı ya da Fransızları suçluluk duygusundan kurtarmak için şişirdikçe şişirilen önemsiz bir hareket. Her ne olursa olsun, diye düşündü Speck, artık modası geçti. Hâlâ yaşayan en genç direnişçi yetmiş üçünde falan olmalı. Sanattan anlamaz onlar, anıtlardan başka bir şeyle de ilgilenmezler. Bazıları bir kronolojide "Direniş"i gördüler mi, ciddi ciddi çileden çıkıyorlardı. Öte yandan, peki müzelere ne demeli, devlet desteğiyle işleyen, bu açıdan Direnişçi zihniyet sergileyen müzelere? Haşlanmış bir pırasayı çiğnedikten sonra birdenbire şöyle yazıverdi: "1941–Albert Camus ile sohbetleri." Bütün bunları nereden buluyorum, dedi Speck kendi kendine. İlham geliyordu işte.

Walter'in daktilo edeceği bu notlar, revaçta olan tarihçiye, asap bozan eleştirmene, bugünden ilkbahara kadar koltuğunu kaybetme riski olmayan sağlam siyaset adamına gönderilecek, Speck bu kişileri kataloğa tanıtım yazısı yazmaya davet edecekti. "Sadece bir iki not," diyecekti incelikle. "Ne kadar yoğun olduğunuzu biliyorum." Altına başkasının adı yazılmış olsa bile kendi sözlerini krem rengi bir katalog sayfasında basılı görmek kadar hiçbir şey canlandıramazdı onu.

Speck, Henriette'in ona birdenbire "Faşist" demeden iki hafta kadar önce hediye ettiği, Direktuvar döneminden kalma enfiye kutusunu çıkardı çantasından. (Beklenmedik kadın cömertliği–zina etmekte olduğuna dair ilk sağlam işaret.) Kutuda yemeklerden sonra alınacak üç ayrı tablet vardı–biri, yatma

vaktine kadar uyanık kalması için, ikincisi bu birincinin uyarıcı etkisini dengelemek, üçüncüsü de o günlerde Paris'i kasıp kavuran, okullarla fabrikaları kapatıp posta hizmetlerinde gecikmelere yol açan Varşova gribi virüsünü bertaraf etmek için. Masada sessizce oturup sindirimi bekledi, böylece ilaçların etki göstermesine fırsat vermiş oluyordu.

Bütün sergi düzenlemesini gözünün önüne getirebiliyordu, cam muhafazalardaki eskiz defterlerine ve mektuplara kadar. Duvarları siyaha boyamaya değerdi herhalde, böylece Degas'dan Cocteau'ya kadar yarım yüzyıla yayılan yazışmalardaki güçlü noktalar öne çıkarılmış olurdu. Drieu la Rochelle'in intiharından hemen önce karaladığı not, siyah üzerinde özellikle etkileyici görünürdü. Céline iyi olurdu; bütün o kalabalık tekrar rağbet görmeye başlayacaktı şimdi. Céline'in, o görkemli mığferiyle tören üniforması içindeki gençlik resimlerinden birini kullanabilirdi. Tabii soldan da birilerine yer verecekti, Jean Jaurès, Léon Blum ve Paul Éluard'ın kartpostalları, bir de Louis Aragon'un Elsa'ya gönderdiği o neşeli geçmiş olsun mesajı. İlk salona kaba hatlı, gençlik dolu manzaraları ve aile portrelerini asacaktı Speck, sanatçının ilk modelleriydi bunlar: Denizci üniformasıyla erkek kardeşi, kız kardeşinin beceriksizce yapılmış, ama etkileyici sureti (*Germaine-Isabelle Pencerede*).

"Evet, evet," Speck açılıştaki insan seslerinin uğultusunu duyuyordu. "En başından bile belli oluyor bunda bir şey olduğu." Bu "bir şey", ikinci salonda daha cesur, daha belirgin hale geliyordu. Şehirlerine bakın; sokakların labirente, ağa, hapishane koğuşuna dönüşmesini izleyin. Koyu renklerden bir palet. Matlık, bütün tuali kaplıyor, çivit mavisi ile siyah çok geniş alanlarda kullanılmış. "Bak, 1929; daha Falanca'dan önce o yapmış bunu." Üst kat, bir gölgeden kendini kurtaran form: ekmek, peynir, şarap, buğday, olgun elmalar, üzümler.

Dur bir dakika, dedi Speck kendi kendine. Olgun atılabilir. Sosyal gerçekçilik değil bu.

Kalemleri, enfiye kutusunu ve bloknotu toplayıp çantasına yerleştirdi. Bir tabağa bahşiş dahil yetmiş frank bıraktı. Daha oturuyordu, zihni ikinci locaya, en sonda yer alan önemli salona doğru yol almaktaydı. Bu mekânın nötr duvarları kesin güvenceyi sunacaktı işte, sonunda vakti gelmiş olan dinginliği, yergiyi, kudreti ve vizyonu sunacaktı. Ne de olsa bir şeyden emindi Speck: Çan çalmıştı, saat vurmuştu, o an, işte bu andı.

Kimin anı? Hangi saat? Evet–kimin, hangi, ne? Takılıp kaldığı nokta buydu.

Uzayıp giden pelerinleriyle polis memurları dışında sokak boştu artık. Kitabevi kepengini indirmişti. Speck, üç Marksist elçiliğin duvarlarını inceledi. Bir zamanlar aristokrasiye özel mahremiyeti–hizmetkârlara açık, ama sokağa kapalı olan mahremiyeti–korumakta olan kepenkler ile perdeler, şimdi halk demokrasilerinin resepsiyonlarını ve şen şakrak ziyafetlerini gözlerden uzak tutuyordu. Bazen bu saatte esrarengiz bahçe kapılarından ışıl ışıl otomobiller geçerdi, Speck'in hayalinde hâlâ Düşes de Guermantes'tan ve onun tiksintiyle bakmadığı herkesten oluşan yolcuları taşıyordu bunlar. Şoförlerin silahlı, konukların yarısının da casus olduğunu biliyordu Speck; yine de bir yabancı temsilciyi soylulara özgü pateler yemekten veya otomobilde geçerken Speck'in vitrinine hayranlıkla bakmaktan alıkoyacak bir şey yoktu.

İlk sergiyi, "Post-Dekoratör Üslubunun Az Bilinen Yönleri"ni asarlarken Walter, "Bu galeri bir barış ve kültür vahası olacak," kehanetinde bulunmuştu. "Uluslararası çölde yeşermiş bir barış ve kültür vahası."

Speck, mikrop dolu gece havasını soludu. Bulvar tiyatroları ile müzikholler boşalmıştı, bunların yöneticileri evlerinde Paris belediye başkanına mektup yazıyordu şimdi, halk eğlencelerindeki düşüşten yakınıyor, çare olarak kallavi nakit sübvansiyonlar öneriyorlardı. Sonbahar yaşantısının miskin ırmağı milyon-

larca televizyon cihazının etrafında gittikçe daha ağır akar olup sonunda donakalırken, Parisliler, Varşova gribine karşı ulusal egemenliğe uygun bir savunma biçimi olduğuna inandıkları aspirinlerini yutup sıcak viskilerini içmekteydiler.

Kararlılığını yitirmemiş birkaç entelektüel, üstleri başları ıslanmış halde Metro'dan içeri süzüldü, gitmekte oldukları kültür merkezlerindeki aktörler, Almancadan yapılmış canlı çevirilerle arada bir tersleyecekti izleyicileri–pahalı çakma işçi sınıfı giysileri içindeki o sadık, tedirgin, mizah fukarası izleyicilerini. Burberry trençkotlarına bürünmüş bir başka grup boğuşa boğuşa Coğrafya Enstitüsü'ne varmıştı bile; burada da, projeksiyon makinesinin arızalanması yüzünden yaşanan gecikmenin ardından, saat dokuzu yirmi geçe gibi renkli slaytlar eşliğinde "Grönland'ın Sırları Arasında Dolaşırken" adlı konferans başlıyordu. Slayt gösterisinin film karşısındaki avantajı, durmadan atlamalarla kafa karıştırmaması ve anlatıcı sesin gerçek bir konuşmacıya ait olmasıydı. Işıklar yanınca insan onu görebiliyor, onunla konuşabiliyor, Disko Adası'nda şamanizm hakkında söylediklerini sorgulayabiliyordu. Kalabalığı oraya çeken Grönland değil, "sırlar" sözüydü. Dünyanın başka hiçbir başkentinde halk sırların çözülmesinden, komplonun teşhir edilmesine, paranın aniden düşüşe geçmesinden fiyatların fırlamasına, ağustosta yağan yağmurdan çocukların kadir kıymet bilmemesine kadar her türden yürek sıkıntısına bir açıklama getirilmesini bu kadar büyük bir güven içinde beklemez. Bütün bunların cevabı elinde bir kutu slayt olan bir adamdan gelebilir pekâlâ.

Şehri oluşturan yirmi idari bölgenin her birinde komünistler –ki ütü istemeyen gömleklerinin temizliği, yıkanabilir kravatlarının ağırbaşlılığı, duruşlarındaki tevazudan tanırsınız onları– yerel hücre toplantılarına gitmektedir sükûnet içinde. Walter'i bir ara üye olması için ikna etmeliyim, diye düşündü Speck. Galeri için faydalı ve ilginç olabilir, hem zihnini ruhun kurtuluşu düşüncesinden uzaklaştırır.

Walter ise tam o sırada Seine'in öbür yakasındaki St. Gervais Kilisesi'ndeydi. Önceki hafta, salona geç giren orta yaşlılar ile lotus pozisyonunda çok fazla yer kaplayan gençler arasındaki çirkin itiş kakış, orada dua, müzik ve İmanın Birliği konulu fikir alışverişi için toplanmış olan ekümenik cemaatin huzurunu bozmuştu. Walter, yanında oturan yabancıya dönüp nazik bir şekilde sormuştu: "Bu akşam yaylı çalgılar mı var, yoksa sadece org mu?" Latince Missa ayini talep eden bir gelenekçi zannedilerek suratına yumruğu yiyince, kan boşalan burnuna bir şeyler tıkaması için yan taraftaki şapele götürülmüştü. Allah bilir bu akşam ne yaparlar ona, diye düşündü Speck.

Speck'e gelince, akşam dokuz otuzda keyfi yerindeydi artık, tez hareketlerle Mason önlüğünün bağlarını düğümlüyordu. St. Gervais'de olup da ruhun karanlık gecesinde bir ses duyabilmek için kulak kabartmaktan veya lanetli bir toplumda sanatın daha sahici bir yorumunu bulma umuduyla bir Komünist Parti hücre toplantısına gitmekten onu alıkoyacak hiçbir şey yoktu, sağduyudan daha güçlü hiçbir şey. Ama o ancak Ebedi Ruh'un aynı anda her yerde birden olabileceğine karar vermişti bile. Masonlukta Evrenin Ulu Mimarı hiçbir kural koymamış, peygamber atamamıştı, ne kurban istiyordu ne iman, sırf bir olasılık olarak var olmaktan hoşnut görünüyordu. Loncada Speck, başkalarının ancak televizyonda görmekle yetinebileceği adamlara sürtünüp geçiyordu. Tam şu anda Alsacelı Protestan banker ailesi Schaumbergerlerden Kléber Schaumberger ile bir metreden az mesafe vardı arasında; bütün Arap prenseslerinin gelinliklerini tasarlayan Olivier Ombrine kendisine selam vermişti; eski büyükelçi, tarihçi, Fransız Akademisi üyesi ve Vietnam hakkında *Dümende Fransa Varken* adında her dönem çok satan bir kitabın yazarı François-Xavier Blum-Bloch-Weiler'in beyaz saçlarından bir perçemi, ayak parmaklarının ucunda yükselmeye falan gerek kalmadan görebiliyordu. Büyükelçinin aile ağacı Speck'in zihninde dosyalanmıştı. Durmaksızın sanat koleksiyo-

nu yapan Blum-Bloch-Weiler'lerden devlet adamları, yargıçlar, antropologlar ve generaller çıkardı, ancak meteliksiz ve gizemci kuzenleri olup şair, kütüphaneci, bir de Benedikten keşişi çıkaran Blum-Weiler-Bloch'larla hiçbir şekilde karıştırılmamaları gerekiyordu.

Bu akşam Speck, prosedürleri mekanik bir şekilde izliyordu; aklı, o sırada arabasının arka koltuğunda bulunan çantasındaki sarı bloknottaydı. Burada, bilinmeyene doğrudan hitap etmek ve yakarmak hoş karşılanmazdı. Bu karmaşık evrende hüküm süren düzen, Ulu Mimar, eğer varsa, ne yapacağını da biliyordur varsayımına dayanıyordu. Ancak nereye başvuracağını bilemeyen Speck, kozmik dengede nasıl bir bozulmaya yol açacaksa açsın diyerek hayatında ilk kez içindeki dertten kurtulmaya karar verdi.

Her kimsen ve her neysen, dedi Speck sessizce, tıpkı kendinden önce birçoklarının da demiş olduğu gibi, seni hiçbir zaman rahatsız etmemiş olduğumu hatırlayarak anlayış göster bana. Sahte Laurencin konusunda yardım istemedim senden, çalınan Magritte, öteki galerinin sigortalatmış olması gereken Bonnard, parmaklarımın arasından kayıveren Maurice Denis defteri, Paris ile Lozan arasında kaybolan Vallotton ahşap oyması için sana başvurmadım. Tek istediğim... Oysa ısrar etmenin bir anlamı yoktu. Her an her yerde birden var olduğunu kabul ederek onu dikkate almaya değer görüyorsak, Speck'in şu anda neye ihtiyacı olduğunu Ulu Mimar zaten biliyor demekti: Sanat ticareti denen ve tangır tungur dönüp duran mekanizmanın derinlerinde bir yerlere gömülmüş ufacık, dayanıklı bir çarktı ihtiyaç duyduğu: Sanatçının kendisi.

Speck canlanmış ve yatışmış bir halde, dertlerinden bir kısmını üstünden attığı duygusuyla çıktı sokağa. Yağmur dinmişti. Alçaklarda gezinen pırıl pırıl bir ay vardı. Birinin, "şapka..." dediğini duydu. Islak ıslak parlayan kaldırımda bir grup adam durmuş, Senatör Antoine Bellefeuille'ün anlattığı hikâyeyi dinli-

yordu. Speck'in aklından Bellefeuille'ün biyografisine dair olgular geçti: Tarımla uğraşan zengin bir bölgeden yirmi yıl milletvekilliği, iki kez bakanlık, halen senatörlük; şeker pancarından kaynaklanan bir servetle evlenmiş, karısı ölünce servetin sahibi olmuş; çocuğu yok; annesinden sütlü çikolata işinin çoğunluk hisselerini miras almış ve bunları satarak savaş sonrasının ilk plastik işine yatırım yapmış; Normandiya'da yarış atı yetiştiren bir haranın, Provans'ta bir şatonun, Paris'in son kalan zarif konaklarından birinin sahibi; hukuk ve felsefeyi birincilikle bitirmiş; siyasete atılmayı sonradan akıl etmiş.

Bu ihtiyarın başbakan, hatta cumhurbaşkanı olmasının önündeki engel neydi? Kalıbı, aklı, serveti ve bağlantıları vardı. Fazlasıyla halinden memnun, diye karar verdi Speck, lonca biraderini ayışığında gözlemlerken. Ama akıllı da; Adalet Bakanlığı zamanından kalma dosyaların kopyalarını saklıyor olmalıydı. Sanat dünyasında geziniyor, üçüncü kuşaktan galeri sahiplerini, şık ve bekâr küratörleri tanıyordu. Açılışlara giderdi, yeni akımlardan korkmazdı, ama hiçbir zaman da bir şey satın almazdı. Speck, sanat düşkünü zengin senatörün niye hiç tablo almadığını hatırlamaya çalıştı.

"Baş döndürücüydü," diyordu senatör. "Benim kuşağımdan hangi erkeğe sorsanız böyle söyleyecektir. Kocasının kolunda Saint-Michel Bulvarı'nda yürüyordu. Adam omzuna ancak geliyordu onun. Kadının gülümsemesi bir tilkininki gibiydi. Muntazam minicik hayvansı dişler. Altın ışıltılı gür kızıl saçlar. Bir gözünün üstüne devrilmiş siyah şapkası. Hele o gerdanı. Hele o eller ve kollar." Elleriyle bir çember yaparak, "Beli bundan daha kalın değildi," dedi senatör. "Dediğim gibi, o devirde şapka takardı erkekler. Melon şapka takmışsanız kenarından tutarak selam verirdiniz, diğer cins şapkayı tepesinden tutup kaldırırdınız. Onun yakınında olmak öyle başımı döndürmüştü ki, düşünsenize meşhur Lydia Cruche bana gülümsüyordu, kafamda melon şapka olduğunu unuttum ve tepesinden tutup kaldır-

maya çalıştım. Ne kadar ahmak göründüğümü tahmin edebilirsiniz, tabii kadının nasıl güldüğünü de."

Elbette hepsi güldü buna, Speck de güldü.

"Kocası," diyordu senatör. "Hubert Cruche. Zebani suratlı bir şeydi. Erken bunama. Belli ki bir ara Venüs'ün tekmesini yemiş"–frengi için bir hüsnütabirdi bu. "O devirde tedavi için cıva kullanılırdı–hastalığın kendisinden beter. Beni tanıyor gibiydi. Gözlerinde bir ışık belirmişti. Ah, yok, zekânın ışığı değil. Onun için çok geçti artık, ki zaten başından beri pek bir zekâ yoktu adamda. Basit bir nedenle tanımıştı beni. Cruche koleksiyonumu toplamaya başlamıştım o zamanlar. On altı yıl boyunca Hubert Cruche'ün yaptığı her şeyi satın aldım: yağlıboyalar, guaşlar, pasteller, suluboyalar, gravürler, çizimler, ahşap baskılar, afişler, karikatürler, kitap ilüstrasyonları. Hepsini."

Tamam, buydu işte, diye hatırladı Speck. Sanatsever senatörün bir çini mürekkebi çizim bile satın almamasının sebebi buydu işte. Evi Cruche doluydu, duvarlarda bir santimetre kare boş yer yoktu ki.

Hükümdarlara yaraşır bir el hareketiyle dinleyicilerini uzaklaştıran senatör, Citroën'in kapısını açmış hazırolda bekleyen şoförüne doğru emin adımlarla yürümeye başladı. Kendi kendine veya belki de ayışığında incecik kalmış ve dikkat kesilmiş olan Speck'e, "Zannedersem Crucheleri başımdan atmam gerekiyor," dedi. "Artık kimin umrunda ki Cruche?"

"Yo," dedi Speck. Evrenin Ulu Mimarı daha şimdi çimdikleyivermişti onu. Senatör ağır cüssesiyle, lütfedercesine durakladı. "Atmayın Crucheleri," dedi Speck. Uzak bir kıyıdaydı sanki, derin kültürel suların öte yakasından sesleniyordu. "Satmayın! Dayanın! Cruche geri geliyor!"

Arabayla eve doğru yol alırken Cruche, Cruche, Hubert Cruche, diye şarkılar söylüyordu Speck'in kalbi. Cruche'ün vakti gelmişti işte, tabii Sandor Speck'inki de. Mayıs-haziran retros-

pektifinin merkezinde, lonca biraderinin en önemli koleksiyonu yer alacaktı: "Çok özel teşekkürlerimizi ise... eşi bulunmaz ve paha biçilmez koleksiyonunu ödünç vermekle kalmayıp... aynı zamanda... ve ayrıca..." Cruche'ün kimselerce bilinmeyen kariyerine dair az buçuk bilgisini tazelemeye çalışan Speck, hayali kataloğunda bir iki değişiklik yaparak, biraz düşkırıklığıyla da olsa *Gagny-sur-Orme Enerji Santrali*'nin yerine *Misia Sert, Kayığında*'yı, *Pancar Ayıklayan Köylü Kadın*'ın yerine de *Sergey Lifar, Petruşka Rolünde*'yi koydu. Düşünüyordu da Allah mı göndermişti yoksa Cruche'ü. Hayır; tesadüfün bir milim ötesini düşünmeyecekti bile, tıpkı Walter'in, Aziz Yusuf'ta karar kıldıktan sonra artık o aziz senin, bu aziz benim dolaşmasına izin vermediği gibi. Yine de, adım atmamak için onca çaba gösterdiği alçak metafizik zemininin üstünde minicik bir bataklık ışığı yanıp sönerek dans ediyordu. Cruche, sarı bloknottaki ressamla şaşırtıcı ölçüde örtüşmekle kalmıyordu, Speck'in galerisinde işlerin tıkır tıkır gitmesini sağlayacak cinsten bir ressamdı tam. Speck'in kişisel koleksiyonu ünlü sanatçıların önemsiz eserlerinden meydana geliyorsa, bunları bankadan kredi almak zorunda kalacağı zor zamanları düşünerek yedekte tuttuğu içindi. Uluslararası ağır toplarla rekabete girmeye kalkmayacak kadar kurnaz ve sigorta yükünü omuzlama konusunda gönülsüz olan Speck, geç orta dönem geleneksel Paris okulunun en düz, en yavan, en ücralardaki akıntılarını uzmanlık alanı haline getirmişti. Bu akıllıca karar sayesinde de, kimse için tehdit oluşturmayan kendi halinde bir minyatürcü olarak hayranlık toplamıştı. Bu işin büyük aslanları ile kaplanları, işlerine yaramayacak müşterilere "Gidip Sandor Speck'i görün," derdi. "Bu işin uzmanı Speck'tir."

Speck'in uzmanlığı mavnalar, köprüler, alacakaranlıkta kafeler, çizgili yatak örtüleri üzerine uzanmış 'nü'ler, ressamın üstünde ayna asılı şöminesi, ressamın sokağı, merdiveni, toplanmış ve dağınık bırakılmış yatağı, yarısı soyulmuş elmayla natürmortu, Meksika'daki yaz tatili, kitap okuyan karısı, mutfak

sandalyesinde kederle oturmakta olan çıplak sevgilisiydi. Müşterinin daima kazayla bir resmin çekimine kapıldığını bilirdi, aşk gibiydi bu da; bu çekimden kendini kurtaramamasını sağlamak ise Speck'in işiydi. Dekorasyon ve yatırım için galeriye gelen müşteriler, Speck'in onlara olağanüstü bir şeyin yolunu göstermiş olduğu duygusuyla ayrılırdı oradan. Ama bununla da kalmıyordu Speck'in işi, bu ticarette herhangi bir konuda saygı uyandırmışsa, o da ressamların dul eşlerini nasıl bağlayacağını bilmesiydi. Çoğu galeri sahibi nefret ederdi dul eşlerden. Onları kendini beğenmiş, açgözlü, gerçekçi olmayan kişiler olarak görür, buldoglardan daha haşin bulurlardı. En kötüleri de, kocaları şöhrete giden zorlu geçidi kulaçlamayı bir şekilde başarmış, ama sonunda yanlış sahile vurmuş olanlardı. Dul o sahilde bekler, enkazın başında nöbet tutardı. Speck'in bu kadınlarla başa çıkma becerisi belli bir sempati duygusundan kaynaklanıyordu. Bir ressamın dul karısı ister istemez kuşkucu ve sert biriydi. Evliliğinin getirdiği bütün huzursuzlukları ve kafa karışıklıklarını atlatmış; ressamın içkisine, gözü dönmüşlüğüne, gizli ilişkilerine, kabızlık takıntısına, girdiği kan davaları ile kavgalara, galeri sahipleri karşısındaki korkaklığına, eleştirmenler karşısındaki ikiyüzlülüğüne, (hep de en sevinç dolu zamanlara denk gelip Noel'i ve bahar aylarını çekilmez kılan) depresyonlarına dayanmıştı bu kadın; ve sonra–ey adalet!–işte onu gömmüştü.

Bundan sonrası hızla gelen bir dönüşümdü. Ressam, coşku dolu bir âşık, karısına son derece düşkün bir koca–öyle ki karısı yanında, tercihen onunla aynı odada değilse çalışamazdı–olarak yeniden doğup Speck'in onayına sunulurdu. Dul karısının bir resimle ilgili kuşkuları varsa Speck derhal giderirdi. O kadından başka kimselerin görüşüne güvenemezdi. Ressamın ölmeden önce söylediği son anlamlı sözler, karısının sonbaharı andırır güzelliğine övgü olmuştu zaten.

Speck'in antika Bentley arabası, ressamlarının küskünlük dolu son mevsimlerini geçirdiği banliyöleri, çamurlu sularda

süzülen bir kuğu gibi dolaşıyordu. Rutubetli villayı, çakıl döşeli patikayı, rüzgârda salınan kapı çanını, kedi ölüleri ve plastik şişelerle dolu çalılıkları ezbere biliyordu Speck. İçeride de dul otururdu, kendi gençlik portreleriyle dolu duvarların arasında. Burada, Üstadın sağlığında başlatmış olduğu mücadeleyi sürdürürdü kadın–üst kattaki kiracının çıkartılması, yani–günlerini şenlendiren ise postanın gelişi (imzasız tehdit mektuplarının tozlu sarısı, yasal belgelerin solgun mavisi), mahkeme ilamlarını getirip götüren memurlar, avukat ziyaretleriydi. İşte bu kaygan zeminde yol alırdı Speck, ölçülüp biçilmiş bir şekilde varlığını sunarak, kur yapmanın kıyısına inceden inceye yanaşarak, dinlemeyi bilme yeteneğini ortaya koyarak. Kendi seçimiyle cılız olan gövdesi, doğuştan solgun olan yüzüyle, bir anneye ihtiyaç duyduğunu hissettirirdi. Çorapları ve kol düğmeleriyle de iyi yetişmiş biri olduğunu. Konuşmalarıyla hissettirdiği ise refah ve bolluktu. Dul kadınlara çiçekler gönderir, yiyecekle pohpohlardı onları. Çekler ve banknotlardaki zevkleri kuru ve gevrek olan bu kadınlar, iş yiyeceğe gelince tatlı, yapış yapış, sulu olana bayılıyordu. Speck, Paris'in en güzel pastanelerinden makaronlar, üstünden rom damlayan savarin tatlıları, badem kremasıyla doldurulmuş briyoş, ancak kaşıkla yenebilecek yumuşaklıkta moka pastası alırdı. Şeker demek, zehir demekti Speck için. Bir keresinde Henriette, insanın sistemine soktuğu rafine şekerin iğrenç yeşil bir sise dönüşmesini anlatan bir kitap hakkında eleştiri yazmıştı. Kısa ve serinkanlı uyarısı, "Bir Marksistin Gözünden Tatlılar," ne zaman önüne bir kurabiye gelse Speck'in zihninde yankılanırdı. Genellikle yiyormuş gibi yapardı, bir milföyü macuna çevirir, ekler enkazlarını peçeteyle çatalın altına saklardı. Gözünü asla asıl hedefinden ayırmazdı: Ressamın dul karısında anestezi etkisi yaratıp tozlu bir stüdyodaki tabloları, kendisi için tatminkâr olacak koşullarda kapmak.

Senatör, ressamın karısından söz etmişti; madem evliydi adam, şimdi geride bir dul var demekti. Speck, rakip bir galeri-

yi arayıp başka birine ulaşmaya çalışıyormuş numarası yaparak kadının telefon numarasını aldı. "Cruche'ün dul eşi size söyleyebilir sanırım," sözünü duymuştu nihayet. Paris'in doğusunda, Vincennes Ormanı'nın uzak bir köşesinde, toz toprak içindeki banliyölerden birinde yaşıyordu kadın–Speck'in görüşüne göre yanlış tarafta. Telefon numarasını çevirirken bütün hayatı boyunca tekrarladığı hareket tarzı gözlerinin önünden geçti. Kendini sanayi bölgesinin trafiğine yakalanmış, kirli havayı içine çekerken gördü, Bentley, burnunu kent pusulasındaki en hırpani noktaya çevirmiş ilerlerken, sürücünün yanındaki koltukta vanilyalı bir pasta erimekteydi.

Kadın ilk çalışta açmıştı; Speck'in dulları telefondan asla fazla uzaklaşmıyordu. Kendini tanıtmıştı Speck. Sessizlik. Galerinin adını vermiş, sokağından söz etmiş, sergilediği ressamların adlarını sıralamıştı.

Hemen cevap geldi: "İngilizce biliyo musunuz?"

"Biraz," demişti, İngilizceyi gayet akıcı konuşan Speck.

"Peki, ne istemiştiniz?"

"Her şeyden önce," demişti Speck, "sizinle tanışmak."

"Ne için?"

Sanki sokağın öbür tarafındaki elçiliklerden casuslar dinlemeye çalışıyormuş gibi avcuyla telefonun ahizesini kapamıştı. "Büyük bir Cruche sergisi planlıyorum. Bir retrospektif. Sizinle bu konuda görüşmek istemiştim."

"Ne istediğinizi öğrenmeden olmaz."

Ne istediğini zaten söylemiş olduğuna inanıyordu Speck. Kadının ruhsuz bir sesi vardı, genizden ve kesin biçimde tekdüze. Speck'in zihninde İngilizcenin lehçeleri dizini yüzeye çıktıysa da işe yarar bir şey bulamadı.

"Etkileyici bir sergi olacak," diye devam etmişti. "Zannedersem 1930'lardan bu yana ilk büyük Cruche."

"Bunun benimle ne alakası var?"

Acaba senatör çok önemli bir ayrıntıyı mı atladı diye merak etmişti: Lydia Cruche'ün kocasını zehirleyerek öldürmüş olduğunu, mesela. Demişti ki, "Herhalde eserlerinin önemli bir bölümü sizdedir."

"Hiçbiri satılık değil."

Nihayet bu tanıdıktı işte; dulların pazarlığı daima bir "Hayır" ile başlardı. "Aslında bir şey satın almayı öneriyor değilim," demişti, işi başından netleştirme isteğiyle. "Ben sadece galerimin konukseverliğini sunuyorum. Böyle bir kumar oynamaya istekli olmamın nedeni ise kesin kanaatime göre–"

"Bu sergiden maksat nedir?"

Speck, "Maksat mı?" derken sesi, tıpkı Walter'in kalın kafalılık ettiği zamanlardaki gibi geriliyordu. "Maksat, Cruche'ün piyasada tekrar yer bulmasını sağlamak. Vakti geldi artık–vakit... saldırıya geçme vakti. Hubert Cruche ile müzelere saldırma vakti."

Bunları söylerken gözünün önünde Pompidou Sanat Merkezi'nin zırhlı levhalarla kaplı duvarları canlanmış ve 80'e 95'lik soyut bir Cruche 1919'un, bu zırhtaki bir gedikten içeri kayıvereceğini hayal etmişti. Taşra müzelerini görmüştü, ceplerinde akrep olan, ampüllerden tasarruf eden müzeleri, ama tıpkı temsil ettikleri Fransız burjuvazisi gibi onlar da göründüklerinden çok daha zengindi. "Cruche" adı bu müzelerin küratörlerini, zoraki müzayedelerle dolu nevrotik rüyalarından uyandıracak, mali yılın sonuna kadar elden çıkarmaları gereken milyonları bulunduğunu hatırlatacaktı onlara. Üstelik Fransa en küçük parçasıydı bunun; şıkır şıkır dört bankanın neoklasik cephelerini temsil eden birer fresko olarak gözünün önünde Londra, Zürih, Stockholm ve Amsterdam canlanıyordu. Tepede, Barok tavanda ise orman perileri, üstünde "Tokyo" ve "New York" yazan savaş arabalarına kurulmuş tanrıları gösteriyordu pembe ayacıklarıyla. Speck, sanki uğursuz bir haber verecekmişçesine sesini alçaltmıştı. Dünyanın her tarafında müzeler, kendileri he-

nüz bunu bilmese de, Cruche'e hasretti. Bunu izleyen sessizlik sırasında omzunda Henriette'in elini hisseder gibi olmuştu, fazla heyecanlanıp uçurumdan aşağı tepetaklak yuvarlanmadan frene basması için uyarıyordu onu.

"Gerçi şu anda Cruche benim fikrimden ibaret," demişti uçurumun kıyısında ansızın durarak. "Sadece bir fikir. Bir araya geldiğimizde bu fikri birlikte geliştirebiliriz."

Bir hafta sonra Speck–altmışların inşaat patlamasından bugüne kalabilmiş–döküntü bir alışveriş merkezi ile hapishane binasını andıran düşük maliyetli belediye konutları arasına arabasını park ediyordu. Merhum ressamın villasına sürtünüp duran bu yapıların çevrelediği alan, önceki kuşakların zevkinin de bugünkü kadar berbat olduğuna dair sıvalı kanıtlarla doluydu. Speck, hukuk savaşının kalıntılarını tanıdı: Ortada ve solda, devlet eliyle indirileyazmış bazı darbeler taslak halinde kalmış, bir dulun satış yapmayı reddetmesiyle birbirinden ayrı düşmüştü. Speck, kadının istimlaktan nasıl kurtulduğunu merak etti. Ya güçlü birilerini tanıyordur, diye düşündü, yahut öyle bir bela olmuştur ki adamların başına, seve seve pes etmişlerdir.

Parmaklığı ittirip paslı bir teli çekerek zili çaldıktan bir dakika sonra kasvetli bir oturma odasında bir başına buldu kendini, ev sahibesi çaydanlıkta kaynayan suyun ıslığına doğru gitmişti. Rengi atmış bir kanepeye oturdu. Mobilyalar yöreye özgü popüler bir stildeydi, altın taklidi pirinç ve mermerle bezenmişti. Kasasına yaldızlı akantus yaprakları oyulmuş olan televizyon, bir sanat eseri gibi kurulmuştu büfenin üstüne. Duvar kâğıtlarındaki üç beş dikdörtgen gölge, bir zamanlar resimlerin asılı olduğu yerleri açık ediyordu.

Speck, akşamları yedi ile sekiz arasında, sanki kötü bir şeyler olacakmış gibi bir hisle birlikte melankoliye kapılırdı, ama bugün çok daha erken bastırmıştı bu duygu. Salon, ucuza eser kapatma uğruna profesyonel arayışlarında ziyaret ettiği benzer-

lerinden daha çirkin değildi, ama bu kez gözünü korkutuyordu sanki, kuşatmalar ile sahte kur yapmaları, sonunda hiçbir yere varmayan zaman, cazibe ve para israfını hatırlatıyordu ona. Yerinden kalkıp, içinde hiçbir şey olmayan camekânlı bir kitaplığı inceledi. Şimdi tozlu camekânda gezinip duran yüz hatları önceki gece olduğu kadar çöküк değildi ama, yakışıklı sayılan bir adam için bu görüntü yine de beklenenin çok gerisindeydi. Gıcırtılar çıkararak gelen servis arabasını duyunca, ilk kez misafirliğe gitmiş uslu bir çocuk gibi hemen kanepeye koştu.

"Hayranlıkla izliyordum da–" diye söze başlamıştı ki, "Süt kalmamış," dedi kadın. "Çayınızı sade almanızın bir sakıncası yoktur herhalde." Bir kâhya kadın havasıyla bu bilgiyi verdikten sonra Speck'e bir fincan siyah Seylan çayı, iri bir dilim zehirli üzümlü kek ve Miki Fareli bir peçete uzattı.

Cruche'ün dul eşi hiçbir şekilde senatörün tarifine uymuyordu. Kısa boylu ve epeyce toparlaktı, Paris sokaklarında zoraki egzersize çıkarılmış o ufak şişko köpekleri hatırlatıyordu Speck'e. Senatörün hafızasında veya düş gücünde kalmış olan o altın ışıltılı gür kızıl saçlar kül grisine dönmüş ve zaten toplanmıştı. Bu kişiyle ilgili tek çarpıcı olgu, yüzünün mutlak bir şekilde ifadeden yoksun oluşuydu. Oysa dulların yüzleri çoğu zaman birçok şey anlatırdı ona. "Çok yalnızım," derlerdi, veya "Size güvenebilir miyim?" Lydia Cruche'ünki ise anlatacak pek bir şeyi olduğunu düşündürmüyordu. Kadın, Speck'e uzak denebilecek bir koltuk seçip oturdu ve hiç konuşmadan kekini yemeye başladı. Speck söyleyecek bir şeyler düşündüyse de hiçbiri ilgi çekici gelmiyordu.

En sonunda kadın, "Hemen yan taraftaki süpermarketi gördünüz mü?" dedi.

"Bir alışveriş merkezi gördüm."

"Market de onun içinde. Artık her şeyi oradan alabiliyorsunuz: kepek, dondurulmuş pizza, akçaağaç şurubu. Kek karışımını da oradan satın aldım. Üç yıldır Paris'e gitmiyorum."

Speck, Fransa'da doğmuştu. Fransız eğitimi onda mantıklı ve adil bir insan olarak yetiştiği, diğer bütün Batı uluslarının temellerini dayandırmak zorunda kaldığı bir kültürle donatılmış olduğu inancını kesin biçimde yerleştirmişti. Fransızca birinci diliydi; başka hiçbir dili de gerçek anlamda onaylamıyordu. Oldukça soğuk bir tonda, "Uzun zamandır mı bu ülkedesiniz?" diye sordu.

"Aşağı yukarı elli yıldır."

"Öyleyse biraz Fransızca biliyorsunuzdur."

"Mecbur kalmadıkça konuşmuyorum. Hiçbir zaman hazzetmedim."

İkinci kuşak göçmenlerde görülen cinsten bir yürek sıkıntısı dalga dalga benliğini sararken fincanını sehpaya bıraktı Speck. Kadın, ilk yabancı duluydu onun. Ressamların çoğu, kendi kökenleri ne olursa olsun Fransız kadınlarla evlenecek kadar kafayı çalıştırabilmişti–alacaklılar karşısında rakipsiz, orada burada gayrimenkul toplamayı başaracak kadar tutumlu, şehir dışındaki akrabaları sayesinde ihtiyaç veya savaş zamanlarında insana barınak sağlayacak kadınlardı bunlar.

"Belki sizin memlekette–" diye söze başladı Speck.

"Saskatchewan."

Çayı soğumuştu. Yüzeyinde bir tanin birikintisi vardı şimdi. Kadın, "Şu sizin fikriniz," dedi, "şu sergi–ne demiştiniz? Galerinizin konukseverliği miydi? Tek söyleyeceğim, bunun için bana bel bağlamayın. Hiçbir şeyi bana güvenerek yapmayın. Elimdekileri size göstermekte bir sakınca görmüyorum. Ama bugün olmaz. Atölye yıllardır ne temizlik gördü ne ısıtma, ışıkları bile yanmıyor."

Speck'in deneyiminde bu, bir ilk girişim olarak ortalama sayılırdı. Uygarlığa doğru yola çıkmadan önce alışveriş merkezindeki çiçekçi dükkânında durup Madam Cruche'e gönderilmek üzere iki düzine gül sipariş etti. Bunlar plastik bir kovadan suları damlaya damlaya çıkartılırken de kartvizitinin üstündeki ka-

bartma "Dr. Sandor Speck"i karalayıp sıcacık bir mesaj yazdı. Fransız neohümanizmi ve iniş çıkışları konulu teziyle kazanmış olduğu bu unvan Paris'te kimilerinde kafa karışıklığı yaratıyor, Speck'in disk kaymasına ve gastrik ülsere çare bulabileceğini sanmalarına yol açıyordu. Yine de adına belli bir ağırlık kazandırdığı duygusunu taşıyordu Speck, üstelik özgür düşünceli agnostik Specklerle tek bağıydı, o Speckler ki doğuştan gelen bir hak olarak Voltaire ve Descartes ile akrabalık iddia edemeseler bile herhalde akıllı ve zeki insanlar olarak yaşamışlardı ki "Dr." unvanına sık rastlanıyordu içlerinde.

Speck galeriye döner dönmez Walter'den atlasta Saskatchewan'a bakmasını istedi. Dümdüz bir dikdörtgen olan şeklini görünce kalbi buz kesmişti. Walter, burasının çoğu zaman petrol bulunan dik açılı toprak parçalarından biri olduğunu söylüyordu. Petrol yüzünden şekli iyice dikdörtgenleşmiş gibi geldi Speck'e. Onun gördüğü, Chirico'nun elinden çıkma bir satranç tahtasıydı ve sondaj kulelerinin yanıp sönen ışıklarıyla durmadan göz kırptığı bir ufka doğru süzülmekteydi.

Lydia Cruche'ü aramak için bir hafta geçmesini bekledi.

"O gönderdiğiniz gülleri gösteremeyeceğim size," dedi kadın. "Solup gittiler."

Kadının meramını hemen anlayan Speck, Brezilya'dan ithal bir sap uçuk yeşil orkideyle gitti onu görmeye. Artık kendi yeri olduğu anlaşılan, rengi atmış kanepeye çökerken, memleketinin ovalarında petrol bulunduğu için ev sahibesini tebrik etti.

Kadın, "Troçki Sovyetler Birliği'ni terk edeli beri ne gördüm ne haber aldım," dedi. "Petrol bulunmuşsa da bilmemeyi tercih ederim. Petrol Tanrı'nın lanetidir." Bunu izleyen demirden sessizlik Speck'in akciğerlerine baskı yapar gibiydi. "Kötü öksürüyorsunuz, Doktor," dedi kadın. "Erkekler böyle şeylere dikkat etmeyi bilmez. Kim bakıyor size?"

"Ben kendime bakarım," dedi Speck.

"Karınız nerede? Nereye kaçtı?"

"Evli misiniz?" diye bile sormuyordu. Ev sahibesini çetin ceviz bir minik pagan şahsiyet olarak görmeye başlamıştı Speck, tanrıçalara özgü bir yetenekle erkeklerin hayatını okuyuveriyordu işte. Hemen ellerini kadının dizlerine koyup iç çeke çeke evliliğinde uğradığı ihaneti anlatmayı kurdu zihninde, ama dimdik oturarak cevizli kekini didiklemeyi sürdürdü, böylece yemek zorunda kalmayacaktı.

"Karım," dedi, "hâlâ bir karım olduğu söylenebilirse eğer, sıcak bir iklimde yaşamaya gitti."

"Tek başına mı kaçtı? Kadınlar pek yapmaz öyle şey. O tarz bir cesaretleri yoktur."

Speck, adımlarını çok dikkatle atarak–ne de olsa herkesin maskarası bir boynuzlu koca ya da ahmak bir herif izlenimi vermek istemezdi–olabilecek en hafif üslupla Henriette'in, âşığının peşinden gittiğini anlattı, edebiyat öğretmeni olan bu adamla birlikte Afrika'nın sıkıntı içindeki bölgelerinden birine yerleşmişlerdi, Fransızca konuşan bölge halkının en çok yokluğunu çektiği şey belli ki Racine'di. Bir kez başladı mı durmayı bilemediği için uçurumun kıyısına doğru bodoslama gidiyordu: Henriette iflah olmaz bir nemfomanyaktı (âşık olmuştu) ve her türlü değer yargısından yoksundu (adam meteliksizdi); aynı zamanda da ona yapışıp kalmış nevrotik bir kadındı (varını yoğunu galeriye yatırıp batırmış, şimdi de yüzde 14 faizle geri istiyordu).

"E sonunda ondan kurtulduğunuza şükrediyorsunuzdur," dedi Lydia Cruche. "Daha en başından niye onunla evlendiğinizi kendinize soruyor olmalısınız."

"Henriette'e acımıştım," dedi Speck, bir an başka her türlü sebebi unutmuştu. "Çok çaresiz görünüyordu." Henriette'in asansörsüz bir apartmanda altıncı katta oturduğunu, çapsız bir dergide köle gibi çalıştırıldığını anlattı. Alsace'ın bir köyünden çıkmış, Speck altında Bentley'si ile hayatına girene kadar lahana turşusundan başka şey yememişti. Onun incelikle yol göster-

mesi sayesinde hayatının ilk taze trüf salatasını Le Récamier'de yemiş; kenarı mink kürkünden ilk Dior pardösüsünü giymiş; kitap hacmindeki ilk eleştiri çalışması olan "Bir Kadının Gözünden Edgar Allan Poe"yu bastırabilmişti. Sonra da terk etmişti Speck'i–işte böyle.

"Onu siz yetiştirmişsiniz," dedi Lydia Cruche. "Kendi seviyenize getirmişsiniz. Ve artık bir öğretmenle evlenecek seviyede olduğu kabul ediliyor. Gurur duymalısınız. Dert etmemelisiniz bu olanları. Memnun olmalısınız."

"Memnun değilim," dedi Speck. "Dert de ediyorum." Anlattıklarında bir şeyin eksik olduğunu fark etti. "Onu sevmiştim." Lydia Cruche, sanki kafası karışmış gibi bir an dosdoğru yüzüne baktı onun. Speck, "Tıpkı sizin Hubert Cruche'ü sevdiğiniz gibi," dedi.

Herhangi bir cevap gelmedi buna, kadın, kucağına düşen kırıntıları temizlemekle yetindi. Bu ölümlünün yaptığı münasebetsizlikten hoşlanmayan tanrıça, dizlerine yaslanan başı sembolik bir şekilde uçuruvermişti işte.

"Hube yanımda olmaktan hoşlanırdı," dedi sonunda. "Böyle demek yanlış olmaz. Öldükten sonra onu televizyonun yanında oturur gördüm, çoğu zaman annesinin, kulağı ağrıyan bir koyun gibi kış boyu yaslandığı radyatörün başında. Burada dinleniyordum sadece, herhangi bir şey düşünüyor falan değildim, kafamı kaldırınca onu gördüm. Bana dedi ki, 'Kendi ölümünün tohumunu taşıyorsun.' Ben de, 'Madem öyle,' dedim, 'kafamı fırına sokup bu işi bitirebilirim.' '*Non*,' dedi, '*ce n'est pas la peine*'.* O sırada annesi yukarıda, odasındaydı, üzüntü duyması gereken şeylerin listesini yapmakla meşguldü. Yukarı çıkıp "Madam," dedim, çünkü istediğiniz iddiaya girerim, benden asla bir '*Maman*' duyamayacaktı, 'Hube daha demin salondaydı.' Cevabı, "Onun aradığı annesidir," oldu. "Ne mesaj getirdiyse bana-

* Fr. 'Hayır, buna değmez.' - ç.n.

dır." Öyle olsa alt kat yerine üst katta beliriverip beni merdiven çıkmaktan kurtarmış olacağını söyledim. Niye üst katta belirmeyi tercih etmemiş olduğuna dair saçmasapan bir şeyler geveledi, sonra *o da* öldü. Yüz üç yaşındaydı tam. *France-Soir*'da çıktı."

Kadının konuştuğu Fransızca, Speck'in kulaklarında gümüş çanlar gibi çınlıyordu. Ona dair her şey değişmişti şimdi: sesi, duruşu, yüz ifadesi. Senatörün anlattığı Lydia Cruche'ü hâlâ göremese bile en azından varlığına inanıyordu artık.

Sanki bunu olağan bir deneyim olarak görürmüş havasında, "Kocanızla sık sık konuşur musunuz?" dedi.

"Nasıl konuşayım Hube'le? Öldü ve gömüldü. Umarım hortlaklara inanmıyorsunuzdur, Dr. Speck. Bu bana çok aptalca geliyor. Size anlattığım bir tür kazaydı sadece–öte âlemden bir ziyaret. Onu bir daha hiç görmedim, görmeyi de beklemiyorum. Annesine gelince, öldükten sonra bir daha gıkı çıkmadı. İşte ben de buradayım, Cruchelerin evinde bir başıma." Buna seviniyor muydu, yoksa üzülüyor muydu, anlamak mümkün değildi. "Anladığım kadarıyla siz de tek başınasınız. Tanrı kadınlarla erkekleri tek başlarına yaşasınlar diye yaratmamıştır, kimimize kolay görünse de. Bu yüzden kadınlarla erkekleri bir araya getirip durur. Tesadüfler, Tanrı'nın planıdır."

Bu ne hız, diye geçti Speck'in aklından. Daha ikinci görüşmeleriydi. Aralarındaki bir koca kuşağa dikkat çekmek kabalık olurdu; deneyimle öğrenmişti ki bu tehlikeli konuya en ufak bir şekilde dokundurmak bile yarardan çok zarar getirirdi. Dul kadınlar kartlarını açınca, oyun oynamakla kaybedecek vakti olmayan bir adam gibi görünmeye çalışırdı o da. Genç André Malraux geldi aklına, o karanlık ve azap çeker haliyle, endişeyle çatılmış kaşının üstünde rüzgârın uçurduğu perçemi, gökyüzüne serseri bir duman sarmalı gönderen, dibi kalmış Gauloise'ıyla. Ne yazık ki Speck, bu örnekten kırk yıl sonra gelmişti dünyaya; Avrupa erkekliğinin çok daha kırılgan bir kuşağına

mensuptu. Papa'yı düşündü. Beyazlara bürünmüş, dingin bir şekilde bakıyordu San Pietro Meydanı'ndan, hemen önünde yüz bin ressamın dul karısı başlarını eğmiş bekliyor, biri bile cüret edemiyordu başını kaldırmaya.

"Demek burası Cruche ailesinin evi," derken, konuşmayı daha güvenli bir zemine çekmeyi başardığını umuyordu.

"Mobilyalar annesine aitti," dedi Lydia Cruche. "Çoğunu elden çıkardım, ama üste para verseniz alıp götürmeyecekleri bir yığın şey de vardı. *Sa petite Maman adorable*,"* dedi yumuşacık bir sesle. Speck gümüş çanların sesini işitti yine. "Sonsuza kadar kazık çakacağını sanıyordum. Ailece çok sağlamdı hepsi–Fransa'nın batı bölgesinden köylüler. Annesi iyi bakmıştı ona. Oğluna koyun yüreği, işkembe ve soğanla yemek yapar, yarı çiğ yedikleri koca koca biftekler çıkarırdı. Yakışıklı adamdı, yapılıydı, bir Fransıza göre yapılı. Yetmişindeyken görseniz kırk yaşında sanırdınız. Bir kez bile üşütmedi. Bir kez olsun başı ağrımadı. Bir kez yoruldum demedi. Gün aşırı bir litre Calvados bitirirdi. Bir sabah olduğu yere yığılıverdi, hepsi bu. Bir ara resmini gösteririm size."

Speck, bu şansı yakaladığı için minnet dolu bir sesle "*Ona ait* resimleri de görmek isterdim," dedi. "Üst katta tuttuğunuzu söylediğiniz resimleri."

"Hube'le nasıl tanıştım biliyor musunuz? Sık sık sorarlar bunu. Sizin sormamanıza şaşırdım. Ondan ders alıyordum ben."

"Ders verdiğini bilmiyordum," dedi Speck. Mesleğinde en güvenilir özelliği sabrıydı.

"Vermezdi. Ama ben ona öyle hayrandım ki bir deneyeyim demiştim. On sekiz yaşındaydım. Zili çaldım. Annesi içeri aldı beni. Sonra bir daha gitmedim–Hube beni bırakmadı. Annesi hep derdi ki geleceği görebilseymiş o kapıyı asla açmazmış. Tramvay durağından buraya, elimde ona göstermek için getirdi-

* Fr. 'Onun tatlı anneciği.' - ç.n.

ğim çalışmalarımdan koca bir dosyayla altı buçuk kilometre falan yürümüş olmalıyım. O zamanlar yol da yoktu–ısırganotlarıyla kaplı bir arazi, sağda solda boş arsalar."

Çalışmaları. Bu konuya girmek zorunda olduğunu biliyordu: "Kendi çalışmalarınızdan da göstermek ister misiniz bana?"

"Uzun zaman önce hepsini yaktım."

Speck'in yüreği ağzına geldi. "Ama eşinizin çalışmalarını yakmadınız, değil mi?"

"Onlar benim değildi ki yakayım. Cani değilim ben." Speck, hiç sesini çıkarmadan çıplak duvarlara baktı. "Hube'ün eserleri hiçbir zaman asılmadı buraya," dedi kadın. "Annesi tahammül edemiyordu. Hep *onun* sevdiği şeyler astık: Napolyon Waterloo'da, deniz fenerleri, taç giyme törenleri. Sağken hiçbirine dokunamazdım, ama o öldükten sonra bir dakika beklemedim."

***

Speck'in bulunduğu bina on sekizinci yüzyıldan kalma ve kaloriferliydi. 1960'ların başında kurulmuş olan sistemi bir zamanlar ikinci katın neredeyse tamamının sahibi olan Amerikalılar yaptırmıştı. Nixon döneminde dolardaki ilk oynamayla birlikte akıllılık edip ellerindeki her şeyi satmış, daha gelecek belaları beklemeden ülkelerine dönmüşlerdi. Geride bıraktıkları yadigâr ise kimsenin ne yapacağını bilemediği pahalı, keyfi bir armağandı; herkesin emlak vergisini yükselttiği gibi çalıştırması da bir servete mal oluyordu. Bu sisteme hatırı sayılır bir pay ödemekte olan Speck gibi kiracıların, kaloriferin ne zaman yakılacağı veya kaç dereceye kadar ısıtılacağı konusunda hiç söz hakkı yoktu. Sadece mülk ve kat sahipleri oy kullanabiliyordu. Onlar da ezici bir çoğunlukla mümkün olan en düşük yakıt faturasından yana oy kullandılar. Kasım ayında şık galeride hâlâ bir nefes sıcak hava yoktu, Speck'in soğuk algınlığı kış boyu geçmeyecek gibiydi ve Walter işten ayrılma tehditleri savuruyordu. Speck, Belçika kültür işleri komitesinin sponsorluğunda Bruggeslü bir

ressamın eserlerini sergilemekteydi. Maliyetleri paylaşmak gibi bir alışkanlığı yoktu–galerinin prestijini azaltırdı bu–ama durumun kötüye gittiği mali dönemlerde o da bazen bir nefes almak istiyordu. Speck'ten kendisine bir sözleşme yapmasını beklediği açık olan ressam, Paris'e taşınmaktan söz eder olmuştu.

"Buradan nefret edersiniz," dedi Speck.

Belçika televizyonu açılışı filme çekmişti. Walter'in tamamen kendi inisiyatifiyle ricada bulunduğu Belçika Kraliyet Ailesi, katılamadıkları için üzüntülerini ifade eden bir mektup göndermişti yaverleri eliyle, mektubun kâğıdı öyle kalındı ki güç bela katlanıyordu. Duvara asılan bu mektup, serginin kendisinden daha çok ilgi çekmekteydi. Ciddi eleştirmenlerden yalnızca biri uğradı sergiye. Salon o kadar soğuktu ki sergiyi gezmeye gelenler, ziyaretçi defterine adlarını yazamıyordu–elleri uyuşmuş oluyordu hep. Walter, muhtemelen yanlışlıkla, Blum-Bloch-Weiler'lerin yerine Blum-Weiler-Bloch'ları davet etmişti. Sürü halinde girdiler içeri, bir de hayır amaçlı piyangoya koymayı umdukları bir Afgan tazısı getirmişlerdi.

Ressam şimdi her gün galeride oturuyor, kuzu güveç gibi kokan siyah bir sigara içiyordu. Mesleğe ilişkin derin bir kasvet yayıyordu adam ve bu Walter'i etkilemekteydi. Walter, zekânın nafile olduğundan falan söz etmeye başlamıştı–melankolinin kesin belirtisiydi bu. Speck, sigarasını gidip kafelerde içsin diye ressama para verdi. St. Clotilde'in çanları çalıyor, Speck'in hafızasında "Faşist, Faşist, Faşist" diye yankılanıyordu. Walter, kasım ayının sanat açısından kötü olduğunu hatırlattı Speck'e. Kafeden dönen ressamın keyfi yerinde görünüyordu. Yoksa Paris'i beğendi de burada kalmaya mı karar verdi, diye merak etti Speck; bu yüzden adama para vermeyi kesince galeri yine kuzu güveç ve umutsuzluk kokmaya başladı. Speck, Henriette'e geri dönmesi için yalvaran bir mektup yazmaya başladı. Walter'in Rembrandt, Mozart ve Dante'nin boşa yaşamış olduğunu söylemesiyle yarıda kaldı mektup. Speck mektubu yırtıp attı ve bir

başkasına başladı. Pastel Guillaumin'in kayıp olduğunu yazıyor, Henriette'in onu yanında Afrika'ya götürdüğünü ima ediyordu. Tam bunu da yırtıp atacaktı ki telefon çaldı.

"Sonunda Hube'ün eserlerini bir düzene soktum," diyordu Lydia Cruche. "Bugün öğleden sonra uğrayıp bakabilirsiniz. Sahi, isterseniz Lydia diyebilirsiniz bana."

"Teşekkür ederim," dedi Speck. "Ve elbette siz de bana–"

"Hayal bile edemem bunu. İnsan bir kez doktorsa hep doktor kalır. Erken gelin. Saat dörtte hava kararıyor."

Speck, kalbinin çarpıntısını geçirmek için bir ilaç aldı.

Henriette, çın çın çınlayan "Faşist"lerinden önce hazırladığı bir derlemede Speck'in ahlaki yapısını özetlemiş ve onu bir ressamın eserine değer biçerken görünce aklına gelenin, Chartres Katedrali'ne sızıntı muayenesi yapmaya gelmiş bir emlak kredi memuru olduğunu söylemişti. Speck'in sanat için hissettiklerine aşk denemeyeceği doğruydu; öyle de olması gerekirdi. Tarihin büyük saray orospuları da aynı sağduyuyu göstermişti. Madame de Pompadour, duyuları uyandırdığına inanılan vanilyadan yerdi gerçi, ama böylesi gözükaralık ender görülür şeydi. Soğukkanlı ama verimli–buydu mesleğin ruhsatı. Speck'e vanilya yoktu; aklı başında biriydi o. Resim tutkusunun sağduyusunu yakıp geçmesine izin verse ne olurdu? Sanatın kaderinin eninde sonunda banka kasalarında anemiden ölmek olduğunu bile bile nasıl yaşayabilirdi? Aşkın aleviyle tutuşarak baskınlar ve kurtarma harekâtları düzenlemeye kalkabilirdi, tabloları o karanlıktan çekip çıkarır, yerlerine birer çuval soğan bırakırdı. Hatta Walter'in sürekli niyetlendiği gibi sanat ticaretinden tamamen vazgeçer, yeteneklerini soğan piyasasını ele geçirmeye vakfederdi. Yine aynı müşteriler olurdu seçim zamanı telefon edenler: "Dr. Speck, sol partiler kazanırsa soğan koleksiyonuma ne olur dersiniz? Acaba bir kısmını New York'a nakletsek mi diyorum, kendimizi güvenceye almış olurduk, ha?" O sırada kendi soğan-

larını Tokyo'ya nakletmekle meşgul olan Speck de, "Merak etmeyin," diye cevaplardı. "Bütün soğanları kamulaştırabileceklerini sanmıyorum. Hem zaten kazanamayacaklar."

Lydia, Speck'in Cruche'e vereceği tepkiyi umursamaz görünüyordu. Speck sanmıştı ki yanında kalacak, yüzünü izleyecek, ilgi derecesini ölçecek, ona göre vereceği fiyatları düşünecek falan; oysa kadın ona kuzeye bakan kocaman, karanlık, toz içinde bir odada duvarlara arka arkaya dayanmış tuvalleri göstermekle yetindi ve "Işığı tamir ettiremedim," dedi. "Bir lamba bıraktım ama. Dikkat edin, devrilmesin. İşiniz bittiğinde çay da hazır olur." Şimdi de mutfaktan yükselen Amerikan *country* müziğini duyuyordu Speck (Lydia BBC dinliyor olmalıydı) ve fırında pişmekte olan kekin kokusunu alıyordu. Sonra, Cruche ile buz gibi soğuktaki karşılaşmasına bıraktı kendini ve başka hiçbir şeyle ilgilenmedi.

Üç saat kadar sonra mendiliyle ellerinin tozunu silerek ağır ağır alt kata iniyordu. Bütün bu Cruche deneyimiyle aklındaki sergi düşüncesi biraz değişikliğe uğramıştı, daha iyiye doğru bir değişiklik ama. Katalog notlarını yeniden yazmaya başladı: "Doğumun vakti geldi..." Yo–"yeniden doğuşun. Abartılı bildirilere doymuş bir dünyada artık vakti gelmiştir soğukkanlı bir..." Nasıl yapmalı da "bildiri"den kaçınarak "bildiri" demeli? Ulu Mimar, Speck'i aklından çıkarmamıştı. "Onaylamanın," dedi Speck, merdivende tek başına dikilirken. Onaylama idi artık vakti gelen. Ama vakit, sıkı bir ticaretin de vaktiydi. Yüzü giderek kararlı ve mesafeli bir ifadeye bürünüyordu, sanki Lydia Cruche ile arasına kocaman bir yazı masası sürülüvermiş gibi.

Oturup konuşmaya başladı: "Etkileyici bir sergi olacak bu, kuvvetli bir sergi, umduğumdan bile daha güçlü olacak. Üst katta baktıklarımın hepsi doğrudan size mi ait? Hangi sebeple olursa olsun ödünç vermeye, sergilemeye veya satmaya yetkili olmadığınız bir şey var mı?"

Karamelli keki keserken, "Ödünç malı alması ayrı derttir, vermesi ayrı," dedi Lydia.

"Yok. Yani, ben sergiden bahsediyorum elbette."

"Sergi falan yok," dedi kadın. "Daha önce söylemiştim."

Speck, "Nasıl yani," dedi, "sergi falan yok?"

"Ta en başında söyledim size. Bana bel bağlamamanızı söylemiştim ya. O sıcak karameli pantolonunuza dökmeyin. Kıvamını tam tutturamadım."

"Ama fikrinizi değiştirmiştiniz," dedi Speck. "'Bana bel bağlamayın,' dedikten sonra fikrinizi değiştirmiştiniz."

"Bir an bile değiştirmedim."

"Neden?" diye sordu Speck, kendisini terk etmekteyken Henriette'e sorduğu gibi. "Neden?"

"Tanrı istemiyor."

Speck devamının gelmesini bekledi. Lydia kollarını kavuşturmuş bomboş televizyona bakıyordu. "Nereden biliyorsunuz Tanrı'nın bir Hubert Cruche retrospektifi istemediğini?"

"Kendi söyledi çünkü."

İlk aklına gelen, Ulu Mimar'ın Lydia Cruche'e, bunca zamandır Sandor Speck'ten esirgediği bir şeyi bahşetmiş olduğuydu: Niyetini dosdoğru söyleme. "On Emri bilmiyor musunuz siz?" diye sordu Lydia. "Put ve suret yapmayacaksın dendiğini hiç duymadınız mı?"

Kadının yüzünde şakanın, alayın, hatta başından beri konuşmayı şekillendirmiş olan bir kötü niyetin izini arayıp durdu Speck–bulsa durumu kontrol altına alabilirdi yine. "Ciddi olduğunuza inanamıyorum," dedi sonunda.

"İnanmanız gerekmiyor. Eminim sizin de kendinize göre bir maneviyat yolunuz vardır. Her ne ise, ben de ona saygı duyarım. Tanrı herkesin zihinsel kapasitesine göre kendini gösterir."

Speck'in dullarından biri, Jeanne d'Arc'ın soyundan gelme olduğunu kanıtlamayı başarmıştı. Bir başkası, Eriha'nın aslında İspanya'da kurulmuş olduğuna dair bir teoriyi desteklemek için

bütün bir yazı Toledo'nun surlarını ölçmekle geçirmişti. Speck'in politikası, bu eksantriklik akıntılarıyla asla boğuşmamak, onlarla aynı yönde yüzmekti. İhtiyatlı bir şekilde, "Hepimizi tutan esrarengiz bir el var," dedi. Kuşaklar dolusu özgür düşünceli Speck mezarlarında inildiyordu şimdi; ama o, hiçbirini işitmiyormuş gibi yaptı.

"Ben bir Yafesçiyim, Dr. Speck. Nuh kimdi, hatırlar mısınız? Ve oğulları Ham, Sam ile Yafes'i? Size ne ifade ediyor bu?" Speck, elinde sanki günışığına çıkartılmaya dayanamayacak kadar kırılgan bir Eski Ahit folkloru varmış gibi bakıyordu. "Üç," dedi Lydia. "Kutsal sayı. İsrail'in ilk, hakiki, yegâne kaynağı. Musa'nın çöle götürdüğü kalabalık, hoşnutsuz Mısırlılardan ibaretti. Hakiki İsrailoğulları o vakte kadar yeryüzünün her yanına dağılmıştı bile. Kitabı Mukaddes'in her yerinde buna dair işaretler bulunur. Yafes'in halkı İskoçya'ya yerleşmişti. Günümüzdeki Yahudiler sahtekârdır."

"Sizin bu Yafes ile bağlantınız var mı?"

"Böyle bir iddiada bulunmuyorum. İskoç atalarım sınır bölgesindendi. Yafesoğulları, çok eski çağlarda Roma istilasıyla kuzeye sürülmüş. Bizimkinden önce ortaya çıkmış olan Britanyalı İsrailoğulları hareketi, Hebrid Adaları'nın adının Gaelcenin ilkel biçimlerinde 'İbrani' anlamına geldiğini kanıtlamıştır. Britanyalı İsrailoğulları, çığır açan kişiler olarak sivrildiler. Zahmet edip bunca yolu gelmenizi takdir ediyorum Dr. Speck. Sanırım artık yerinize dönmek istersiniz."

Speck, arabasını Lydia'nın bahçe kapısına iki kez çarptıktan sonra dosdoğru Rue de Rivoli'ye, Galignani'nin kitapçı dükkânına sürerek İngilizce bir Kitabı Mukaddes satın aldı. Niyeti, kitabı Walter'e verip altını üstüne getirerek Yafesçilik karşıtı iddialar bulmasını sağlamaktı. Kitabın turuncu cilt gömleği şaşırtıcıydı doğrusu; Kitabı Mukaddes çoğunlukla siyah olur gibi geliyordu Speck'e. Arka kapakta bu İngilizce çeviriye destek vermiş olan kiliseler ile kuruluşların listesi yer alıyordu ve aralarında İskoç-

ya Ulusal Kitabı Mukaddes Şirketi de vardı. Bunun Yafes ile bir alakası olabilir mi diye merak etti.

Bunu izleyen birkaç gün boyunca Walter'in işaretlediği pasajlardan anlayabildiği kadarıyla sanat hiçbir zaman gerçek anlamda filizlenmemişti, Musa onu budamaya karar vermeden önce bile. Rabbin isteği üzerine yapılan dökme tunçtan yılan dışında (Speck, Lydia'ya göstermek üzere kırmızıyla altını çizdi bunun), özel olarak kültür niteliğinde hiçbir şey yoktu, gerçi Hezekiel'in rüyetlerinde belli bir gerçeküstücü görkemden söz etmek mümkündü. Speck "billur gibi korkunç bir şey" sözlerini okurken, bu billurun ışığı zihnine dolarak basit bir soruyu aydınlatıverdi: Neden Hubert Cruche'ü boşverip Batı'nın kültürel kuraklığına daha kolay bir çözüm bulmuyordu ki? Billurun ışığı söndü. Speck'in o ekim gecesi hiç düşünmeden ettiği "Cruche geri geliyor," sözü geri alınamazdı artık. Senatör Bellefeuille, bir ucunda Speck'in, öbür ucunda Lydia'nın bulunduğu bir vaade dolanmıştı. Speck, lonca biraderinin koleksiyonuna bakıp bakamayacağını sormuş ve öğle yemeğine davet edilmişti. Cruche'ün geri gelmesi şarttı.

Speck'in kurtuluşunu kendi ellerinde gören Walter, durmadan metinler ve teşvik edici sözlerle saldırıya geçiyordu. Öğle yemeğinden döner dönmez görsün diye Speck'in masasına Kitabı Mukaddes diliyle mesajlar bırakıp duruyordu. Belli ki Britanyalı İsrailoğulları hareketi diye bir şey vardı gerçekten, kalabalık ve saygıdeğer bir kitleyi de kendine çekmişti. Tanrı'nın seçilmiş kullarının aslında Britanyalılar olduğu iddiasına kimse karşı çıkmadığı halde yüzyılın ortalarına doğru üye sayısı azalmıştı epeyce; ancak Walter, Lydia'nın grubunun izini bulamıyordu. Speck'i İskoçya'nın kuzeyine gitmesi için ikna etmeye çalışıyordu, ama Speck, Cruche'e dini açıdan yaklaşma düşüncesinden vazgeçmişti bile.

Speck ona Walter'in bulgularını gösterdiğinde, "Günümüzde Yafes'in veya Rabbin sözünü aktarabilen çeviri yoktur," de-

mişti Lydia. Şu turuncu cilt gömleği alışılmışın dışındaydı gerçekten de. Speck bunu bir yenilgi olarak kabul etmedi. Kitabı Mukaddes okumak moralini yükseltmişti. Walter'in neden bu kitapta huzur bulduğunu da anlıyordu artık, ne de olsa büyük bölümü, insana düşmanlarını bozguna uğratma, yerle yeksan etme, çocuklarını dilenciliğe, karılarını umutsuzluğa mahkûm etme güvencesi vermekteydi. Yine de öyle derin bir inanca kapılmadı Speck: Akılcı, kuşkucu, endişeli ve soğuk algınlığına karşı hassas biri olarak kaldı, Lydia Cruche'ü yerinden bir milim oynatmayı da başaramadı.

Senatör Bellefeuille'ün verdiği öğle yemeği gayet hoştu. Speck'in boğazından geçmeyecek hiçbir şey yoktu sofrada. Yemekte salondan dışarıya, kasım ayında Boulogne Ormanı'nı dolduran esmer ağaçlara baktı. Senatör, Paris'in batı yakasında–müşterilerin olduğu yakada–oturmaktaydı. Kentsel alanda cisimlenen sosyal alegori, Speck'i Lydia Cruche'ten ayırıyordu. Senator'ün koleksiyonunun tamamı sigortalanmış, tozdan arınmış, cazip çerçevelere veya ısmarlama yapılmış raflara yerleştirilmişti.

Speck yemekte katalog için yeni bir tanıtım yazısına başladı. Taze pavurya suflesini keyfini çıkara çıkara yerken, "Bellefeuille Crucheleri, benzeri görülmedik bir açıdan Cruche vizyonunu temsil etmektedir," diye başladı cümlesine. "Cruche ile 'nü'leri üzerine yeterince yorum yapılmış olduğu söylenemez."

Cümleyi ansızın bölen senatör, retrospektifin ardından Cruche'e ne kadar gelir beklediğini sordu. Speck, çorap ve kol düğmesi seçiminin inandırıcılık kazandırdığı rakamlar telaffuz etti.

Kenarı altın yaldızlı fincandan kahvesini yudumlarken, "Cruche ile nü, bir Kadın tanımı ima etmektedir," diye devam ediyordu içinden. "Lilit, Havva, baştan çıkarıcı, azize, çocuk, ana, hemşire–Cruche, dişil etkeni olabilecek bütün görünümleriyle ortaya koyar."

Konuğunu kapıya kadar geçiren senatör, Speck'in evrak çantasını uşağının ellerinden alarak diplomasını verir gibi bir edayla sahibine teslim etti. Önümüzdeki mayıs ayında yapılacak Cruche açılışı için Speck'e kişisel davetli listesini göndereceğini söyledi. Listede kendini kraliyet ailesinden diye yutturan saygıdeğer bir zatın küskün karısı, söz sahibi bir sabah gazetesinin yayıncısı, kamulaştırılmış bir bankanın yönetim kurulu başkanı ve yoğun nüfuslu bir bölgenin en yüksek idari makamını işgal eden memur bulunuyordu. Arabasına atlayıp yola çıkmadan önce Speck, batı yakasının havasını derin derin içine çekti. Soğuk ve kuru bir havaydı bu, Speck'in yeni yüz ifadesi gibi.

O akşam, galerinin kapanma saatine yakın Lydia Cruche'ü aradı.

Serginin onsuz da yapılabileceğini bilsin istiyordu. "Bellefeuille Cruchelerini koyacağım sergiye," dedi.

"*Neleri*?"

Speck konuyu değiştirdi. "Amerikalılar olağanüstü ilgi gösteriyor," dedi. Aslında, yarım düzine kadar mektup yazıp temkinli cevaplar almış veya hiç cevap almamıştı. "Amerikalıların ilgisi" sözünün uyandırabileceği yoğun heyecana alışıktı. İngilizce fiyat tekliflerini daha iyi anlayabilmek için Berlitz'te hızlandırılmış kurslara kaydolan ressamlar görmüştü.

Lydia suskundu; sonra yavaş yavaş konuştu: "Bir daha böyle bir şeyden söz etmeyin. Hube Amerikan aleyhtarıydı–özellikle de savaş sırasında." Lydia'ya gelince, hayatında bir kez ayak basmıştı Amerika Birleşik Devletleri'ne, o da altmış yıl kadar önce ateşte kızartılan *marshmallow* lokumunun kokusunu takip ederken Kuzey Dakota topraklarına birkaç metre girmekten ibaretti.

Saat yedi buçuk ile sekiz arasıydı. Walter erken bir akşam yemeği ve kayıp Atlantis konferansına gitmek üzere çıkmıştı. Belçikalı ressam, ne bir tablo satmayı ne dikkat çekmeyi başararak Brugges'e dönmüştü. Kültür işleri komitesi, Speck'in masraflarının faturasını Brüksel'deki bir hukuk firmasına dev-

retmişti. Geçtiğimiz ay içinde Paris'te iki galeri kapılarını kapatmıştı, bir üçüncüsü de Amerika'ya gitmek üzere eşyasını topluyordu, ki Speck orada bir yıldan az şans veriyordu galericiye. Bu ürkütücü değişimlerle savrulup giden ressamlar başka galerilere sürükleniyordu, bir deniz faciasının ardından, yarısı suya batmış sallara tırmanmaya uğraşan kazazedeler gibiydiler. Her taraftan ekonomik çöküşün geriye döndürülemez olduğunu duyuyordu Speck. Bildiği bir şey vardı: Tüketici için zaruri olan maddeler arasında sanat en alt sıralardaydı. Vadesi geçmiş bir iki faturayı ödeyebilmek için kendi koleksiyonunun bir kısmını sergiye koymuştu–ihtiyarlığı için son çare olarak ayırdığı tablolardı bunlar. Ellerini ensesinde kavuşturmuş, masasında duran çini mürekkebi Vlaminck'e bakıyordu şimdi. Buna sahici diye sertifika veren uzman, şimdi Zürih'te hapis yatmaktaydı. Speck ise resmi sokaktaki elçiliklerden birine kakalama planları yapıyordu.

Yerinden kalkıp ışıkları söndürmeye koyuldu, yalnızca vitrinde bir spotu açık bıraktı. İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa'da Amerikan aleyhtarı olmanın siyasi anlamı açıktı. Louis Aragon ile Elsa'nın mektuplarına dair bütün umutları sönüp gitmişti: Hubert Cruche aşırı sağdaydı demek. Elbette, sağ vardır, sağ vardır, diye düşündü Speck, ön kapının anahtarını üç kez çevirirken. Bugünlerde Paris entelijansiyası geçmişle arasına yeni çizgiler çekiyor, kabak gibi ortada olan işbirlikçileri ince çizgili entelektüel faşistlerden ayırıyordu. Avrupa'ya tutkuyla inanmaları yüzünden kendilerini Waffen-S.S.'in Şarlman Tümeni'nde buluvermiş ateşli gençler ile geri planda kalıp karaborsada para yapmaya uğraşan mülayim orta sınıf mensuplarını aynı kefeye koymak mümkün değildi artık. Speck, *saf* faşizmin uygarlık için diğerine göre neden daha iyi olduğunu hatırlayamıyordu, ama aradaki sınırın güvenli tarafında bir yerlerde Cruche'e göre bir yer olmalıydı. Sokakta, Charles Despiau eskizlerinden bir sayfayı düşündü–bir kadının eli, göğsü, bacağının üst kıs-

mı. Senatörün öteki, önceki Lydia'yı tasviri geldi aklına ve Bellefeuille 'nü'lerini görmüş olduğu için artık kendisinin de inandığı kusursuzluk parçaları. O bildik akşam hüznü şimdi ona yetişmiş, kalbinin orta yerine çökmüştü. Gelecek nesiller affeder, diye tekrarladı oradan uzaklaşıp, gideceği akşam yemeğinin yolunu tutarken.

Speck'in ritüel oyalanması ta Aziz Amand'a ve içindeki iblise götürmüştü ki onu Mösyö Chassepoule'ün, muhtemelen bir müşteriye göstermek üzere çıkarmış olduğu iki ciltlik eseri yerine koymak için vitrine eğildiğini gördü. Kitapçı tekrar doğrulunca özgüvenle geceye baktı, sonra Speck'i fark etti. İkisi, aralarındaki vitrinin iki tarafından selamlaştılar. Mösyö Chassepoule huzur ve güven içinde görünüyordu, ışıklar, ahbaplar ve gece mavisine boğulmuş sıcacık bir ortamda rahatı yerindeydi, ama yine de çaresizlik belirten tuhaf bir hareket yaptı eliyle, sanki Speck'e, "İşte görüyorsunuz, ben de sizinle aynı durumdayım, vergi yükünden, peşimdeki alacaklılardan belim bükülmüş vaziyette korkunç koşullarda dürüst bir ticaret yapmaya çalışıyorum," diyordu. Speck duygudaşlık belirtisi olarak dudaklarını büzdü, biliyorum, biliyorum diye cevaplarcasına. Artık hiç umut vaat etmeyen eski bir soydandı komşusu, manevra kabiliyetini yitirmiş, yabancılar, kâfirler, sanatın kaygısız bir neşe içindeki sürekliliği ve doğuştan gelme hakları bizzat Speck tarafından kemirile kemirile iyice güdük kalmıştı. Bakışlarını kaçırdı Speck, samimi olarak sıkıntı duyuyordu. Mösyö Chassepoule'ün toplayıp derlediği, tozunu aldığı, sınıflandırdığı ve coşku dolu yeni kuşak için fiyatlandırdığı mallarını inceledi. Demin vitrine geri koyduğu eser, Édouard Drumont'un *La France juive*'üydü.* Elle yazılmış ilanında kitap klasik bir çalışma olarak tanımlanıyordu, baskısı tükenmişti, bulması zordu ve iyi durumdaydı.

* "Yahudi Fransa;" 19. yüzyıl sonlarındaki anti-semitik bir inceleme. - ç.n.

Speck düşündü de, bundan birkaç yıl önce kimse bunu vitrinine koymaya cesaret edemezdi. Elli yıl boyunca pislikten sayılmıştı kitap. Édouard Drumont yoksulluk ve yalnızlık içinde, eski arkadaşları tarafından bile gözden çıkarılmış, tümüyle itibarını kaybetmiş olarak ölmüştü. Belki de eseri her daim satıştaydı, sessizce satılıyordu bir yerlerde de, ben bilmiyordum. Şimdi o Walter olsaydı ve batıl inançları bulunsaydı, uğursuzluk gelmesin diye parmaklarını bitiştirirdi; ama Speck ve akılcı olduğu için ancak ürperebildi.

Walter'in bir arkadaşı vardı: Félicité Blum-Weiler-Bloch, Afgan tazısının sahibi. Walter galerinin soğukluğundan yakınınca ona bir kaşkol, bir kazak, eski bir flanel yatak çarşafı ve bir Türk halısı vermişti. Walter de bu halıyı Speck'e hediye etmeye karar verdi.

"Çıkarın o şeyi galerimden," dedi Speck.

"Gerçekten Félicité verdi bunu."

"Onu da istemiyorum burada," dedi Speck. "Köpeği de."

Walter halıyı bodrum katına sermeyi önerdi. "Benim çok zamanım geçiyor orada," dedi. "Ayaklarım üşüyor."

Speck'in cevabı, "Onu buradan çıkarmanızı istiyorum," oldu.

O gün daha sonra Speck, Walter'i alt kattaki çerçeve atölyesinde, elinde bir elektrik süpürgesiyle buldu. Türk halısı yere serilmişti. Kırmızılı mavili beneklerden oluşan desenin ortasından renksiz bir şerit geçiyordu. Yakından bakınca bunun atkı çözgü ipliği olduğunu gördü Speck. "Bakın şimdi," dedi Walter. Elektrik süpürgesini açtı; bir şerit boyunca daha renk kayboldu. Walter, "Yünü kalkıyor," diyordu.

Tir tir titreyerek "Size bunu atmanızı söylemiştim," dedi Speck.

"Neden? Yine de kullanabilirim."

"Galerime çer çöp yığılsın istemiyorum."

"Hiç görmeniz gerekmeyecek ki. Buraya inmiyorsunuz zaten hiç." Elektrik süpürgesini çalıştırarak Speck'in cevabını boğdu. O gürültü arasından bağırıyordu Walter: "Tamamı tek renk olunca daha güzel görünecek."

Speck, sokak kavgaları sırasında sağcılardan duyulan bağırışların perdesine yükseltti sesini: "Çıkarın şunu buradan! Çıkarın şunu galerimden!"

Bir karabasanın ortasında çalmaya başlayarak uykudaki insanı kurtaran telefonlar misali ona sesleniyordu biri: "Dr. Speck." Tam merdivenin tepesinde, ayak bileklerine kadar inen kürk mantosu ve kahverengi kadife türbanıyla Lydia Cruche dikiliyordu: "Düşündüm de mekânı bir göreyim dedim. Ne kadar yeriniz var, kaç Cruche sığdırabilirsiniz, anlamak için."

Hâlâ titremekte olan Speck, kadının daha demin portakal soymuş gibi kokan elini alıp dudaklarına bastırdı.

O akşam senatörü aradı Speck: Kataloğun tanıtım yazısını kaleme almak ilgisini çeker miydi acaba? Bunun için daha uygun kimseyi düşünemiyordu, senatörlüğe yakışır bir tevazu gösterisine cevaben söylediği gibi. Senatör Cruche'e inancını yitirmemişti. Düş kırıklığı yarattığı ve gözden düştüğü yıllarda Cruche, senatörün sofrasına oturan konukların, tabaklarındaki jöleli bıldırcından gözlerini kaldırıp *Öğleden Sonra Nü*'ye bakabileceğini bilmekten moral bulmuştu.

Lonca biraderi birazcık mübalağa ediyordu galiba, oldu senatörün cevabı, gerçi piyasada değeri tepetaklak olduğu zamanlarda bile Cruchelerinden vazgeçmediği doğruydu. Ancak bir sorun vardı ki son zamanlardaki düzyazı denemeleri, sermaye kazançları vergisi projesiyle, Ortak Pazar'ın şeker pancarı sübvansiyonuyla ve plastik kaplara karşı bilinçsizce yürütülen ekolojik kampanyayla ilgili yazılarından ibaretti. Sanat konusunda aynı ikna gücüyle yazıp yazamayacağından emin değildi.

Speck, "Ben bir şematik özet hazırlama cüretinde bulundum," dedi. "Sadece birkaç not. Sizin ne kadar meşgul olduğunuzu bildiğim için."

Telefonu kapattıktan sonra masasında duran takvime göz attı. Mehtaplı bir gecede senatörün "şapka..." dediğini duyalı altı haftadan az zaman geçmişti.

Noel'den birkaç gün önce Speck, nihayet işle ilgili kâğıtlarla dolu evrak çantasını alıp Lydia'nın evinin yolunu tuttu: Çantada Bellefeuille koleksiyonundan sergiye girecek kalemlerin listesi, tanıtım yazısı ve bazı boşluklarını Lydia'nın doldurması gereken bir kronoloji vardı. Daha bir de mali plan yapması gerekiyordu. Lydia henüz hiçbir şey söylememişti bu konuda, Speck'in de haliyle acelesi yoktu.

Evde bir başka konukla karşılaştı: Kendisinden biraz daha genç bir erkek, hafiften kelleşmeye başlamış ve bir fare kadar derli toplu.

Lydia, "İşte size sözünü ettiğim doktor," sözleriyle tanıttı Speck'i.

Milanolu Sinyor Vigorelli de Yafesçiydi–konuşmalardan öyle anlamıştı Speck, ikisi arasındaki sohbet, sanki kendisi oraya hiç gelmemiş gibi İngilizce almış başını gidiyordu. Lydia'nın ona kayıtsız bir tavırla çay koyması Speck'i yaralamıştı. Bir Rus tiyatro oyunundaki beleşçi akraba gibi muamele gördüğü hissine kapılıyordu. Limonlu kekini parçalara ayırarak etrafa kırıntı saçtı. Ziyaretçinin tabağı onunkinden temiz görünüyordu. Bu böyle bir dakika kadar devam ettikten sonra çantasından katalog malzemesini çıkarıp okumaya başladı. Kimse ne okuduğunu sormadı bile. Sonunda İtalyan saatine bakıp (pahalı bir saatti, Speck markasını tanımıştı) ayağa kalktı ve tabağının yanı başında duran araba anahtarını aldı.

Lydia onu geçirip döndüğünde, "O ufacık adamda Alfa Romeo anahtarlığı vardı," dedi Speck.

Lydia'nın cevabı, "Tıkır tıkır işleyen otobüs hizmeti varken ne demeye buraya arabayla gelirsiniz, anlamıyorum," oldu.

"Ne işle uğraşıyor?"

"Kendini dine adamış bir adamdır."

İlk defa kanepeye, Speck'in yanına oturdu. Speck, tanıtım yazısı ile kronolojiyi gösterdi ona. Kadın isabetli ve faydalı birtakım önerilerde bulundu. Sonra üst kata çıkıp resimlere baktılar. Atölye temizlenmiş, ışık tamir edilmişti. Speck ansızın şöyle düşündü: Başardım işte, kotardım bu işi.

"Koşulları görüşmemiz gerekiyor," dedi.

"Siz hazır olunca," diye cevapladı Lydia. "Soğuk algınlığınız daha hafiflemiş görünüyor."

Kıpırtısız trafikte milim milim ilerleyen Speck, arabasının radyosunda devlete ait FM istasyonlarını arka arkaya denedi. Louisiana'da Cajun halkına uygulanan kültürel baskılar hakkında bir konuşma, şu anda üzerinde arabasını sürmekte olduğu yolun tamamen dolu olduğuna dair bir uyarı ve Etiyopya'daki bir sünnet töreninden yürek burkan çığlıklar ile iniltiler dinledi. France-Culture adındaki bir istasyonda biri "Henri Cruche" diyordu.

"Henri değil, pardon," dedi nazik bir yabancı. "İsmi Hubert'di. Hubert Cruche."

"Özünde böylesine Fransız bir ressamı ilk keşfedenin bir İtalyan olması ne tuhaf," dedi röportajı yapan.

Sinyor Vigorelli, Fransa'ya duyduğu hayranlığın önüne ancak Avrupa konusundaki son derece kuvvetli duygularının geçebileceğini açıklıyordu. Bütün kariyerini, İtalyan zarafetini Fransız inceliğiyle güçlendirmeye ve elde ettiği sonucu yurtdışında tanıtmaya adamıştı. Haksız yere ihmal edilmiş olan Cruche'ün ortaya çıkarılmasının çok ses getireceğine, hatta belki bütün bir Batı sanatının silkinip kendine gelmesini sağlayacağına inanıyordu.

Speck başını sallayarak onayladı bunu. Röportaj sona erdi. Ansızın çalmaya başlayan vahşi orman davullarının ardından, Nanterre'de artık kullanılmayan bir fabrikada ortaçağ Bulgar şiiri okuması yapılacağı duyuruldu. İşte o anda, tam o anda, bütün dinledikleri dank etti Speck'in kafasına. Çılgınca bir U dönüşüyle arabayı savurarak, kendini veya bir başkasını öldürmeden bir ağaca bindirdi. Bir dakika kadar sessizce oturup nefesinin normale dönmesini bekledi, sonra emniyet kemerini açıp çıktı arabadan. Uzun bir süre elinde çantasıyla yolun kenarında dikildi, ne şok ne acı hissediyordu. Diğer sürücüler, bir araba enkazının önünde tek başına bekleyen adamı gördükçe gaza basıyordu. Speck, Lydia'nın oturduğu yöne doğru yürümeye başladı. Kocasına akşam yemeği hazırlamak üzere evine dönmekte olan gezgin bir fahişe sonunda onu taksi durağına kadar götürmeye razı oldu. Speck iki yüz frank verdi kadına.

Lydia onu gördüğüne şaşırmışa benzemiyordu. "Sizi yemeğe davet etmek isterdim," dedi. "Ama ufak bir pizzayla deminki kekten kalandan başka bir şey yok."

"İtalyan," dedi Speck.

"Evet?"

"Onu dinledim. Radyoda. Diyor ki elinde Cruche varmış. Cruche'ü o keşfetmiş. Arabam Orman'da hurdaya dönmüş durumda. Buraya gelmek için dönüş yapmaya çalışıyordum. Saatlerdir yürüyorum."

"Geçin oturun," dedi Lydia. "Geçin şöyle kanepeye. Sinyor Vigorelli mart ayında Milano'da büyük bir Cruche sergisi açıyor."

"Yapamaz," dedi Speck.

"Niye yapamasın?"

"Çünkü Cruche benim. Benim fikrimdi o. Kimse benim fikrimi çalamaz. Haziran geçmeden olmaz."

Lydia, "Sonra nisanda da Trieste'ye gidecek," dedi. "Mayısın onu gibi siz alabilirsiniz yine. Hâlâ istiyor olursanız eğer."

Hâlâ istiyor olursam eğer, dedi Speck kendi kendine. Hâlâ istiyor olursam. En iyi eserler satıldıktan ve sigorta oranları üç katına çıktıktan ve de komisyonlar peynir ekmek gibi paylaşıldıktan sonra. Herkese, 'Bu kervana Speck de atlamış sonunda,' dedirmek için. 'Speck, treni son vagonundan yakalamış.'

"Lydia, dinleyin beni," dedi. "Hubert Cruche'ü ben icat ettim. Sandor Speck olmasaydı Hubert Cruche de olmazdı. Akla hayale sığmaz bir ihanet bu. Küçük düşürücü. Yanlış." Kadın, başını onaylarcasına sallayarak dinliyordu. "Ne olacak şimdi bana?" dedi Speck. "Hiç düşündünüz mü bunu?" "Neden bana anlatmadınız o adamı?" demeyecek kadar aklı başındaydı daha. Duygularını gizleyen bütün kadınlar gibi onun da cevabı, "Neyini anlatacaktım?" olurdu.

"Her şey çok daha iyi de olabilir," dedi Lydia. "Hube'e ilgi kat kat artmış olacak."

Speck, "İlgi mi?" dedi. "En berbat cinsten bir ilgi. Üçüncü sınıf, bayağı bir ilgi. Tırla Trieste'yi dolaşıp duran bir ressama Pompidou Merkezi'nin bakmasını sağlayabilir miyim sanıyorsunuz siz? Yeni bir fikir olması gerekir. Güçlü bir şey olması gerekir."

"Katalogdan tasarruf edersiniz," dedi Lydia. "Herhalde Sinyor Vigorelli sizinle paylaşmak ister."

"O benim kataloğum," dedi Speck. "Kimseyle paylaşmıyorum. Senator Bellefeuille... benim biyografim... asla. O katalog benim. Hem sanki bu onun fikriymiş gibi görünecek."

"Onun fikri."

"Ama benden sonra," dedi Speck, âşıkların öne sürdüğü argümanlar içinde en işe yaramaz olanına sığınmıştı şimdi. "O benden *sonra* geldi. Önce ben vardım."

Lydia, "Evet, öyle," dedi şefkatle, çekip gitmek üzere olan bütün kadınlar gibi.

Speck, "Aramızdaki anlaşmadan memnun olduğunuzu sanıyordum," dedi.

"Öyleydim. Ama henüz onunla tanışmamıştım. Bakın, Yafesçi harekete büyük bir ilgi duyuyordu. Bir gün Kitabı Mukaddes'i açıp bir şey gösterdi, suret yapmanın haram olmadığını ortaya koyan bir şey. Vaiz Kitabı'nda, galiba."

Speck pes etti. "Sanıyorum taksi çağırmaya kalkmanın bir anlamı yok?"

"Burada yok, maalesef, ama alışveriş merkezinde bulabilirsiniz. Kazayı bildirmeniz gerekmiyor mu?"

"Hangi kazayı?"

"Polise yani," dedi Lydia. "Hemen kayda geçirtin. Dosya açtırın. O zaman sigortacılar üzerinde baskı oluşur. Telefon koridorda."

"Sigorta falan umrumda değil," dedi Speck.

"Şoku atlattıktan sonra umrunuzda olacaktır. Tam olarak nerede olduğunu söyleyin bana. Hatırlayabiliyor musunuz? Ehliyetiniz yanınızda mı? Ruhsat? Sigorta?"

Speck koltuğa gömülüp gözlerini yumdu. Lydia'nın numarayı çevirdiğini duyuyordu; sonra da konuşmaya başladığını. Dinledi onu, sesinde gümüş çanlar çınlayan bir Lydia alacaklılarla, galeri sahipleriyle, Cruche'ün başından attığı sevgilileriyle ve bundan en az kırk yıl daha genç bir Senatör Bellefeuille'le uğraşırken Cruche'ün bizzat dinlemiş olacağı gibi.

"Bir kazayı bildirmek istiyorum," diye şakıyordu Lydia. "Kazaya uğrayan şahıs Dr. S. Speck. Şükürler olsun ki sağ atlattı. Vincennes Ormanı'nda, yüksek oktanlı yakıt taşıyan bir tanker yoldan fırlamasına sebep olmuş. Tanker İtalyan plakası taşıyormuş. Dr. Speck numarayı alamayacak kadar sarsılmıştı. Evet, ben gördüm kazayı, ama numarayı göremedim. Yolda bir minibüs vardı. Tek okuyabildiğim 'MI' oldu. Milano demek olmalı. Kazazedeyi tanıdım. Dr. Speck kimi çevrelerde gayet iyi tanınan biridir... Eski bakanlardan Senatör Antoine Bellefeuille'ün yakın arkadaşıdır... evet, öyle." Birkaç dakika daha konuştuktan sonra Speck'in yanına döndü. "Yarın ilk iş sigortacılarla irtiba-

ta geçmelisiniz," dedi. Tekdüze sesli Lydia olmuştu yine. "Doktor raporu alın–ciddi bir duygusal travma atlattınız. Sarılığa yol açabilir. Doktorunuza bunu da yazmasını söyleyin. Yazmak istemezse, yazacak bir doktorun adını veririm size. Sinirsel bir bunalımın eşiğindesiniz. Sahi, polis otomobilinizi bir garaja çekecek. Ne kadar ihmalkâr davrandıklarının kendileri de farkında, tehlikeli bir yük taşıyan yabancı bir aracın Boulogne Ormanı üzerinden son sürat gitmesine izin vermek nedir! İçi çocuk dolu bir otobüse de çarpabilirdi pekâlâ. Paris'in her yerinde o tankeri arıyorlardır şimdi. Aramanız gereken numaraların listesini çıkardım."

Speck son kartını oynadı: "Senatör Bellefeuille, elindeki Cruchelerin Milano'ya götürülmesine asla izin vermez. Ülkeden çıkarılmalarına asla izin vermez."

"Kim–Antoine mı?" dedi Lydia. "Öyle bir verir ki."

Bir mini keki ortadan ikiye kesip bir parçasını Speck'e uzattı. Perişan durumda olan Speck bütün parçayı tıktı ağzına. Lydia tepesinde dikilmiş derinden mırıldanıyordu. "O eski ilahiyi bilir misiniz Dr. Speck–'Bize verdiğin bu gün de sona erdi Rabbim'i?"

Sık sık yaptığı gibi kadının yüzünde bir ironi veya şaka belirtisi aradı Speck–incecik bir ışık huzmesi aradı. İkisi arasında haritadaki o soğuk dikdörtgen süzülüp duruyordu bir tek, bir de Kuzey Kutbu'na doğru yola çıkmış olan Chirico satranç tahtası. Ağaçlar küçüle küçüle çalı oldu, çalılar yosun, yosunlar hiçlik. Speck coğrafi şekiller karşısında yenilgiye uğramıştı.

Kendini hiçbir şekilde doğuştan bahtı kara bir kurban olarak görmemişse de, hayal kırıklığı denen şeyi tatmıştı. Sergilerin battığı olmuştu. Galeriler havaya uçurulmuş, yerle bir edilmişti. Besleyip büyüttüğü ressamlar, birer denizkızı gibi araya giren galericilerin şarkısına kapılıp gitmişti. Kadınlar çekip gitmiş, apaçık ortada olan bir durumu ilmek ilmek toparlama işini bırakmışlardı Speck'e, ki aşkın belirsizlik dolu örgüleri kadar il-

ginç de değildi bu. Hayal kırıklığı ona kuralları öğretmişti: İlki, insan kara habere göz açıp kapayıncaya kadar alışıyordu. Taksi durağına doğru yürürken yağmur yağmaya başladı. Onun zihninde Milano'daki Cruche sergisi açılmıştı bile ve kendisi de bundan olabildiğince yararlanıyordu.

Kasvet dolu yolu gözleriyle taradı; taksi falan yoktu elbette. İşten dönmekte olan birkaç kişi, üstü kapalı bir otobüs durağına sığışmıştı. Hayatlarının aktığı mecra, kendi genetik kaderleri, toplu taşıma araçlarını beklemeye mecbur kılıyordu onları– öngörülmeyecek serüvenlerin aralarına savuruverdiği Speck'ten farklıydılar. Plastik kaplı tarifeye göre Paris'e otobüs saat beşe kadar her yirmi üç dakikada bir, dört ile sekiz arasında her on altı dakikada, ondan sonra da otuz bir dakikada bir vardı. Speck'in saati öğle üzeri bir ara durmuştu, herhalde kaza anında. Korunaklı duraktan çıkıp ıslana ıslana dışarıda dikildi, mağaza vitrinlerine bakındı, birinden birinde saat olabilir diye. Bir iki dakika dikilip porselen bir çay takımına baktı; iki yanında birer duyuru vardı takımın: ELLE BOYANMIŞTIR ve NOEL GELİYOR. Her ikisini de son derece üzüntü verici bulmuştu. Çay takımı, Pompidou Sanat Merkezi'nin röprodüksiyonlarıyla bezeliydi, zaten Fransız tasarımının olmazsa olmaz unsuru olarak yavaş yavaş Eyfel Kulesi'nin yerini alıyordu bu. Gün boyu yaşadığı sarsıntılar yüzeye çıkmaya başlamıştı artık: Süt güğümüne bakakaldı, şaşkınlık içindeydi çünkü saati göstermiyordu güğüm. Otobüsün gelmesiyle bu kafa karışıklığının yerini daha da beter olan bir başkası aldı. Banliyö otobüslerinde ne kullanıldığını bilmiyordu ki: Bilet mi, jeton mu, yoksa aylık kart mı? Otobüs şoförleri banknot kabul eder mi ve nazik bir şekilde paranın üstünü verirler mi, diye merak ediyordu.

"Dr. Speck, Dr. Speck!" Lydia Cruche, düğmeleri iliklenmemiş pardösüsünün etekleri havada uçuşarak, elinde salladığı kırık bir siyah şemsiyeyle karanlıktan fırlayıvermişti. "Siz haklıydınız," dedi soluk soluğa. "Önce siz vardınız." Speck, otobüs

kuyruğuna girdi. "Ciddiyim," dedi Lydia, onu kolundan kavrayarak. "O bekleyebilir."

Speck'in hayal kırıklığıyla ilgili ikinci kuralı kendini gösteriyordu şimdi: Sizi kandıran, mutlaka on saniye gecikmeyle geri dönecektir. Burnunun ucundaki yağmur damlasını silerek, "Ne demek oluyor bu?" dedi. "Ondan önce ben vardım madem, bunun anlamı nedir? İlk masrafları ve katalog maliyetini karşılayıp Parisli eleştirmenlerin yüreğini yumuşatmak, sonra da onun parsayı toplamasını seyretmek mi?"

"İstediğiniz bu değil miydi?"

"Milanolu ahbabınız önce kendisinin olduğunu düşünüyor," dedi Speck. "Yerini bana bırakmayı istemeyebilir–Cruche'ün bütün bağlamı ve dönemi üzerine uzman olan kendi halinde biriyim ne de olsa. Hem siz de Cruche'ün Milano fırsatını kaçırmasını istemezsiniz zaten."

Lydia, "Milano parasal açıdan Paris'ten on kat daha iyidir," dedi. "Eğer konu buysa tabii. Ama konumuz elbette bu değil."

Speck, otobüsün basamağından kadına doğru indirdi gözlerini. "Pekâlâ," dedi. "Öyle olsun."

"Galeriye geleceğim," diye seslendi Lydia. "Yarın orada olurum. Yeni koşulları görüşürüz."

Bilet ücretini herhangi bir sıkıntı yaşamadan ödeyen Speck, otobüsün arka tarafına ilerledi. Vitrinleri boş sokaklara parlayıp duran alışveriş merkezi, korku dolu bir Magritte imgesiydi. Lydia unutmuştu bile onu. Gururuyla oynadıktan, onu mesleğinde soytarı ettikten, fikrini çalıp orası burası çizikler ve çatlaklarla dolu olarak geri getirdikten sonra şimdi Pompidou desenli çay takımına bakıyordu, oyma suret yasağının bunu da kapsayıp kapsamayacağını düşünüyordu belki. Speck birçok kez Miki Fareli peçeteleri sormak istemişti ona. Kendisini ne çok çemberden atlatıp durduğunu düşündü: Tanrı ve siyaset, sonunda da en tehlikeli olanı, kıskançlık. Pencereler açılmıyordu anlaşılan, ama otobüsün tepesindeki kayar panel yüzünün yarısına hava

bahşetmeye rıza gösterdi. Yerinden kalkan Speck, nemli banliyö havasını olanca kuvvetiyle içine çekip bir feryat olarak geri verdi: "Faşist! Faşist! Faşist!"

Otobüste bir Allah'ın kulu da dönüp bakmadı. Görünüşlerine bakılırsa, hayatlarının en güzel pazar günlerini Place de la Republique'teki mitinglerden Place de la Nation'dakilere koşturarak geçirmiş, "Faşist"leri konfeti saçar gibi sağa sola savurmuş insanlardı bunlar. Lydia yavaşça dönerek Speck'e baktı. Şemsiyesini bir zafer kupasını kaldırır gibi havaya kaldırıyordu. Speck ilk kez onun gülümsediğini gördü. Ne demişti Senatör? "Kadının gülümsemesi bir tilkininki gibiydi." Bembeyaz ışıltılar saçan muntazam minicik hayvansı dişlerini Speck de görebiliyordu şimdi.

Otobüs kaldırımdan uzaklaşıp hantal hantal Paris'in yolunu tuttu. Speck koltuğa yaslanarak gözlerini kapattı. Şimdi anlıyordu ayrılırken söylenen o sözü. Ne kadar tuhaf, nasıl da berraklaştırıvermişti zihnini, bütün ayrık otları ile ağaç kütüklerini temizleyip atmış, ölülerle birlikte canlı nesneleri de düzleyivermişti. "Faşist", bir tank taburu gibi ilerliyordu. Bir tek gelecek kalmıştı artık: Temiz, ayıklanmış, yeni şeylerin büyümesi için hazır. Yeni nelerin büyümesi için? Cruche'ün tabii ki–saati vurmuş, vakti gelmiş olan Cruche'ün. Speck, değişim geçirmekte olan umutlarını keşfe koyuldu. "Yeni koşullar," demişti Lydia. Zaten şimdiye dek koşul falan olmamıştı ki. Milanolu büyücü göz kamaştıran bir şeyler vaat etmiş olmalıydı, Alfa Romeo'sunun anahtarından önce bunu sallamıştı herhalde Lydia'nın gözleri önünde. Bu teklife yaklaşacak bir şey bulmaya çalışmak aptalca olurdu. Her şeyi yüzlerine gözlerine bulaştırdıktan sonra Walter'e yeni bir Türk halısı alacak kadar bile para kalmayabilirdi ellerinde.

Ben zaten onun dengi değildim, diye düşündü. Hem de hiç. Gerçi ne yardım almıştı ama kadın–Cruche'ün öte âlemden ziyaretiyle. "Sadece bir kere oldu," demişti, ama kadınlar hep öyle

derdi: "Beni sadece bir kere daha görebilmek istedi. Hayır diyemedim." Yaşayanlar ya da ölüler arasında olsun, iş kafa karıştırmaya ve iki taraflı oynamaya gelince, "sadece bir kere" diye bir şey yoktu. Üstelik sadece göçüp gitmiş olan Cruche değil, bir de kanlı canlı Senatör Bellefeuille vardı işin içinde–"Antoine"; ki on altı yıl boyunca, yani ilk dönemdeki güzelliği sürdükçe, Lydia'nın bütün resimlerini satın almıştı adam. Speck ile Lydia arasında hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı elbette. Hiçbir erkek ikinci kez aynı güveni ve inancı sürdüremezdi. Ellerinde kalan tek şey, ortak noktaları olan hareket alanıydı: Kazanmaya, biriktirmeye ve kârı paylaşmaya ayrılmış bir alan, imanlı ile kuşkucunun, keriz ile dolandırıcının, âşık ile inançsızın el ele yürüyebildiği bir alan. Lydia para konusunda yetenekliydi. Bunu hissedebiliyordu Speck. Bu yeteneğini kullanabilmesi için pek şans verilmemişti ona ve bunun için Speck'ten çok daha uzun bir süre beklemişti.

Gözlerini açınca Paris üzerinde yağmur bulutlarını gördü, bir ışıkla parlıyordu bulutlar–kentin saçtığı kutup ışıklarıyla. Daha iyi bir iklim kuşağına girmekteymiş gibi geldi Speck'e, belirsizlik dolu o boz pusları geride bırakıyor gibiydi, unutulmuş âşıkların ruhları dolaşır derlerdi o pusların içinde. Bu yeni ve arsız ışıltıyı sevinçle karşıladı. Hiç gölgeleme yapılmamış bir çizimin merkezinde görüyordu kendini, bir cins çizgi romanın kahramanıydı o, Lydia'ya boyun eğdiriyor, Henriette'in aklını başına getiriyordu. Neyse ki öyle basit garezlerin seviyesine inecek adam değildi. Lydia ile Henriette, kendi yarattıklarının gemi azıya almasına izin vermiş olan bekâr bir Tanrı'nın tasarımıydı. Ayrık otlarından temizlenmiş geleceğin arazisinde kanat çırpıp duran sarı bir bloknot yepyeni bir sayfa açtı. Sergi herhalde sonbaharda Milano'ya gidecekti şimdi; senatörün yazısı ile biyografik kronoloji arasına bir şeyler karalamak iyi olurdu. Madem seyahate çıkıyordu Cruche, pasaportunu Speck'in otoritesinden almalıydı.

Otobüs son durağına, şehrin kıyısına varmıştı. Speck, diğer bütün yolcular milim milim ilerleyerek kapılara varana kadar bekledi. Yarım blok boyunca dizilmiş taksileri görünce olağanüstü bir ferahlık doldu içine. Yüzü aydınlanmış, hızlı adımlarla taksilere doğru gidiyordu şimdi, ansızın canlanmıştı. Bir dizi esrarengiz sınavdan geçip yeni bir cemiyete kabul edilmiş gibiydi, gerçi bu cemiyetin amacını anlayabilmiş değildi henüz. Daha iki ay önce Mösyö Chassepoule'ün vitrininde kendi gergin tebessümünü görmüş olan Sandor Speck'ten daha aklı başında, daha güçlü, daha bilge bir insandı şimdi. Tam taksilerden birine biniyordu ki ona doğru hamle eden genç bir adam eline bir bildiri tutuşturdu. Speck kapıyı kapattı, gideceği yeri söyledi ve hâlâ elinde tutmakta olduğu bildiriye baktı. Pembe renkli ucuz kâğıda kaba saba basılmış olan bildiride şöyle diyordu:

FRANSIZLAR!
AVRUPA UĞRUNA SAVAŞA
ALMAN-AMERİKAN-İSRAİL
HEGEMONYASINA KARŞI!
Almanlar Almanya'ya!
Amerikalılar Amerika'ya!
Yahudiler İsrail'e!
Gerçek Bir Avrupa İçin, Tek Avrupa İçin,
Avrupa Karşıtı Hegemonyaya Ölüm!

Speck ne olduğunu anlamadan bakakalmıştı buna. Bu bir Chassepoule bildirgesi miydi, yoksa anti-Chassepoule bir talep miydi? Anlamak mümkün değildi. Bir örgüt ismi falan görme umuduyla kâğıdı çevirir çevirmez ne aramakta olduğunu unutmuştu bile. Kâğıdı evrak çantasına tıkıp, dur kalk yol almakta olan taksinin sarsıntısından fırsat buldukça yazmaya koyuldu.

"Hubert Cruche'ün içgüdüsel bir seziyle görmeyi başardığı gereksinim, birleşik bir Avrupa'nın Atlantik'ten itibaren... Cruche'ün, partizan politikanın şaibeli sularından uzak durmuş ol-

ması onun... her ne kadar masumane coşkusuyla yanaştığı kimi kıyılarda... erken döneminde tanıştığı genç idealist A. Bellefeuille, geleceğin devlet adamı olarak kaleme aldığı makalesiyle iz bırakarak... ressamın eşi ve en güvenilir eleştirmeni ile yakın işbirliği içinde... ve şimdi de ölümünden sonra... Paris'te planlanmış olan bu retrospektif, aşağıda imzası bulunan uzman eliyle yine bu şehirde gerçekleştirilmekte olup... oradan İtalya'ya, sınırları içinde sanatın..."

Bunda karar kılmış olduğuma göre, diye düşündü, bunun altına atacağım imzamı: "Hazırlayan: Sandor Speck." Paris'in ışıl ışıl, ıslak sokaklarına gülümserken, Cruche ile birlikte, bir zafer edasıyla Alpler'i aşıyorlardı.

Baum, Gabriel, 1935-( )

AUGUST AMCA

1960'ların başında, Gabriel Baum'un hayatta kalmış olan tek akrabası, August Amca, Paris'te ortaya çıkıverdi. Bunda rastlantısal bir yan yoktu; uzun yıllar önce Gabriel adına yapılmış bir araştırma talebine yanıt veren Uluslararası Kızılhaç örgütü, sonunda Gabriel'i Montparnasse'ta, amcasını da Arjantin'de bulmuştu. Gabriel, amcasını "öteki Baum" olarak düşünürdü, çünkü ikisinden başka kimse kalmamıştı. Gabriel'in annesiyle babasının tersine August Amca, vaktinde uzaklaşmıştı Avrupa'dan. Rosario ile Santa Fe'de garajları, Buenos Aires'te işhanları vardı. Bir ağaç, kendisine bakarak yapılan çizimden ne kadar farklıysa, o da Gabriel'den o kadar farklıydı; yine de Gabriel, pekâlâ kendi geleceği olabilecek yaşlı bekâra dair bir şeyler görüyordu onda.

Gabriel yirmi beş yaşındaydı şimdi; Cezayir'de yirmi ay geçirmiş, kısa bir süre önce de Fransız Kara Kuvvetleri'nden terhis olmuştu. Amcasının gelişinin haberi, iki yüz kişi kapasiteli bir tiyatroda, J. K. Huysmans hakkında kendisinin de rol aldığı bir oyun sırasında ulaştı ona. Oyun, Huysmans'ın asık suratlı doğalcılıktan mistik Hıristiyanlığa yönelişini açıklıyordu. Gabriel'in, "Ama Joris Karl, insana derinlemesine işleyen psikolojik sözler yazmıştır," repliğine ek olarak dört beş şey daha söylemesi gerekiyordu.

İki Baum, Gabriel'in amcasının kalmakta olduğu Bristol'da akşam yemeği yedi. Gabriel'in bir karara varması çok uzun sü-

rünce amcası ikisi için de sipariş verdi. August Amca Almanca ve İspanyolcanın yanı sıra büyük, havalı otellerin spaları ile lobilerinde işitilen cinsten renksiz ve temkinli bir Fransızca ve İngilizce konuşuyordu. Giysileri eski moda Britanya malı; saati ile bavulu İsviçre'dendi. Görgüsü terbiyesi ise Almandı; savaş öncesi–yani 1914 öncesi–Alman. Gabriel için amcası, artık modası geçmiş bir toplumsal gizemi saklar gibiydi; oysa hâlâ sağ olan bir iki Orta Avrupalı onu Avrupa gemi enkazının kaskatı, ödün vermez bir kalıntısı olarak tanımlamakta hiç güçlük çekmezdi.

Yaşlı adam Gabriel'i yakından inceliyor, öksüz ve yetim kalan yeğeninin ne şekilde yetiştirilmiş olduğunu anlamak için gözlemliyordu; ekmeği koparıyor muydu, kesiyor muydu bakalım, hem kuşkonmaza ne derece özgüvenle yaklaşmaktaydı. Genç bir Baum keşfetmiş olmaktan kesinlikle memnundu, hatta belki de Gabriel'i, ihtiyarlık günlerini şenlendirmek için Tanrı eliyle gönderilmiş bir evlatlık, Baum garajlarını bırakabileceği bir vâris olarak görmüştü; öte yandan, sırf ona "Amca" diyecek biri olsun diye herhangi bir Baum istemediği de açıktı.

"Benim bir adım var," dedi Gabriel'e. "Korumam gereken saygıdeğer bir adım var. Merhum babama borcumdur bu." Kendi adını kastediyordu gerçekten: August Ernest Baum, d. Potsdam 1899-.

Yemekten sonra, herkesin alçak sesle konuştuğu yemek salonunda uzun süre oturup konyak içtiler. Her şeyi amcası ödüyordu.

Amca, "Annenle baban evlendiler mi sonunda?" diye sordu. "Çünkü babanın gerçekten onunla *evlendiği* yolunda hiçbir bilgi almadık."

O zamanlar Gabriel her dem sağlıklı ve sakin görünürdü kendi gözüne. Koyu renkli gür saçları, şaşırtıcı ölçüde dingin bir alına bukleler halinde düşerdi. Sadece iki konuda şikâyeti vardı ve onların da sözünü etmezdi hiç. İlki nefesiyle ilgiliydi, başka insanlar gibi otomatik olarak nefes alıp veremiyordu.

Bazen kendini tuhaf ve hasta hisseder, sonra kalbiyle akciğerlerinin bir an durduğunu, nefesi tutulup kaldığı için çalışmaz olduğunu fark ederdi. Bu öyle felaket falan getirmiş değildi gerçi. İkinci şikâyeti ise ona musallat olan veya belki içine yerleşmiş olan bir çocuktu–kendisinin ufak, görünmez bir versiyonu olan bir Gabriel. Bu çocuğun yaralanmış gururunu onarmak, zaman ne kadar kıt imkânlar sağlamış olursa olsun hayatla ilgili taleplerini karşılamak hep kendi yükümlülüğüydü, onun hesaplarını kapatmaya düşünmeden söz vermiş bulunuyordu bir kere, alacak ile vereceğin asla uyuşmadığını daha kavramadan önce. Amcasının şaşırtıcı sorusu ve hemen ardından yaptığı açıklama, bu yabani çocuğu uyandırıvermişti ve şimdi çocuk Gabriel'in yüreğine bir tokmakla vurup duruyordu.

Dikkatini şişeye yoğunlaştırdı Gabriel–şu koyu renkli şişelerden birine, hani üzerlerindeki etiketlerde, ismi haritadan silinmiş şehirlerde düzenlenen, kimsenin duymadığı birtakım fuarlarda kazanılmış altın madalyaların sureti bulunur: Breslau 1884, Dantzig 1897, St. Petersburg 1901.

"Sadece bir kere gördüm anneni, o zaman da kesinlikle evli değillerdi," diye devam etti amcası. "1930'da, çok sıcak bir sonbahar mevsimiydi. Baban, hiciv şiirleri yazarak hayatını kazanacağını ilan edip üniversiteyi bırakmıştı. Babam neler oluyor bir bakayım diye Berlin'e göndermişti beni. *Olan*, annendi. Elbisesi kısa kolluydu. Çorap giymemişti. Kurmalı bir ayısı vardı, durmadan onu kurup masanın üstünde dönmeye bırakıyordu. İflah olmaz ölçüde gençti. 'Bunun sonuçlarını düşündün mü hiç?' diye sordum babana. 'Diploman olmayacak. Hayat boyu düşük kademe işlerde çalışacaksın. Babanın kapısı sonsuza dek suratına kapanmış olacak. Peki ya *o*? Bir mirasa falan mı kondu? Babası seni evlat mı edinecek?' Kızın şan dersleri aldığı söyleniyordu," diye ekledi, sanki bu çok yanlış bir şeymiş gibi.

"Kessene şunun sesini," diye emretti küçük Gabriel, ama Gabriel o sırada nefes almaya uğraşıyordu.

"Ben her şeyimi ve herkesi kaybettim, ama yine de bir adım var," diyordu amcası. "Koruyup savunmam gereken saygıdeğer bir adım var. Evlilik belgelerinin daima bir yerde izi bulunur. Nüfus dairesi bombalanmış olsa bile. Belgeleri geride bırakıp gitmiş olsalar bile. Onları son gördüğünde kaç yaşındaydın?"

"Sekiz," dedi Gabriel, kontrolü ele geçirmişti tekrar.

"Beraber miydiler?"

"Elbette."

"Veda edecek zamanları oldu mu?"

"Beni bir komşuya bıraktılar. Komşu geri geleceklerini söylemişti."

"Nerede oldu bu?"

"Marsilya'da. Bizim Alsacelı olduğumuz söylenirdi, ama Fransızcaları yanlış gelirdi kulağa. İnsanlar benim okula gitmediğimi fark etmiş. Biri ihbar etmiş onları."

"Yanlış geliyormuş kulağa!" dedi amca. "Üniversiteyi bıraktığı andan itibaren her şey yanlıştı zaten. Korkunç bir hikâye bu," dedi biraz durduktan sonra. "Çoğu hikâyeden daha kötü değil belki, ama yine de korkunç. Neden, neden beklemiş son dakikaya kadar? Madem Marsilya'ya kadar varmış, hemen bir tekneye atlamaktan onu alıkoyan neymiş?"

"O bir eylem adamıydı," dedi Gabriel.

Amcası bir Baum daha istiyor olsa bile aklı başında bir tane istiyordu. "Benden çok daha gençti," dedi. "1930'dan sonra hiç görmedim onu. Kendi yoluna gitti. Savaştan sonra ailenin izini sürdüm. Herkes ölmüştü–kamplar, intiharlar, yaşlılık. Ona ne olduğunu ise hiç kimse bilmiyordu. Ortadan kaybolmuştu. Tabii olaylar yabancı bir ülkede geçiyordu bir de. Sadece Almanlar doğru dürüst kayıt tutmuş. Keşke şu evlilik konusunda bir şey biliyor olsaydın. Gayet iyi biliyorum ki merhum babam ailede bir piç istemezdi."

August Amca Nice, Lugano ve çok değişmiş bulduğu Venedik'i de ziyaret ettikten sonra Güney Amerika'ya döndü. Yılda

bir kaç kez Gabriel'e uzun mektuplar yollardı, ender olarak cevap alması onu bu huyundan vazgeçirmedi. Yeğeninin hayatına sağlam, pozitif bir yön vermesi ve her şeyden önce şu Paris'ten çekip gitmesi için ısrar ediyordu, onun gözünde mültecilerin mola verdiği bir duraktan başka bir şey değildi o şehir. Manevi iklimi apatiye ve çürümeye davetiye çıkarıyordu.

Gabriel, amcasından gelen mektupları, Montparnasse tren istasyonu yakınındaki La Méduse adlı *bar-tabac*'ta okurdu. Televizyon için oyuncu ve figüranlar genellikle buradan toplanırdı; kimse bunun nasıl olup da böyle yerleştiğini hatırlamıyordu. Gabriel genellikle kapının sağ tarafındaki bir masada, sırtını pencereye verip yüzünü bara dönerek otururdu. Fıçı bira veya kahve içer, başka müşterilerin giderken bıraktığı dergilere göz atardı. Amcasının mektuplarından birinden başını kaldırdığında barın arkasındaki aynadan puslu pencereyi gördü. Kir pas dolu kış sisleri arasından sıcacık parlıyordu neonlar–evinin ışıkları.

Amcası, varını yoğunu zararına elden çıkardığını ve Güney Afrika'ya yerleşmeyi düşündüğünü yazmıştı. Ancak fikrini değiştirmiş olmalıydı, çünkü bir sonraki mektubunda emeklilik hayatını anlatıyor, bir golf sahası yakınında oturduğunu ve Gabriel'e sık sık sözünü ettiği bir kâhya kadının kendisine bakmakta olduğunu söylüyordu–ilk kez bu mektupta böyle birinden bahsetmişti. Kalp krizi geçirdiği için yazmak yorucu geliyordu artık. Kâhya kadın iletiyordu haberleri. İspanyolca bilmeyen Gabriel, hiç değilse neden bahsettiğini anlamaya çalışırdı. Mektuplar "Anna Melendes" diye imzalanıyordu, sonra "Anna Baum" oldu.

Gabriel, banliyö semtlerinden birindeki kültür merkezinde bir sezonluk Brecht oyununda rol alırken amcasının ölüm haberi geldi. *Kafkas Tebeşir Dairesi* ile *Cesaret Ana*, görünüşe göre pek istemedikleri halde otobüslerle oraya taşınan öğrencilere ve fabrika işçilerine dönüşümlü olarak sahnelenmekteydi. Gabriel, August Amcasını, onun inatçılığını ve gururunu

düşündü, yürekten yasını tuttu. Amcasının kendisine bıraktığı zarfı açma zahmetine ise girmedi, içinden bir çek çıkmayacağından emindi.

Baumlar için dikilmiş bir taş bile yoktu, o da bir tane uyduruverdi. Mermer yüzeyine şunları yazdı:

Muhtelif Baumlar:	Ölümü
Baba:	1909-1943 (muhtemelen)
Anne:	1912-1943 (muhtemelen)
Amca:	1899-1977
Gabriel B.:	1935-( )

Bu son adın altına bir çizgi çekti, yani her şey orada bitiyordu. Ancak bu çizginin, Baum sorununa bir son vermek şöyle dursun, yeni bir güçlük yarattığını fark etti: Bilmeyen biri görse, bütün bu tarihler ile isimlerin çözüm bekleyen denklemler olduğu duygusuna kapılırdı. Ölüler ile yaşayanları toplayarak veya yaşayanları ölülerden çıkararak bir sonuca ulaşması gerekiyordu.

Bir sıfır yazmayı düşündü, ama muhtelif Baumlar artı diğer dördünün toplamı sıfır etmiyordu. Amcası ölmekle toplam Baum sayısını azaltmamış, bir şekilde artırmış oluyordu. Ayakları finiş çizgisinde ve arkasında sayılmamış Baumlar ile Gabriel, değişken bir nicelikti: Bir süre Baumların sonuncusu olmuş, sonra Baumlar ikiye çıkmıştı. Şimdi yine bir taneydi.

Başkası çıksın bunun içinden, diye düşündü sonunda–kendisinin tanımadığı bir başkası, belki henüz doğmamış biri. Ailenin anısına diktiği taş da bu süre boyunca onun zihninde, yani asla kaybolmayacağı veya çalınmayacağı tek yerde kalacaktı.

GABRIEL'İN LISELOTTE'Sİ

Gabriel'in amcasının ziyaretinden kısa bir süre sonra Paris'te ansızın olağanüstü güzel bir Alman kızlar kuşağı çiçek açıverdi. İlk

ve son kez olacaktı bu–rengârenk tek bir bahar. Oraya gelmişlerdi, çünkü babaları ya ölmüş ya da sürgünde unutulup gitmişti. Bazıları Gabriel'i çekici buluyordu–Gabriel de Gabriel'di yani, kara lüleler, dingin alın çizgileri–o da belli belirsiz bir görüntüye, sanki tanıdık gibi gelen bir çehreye çekim duydu.

O sıralar Gabriel, herkesin hayatının üç aşağı beş yukarı aynı olduğunu sanırdı hâlâ, yarısı çözülmüş bir bulmaca gibi. Hep tanımlar ve yeni çözümler peşindeydi. Oysa onlara yaklaştıkça görüyordu ki başkalarının hayatları bulmaca değil, belli bir kodla yazılmış birer problemdi ve hiçbir yerde benzer iki hayat bulmak mümkün değildi.

Sonunda bu güzel kızların hepsi, doğru düzgün işleri olan doğru düzgün genç erkekler tarafından toplanarak yuvalarını buldular. Her birinin iki çocuğu olmuştu, herhalde şimdi saçlarındaki akları boyamakla meşguldüler. (Gabriel kendi saçını mümkün olduğunca kısa kesiyordu, seyrelmiş olduğu için.) Evli bir adam yüzünden kendini Seine'e atan ama yüzme bilen Freya'yı hatırladı, sonra kürtaj olacak diye iki üç kişi aralarında para toplayıp yardım ettikleri Barbara'yı ve Alsace'a gidip yabancı olduğu anlaşılmadan önce az daha Yukarı Ren Güzellik Kraliçesi olarak taç giyen Marie'yi. Gabriel'in hafızası, arka arkaya birçok ismi atlayarak onu Liselotte'siyle yüz yüze getirdi. Ölmüş bir adam ile fahişelik eden bir ananın kızı (ki bu, standart bir biyografi gibiydi o aralar), au-pairlik serüvenine atılmıştı, kültür aracılığıyla ruhunu arındırmaya çalışıyordu, öğleden sonraları Parc Monceau'da şiir kitapları okurken görülebilirdi, harfleri sıkışık nizamda basılmış, ciltleri özensiz yapılmış bu kitaplar belli bir kültürel otoritenin garantisini sunuyor gibiydi. Boynunun kavisinde bir narinlik vardı kızın. Olur da gözaltına alınıp mahkemeye çıkartılmadan tutulursanız, ezberinizde bir şiir antolojisi bulunmasının akıl sağlığınızı koruyacağını duymuştu bir yerlerden. Garibim Liselotte, kendi akıl sağlığı desteği hiçbir zaman

"*Le ciel est, par-dessus le toit, Si bleu, si calme!*"* dizelerinin ötesine geçmemişti oysa, kitabı dizlerine koyar, parmağıyla takip ederdi kelimeleri.

"Kim gözaltına alacak seni?" diye sormuştu Gabriel.

"Belli mi olur?"

Eh, doğru diyordu aslında. Kızı bir yerlerde daha iyi bir kariyerin bekliyor olabileceğini düşünen Gabriel, denemesi için başka dizeler verdi ona. Denedi o da: "Gecelerden *bu gece* mi öleceksin *sen*?" "Gecelerden *bu gece* mi öleceksin sen?" Kızın oturup bu soruyu sorduğu Parc Monceau meydanının etrafında Gabriel yeşilin altı, yedi, sekiz tonunu sayıyordu. Kızı görmeye gitmek için 84 numaralı otobüse binerdi–oysa mecbur kalmadıkça Montparnasse'tan dışarı çıkmamış, otobüs güzergâhlarını da, sokak adlarını da öğrenmeye zahmet etmemişti. Her şeye burun kıvıran eldivenli kadınlarla, bilmem hangi savaşın anısına şerit şerit kurdelelerini takmış ihtiyar adamlarla birlikte Seine'i geçerdi Liselotte uğruna. Aşk sayesinde dilini geliştirmeye çalışan Liselotte, artık kendisiyle Fransızca konuşmasını istiyordu ondan. Gabriel'in hayat hikâyesini dinleyip ezberlemiş, en ufak bir hata yapmadan ona tekrarlıyordu. Gabriel ise asla bir Almanla evlenmeyeceğine söz vermişti çocuk Gabriel'e; ama iş o kadar basit değildi, tuhaf bir şekilde Liselotte, *yeterince* Alman görünmüyordu.

Kızın ezberlediği dizeler boşa gitti. Gabriel'in onu tanıştırdığı yönetmen de Liselotte'nin Almana benzemediği kanısındaydı. Speyer civarından çıkma kahverengi gözlü Katolik kızlardan biriydi o. Gabriel için dua ediyordu, ama dualardan sonra Gabriel'in hayatı yine önceki gibiydi. Sesinde bir tutukluk vardı, kekemeliğe yaklaşan bir şey; Gabriel'e kendisiyle evlenmek isteyip istemediğini sormaya çalışmış, ama takılıp kalmıştı. Gabriel demişti ki kendi kendine, Liselotte Pfligge olduktan sonra Li-

* "Gök öyle mavi, öyle durgun,
Damlar üzerinde!" Paul Verlaine; Cahit Sıtkı Tarancı çevirisi. - ç.n.

selotte Baum olmaktan hoşlanmayabilir. Liselotte'nin üvey babası Wilhelm Pfligge–İsviçre asıllı olduğunu söylemişti–ona tecavüze yeltenmişti; yine de adını taşıyordu adamın. Evlenirken isim değiştirme âdeti tersine olsaydı, diye düşünmüştü Gabriel ve kendisinin Gabriel Pfligge olması gerekseydi, sakınmadan yapardı bunu, en kötü ihtimalle kitabına uydururdu. Belki Wilhelm Pfligge'ye "Baba" demesi beklenecekti. Baba Pfligge'yi bıyıklı canlandırıyordu gözünde, kulaklarında tuhaf benekler, spor ayakkabılarıyla yaylana yaylana yürüyen, Gabriel'in kulağına dudaklarını değdirerek konuşan biri olarak. "İkimiz de çok seviyoruz ha Liselotte'yi?"

Gabriel bunu geliştirdikçe geliştirir, Baba Pfligge'ye gittikçe daha abuk sabuk laflar ettirirken, Liselotte aşktan da, kültürden de, au-pairlik macerasından da vazgeçip ülkesine döndü. Gabriel onu Gare de l'Est'e kadar götürüp iki bavulunu vagondaki üst rafa yerleştirdi. Sonra inip boz renkli platformda dikilerek, trenin onu alıp uzaklara götürüşünü izledi. Flulaşıyordu tren, Gabriel sanki Liselotte'nin gözyaşlarının arkasından bakıyor gibiydi. Bir süre mektuplar geldi Liselotte'den, ormanın gittikçe daha derinlerine girmekte olan bir çocuğun ardında bıraktığı izler gibi. Bu izin ardına düşmeli miydi, karar veremiyordu; o daha karar vermekle uğraşır ve karar veremezken iz kayboldu ve Liselotte'nin arkasında bıraktığı patikayı ot bürüdü.

RÖPORTAJ

Gabriel'in amcası, artık mektup yazamaz hale gelene kadar lüzumsuz nasihatlerle başının etini yemişti. Bunların çoğu para pulla ilgiliydi. Gabriel'in, babasının evlilik sertifikasını bir türlü bulamaması yüzünden (aslında hiç aramamıştı) amcası Baum mülklerini gönül rahatlığıyla ona bırakamıyordu. Bu yüzden Gabriel başının çaresine bakmak durumundaydı. Büyük, hayırlı bir uluslararası firmada bir iş bulması için yalvardı Gabriel'e. O

zaman sürekli gelir güvencesi olur, Fransız sosyal güvenlik bürokratları onunla ilgilenir ve altmış beş yaşına gelince her yıl eline belli bir para geçerdi.

Gabriel'in otuzuncu yaş gününde amcası, "Bundan sonraki adımın altmış beş," diye uyarmıştı onu.

Gabriel'e "Alman parası" denen gelirden talep etmesini öğütlüyordu, oysa Gabriel'in ana babası hiç iz bırakmadan ortadan kaybolmuştu; bir gemiye atlayıp Tahiti'ye gitmiş olmadıklarını kanıtlamanın yolu yoktu. Gabriel'in gücü, banknotları bir çocuğun yaşadığı çaresizliğe eşitlemeye yetmezdi ki. Amcası Cezayir Savaşı'nı çıkardı bu sefer. Gabriel'e bunun için maaş bağlanması gerekiyordu elbette, öyle değil mi? Hayır, değil. Savaş ilan edilmemişti ki hiç. Gabriel'in orada katıldığı şey, uzun bir taktik tatbikattı ve buna karşılık eline geçebilecek tek şey deneyimdi.

Cezayir için maaş bağlatma meselesi Gabriel'in başına bela oldu. İş başvurusu için formlar doldurmak zorunda kaldı, bunlarda "askeri yükümlülüklerini yerine getirdiğine" dair güvence isteniyordu. Bazen, onun zaten orduya alınmamış olduğunu varsayıyorlardı kafadan. Bunun için hiçbir mantıklı gerekçe yoktu; Gabriel, böyle düşünmelerine sebep olan şeyi tahmin etti: "Mesleği: Oyuncu." Döndükten sonra da savaşa ilgisi devam etmişti. Bir maçın ancak yirmi dakikasını oynamış da sonucunu öğrenmek istermiş gibiydi. Çıkarabildiği kadarıyla sonuç berabereydi. İşin heyecanı sönmüş, kimse artık dergilere ve haftalık siyasi gazetelere ne koyacağını bilemez olmuştu. Kimi gazeteciler, Gabriel'in ilgisini, Bretanya bölgesinde enginarda görülen üretim fazlasına çekmeye çalışıyor; kimileri de Roma'dan başlayarak yayılan yeni ekümenik ittifakın aslında Fransız kurumlarına yönelik bir saldırı olduğunu öne sürüyordu. Gabriel şüpheliydi bundan. Kendisine bağlanacak maaşla ilgili bir haber ararken Batı Avrupa tüketim toplumu ve tam istihdamın Fransa'da açtığı manevi yaralar hakkında bilgilendi. İşi olmadığı za-

manlarda kâğıt peçete ve çamaşır makinesinin mutsuzluk getirdiğini söyleyen insanların hikâyelerini okuyordu.

La Méduse'deki müşterilerin çoğu televizyonda bir rol için yapılacak çağrıyı beklemekteydi. Geriye kalanı da mülteciler, şairlerin dul karıları ve aldıkları bursun üstünü tamamlayacak bir iş arayışındaki yabancı öğrencilerdi. İçkinin daha ucuz olduğu bar kısmında, Gabriel'in bekâr öksüzler olarak düşündüğü ikinci kuşak göçmen oyuncular toplanmıştı. Gabriel'in aksine bütün dünyayı gezmişti onlar–dilini anlayamadıkları Brezilya'dan, ikliminden yakındıkları New York'a ve yiyeceklerin hayal kırıklığı yarattığı İsrail'e kadar. Şimdi de polisinden nefret ettikleri Paris'teydiler.

Bazen Dieter Pohl otururdu Gabriel'in masasına. Gabriel'in yaşında–otuz–bir Bavyeralıydı ve İşgal filmlerinde oynuyordu. Er olarak başlayan Dieter'in rütbesi teğmenliğe yükselmişti ve yakında yüzbaşı olmayı bekliyordu. İki tane sağlam yüz ifadesi vardı, biri zafer, biri yenilgi için. Uygun adım yürürken keskin bakışlarını göğe diker, bir atmacayı gözden kaybolana kadar izliyormuş gibi görünürdü. Bazen de bir dürbünü bastırırdı gözlerine. Yenilgi anında postallarına bakardı. Başı sargılı halde esir alınıp uygun adım yürütülürken de görüldüğü olmuştu. Esir alınma sahnesi son bölümdeydi. Kurban olarak kadroya alınan Gabriel genellikle ilk bölümde gözden çıkarılıyordu. Hızla yok olması, o dönemi bilemeyecek kadar genç olan izleyicileri tarihsel bağlama hazırlardı.

İşte o günlerden birinde, Fransız baş yazarlarında Batılı refah toplumunun yıkıcı boyutu konusundaki teyakkuzun doruktа olduğu dönemde, adının Briseglace olduğunu söyleyen bir adam bara dalmış, tanımadığı insanlara ve yabancı ülkelerden kimselere, yoksulluktan memnun olup olmadıklarını sormaya başlamıştı. Gazeteci olduğunu, karısının bir psikiyatrist için kendisini terk ettiğini ve sevgilisinin de sokağın sonundaki bir sinemada bilet kestiğini söyledi. Montparnasse tren is-

tasyonunun yıkılıp yerine karanlık bir kule dikileceğini anlattı; kimse inanmadı ona. Şark işi sarı bir kumaştan yapılma kravat takmıştı. Giysileri, bir manastırın dikiş makinesinde rahibeler tarafından dikilmiş gibi duruyordu. Gabriel ve kuşağı siyaha yönelmişti çoktan: siyah kazaklar, siyah deri ceketler, yumuşak siyah botlar. Saç kesimleri hâlâ askerlikten ve sömürge savaşlarından dem vuruyordu. Briseglace'ın ağarmaya başlamış darmadağınık lüleleri; şekilsiz ve rüküş, hatta tuhaf bir şekilde kadınsı olan pardösüsü; kir pas içindeki parmakları ve ucuz sigaraları; karamsarlığı, cüretkârlığı ve yoksulluğun manevi üstünlüğüne inancı ise dosdoğru 1940'lardaki Quartier Latin'den çıkmıştı. İşgal'di o; Kurtuluş'tu da. Gençliği nasıl geçmiş olursa olsun, Dieter ile Gabriel'in rol aldığı filmleri yüreğinde yabani otlar gibi büyütmüş durmuştu. Gabriel'in onu görünce tek hissettiği, yaşlılığın nasıl bir şey olduğuna bakarak kapıldığı tiksinti oluyordu.

La Méduse'ü dolduran koyu renk giysiler buraya silahlı milislerle dolu bir karargâh havası veriyordu ve modası geçmiş sivil Briseglace, hiçbir davayı temsil etmeden düşüvermişti mekâna. Aslında deri ceketler, hiç dinmeyen endişelerini örtmekteydi sadece. Bazıları Briseglace'ın CIA'den olduğunu düşünürken, bazıları da dehşet verici işlere imza atmış bir KGB ajanı görüyordu onda. Öksüzler ise oturma izinlerinin sahte olup olmadığını kontrole gelmiş bir müfettiş olduğundan emindiler. Oysa sorduğu sorulardan ancak bir tane aklı başında sonuç çıkıyor, o da bu sonucu doğrulamaları için yalvarıyordu: Yoksul oldukları için özgür, özgür oldukları için de mutluydular.

Yakın tehlikenin geçtiğini gören yabancı uyruklulardan birkaçı yerine oturdu ve dik durdu, ilk dehşet duygularının ne ölçüde derin olduğuna göre ya kayıtsız ya da gücenmiş görünüyorlardı. Dieter, manevi doyum ve maddi rahatlık getiren, üstelik kamuoyuna tarih duygusu aşılayan bir meslekte mutlu olduğunu ilan etti. Bardakilerden birkaçı da turist olarak tanıttı

kendini, kısa süreliğine Paris'teydiler, rahat otellerde kalıyorlardı. Biri, futbol yıldızlarına ödenen yüksek ücretlerden söz etti. Bir başkası, İsa'nın kişisel zenginlik konusunda söylediklerinin net olmadığını ancak insanı rahatlattığını söyledi. Briseglace bunların hepsini not etti. Kahvesini öderken bir de fatura istedi, masraf gösterebilmesi için gerekliydi. Onunla hiçbir şekilde muhatap olmamaya karar vermiş olan Gabriel *Paris-Match*'ın sayfalarını çeviriyordu.

Altı hafta sonra Gabriel, haftalık bir sol derginin sayfalarında "Batı Avrupa'da itilmişlerin sözcüsü Gabriel B." olarak geçecekti.

"İlk öğrendiği dil Almancaymış," diye okudu Gabriel. "Kendisine yol gösterecek bir politik motivasyonu olmayınca amaçsızca dolaşmaya başlamış ve sonunda Montparnasse'ta, kahve makinelerinin hüzünlü aroması içinde bulmuş kendini. Yemeklerini Yahudi mahallesinde, Jo Goldenberg'de, La Rose d'Or'da mı yediğini sanıyorsunuz? Asla. Gabriel B.'yi Wienerwald'de dana pirzolası kemirirken, Tannhaüser'de patates köftelerini götürürken bulacaksınız. Gabriel B. için bu acayip beslenme tarzı ilk anılarından birini oluşturuyor, bebeklik çağından on iki yaşına dek." Gabriel "Yedi," diye titizlikle düzelttiyse de artık çok geçti, basılmıştı bile. "Bu yakışıklı Bohemya Prensi, öldürücü bir yaş olan otuza basmış bulunuyor. Ne yapabilir? Nereye gidebilir? Zengin Alman cumhuriyetinden gelen vicdan parası sayesinde sigarasını alabiliyor. Kötü günlerden çıkıp iyi günlere geçiyor, o günlerin farkına varamadan. Batı Avrupa tüketim toplumu, ekonomik bir durum olmaktan çok bir ruh halidir."

Gabriel, Bohemya Prensi ile ilgili kısmı iki üç kere okudu. Wienerwald'in neresi olduğunu merak etmişti. Yazıya eşlik eden resimde Dieter Pohl vardı, tanınmasın ve kimliğinin açık edildiği bahanesiyle dergiye dava açmasın diye gözlerine bant çekilmişti.

Hiçbir açıklama bulamıyorlardı; Dieter resmini çektirmediğinden emindi; Gabriel'in ise hiç ağzını açmadığından şüphe-

si yoktu. Yazıyı August Amcası'na yollamak geçti aklından, ama amcası, tıpkı kurmalı ayı gibi bunun da düpedüz saçmalık olduğunu düşünürdü. Dieter, Bavyera'daki akrabaları için yarım düzine aldı dergiden; ilk defa bir yerde resmi basılıyordu.

Gabriel'in iki gerçek savaşta (birine başka bir şey dense de) ölümden kurtulmuş olması, bilinmeyen güçlere hürmet duymayı öğretmişti ona. Belki de Briseglace, ona yönünü göstermek için gönderilmişti. Belki adam bir gün yine çıkıp gelecek, aslında gazeteci falan olmadığını, Gabriel'e zarar vermek için değil, onun kesin biçimde güvenliğini sağlamak için böyle bir numara yaptığını itiraf edecekti.

Böyle bir şey olmadı tabii. Briseglace bir daha La Méduse'de görünmedi. Röportaja tepki veren yegâne kişi ise Dieter'in Helga adlı kuzeni oldu. Fransızcayı pek iyi anlayamıyordu ve bir bölümde Dieter'in yeterince beslenemediğinin anlatıldığını sanmıştı. Teneke kutuda bir miktar çok iyi cins zencefilli kek gönderdi ve eşyasını toplayıp eve dönmesi, kendisine bakacak bir kadın bulması için yalvardı ona–ki bu da ilk yalvarışı değildi.

HUZUR BOZAN SÖYLENTİLER

Gabriel, yaşı ilerleyip de saçları döküldükçe, kilo alıp daha çok düşünceye daldıkça, hâlâ Montparnasse'ta gördüğü birkaç bekârla ters düşer olmuştu. Hayatlarının baharı saydıkları 1960'larda kalmıştı hepsi, oysa o zamanlar da hiçbiri o kadar genç değildi. Herhalde ana babalarını artık kaybettikleri ve çocukları da olmadığı için zamanı ölçecek bir şey kalmamıştı ellerinde. Gabriel'e göre o yıllar, herkesi diken üstünde oturtan ve huzursuz hale getiren bir güney rüzgârı gibi esip geçmişti. Beklentileri ne kadar soğumuşsa o kadar istikrarlı olmuştu arkadaşları. İyi uyuyorlardı, işsizlik çeklerini homurdanmadan bozduruyorlardı, dökülmüş yaprakların savrulduğu bulvarlarda geziniyor ve devrim çağrılarına kulak asmıyorlardı, hâlâ sadece

on bir franga bilet satan sinemaların önünde sakin sakin kuyruğa giriyorlardı. O sinemaların içinde ise koltuklar ile halılar ağır ağır küflenip çürümekteydi. Bilet gişesinin önünde dalgalanan kuyruğun yarısı muhtemelen işsizlerden oluşuyordu. Gabriel'in arkadaşlarının tercih ettiği filmlerde kadınlar hiçbir engel çıkarmaz ve sorun yaratmaz, ya çıplak ya gece elbisesiyle görünürlerdi.

Gabriel de uyanık olduğu saatlerin büyük kısmını böyle geçiriyordu artık–aylaklık ederek değil, ama tümüyle yaşadığı ana odaklanarak.

Arap-İsrail Savaşı'ndan kısa bir süre sonra La Méduse'e bir duyuru asılmıştı: EKONOMİK DURUM NEDENİYLE KİMSENİN TEK SİPARİŞ İLE OTUZ DAKİKADAN UZUN OTURMASINA İZİN VERİLMEZ. İşletmenin bu kuralı uygulamaya koymak için başvurabileceği hiçbir hukuki yol yoktu; yine de çöküşün besleyip büyüttüğü yeni bir haşinliğin, suratsızlığın belirtisi olarak o duyuru asılmıştı işte.

"O duyuru, bizim kafamızda yaşattığımız altmışların sonuydu," diyordu Dieter Pohl. Albay olmuştu artık ve eğri takılmış bir rozet veya iliksiz bir düğme konusunda krallar kadar titizleniyordu. Gabriel'in tırmanacağı buna eşdeğer bir merdiven yoktu; bir kurbanın terfi ettiği nerede duyulmuştu ki? Gerçi çok çeşitli kurbanlık deneyimleri edinmişti o da. Vurulmuş, taşlanmış, suda boğulmuş, karada boğulmuş ve asılacak adam olarak yaftalanmıştı; hakarete ve ihanete uğramıştı; aşağı itilerek veya sürüklenerek trenlerden atılmıştı; bir kamyondan atılması ise kazara öyle şiddetli olmuştu ki köprücük kemiği kırılmıştı. Onun başına gelenleri bazıları akşam sofrasında olan milyonlarca insan izliyordu. Giderek daha basit anlatılan, artık çocuk masalları kadar basitleştirilmiş olan o eski ve rezilce olay örgüsünün ilerleyebilmesi için elzemdi bunlar; oysa Dieter'in akıbeti, hâlâ hikâyeden çıkan ahlaki dersin bir parçasıydı.

Dieter'in ihtiyarlık çağı, ölüm ve sonuçları üzerine tekrar tekrar oynanan bu oyuna bağlıydı. Fransızların, sene 1982 olana kadar İşgal konusuna dayalı eğlenceden sıkılmış olacağını söyledi Gabriel'e; o zamana kadar kendisi de en azından bir kez general yapılacak ve memleketi olan kasabada bir tür ticarethane satın alabilecek parayı biriktirmiş olacaktı.

Sık sık sanki yakında ayrılacaklarmış gibi konuşuyordu, oysa daha albaydı: "Biyografilerimiz aynı değil, hem sen gerçek bir aktörsün, ders aldın, gerçek bir askersin de, gerçek bir savaşta çarpıştın. Ama şu sonuca bak–ikimiz aynı yere düştük, aynı işi yapıyor, aynı masada oturuyoruz. Yıllar yılı tek bir anlaşmazlık olmadan. Erkeklere özgü bir şey bu. Kadınlar asla böyle bir şeyi başaramazdı."

Gabriel'in anladığına göre Dieter, doğaları gereği çabuk alınan ve sonu gelmez biçimde garez bağlamaya eğilimli olan kadınlarda sadakate dayalı dostluklar kurma yeteneği olmadığını söylemek istemişti. Doğruydu belki, ama eksik görünüyordu. Onun gözlemleyebildiği kadınların en çok yalnızlık çekenleri–şairlerin dul karıları mesela, kroşe bereleri, esrarengiz alışveriş torbaları, yanlarında paytak paytak yürüyen şişko köpekleriyle o kadınlar–bile arkadaşlık bahanesiyle tedirgin güvercinler gibi bir araya üşüşmüyordu. Her biri tek başına gelir, tek başına otururdu, alışveriş torbasından çıkardığı o çok sürükleyici şey neyse artık onu okur, yabancılara her dem taze bir ilgiyle bakakalır, bazen onlar hakkında yüksek sesle yorumlarda bulunurdu.

Gabriel, kadınların, paramparça olmuş bir ömürden bile daima işe yarar bir şeyler çıkarabildiği sonucuna vardı. Kadın onarmayı ve yama yapmayı sever, kenarlar ille de düzgün olsun ister. Son kırpıntıyı iyice yayıp ölçülerini alır: "Elimde kalan bu parçayla ne yapabilirim? Ne kadar dayanır?" Erkek ise hazır alıp sırtına geçirir ömrünü. Uymuyorsa, bir başkasıyla değiştirmeye çalışacaktır. Kolları düzeltmeye, düğmeleri değiştirmeye kalkan erkek olsa olsa aptaldır; bilmez ki nasıl yapılacağını.

Şimdi eski müşterilerden bazıları, huzur bozan söylentilerin etkisi altındaydı. La Méduse'ün, sahibi olan ufacık gözlü suratsız Breton tarafından satılmış olduğu söyleniyordu. Montparnasse'ı yenileme kampanyasının bir parçası olarak yakında kuru temizlemeciye dönüştürülecekti. Sandalyeler, kadehler, griye çalan kalın kahve fincanları ile tabakları, çinko kaplı bar, tavandaki neon borular–sosyolojik birer objeydi hepsi–Stockholm'deki bir müze adına astronomik fiyatlara satın alınmıştı. Gabriel'e abartılı geldi bütün bunlar, ama yine de olmayacak şey değildi; Montparnasse istasyonu yıkılmış ve yerine karanlık, çirkin bir kule dikilmişti işte. Briseglace'ın bunu öngördüğünü hatırladı.

Gabriel son zamanlarda Paris'i artık olduğu gibi değil, aklında kaldığı gibi görmekte olduğunu fark ediyordu; hâlâ kasap ve bakkal dükkânlarıyla pastaneler görmekteydi o, oysa hepsi otopark ve banka olmuştu. Havada yeni bir koku vardı artık, metalik ve sıcak. Kendisi de değişiyordu. Açlığın farkına hüzünle ve bir şeyleri kaybetmiş olma duygusuyla varıyordu. Nefes almakta güçlük çekmiyordu. Çocuk Gabriel'in sesi çıkmaz olmuştu. İşgal filmleri pek rağbette değildi artık, ama Gabriel'in yetenekleri Dieter'inkilere göre daha çok çeşitlilik gösteriyordu. Ekose desenli kasket takıp "Enternasyonal"i söylüyordu; Seneca'ya kötü haber getiren komitenin üyelerindendi. Bir yaz sezonu boyunca *Jül Sezar*'da Flavius'u oynadı; *Kapıcı*'da Aston ve *Tahtakurusu*'nda hayvanat bahçesi müdürü rollerine çıktı. Bu festivaller banliyödeki işçi mahallelerinde sahneleniyordu–mahalle sakinleri Cote d'Azur'de tatildeyken. Bu yaz sezonlarından birinde La Méduse el değiştirdi, üç ay kapalı kaldı–yeniden açıldığında, sıra sıra dizilmiş oturma kabinleri, taklit deriden yapılma otomobil koltukları, turuncu camdan abajurlar ve duvarlarda Britanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda gençleri askere almak için bastırdığı afişlerle donatılmıştı. Otuz dakikadan uzun oturulamayacağına dair duyuru kalkmış, yerine dondurma ve hamburger bulunduğuna dair bir duyuru asılmıştı. Tuvaletler ve tele-

fonlar bodrumda değil, üst kattaydı; bahşiş toplayıp müşterinin mesajlarını alan biri de vardı. Her masaya dört sayfalık bir menü koyulmuş, bir de isteyen müşterilerin eşe dosta yollamaları için kafenin reklamını yapan kartpostal bırakılmıştı. Karttaki Medusa denizanası, uzun kirpikleri ve kafasındaki kurdeleyle ufak bir ekrandan gülümsemekteydi. Altında şu yazı vardı:

PUB LA MÉDUSE
PARİS'TE TELEVİZYON YILDIZLARININ
EN ESKİ VE EN TANINMIŞ
BULUŞMA YERİ

Gabriel kendine uygun bir tane bulana kadar birkaç kabin denedi. Otomobil koltuğu ile radyatör arasında dergileri koyabileceği bir yer vardı. Fıçı bira eskisinden biraz daha düşük kalitedeydi. Eski ve yeni mekânlar arasındaki en önemli fark kokudaydı. Bir süre tanıyamadı kokuyu. Sonunda bunun, hindibadan yapılma bir içeceğin kokusu olduğunu öğrendi–ayakkabı boyasıyla aynı renkte olan içecek, enflasyonla mücadele için icat edilmişti. İçine şeker koyunca mide bulandırıcı bir şey oluyordu, fiyatı ise kahvenin en pahalı olduğu zamankinden iki kat fazlaydı.

TESLİM OLMA

Dieter, baharda İşgal ile ilgili on üç saatlik bir televizyon projesinin başlayacağını duymuştu; sinopsisi de görmüştü hatta.

"Şu anda sadece birkaç kişiye ihtiyaçları var," dedi. "Toplama kampına götürülürken trenden atlayacaklar."

Eski tüfeklerden birkaçı Dieter'in, "Polonyalıları kamplara göndermek istiyorlar," dediğini duydu, bazıları da, "Yabancı uyruklu sosyalistleri topluyorlar," dediğini, bir de üzerinden lokomotif geçecek on iki Yahudi arandığına yemin edenler vardı.

Dieter yeni bir kışlık sivil takım giyiyordu, içi kürklü açık kahverengi bir palto ile bir Rus kalpağı. Kestane kebap yiyor,

tırnaklarıyla soyuyordu kabuğunu. Kestaneleri alıp alıp yediği külah bereket boynuzunu andırıyordu ve yarım sayfa *Le Quotidien de Paris*'den yapılmıştı. Eski Méduse olsa, gazeteden bir şey yemek anında dışarı atılma sebebi olurdu. Dieter gazeteyi Gabriel'in masasına serdi ve oturup filmden bahsetmeye başladı. Film, toplama kampına götürülmekte olan bir grup Direnişçi'nin trenden atlamasıyla başlıyordu. Grupta bir kömür madencisi, Yahudi düşmanı bir asilzade, bir komünist militan, gülünç bir Provençe aksanıyla konuşan köylü, suratsız bir Protestan entelektüel, bir de mesleği konusunda şüpheye düşmüş olan papaz olacaktı. Üç Yahudinin onlarla birlikte atladığını veya düştüğünü fark ediyorlardı: İhtiyar bir haham, bir karaborsacı, bir de herhangi birisi işte.

O herhangi birisi ben olurum, diye karar verdi Gabriel, kestanelerden atıştırırken. Dieter'in tarif etmesine gerek kalmadan, insanın suratına patlayan ışıkları, tasmalarının ipini koparırcasına gerilmiş köpekleri, düdükler öttürerek koşturan muhafızları, raylarda bekleyen treni, belki bir yağmur fırtınasını da gördü.

Asilzade, o üç adamı da yanlarına almalarına itiraz edecek, diye anlattı Dieter, ama papaz koruyacak onları. Madenci veya belki de karaborsacı geride kalıp köpekleri oyalayacak ki diğerlerinin hepsi kayığa binip makilere kadar ulaşabilsin. Köylünün de İngiliz istihbaratından Scott diye bir ajan olduğu çıkacak ortaya. Protestan kayıktan düşecek; papaz onu kurtarmaya çalışırken boğulacak; komünist de–

Gabriel, "Bunların hepsini biliyoruz," diye araya girdi. "Sonunda kim kalıyor?"

Asilzade, dedi Dieter. Asilzade ile ihtiyar haham on iki bölümün sonuna kadar sağ kalacak ve birlikte Kurtuluş için Paris'in yolunu tutacaklar. Orada Dieter ile adamlarını Lüksemburg Sarayı'nda yuvalanmış, yerel Direniş ile birkaç polise karşı mevzilerini var güçleriyle korurken bulacaklar. Haham, Medici çeşmesinin başında, asilzadenin kollarında can verecek.

Gabriel bunun istikbal vaat etmediğini söylediyse de, Dieter güvence veriyordu: Asilzade bambaşka bir adam artık. Saray'a baskın düzenliyor ve en sonunda da, Dieter ile diğerleri elleri havada uygun adım yürütülürken, onun duvara ARKADAŞLARIM UNUTULMAYACAK yazdığını görüyoruz.

"Peki ya herhangi birisi?" dedi Gabriel. "O ne kadar dayanıyor?"

Dieter, "Sevgili dostum ve kadim yoldaşım," dedi, "bak sakın gücenme şimdi. On yıl önce ilk seçilen adam sen olurdun. Ama şimdi uygun bir yaşta değilsin. Kırk üçünde bir adama ne olduğu kimin umrunda? Kimseyi ağlatacak kadar genç de değilsin, yaşlı da. Mesele şu ki–ve kusuruma bakma bunu söylediğim için–bir Yahudiyi oynayacak yaşta değilsin sen. Üniformanın yaşı olmaz," diye devam etti, ne de olsa kendi de kırk üç yaşındaydı. "Hem zaten sonunda kimsenin ağlamasını bekliyor değiliz, insanları düşündürsün ve memnun etsin yeter."

Gabriel oturmuş kara kara bunu düşünürken, Dieter ona Almanların takacağı miğferlerden bahsediyordu. Bazıları ağır metalden müzelik şeylerdi; insanın başını ağrıtıyor, alnında kırmızı izler bırakıyordu. Bir miktar hafif plastik miğfer de dağıtılacaktı ama sadece subaylara. Rütbe ne kadar yüksekse, miğfer o kadar hafifti. Dieter lafı şuraya getirmeye çalışıyordu: Gabriel, İşgal kariyerinin bu evresini, teslim olan bir subay rolüyle kapatmak istemez miydi acaba, hem ilk bölümden sonra ortadan kaybolmak yerine son bölümde görünürdü. Wehrmacht'ta bir albay olacaktı (insancıl, idealist, sertlik yanlısı değil), Dieter de S.S. olurdu (pek iyi biri değil). O da, Dieter de hafif miğferler takar, iyi kesimli, rahat üniformalar giyerdi.

Gabriel düşündü de, Dieter haklıydı bir yerde. Tehlikeli saçmalıklar için kötü bir yaşta olduğu kesindi. Hareket halindeki araçlardan atlama, buz gibi soğuk derelere dalma, kuru sıkı mermilerden kaçma gibi işlerde sıra gençlerdeydi artık; ama senaryoda sağ kalmasına karar verilmiş olanlara hayır duası edip

ilham vererek ölebileceği noktaya da gelmemişti daha hayatında. Yenilgiye mahkûm bir subay olarak hiç değilse rütbesini ve rolünü, hem de finalde tek parça kalacağını bilmiş olurdu.

İki hafta sonra Dieter, ilk sahnenin tamamen değiştiğini duyurdu eski tüfeklere; artık bir kamyon konvoyundan kitle halinde firar olacak, düzinelerce adam hemen oracıkta vurulup öldürülecekti. Orijinal kadro da küçültülmüş, Protestan, komünist ve madenci tamamen çıkarılmıştı. Bu yeni durum, Gabriel'in katılmadığı bazı tartışmalara ve karşılıklı suçlamalara yol açtı. Onun beklemesi gereken, doğru miğfer ve iyi havaydı.

İşe başlamada bildik gecikmeler yaşandı, öyle ki Baumların sonuncusunun yeni üniformasını denemesi mayısı buldu. Dieter tüniğin omuzlarını düzeltip plastik miğferi de şık bir açıda yerleştirdi başına. Gabriel kendine baktı. Miğferi çıkarıp düzgün bir şekilde tekrar taktı. Dieter cesaret verici şeyler söylüyordu; Gabriel'in, rütbesi için fazla kilolu, fazla kel, fazla yaşlı göründüğünü düşünerek dertlendiğini sanır gibiydi.

"Erkeğe kendi gerçek yaşını gösterecek en iyi şey üniformadır," dedi Dieter. "Ama uzaktan bakınca bütün üniformalılar aynı görünür."

Yeni üniformasıyla Gabriel, aynada sadece kendine bakıyor gibi değildi, aynanın içinden yürüyüp geçiyordu gerçekten. Sıvı bir aynaya girip girip çıkıyordu. Aynadan her geçişinde biraz daha kesiliyordu nefesi.

Dieter, "Bir sürü asker vaktinden önce kelleşmiştir," dedi yüce gönüllülükle, "çünkü miğfer saç döküyor."

Teslim olma sahnesi yine gecikti, bu kez sebep kötü havaydı. Yağmurlu bir öğle üzeri Dieter ile Gabriel, saatlerce Lüksemburg Bahçeleri'nde takıldıktan sonra polis rolünü oynayan iki aktörün pelerinlerini ödünç alıp üniformalarını gizleyerek postaneye gittiler, Dieter telefon görüşmesi yapacaktı. Her iki ailenin de onunla evlendirmek istediği kuzeni Helga uzun zamandır bekliyordu; tam da bunca zaman boşuna beklemiş gibi hissetmeye

başladığı bir zamanda dul bir adamdan evlenme teklifi almıştı. Ertesi gün evlendiriliyordu. Dieter'in arayıp düğüne neden gelemeyeceğini açıklaması gerekiyordu; teslim olmayı beklerken çakılıp kalmıştı burada.

Helga nefes almadan konuştu Dieter'le. Dieter bir süre dinledikten sonra ahizeyi Gabriel'e verdi. Helga, müstakbel kocasının torununun akordeon çalabildiğini anlatmaya devam etti Dieter'e, veya Gabriel'e. Çocuk düğünde çalacaktı. Akordeon neredeyse küçük kızın boyuna geliyordu, ağırlığı ise onun iki katıydı.

"Parmaklarını görmelisin tuşların üzerinde," diye haykırıyordu Helga. "Uçuyorlar sanki–öyle hızlı ki."

Gabriel, dikkat kesilmiş boş boş bakmakta olan Dieter'e verdi telefonu. Dieter yeterince dinledikten sonra Gabriel'e işaret etti. Gabriel ahizeyi kulağına dayayınca Helga'nın endişe içinde olduğunu öğrendi. Rüyasında evlenmişti ve kocası evde ona yer açmıyordu hiç. Çamaşır makinesini çalıştırmak istediğinde adamın kendi çamaşırını yıkamakta olduğunu görmüştü. "Ne diyorsun bu rüyaya?" dedi Gabriel'e. "Duyuyor musun beni? Seni hâlâ seviyorum." Gabriel ahizeyi telefonun altındaki rafa usulca bıraktı ve gelip vedalaşsın diye Dieter'e eliyle işaret etti.

Postaneden çıktıklarında sağanak başlamıştı. Dieter, onlar teslim olana kadar üniformalarının ne hale geleceğini merak ediyordu. Gabriel ise Lüksemburg Sarayı kuşatıldıktan sonra üniformaların yıpranmış görünmesi gerektiğini savunuyordu. Dieter, böyle şeylere karar vermenin kendisine veya Gabriel'e düşmediğini söyledi cevap olarak.

***

Yağmur iki hafta daha devam etti, ama sonunda, pırıl pırıl serin bir haziran günü teslim olmayı başardılar. İçinden çıkılmaz bir karışıklığın hüküm sürdüğü dönemlerden birinde Dieter ile Gabriel ta Delacroix anıtına kadar yürümüş ve anıtın kenarına

oturmuştu. Adamları Dieter'de hayal kırıklığı yaratıyordu. Hiç gerçek Alman yoktu içlerinde, hepsi Yugoslav, Türk, Kuzey Afrikalı, Portekizliydi, birkaç da işsiz Fransız vardı. Direniş kuvvetleri de daha iyi değil, dedi. Şikâyetler olmuştu. Gabriel hırpani görünüşlü bir güruh olduklarını kabul etmek zorundaydı. Dieter, altmışlı yılları hatırlıyordu da gerçek Fransızlar, gerçek Almanlar, sahici Yahudiler olurdu o günlerde. Yahudiler, toplama kamplarına götürülürken filmlerde gördükleri gibi oynar, Almanlar da yine film geleneğine uygun teslim olurdu, ama şu fark vardı: Hiç değilse kendilerinden önce ana babalarının yapmış olduğu bir şeyi yapmaktaydılar. Onlara yol gösteren, sinemanın oluşturduğu bir folklor değildi sadece–birçoğu için–ilk ağızdan dinledikleri anlatılardı da. Şimdi gerçek bir oyuncu kadrosu toplamak mümkün olsa bile ancak dedelerini taklit etmeye çalışıyor olacaklardı. Arada bir kuşak boşluk vardı. Bugün gerçek bir Almanın, gerçek bir Fransızın bir Türkten daha inandırıcı olacağının hiçbir garantisi yoktu.

Dieter iç geçirdi ve başını kaldırıp, parkın kenarındaki sokağın öbür yakasına dizili evlere baktı. "Şurada yaşamak fena olmazdı," dedi. "Tepede, şu uzun terası olanlardan birinde. O teraslarda gerçek ağaçlar yetiştiriyorlar–kavak, kayın."

"Kaça patlar ki?"

"Aşağı yukarı yüz elli milyon franga," oldu Dieter'in yanıtı. "Mobilyalar hariç."

"Parası olan herkes öyle bir yer alabilir," dedi Gabriel. "Asıl ilgi çekici olan, para olmadan orada yaşamak olurdu."

"Nasıl?"

Gabriel miğferini çıkarıp derin derin içine baktı. Sonra cevapladı: "Bilmiyorum."

Dieter kuzeninin düğün fotoğraflarını gösterdi ona. Helga ile damat çerçevesiz gözlükler takmıştı. Bir resimde birlikte pasta kesiyorlardı; bir diğerinde aynı şampanya kadehinden içmeye çalışıyorlardı. Onunkilere çok benzeyen daha küçük bir gözlü-

ğü de gösterişsiz küçük bir kız takmıştı. Başında da papatyalardan bir taç vardı. Uzun, kaskatı kumaştan sarı bir tuvalet giydirmişlerdi kıza. Gabriel sadece elbisenin eteğini ve küçücük ayakkabılarını görebiliyordu, bir de kızın çekingen ve tedirgin yüzü ile şehla gözlerini. Bileklerini de papatya bilezikler çevreliyordu. Gerisi akordeonun arkasında kalmıştı. Akordeon her an dağılıverecek gibi duruyor, kız bütün gücüyle tutmaya çalışıyordu onu.

"Kuzenimin kocasının torunu," dedi Dieter. Helga'nın mektubunu okudu: "'Her şeyi çalabiliyor–öyle hızlı ki. Parmakları resmen uçuyor tuşların üzerinde.'"

Gabriel resimdeki her ayrıntıyı inceledi. Çocuk neye uğradığını şaşırmış ve irkilmiş görünüyordu, akordeon fazlasıyla ağırdı. "Adı ne?" diye sordu.

Dieter mektuptan biraz daha okuyup, "Erna" dedi.

"Erna," diye tekrarladı Albay Baum. Kızın düğme kadar yüzüne, çiçekten bileziklerine, topukları birbirine değen ayaklarına baktı–öyle durmasını söylemiş olmalıydılar. Bir şey söylemeden geri verdi fotoğrafı.

Bu arada ışıklar, ekipman ve Alman üniformalı askerlerin görüntüsüne bir kalabalık toplanmıştı. Bazıları askerlerle fotoğraf çektirmek istiyordu; sokaklarda böyle filmler çekerken sık sık olurdu bu.

Yaşlı bir çift iki subaya yanaştı. Kadın, alçak sesle Almanca, "Burada ne yapıyorsunuz?" dedi.

"Teslim olmayı bekliyoruz," dedi Dieter.

"Onu görüyorum, ama ne *yapıyorsunuz*?"

Dieter, "Bilmem," dedi. "Bu anıtın kenarında tam otuz beş yıldır otururum. Hâlâ emir bekliyorum."

Adam onlara sigara tuttu, ama albayların ikisi de içmiyordu. Çift, Dieter ile Gabriel'in arasında durup birbirlerinin resimlerini çektikten sonra uzaklaştı.

Niye, dedi Gabriel kendi kendine, sefil duruma düşmüş, çaresizlik içinde bir kurbanı oynarken kimse benimle fotoğraf çektirmek istemiyordu? Bu soru canını sıkmıştı, epeydir ortalıkta görünmeyen küçük Gabriel'den geliyor gibiydi. Ele avuca sığmaz kiracısının, çocuksu bir adalet anlayışını, imkânsız bir dünya talebini haykırarak geri dönmekte olmadığını umdu.

Adamlardan bazısı miğferlerini ters çevirip yere koymuş, ziyaretçilerden resim çektirme karşılığı para koparmaya çalışıyordu şimdi. Dieter rahatsız olmuştu bundan. Keyifsiz bir havada, "E tabii, sen gerçek bir askerdin," dedi Gabriel'e. "Bütün bunlar çok aşağılık görünüyordur." Bir süre hiç konuşmadan oturdular, sonra Dieter ekolojiden bahsetmeye başladı. Ekolojiden ötürü Bavyera'da sahici un, tuz, su ve mayadan yapılmış taze ekmeğe talep vardı. İşsizlik yüzünden kimi insanlar, eskinin unutulmuş zanaatlerini geri getirmeye çalışıyordu, hani şu insanların fiilen hiçbir şey kazanmadığı ve sabahlara kadar çalışmak zorunda kaldığı işleri. İşin aslı, nihayet yeterli parayı biriktirmeyi başarmış ve memleketinde bir fırın satın almıştı. Savaştan, İşgal'den, Kurtuluş'tan ve esir düşmekten bıkmıştı artık. Evine dönüyordu.

Bu, Gabriel'in önündeki park manzarasında olağanüstü bir değişim yarattı. Bütün yeşiller tek bir soluk renk oluvermişti, fırtına bulutları gökyüzünde alçaldıkça alçalmıştı sanki.

"Seni de her zaman beklerim," dedi Dieter. "Odan hazır olacak, yatağın yapılı, vazoda çiçekler olacak. Niyetim köyden biriyle evlenmek–genç biriyle."

"Dört beş çocuğun olursa nasıl oda ayıracaksın?" dedi Gabriel.

Hoş, cazip bir düşünceydi yine de. Yeşiller tekrar beliriverdi, taptaze, pırıl pırıl. Gabriel, kendine ayrılacak odayı görüyordu. Tertemiz bir odada kuşların şakımasına ve fırından yeni çıkmış ekmeğin kokusuna uyandığınızı düşünün bir. Vazoda çiçekler–hangisi hangisidir bilmezdi gerçi, bir tek parklarda ka-

feslerle çevrelenmiş olan çiçekleri tanırdı. Yüklükte üzerine lavanta serpiştirilmiş çarşaflar canlandı gözlerinin önünde. Giysileri ya askıya asılmış ya da katlanıp kaldırılmıştı. Kahvaltısını beyaz örtü serili masada, bir limon ağacının altında ediyordu. Bir sepette sıcacık ekmekler, bir başkasında haşlanmış yumurtalar. Dieter'in karısı elini beyaz demliğe koymuş, kahvenin Gabriel için hâlâ yeterince sıcak olup olmadığını kontrol ediyor. Bir ufak sürahide süt, bir diğerinde krema. Dieter'in uslu çocukları, çenelerini masanın kenarına dayamış, kupalarındaki içeceği içiyor. Evet, ve küçük Gabriel de uyanmış, hiddet ve kıskançlık içinde, Gabriel'in kalbinde ter ter tepinerek diyor ki, Bomboş odaları düşün, geride bırakılmış mektupları, dezenfektanla yıkanan soğuk tren garlarını, zamanın karanlık buzullarını. Hem sonra Gabriel, kırsal yöreleri hiç bilmezdi ki. Bu sahnenin *içinde* kendini göremiyordu zaten. Trenlerden atlaması gereken zamanlar hariç hiç çıkmamıştı şehir dışına. Pusların kalktığını veya ot bürümüş patikaları ancak filmlerde görmüştü.

Kalan ikindi saatleri boyunca teslim oldular. Asilzade duvara "ARKADAŞLARIM UNUTULMAYACAK" yazarken, Dieter ile Gabriel de birkaç Türkü, Yugoslavı ve bazı işsiz Fransızları esir aldı. Asilzade dönüp bakma lütfunda bile bulunmamıştı. Gabriel iyi bir ritimde nefes alıp veriyordu–ne çok yüzeysel, ne çok hızlı. Bundan önce sonsuz sayıda teslim olma gerçekleşmişti, renkli ve siyah-beyaz, müzikli ve müziksiz. Gabriel'i bu noktaya getiren, metrelerce başvuru formu ve iş bulma anketiydi: "Baum, Gabriel, d. 1935, Almanya, uyrğ. Fransız, ask. hizm. yükm. yerine getrld." (Aslına bakılırsa, doğum tarihi birkaç yıldır askerlik hizmeti konusunda bilgi vermesini gereksiz kılıyordu.) Bu sırada Gabriel'in zihninde doğaya dair kelimeler dolaşmaktaydı. Sık çalılıklar, diye düşündü, kertenkeleler ve yılanlar, bir karatavuğun yumurtası, bir arı, liken, yabani yemişler, koyu renkli dikenli yapraklar, soluk renkli mantarlar. Her kelime kendi kokusunu beraberinde getiriyordu.

Gün sona erdiğinde Dieter'in yüzü beyaz ve yorgun, bakışları tamamen boştu. Helga'yı dinliyordu belki de. Ağzında sigarayla asilzade çıkageldi. Bundan yirmi üç yıl kadar önce Gabriel'le ikisi, bir jürinin karşısında Jules Renard'ın tek perdelik oyununu sahnelemişlerdi. Asilzade mansiyon almış, Gabriel birinci olmuştu. Asilzade, üniforma yüzünden daha önce tanımamıştı Gabriel'i. "Nesi var bunun?" diye sordu.

Dieter, park yönetimine ait bir demir sandalyeye yığılmış, gözleri postallarına sabitlenmişti. İrkilerek başını kaldırıp etrafına baktı ve "Neden? Nerede?" diye bağırdı, bir şey daha söylemişti ama Gabriel anlayamadı.

Gabriel, Dieter'in tam şimdi, ekmekler, çiçekler ve çocuklar ufukta belirmişken yığılıp kalmamasını diliyordu. Dieter, Gabriel'e yaslanarak ayağa kalkmaya çalışırken, "Evvet, kadim dostum, evvet!" dedi. "Gücünü harcama! Her şeyi ciddiye alma! Düğünümde dans edeceksin!"

"Aşırı yorgunluk," dedi asilzade.

Gabriel ile Dieter yavaş yavaş caddeye çıktılar, oyuncularla dolu Volkswagen otobüsler bekliyordu. Oyuncular, çabuk olmaları için işaret etti; hepsi de yorgundu, sabırları tükenmiş ve sinirleri bozulmuştu, bir an önce kendi giysilerini giyip evlerine gitmek istiyorlardı. Dieter arkadaşına yaslanmaktaydı hâlâ. İki üç adımda bir durup heyecanla konuşuyordu, tıpkı büyük bir baskı altındaki insanların yaptığı gibi, hep bir telaş halinde, düşleri hakkında uzun uzun sabuklayarak.

Tedirgin olmaya başlayan Gabriel, "Daha hızlı yürümen gerekiyor," dedi. "Otobüsler sonsuza dek beklemez, herhangi bir sebep yokken bu üniformaları giydiğimiz için tutuklanabiliriz."

"Çok iyi bir sebep var," dedi Dieter, gerçi birdenbire toparlanmış görünüyordu şimdi.

O gece La Méduse'de Dieter fırının ve üstündeki geniş dairenin planını çizdi, Gabriel'in odasını X ile işaretlemişti. Gabriel'in yaz aylarını ve tatillerini orada geçireceğini söylüyordu,

Dieter'in çocuklarına Fransızcayı doğru telaffuz etmeyi öğretecekti. Abajurun turuncu camından yansıyan ışığın altında sevimli ve sıcacık görünüyordu bu çizim. Sonra çıktı ki Dieter aslında satın almamış fırını, sadece bir avans ödemiş ve bankayla kredi pazarlığı yapmaktaymış.

Şimdi La Méduse'ün sahibi gelmişti masalarına, yanında genç bir çift vardı–yani Dieter ile Gabriel'den genç–ve mekânı onlara sattığını söylüyordu. İkisini "En eski müşterilerim," diye tanıttı çifte. "Gerçi sima olarak tanırsınız zaten. Televizyondan."

Yeni mal sahipleri Gabriel ve Dieter'le el sıkıştı, eski mekânın atmosferine dokunmak gibi bir niyetleri olmadığını söyleyerek güvence verdiler; oyuncu aranıyor ilanlarına veya otomobil koltuklarına hayatta el sürmezlerdi.

Onlar gittikten sonra Dieter, yaptığı çizime ilgisini kaybetmiş gibiydi; kâğıdı ikiye katladı, sonra bir kez daha, en sonunda da kadehini koydu üstüne. "Bunlar var ya, bir çift dolandırıcı," dedi. "Bastia'yı terk etmek zorunda kalmışlar, çünkü o kadar çok insanı dolandırmışlar ki öldürülmekten korkuyorlarmış. Anlaşılan La Méduse'ü de Korsika mafyasının gizli merkezi haline getirecekler." Bunları söyledikten sonra derin derin iç çekip suskunlaştı. Onun fırın ve Gabriel'in odası hakkında konuşmayı bıraktığını gören Gabriel de radyatörün arkasından bir dergi çekip okumaya başladı. Dieter uzun bir süre dergisiyle baş başa bıraktı onu, sonra yine iç geçirdi. Gabriel kafasını kaldırmadı. Dieter çizimi açıp eliyle kat yerlerini düzlemeye başladı. İnceledi, kalemiyle üstünde bir iki değişiklik yaptı ve belli belirsiz bir şeyler söyledi.

Gabriel, başını kaldırmadan, "Ne?" dedi. Cevap verdi Dieter: "Babam doksan yaşına kadar yaşadı."

Remisyon

Alec Webb, kimselerin kendisine söyleyemediği kadar hasta olduğu kesinleşince, bir İngiliz olarak yaşadığı hayatı bir yana atıp, ölmek için Riviera'ya geldi. Devir, yeni Elizabeth'in saltanatının başlarıydı ve insanlar hâlâ böyle yapıyordu–merhametli bir gökyüzü bulma umuduyla göç ediyorlardı yani. Bunun alternatifi (Alec'in ablasına söylediği gibi), ölmek için Ulusal Sağlık Kurumu önünde sıraya girmek, yönetmeliklere uygun bir şilte ve kauçuktan yapılmış yaygılar üstünde yatmak, başkalarının ölürken verdiği nefesi işitmek olurdu.

Alec–sonradan ölüm ilanında yazacağı üzere–Barbara'nın kocası, Will, Molly ve James'in babasıydı. İngiltere'den ayrılmanın, kendi hayatını olduğu kadar çocuklarınınkini de paramparça edecek, alışılmadık kuvvette bir adım olduğu onun da, başkalarının da aklına gelmemişti. Çocukların farkı, onların hayatının daha yeni yeni toprağın üstünde baş vermekte olmasıydı, henüz çiçeklenmemiş olması.

Beş Webb, fazla sıcak bir eylül günü Lou Mas adında müstakil bir eve vardılar. Şimdiye dek bir satış sözleşmesindeki isimden ibaret olan esrarengiz Lou Mas, otoyol ile deniz arasındaki tepenin bir yamacına kakılıvermiş pembe bir ev olarak cisme bürünmüştü. Alec, evin Edward-Riviera tarzında yapılmış olduğunu açıkladı. Barbara, bundan kastının, evde çok sayıda balkon ve korkuluk bulunması, bir de bahçeyi, hiçbir şeye destek olmayan ince sütunların doldurması olduğunu varsaymıştı. Yeni güney ışığında her şey parlak ve nemli görünüyordu onun

gözüne, boya kutusundan şimdi çıkmış gibiydi renkler. Alec'in yaptığı ilk hareketlerden biri kolunu kaldırıp bu parlaklığa karşı gözlerine siper etmekti. Yolculuk yormuş onu, diye düşündü Barbara. Rüyalarında, iklim değiştirmelerinin geri dönüşü olmayacağına dair haber gelmişti kendisine; yalnızca Alec değil, hiçbiri geri gidemeyecekti. Bunu Alec'e söylemedi, gerçi Alec'in sağlığı yerindeyken bu haber, zihninin nadasa bırakılmış kısmında ilgi uyandırabilirdi: Tamamen akılcı bir insan olarak böyle kehanetler konusunda ihtiyatlıydı o.

Çocuklar bu kadar büyük bir evde hiç bulunmamıştı. Kovalamaca oynayıp zeminde kaymaya başladılar, ta ki Alec kibarca dönüp dışarıda oynamalarını isteyene kadar, oysa buraya gelmek istemesinin nedenlerinden biri de kalan zamanını onlarla geçirebilmekti. Evin ön tarafında bayraklarla bezeli avluya gönderilen çocuklar, aşağıda zeytin ağaçlarının yükseldiği taraçalara baktılar, sonra demiryoluna, sonra da denize. Ağaçlar arasında boş bir kulübe vardı ama Barbara keşfe gitmelerini yasakladı. Çocuklar on, on bir ve on iki yaşlarındaydı, ortanca olanı kızdı. Gidecek okul olmayınca, ayrıca çevrede yaşayan kimseyi tanımadıkları ve anneleri de onları oyalayacak ilginç bir şeyler icat edemeyecek kadar meşgul olduğu için bir taş korkuluğa çıkmış, geçen trenlere el sallayıp bağırıyor, birilerinin de onlara el sallayacağını, belki birinin kellesinin uçacağını falan umuyorlardı. Aptal yolcular ve olabilecek en kötü şeyler hakkında sık sık uyarmışlardı onları. Anneleri dışarı gelip kollarını en büyükleri Will'in boynuna doladı. Başının tepesini öptü çocuğun. "Denize bakın," dedi. "Ne kadar şanslıyız, değil mi?" Baktılar, ama uçsuz bucaksız ve dümdüz deniz, hepsinin bir kâğıda rahatlıkla çizebileceği bir çizgiydi sadece. Oradaydı işte, ama hepsi buydu; trenler daha iyiydi–virane kulübe de öyle. Bir hafta içinde gizlice kulübeye girerken James'in elini cam kesecek, ama o zamana dek Barbara zaten çocuklara verdiği uyarıyı unutmuş olacaktı.

Alec'in onca istediği güneşin hiç de merhametli olmadığı çıktı ortaya, o da günlerinin çoğunu içeride, odadan odaya geçip sığınabileceği boz renkli, loş bir İngiliz mağarası arayarak geçirdi. Pek de temiz olmayan tek penceresi evin arka tarafındaki bomboş tepeye bakan bir odada otururdu çoğu kez, bir şey okumaz, hiçbir şey yapmazdı. Sızıntı ve kışın gelen yağmur fırtınalarının kalıntıları, odanın duvarlarında sararmış durağan desenler halinde izlerini bırakmıştı. Alec'in tahminine göre burası bir zamanlar birilerinin bahtsız, çaresiz ücretli yardımcısına verilmişti, bu odanın ölmekte olan bir adama sığınak olacağını bilse çok şaşırırdı o yardımcı. Alec, ikindi vakti yatak odasına döndü, bu saatte odanın balkonunda çatının köşeli gölgesi yavaş yavaş güneşin yerini alıyor olurdu. Barbara, hâlâ alev alev yanmakta olan taşların üstüne şezlongunu açmıştı. Uzandı Alec, bir kitap aldı, istediği sayfayı buldu, sonra hemen yumdu gözlerini. Barbara bir köşede, güneşin vurduğu yerde oluşmuş ışıklı üçgenin içinde diz çöktü. Giysilerini çıkarmıştı, güneş şapkasından başka her şeyi; begonviller öyle sıktı ki kimseler göremezdi. "Sana okumamı ister misin?" dedi. Hayır; tek başına yapardı o her şeyi, yahut hemen hemen her şeyi. Kendi başına yıkanır, tıraş olur, saçını tarar ve giyinirdi–daima. Çocukları onu hiç saçı başı dağınık gördüklerini hatırlamazdı, hoş, fark etmezdi onlar için zaten. Asla kokmazdı, ter veya hastalık da, ilaç veya korku da.

Sonradan, sonbaharda yağmurlar başlayınca, çocuklar da içeride oynar oldular. Barbara sessiz olmalarını sağlamaya çalışıyordu. Kasabada bir Fransız okulu vardı, ama ne Alec ne Barbara bir şey biliyordu hakkında; hem zaten çocukların buraya iyice yerleşmesinin bir anlamı yoktu. Alec, çocukların otoyoldan gidebilmek için bisiklet istediğini duydu, sonra da Barbara'nın hayır dediğini, yol tehlikeliydi. Ama fikrini değiştirmiş olmalıydı, çünkü bundan sonra duyduğu şey, çocukların Fransız bisikletlerinin avantaj ve dezavantajlarını tartışmasıydı. Çocuklardan biri–James'ti bu–fiyatları hakkında bir şey soruyordu.

"Böyle şeylerden söz etmemelisin," dedi Barbara. "Paranın sözünü etmemelisin."

Alec hiç para bırakmayacaktı geride ve üç çocuğu vardı–karısını da sayarsanız dört. Barbara hep kendisine para lazım olmadığını söylerdi, kafası basmazdı para işlerine. "Çok şükür ben İrlandalıyım," derdi. "Beynimde faiz oranları yok." Bunun açıklaması olarak da tabiatındaki İrlandalılıktan söz ederdi, tıpkı bazı insanların yeteneklerini ve zaaflarını burçlarıyla açıklaması gibi. Doğuştan İrlandalılığa ait her şey çoktan dağılıp gitmiş, bir tek aile geleneği Katoliklik, bir de, Barbara örneğinde daha da şiddetlenen başka bir huy, ateşli bir kilise düşmanlığı yadigâr kalmıştı. Alec onun, Cennet'te görse tanımayacağı atalarından esrarengiz bir şeylerin hırsını çıkarmakta olduğunu düşünürdü hep. Ailesi, Laceyler, kuşaklar boyu Galler'de yaşamıştı. Ağabeyleri kendilerini Galli sayardı.

Zaten Lou Mas için gereken parayı da Barbara'nın Galli üç ağabeyi bulmuştu. Bunun gibi evler çok ucuza satın alınabiliyordu o zamanlar. Kıyının itibar görmeyen tarafında çürümeye terk edilmiş, kimi zaman rastgele top ateşinden zarar görmüş, ısıtması zor, yenilemesi pahalı evlerdi bunlar. Ağabeylerin Lou Mas'ta gördüğü değer, hiçbir işlerine yaramayacak olan villadan ileri gelmiyordu, asıl değerli olan şey, villadan denize kadar inen, üzerine henüz hiçbir şey yapılmamış olan arsaydı, ki her birinin ayrı bir planı vardı burası için. En büyük kardeş bir inşaat mühendisliği firmasına ortaktı; bir başkası tatilcilere yönelik bir otelde yöneticilik yapıyordu ve kendi otelini inşa etme konusunda belli belirsiz fikirleri vardı. En küçükleri ve Barbara'nın gözdesi olan Mike ise Kraliyet Hava Kuvvetleri'nden sonra ticari havacılık alanında çalışmaya başlamıştı. Alec gibi o da savaşta esir düşmüştü. İki erkeğin ortak noktası buydu, başka da yoktu. Mike üçünün içinde en çok gezip görmüş olanıydı. Kalın duvarlı, yüksek tavanlı bu pembe evin yerinde, Akdeniz havzası etrafında birer ikişer yükselerek denizin kıyısını beyaz

alçıdan bir mengene gibi çevirmeye başlayan o tatsız tuzsuz, domino taşı benzeri bloklardan birini görebiliyordu.

Birleşik Krallık'taki gelir vergisi kanunları uyarınca Laceylerin yurtdışında mülk edinmesi elverişsiz olacağı için Alec ile Barbara, Lou Mas'ın malikleri olarak tescil edilmiş, mühendis Desmond'a da vekâlet vermişlerdi. Elverişli bir önlemdi bu, ne de olsa Alec tamamen lekesiz biriydi ve Barbara hukuki bir belgeyle karo ası arasındaki farkı bilmezdi. Yani yöredeki Britanyalılar kolonisinin ilk keşif kolu, Webblerin nasıl insanlar olduğuna bakmaya gelip de Barbara onlara Lou Mas'ın ailesine ait olduğunu söylediğinde, doğruyu söylemiş oluyordu. Ziyaretçileri, Vaughan-Thorpeları pek sevmiş olduklarını ve gidişlerine üzüldüklerini mırıldandılar–evin önceki sahipleriydi sözünü ettikleri, Lou Mas'ı yapanlar onların dedeleriyle nineleriydi. Barbara bu sözlere gücenmedi: Kendi kardeşlerinin şanlarına şan katarak çıktıkları bir savaşın niye Alec'i, onun ablasını ve meçhul Vaughan-Thorpeları eskisinden kötü durumda bıraktığını merak ediyordu sadece.

Keşif kolunun hazırladığı rapora göre Bay Webb yataladı, çocuklar okula gitmiyordu, Bayan Webb bir zamanlar güzel bir kadın olsa gerekti, ya kocasına ya da kendine ait olan büyük miktarda parayı harcıyor gibi bir hali vardı. Evde, arsasında veya kulübede hiçbir düzelme görülmeyince, bu büyük miktarı ıvır zıvıra harcayarak çarçur ettiği kanısına varıldı.

Bayan Webb'in ziyaretçileri yanılıyordu: Barbara asla elinde olandan fazlasını harcamaz, ama gözüne görünen miktarın da tamamını harcardı. Şu anda görmekte olduğu ise kocaman bir mermer blokunu andıran bir para yığınıydı, istediği kadar yontabilirdi bu bloktan. Alec'in ablasından gelmişti bu para. Alec'in Ulusal Sağlık Kurumu elinde ölmeyi inatla reddetmesi, ölümünün bir şekilde finanse edilmesi gerektiği anlamına geliyordu. Barbara'nın ağabeylerinden birinin belirttiği gibi, ilkeli olmak iyi bir şeydi ama bedeli ağırdı. Alec'in para kazandığı günler ge-

ride kalmıştı artık. Geçmişi kuşaklar öncesine dayanan orta kademe devlet memurları geleneğindendi o: Bunların birer kır evi dışında malı mülkü olmaz, emekliliklerini geçirdikleri o kır evleri de vârisleri tarafından eninde sonunda satılırdı. Kazanılmış olabilecek para da, erkek torunların eğitimine akıtılır giderdi. Kızlardan evlenmeleri bekleniyordu. Alec'in şimdi kırk dört yaşında olan ablası evlenmemişti oysa, ama çoğu kimseden ne daha yoksul ne de daha gösterişsizdi. "Böylesi daha iyi benim için," derdi Alec'e, galiba biraz fazla sık derdi bunu. Eğitimsizdi, hazırlıksızdı, savaş zamanında yaşayan sivil bir kadın olmak dışında herhangi bir hayata uygun değildi; barışın da ona bir faydası yoktu, tıpkı savaş sonrasının Alec için ayak uydurulamayacak kadar hızlı, bir o kadar çetin ve kalabalık oluşu gibi. Tek bir şeyi vardı, o da maddi bir şey: Vaftizine katılan büyüklerden birinin verdiği mütevazı bir miktar para, bu meblağla yaptığı ihtiyatlı yatırımdan gelen gelire kendi de dikiş dikerek biraz daha katmaya çalışırdı. Vaftiz kıyafetleri özel bir keyifti onun için, ama artık vaftizde debdebeli kıyafetler giydirmiyorlardı pek bebeklere, hem özene bezene işlediği ipeklerle patiskaların yerini yavaş yavaş naylon alır olmuştu. Hizmetçilerin olmadığı bir dünyada kimse farbala ve pile ütülemekle uğraşmak istemiyordu.

Barbara, görümcesine "fare" derdi. Ufacık kahverengi gözleri vardı kadının; vejetaryendi; hayatının her gecesini, kendisini pek de sevmemiş olan ana babası ve Alec için dua ederek geçirmişti. "Beni dinleselerdi," deme huyu vardı bir de–Alec ile Barbara için mesela. Ufaltılmış varoluşundan asla şikâyetçi olmazdı, zaten bu, kimi zaman işe yarar tek varoluş biçimi olarak görünürdü ona; sükûnet doluydu hiç değilse. Alec ölmek üzere olduğunu ve göç etmek istediğini söyleyince, bir de kendisine ev verildiğini ama elinde avucunda o evi çekip çevirecek hiçbir şey olmadığını anlatınca, hemen elindeki paranın yarısını önermişti ona. Alec, ölümden bahsederken de gösterdiği o dümdüz ifadeyle kabul etti bu öneriyi–çok ihtiyacı olduğu için,

diye düşündü kadın, belki de Alec, kadınlara pek de bir şey gerekmeyeceği yolundaki o eski inancı sürdürüyordu. Düşünmeden bir jest yaptığını biliyordu, belki felaketle sonuçlanacak bir jest, ama Alec'i severdi ve tutacağı yası katmerlendirmek istemiyordu. Sonunda bir şey artarsa, becerikli bir şekilde yapılmış şu ya da bu yatırımla zenginleşip çoğalmış olarak geri dönerdi, emindi bundan, gerçi Alec ile ailesinin niyeti bu sermayeyle yaşamak olduğuna göre böyle bir şeyin nasıl mümkün olacağını da bilemiyordu.

Alec, ablasının kurban edilmiş olduğunun farkındaydı. Bir ışık daha sönüyordu işte. Daha güneye yolculuk başlamadan üstüne bir umursamazlık çökmüştü. Zihni ve bedeni, onları taşımaya niyetli görünen her akıntıya kapılıp savruluyordu.

Barbara'nın ise hayatında ilk kez yeterince parası vardı ve etrafında lüzumsuz talimatlarla başına ekşiyen kimse yoktu. Alec uyur veya uyur görünürken, balkona düşen güneşten kalan son üçgenin içine diz çöker, yere yaydığı *Continental Daily Mail* sayfalarını okurdu. Lafını edecek parası zaten yokken para işlerine aklının ermemesi başka şeydi; şimdi içinde bulundukları durumsa sağduyu ve zekâ kıvraklığı gerektiriyordu. Gazeteden öğrendiğine göre dolar hâlâ pounddan değerliydi. (Pound çürümekte olan o kulübe, dolar ise Edward tarzındaki evdi.) Alec, aile geçmişi ve yetişme tarzından ötürü "dolar" kelimesini yeterince kibar bulmuyordu, hatta onu dehşete düşürüyordu bu kelime, oysa Barbara'nın önünde engel oluşturacak sınıfsal önyargıları yoktu. Pound karşılığı dolar satın almıştı bile çoktan, hem de hovardalık denecek bir zararla; her pound bozdurduğunda bankalara, devletlere, züppelere, *Mail*'in finans muhabirine ve kendi akıllı ağabeylerine giydirmiş olduğu duygusunu yaşıyordu. (Webblerin komşularından biri, kara kuvvetlerinden emekli bir subay, Alec'e içini dökerek Rusların her an villalarının aşağısındaki koya çıkarma yapmasını beklediğini söylemişti. Kapısının eşiğinde çarpışarak öl-

mekti adamın niyeti; ama olur da buna engel olacak bir şey çıkarsa diye eski bir robdöşambrın cebine tıktığı bir tomar doları vardı, o zaman annesiyle ikisi birilerine bu dolarları yedirip oradan kaçabileceklerdi.)

Barbara, Alec'in loş yatak odasında Alec'in tarağını kullanarak saçlarını taradı. Kocası hayatta kalmayı başarsa bile 1950'lere yabancı olacaktı. Oysa o, Barbara, tam bu dönemin insanıydı. Alec'siz yaşamak istediği anlamına gelmiyordu bu. Ağabeylerinden birine yazıp buralarda bir otel açmasını tavsiye etmişti. Hizmetliler ucuzdu–saati yirmi veya otuz sente tutuluyordu, resmi piyasa rayicine göre mi, yoksa serbest piyasaya göre mi çalıştıracağına bağlı olarak değişiyordu. Bu mektupta ağabeyi, Barbara'nın sesini işitebiliyordu, artık otuz dört yaşında olması gerektiği halde mektup boyunca yüksek perdeden ve nefes nefese çıkmıştı sesi. Acaba ölmekte olan zavallı Alec'in güneyde dinlemek zorunda kaldığı laf salatası da bu mu, diye merak etti ağabey.

Alec için "Güney" insanın zihninde bir yerdi. Kederli ablasının sandığı gibi İngiltere'yi terk etmiş değildi o, İngiltere'nin edebiyatındaki en eski efsanelerden birine, Akdeniz'e taşınmıştı. Bu efsanede ona düşen yerin adı Rivabella'ydı. Aslında haritalar ile karayolu tabelalarında yazıldığı haliyle "Rivebelle"; ne de olsa bu bölge Fransa'ya aitti–en azından şimdilik. Fransa ile İtalya arasında o kadar çok el değiştirmişti ki burası, çeşitlilik dolu, tanımlanması imkânsız bir karakteri vardı ve seçim ya da savaş olmadıkça her türlü merkezi otoriteden uzak görünüyordu. Tam göbeğinde, Lou Mas'ın gerisindeki tepeye, otoyolun yukarısına doğru bir kasaba yayılıyordu. Yöre halkı "Rivabella" diyordu buraya; kendi aralarında, İspanyolca ve Arapçadan gelme ifadelerin de karışmış olduğu bir Liguria lehçesi konuşurlardı, ama çocukları okula gidiyor, Fransızca öğreniyordu, zaten mavi gözlü bir ırktan gelmeydi hepsi. Rivabella'da değişmeden kalan ise yoksulluktu, bir de yöre halkının ancak çok sıkı yasalarla kesmekten alıkondu-

ğu asırlık zeytinlikler, tabii insanların görünümü ve karakteri de. Hastalığın eve mahkûm ettiği Alec, topu topu bir düzineden fazla insanla karşılaşmayacaktı gerçi; karşılaştıkları da, okuduklarının onda oluşturduğu beklentileri doğruluyordu, gözüne hep sınıfsız ve pagan, şiirsel ve bilge görünürdü bu insanlar, ışığa, karanlığa ve ölümsüzlüğe dair içgüdüsel bir kavrayışla donatılmışlardı. Barbara ise kurnaz ve gülünç olmalarını bekliyordu, ki öyleydiler, bir de bir şeylerini çalmalarını, ki öyle yaptılar ve kendisini sevmelerini, ki öyleymiş gibi göründüler. Bir tek çocuklar tedirgindi bu tuhaf yeni büyüklerden, ne kadar teklifsiz ve şekilsizdiler, ne kadar kavgacı ve sinsi, nasıl da yıkıcı bir tabiatları vardı ve hayvanlara yok yere zulmediyorlardı. Ama tabii çocuklar pek fazla bir şey okumamıştı, filmlere aşina değillerdi ve onlara yol gösterecek efsaneleri yoktu.

İlk haftalarda Barbara sık sık tepeyi tırmanarak kasabaya gitti, Alec'e doktor arıyor, bir aşçı ile hizmetçi, bir de çocuklara ders verecek birini bulmak istiyordu. Kasabada görülecek pek bir şey yoktu–yükte hafif olan bütün eşyası çoktan antikacılara satılmış Barok kiliseyi ve son derece tatsız ana cadde boyunca yıkık dökük uzanan sarayı saymazsak. Sarayın odalarından birinde, erken dönem Rönesans freskleri olduğunu söyledikleri kavuniçi birkaç lekeyi incelemesine izin vermişlerdi. Bazı gezi rehberlerinde bunlardan bahsedildiği için savaş sonrasının sıkı çalışan gezginler kuşağı, motorlu taşıt trafiğine kapalı dik bir yolu nefes nefese tırmanıp saraya ulaşmış, ama yeğeniyle bir başına yaşayıp kimseyi içeri sokmayan aksi bir Fransız kontesinin sarayın sahibi olduğunu keşfedebilmişti ancak. (Mürebbiyelik görevi için bu yeğenle görüşmeye giden Barbara içeri alınmış, ama kontes odadan çıkana kadar ayakta beklemek zorunda kalmıştı.) Barbara, sarayın arka tarafında belediye binasını, hemen bitişiğinde de postane ile okulu keşfetti, bir de şirin küçük bir hastane–buradan doktor bulunmuştu Alec'e–ve duvarla çevrili bir mezarlık vardı. Bir tek mezarlık keşfe değerdi. Burada yatan

Victoria dönemi İngiliz şairleri, insanı uyuşuklaştıran bu iklimin vereme iyi geldiği inancının yaygın olduğu günlerde muhtemelen tüberkülozdan ölmüşlerdi; bir de İngiliz evlerinin bazılarının sahibi olan Rus aristokratları ile tıpkı Alec gibi hiçbir zaman hiçbir şeye sahip olmamış Garibaldi yanlısı serüvenciler vardı. Mezarların çoğu ihmal edilmiş, üstlerini ot bürümüştü, mezar taşları bir yana devrilmiş, yabani otlar güllerin boyunu aşmıştı. Daha yakın zamanda ölenlerin anısına yüksek bir beton duvara mermer plakalar çakılmıştı; Barbara onlara bakmadı. Burada onu en çok etkileyen şey muhteşem manzaraydı: Yalnızca Lou Mas'ı değil, ta İtalya'ya kadar uzanan geniş bir alanı görebiliyordu, tabii bir de uçsuz bucaksız denizi. Bütün şu zengin yabancıların aşağıya, tren yolunun gümbürtüsüyle dolu kıyıya üşüşmüş olması ne aptalcaydı. Ben olsam hiç duraksamadan buraya yapardım evimi, diye düşündü.

Alec'in yeni doktoru genç ve çirkindi, hem de tırnaklarını yiyordu. İyi İngilizce konuşuyor, Britanyalılar kolonisinden çoğu kişiyi de tanıyordu, soğuk algınlıklarına, alerjilerine ve asla geçmeyen mide sorunlarına hep o bakıyordu. Britanyalıların hastalıkları bakımevi hastalıklarıydı; hastaların asıl istediği bir bakımevinde ateşin başına yatırılıp sıcak ekmek ve sütle beslenmekti. Barbara'yı kendi gibi biri bilmişti doktor–bir suç ortağı gibi. "Kocamın çocuğa benzer bir yanı yok," dedi Barbara nazikçe. Her zaman olduğu gibi İrlandalılıktan dem vurma konusunda tereddütlüydü, çünkü adamın meramını tam olarak anlamamıştı.

Doktor, "Rivabella'da kültürel açıdan ilgiye değer olan yalnızca iki yer vardır," dedi. "Biri kilise meydanındaki pazar. Diğeri de koruyucu aziz, Aziz Damian. Kilisenin damında, zırhına bürünmüş, alevli kılıcını havaya savururken görülebilir. Rivabella'da biri tehlikedeyse yapar bunu." Doktorun kendisine nasıl baktığını görünce anlamıştı ki Barbara, güneye olan yolculuğuna, artık ışıltısı sönmeye başlamış bir eş ve ana olarak çıkmış,

şimdi ise yüzünün egzotik göründüğü bir yere varmıştı. Oysa bugüne dek hep düşündüğü şey, trene normal bir İngiliz ailesinin binip bunun bir karikatürünün trenden inmiş olduğuydu. Aynı kapıya çıkıyordu gerçi–kimin baktığıyla ilgiliydi tamamen.

Alec balkondan baktığında tepeyi kaba bir üçgen olarak görüyordu, gri ve kiremit renkli kasabanın (tek ayırt edebildiği renklerdi) aşağısında düzensiz biçimde dağılmış üç beş çiftlik, tepede de mezarlık vardı. O tebeşirsi beyazlığıyla, kıyının yanlış tarafında karaya vurmuş bir Endülüs veya Kuzey Afrika köyüne benziyordu burası. Yemyeşil İngiliz bahçelerine öyle uzaktı ki manzara; daha çok pembeler ile bejlere, bir de yakut kırmızısı dedikleri koyu bir tona meyleden yabancı villalara da. O evlerin içinde hissedip anlayabildiği bir varoluş tarzı bulunuyordu, muhabbet kuşları gibi hiç çenesi durmayan yabancı hizmetkârlar ve parlak güneş ışıkları altında tüketilen sıcak pudinglerle ne de olsa koloni yaşamının daha küçük, daha renksiz bir versiyonuydu bu tarz. Çözülmekte olan İmparatorluğun son günlerinde olduğu gibi sohbet ve davranışları düzenleyen kurallarla yönetmeliklere uyuluyordu herhalde. Barbara bir tanesini anlatmıştı: "Rivabella" yerine "Rivebelle" demek makbul değildi, çünkü burayı eski zengin günlerinde tanımamış olduğunu gösteriyordu, ne de olsa Kraliçe Victoria bile Prusya Veliaht Prensesi'ne yazdığı muhabbet dolu mektupların birinde "küçük *güzel* Rivabella"dan söz etmişti.

"Züppeler işte," dedi Barbara. "Çok şükür ben İrlandalıyım," gerçi bir bakıma gücüne gitmiş olan bir şey vardı: "Rivebelle" onun ilk hatalarından biri olmuştu. Bir başkası da, kimseden tavsiye istemeden eleman almak. Bir de rayicin iki katı maaş ödediğinden şüpheleniliyordu ve bu ekonomik gaf olmaktan çok sosyal bir hakaretti. "Züppeler" sözü pek güçlü bir cephane değildi ama, diğer villaların hangisine ta Rivabella'dan bir aşçı, bir hizmetçi, bir çamaşırcı, bir bahçıvan ve bir de mürebbi-

ye geliyordu ki, üstelik de hepsi sadık, kendini işine adamış, neşeli, çalışkan ve nazikti.

En sevdiği ağabeyine yazdı, pilot olanına, burada insanların nasıl da kendine yeterli göründüğünü, işleriyle gurur duyduklarını, felsefelerinin modern Britanya'nın didişme ve kapıp kaçma düşüncesine nasıl tamamen ters olduğunu anlattı. "Gelip burada bir süre kalmanı çok isterdim. O kadar çok odamız var ki ne yapacağımızı bilmiyoruz. Sen ve ben sohbet ederdik hem." Ama kimse gelmedi. Hiçbiri zavallı Alec'in ölmesini izlemek istemiyordu.

Çocukların sonradan hatırlayacağı gibi aşçıları mutfaktayken, tavanda yoğunlaşan buhar başına damlamasın diye hasır bir şapka takardı ve aynı şapkayı babalarının cenazesinde de takmıştı. Barbara akıllarına yemeği getiriyordu. Savaş başladığında yirmi yaşında ya var ya yoktu, öyle yiyecekler vardı ki ne kadar yese açlık duyardı onlara. Şimdi günde üç kez oturup krema, tereyağı ve taze ekmek, kümesten yeni gelmiş yumurta, üstünde kaşığı dimdik tutabileceğiniz reçeller yiyordu: Savaş öncesinin masal kitaplarından çıkma kahvaltılardı bunlar. Kendisi yemeği yemek yerine seyretmeyi sevdiğinden, yüzüne renk, saçlarına ışıltı gelmesini sağlayan, aklındaki kurulu sofra *düşüncesiydi* herhalde. Bir zamanlar baştan aşağı krema ve altındı, ama savaş, evlilik, Alec'in hastalığı derken, tabii yoklukların ve tanımlanamayan bir başka hayal kırıklığının da etkisiyle süzülmüş ve teni kararmıştı. Yine de mutluluğun okuyla vurulmuş gibi hissediyordu bazen kendini veya en azından, saadet denen şeyin ne olabileceğine dair tenini delip geçen bir ipucuyla. Bir başka iklimde çok daha kolay kontrolü altına alabileceği bu duygu öyle doğal bir hal almış, öyle ısrarcı olmuştu ki bazen dini bir kaynaktan geliyor olabileceğini düşünüyordu Barbara, dolayısıyla da–ilkeleri gereği–onun vaadi olan bahtiyarlığı reddetmesi gerekebilirdi. Ama yo; neyse ki böyle saçmalıklarla uğraşmayacak kadar ayakları yere basan biriydi. Sırf aş-

çısının dolu sepetlerle çıkageldiğini veya bahçıvanın elinde bir kasa çiçekli bitkiyle taraçadan geçtiğini görmek bile ani bir bahtiyarlıkla doldurabiliyordu içini. (Bahçıvan, bu çiçekleri zeytin ağaçlarının altına dikecek, onlar da orada hızla yok olup gidecekti.) Böyle zamanlarda Lou Mas küçüle küçüle oyuncak bir ev kadar kalmış olur, Barbara onu yerinden kaldırıp taşıyabileceği duygusuna kapılırdı; çocukların daha bebek ve sadece kendisine ait olduğu zamanlardaki halini hatırlardı.

Elinde Alec'in kahvaltı tepsisi, sırtında onun ablasının veda hediyesi olarak verdiği beyaz sabahlıkla içeri girdi. Artık hep saldığı saçları gürleşmişti ve rengi de İngiltere'dekine göre birkaç ton açılmıştı. Alec'in onu görüp görmediği belli değildi. Zaten artık her şey başını döndürüyordu. Barbara ekmeğe yağ sürdü onun için, üstüne de reçel, "Hadi bir dene hayatım," dedi, "bir daha böyle reçel tadamazsın." Gök gürültüsü gibi bir kehanet yüklüydü tabii bu cümle. Önünü göremez oldu Barbara– gözyaşları yüzünden değil, kolay ağlamazdı o. Sanki saf sudan yapılma bir perde müthiş bir gümbürtüyle inivermiş, Alec'ten koparmıştı onu.

Artık kış geldiği için Alec güneşten uzaklaşmıyor, güneşin peşi sıra yer değiştiriyordu. Ayaklarını sürüye sürüye balkona gidip Barbara'nın omzuna yaslandı. Onu battaniyeye sardı Barbara, okuması için bir kitap verdi, saçını taradı. Alec konuşmayı neredeyse bırakmıştı artık, gerçi yabancıların yanında çaba gösteriyordu. Barbara düşündü de, Vurularak ölmek nasıl bir şeydi acaba? Ancak kâbuslarda uzadıkça uzayan sorularla açıklanabilirdi, oysa kehanet gibi rüyaları onu bırakıp gitmişti artık, herhalde Alec'in yazgısı ve bir bakıma kendisininki de kavillendiği için. Ev ile deniz arasında bahçıvan, elinde kürekle yere çömelmişti. Adamın işi fideleri saksıdan alıp bahçede toprağa dikmekti, ama hayal gücü adaçayında durmuştu: Zeytin ağaçlarının altındaki toprak adaçayıyla koyu kırmızıya dönmüş durumdaydı. Barbara sıcak korkuluğa yaslanıp düşündü, şimdi kafasını kaldı-

rıp baksa ne görürdü acaba adam: Onu görürdü, beyaz kıyafeti, güneşte alevlenen saçlarıyla. Oysa bahçıvan sırf çıkardığı gömleğiyle yüzündeki terleri silmek için kaldırdı başını. Kaybedişe dair bir düş geri geldi Barbara'ya: İsimleri unutulmuş mülteci çocuklarına yeni isimler bulması söylenmişti. Gerçek hayatta çocuklarına Giles, Nigel ve Samantha adlarını vermek istemişti o, ama Alec karışmıştı. Çocukların üçüne de savaş sırasında, Alec'in, henüz esir düşmeden önce izinli geldiği dönemlerde hamile kalmıştı. Çocuklar onun gri gözlerini, çilli tenini, küçük kemikleri ile narin hatlarını almıştı (gerçi Molly daha koyu tenli, daha sağlam yapılı bir ırka ait belirtiler göstermeye başlıyordu), ama hiçbirinde annelerinin etkileyiciliği, ışıltısı yoktu. Barbara'nın gözüne ve muhtemelen birbirlerine de Alec gibi ince ve kuru görünüyordu çocuklar.

Matmazel'in söylediği her şey lüzumsuzdu veya tekrardan ibaretti. "'Lou Mas', 'çiftlik' demektir," diye açıklıyordu, çocuklar biliyordu zaten bunu. Yemek salonunun penceresinden dışarı baktıklarında hemen yetişiyordu: "İtalya'yı görebilirsiniz." Kahvaltılarına ortak olmak için erkenden gelirdi; birlikte yaşadığı teyzesi, freskleri olan teyze, saraydaki yiyeceklerin hepsini kilit altında tutuyordu. "Siz beni ne sanıyorsunuz?" derdi bazen trajik bir havada, ufak tefek şeyler için üstelik, bütün dikkatlerini ona vermemeleri gibi mesela. Pek bir şey de öğretmiyordu onlara, sadece biraz Fransızca, oysa çocuklar dili hızla öğreniyordu zaten şimdi, onun öğretme hızını geçmişlerdi bile. Matmazel'in dedesinin babası Garibaldi'ye (bir İtalyan haydutu diye açıkladı) karşı gönüllü Fransız birliklerinde çarpışmıştı; dedesi milliyetçi bir hareketin kurucusuydu; babası ise savaş sonunda evinin merdiveninde katledilmişti. Masonlardan, sosyalistlerden, Protestanlardan ve Yahudilerden korkuyordu kadın, ama boğulma veya yüksekten düşme ya da kuduz bir köpeğin saldırısına uğrama korkusu yoktu. Çocukların vaftiz edilmiş olduğunu öğrenince (Alec'e göre vaftiz, agnostik yaşama akılcı bir baş-

langıçtı) onların din eğitimini de üstlendi, oysa Barbara bunun için para ödemiyordu ona.

Öğle yemeğinden sonra Alec'i görmek için üst kata çıktılar. Battaniyelere sarınarak şezlonguna uzanmıştı, bulutlar kadar solgundu. James şarkı söylediğine inanarak ansızın bir nağme tutturdu: "Çalacağız bütün çanları, geberteceğiz Protestanları." Sessizlik, sonra dedi ki James, "Hiç kaldı mı ki? Protestanlardan?"

"Ben kaldım, mesela," dedi babası.

Gayet sakin bir tonda devam etti çocuk: "İyi ki buraya gelmişiz öyleyse. Seni bulamazlar."

Matmazel dehşet içindeydi. "Fransa'daki eski olaylarla ilgili bir şey," dedi.

"Fark etmez ki." Alec, hayranlık duyduğu adamların hep kuşku içinde olduğunu anladığı anda inancını kaybetmişti. Konuşması da okuması gibi gittikçe basitleşiyordu. Bahçecilikle ilgili bir kitap okuyordu. Yüzüne yakın tutuyordu kitabı. Günışığı yoruyordu onu; bellek ile göz arasına giren davetsiz bir misafir gibiydi. Okumaya devam etti: "Narin çiçeği. Mis zambağı. Tak. Nergisgiller. Getirilişi 1680." İngiltere'ye getirilişi demekti bu. "Zakkum, 1596. Doğu Hint Küpeçiçeği, 1770. Demirhindi Ağacı, 1633. Kasımpatı, 1764." Böylece İngiltere çiçeklenmiş, çeşitlenmiş, çelikten kökler salmıştı.

Kitabı komşulardan biri vermişti Alec'e. Webblerin hem emirlerinde çalışan insanları, bahçede yetişmiş lezzetli gıdaları ve denize kadar uzanan bir bahçeleri vardı, hem de iki taraflarında seçkin komşuları: Sağda Villa Osiris'te oturan Bay Edmund Cranefield ve sol tarafta, Casa Scotia'da Bayan Massie. Bunların evine varmak için otuz basamak tırmanıp yola çıkmak, sonra daha da fazla basamaktan inerek arazilerine adım atmak gerekiyordu. Bay Cranefield'in asansörü de vardı, gerçi yana devrilmiş kocaman bir nakliye kasasını andırıyordu. İçinde bir mutfak sandalyesi dururdu. Adam sandalyeye oturup elektrikli

bir rayla ta yola kadar yükselirdi. Kimse bunu yaparken görmemişti onu. Kışın en kötü zamanı Fas'a giderken asansörü söktürüp kilimlerle kaplatmış, havuzun suyunu boşalttırıp balıkları tanklara koydurmuştu ve her gün şafak sökerken üstlerine bir tilki gelmiş gibi feryat edip duran iki tavus kuşunu da yokluğu boyunca yüksek bir ücret karşılığı özel bir hayvanat bahçesine bırakmıştı. Casa Scotia ise Bayan Massie'ye aitti. Topal olan bu kadın tüvit bir pelerin giyer, asla şapkasız dışarı çıkmaz, bastonla yürür ve basamakları ancak yirmi dakikada falan tırmanırdı.

Bay Cranefield romancı, Bayan Massie de bütün bir rafı dolduracak sayıda bahçecilik kitabının yazarıydı. Bay Cranefield romanlarından hiç söz etmez ve onları ödünç vermeyi teklif etmezdi; isimlerini bile söylememişti. "Hepsini söylemelisiniz bana!" Böyle haykırmıştı Barbara, sanki yerinden fırlayacak, Bay Cranefield'in kitaplarını bir el arabasına doldurup getiriverecek gibiydi hali.

Adam üst katta Alec'le birlikte oturur, ikisi çeşitli konulardan bahsederdi, sık sık da savaştan. Tam Barbara, Bay Cranefield'in kendisinden hoşlanmadığını düşünmeye başlıyordu ki adam onu çaya davet etti. Barbara, ne olur ne olmaz diye Molly'yi de yanında götürdü, ama çok geçmeden anladı ki adamın kadınlara eğilimi yoktu–en azından erkeklerde olması gerektiğini düşündüğü türden bir eğilimi. İşte o zaman, acaba Will ile James'i adamdan uzak tutsam mı diye düşündü. Bay Cranefield, Barbara ile Molly'ye rüzgârsız sabahlarda çalıştığı terası gösterdi; bir keresinde kuvvetli bir mistral rüzgârı tam yüz kırk sayfayı üç bahçeye birden dağıtmıştı–hatta bazıları Casa Scotia'da bir fundalıkta bulunmuştu. Bir sehpanın üstündeki oval resim çerçevelerinde sarışın bir kızla sarışın bir delikanlının suretleri duruyordu. Daha yakından bakınca bunların dergilerden kesilmiş ilüstrasyonlar olduğunu gördü Barbara. Bay Cranefield, "İşte bu ikiliyi yazıyorum," dedi. "Hiçbir hata yapmamak için orada tutuyorum onları."

"Sıkılmıyor musunuz peki?" dedi Barbara.

"Baksanıza bana verdikleri şeye." Oysa Rivabella'nın en züğürt köylüsü, en kir pas içindeki hizmetçisi, tırnaklarını yiyen en hırpani doktoru da sahipti o gösterdiği şeye: manzara, deniz. Ama tabii ya, bir el hareketiyle her şeyi gösteremezdi insan; daha fazlası vardı mutlaka. Molly'ye dönüp müşfik bir sesle demişti ki, "Biraz büyüyünce benim için daktilo yazabilirsin," ne de olsa onun deneyiminde kızlar bundan hoşlanırdı–evlenecek biri çıkana kadar Bay Cranefield için daktilo yazmaktan. Kızlar bayılırdı ona zaten: Gönül işleri konusunda sağlam tavsiyelerde bulunurdu onlara, el falı bakardı. Molly bu adam hakkında hiçbir şey bilmiyordu, ama kadın derin deniz dalgıçlarını, kadın test pilotlarını icat eden Bay Cranefield'in–olanca masumiyetiyle, erkekliğiyle–bir kıza sunulacak en heyecan verici şey olarak bula bula "Daktilo yazabilirsin"i bulmuş olmasını hatırlayacaktı ileride.

Barbara gülerek araya girdi: "Daha on bir yaşında."

Doğruydu bu, ama Molly'ye ağza alınmayacak kadar berbat bir şey gibi gelmişti.

Bayan Massie ise kitaplarını ortaya çıkarma konusunda çekingen değildi. Alec'e birkaç kitap vermişti, başyapıtı olarak görülen *Flora'nın Bahçecilik Ansiklopedisi* de vardı aralarında, on yedinci baskısı. Bütün kitapları "Flora" adıyla basılıyordu, gerçi kendi adı değildi bu. Bay Cranefield için "Edmund pohpohlanmış harika bir çocuktur," dedi. "Hayatı boyunca kendine tapan kadınlar tarafından şımartılmış. Ben hariç." Sandalyelerin en dikinde dimdik oturmuş, ellerini bastonu üzerinde kavuşturmuştu. "Kendi daktilomu kendim yazarım. Bahçeme de kendim bakarım," gerçi James ile Will'e, "İsterseniz bahçeye yardım ederek harçlık alabilirsiniz," demişti.

İlkbaharda İkinci Elizabeth taç giydi. Barbara, Nice'teki bir mağazadan televizyon sipariş etti. Çocukların gördüğü ilk televiz-

yondu bu. İki adam yoldan eve inen basamaklardan güç bela taşıdılar onu, çok geçmeden odadan odaya taşıyıp durmaktan yoruldular, Barbara nereye koyacağına bir türlü karar veremiyordu. Sonunda genellikle kapalı tuttukları bir odayı seçti; bir ucunda yükseltilmiş bir platform vardı ve savaş zamanına kadar amatör tiyatrolar için kullanılmıştı. Adamlar televizyonu sahneye koyup antenle ve elektrik çıkışıyla uğraşmaya başladılar, çocuklar da etrafta koşturarak sandalyeleri tiyatro koltuğu gibi diziyordu. Adamlardan biri, ertesi gün, Taç Giyme Töreni'nde Kraliçe'yi mükemmel bir şekilde göremeyebileceklerini söyledi, çünkü Alpler araya giriyordu. Çocuklar oturup ekrana bakmaya başladılar. Yüzeyinde yatay şimşekler çakıp duruyordu. Adamlar, dünyanın her yerinde insanların ölümüne yol açan televizyon patlamalarını anlatıyordu. Fiş ve prizden duman çıkacak olursa Barbara'nın hemen sigorta kutusuna koşup uygun sigortayı çıkarması gerektiğini söylediler.

"Uygun sigorta mı?" dedi Barbara. Çocuklar, onun her şeye gülmesine sinir olurlardı bazen.

Adamlar gittikten sonra hep birlikte üst kata koşup Alec'e Alpler'i ve patlamayı anlattılar. Yarınki törene hazırlık olarak dinleniyordu Alec. Babasının, bir kaza durumunda yerinden kalkıp kaçamayacağı Molly için çok açıktı. Sıcacık taşlara (aylardan hazirandı) diz çökerek yüzünü onun eline yasladı. Alec sayfayı çevirmek için hemen çekti elini. Bayan Massie'nin 1929 model Underwood'unda yazdığı kitaba devam ediyordu–dört karbon kopya halinde tek satır aralıkla yazmıştı, tek düzeltme yoktu, her sayfa hatasız daktilo edilmişti: "Brüksel Lahanası–bkz. Brassica." Brassica, İngiliz bitkisi olmalı, diye düşündü Alec. Bunun için çekmişti elini–Brassica'ya bakabilmek için. Elinin ne faydası vardı şimdi Molly'ye veya onun endişesinin kendisine? Niye sarılsındı ki ona? Niye çeksindi onu bu soluk renkli dünyaya? Kalın kafalı, sarsak, zor bir çocuktu, erkek kardeşleri onunla uğraştığında üzülüp içine atardı, ama Barbara'ya geldi mi suratını

asar, hırçınlaşıverirdi. Molly'nin kışkırtmasıyla Barbara'nın çileden çıktığını ve kızın suratına tokat attığını görmüştü bir seferinde Alec, sonra Molly'nin içler acısı bildirgesini işitmişti: "Sen benim canımı acıtamazsın. Aşı olduğumda daha büyük acımıştı." "Daha çok acımıştı," diye sessizce düzeltmişti Alec. "Canımı bundan daha çok acıtmıştı."

Brassica'yı buldu. Brokoli, Kara Lahana, Karnabahar, Lahana'dan oluşuyordu. Ne olduğunu anlamaya çalışırken gözleriyle metni takip etmeyi sürdürdü, ta ki "Anayurdu Avrupa–BRİTANYA"yı görene kadar, savaş sırasında Bayan Massie büyük harflerle yazmıştı bunu, ısıtamadığı Casa Scotia'da bacaklarını battaniyeye sarıp oturmuş, İtalyanların veya Almanların veya Fransızların gelip kendisini almalarını, bir kamyona atıp esarete götürmelerini beklemişti. Alec, mizaç olarak başka herkesten daha yakındı Bayan Massie'ye, bir tek ablası hariç, ama zaten önceliklerinden vazgeçmişti artık. Kanı beyazdı (öyle görüyordu kendisi), akciğerleri ile kalbi de ağarmış ve kar taneleri gibi uçuşarak dağılmaya başlamıştı. Soluk benizli bir devdi o, kanı çekilmiş bir Güliver'di ve işgalcilere karşı savunmasız toprak olan bir kumsala atılmıştı. (Barbara ile Will uçan dairelerle ilgili bir kitabı okuyorlardı birlikte, o uçan daireden inenler Stonehenge'i yapmıştı.) Alec'in gözüpek göçmenleri gelip üzerine konmuştu sonra, mikroskopik koloniciler. Alec'e boyun eğdirmek kolaydı, tabiat olarak nazik, kendi seçimiyle pısırıktı. Devlet memurluğu, arkasından da askerlik yapmıştı; hep iyi niyet varsayımıyla hareket etmiş, insanların iyi olduğuna güvenmişti; esir kampına giderken Calabria ve Yunanistan hakkında ince kitaplar almıştı yanına; ancak bazı zamanlarda kaçak oynar, gizli kapaklı davranır, cesur ve hayasız olurdu–kısacası, orta sınıf İngilizdi.

O gece Alec, doktorun ifadesiyle "bir kriz", kendi ifadesiyle "bir varta" atlattı. Ertesi gün Taç Giyme Töreni için aşağıya inmesi söz konusu değildi. Çocuklar televizyonu yukarı, onun yanına çıkarmayı düşündüler ama çok ağırdı, hem aklı-

na televizyon patlaması ve kazalar gelen Molly, Alec'in yerinden kıpırdayamayacağını da düşününce gözyaşlarına boğulmuştu. Sonunda Kraliçe, Barbara'nın planlamış olduğu gibi küçük tiyatroda taç giydi, salonda Barbara ile çocuklar, Bay Cranefield ile Bayan Massie, Rivabella'dan gelen doktor, Binbaşı Lamprey diye bir komşu ile annesi, Bayan Massie'nin kâhyası, Barbara'nın aşçısı ile onun torunlarından ikisi, bir de Matmazel vardı. Bütün bu insanlar birer birer başlarını çevirip, kapının kasasına tutunmuş, soluk soluğa eşikte dikilen Alec'e baktılar. Saçlarını özenle tarayıp Bay Cranefield gibi yandan ayırmış ve tam takım giyinmişti, yalnız boynunda kravat yerine bir kaşkol vardı. Türünün son, en son örneğiydi. Britanyalı değil İngiliz. Hıristiyandan ziyade Anglikan. Anglikan değil ama açık kapı bırakan. Çocukları asla hissetmeyecekti onun hissettiklerini, asla onun çektiklerini çekmeyecek, sırf bu kutsal tören gerçekleşebilsin diye vazgeçebildiklerinden vazgeçmeyeceklerdi. Sıska, usanmış, aklında tutmak zorunda olduklarının ağırlığıyla ezilip yassılaşmış–yeni Kraliçe'nin sesi Alpler'i rahatlıkla aşıyor ve tacını borçlu olduğu Alec'e kadar ulaşıyordu. Tam olarak bunu düşünmedi gerçi Alec, ama onu ayağa kaldıran, kapının eşiğinde hayatta kalma mücadelesi verircesine solumasına yol açan şey James, Will veya Molly için asla geçerli olmayacaktı–ne o gün, ne başka bir zaman.

Törenin kalanını bir koltuğa oturarak izledi. Soluk alıp verişi diğerlerini rahatsız ediyordu: Kendi soluklarının fazla sessiz olduğunu hissettiriyordu onlara. O gece ölmeliydi Alec. Makul bir son olurdu bu. Mesele Alec'ten kurtulmak değildi (hiçbiri istemezdi bunu), ama sonradan şöyle söyleyebilmekti: "Kalkıp giyinmişti de, Taç Giyme Törenini görmek için." Oysa o yaşamaya devam etti.

Bir hemşire her gün geliyordu, doktor da hemen hemen öyle. Doktor bahçede sessizce konuşurdu Barbara'yla. Bu kadar uzun bir remisyon hiç görmemişti; mucize gibi bir şey-

di bu. Barbara bunu dinlemek istemeyince de Alec'in irade gücüyle yaşama tutunduğunu söyledi. Oysa tutunduğu falan yoktu Alec'in. İşgalciler onu kumsaldan çekip bir tekneye atmışlardı. Akıntı beyazdı, kıyı şeridi de öyle. Her şey bembeyazdı ve Alec huzur içinde yol alıyordu. Gideceği yerden kısa kısa görüntüler beliriyordu arada–bir oda, etekleriyle çıplak zemini bir ileri bir geri süpürüp duran incecik perdeler. Hayalinde yeşil tunç kapılar da olurdu bazen; bunların da aynı odaya ait olduğunu varsayıyordu.

Çocuklarını görebiliyordu, hayal meyal ama. Oğlanların büyüdükçe neye benzeyeceğini tahmin ediyordu–biri isyankâr olacaktı, öteki içe kapanık. Kız ise bir soru işaretiydi. Metanet ve duygusallık doluydu, kimi zaman hazza da acıya da kayıtsızdı. Artık her ne ise veya her ne olacak, olabilecekse; Alec geride bırakmıştı onu. Oğlanlar, paylaştıkları odanın tam ortasına bir sıra tuğla dizmişlerdi. Koca evde yer kavgası yapıyorlardı. Yerlerinde duramayan, gürültücü çocuklardı, eğitim almıyor ve sıkılıyorlardı. "Daima çocuklarımdan bir sevgi çıkını olacak bende," demişti Barbara bir adama (Alec'e değil).

Oradaki ikinci kışları başlarken Laceylerden biri onları yoklamaya geldi. Ron'du bu, otelci olan. Koyu renk saçları vardı, ince ve soluk yüzlüydü, yumuşak adımlarla yürüyordu. Barbara'nın hizmetkârlar ve dolarlar hakkında yazdıklarının doğru olduğunu anlayınca hesapları görmek istedi. Hesap yoktu ki. Sesini yükseltmeden konuştu Barbara'yla; aynı gün Barbara, aşçı hariç yanında çalışan herkese yol verdi, Alec yüzünden aşçıya ihtiyacı olacağını söylemişti Ron. Karşısındaki adına karar verme yetkisi taşıdığına inanmış görünüyordu, çünkü Barbara'ya çocukları bir an önce Rivabella'daki kasaba okuluna vermesini emretmişti–konuşma tarzını ifade etmek için emirden başka söz yoktu: Lou Mas'ın Lacey kardeşlere maliyeti yerel vergilerle birlikte yeterince yüksekti–karşılığında ellerine

bir şey geçiyor duygusunu yaşamaları iyi olurdu. Ron, kız kardeşine "Bab", Alec'e de "Al" diyordu. Çocuklara kendi ana babaları ansızın yabancı görünür olmuştu.

Ron gittikten sonra Barbara, çocukları önüne kattı ve Rivabella'ya götürüp kiliseyi gösterdi. Görmüşlerdi zaten, ama bir daha bakmalarını istiyordu. Fransız devlet okullarında din dersi verildiğine dair yanlış bir kanaati vardı ve çocukları önceden hazırlamaktı niyeti. Oysa çocuklar, annelerinin "Fransa" dediği şeyin burada gerçekten Fransa olmadığını, bir kurallar dizisinin, neyin nasıl yapılacağına–sözgelimi, çarpım tablosunun nasıl okunacağına veya şarabın nasıl etiketleneceğine–dair bir nizamnamenin adı olduğunu artık biliyorlardı. Barbara'nın aklı, kederli vaazlarıyla kuzeyin azizlerindeydi hâlâ, oysa burada, elinde alevli kılıcıyla güneyin Aziz Damian'ı vardı. Herhalde görmeyen yoktu onu; Matmazel bir kereden çok görmüştü mesela.

Açık seçik, akıcı bir İngilizceyle, "Batıl inancın ne olduğunu anlamanızı istiyorum," dedi Barbara. "Batıl inanç, Ron Dayınızda görülen sorundur. Göremediği şeylere inanır o, gördüklerine ise inanamaz. Şimdi, düşünün ki aklı başında insanlar bunu gördüklerini söylüyor–bu hayali. Bu Aziz George'u işte, yahut adı her neyse." Kilisenin iki pembe kulesi vardı, birinin tepesinde haç, öbüründe rüzgârgülü. Aziz Damian genellikle bu ikisi arasında süzülürdü. "Zırhıyla," dedi Barbara.

Çocukların üçünün de aklına aynı cevap gelmişti: "Niye olmasın ki?" Kız, Koru beni, diye dua etmeye başladı. Fethet, dedi Will. İşin başa düştüğünü gören en küçükleri de, Yol göster, diye emretti. Meydana göz atıp annesine döndü sonra: "Artık gidebilir miyiz, lütfen? İnsanlar bakıyor da."

O kış Molly'nin göğüsleri çıkmaya başladı; her biri ufak bir çay fincanına rahatlıkla sığardı, oysa onun gözüne kocaman görünüyorlardı. Erkek kardeşleri dalga geçiyordu. Molly kollarını kavuşturarak dolaşıyordu hep. Yaşına göre boyu uzundu, kasa-

bada da mutlaka gözünü dikip bakan bir adam çıkıyordu. Yaşlı komşular ona sıkı sıkı sarılır olmuştu. Binbaşı Lamprey, Alec'i ziyarete geldiğinde ağzından öptü onu. Adam cin ve pipo dumanı kokuyordu. Molly bunun arkasından dakikalarca dişlerini ovaladı. Âdet görmeye başlayınca Barbara, "Bak Molly, bundan böyle erkeklerden uzak durman gerekiyor," dedi, sanki zaten uzak durmaya çalışmıyormuş gibi.

Oğlanlar bisikletlerine atlayıp nereye isterlerse gidiyorlardı. Akşamları kilise meydanını defalarca turlarlardı. Tepelerinde kırlangıçlar olurdu, meydanın kıyısında erkekler ve oğlan çocukları. İkisi de Fransızcayı İngilizceden iyi konuşur olmuştu, üstelik James, yerel lehçeyi Fransızcadan da iyi konuşuyordu. Molly ise mecbur kalmadıkça Rivabella'ya gitmekten hoşlanmıyordu. Yatakları toplayıp bulaşığı yıkamada Barbara'ya yardım ediyor, sonra ev ödevlerini yapıyor, bunlar bitince çoğu zaman gidip Bay Cranefield'le konuşuyordu. Tamamen tesadüf eseri adamın bir adı daha olduğunu keşfetti: E. C. Arden. E. C. Arden adıyla bir dizi çok okunan, hafif roman yazmıştı (Bayan Massie'ydi bunları Molly'ye ödünç veren) ve bunlardan biri, *Belinda Denizde*, bütün kitaplar içinde Molly'nin en sevdiğiydi. Miço kılığında bir denizaltı mürettebatına katılan bir kızı anlatıyordu kitap, kız ta Hong Kong'a kadar kimliğini gizli tutmayı başarıyordu. En sonunda evlendiği denizaltı komutanının, başından beri onu sevdiği anlaşılıyordu. Molly, *Belinda Denizde*'yi üç dört kere okudu ama Bay Cranefield'e, onun E. C. Arden olduğunu bildiğinden söz etmedi hiç. Bunun çok derin ve özel bir konu olduğunu sanıyor, adam kendi açmadıkça söylenemeyeceğini düşünüyordu. Ancak ona, kilisenin damındaki aziz hakkında ne düşündüğünü sordu, azizden bahsederken de Barbara'nın söylediği adı kullanmıştı, yani Aziz George.

"Ne," dedi Bay Cranefield. "O Etiyopyalı mı?"

Kız korkmuş görünüyordu–Etiyopyalılardan değil tabii, ama bir kişi hakkındaki karışıklıktan, büyüklerin karman çor-

man dünyasından. Bay Cranefield bile *aynı zamanda* E. C. Arden'dı, Belinda'nın yaratıcısı.

Bay Cranefield'in şefkat dolu bir sesle açıkladığına göre Rivabella'da, bir entelektüel olan Aziz Damian ile entelektüel olmayan, hatta muhtemelen aynı zamanda yörenin pagan ilahlarından biri olan Aziz Michel'i birleştirip bir koruyucu aziz uydurmuşlardı. Aziz Michel kılıçtan sorumluydu, pagan da ateşten. Bunun sonucunu gören güvenilir tanıklar vardı, gerçi bu tanıkların hiçbiri Britanyalı değildi. "Bizler aziz görme konusunda pek iyi sayılmayız," dedi. "Ama hortlaklar gözümüzden kaçmaz."

Molly'nin hâlâ canını sıkan bir şey daha vardı, ama asla sözünü edebileceği bir konu değildi bu: Göğüsleri konusunda ne yapması gerektiğini bilemiyordu–acaba bunları bir şekilde ortaya mı dökmeliydi, yoksa sıkı sıkı sarıp yamyassı mı yapmalıydı. Bir kapının kazara ardına kadar açılıvermesi, o sırada bornozunu çıkarmakta olan Bayan Massie'nin yürek burkan görüntüsünü bahşetmişti ona ve o gün bu gündür vücudunun gelecekte alacağı şekli düşünüp endişeleniyordu. Bay Cranefield'e ait kitaplardaki heykel ve resim röprodüksiyonlarına dalıp gidiyordu. Bunların temsil ettiği Havvalar ile Venüsler yeterince su serpmiyordu yüreğine–çoğu kauçuktan yapılmış gibiydi. Sorabileceği kimse yoktu. Barbara çok tehlikeliydi; bunun gibi bir konu açılınca hep çok ileri gidiyor ve Molly'nin hazzetmediği şeyler anlatmaya başlıyordu.

Rivabella'daki okuldan nefret ettiğini hem Bayan Massie hem de Bay Cranefield'e söyledi. Dedi ki, "Beni memleketim İngiltere'ye göndermeleri için her şeyi verirdim, ama babamı bırakamam."

Bayan Massie ile uzun bir sohbetin ardından Bay Cranefield, Alec ile konuşmayı kabul etti. Başkalarının işine karışmak ona göre değildi, ama Molly'nin içler acısı hali aklından çıkmıyordu. İçinden bir ses, Molly'nin ne anası ne babasında yeterli etki-

yi uyandıracağını söylüyordu ona, bu yüzden önce Will'den söz etmeye karar verdi: Will yakında on dört yaşına basacaktı, Rivabella'daki okul için çok büyüktü. Webblerin çocukları iyi birer Fransız kurumuna–mesela Nice'teki liselere–kaydolmazlarsa ve bunu kısa sürede yapmazlarsa, dilini eğitimli seviyede konuşamadıkları yabancı bir ülkede vasıfsız işçilik dışında hiçbir işe uygun olmayacaklardı. İdeal çözüm İngiltere olurdu elbette, tabii Alec bunun üstesinden gelebileceğini düşünüyorsa.

Alec dinledi onu, üstünde robdöşambrıyla, dik denemeyecek şekilde koltuğa oturmuş, sırtını pencereye vermişti. Işığın her türlüsünü tahammül edilmez buluyordu artık. Birkaç kez elini kaldırdı, sanki elinin arkasından görmeye çalışıyordu. Alec'in bu tuhaf el kol hareketlerini niye yaptığını kimse bilmiyordu; kimileri, ölümün gelişi çok geciktiği için hafiften delirmeye başladığını düşünüyordu. Dudaklarını aralayıp fısıldadı, "Fransız okulu... Siz bu meseleye bir el atabilirseniz," sonra, "Minnettar kalırım."

Bay Cranefield de sesini alçaltmıştı, odanın griliği sessizlik çağrısıydı sanki. Alec'in onlara bir vasi tayin etmeyi düşünüp düşünmediğini sordu. Alec'in, keşke saydam olsaydı dercesine kaldırdığı eli ileri geri kaskatı salındı, kapalı duran bir fildişi yelpazeye benziyordu.

Bay Cranefield, Fransız liselerinin papazlarla dolu olmadığı konusunda kendisine güvence verince Barbara'nın tek söylediği, "İyi fikir," oldu.

Bunu duyan Bayan Massie, "Bu konuda bir şey yapması gerektiği *aklına* gelmiş olabilir," dedi.

"Barbara'ya durmadan bir şeyler gelip gidiyor da," dedi Bay Cranefield, "elini uzatıp hiçbirini kavrayamıyor ki."

Yeni düzenlemenin rahatsız edici tek yönü, çocukların ayrı ayrı okullara gönderiliyor olmasıydı, üstelik ders programları örtüşmüyordu; yani her zaman aynı otobüsle gitmeyeceklerdi okula. Molly artık Will kadar uzamıştı. Siyah saçları kıvır kıvır

kaplıyordu bütün başını. Kemikleri ve elleri ile ayakları, annesinden de erkek kardeşlerinden de daha iri, daha kuvvetli olacaktı. Şimdiden yaşından epeyce büyük gösteriyordu. Masumiyetini inatla koruyor, ne zaman Barbara ona, kendi iyiliği için, erkeklerle ilgili bir şey anlatmaya kalksa başını çeviriyordu.

Barbara inatçı ve cahil kızının aklının çelindiğini, kapana kıstırıldığını, istismar edildiğini, hamile bırakıldığını ve kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düştüğünü kuruyordu aklında. *Ve* sonunda da nasıl olup bütün bunların başına geldiğini merak edecek, diye düşündü. Molly'yi baştan çıkaran adamı görüyordu, kaba saba ve ahmak. Gırtlağına yapışırdım onun, dedi kendi kendine. Adamın kalın boynunu ve kendi ufacık ellerini, kuşlarınki gibi narin kemiklerini düşündü. "Otobüste," dedi kızına, "asla, ama asla yabancılarla konuşmayacaksın. Bir adamın arabasına binmeyeceksin–onu tanıyor olsan bile."

"Arabası olan adam tanımıyorum ki hiç."

"Havanın kararğı bir ikindi vakti otobüs bekliyor olabilirsin," dedi Barbara. "Bir araba yanaşabilir. Götüreyim mi? Hayır, olacak cevabın. Hayır, hayır ve hayır. Oğlanlar için farklı bu. Onlar iki kişi. Dövüşebilirler."

"Kimse oğlanları rahatsız etmez," dedi Molly.

Barbara iç geçirdi, ama hayatında bir kez olsun hiçbir şey söylemedi.

Alec'in remisyonu mucizevi falan değildi artık–mantıksız hale gelmişti. Barbara'nın büyük ağabeyi, İngiltere'de, masrafları Ulusal Sağlık Kurumu'nca karşılanacak bir bakımın Alec için daha iyi olabileceğini ima ediyordu: Sırf bu ayrıcalık için akla zarar vergiler ödüyorlardı. Barbara, İngiltere'de hiçbir şeyin Alec'e iyi gelmeyeceğini, İşçi Partisi hükümeti sayesinde insanların kendi ayakları üzerinde duramaz olduğunu söyleyerek yanıtladı onu. Ağabey, tamı tamına parasını ödeyebildiği kadar acı çekmeye inanıyordu, ne bir fazla ne bir eksik. Barbara ise bu teorinin iler tutar yanı olmadığının farkındaydı, çünkü ödeme

kısmını Laceyler ile Alec'in kendi ablası üstlenmişti. Artık çok geçti zaten; biraz daha önce düşünmüş olmaları gerekirdi; Alec tekrar yer değiştiremeyecek kadar halsizdi.

Nice'te bir otobüs durağına kaçınılmaz olarak yanaşan arabanın direksiyonunda Bay Wilkinson diye biri vardı. Binbaşı Lamprey ile Binbaşı'nın annesini havaalanına bırakmış dönüyordu. Camını indirip, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun ötesinden Molly'ye seslendi, "Baksana, Lou Mas'tan değil misin sen?"

Konuşması bir yabancının aklındaki İngiliz tiplemesi gibiyse, bir İngiliz fıkrasındaki adam gibi mesela, Riviera'daki setlerde çekilen filmlerde ona İngiliz İngilizcesiyle söylenecek çok fazla replik düşmüş olmasındandı bu. Masmavi gözleri ve kızıl sakalıyla Eric Wilkinson, asla otuz dörtten genç olmayan, ama asla kırkı da bulmayan, bir saniyeliğine, sırf odada bir İngiliz bulunduğunu belli etmeye yetecek kadar görünüveren adamdı. Üniformanın da hakkını verirdi, smokin ile frakın da, monokl takabilir, sigara ağızlığı, binici kırbacı, polo sopası tutabilir, jigolo gibi görünmeden bir sigara tabakasını açabilir, kendini hıyar durumuna düşürmeden "Hayretlere şayan, küçük Maharani değil miydi o?", hatta "Göster kendini, ihtiyar–Deme! Monica'yla işler yolunda ha!" diyebilirdi. Onunla tanışan yabancılar çoğunlukla, "İşte Britanya Britanya'yken, Riviera da henüz yaşanacak bir yerken millet olarak aynen böyleydiler," derdi. Oysa onu tanıyan Britanyalılar sıkıntıyla gözlerini devirirdi: "Wilkinson'ı mı diyorsunuz?" Bayan Massie ile Bay Cranefield, "Evet Wilkinson, şimdi ne işler peşindesin?" derlerdi. Ona bir şey olmazdı: Tek satırlık rollerle geçimini sağlayamıyordu, ama elinden her iş gelir, yemek bile pişirebilirdi. Arabasını özel taksi olarak kullanıyor, insanları havaalanına götürüyor, gezinti gemilerinden indiklerinde karşılıyordu. Bir şoför değildi, kimseye "efendim" dememişti, ama belli bir mesafeyi de korurdu, paranın el değiştirmesi mahcup etmezdi onu–gururlu pozlar takınmaz, ce-

bine zarfla iliştiriverilmesi gibi küçük burjuva taleplerinde bulunmazdı. İyi huylu. Gemici ceketi. Ağustosta yaz mevsiminin beyazları. Mesajı olan bir kravat takardı. Neyi temsil ediyordu kravatı? Üçüncü sınıf bir okulu mu? İtibarı elinden alınıp dağıtılmış bir taburu mu? Polis baskınına uğramış bir kulübü mü? Kimse bilmiyordu. Belki de tamamen yeni bir şeyin sembolüydü. "Hâlâ şu filmlerde oynuyor musun Wilkinson?" Arada bir ufak rollerde görünüyordu: Rulet masasındaki Britanyalı, Britanya Kara Kuvvetleri'nde subay, Britanyalı diplomat, Britanyalı siyasi ajan, Britanyalı her şey. Repliğini okur, monoklunu takar, sigara tabakasının sürgüsüne bastırırdı. İnsanların yanındaki rahatlığı sahiciydi, mali sıkıntılarında abartı bulunmuyordu. Hiç evlenmemişti ve bildiği kadarıyla çocuğu yoktu.

Molly, kucağında kitaplarıyla arka koltuğa yerleşirken, "Buz gibi soğuk vallahi," dedi Wilkinson.

Neydi Molly'ye bunu yaptıran–kız öğrencilerin peşindeki bir seri katilin arabasına binmeyi kabul etmesine sebep olan? İlk olarak, bir keresinde onu güvenli bir yerde görmüştü: Bay Cranefield'in evinde. Ayrıca çok yağmur yemiş, iliklerine kadar ıslanmıştı. Barbara, ona ihtiyacı olan şeyleri almayı hep reddediyor veya ihmal ediyor veya unutuyordu: Muflonlu bir yağmurluk, onun bedeninde bir kazak. (Oğlanlar İngiltere'den gönderilen ikinci el giysileri giyiyorlardı şimdi, ama Barbara'nın tanıdıkları arasında kızı olan kimse yoktu anlaşılan.) Eski ceketinin kolları o kadar kısalmıştı ki Bay Wilkinson onu hor görmesin diye ellerini cebine sokuyordu. Wilkinson, Molly'yle de herkesle konuştuğu gibi konuştu, sanki yaşıtıymış gibi, Binbaşı Lamprey ile annesinin bir eve bakmak için Malta'ya uçtuklarını bildirdi. Şimdi bazıları Fransa'nın güneyinden ayrılmaya hazırlanıyordu; çok basmakalıp ve pahalı olmuştu burası artık, ipini koparan gelip buraya taşınıyordu.

"Nasıl ipini koparan yani?" Molly gergin bir şekilde oturuyordu arkada, ama "Nasıl olacak, Eric Wilkinson gibileri işte,"

deyince güldü, çünkü adamın kahkahası, kendisinin de gülebileceğini söylüyordu. Adam iyi davranmıştı ona; sonraları, ondan nefret etmek için sebepleri olduğunu düşündüğü zamanlarda bile Wilkinson'ın ona iyi davranmış olduğunu hatırlayacaktı. Wilkinson, kendi gideceği yeri geçip arabayı sürmeye devam etti–bir apartmanın önünden geçerken el sallamış, aklı karışan Molly de onun bu binanın sahibi olduğunu düşünmüştü. Lou Mas'ın arkasındaki yolda durdular; Molly hararetle teşekkür etti ona, sonra, sanki suratına bir şey çarpmış gibi durup gözlerini adama dikti: "Bay Wilkinson," dedi. "Rica etsem–bakın, erkeklerle bir arabaya yalnız binmeme izin verilmiyor. Olur da biri bizi görmüşse falan, sakıncası yoksa eve kadar gelip annemle görüşür müsünüz? Sizin kim olduğunuzu görsün diye?"

Büyük bir içtenlikle, "Hayretlere şayan vallahi," dedi Wilkinson.

Bir zamanlar Alec, Barbara'nın hiçbir şeyden korkmadığına ve korku duygusu olmamasının onun başlıca zaafı olduğuna inanırdı. Barbara'nın artık eski hayatından uzaklara savrulmaya başladığı doğruydu, tıpkı Alec'in büsbütün hayattan uzaklara savrulmaya başladığı kadar soğukkanlılıkla. Lou Mas'ta yaşanan her ilave faciayla aynı şeyi söyleyerek dalga geçerdi: "Rutin günlük gelişmeler." Yedi yağışlı gün boyunca rutin gelişmeler, aşçının gidişi ve giderken elinin uzanabildiği her şeyi yanında götürüşü, bir de Barbara'nın mermer bir blok gibi bir kenarda tuttuğu paraya ağır bir darbe indiren Fransız sosyal sigorta cezası olmuştu–öyle bir darbeydi ki bu, mermer blok çakıl parçalarına ve toza dönüştü. İşe aldığı insanlar için işveren formu doldurmamıştı Barbara, çünkü böyle bir şey yapması gerektiğinden haberi yoktu ve işe aldıklarının hiçbiri de bunu söylememişti; hükümet daireleri ve vergi dosyalarıyla ilgili çeşitli nedenlerden ötürü bari bu mütevazı gelir bir yerlere kaydedilmeyiversin demişti hepsi de. Bir de çıktı ki meğer bahçıvan işsizlik yardımı da alıyormuş, bu da Barbara'nın ödemek zorunda kaldığı cezanın

miktarını haksız yere yükseltiyordu. Rivabella da tıpkı İngiltere kadar suratsız ve buyurgan çıkmıştı işte–hatta daha beterdi, çünkü şarap, güneş ve zeytin ağaçlarıyla kamufle etmişti kendini, bir de tabii cana yakın güneyli ahmaklar vardı, işten atılacak oldular mı ilk yaptıkları gidip sizi ihbar etmek oluyordu.

Yemek masasında oturuyordu Barbara, Molly'ye artık küçük gelen kırmızı bir yeleği omuzlarına atmıştı. Masanın üstünde, Alec'in ablasının İngiltere'den göndermeyi inançla sürdürdüğü pazar gazeteleri ve Alec'in öğle yemeğinin bulunduğu tepsi duruyordu–tepsi aynen Alec'e götürmüş olduğu gibiydi, üstündekilerin artık soğumuş olması dışında. Başını kaldırıp bakınca iki kişinin içeriye girdiğini gördü–biri felakete uğramış ve suçlu görünüyordu, diğeri erkek, kendinden emin ve güleryüzlüydü. Barbara ile Wilkinson arasındaki tanışma, Wilkinson'ın aklı başındayken isteyebileceği son şeydi ve Barbara'nın o anda kesinlikle arzuladığı, yanıp tutuştuğu her şey. Molly'nin söylediklerini ikisi de duymadı: "Anne, bu, Bay Wilkinson. Bay Wilkinson beni nasıl eve kadar getirdiğini açıklamak istiyor sana."

***

Sonunda o an geldi çattı ve Alec'in Rivabella Hastanesi'ne kaldırılması gerekti. Yöredeki yoksulların, evde ölmek makul bir çözüm olmadığında gittikleri yerdi burası. Yeni aile dostu Eric Wilkinson, döne döne inen bir yolda götürebileceği yere kadar götürdü onu arabasıyla, oradan sonra da Alec'i bir sedyeye yatırdılar ve Wilkinson, Bay Cranefield, Will ile doktor yolun geri kalanında taşıdı onu. Hafif bir nisan yağmuru vardı, ellerinden geldiğince Alec'e siper olmaya çalıştılar. Yağmurda doktor kimseye sezdirmeden ağlıyordu. Diğerleri sessiz, düşünceliydi. Hastane mezarlığın yakınındaydı–utanç verecek kadar yakınında, Wilkinson'ın dayanamayıp Bay Cranefield'e söylediği gibi. Will, babasının yeni penceresinden mezarlığı görebiliyordu, gerçi bunun için dışarı doğru sarkması gerekmişti, tıpkı uzun zaman

önce tren oyunu oynarken, sarktığını ve kafalarının koptuğunu düşündüğü yolcular gibi. Büyük bir villanın sahibi olarak Alec'e bir imtiyaz tanındı ve özel oda verildi. Aslında hasta odası değildi burası, hastanede çalışanların molalarda yiyip içmeye geldiği yerdi. Tabaklarla boş şarap şişelerini topladılar, ekmek kırıntılarının çoğunu süpürdüler ve tekerlekli bir yatak sürdüler içeri.

Bina, hastane olmak için küçük, ev olmak için büyüktü. Moskovalı bir ailenin kışlık eviydi bir zamanlar, 1917'den sonra hiçbiri geri gelmemişti. Alec hiç kıpırdamadan yatıyordu. Tavandaki islerin altında latin çiçeklerinden bir çelenk ile gagasına kurdele bağlanmış bir mavi kuşu görebiliyordu.

Pencerede Will, Bay Cranefield'e, "Buradan Lou Mas görünüyor," dedi, "hatta sizin tavus kuşları bile."

Bay Cranefield söylendi: "Yağmurda kalmamaları lazım."

Alec'in komşuları ziyarete geldi. Bayan Massie, hastane merdiveninde karşısına çıkan birine, kim duyar diye umursamaksızın (çocuklardan biri duymuştu nitekim) diyordu ki, "Alec çok efendi bir adam ve daima öyle kalacak, ama Barbara... Barbara." Kıvrımlı mermer basamakları teker teker çıktı. "Oğlanlar kız olsaydı birer sürtük olurlardı. Bu halleriyle ikisi de serseri. Eski aşçıları, birinin bir kediyi taş atıp öldürdüğünü görmüş. Şimdi bir de Wilkinson çıktı. Wilkinson." Bu adı tekrarlayarak kendi başına yoluna devam etti.

Herkesin ağzında "Wilkinson" vardı şimdi. "Wilkinson" derken yanında "Barbara" da diyorlardı. Ona hiçbir şey bırakmadan, onu akrabaların hayırseverliğine muhtaç bırakıp gitmekte olan bir adamla yaşadığı evlilikten sonra insan biraz etrafa bakınır, daha dikkatli olur, şöyle güvenilir cinsten birini seçerdi oysa. Binbaşı Lamprey'nin, Malta'yı beğenmemiş olan annesi, "Bir yabancı, misal," diyordu. İtalyanlar çocukları sever, başkalarının çocuklarını bile. Ne bileyim, şöyle neşeli tiplerden birini seçebilirdi, temiz gömlek giyen, temiz beyaz bir mendil kullanan, ya-

tak takımları satan bir dükkânın sahibi falan. Dükkân Barbara'yı hercailikten uzak tutardı.

Kimse Wilkinson'ı suçlayamazdı, onun kendine göre nedenleri vardı. Hem filmlerdeki bütün o Britanya aksanlı replikleri okumuştu o, bir bakıma onu aklayan bir şeydi yani. Barbara, İrlandalı olduğunu her yerde söylemiş olsa gerek. "Ne bekleyeceksiniz ki?" diyordu Bayan Massie. "Savaştaki hallerini düşünsenize. Tepelerine binen biri oldu mu hizaya gelirler. Yoksa..." Wilkinson hakkında söyleyebileceği en kötü şey ise adamın, çöl savaşı hakkında bir filmde bir alayın başındaki komutan olarak görünmeye hazırlandığı olmuştu; Monte Carlo'nun arka tarafındaki tepelik arazide çekmişlerdi filmi.

"Orada tek bir kum tanesi bulunmaz ki," dedi Binbaşı Lamprey. Yabancıların "çöl" deyince ne anladığını merak ediyordu.

"Bir albay!" dedi Bayan Massie.

Bay Cranefield, "Niye olmasın ki?" diye sordu.

"Albaya benzediğini düşünmüş olmalılar," dedi Binbaşı Lamprey. "Günde beş kâğıt alıyormuş, öyle dediler, repliğini okuyunca bir beşlik daha. Diyecekmiş ki, 'Rommel'i hafife almayın.' Beş kâğıda ben de söylerdim bunu," oysa ölür de söylemezdi.

Sohbet Wilkinson lehine dönüyordu. Wilkinson neşe doluydu; yönetmenler hakkında karşı koyması imkânsız hikâyeler anlatırdı, film yıldızları hakkında da kötü niyetli olmayan hikâyeler; mevkice kendinden altta olan ve ona "Vali Bey" diye hitap eden kişilerle ilgili komik anekdotları tekrarlar dururdu. "Nereden bulur bu insanları?" dedi Bayan Massie. "Öylelerini bulmak için Wilkinson olmak lazım." Bay Cranefield daha müsamahakârdı; öyle de olmak zorundaydı. Acımasız, alaycı bir ton, E. C. Arden okurunu küstürürdü. Masasındaki sarı saçlı çift, aşkın zafere erdiği bir dünyayı temsil ediyordu, okurlarının kolayca bağ kurduğu bir dünyayı. Bu sarışın çift, yıkılmakta olan bir krallığı kurtarmaktan tutun da bir kaplanı ehlileştirmeye kadar her türlü işte usta-

lık gösterebilmişse de, İngiltere'nin düşmanları hariç diğer bütün insan evlatlarıyla aynı düzlemde yaşıyordu. Varoluşun düzeyini yükseltmekteydi onlar–yükseltiyor ve düzlüyorlardı.

Bay Cranefield de–tıpkı çocuklar için sık sık söylendiği ve yanlış olduğu üzere–kendi dünyasında yaşıyordu ve onun zihninde herkesin kimliği açıkça tanımlanmıştı. Aziz Damian'ı bir Etiyopyalıyla, Wilkinson'ı Raffles'la* veya Barbara'yı bir sürtükle karıştırmazdı o. Bu, kısmen düzenli biri olma huyundan, kısmen kendi istediği dünyada, yani eşcinsel dünyada açıkça yaşama konusunda karar verememesinden ileri geliyordu. Wilkinson ile Barbara ve Lou Mas'ta patlak veren skandalla ilgili olarak, "Eminim kimseye bir zararı yoktur," dedi. "Barbara'nın önünde tek başına altından kalkamayacağı kadar çok iş var, evde bir erkek bulunması herhalde çocuklar için de daha iyidir."

Wilkinson, seyahat etmediği zamanlarda Lou Mas'ta kalıyordu. O zamana dek onun üssü, avukat olan ve kendisi de sık sık seyahat eden bir arkadaşıyla paylaştığı daire olmuştu. Eşyasının çoğunu geride bıraktı Wilkinson; zaten bütün varlığı bir odayı zor doldururdu. Kimsenin anlamadığı bir nedenden ötürü Barbara herkesin odasını değiştirmişti: Eskiden Alec'in olan yerde şimdi kendisiyle Molly uyuyordu, oğlanlara Barbara'nın odası, Wilkinson'a da Molly'nin yatağı verilmişti. Bu kadar uzun boylu bir adam için ufak görünüyordu yatak.

Molly o zamana dek hep yalnız yatmıştı. Eski odasında Wilkinson'ın kaldığı gecelerde bazen gün ağarmaya başlamadan hemen önce uyanır ve annesinin ortadan kaybolduğunu görürdü. Boş yatağı görünce kapıldığı duygu panikti. O da kalkar, gidip Will'i sarsarak uyandırır ve "Annem kayboldu," derdi.

"Kaybolmadı. Wilkinson'ın yanında." Yine de kalkardı Will, hâlâ yarı uykulu halde koridorda sersem sersem yürürdü–Alec'in oğlu, devlet memurları kuşağının temsilcisi, iş başında.

* İngiliz yazar E. W. Hornung'un seri öykülerinin kahramanı; Sherlock Holmes'dan esinlenerek ama onun tam tersi olacak şekilde yaratılmış 'kibar hırsız' tiplemesi. - ç.n.

Barbara, sırtını Wilkinson'ın göğsüne vererek uyuyordu. Dışarıda Bay Cranefield'in tavus kuşları cinayet diye bağırarak günün ilk ışıklarını karşılıyordu. Ondan yıllar sonra bile Will, şafakla beraber uyanan hayatın ilk seslerini duydukça hep cinayetler gelecekti aklına. Wilkinson hiç kıpırdamıyordu. Uyanık olduğunu gösterecek olsa tek satırlık uygun bir replik okumak zorunda kalabilirdi–şunun gibi bir şey mesela: "Benden söylemesi, ihtiyar dostum, sen biraz insanın sabrını sınıyorsun âdeta."

Will'in annesi yere bembeyaz yayılmış olan geceliği ile sabahlığını aldı, sırtına geçirdi, sıcakta bunaltan saçlarını arkaya atıp kuşağını bağladı–hiç acelesi olmadan yapmıştı bunları. Koridora çıktıklarında kapıyı sessiz bir Wilkinson'ın üzerine kapatırken, yumuşak bir sesle sordu: "Merak mı ettin?"

"Molly etti."

Barbara, oğullarıyla gayet rahat, kızının yanında ölçülüydü. Üstüne temiz bir gecelik geçirirken, "Öbür tarafa dön," dedi. Dönerken Molly, Alec'in aynasının derinliklerinde gördü annesini, beyaz ve altın sarısı renklerde. Barbara kollarını kaldırınca ortaya çıkan göğüs profilinin ucu, gül renginin en soluk tonundaydı, çiçeklerin en soluk pembe olanından da soluk. (Bir Fragonard gibi, denmişti Barbara'ya, bir Boucher gibi–Alec tarafından değil.) Molly'nin o an kapıldığı his ise olağanüstü bir rahatlamaydı. Her kızın kaderi kauçuğa dönüşmek değildi demek. Ama başka hiçbir konuda annesine benzemek istemiyordu.

Kış yağmurlarından kalan sular gibi, çocukların, Barbara ile Wilkinson arasında olanlara ayması da evin her yanına sızmaktaydı. İnsanın kemiklerine işleyen rutubetli bir soğuğu vardı bu sızıntının. Çocuklardan biri, Will, bunu bir eziyet olarak algılıyordu. Annesinin namusu lekelendiğine göre bu tür bütün bilgilerin kaynağı da kirlenmişti, muhtemelen sonsuza dek. Oğlanlar, kapı pencereyi açıp bu soğuk havayı eve sokan Barbara'dan uzaklaştılar. James, Wilkinson'ı nasıl öldüreceğini düşünüyordu, gerçi sonunda Barbara'yı öldürmekte çekti çizgiyi. Annesi-

nin ölmesini değil, başka türlü olmasını istiyordu. Onun istediği anne, şehir meydanlarında deli gibi dikilip görünmez azizleri gösteren veya bir yatakta yatıp bir diğerinde kalkan biri değildi.

Barbara çocukların ondan uzaklaşmakta olduğunu hissetti; suçu Molly'ye yıktı, onun tabiatında vardı namus kumkumalığı zaten, en kötü durumda Alec'in ablası gibi bir şey olup çıkacaktı. Barbara dedi ki Molly'ye, "Daha yirmi üç yaşına basmadan üç çocuğum vardı benim ve yalnızdım, durmadan hava akınları oluyordu. Sana ve oğlanlara vermeye çalıştığım hayat çok farklıydı, çok mutlu, çok özgür." Molly kollarını kavuşturmuş, ayakkabılarına bakıyordu. Boyu, ağırbaşlı ifadesi, vücudunun aldığı yeni biçim, gerçek olmayan bir olgunluk havası vermekteydi ona: Daha on üç yaşındaydı ve sırtında kırbaç şaklayıp duran bir tay gibi hissediyordu kendini. Barbara ona yaklaşmaya çalıştı: "Benim en yakın arkadaşım kendi kızımdır," demeyi başarmak istiyordu. "Hiçbir şeyi Molly ile konuşmadan yapmam." Kızı eğer bir milim oynasaydı yerinden, pırıl pırıl kafasını Molly'nin daha koyu renkli saçlarına yaslayıp işte aynen böyle diyecekti.

"Ne soğuk nevalesin sen," dedi Barbara kederle. "Buzdan bir sarayda oturuyorsun. Sen mutluluğu yanına yaklaştırmadığın sürece hayatta o kadar az mutluluk var ki. Benim hiç değilse nasıl mutlu olunacağı konusunda her zaman bir *fikrim* olmuştur." Kızın yüzü dışarıya tamamen kapanmış ve kilitlenmişti. O yüzde dolaşan tek ifade hayal kırıklığıydı artık.

Molly bir gece kendisini uyandırdığında Will, "Bana ne nerede olduğundan," dedi. Molly yatağına döndü. Barbara'yı geri getirmek alışkanlık haline gelmişti. Kendi odasında tek başınayken çok daha rahattı.

Çocuklar gelip kendisini almaz olunca Barbara onu cezalandırdıklarını düşündü. Şimdilik Molly'yi bırakıp oğlanlara yöneldi, yataklarının ayakucuna bacaklarını toplayıp oturdu, şarap yudumlayarak hikâyeler anlattı, sigarasını paylaşmayı önerdi, hem de James daha on iki yaşında olduğu halde. James, "Yatakta

sigara içmenin tehlikeli olduğunu söylerdi bize," dedi. "Bu yüzden ölen insanlar varmış." Kastettiği Alec'ti. James'in tek hatırlayacağı bu muydu? Yatakta sigara içmenin tehlikelerine karşı onu uyarmış olduğu mu?

Annesinin, onları kendiyle eşit kılma yönündeki bu girişiminden utanç duyan James, onun tuhaf koktuğunu düşünmeye başladı, kedi gibi kokuyordu. Bir başka açıdan bakan Will'e göre de aptallığın pis kokusu vardı annelerinin üstünde. Sanki hayatlarında hâlâ bir anlam taşıyor mu diye ölçüp biçmek istercesine baktılar ona. Bu ifadeyi okuyabildiğince okudu Barbara. Wilkinson'a duyduğu aşk, hayallerinin sonuncusunu da lekelemiş ve sezgi gücünü silikleştirmişti. Mutsuz bir şekilde, "Çocuklarım birer fazilet abidesi kesildi," dedi Wilkinson'a. "Ama zaten ancak yarı yarıya benim çocuğum onlar."

Matmazel hâlâ Lou Mas'a geliyordu ve çocuklar ona ismiyle–Geneviève–hitap ediyordu artık. Kimse ona para ödemiyordu, yine de çocukların Fransızcasını düzeltiyor–düzeltmeye ihtiyaç yoktu oysa–ve ev ödevlerine yardım ediyordu–ki bu da gereksiz müdahaleden başka şey değildi. Bir şekilde yüzleri tutmuyor, kadını gücendirmekten kaçınıyordu çocuklar; bir tek, onun gözdesi olan James, "Hayır, tek başıma çalışmayı tercih ederim," diyordu bazen. Kadın, Webblerin artık yoksul olduğunu biliyordu, bu da onlara şefkatini artırmıştı: Yaşadıkları düşüş kendininkine eşitleniyordu. Onlara çaya gittiğinde bazen bir paket bisküvi götürürdü, aşçı gideli çay saatlerinin de tadı kalmamıştı gerçi ya. Bisküvileri doğrudan kâğıdından alıp yerlerdi: Kimse yıkanacak bir tabak daha çıksın istemiyordu. Bazen Britanyalıyı oynamayı sürdüren Wilkinson, teyzesini sorardı ona. Ondan, "Madam Kontes" diye söz ederdi. O gidince Matmazel, kendilerinin öyle söylememelerini, sadece "teyzeniz" demelerinin yeterli olduğunu tembih etti çocuklara. Ama Geneviève'in teyzesi, Bayan Massie gibi bir iki kişi dışında evine yabancıları kabul etmediğine göre nasıl olduğunu sormaları için hiçbir ne-

den yoktu zaten. Geneviève söylenen bir şeyden Wilkinson'ın şöyle ya da böyle Lou Mas'ta yaşamakta olduğunu çıkarınca, onları ziyarete gelmeyi bıraktı. Webblerin, Alec'in hâlâ sessiz, hâlâ sağ yatmakta olduğu hastaneyle bağlantıları dışında Rivabella'da ilişkide oldukları kimse yoktu artık.

Barbara her gün gidiyordu hastaneye. Doktora, "Kan verilmesi gerekmiyor mu–veya o tür bir şey?" diye soruyordu. Doğduğu ve doğurduğu günler dışında hastaneye hiç yolu düşmemişti. Gördüğü filmleri hatırlıyordu: Damla damla sıvı salan şişeler, kol kıvrımlarına bantlanmış iğneler, beyaz koridorlarda tekerlekli arabayla oksijen tankları taşıyan rahibe hemşireler.

Doktor ona burasının Rivabella olduğunu hatırlattı–nüfusunun yarıdan fazlası resmi olarak herhangi bir işte çalışmadan yaşayan ufak bir kasaba. İlk başlarda ona karşı çok anlayışlı olmuş, fatura yazma işini ağırdan almıştı. Barbara, adamdaki değişikliğin sebebini anlayamıyordu; ama insanların yüzünü okuma konusunda umutsuz vakaydı artık. Çocuklarınınkini bile güç bela okuyabiliyordu.

Alec'in üzerine o kadar eğildi ki kocası dikkatle bakıyor olsa gözleri kocaman görünürdü. Sürdüğü parfümün adını söyledi; yasemin gibi geliyordu ona, belki Alec'e de öyle gelirdi. Eric, Monte Carlo'da bir yemekten getirmişti bunu, yemek de zaten bu parfümü tanıtmak için düzenlenmişti. Eric sık sık böyle yerlere davet edilir, gidince de Britanyalılığın en iyi cins temsilcisi olurdu. Barbara, "Eric çok yardımcı oluyor," dedi Alec'e–dinliyor olabilirdi, ne de olsa. Sonra şöyle devam etti–bunu bir noktada söylemesi gerekiyordu: "Eric nezaket gösterip Lou Mas'ta kalmayı teklif etti."

Bay Cranefield ile Bayan Massie kan ter içinde tepeyi tırmanmayı sürdürüyordu, Bayan Massie için daha da güçtü bu. İhtiyacı olacağını düşündükleri şeyler getirdiler Alec'e. Oysa hiçbir şeyin tiryakisi değildi o, hiçbir şey için yanıp tutuşmuyordu, gideceği yer dışında hiçbir şeyin ona bir faydası yoktu. Akşamları

da çocuklar gönderilirdi yanına. Ne diyeceklerini veya babalarının neyi duyup duymadığını asla bilemezlerdi. Hâlâ on bir, on iki yaşlarındaymış gibi konuşuyorlardı, Alec'in onların büyümesini artık izleyemez olduğu yaşlarda gibiydiler.

Bay Cranefield'in gözüne İngiliz çocuklarının taklidi gibi gözükürlerdi: Gürültücü, mizahtan anlamaz, vazifeşinas, açık ve net. "James bu akşam bizimle gelemedi," dedi Molly. "Bir şey kötü dokunmuş ona. Akşam yediği yemeğin hepsini çıkardı." Üçü de, ülke dışında yaşayan ve bilmeden annelerini taklit eden İngiliz çocuklarının abartılı ve derinliksiz İngilizcesiyle konuşuyordu. Eğri takılmış olan ampül Alec'in yüzünü gölgede bırakmıştı. Çocuklar Alec'i öpüp yanından ayrılırken Bay Cranefield, hiç arkalarına bakmadan hastane merdivenine koşturduklarını duydu. Çocuklar genç ve hayat doluydu, Alec ise kırkını geçmişti ve neredeyse her an uyku halindeydi. Eşit şanslardan söz edilemez, diye düşündü Bay Cranefield. Bunun için dövünecek değillerdi ya. Bayan Massie yanlarında olunca "Babanız yorgun," demeyi asla ihmal etmezdi, oysa kimse bilmiyordu Alec'in yorgun olup olmadığını.

Komşular çocuklara acıyordu. Bay Cranefield, tamamen iyi niyetle, bir gün daktilo yazacağını hatırlattı Molly'ye, Bayan Massie ise bahçeye yardım etmekle ilgili bir şeyler söyledi. Artık herkes onları böyle görüyordu işte: Çapalar, kazar, yardım ederken. Wilkinson'ın ikinci el akrabaları olmuşlardı, ama onun gösterişli özgüveninden de, fikir ayrılıklarının üstesinden büyük bir rahatlıkla gelme becerisinden de yoksundular. Alec'in soyundandı onlar: Kaskatıydılar. Kibirleri kırılmıştı, kulak misafiri olup bir bellek oluşturuyorlardı: "Wilkinson'dan gelip bize köri pişirmesini istedik. Mutfakta saatler geçirdi, ama her kuruşuna değdiğini söylemeliyim." "Wilkinson'dan bizi arabayla Roma'ya götürmesini isteyebiliriz. Fazla bir para almıyor, hem muhabbeti çok keyifli." Hep Wilkinson, asla Eric değil, oysa daha ilk tanıştıklarında Barbara ona bu adla hitap etmişti. Çocuklar

içinse "Bay Wilkinson"dı ve hep öyle kaldı, anne babalarının arkadaşı, arada bir evlerinde kalan bir misafir.

Güneyde geçirdikleri üçüncü baharın yağmurları villaya hâlâ var gücüyle çarpmaktayken, Barbara'nın mühendis olan ağabeyi mektup yazıp Lou Mas'ı kiraya vereceklerini bildirdi. Barbara pencerede dikilmiş mektubu okurken her şey sırılsıklamdı, camın bir yanındaki begonvil sular içinde ve yabani görünüyor, diğer yanında buğular oluşuyordu. Yeni kiracılar, Malay'dan ayrılmak zorunda kalmış olan, plantasyon sahibi bir aileydi; durumlarının politik olaylarla ilgisi vardı, ama Barbara'nın yaşantısı öyle doluydu ki artık hiç gazete okumaz olmuştu. Haziranda taşınıyorlardı, bu da Barbara'ya başka bir ev bulmak için bol zaman sağlayacaktı. Adamcağız–ağabeyi–Lou Mas'taki kulübeyi ona vermeyi düşünmüştü gerçi ama uygun olup olmayacağından emin değildi, ne de olsa elektriği, suyu, içeride banyo-tuvaleti, hatta pencerelerinin çoğu ve çatısının bir kısmı yoktu. Kulübenin, Webblerin ileride kullanması için onarılamayacağı anlamına gelmiyordu bu, yani Lou Mas'ın kendi masrafını çıkarır hale gelmiş olacağı bir gelecekte. Gelen kiranın yarısı Barbara'ya devredilecekti. Evlenip gitmiş kız kardeşlerini bu kadar düşünen ağabeyler zor bulunurdu, öyle yazmıştı. Bu değişikliğin ona ve çocuklara herhangi bir zararı olmazdı, hatta belki manevi olarak faydası dokunurdu. Barbara'nın tahminine göre Desmond–ağabeylerinin en zengin, en iyi eğitim almış olanı, en kolay hayretler içinde kalanı–Ron'un ağzından dinlediği Lou Mas'ı düşünüyor olmalıydı.

Wilkinson'ın yardımıyla Webbler, hastaneye uzak düşen bir semte, denizden de uzakta, kuzeye bakan bir yamaca taşındılar. Burada binalar yüksek ve ince, dar pencereliydi, tırmıkla düzeltilmiş çakıllarla kaplı bahçelerde yükseliyordu. Komşular arasında belediye başkanı, dükkân sahiplerinin daha hallice olanları, bir de yerel futbol takımının antrenörü vardı. Barbara,

hiç aklına gelmemiş olan sanayi faaliyetlerini görünce çok şaşırmıştı: Giderek gelişmekte olan bir seramik fabrikasının ürettiği ufak keşiş figürlerinin kafaları hardal çanağıydı, köpekler pençeleriyle termometre tutuyordu, Rivabella'nın koruyucu azizi ise pembe, turuncu, mor veya beyaz zırhlara bürünmüştü. Erken dönem Rönesans freskleri görme umuduyla kasabanın altını üstüne getiren turistler satın alıyordu bunları.

Barbara tek bir gün Alec'i ziyareti aksatmadı, taşındıkları gün bile. Mecali kalmamış elini tutup hikâyeler anlattı ona. Alec, ilaçlarla uyuşmuş veya geçmişin çok derinlerinde yitip gitmiş olmadıkça dinler görünüyordu. Bazen Barbara'nın parmaklarını sıkardı. Bir kerede bir kelimeden fazla konuştuğu olmuyordu pek. Barbara, taşınmanın nasıl keyifli bir şey olduğunu anlattı ona ve kuzey yakasındaki evlerin, porselen cüceler, denizkabukları ve rengârenk şişeler yetiştirilen bahçeleriyle ne kadar güzel olduğunu. Niye böyle insanlarla dalga geçilsin, diye sordu Alec'in kıpırtısız yüzüne karşı. Herhalde hayatın tadını en iyi şekilde çıkarmasını içgüdüsel olarak onlar biliyordu. Her kelimesinde ciddiydi, ne de olsa delicesine âşıktı ve biliyordu ki Wilkinson, karşısına çok daha büyük bir şey çıkmadıkça onu asla terk etmeyecekti. Alec'in saçını tarayıp banyosunu yaptırdı; Wilkinson da gelebildiği her gün mutlaka gelip Alec'i tıraş ediyor, tırnaklarını kesiyor ve Barbara'ya çarşafları değiştirmede yardım ediyordu; çünkü hastane personelinin bunları yapma âdeti yoktu.

Bazen Alec fısıldardı: "Diana". Bu ya ablası ya da Bayan Massie olacaktı. Barbara, kehanetlerle dolu eski rüyalarını hatırlamaya çalıştı, ihtiras eksikliğinin telafisi olarak kendisine önsezi bağışlanmış olduğu bir zamanı. Bunların hiçbirinde kendini ölmekte olan bir adamın üzerine eğilmiş, başka bir kadının adıyla çağrılırken görmüş değildi.

Ancak bazısı işe yarayan mobilyalarla tıka basa doldurulmuş dört karanlık odada yaşıyorlardı artık. Üst katta, seramik fabri-

kasını kuran adamın dul karısı oturuyordu. Fabrikayı savaş sonunda yok paraya satmıştı ve yeni ürün tarzını, hele o keşişleri hiç onaylamıyordu. Hiçbir şeylerine karışmıyor, hiç soru sormuyordu–aydan aya gelir, nakit olarak istediği kirasını almakla yetinirdi. Çocuklara bir İngiliz villasının içini hiç görmediğini söyledi, ama bunu bir kayıp sayarmış gibi bir hali yoktu; onun referansı, Fransız orta sınıf pusulasında ibrenin kat ettiği daracık bir kesitten ibaretti.

Barbara ile Wilkinson bu Fransız dul hakkında şakalar yaparlardı, çocuklarsa asla. Sökülüp atılan İngiliz köklerinin yerinde, gezginler için olmazsa olmaz hassas antenler büyümüştü. Rivabella'nın sosyal merdivenini karatahtaya çizebilirlerdi ve artık kendilerine verilen basamağın ne kadar aşağıda olduğunu biliyorlardı. Barbara'nın umurunda değildi. Şimdi bulunduğu yer ona uyar görünüyordu. Hastaneden eve dönerken iki adamın, iki yabancının, durup gözlerini üstüne diktiğini ve kendisiyle ilgili bir şeyler söylediğini görmüştü. Konuştukları dili anlayamıyordu ama güzelliğinin onları çarptığını görebiliyordu. Galiba biri diğerine şöyle soruyordu: "Kim ki bu?" Yeni evlerindeki tek yatak odasını o almıştı–herkese hükmünü dayatan bir ebeveyn odasıydı bu. Wilkinson orada kaldığı zamanlar odasını onunla paylaşıyordu tabii. Oğlanlar yemek salonundaki açılır kanepede yatıyordu, Molly'nin de camla kapatılmış verandada bir divanı vardı. Verandada ev sahibesinin kauçuk çiçekleri duruyor, Molly titizlikle bakıyordu onlara. Oğlanlar kavga etmeyi bırakmıştı. Bir daha asla tartışmayacak, hatta birbirleriyle pek konuşmayacaklardı da. Alec'in çocukları şans eseri aynı çatı altına toplanmış gibiydi, sokaktan gelmişlerdi sanki veya mülteciydiler. Dar yüzleri, gri gözleri, ince ve kuru halleri aynıydı, ama benzer değildi; bir yabancı, aynı ana babadan olduklarını düşünmeyebilirdi pekâlâ. Oğlanlar İngiltere'den gönderilen elden düşme giysileri giyiyordu hâlâ; İngiliz yaşantısıyla tek bağları da buydu.

Pazarın kurulduğu günler Molly çoğu zaman eski hizmetçilerini veya çamaşırcılarını görürdü. Alec'i sorardı onlar da, o zaman Molly'nin içi çekilir, bir ürkeklik gelirdi üstüne. Artık tıpkı onlar gibi giyiniyordu, pamuklu kumaştan evaze bir elbise, bir de pazardan alınma espadriller. Barbara, "Kendini göstermen için gereken tek şey tarzın," diyerek onu rahatlatmaya çalışırdı, ama bir tarzı yoktu Molly'nin, en azından o tarz bir tarzı yoktu. Ailenin ne yiyeceğine karar veren, fiyatlara bakıp hesapları tutan ve para üstünü sayan Molly'ydi. Barbara, hastanede Alec'le, evde de Wilkinson'la tamamen meşguldü. Aşk, ailece kahvaltı etmeye duyduğu isteği yok etmişti. Masada oturup sigarasını içer, hikâyeler anlatıp duran Wilkinson'ı seyrederdi. Wilkinson orada olduğu zamanlar çoğunlukla o pişiriyordu yemekleri. Molly bunun için minnettardı.

Lou Mas'ın yeni sakinleri herkesin gözüne girmeyi başarmıştı. Komşuların, Barbara ile Alec'in nasıl tanışmış olabileceğini merak ettiği zamanlar olmuştu, oysa Malaylı plantasyon sahibi ile şen şakrak karısı, herkesin ezbere bildiği eski bir romandı artık. Yağmur ormanlarındaki teröristleri ve Britanyalıların ne yapması gerektiğini anlattılar, Lou Mas'ın sahibi hakkında bilgi verdiler–politikaya atılmayı planlayan bir Galliydi adam. Barbara'yı İrlandalı olarak tanıdıkları için bu Galliyi kimse çıkaramamıştı. Böylece Barbara'nın ailesinin iflas ettiği ve Lou Mas'ı Galli bir savaş zenginine sattıkları şeklinde bir hikâye dolaşmaya başladı.

Bayan Massie, yeni gelenlere *Flora'nın Bahçecilik Ansiklopedisi*'ni takdim etti. "Bir klasik haline gelmiş bulunuyor," dedi. "On yedi baskı yaptı. Tamamını kendim daktilo ediyorum."

"Ah yazık, zavallı Barbara," diyordu şimdi herkes. Ne beklenirdi ki? Neyse ki şansına Wilkinson vardı. Wilkinson'ın yıldızı yükseliyordu. "Rommel'i hafife almayın" belli bir etki yaratmıştı–*Sunday Telegraph*'ta sözü ediliyordu. "Wilkinson her yere gider. Monte Carlo'daki her şeye davet ediyorlar onu. Istakoz sa-

latasıyla besleniyor olmalı." "Helal olsun koca Wilkinson'a. Niye beslenmeyecekmiş ki?" Wilkinson savaşta kötü şeyler yaşamış, bir yerlerde esir düşmüş.

Bu hikâyeyi kim uydurdu diye merak ediyordu Bay Cranefield. Kimisi Wilkinson'ı, ölmekte olan Alec ile karıştırıyor, kimisi de Alec'in çoktan öldüğünü sanıyordu. Ağustos gelene kadar Wilkinson'ın Japonlardan işkence görmüş ve bunun anılarını geride bırakabilmek için yıllarca uğraşmış olduğuna karar verildi. Başına gelenlerden hiç söz etmemişti, bu da itibarını artırıyordu. Barbara ile üç çocuğu onun isteyeceği son şey olmalıydı, ama zaten Wilkinson'ın sorunu da buydu işte–başına ne gelirse iyiliğinden geliyordu, hep yardım etmeye, başkalarının dertlerine derman olmaya hazırdı. Belki belini doğrulturken Webbleri de kendiyle birlikte yukarı çekerdi. Kızı gördünüz mü hiç pazarda dolaşırken? Kasabın çocuğundan ayırt edemezsiniz valla.

Barbara, Alec'in yanı başından en sevdiği ağabeyine, pilot olan Mike'a uzun bir mektup yazdı. Alec'ten söz etti, "ben yazarken öyle huzur içinde uyuyor ki," sonra Molly'nin bir vazoya koyup pencere pervazına yerleştirdiği papatya demetini ve Will'in final sınavlarında ne kadar başarılı olduğunu anlattı ("Ailenin entelektüeli olacak, ikinci Alec") ve sonunda konuyu Wilkinson'a getirmeyi başardı: "*Telegraph*'taki coşkulu övgüleri görmüşsündür herhalde, ama tabii benim tanıdığım biri olduğunu bilmen mümkün değildi. Neyse, işte bütün hikâye. Lütfen Mike, bu şimdilik aramızda kalsın, Ron'un bazen nasıl tepkiler gösterdiğini biliyorsun." Eric'i tanımış olmak, evrende Tanrı'dan daha çok akla yatan–her durumda daha mantıklı–bir şeyler olduğuna dair inancını doğrulamıştı. Eric, Lou Mas kulübesine iyice bir bakmış ve orada bir şeyler yapılabileceğini düşünmüştü. "Eric'e bayılacaksın," diye güvence veriyordu. "Çocuklarla ilişkisi harika ve Alec'e karşı da çok düşünceli," ki doğruydu bu.

"Uyanık mısın canım?" Bir parça pamuğu, yerde duran şişeden (Alec'in yanında masa yoktu) biraz suyla ıslatıp Alec'in dudaklarını nemlendirdi, sonra elini aldı eline, öyle hafifti ki Alec'in eli, içinde kemik yok sanırdınız, alıp kendi elinde tuttu, usulca konuşarak Lou Mas'taki kulübeden bahsetti ona, Alec'in denize bakan güzel bir odası olacağını anlattı. Alec parmaklarını gevşetti; iyice üzerine eğildi Barbara. "Evet canım, ne oldu canım?" Onu tanıyalı ilk kez çıkıyordu bu söz Alec'in ağzından: "Anne." Barbara bekledi; ama yok, hepsi buydu. Kendini Lou Mas'ta Alec'in balkonunda görüyordu, beyaz sabahlığıyla, saçları güneşte parlarken, bahçıvan başını kaldırıp baksa ona neyin çarpmış olacağını görüyordu. Kendi kendine, Alec'e üç güzel çocuk verdim ben, dedi. İşte şimdi bana bunun için teşekkür ediyor.

En sevdiği ağabeyi, mektubu ulaştığında İngiltere'de değildi, onun için ancak eylül ayında cevap yazıp Barbara'ya kahpe, sürtük, dolandırıcı ve budala diyebilmişti. Jigolo sevgilisini diğerleriyle de görüşecekti. Alec'in ailesine tam üç yıldır bakıyorlardı. Şimdi de âşığına (bu, karalanmış olan başka bir kelimenin üzerine yazılmıştı) bakmaya niyetlendiklerini düşünüyorsa eğer; burada bitiyordu mektup. Çocukları gibi Barbara'nın da hemen beti benzi atıverirdi. Wilkinson'a, "Gel arabada konuşalım, orası sessiz olur," dedi, ne de olsa ender olarak baş başa kalabiliyorlardı.

Wilkinson'ın mektubu bitirmesini bekledi, sonra onun daha önce hiç duymadığı ama şimdi duyunca da şaşırmış görünmediği bir sesle dedi ki, "Ağabeylerimin çizmelerini boyayarak büyüdüm ben. Alec, hayatımda bana kapı açan ilk erkekti."

"Ağabeylerin hep bir yerlere gelmiş," dedi Wilkinson. İroni yoktu sesinde, hayran olunacak pek çok şeyleri olduğunu kastediyordu.

"Ah," dedi Barbara, "eğer onlara sunulan şansları Alec'inkilerle karşılaştırıyorsan, kastettiğin buysa eğer–Alec'in nereden

başladığıysa. Eh, garibim Alec. Evet, daha iyi bir yerden başlamış. Hep düşünmüşümdür ben de, eh, onun bu avantajı var tabii, bütün sorun da bu–fazla iyi bir noktadan başlamış olmak."

Bu konuşma, iki taraflı olarak kartların ortaya serilivermesi, ikisinin de açık etmeye niyetlendiklerinin tamamıydı anlaşılan. Bir anda oturuşları değişti, Barbara daha dik, Wilkinson daha rahat oturur oldu.

"Lou Mas'ın sahibi hangisi şimdi?" dedi Wilkinson.

"Hisseleri eşit galiba. Gerçi Desmond'ın elinde vekâletname var ve bütün kararları o veriyor. Alec ve ben Lou Mas'ın *sahipleriyiz*, ama sadece hukuken. Bizim üzerimize yaptılar çünkü göç ediyorduk. Onlar için daha kolay oluyordu, bütün vergilerden ötürü. Üç yıl boyunca tek kuruş kira ödemedik."

Wilkinson, bir tür azap duygusuyla, "Hayretlere şayan vallahi," dedi.

Alec'in, Lou Mas'taki hissesinin Barbara'ya devriyle ilgili olarak imzaladığı belgeleri hazırlayan, Wilkinson'ın Monte Carlo'daki İngiliz avukat arkadaşı olmuştu; Barbara ile Alec'in Desmond'a vermiş olduğu vekâlet de yine onun hazırladığı bir belgeyle iptal edildi. İtaatkâr elini bir kalemin etrafına dolayıp Barbara'nın sıkıca tutan avcuna bırakmış olan Alec, ne yaptığını biliyordu belki, ama neden yaptığını değil. Sonra belgeler Alec'in ölümüne kadar beklemek üzere avukatın kasasına koyuldu–ölüm de artık daha fazla gecikmeyecekti zaten.

Sabaha kadar Alec'in başında bekleyen ve kendi kusmuğunda boğulmaması için başını yana çeviren doktor (çünkü onun bu şekilde ölmesini istemiyordu), Alec'in derin derin nefes aldığını duydu; sonra nefes alış verişleri giderek daha derinleşmiş ve nihayet tamamen durmuştu. Alec'in gözleri kapalıydı, ama doktor yine de parmaklarıyla göz kapaklarını aşağı bastırdı. Kendisinin ve belki Alec'in de lanetlenmiş olduğu inancıyla uzun süre pencerenin önünde durup kilisenin damı ile kuleleri iyice seçi-

lir olana, pembe halelere bürünene kadar bekledi; sonra güneşin kızıl çemberi belirdi, sarıya döndü ve gün gibi ağardı ortalık.

Hastanede yalnızca bir hemşire vardı, bir de başka bir kattaki ebe. İkisini de çağıran doktor, altına kauçuk bir örtü koyup Alec'i yıkamalarını ve yatağa temiz çarşaf sermelerini söyledi.

O zamanlar, Fransa'nın o bölgesinde kimsenin telefonu falan yoktu. Doktor yamaçtan aşağı inerek Rivabella'nın ücra bir köşesine kadar yürüdü ve geceliğiyle kapıyı açan Barbara'nın karşısına tıraşsız yüzüyle çıkarak Alec'in öldüğünü söyledi. Barbara giyinip geldi hemen; sokaklarda onu görecek, kim olduğunu soracak kimse yoktu henüz. Eric de arkasından gitti, Alec'i gömerken giydirecekleri giysileri getiriyordu. Bildiği dualardan hatırlayabildiği sadece Bir Araya Toplanın'ın ilk satırlarıydı–gerçi Barbara'nın yanında söylemedi bunları: "Ululardan Ulu Tanrım, ona açılır bütün yürekler, o ki bilir bütün arzuları ve saklı kalmaz kimsenin sırları."

Barbara'nın yeni bir arkadaşı vardı: dul Fransız ev sahibesi. Barbara'nın kıyafetlerinden bir kısmının yirmi dört saat içinde siyaha boyanmasını ayarlayan, ona siyah şapkası ile eldivenlerini ve uzun krep peçesini ödünç veren kişiydi bu. Barbara peçeyi yüzüne indirdi. Arkadaşı ise–ki onun peçesi şapkasının etrafına dolanmış, peşi sıra havada uçuşuyordu–Barbara'nın koluna girdi ve birlikte mezarlığa kadar yürüyüp orada yan yana durdular. Webblerin eski hizmetkârları oradaydı, doktor da, bir de bölgedeki Britanyalılar kolonisi. Britanyalılardan bazıları, siyahlar giymiş olan diğer kadının, Barbara'nın İrlandalı annesi olduğunu sandı:

O tür yas giysilerini bir tek İrlandalı yoksullar giymiştir, bir de Kraliyet Ailesi.

Mezarlık çok sıkışık ve ufaktı, Garibaldi zamanından ve daha da öncesinden ölülerle öyle kalabalıktı ki başka kimse gömülemiyordu. Yeni ölülerin tabutları, kalın bir beton duvardaki hücrelere yerleştiriliyordu. Sonra hücrelerin ağzı kapatılıyor,

mezar taşı yerine de kapaklarına mermer bir plaka çakılıyordu. Alec'i omuz hizasına kadar kaldırmak gerekti, bunun için de birkaç kişi kuvvetlerini birleştirdi: Doktor, Bay Cranefield, Barbara'nın ağabeyleri ve Alec'in genç oğulları. (Wilkinson da yardım ederdi, ama tabutu hastanenin merdiveninden aşağı indirirken omzunu kötü incitmişti.) Molly, yas tutan erkekler kalabalığını yararak geçip geldi. Annesine dönüp, "Sen bırak," dedi, "sen onu hiç sevmedin."

Allah bilir kimin kulağına gitti bu, diye düşündü Barbara.

Aslında kimsenin kulağına gitmemişti, Bayan Massie hariç. O da doğru olduğuna inanarak hafızasından silip attı. Kendi ölüm ilanını yazmakla meşguldü zaten: "İki bahçıvan kuşağının borçlu olduğu..." "İki okur kuşağının bahçelerini borçlu olduğu..."

"Cennetteki Babamız," dedi Alec'in ablası, kimsenin fark edip de sahtekârlık yaptığını düşünmeyeceğini umuyordu. Ne de insanların ilgi ve düşüncesinden bir kırıntının bile Barbara'dan uzaklaşmasını isterdi–saat Barbara'nın saatiydi. Kendi uğradığı kaybın telafisi mümkün değildi, o yüzden de sözünü etmeye değmezdi. Dini tören yapılmadı–fısıltılar ve sessizlikten başka bir şey olmadı. Ablasının gözünde Alec bir başına bırakılıvermişti, iki istasyon arasında hareketsiz bekleyen bir trende mahsur kalmış gibiydi. İngiltere'den ayrıldığı günden beri görmemişti onu, ölüsüne bakmayı da reddetmişti. Barbara, farenin, Diana'nın farkındaydı, arkasında bir yerlerde bir dikiş makinesi gibi dua edip duruyordu. Yaşlı dulun koluna tutunarak şöyle düşündü: Biliyorum, biliyorum, ama bir işe girip çalışabilir, öyle değil mi? Alec'le tanıştığımızda ben çalışıyordum, öyle değil mi? Oysa Diana Webb'in "iş"ten anladığı, annesinin günlerini doldurmak için yaptığı nakış işleriydi, geçim için yapılan bir şey değil. Diana'nın otel odasındaki bir sandıkta, Alec'in savaştan önce Hindistan'dan gönderdiği beyaz ipeğin bir kısmıyla yapılmış, olabilecek en şık ve en kullanışsız çocuk bonesi ile manto-

su duruyordu. Belki Monte Carlo'nun lüks mağazalarından biri veya Barbara'nın varlıklı komşuları ilgilenirdi. Belki refahı yüksek bir bölgede hizmet veren bir Anglikan papazı çıkardı. Gözlerini açınca mezarlıkta kesinlikle hiç kimsenin, oğullarının bile Alec'e benzemediğini gördü.

İki oğlan, koyu renkli yeni takım elbiseleriyle tuhaf görünüyordu, birbirlerine bile. "Baba" kelimesi daha şimdi avuçlarından uçup gidivermişti. Üstüne babalarının adı yanlış yazılmış olan bir mermer plaka duvara dayanmış duruyordu. Çocuklar çaresizlik içinde baktılar plakaya.

Hepsi bu mu yani, diye merak etmeye başlamıştı insanlar. Şimdi ne olacak?

Barbara duvardan uzaklaştı ve elini arkadaşının kolundan çekmeden, cemaati mezarlığın kapısından uğurladı.

Doktor ise, Onun ne istediğini bilen bendim, diye düşünüyor, buna inanıyordu. Uzun zaman önce söylemişti bana. Söz vermemi istedi, gerçi reddettim. Son sözlerini işittim. Doktor kendi kendine bunları söyleyip duruyordu. Onun son sözlerini işittim–oysa Alec bir şey söylememişti, sadece nefes alıp vermiş, sonra onu da bırakmıştı.

"Babası, geç Victoria döneminin belli bir üne erişmiş olan şairlerindendi," diye devam ediyordu Bayan Massie'nin ölüm ilanı.

Yaşı on beş olan, yani artık çocuk olmayan, Alec'e de benzemeyen Will, ince perdeden İngilizcesiyle konuştu: "Tanrı olmayınca ölüm bomboş." Nereden çıkmıştı şimdi bu? Bir yerden mi duymuştu? Bir yerde mi okumuştu? Rol mü yapıyordu? Kimse bilmiyordu. Sonradan, tam o anda ilahi bir mesajın aydınlığa kavuştuğuna yemin edecekti, gerçi doğumundan itibaren gelen bir mesaj olmalıydı bu–tomurcuk içinde tomurcuk, zihin içinde zihin. Alec'e, Ölümünü geri alacağım, demiş olduğuna inanacaktı. Zenginleştireceğim onu; güneyin sahte ışıltısını, güneyin boşluğunu elimin tersiyle iteceğim. Yalnızlığının, boynunu

bükmelerinin bedelini ödeyeceğim. Kendim için daha güçlü bir yaşam, daha sağlam bir ölüm talep edeceğim. Sonradan, bunların hepsini söylemiş olduğunu düşündü, oysa sadece dört kelime söylemiş ve düşünmüştü.

Kalabalık dağılırken herkes Will yüzünden büyük bir rahatsızlık duygusu içindeydi. Bayan Massie, gövdesinin yarısıyla bastonuna, diğer yarısıyla James'e yaslanmış, gözlemlerini belirtiyordu: "Seni Lou Mas'ta ilk gördüğümde küçük bir oğlandın." Will'in cevabı sessizlik olunca, Bayan Massie daha fazlasını duymak istediğini zannetti. "Üçünüz birbirinize kenetlenmelisiniz şimdi. Üç Silahşörler." Oysa çoktan birbirlerinden ayrılmışlardı bile.

Binbaşı Lamprey, Laceylerin en genci ile yan yana yürür buldu kendini. Artık herkese anlattığı şeyi Mike'a da anlattı: Malta'ya taşınmaktan niye vazgeçtiğini. Maltalılara güvenmediği için taşınmıyordu. "Gerçi burada kimseye güvenemezsin zaten," dedi. "Belediye başkanı bile anarşist bir harekettenmiş, öyle diyorlar. Ne olursa olsun, benim niyetim kapımın eşiğinde dövüşerek ölmektir."

Kalabalık dik bir yamaçtan aşağı iniyordu. Bayan Massie, "Ailenin yanında olmak istersin," diyerek James'i azat etti ve ağırlığının yarısını Bay Cranefield'e yasladı. Sohbetlerine önceki gün kaldıkları yerden devam etmekte hiç zorluk çekmediler. Konu, Bay Cranefield'in–daha doğrusu, öteki benliği E. C. Arden'ın–1950'lerin ikinci yarısında neler yapacağı idi: "Mesele, sizin fazla modern olmamanız ama yine de geçmişe yönelmekten kaçınmanız," diyordu Bayan Massie. "Benimse endişelenmeme gerek yok. Bahçeler değişmez."

Bay Cranefield, "Beni endişelendiren yeni fikirler değil," dedi. "Çünkü yeni fikir yok hiç. Kelimeler var artık. 'Hoşgörülü.'"

"O da nedir?"

"Geçen pazar *Observer*'da gördüm. Bir anlamı vardır zannedersem. Yine de. Olmamalı. Olamaz. Sınırlar olmalı."

Barbara, öteki yönden gelmekte olan belediye başkanıyla karşılaştı. Çok geçti ama artık. Bir çelenk taşıyordu adam, çelenge takılı mor kurdelede ise altın yaldızlı harflerle şöyle yazıyordu: "Şehir Belediyesinden–En Derin Hürmetlerimizle." Başkan, çelengi beklediği için gecikmişti. "Evinden hiç çıkmayan bir adama göre bayağı insanı etkilemiş Alec," dedi Bayan Massie.

Bay Cranefield, "Cenazesi bir tür ilgi odağına dönüştü," diye cevapladı.

"Buna cenaze denebilir mi?" Onun aklı hâlâ kendi cenazesindeydi.

Mike Lacey kardeşine yetişti. Bir zamanlar çok yakındı ikisi. Barbara onu görünce birden durdu, arkasındaki uzun kuyruk da öyle. Mike, bunun uygun bir yer ve zaman olmadığını bildiğini, ama kardeşine merak etmemesini söylemek zorunda olduğunu belirtti. Daima başını sokacak bir yeri olacaktı. Ağabeyleri olarak Alec'in çocuklarına karşı sorumluluk duyuyorlardı. Kulübenin onarılması için planlardan söz ediliyordu. Bunu daha sonra konuşacaklardı.

"Ay Mike," dedi Barbara. "Ne kadar düşüncelisin." Ağabeyi o berrak gri gözlerini görebilsin diye peçesini iki eliyle tutup kaldırdı.

Cenaze alayı kıvrılarak hastaneyi geçtikten sonra kilise meydanına vardı. Bay Cranefield, doğru dürüst bir evi olmayan Barbara'ya iyilik olsun diye cenaze sonrası için ufak bir toplantı düzenlemişti. Bazıları geliyor, bazıları gelmiyordu; bu ikinci grup orada vedalaşmaya başladı. Ağlamaktan suratı pembe bir süngere dönmüş olan Geneviève, kendini James'in kollarına attı, o da bu kucaklamaya izin verdi. James, mürebbiyesinin siyah omzunun üzerinden, kendisine elden düşme giysiler vererek (onun kanaatine göre) hayatını çöpe çevirmiş olan insanların yüzlerini görüyordu. O yüzleri darmadağın ederek parçacıklara ayırdı, sonra sinekler gibi havada dans etmeye bıraktı bu parçacıkları,

hiç ses çıkarmadan hepsi yok olup gidene kadar. Bekleyin hele, diye düşünüyordu. Bekleyin hele, bekleyin.

Bay Cranefield, acaba Molly annesinin rehinesi, onun manevi kefaleti mi olacak, diye düşündü–Alec'in soyundan gelen çocukların kendisini onayladığını göstermek için ona mı yapışacaktı acaba Barbara. Molly'nin endişe dolu küçük yüzünü hatırladı, Aziz George konusunda nasıl da kaygılanıp durduğunu. "Sen de büyüyeceksin," dedi, tuhaftı gerçi böyle söylemesi, çünkü epeyce uzundu zaten Molly. Wilkinson'ın arabasıyla tırmanamadığı patikadan aşağı yürüyerek indiler. Molly gözünü dikmiş ona bakıyordu. "Demek istediğim, büyüyünce özgür olacaksın." Başını iki yana salladı Molly. Daha on dördünde o daha iyisini biliyordu: Sevmekten vazgeçmedikçe özgürlük yoktu. Artık kendisini düşünmez olduklarında bile ağabeylerini sevecekti o: Kadınların sadakati. Bu, onlarla dövüşmekten alıkoymayacaktı Molly'yi gerçi–para için, mal mülk için, geçmişten kalanlar için dişiyle tırnağıyla dövüşecekti: Kadınların güvensizliği. Onlara Alec'in mezarı, Barbara'nın yaşlılığı ve herkesin nereye gömüleceği konusunda hiç rahat vermeyecekti: Kadınların düzen duygusu. O vakte kadar bir başka James, yabancı bir Will, farklı bir Molly haline gelmiş olacaklardı.

Bay Cranefield'in dikkati Molly'den Alec'e, ondan cenazeye, belli bir tarz İngilizin soyunun tükenip bir başkasının belirmekte olduğu düşüncesine kaydı. Çoğu kimse savaş öncesinden kalma biri olarak görüyordu Wilkinson'ı, o "Efendime söyleyeyim"ler ve "Kuzum"lar neydi öyle, fakat gerçekten bir İngiliz mutasyonuydu adam, eski koruyucu renklere bürünmüş bir yeni adamdı. Alec muhtemelen anlardı onun dilini, ama o dilin ardındaki kişiyi anlamazdı. Bay Cranefield'in kendine özel dünya manzarasında kabartma iki erkek figürü oluşuvermişti, illüzyonlar yaratan bir şaka gözlüğü takmış gibiydi. Bu görüntüyü solup gitmeye bıraktı. Masasında duran sarışın çifte odaklanması daha iyiydi; onu hiç hayal kırıklığına uğratmamışlardı daha.

Düşüncesizce hareket eden biri değilim ben, küstah da değilim, diye açıkladı kendi kendine. Tutup da anlatacak olsa bile Wilkinson ile ilgili hakikate kimse inanmazdı. Israr etmeyeceğim, diye bir karara vardı, son sözü söylemeye de çalışmayacağım. O tür aptallardan değilim ben. Ağır ağır nefes aldı, ölüm tehlikesini savuşturmuş insanların yaptığı gibi.

Bay Cranefield'in toplantısına katılan cenaze alayı, otoyola varıp karşıya geçmeye başladı: Britanya kolonisi üyeleri için otomobillere aldırış etmemek bir tür onur meselesiydi. İki dul geride kalmıştı, ya Barbara içeriye dikkat çekici bir giriş yapabilsin diye ya da yaşlı olanı, telaş sergilemenin yakışık almayacağını düşündüğü için. Batıdan esen kuvvetli rüzgâr, siyah elbiseleri göğüslerine yapıştırarak dümdüz etmiş, kalın peçelerini havalandırmıştı.

Nasıl işitecek beni, diye merak ediyordu Molly. Normal bir mezarda yatan biriyle konuşabilirsiniz, çünkü toprak gözeneklidir ve zaten o da bir tür hayattır. Ama mermerin ötesindekiyle nasıl konuşursunuz? Ellerini mermer levhaya dayasa da, insan sıcağının bir damlasını bile emmezdi ki mermer. Ne yaptığını anlatmalıydı babasına–o davetsiz misafiri eve sokanın, onu içeri alanın, her zaman nazik biri olan Alec'in hastaneye yatarak evden uzaklaşmasına, sonra oradan daha da uzaklara gitmesine sebep olanın kendisi olduğunu, Molly olduğunu anlatmalıydı. Felaketin, rutin günlük gelişmenin bir başlangıcı olmalıydı. Tek başına mezarlığa gitmeli ve söylemeliydi babasına, işitebilse de işitemese de. Felaket iki cümleyle başlamıştı: "Anne, bu, Bay Wilkinson. Bay Wilkinson beni nasıl eve kadar getirdiğini açıklamak istiyor sana."

Barbara, yeni arkadaşıyla kol kola Bay Cranefield'in evine giden basamaklardan iniyordu, yeni arkadaşı ise hayatında ilk defa bir İngiliz evinin içini görmek üzereydi. "Şuna bak," dedi yaşlı dul. Tavus kuşlarından biri rüzgârdan kaçıp Bay Cranefield'in elektrikli asansörüne sığınmıştı. Bir dakika önce Alec'in abla-

sı da fark etmişti bunu ve ona tartışmasız görünen bir şey düşünmüştü: Bu dünyada hiçbir güç bana tavus kuşu yediremez.

Wilkinson'ı seven Barbara, Benim Alec'i hiç sevmediğimi söylemek kimseye düşmez, dedi. Alec mütehakkimdi, evet, gücü yetti mi kanunlar koyuyordu, ama daima nazikti. Elbette sevdim onu. Hâlâ seviyorum. Doğru dürüst gömmemiz lazım onu, bir şeyler dikebileceğimiz bir yere–beyaz güller mesela. Belediye başkanı, arada bir yer açabilmek için Ruslardan birini çıkardıklarını söylemişti. Bir sıra olmalı. Alec'i de yazdırabiliriz o sıraya. Alec üç çocuk verdi bana. Eric de bana Lou Mas'ı verdi.

Bay Cranefield'in evine girince siyah peçe ile şapkayı çıkardı, o güzel başı ortaya çıktı, güneşin ufukta yükselişi gibi. Rüzgâr yaprakları ve kumları savurmaya başlayınca Bay Cranefield'in partisini terastan içeriye taşımak zorunda kaldılar. Bu değişiklik biraz karışıklık yarattıysa da Barbara karışmadı hiç; Wilkinson da öyle, zaten incinen omzu fena ağrıyordu. Çocuklarının yardım ettiğini gördü Barbara, küçük sandviçlerle dolu tabakları ve gümüş buz kovalarını taşıyorlardı. Hoşuna gitti bu; iyi yetiştirilmiş oldukları besbelliydi. Bay Cranefield'in konukları cenazeden aç ve susuz çıkmıştı, oldukça da yalnızdılar, bir kadehe tutunmaya, biriyle konuşmaya ihtiyaçları vardı. Çok geçmeden sesleri yükseldi, üst üste bindi ve deseni belli belirsiz seçilen, kalın dokuma kumaş gibi bir şey çıkardı ortaya, Alec'in ablası (kalabalık toplantılara alışık değildi) uçan halıya benzetti bunu. İşte bu an, Barbara'nın, Molly sezdirmeden kendisini izlerken, dünyada olabilecek en doğal şekilde artık mutlu yaşamaya başladığı nokta oldu. Bilerek yaptığı bir şey değildi: Sadece belli bir yöne gitmeye bırakmıştı kendini, gerçi siyah eldivenini, dul arkadaşının siyah giysi kolunda daha bir süre görecekti.

Bay Cranefield, topal Bayan Massie'ye kanepeye kadar eşlik ederken işin olumlu tarafına bakabileceklerini söylüyordu. (Hâlâ 1950'lerin ikinci yarısından söz etmekteydi.) Kendini kötü hissettiği için oturmakta olan ve bu sözün kendisine yönelik

olduğunu zanneden Wilkinson, Bay Cranefield'e, zaten başka tarafa asla bakmamış olduğunu söyleyerek samimiyetle güvence verdi. Sonra bir de baktılar ki odada bulunanların her biri, tam o anda, Alec'ten başka bir şeyden söz etmekte veya ondan başka bir şey düşünmekte. "Hayır, teşekkürler" veya "Aa, sahi mi?" veya "Evet, anlıyorum" demek için gerekli süreden daha uzun olmayan bu duraklama, bu unutkanlık, Alec'in ömrünün sonunu işaret eden karanlık bir boşluğun oluşması için yeterliydi. Alec'in varlığı sona ermişti ve ondan sonra, unutulmuş olup olmadığı kesinlikle hiçbir fark yaratmıyordu artık.

Grippes ile Poche

Fransız edebiyat adamı Henri Grippes, kendisi için erken olan bir saatte–bir nisan sabahı, saat dokuza çeyrek kala–kahverengi boyalı, penceresiz bir ofis kabininde oturmaktaydı; karşısında ince yapılı, dağınık saçlı, kemik çerçeveli gözlük takmış, gamzeli bir genç adam vardı. Koyu renk kravatı dar düğümle bağlanmış ve ceketinin düğmeleri iliklenmişti. İsmi "O. Poche" idi; Grippes'in, kir pas içindeki hamurlaşmış çağrı kâğıdından terleyerek okuduğu unvanı ise "Denetçi". Devlet memurlarının yetiştiği okuldan daha yeni çıkmış olmalı, diye tahmin ediyordu Grippes. Duruşundaki edayı bile daha yeni kazanmışa benziyordu; giyotinin birkaç metre ötesinde günah çıkarttıran papaz edasını. Önünde boz renkli bir klasör açık duruyordu, pek bir şey yoktu ama içinde: Grippes'in erteleme taktikleriyle dolu mektubu ve California'da bir bankayla yaptığı yazışmanın kopyaları. Amerikan bankalarının mudilerin sırlarını sakladığı doğru değildi; her neyse, bu banka saklamamıştı işte. Grippes'e O. Poche'un yeni olduğunu düşündüren bir başka şey de adamın durmadan kızarmasıydı. Renksizlik ve kaşarlanmışlıkta Grippes'in yanına bile yaklaşamazdı.

O sıralar Cumhurbaşkanı de Gaulle beş yıldır iktidardaydı ve bu sürenin iki yılında Grippes, California'da yazarlık bursuyla şen şakrak bir dönem geçirmişti. Paris'e dönünce ardında bir banka hesabı bırakmıştı. Beşinci Cumhuriyet yasalarına göre Fransız yurttaşlarının yabancı bankalarda hesap açması yasaktı. Hükümet, drahmaları ve zlotileri fazla dert etmezdi herhalde,

ama dolarların son kuruşuna kadar ülkeye getirilmesi, en düşük fiyattan franka çevrilmesi ve tabii kişisel gelir olarak kayda geçmesi gerekiyordu. Grippes'in önemsiz miktarlar konusunda akılsızca ve kaçamak hareketler sergilemesi, California ile kur oranları konusunda paranoyakça çekişmesi, ışıl ışıl sazan yavrularının uyuklayan bir balinayı kendine çekmesi misali sonunda Fransa Merkez Bankası'nın dikkatini çekmişti. Balina Grippes'i bir lokmada yuttu, sonra dikkate değmeyecek kadar ufak bulup geri tükürdü–tükürüğün düştüğü yerden geçmekte olan koca mandanın adı da Kamu Hazinesi, Doğrudan Vergilendirme, Kişisel Gelirler idi. Yani Poche.

Poche'un görüşmek zorunda olduğu konu–Grippes'in, bir Amerikan üniversitesindeki Fransız öğretmenin, öğrencisi Karen-Sue ile mutsuz sona mahkûm aşk hikâyesini anlatan romanının çevirisi–onu utandırıyor gibiydi. Poche'u belli bir merakla gözlemlemekte olan Grippes, kendinden genç bu adamın çocukluğundaki bastırılmış yaşantısının film şeridi gibi gözünün önünden geçtiğini görüyordu. Bretanya'nın en kasvetli yerinde bir Katolik yatılı okulunu hissetti, sonra da fark etti: Kırk yataklı kalorifersiz yatakhane, olmadık partnerlerin boy gösteriverdiği iffetsiz rüyalarla dolu gece işkenceleri, gündüz ise gerçek ateşiyle gerçek Cehennem'in dehşeti.

Artık Poche'u sınayarak taşralı olduğuna kanaat getirdiği için kendini daha rahat hisseden Grippes, "İnsanların başına buyruk davranışları yeni sayılmaz," dedi. "Artık kimsede şok yaratmıyor."

Yanaklarından alevler çıkacak gibi görünen Poche, tartışmak istediği şeyin kitabın ahlaki içeriği olmadığını ifade etti. Hem zaten bunun için yeterli donanımı da yoktu: Felsefe'yi hiç kıvıramamış, Modern Fransız Düşüncesi'ni ise okumamıştı. (Yeni bu, diye kesin kararını verdi Grippes. Saçmasapan konuşuyor.) Dürüst olmak gerekirse Poche, rakamlar gözünün önünde durduğu halde kitabın Amerikan çevirisinin yazarına bu kadar az para

kazandırdığına inanamıyordu. Başka bir bankaya yatırılmış, hatırı sayılır başka bir meblağ olmalıydı. Belki Mösyö Grippes hatırlamaya çalışırdı.

Rakamlar doğruydu. Çeviri pek satmamıştı. Bu başarısızlık Grippes'in yararına olmuş, bile bile vergi kaçırma yönündeki imayı basit bir dikkatsizliğe indirgemişti. Yine de bunun böyle bir dobralıkla ifade edilmesi incitmişti onu. Amerikalı okurun öğretmen-öğrenci arasındaki yılan hikâyelerine artık ilgi göstermediğini Poche'a söyleme zorunluluğu duydu, gerçi bir yabancı yazarın bu eskimiş süngerden sıkıp çıkarabilecekleri birazcık merak uyandırıyordu.

Poche, Grippes'i süzmekteydi. Gözleri, doğru dilde komut bekleyen bir av köpeğininki kadar çaresiz ve hevesli görünmüştü Grippes'e. Bundan cesaret bulan Grippes, anlatmaya devam etti: Romanını yazarken, çok önemli bir gelişmeyi gözardı etmişti: Yoldan çıkan profesörün sonunda evine dönmesi gerekiyordu. Yarı ölü, aksak, koltuk değneklerine muhtaç, dişsiz, işsiz, meteliksiz, iktidarsız olabilirdi–fark etmezdi. Onu yargılamaları, onun da nedamet getirmesi gerekiyordu. Bir başka değişiklik de, adamın bu aptalca ilişkisi sırasında karısının, kızlık soyadıyla dünya çapında bir çellocu olarak ün yapmış olmasıydı. Adamın "karısı" Grippes'in karakterleri arasına girmemişti bile, herhalde Poche gibi kendisinin de bir karısı olmadığı için. (Poche'un alyans takmadığını fark etmişti.) Grippes profesörü çok güzel bir havada, ıslıkla neşeli bir melodi tutturarak arabasını havaalanına sürerken bırakmıştı.

Poche başını iki yana salladı. Belli ki onun derdi dil değildi. Dosyada temiz bir sayfa açıp yazmaya başladı, bir daha da Grippes'le ilgilenmedi.

Ne büyük bir hata, diye düşündü Grippes, kabuğun altında yarası acıyordu hâlâ, ne büyük bir hataydı erkek öğretmen-kadın öğrenci kalıbını tekrarlamak. Tersine çevirmeliydi bunu, kendini zeki ve külyutmaz bir kadın öğretmenle özdeş-

leştirmeliydi. Ne yazık ki (akademik uğraşlarında hep arkasına saklandığı) Flaubert'in aksine kendini bir kadının yerine koyamıyordu, herhalde bunun kesinlikle berbat bir yer olduğunu düşündüğünden. Roman Fransa'da da pek satmamıştı. (Poche buna gelmiş değildi henüz.) Eleştirmenler, Karen-Sue'nun sosyolojik bağlamını belirsiz bulmuştu. Döneminin olaylarından kopuk görünüyordu kadın, Kuzey Kore'de okuryazarlık oranının nasıl arttığından haberi yoktu, bir kez bile söz edilmiyordu bundan, de Gaulle'cülüğün yükselişinden beri bir mektubu postaya vermenin yirmi beş santime mal olduğundan da. Avrupa'nın büyük bölümünde doğum kontrol hapı duyulmamıştı bile; okurlar, Karen-Sue'nun almayı hep unuttuğu şeyin ne olduğunu anlayamıyordu, Grippes'in risk denen şeyin soyut özü üzerine düşüncelere dayalı, hiçbir aksiyona yer verilmeyen koca bir bölüm yazmasına da anlam verememişlerdi. Profesör, Paris'in önde gelen okullarından birinin mezunundan beklenecek bir kültürel ve politik aydınlanma sunamıyordu Karen-Sue'ya. Burjuva yaşamından gayet memnun yaşayıp giden bir çift âşık hakkında bayağı bir hikâyeydi işte. Asıl kurban Grippes'ti, Amerikan orta sınıfı tarafından baştan çıkarılıp yüzüstü bırakılmıştı.

Grippes'in ilk dikkate değer fiyaskosuydu bu, o yüzden de eserleri içinde bir tek bunu yeni baştan okumuştu. Karen-Sue'nun–asıl, orijinal olanın–sesi hâlâ kulaklarındaydı, her beyanı keskin bir soruya dönüştürmesi: "Ben Cairn-Sioux?* Biliyorum, meşgulsün? Sadece Flaubert ve öz yeğeni hakkında söylediğini anlamadım?" Hoşgörüyle anıyordu onu–bu aynı hoşgörü, muhtemelen kitabı zayıf kılan şeydi.

Grippes, California'daki banka olayının bir tür çılgınlık, dolandırıcının düştüğü bir gaflet olduğunu kavrayacak kadar akıllı bir adamdı. Bundan yırtacağını düşünmüştü, bütün bu zaman boyunca yırtamayacağını bildiği halde. Kamu Hazinesi'nin gö-

* Okunuşu aşağı yukarı 'Karen-Sue' - ç.n.

rüş alanının epey altında, daha derinlere gömülü olan ve Poche'un gelip günışığına çıkarmasını bekleyen bir başka hazine vardı. Hükümet dairelerinde bilgisayar kullanılmıyordu daha; daktilo bile enderdi–Poche, Grippes'in çağrı kâğıdını sıkış tıkış, neredeyse şifreli bir elyazısıyla göndermişti. Hataların farkına varmak zaman alıyordu, bu konuda mektup yazmak, daha da uzun zaman. Sanatçı hamisi Amerikalı bir kadın, Grippes'e gençliğinde Paris'te iyi kira getiren üç daire vermişti, bunların sahibi hâlâ Grippes'ti. (Hami, cömert bir türün son örneğiydi, Grippes de bu türden fayda sağlayan son genç erkeklerden biri.) Kirasını, izi sürülemeyecek dolambaçlı yollardan toplayıp elde ettiği nakit parayı bir kiralık kasada saklıyordu. Göze görünen yaşam tarzı çilekeş ve sadeydi; Montparnasse'ta, içinde doğru dürüst mobilya bulunmayan bir dairede, bakmakla yükümlü olduğu kişiler olarak göstermeye çalıştığı üç kedisiyle birlikte oturuyordu ve en uyanık Denetçi bile buradan bir açığını bulamazdı. Kamu Hazinesi'nin pek sevdiği refah belirtilerinden hiçbirini göstermiyordu, golf kulübü üyeliği gibi mesela.

Havasız kabinde ıstırap içinde düşünüp taşınarak birkaç dakika geçirdikten sonra Grippes, apartman dairelerinden Poche'un hiçbir şekilde haberi olmadığını gördü. O bambaşka bir şeyin peşindeydi–Karen-Sue romanının var olmayan telif gelirinin. Bir tür ilahi adalet neticesinde Grippes, hayali kazançlarının bedelini ödeyecekti. Kiralık kasayı zihninden uzaklaştırdı, ki suratında da görünmesin ve "Siz toplama çıkarma yapmayı bitirince," dedi, "bana ne kalmış olacak?"

Şaşırtıcı bir şekilde Poche, alıntı yapmaya ayarlanmış bir perdeden, cüretkâr bir tonda yanıtladı: "'Ne kalmış olacak? Ne kalmış olacak? Sular çekildiğinde ne kalmış olursa, küçük adalar ortaya çıkıp...'" Alıntıyı bıraktı ve kıpkırmızı oldu. Belli ki yapılabilecek en büyük gafı yapmış, içli dışlı olmuş, kendi kişiliğini göstermişti. Sınırı aşıp karşısındakinin toprağına ayak basmıştı.

Grippes, "Tanıdık geliyor bu," diyerek dahasına teşvik etti onu. "Gerçi, doğruyu söylemek gerekirse, bunu yazdığımı hatırlamıyorum."

"Çeviri zaten," dedi Poche. "Anglosakson Britanyalı yazar, Victor Prism." İsmi "Prissom" gibi telaffuz etmişti.

Grippes ise "Prism'i okudunuz mu?" derken bu eski tanışının adını doğru telaffuz etti.

"Okumam gerekti. Prissom hazırlık programına dahildi. Anglosakson Ticari İngilizce."

"Size yabancı yazarları mı okuttular?" dedi Grippes. "Birçoğumuz geçimimizi sağlayabilmek için yabancı diyarlara gitmek zorunda kalırken?"

Tehlikeli sulardaydı: Poche'un eğitimini sorgulamış oluyordu böylelikle, adama orada oturup Grippes'in özel yazışmalarını okuma hakkını veren şeydi o eğitim. Ama ansızın, gençliğinde odasındaki kütüphaneye bakıp da ölülerle yarışmak zorunda kaldığını fark edince yaşadığı umutsuzluğu hatırladı: Proust'la, Flaubert'le, Balzac, Stendhal ve o karanlığın içinden daha niceleriyle. Rakiplerinin arkası kesilmiyordu, hâlâ ışıklar saçmaya cüret eden ölü yıldızlardan oluşmuş bir Samanyolu. Bir kanun uydurmuştu o da, ölüleri ortadan kaldırıp yaşayanlara berrak bir gökyüzü bırakacak bir yayın moratoryumu. (Bütün yaşayanlara mı? Grippes daha karar verememişti.) Yabancı yazarlar sınırdışı edilip uzak bir güneş sistemine sürülecekti, orada birbirlerinin etrafında dönüp dursunlardı işte.

Prism içinse yeterince uzak bir sistem yoktu. *The Listener*'da röportajı çıkalı uzun bir zaman geçmemişti daha; Prism, eskiden Manş'ı geçip Half Moon Sokağı'nda bir falcıyı ziyaret ettiğini, sonra ruhlar âleminin gösterdiği düzyazıyı kayda geçirmek için koştur koştur eve döndüğünü anlatarak Grippes'i de sürüklemişti peşinden. Prism'in, "Bazı zamanlar gerçekten kıskanırdım onu," dediği söyleniyordu. Grippes'ten sanki ölmüş gibi bahsediyordu. "Hayalet seslerin benimle de konuşmasını

dilerdim hep" sözlerinin zihninde canlandırdığı görüntü, katıksız Prism'den yapılma kurdelelerin, ardı arkası kesilmeksizin bir hesap makinesinden çıkıp duran kâğıt şeritler gibi kristal bir kürenin ekvatorunu çevrelemesiydi. "Ne yazık ki ben, her ne kadar mütevazı boyutlarda olduğundan şüphe etmesem de, kendi yaratıcı zekâma güvenmek durumundaydım."

Poche, Anglosakson Ticari İngilizcede bu yeni iftiradan habersizdi. Nazik olmaya çalışmıştı. Grippes de kendince bir denemede bulundu, şaka yollu: "Demek istediğim, beni okuyor olabilirdiniz." Sorun da zaten onu demek istemiş olmasıydı, şiddetle.

Poche, o bastırılmış çığlığı duymuş olmalı. Dosyayı kapatıp, "Bu dosya benim seviyeme göre fazla karmaşık," dedi. "Müfettiş'e göndermem gerekecek." Grippes bir daha alınganlığının ona hükmetmesine asla izin vermeyeceğine yemin etti.

"Bana ne kalmış olacak?" Müfettiş'e soruyordu Grippes. "Siz toplama çıkarma yapmayı bitirince?"

Madam de Pelle kafasını kaldırıp bakmaya tenezzül etmedi. "Bu dosyaya uzun zaman önce birinin el atmış olması gerekirdi," dedi yalnızca. "Baştan başlayalım. Toplam ne kadar kaldınız yurtdışında?"

Poche "göndermem gerekecek" derken ciddiydi. Grippes dışarıya, Delacroix'nın çalışmış olduğu bir kiliseye ve ağır ağır inen yaz yağmuruna baktı. Meydanın öteki ucunda, karanlık görünen bir iki dükkânda son derece şen şakrak ve son derece bayağı dini eşyalar satılıyordu, Madam de Pelle'in boynuna taktığı, minik denizkabuklarıyla işlenmiş haç gibi. Grippes, din karşıtı bir ailede yetişmişti, büyüdüğü ufak kasabada karşıt hizipler okul müdürünün–yani Grippes'in babasının–ve kasaba papazının arkasında saf tutardı. Agnostizmden çıkmış kadınlar bazen düşman saflarına geçip kiliseye gitmeye başlardı. Baştan

aşağı grilere bürünmüş, iki tarafından gri duvarlar yükselen bir sokaktan süzülerek geçişlerini görürdünüz.

"Bu cezaya itiraz etmekte serbestsiniz," dedi Madam de Pelle. "Ancak itirazınız kabul edilmezse, ceza miktarı üç katına çıkar. Yasa böyle."

Grippes, Madam de Pelle'i Yabancılar Lejyonu'na hizmet sunan bir genelevin yöneticisi yapmaya karar verdi, dağınık ve umursamaz tabiatlı, kloroform bağımlısı biri, ama bu fikirden bir şey çıkmayacağını gördü. Mevzuata uygun olarak astronomik bir ceza ödedi sonunda, dairelere dikkat çekerim korkusuyla itiraz da etmedi. (Karen-Sue kitabından kazandığı milyonları bir yerlerde, muhtemelen İsviçre'de zulaladığına inanılıyordu hâlâ.) Ertesi ilkbahar O. Poche'un iyice ufalmış elyazısıyla gönderilen çağrı mektubu, Grippes'e tekrar alt kata atıldığını gösteriyordu. Ondan sonra arada bir aklına gelmesi haricinde Madam de Pelle'i unuttu.

Yine bu sıralarda bir dizi roman gelip gelip kendini Grippes'e sunmaya başladı–buzlu camlar ardında gölgeli olay örgüleriydi bunlar. Hepsinin bir araya toplanmasına izin vermemesi ya da bunları çok fazla bekletmemesi gerektiğini biliyordu. Ayağını kapının arasına kıstırarak, birer genç adama dönüşen bazı gölgeleri tek tek kabul etti, her biri kendi adı ve adresiyle birlikte geliyordu bunların, Fransa'nın kendi memleketi olan bölgesi renkli kartpostallarda görünüyor ve giyim, aşk, yemek ve filozoflar konusundaki zevki, karakter özellikleri, konuşurken yaptığı tikler, Tanrı ve para konusundaki tutumları, siyasi eğilimleri ve ayağının altında patlamaya hazır bir krizden duyduğu ürküntü hakkında bilgiler içeren bir indeks beliriyordu. "Antoine", günah çıkaran bir Cizvit, eşcinsel eğilimler ve imanın kaybedilişini getirdi. Manevi konulardaki kararsızlık uzun sürme eğilimi gösterir; nitekim Antoine'ınki altı yüzden fazla sayfaya yayılarak Grippes külliyatının en kalın çalışması olmuştu. Bunu, Provençe'ta bir meyve çiftliğinde sade bir hayat süren

sert tabiatlı annesini devlet memurluğundaki kariyeri uğruna reddeden "Thomas" izledi. "Bertrand" geldi sonra, Paris'in çılgın hayatında savrulup duran, kenarlarına leylek desenleri işli lizöz giyen bir kadın biçimine bürünmüş neo-faşizmin cazibesine kapılan "Bertrand". "René" bisikletle bütün Fransa'yı dolaşıyor, molalarda Chateaubriand okuyordu. Bir sabah, uyumakta olduğu ahırda yangın çıkardı ve bütün kitapları yanıp kül oldu. Romanlar içinde en kısa olanı buydu, gençler arasında en popüler olanı da. Bir eleştirmen, kaba sembolizm kullandığı gerekçesiyle Grippes'i yerden yere vurmuştu. Bir başkası ise "Antoine" ile "René"nin arkasına saklanmayı bırakıp "Henri"yi ortaya çıkaracak metafizik riske girmesi için yalvarıyordu. Oysa Grippes bunu bir kez Karen-Sue ile denemiş, bu *roman à clef*,* 1968 Mayısının yarattığı karışıklıkta Allahtan yok edilmişti. Kitabın akıbeti, öznel Grippes'i rahat bırakması gerektiğine dair bir işaretti ona göre. Bu romanların her biri Grippes'e göre Fransız yazınında bir kuşak önce bile anlatılan hayatın sofraya getirilip dilimlenmiş hali gibiydi, bu da sessiz sedasız bir isyan havası yaratıyordu. Kimse yapmıyordu artık bunu; Grippes'ten başka hiç kimse. Grippes, bir süre huzursuzlukla da olsa gölgelere geçit verme kararı aldı.

Yeni bir yayının duyurulması ise Pochte'tan bir çağrı mektubu gelmesiyle sonuçlanacaktı. Poche bu kez dosyanın üzerine eğildiğinde Grippes, yer paspasını andıran kıvır kıvır saçlar arasında bozuk para büyüklüğünde bir kel gördü. Poche, çekingen ama soğuk bir tavırla sorduğu sorularla, kaç nüsha satış beklendiği ve Grippes'in parayı nereye koyduğu konusunda bilgi koparmaya çalışıyor olmalıydı. Grippes, kitabın imzalı bir nüshasını verirdi. Poche kitabın arkasını çevirip imzaya bakardı, Grippes'in, aradaki resmi ilişkiyi sulandıracak veya dostça bir şeyler yazmış olmadığından emin olmak için herhalde. Ro-

* Fr. 'Anahtarlı roman'; gerçek olaylar ve kişilerin kurmaca bir öykü içinde anlatıldığı roman türü. - ç.n.

manları metal dolapta bir deste halinde tutuyordu, devlet dairelerinde kullanılan cinsten bir lastikle bağlanıp askeri görünümlü bir tokayla sabitlenmişti desteler. Bütün eserlerinin destelenmiş halde karanlıkta durduğunu düşünmek Grippes'in canını sıkıyordu. Kullanılmayan karayollarının kenarında, yarısı otlar arasında kaybolmuş eski usul kilometre taşları geldi aklına. Poche için de zamanı işaret ediyordu bu ciltler. Hâlâ bir Denetçi'ydi. Belki de üst kattaki kadının emekli olmasını beklemesi gerekiyordu, o zaman onun unvanı ile makamını devralabilirdi. Ofis kabini boya istiyordu. Kahverengi muşambada, tam kapının iç tarafında bir delik vardı. Poche alyans takıyordu artık. Grippes, acaba onu tebrik etmem gerekir mi diye düşündüyse de, konunun açılmasını Poche'a bırakmaya karar verdi. Madam Poche'u gözünün önüne getirmeye çalıştı.

***

Roman dizisinde kendi geçmişinden tırtıklanmış hiçbir şey bulunmadığına yemin edebilirdi Grippes. Antoine, Thomas, Bertrand ve René (sonra da Clément, Didier, Laurent, Hugues ve Yves) hep birer yabancı olarak çıkmışlardı ortaya, neredeyse tarihsel birer şahsiyet gibi. Aynı zamanda da bu inişli çıkışlı, karman çorman seçkinin, ancak kendisinin tanıyacağı bir şahsiyet çıkarması gerekir gibi geliyordu Grippes'e. Başarılarının oluşturduğu bu deryanın üzerine eğilince ne görüyordu? Ketum, ihtiyatlı, düşgücü fukarası, tedirgin, ayrıntılara kafayı takmış bir karakterdi gördüğü. Daha beteri ilerlemeye gönlü kapalı, reformdan korkan, kitaplarda kalmış, geçmişin Fransa'sına hapsolmuş biri. Nasıl olurdu bu? Grippes her zaman, hem de yüreğinden gelerek sola oy vermişti. Gözükara, açık fikirli, hoşgörülü biri olduğunu kanıtlamıştı. Kahvaltı sofrasında etrafına göz gezdirince birdenbire çocuklarından hiçbirinin kendisinden olmadığını fark ediveren bir babaya benziyordu. Çocukları, tabii onlara çocuklarım diyebilirse, ona benzemiyorlardı bile. An-

toine'dan Yves'e kadar yansıttığı bu karakterlerin hepsi de ufak tefek ince yapılıydı, saçları yer paspası gibi gür ve kıvır kıvırdı, kemik çerçeveli gözlük takıyorlardı ve gamzeleri vardı.

Grippes, hataların önemine inanırdı. Hataların aradan kaçıvereceği kocaman delikleri olmazsa her politik sistem, her aşk ilişkisi, doğuştan getirilen her eğilim, her hayat çekilmez hale gelirdi. Kamu Hazinesi'nin o üç daireyi bulamamış olmasından memnundu–sırf kiralık kasada birikmeye devam eden paralardan ötürü değil, hataların kara deliği gibi ortaya çıkmadığı için de. O ve Poche birkaç yıldır birlikteydiler–işte bir hata daha. Denetçi ile vergi mükellefi genellikle bir iki görüşmeden sonra koparlardı birbirlerinden, böylece gelirler dairesi, mükellefin ihtiyar ve bakıma muhtaç halasını, çene cerrahı faturasını, nafaka ödemelerini, bitmek bilmez konut ipotekini dikkate almaya başlamazdı. Ama her seferinde üç kuruşluk bir mesleki harcamayı vergiden düşmeye çalışarak zaman harcayan, bir de bu talebini buruş buruş bir makbuzla falan desteklemeye çalışan Grippes'le herhalde Poche'tan başka kimse uğraşamazdı. Bazen Grippes, Poche'un kendisine hayran olduğuna inanma cesareti bulur, sırf kitaplarına duyduğu aşktan ötürü bu dosyanın adamın eline yapışıp kaldığını düşünürdü. (Poche'un ona "Maître", yani "Üstat" demeye başlaması bu kanaati daha da güçlendirdi.) Bir keresinde Grippes, Paris Belediyesi'nden bir ödül almıştı ve *France-Soir*'da çıkan resminde bir elinde içinde çek bulunan uzun bir zarfı tutarken, öbür eliyle belediye başkanıyla tokalaşıyordu. Derhal Poche'tan çağrı mektubu alan Grippes, üstü örtülü bir iltifat beklerken onun sadece fotoğrafın altındaki yazıyla ilgilendiğini gördü, yani çekteki miktarla. Grippes sonradan alaycı bir mektup göndermeyi düşündüyse de–"Beni candan kutlamış olduğunuz için teşekkür ederim"–tam zamanında fikir değiştirerek Poche ile arayı bozmamanın daha akıllıca olacağına karar verdi. Poche daha yeni yüzde 33 kişisel vergi muafiyeti vermişti ona, yani Grippes'in bulunduğu maaşsız gelir kategori-

sinin üst sınırından yüzde 3 fazla–Poche'un söylediğine göre bu kategoride yazarların yanı sıra kapı kapı dolaşarak satış yapan pazarlamacılar ve fahişeler yer alıyordu.

Grippes dosyasının de Gaulle devrine özgü boz renkli kapağı uzun zaman önce iyice aşınmış ve 1969'da yerini, havalı bir bankacı yeşiline bırakmıştı. Şimdilerde de bu yeşilin yerini, yetmişlerin başındaki refah döneminin ruh halini yansıtan pırıl pırıl bir siyah-beyaz mermer efekti almaktaydı. Her yıl ilkbaharda olduğu üzere günah çıkarmaya çağrılan Grippes, klasör hakkında yorumda bulundu: "Kültür hayatında tamamen yeni bir sayfa açılmışa benziyor."

Poche ne kültürü diye sormadı. Cesur bir tavırla devam etti: "Kedi maması, Üstat. Bunu *yapamayız*."

"Onlara bakmakla yükümlüyüm," dedi Grippes. Oysa bakmakla yükümlü olduğu kediler meselesini zaten kesin biçimde kapatmışlardı. Poche, Grippes'in mürekkebi akmış, okunmaz rakamları üzerine eğildi. Grippes, Poche'un kafasının tepesini kaç kere incelediğini hesap etmeye çalışıyordu. Hâlâ hiçbir şey bilmiyordu Poche hakkında, alyans hariç. Aradan geçen yıllarda Poche, emeklilik maaşı ve yüklü vergi muafiyeti ihtiyacına bağlamıştı kendini. Kendi kuşağının diliyle Poche, tam anlamıyla yapılanmış bir bireydi. Söz dağarcığı kıt ve hedefe yönelikti, tek bir konuya odaklanmıştı. Yetiştiği devlet okulu, Pelleler ile Pocheları hep aynı dili konuşan insanlar olarak aynı tornadan çıkaran aygıt, Clermont-Ferrand'daydı. Grippes de aynı bölgede doğmuştu.

Bu sayede konuşacak başka bir konuları daha olabilirdi, gerçi Grippes bir daha dönmemişti oraya. Yapılanmış Poche, mezun olduktan sonra muhtemelen sınıf buluşmalarına katılmış, sınıf arkadaşlarının çocuklarına vaftiz babası olmuş, asla kaybetmediği meşin kaplı bir not defterine doğum günlerini not etmişti. Yapılanmamış olan Grippes ise kendi yaşını bile hatırlayamıyordu.

Poche bir sayfayı çevirdi, Grippes'in göremediği bir şeyi okudu ve otomatik olarak "Bunu *yapamayız*." dedi.

Hâlâ mermer efektli klasörde kalmış olan Grippes ise "Hiçbir şey eskisi gibi değil," diye devam etti. Çoğunlukla insanları sustururdu bu söz, lafa nasıl devam edeceklerini bilemez, ancak konuyu değiştirirlerdi. Üstelik doğruydu da. Hiçbir şey eskisi gibi olamaz ki. Poche ile Grippes daha demin ürkütücü miktarda beyin hücresi yitirmişlerdi. İkisi de bir an daha yakındı ölüme. Ölüm, Poche'u hiç ilgilendirmiyordu. Gün gelip varlığının sona erebileceğini düşünmüş olsa başkalarının işleriyle uğraşmayı bırakır, henüz vakit varken Grippes'i okumaya başlardı. Grippes, "Hiç kendi cenaze töreninizi düşündüğünüz olur mu?" diye sormak istediyse de, vergi mükellefinin Denetçi'ye yöneltiği tehditkâr, gangstervari bir ima gibi algılanabilirdi bu–daha kötüsü, çok daha kötüsü, rüşvete teşebbüs gibi.

Yavruağzı renginde, yüzeyi pütürlü, güzel bir klasör beliriverdi. Poche'un ofis kabini yumuşak bir bej tonuna boyandı, yırtık muşamba onarıldı. Poche, Saint-Germain Bulvarı'nın yukarı tarafındaki şık mobilyacılarda satılanlara benzer, geniş oturaklı rahat bir deri koltukta oturuyordu artık. Grippes'in de yeni bir metalik iskemlesi vardı, onu dimdik oturmaya zorluyor, belkemiğini ağrıtıyordu. Giscard döneminin en cıvıltılı günleriydi, bir tabur askerin nereye doğru yürüdüğü değil düğmelerinin cilalı olup olmadığı önemliydi. Grippes ile Poche birbirlerine bir milim bile yaklaşmış değillerdi. Boyayı ve sandalyeleri, bir de "Üstadı" çıkaracak olsak, yıl pekâlâ 1963 de olabilirdi. Dolaptaki desteye daha kaç eser eklenmiş, Grippes'in ne sıklıkta fotoğrafı çekilmiş, havaalanlarındaki kitapçı raflarında kaç tane Grippes cep kitabı türemiş olursa olsun, Poche'un gözünde Grippes bir düğme olarak kalmıştı.

Yüzeyi pütürlü yavruağzı klasör kararıp aşınmaya başlıyordu. Poche, Grippes'e dönerek, "Sizden buraya kadar gelmenizi iste-

dim Üstat, zira gelirinizle ilgili olarak bir şeyi gözden kaçırmış olduğumuzu fark ettim," dedi. Grippes'in yüreği ağzına geldi. "Önceki gün, teliflerle ilgili eski bir hüküm buldum kanunda. Gelirinizin ne kadarını pas ediyorsunuz?"

"Efendim?"

"Yayıncılara, kitabevlerine," dedi Poche. "Ne kadar?"

"Pas etme derken?"

"Yüzde kaçını?" dedi Poche. "Yayıncılara. Matbaacılara."

"Yani," dedi Grippes biraz sonra, "editörlere okuma yapmaları, yayıncılara yayın yapmaları, matbaacılara baskı yapmaları ve kitapçılara da satış yapmaları için ne kadar ödediğim mi?" Poche'un gözünde böyle bir organizasyonun mantıklı olacağını düşünmüştü. Grippes'in darmadağınık hayatıyla ilgili uzun zamandır beslediği düşünceye uygun olurdu. Grippes, edebiyat dünyasında kendi hakkında dönen söylentilerin çoğunu biliyordu; öyle küçük bir çevreydi ki bu, laf döner dolaşır geri gelirdi. Anlatılan hikâyelerin çoğunda bir olabilirlik virüsü vardı, ama hiç bunun kadar saçma veya bayağı bir şey de duymamıştı.

Poche, dağılmaya başlamış kapağını gizleyerek açtı klasörü, belli ki Grippes'in bir rakam telaffuz etmesini bekliyordu. Grippes, içindeki bulantıyı buraya kahvaltı etmeden gelmiş olmasına verdi. Denetçi'ye hakaret edemezsiniz. Yıllar önce sessizce bağırmıştı Poche'a ve bunun üzerine üst kata, Madam de Pelle'in yanına yollanmıştı, cezasını çekmesi için. Sandalyeye bir tekme savurup odadan çıkmak da olmaz. "Hiç bu kadar ağır bir hakarete uğramamıştım," Grippes söz konusu olunca hiçbir şey ifade etmeyebilirdi, ne de olsa aylar boyunca o teftiş senin, bu teftiş benim dolaştırıp durmuşlardı onu. Eserleri desteden yığına yükseldikçe entelektüel tacize uğrar olmuştu. Partizanca kötü muameleyi bağrına basıyordu, halkın övgüsü kadar yürek ısıtıcıydı onun için bu. Sol Yaka'daki kitabevinin, La Hune'ün süreli yayınlar tezgâhı önünde Beni unutmayın, diye sessizce yakarıyordu Grippes, kimsenin alıp eve götürmediği o üç aylık dergilerde

kendi adını arıyordu. Övmeyin beni. Övgü zayıf bir şeydir. Ben öldükten sonra översiniz.

Ama en keskin, en umutsuzluk dolu, en sıkışık harflerle dizilmiş yazılar bile övgüler mırıldanmaya başlıyordu. Erkeğe kahramanlık konumunu yeniden kazandıran, sağcı geleneksel düzyazısının oluşturduğu zırhın altında kalbinin solda, hem de sadakatle güm güm atmakta olduğu işitilebilen Grippes'e, artık ufukta görünür gibi olan seksenlerin kıyı şeridi kucak açmaya hazırdı. Eski konumuna kavuşan kahramanının saçları kıvır kıvırdı, yumuşacık bakan gözleri vardı, kemik çerçeveli gözlük takıyordu, gamzeliydi ve tamamen yapılanmış bir hayat sürmekteydi. Her iki cinsiyetin ve bir avuç kalın kafalı maganda dışında her cinsten okurun hoşuna gidiyordu. Grippes, aralarında ne kadar sıkı bir bağ oluştuğunun farkında olmayan Poche'a yöneltti bakışlarını. Ya "Bu son derece saçma bir imadan, soylu bir mesleğe ve özellikle de benim itibarıma kara çalma çabasından başka bir şey değil," diyecek olsaydı ve Poche'tan "Ne kadar yazık Üstat–ben sadece yardım etmeye çalışıyordum," cevabını alsaydı? Nazik bir soruya nazik bir şekilde cevap verir havasında, "Peki ya ben bu suçu itiraf edersem?" dedi.

"Suç değil ki bu," dedi Poche. "Tek yapacağım, bu miktarı mesleki harcamalarınıza eklemek olacak."

"Vergi iadesi için mi?" dedi Grippes. "Vergiden düşmek için mi?"

"Miktara bağlı."

"Gelirimin üçte biri?" diye çılgın bir miktar salladı Grippes. "Yarısı?"

"Yüzde on iki buçuk, makul bir rakam olabilir."

Her şey Grippes için. Poche hiçbir şey istemiyordu. Grippes, delik deşik olmuş bir toplumda bozulmaya dirençli yegâne unsuru huşu içinde düşündü. İkisi arasında hiçbir gizli mesaj iletilmemişti. Poche'u öğle yemeğine bile davet edemezdi. Böyle bir düzenleme gerçekten var mı diye merak etti–kendisi-

nin, Grippes'in, hiç duymadığı iyi bir kaçamak mümkün müydü acaba. Başarısı başka hiçbir şekilde açıklanamayacak olan çağdaş yazarları düşündü: Göklerden gelen bir şaka olmalıydı bu veya yüzde 12,5. Artık Grippes'in adlandırdığı biçimiyle bu yapı, pekâlâ Poche'un yazarlar hakkındaki masumane haysiyetsiz görüşü de olabilirdi.

Poche yine okuyordu dosyayı, oysa içindeki her şeyi zaten ezbere biliyor olmalıydı. Elinde bir kutu boya kalemiyle bir çocuk kadar kendini önündeki işe vermiş, halinden memnun ve kimi zaman bir o kadar saftı. Her an o yumuşak bakışlı, şaşkın gözlerini kaldırıp mırıldanabilirdi: "Mali yılın üçte birinde dört düzine daktilo şeridi mi Üstat? Bunu *yapamayız*."

Grippes, Poche'un başını kaldırıp bakınca göreceği gibi bir yüz ayarlamaya çalıştı, ayıplayarak bakılamayacak bir yüz. Oysa ayıplanmaz kabul edilen yazarlar hep karamsar ve bezgin görünürdü, her an çığlık atabilecekmiş gibi. Dikkatli ol, diyordu kendi kendine. Poche'un sana bir iyilik yapmakta olduğunu düşünmesine meydan verme. Bunlar insana tuzak kurar. Poche sezdirmeden bir şey mi yakalamaya çalışıyordu? Zarf mı atıyordu? "Kamu görevlisine rüşvet vermeye teşebbüs" idi bu suçlamanın adı. "Rüşvet" değildi kelime: Yasada adı geçen "yolsuzluk" idi–"yolsuzluğa teşebbüs". Grippes'in şimdiye dek Poche'a teklif ettiği tek şey kitaplarıydı, resmi bir şekilde imzalanmış kitapları, sanki Poche isimsiz bir okur olarak kitabevinin önünde kuyrukta beklerken, Grippes de sallanıp duran bir masanın arkasına sıkışmış, durmadan kitap imzalamaktaymış gibi. "Adınız?" "Kimin adı?" "Adınız nasıl yazılıyor?" "Ha, kitap benim için değil. Bir arkadaşım için." Poche'un kendisinden hiçbir şey imzalamasını istemediğini hatırlayana kadar Grippes'in görüntüsü ciddiyet ile sabırsızlık arasında gidip geldi. Amacını hiç gizlememişti ki adam, onun istediği, Grippes'in rengârenk tüylerinden en parlak olanlarını bulabildikçe yolmaktı.

Dikkatli ol, diye tekrarladı Grippes. Dikkatli ol. Prism'in başına gelenleri unutma.

Torremolinos'ta bir plajda şemsiyesinin altından çıkmayarak soluk benzini koruyan Victor Prism, bir İngilizle tanışmıştı–hoş bir insandı, pek eğitimli değil ama öğrenmeye hevesli, omuzları su toplamış, gömleğini kafasına örtmüş, kızarık bacaklarına *Sunday Express* sayfaları yayılmış biri. Prism okuyacak bir şeyler verdi ona–güneş yanığı yüzünden uyuyamıyordu adam. 1930'ların üç göçmen yazarı hakkında yaratıcı bir makaleydi bu, adı sanı bilinmeyen, çok düşük ücret ödeyen bir dergide çıkmıştı, öyle ki Prism, oradan aldığı ücreti gelir vergisi beyannamesine eklemeye bile lüzum görmemişti. (Prism her şeyi karıştırmıştı tabii ki, Thomas Mann'ı–ki onun adını bile doğru dürüst yazamıyordu–Doğu Almanya'ya gönderip karısıyla tiyatro kurdurmuş ve kendi oyunlarını sahneletmiş, Stefan Zweig'a California'da sinema yıldızlarıyla fotoğraf çektirmiş ve Bertolt Brecht'i de Brezilya'ya gönüllü sürgüne gönderip mutsuz ve öfke dolu bir adam olarak ömrünü tükettirmişti. Ama anlaşıldı ki zaten Prism'in okurlarından hiçbiri aradaki farkı bilmiyordu. Grippes kendisine çıkışınca Prism savunmaya geçmiş, soğuk davranmış ve hiç mektup almadığını söylemişti. "Bir tane mutlaka almışsındır, değil mi?" demişti Grippes. Prism'in cevabı, "Evet, senden geldiğini düşünmüştüm," olmuştu.)

Yeni arkadaşı birkaç satır okuduktan sonra uyuklamaya başlamasaydı, Prism bütün bunlardan yırtabilirdi. Zinde bir şekilde uyandıktan sonra demişti ki kendi kendine, Buna karşılık ne ücret aldıklarını öğrenmem lazım, doğal bir refleksti bu–ne de olsa İç Gelirler'de çalışıyordu. Tek bir iz bulamadı, tek kayıt yoktu; İç Gelirler'in işlevleri açısından "Ölüm ve Sürgün" mevcut değildi. Bunu izleyen ceza o kadar ağır, Prism'in utancı o kadar keskin oldu ki İngiltere'den kaçıp Grippes ve kedilerle birlikte birkaç gün Montparnasse'ta kaldı. Grippes, ağzıyla burnunu damalı bir eşarpla örtüp hamamböceklerinin üstüne üstüne deh-

şet püskürtürken, o mutfak sandalyesinde oturuyordu. Prism, spreyden yaşaran gözlerini silerek, "Kraliçe ve Vatan bitti benim için" dedi–bunun gibi bir şey–"yarından tezi yok Fransız yurttaşlığına geçiyorum."

"Bir Fransız kadınla evlenmen ve en az beş erkek çocuk yapman gerekecek," diye eşarbın arkasından konuştu Grippes. Kalabalık bir caddede önünde yabancı plaka görmüş sürücünün yurtseverce nefretine kapılmıştı birden.

"İyi o zaman," dedi Prism, sanki, "Hiç uğraşamam," der gibiydi hali.

"İyi o zaman," dedi Grippes usulca, tam olarak Poche'a söylemiyordu gerçi bunu. Poche, son bir şey daha ekleyip dosyayı kapattı, sanki kesin bir şeyler bulmuş gibiydi. Ellerini kavuşturup klasörün üstüne yerleştirdi; artık sonsuza dek kapanmış gibi görünüyordu, bir mezar gibi. Dedi ki, "Üstat, maliyede insan aynı sahnede uzun süre kalmaz. Bense burada alışılmadık kadar uzun kaldım. Bir daha görüşemeyebiliriz. Sohbetlerimizin benim için çok keyifli olduğunu bilmenizi isterim."

"Benim için de öyle," diye ihtiyatla konuştu Grippes.

"Otobiyografik eserlerinizin pek çoğu, zamanımızda başka hayatlar için de geçerli, inanın bana."

Bir gözü dolaba ilişen Grippes, "Demek okudunuz," dedi.

"Kendi satın aldıklarımı okudum," diye yanıtladı Poche.

"Ama yine aynı kitaplar."

"Hayır. Satın aldığım kitaplar bana ait. Ötekiler hediye. Hediyeleri asla açmam. Öyle bir hakkım yok." Sesi yükselmişti ve daha ağır bir tempoda konuşuyordu. "Bir tanesinde, hani şu Falanca, devlet memurluğu sınavlarına hazırlanmak için uğraşır, '...bireysel bir zafer duygusu yaşama arzusu, hep reddiyeye meyilli bir karakter açısından bir anda alabildiğine yersiz görünür.'"

"Kanaatimce dikkate değer bir gözlem *bu*," dedi Grippes. "Kendimden söz etmiyordum." Bunun hangi kitaptan olduğu-

na dair hiçbir fikri yoktu, ama kendi yazdığı bir şey olmadığından emindi.

Poche bir daha çağırmadı Grippes'i. Grippes sıradan bir vergi mükellefi oldu, kendi formlarını kimseden yardım almadan dolduruyordu. Buzlu cam kapı mat beyaza dönmekteydi; Grippes'in içeri alacağı gölgeler azalıyordu. Batı kültüründe iyi huylu Nazi subayları yetiştirme modası, Grippes'e Poche'u veremli bir şaire dönüştürme şansı sundu, yoksulluk ve İşgal altında Paris'te kısılıp kalmış bir şair. Grippes'in kaldırıp attığı ilk taslakta Poche, Hıristiyan imanı besleyen bir Direniş ağına katılıyor, kendi güçlerinden tamamen bihaber, birkaç ufak mucize gösteriyordu. İçgüdüleri Grippes'e, yeni kuşağın bütün bunlardan hiçbir şey anlamayacağını söylemişti. Bunun yerine, aksırıp tıksıran bir Poche'u bir otel odasına yerleştirdi, masasına öksürük pastilleri saçılmış, omuzlarına attığı lekeli battaniyeyi iğneyle tutturmuştu. Leş gibi kokan merdiven boşluğunun tepesinde yakışıklı bir albay beliriyordu, Curt Jurgens tipli biri, tıraş losyonu kokan ve özgürlükçü değerleri kurtarmaya kararlı olan bu adam Poche'a tereyağı, konyak ve bin yaprak yazı kâğıdı getirecekti.

Ondan sonrasında ise Grippes, ne yöne gideceğinden emin olamıyordu artık. Önceki kitapları, toplu eserler halinde hükümetin paket lastiği ve kemer tokasıyla bir araya getirilip bağlanmış halde, bundan sonraki maliye sahnesine doğru Poche'a eşlik etmekteydi. Belki de kariyerinde üst kattaki kadın eliyle önünün tıkandığını görünce erken emeklilik istemişti. Poche, gangsterlerin kol gezdiği bir Akdeniz kentindeydi, inşaat patlaması yaşanan bir dönemde yalapşap dikilivermiş bir apartmanda, borcunu ödemek için yirmi yılını harcayacağı bir dairede oturuyordu. Karaborsa işlerinde çalışıyor, bölgedeki Mafya mekanizmasında ufak masum bir dişli olan belediye başkanına vergi müşavirliği yapıyordu. Öğle yemeğinden sonra Poche, güney diyarlarına özgü, ancak bir şezlongu sığdırabileceğiniz o balkonlardan birine

oturur, Grippes'in bütün kitaplarını kronolojik sırayla bir daha, bir daha okurdu. İkindi vakti panjurlarını kapatan Poche, içeri sızan incecik ışığın altında Mafya hesaplarını toplayıp çıkarmakla uğraşırdı. Grippes ise buradaydı, Montparnasse'ta, mat beyaz camdan bir kapının tam karşısında.

Kendine yüzde 45,5 vergi muafiyeti yazmayı sürdürdü–şaşırtıcı bir yüzde olan 33 artı emsali görülmemiş yüzde 12,5. Kimsenin umrunda değildi. Postadan icra emri içeren paspal bir zarf falan çıktığı yoktu. Zaman zaman Grippes'in zihninde ufacık bir sağduyu kıvılcımı, vahyedilmiş hakikat misali alevleniverirdi: Bu muafiyet bir hataydı. Kamu Hazinesi parmak uçlarına basarak bilgisayarlara doğru ilerliyordu şimdi. Bilgisayarın beyni ister istemez Grippes'i görünce bir kaşını havaya kaldıracak, Grippes'in muafiyet meselesi çözülene kadar çalışmaz olacaktı. Grippes prova yapıyordu: "Ciddi bir şekilde yanlış bilgilendirilmişim."

Kedilere sakatat bulabilmek için her seferinde daha uzaklara gitmesi gerekiyordu artık. Bir işkembeci, sürücü kursuna dönüşmüştü, bir başkası elden düşme giysiler satıyordu. Bir kış akşamı uzun bir yürüyüşün ardından, elinde gazete kâğıdına sarılı koyun ciğeriyle eve dönerken, tam ışıkların sönmekte olduğu sırada–kentte ay doğarken–Montparnasse Bulvarı'ndan geçti. Cadde bir rüyalar caddesiydi, kışın buğusunda yüzler dümdüz ve bembeyaz olmuştu. Artık 1980'lere geldiğini düşündü Grippes, yeni bir on yıllık dönemin başladığını daha şimdi fark ediyordu. Kaldırımda camla kapatılmış iki kafenin arasındaki boşlukta, dört sivil polis bir çift yankesiciyi dövmekteydi. Kimsenin Grippes'e bu sahneyi açıklamasına gerek yoktu; biliyordu ne olduğunu. Yakalananlardan birine kelepçe takılmıştı bile. Camın boşluğa uzak düşen ucundaki müşteriler şöyle bir bakmakla yetindiler. İkinci adama da kelepçe takıldıktan sonra siviller, polis arabası gelene kadar beklemek üzere ikisini de Grippes'in oturduğu apartmanın sahanlığına ittirdi. Grippes kafelerden birine

girdi. Gazete kâğıdından sakatat paketini çinko kaplı bara koyup üstündeki bir yazıyı okumaya başladı. Tanımadığı biri, yeni bir isim, eski bir derdin peşine düşmüştü: Niye artık gerçek hayatı yazan yok?

Çünkü hayatı anlatmak, onun bahtsızlıklarına davetiye çıkarmaktır, diye yanıtladı Grippes.

Ayağa kalkıp kahvesini yudumlarken hiçliğe dikmişti gözünü. Blucin ve deri ceket giymiş dört silahlı genç adam kesin otorite olamazdı; kesin otorite yazılı bir şeydi, basılı sözdü, o söz hatalı bile olsa. Grippes'in hayatındaki en yalın kesin otorite, O. Poche ile bir kurallar kitabı olmuştu. Yaşanan şey şu olsa gerekti: Aralarında yazarların, fahişelerin ve kapı kapı dolaşan satıcıların da bulunduğu bir kategorinin hakkını verme arzusunda olan Poche, teliflerle ilgili bir notu okumuş ve yanlış anlamıştı. İtalikle basılmıştı bu not, sayfanın ta dibine. Poche kendi hatasından bir yönetmelik çıkarmış ve o sayfaya bir daha dönüp bakmamıştı.

Grippes, hayalinde üç kat kirli ahşap merdiveni tırmanıp Madam de Pelle'in odasına çıktı. İlk seferinde farkına varmadığı denizkabuklarından haçı ve broşu inceledi, bir de doğanın planında asla olmayacak şekilde kıvrılıvermiş gümüş bir ceylanı– kemiksiz bir ceylandı bu. Madam de Pelle, gözlerini kısarak de Gaulle devrinden kalma boz renkli klasöre baktı. Sanki Grippes yazıları baş aşağı okuyabilecekmiş gibi eliyle bir sayfayı kapattı. "Tamamının geri ödenmesi gerekiyor," dedi.

Grippes'in niyeti, "Ciddi bir şekilde yanlış bilgilendirilmişim," diye yanıtlamaktı onu, Poche'u itibarını kaybetmiş, perişan olmuş, hapse girmiş halde görme arzusundaydı. "Ben talimatlara uydum sadece. Suçsuzum."

Oysa Poche ortadan kaybolmuş, insana aklını oynattıracak meblağlarda bir vergi muafiyeti, yastık altı geliri getiren ve bu yakınlarda elden çıkarmaya çalıştıysa da satamadığı üç apartman dairesi ve erkeklere hitap eden, sol duygulu, sağ fikirli ki-

tapların yazarı olarak ağır bir ünle geride bırakmıştı Grippes'i. Grippes, bu ünü daha fazla sürdüremeyeceğini düşünüyordu. Nihayet sosyalist bir hükümet iktidardaydı (daireleri elden çıkarma telaşı da bu yüzdendi, alıcı bulamaması da). Yeni klasör kapağını merak ediyordu şimdi. Pembe olabilir miydi? Fazla narin–pütürlü yavruağzının başına gelenlere baksanıza. Kot pantolonların koyu mavisi, *giovinezza*'yı* ve işçi tulumunu temsil edecek bir ton? Şaka yapmanın sırası değildi şimdi, kendi kendine bile olsa. Şu anda edebi eğlence dünyasında neyin eksikliğinin çekildiği konusunda kimse tahmin yürütemezdi. Seçmenlerin sağı solu belli olmazdı ve artık istedikleri hükümet başta olduğuna göre sağcı yayınlardan başka hiçbir şey okumuyorlardı. Belki de solcu dünya görüşünün kadansını, sabit tempoda bir sağcı kalp atışı belirleyecek, sol üslubun kaygan ama aman vermez duvarları arasında yiğitçe muhafazakâr, karmaşık yapılı bir kadın kahraman çıkacaktı ortaya. Kadın karakterlere sağcı gözle bakmakla uzlaşmak durumunda kalacaktı Grippes. Bunun için iki yöntem olduğu anlaşılıyordu, ikisi de Grippes'in mizacına uygun değildi gerçi: İğrenç bir şekilde davran kadına, sonra da sayfalar boyunca ağla dur veya ona hayranlık ve saygı duy–en azından bir atın eşiti o. Hayal gücünün, belli bir ısrarcılıkla ona sunduğu yegâne kadının ise Grippes'e hiçbir faydası yoktu. Bir kış gecesi sessizce Saint-Nicolas-du-Chardonnet'ye ilerliyordu bu kadın, Saint-Germain Bulvarı'nın aşağı ucunda, ayinlerin hâlâ Latince yapıldığı isyankâr kiliseye. Başında ok biçiminde fildişi bir süsü olan bir şapka, sırtında ise yakasına ince bir şerit halinde kürk takılmış, boru gibi inen gri bir manto vardı. Sağlam deri çantasının sapının altına sahtiyan eldivenler iliştirilmişti. Video oyunlarını, bas-konuş telefonları, bulaşık makinesini, dondurulmuş dilbalığı filetosunu, bilgisayarlı astrolojiyi hiç duymamıştı bu kadın. Kiliseye girip diz çöktü ve incecik al-

* 'Gençlik', İtalyan Faşist Partisi'nin marşı. - ç.n.

tın zincire dizili oval incilerden bir tesbih çıkardı. Tesbih, kimsenin gördüğü bir şey değildi artık. Vergi dairesinin karşısındaki meydanda, geleneksel olarak satıldığı dükkânların vitrinlerinde bile görülmüyordu. İnananlar başka eşyaları tercih ediyordu: Çocuk melekler şeklinde mumlar, plastik kartlara basılmış hazır dualar. Bu kadının demir bir iradeyle kendini adayışı ise değişime direniyordu. Hiç durmadan geçmiş için dua ediyordu kadın. Grippes ise bilirdi ki insanın geçmişe ilişkin görüşü de tıpkı geleceğe dair spekülasyonları kadar yanıltıcıdır. Uğruna ölümü göze alabileceği az sayıdaki inancından biriydi bu. Kadın sislere dua ediyordu, bütün netliğiyle gördüğünü ısrarla belirttiği puslanmış görüntülere.

Kadını görebiliyordu Grippes, ama ona yaklaşamıyordu. Belki de uzaktan onunla baş etmekten kurtulmayı becerebilirdi. Sağlam bir sağcı roman için gereken tek şey karamsar bir ritimdi: Ve sonra, ve sonra, ve sonra, sonra ölüm. Grippes'te vardı bu ritim. Attığı adımlardaydı, polis arabası uzaklaştıktan sonra merdivenleri çıkarken, üç kat kasa kilidi takılı daire kapısını anahtarıyla açarken. Ve sonra, ve sonra, kediler bacaklarına sürtünüp miyavlıyordu, mutfak zeminine dizili boş tabaklarına koştururken Grippes'e paltosunu çıkaracak zamanı bile vermediler. Gaz ocağının arkasında kuşatma altında bulunan hamamböceği garnizonu, akşam saldırısına hazırlanıyordu. Grippes, yüzünü damalı eşarbıyla yarı yarıya örtmüş, onları bekliyor olacaktı.

Saint-Nicolas-du-Chardonnet'de ise kadın dua kitabını kapattı, ayağa kalktı, mantosunu silkelemeye tenezzül etmeden; üzerindeki tozlardan gurur duyarak çıktı sokağa, hâlâ eski usulde dua etmekte olduğunu bilsindi bütün dünya. Grippes kaçırmıştı onu. Şapka ile manto dışında üstünde ne olduğuna dair en ufak fikri yoktu. Başka kimse fildişi okla süslü şapka takmıyor, boru gibi bir manto veya kendi kuyruğunu ısıran bir gelinciğe benzer atkıyla dolaşmıyordu. Grippes, kadın şapkasıyla

mantosunu çıkarınca ne olduğunu görememişti, kadının saçları nasıldı, mantoyu koridorda, içinde aynı zamanda şemsiyeler, bir gırgır, eski dergilerden oluşan bir yığın da bulunan bir dolaba mı asmıştı, şapkayı rafın üstünde duran yuvarlak bir kutuya mı yerleştirmişti, bilmiyordu. Rengi dağılıp bulanıklaşan bir gri bulut içinde hareket ediyordu kadın. İkisi arasında, Grippes'in silip temizleyemediği buğulu bir pencere vardı. Kadın herhalde karanlık bir yemek salonuna girmişti–IV. Henri üslubu taklidi bir büfe, yağlık ile sirkeliğin yanında şişeler dolusu ilaç, katlanıp bir sandalyenin arkasına asılmış dantel masa örtüsü, aile arasında yenecek yemek için sadece muşamba örtü serilmiş masa. Böyle bir kadınla ne yapabilirdi o? Evde onu kimin beklediğini veya akşam yemeğinde ne yiyeceğini bilemiyordu. Kadının adına dair bir tahmini bile yoktu. Hiçbir ipucu vermemişti kadın; hiç yardımcı olmamıştı ona.

Grippes kedileri dışarı çıkardı, mutfak penceresini kapattı ve ocağın arkasında beliren öncü koluyla uğraşmaya başladı. Ona gereken umutsuzluk ve heyecandı şimdi, yeni bir kedi-fare oyunuydu. Kimseyi yakalayamayacaklarsa ne işe yarıyordu bilgisayarlar?

Mutfağı havalandırıp zehirden arındırdıktan sonra kedileri içeri aldı Grippes. Kurbanlarının cesetlerini süpürüp dökme demirden asırlık çöp asansörüne yolladı. Artık sık sık yaptığı gibi kendi kendine konuşmaya başlamıştı. İlk başta üç beş aklı başında şey söyledi, sonra kendi sesinde ihtiyarlara özgü yeni bir tını çalındı kulağına, erdemlilik taslayan ve kötü niyetli: "Ne de olsa beni memnun etmek kolaydır."

Doğru değildi işte bu, üstelik böyle bir şey söylemesi için neden de yoktu. Bundan sonra böyle mi olacağım, diye merak etti. Yeni dönemi bu muydu Grippes'in, mızmız ve huysuz? Tam da o karanlık yemek salonundaki kadının söyleyeceği şeydi bu. Grippes'in başına gelebilecek en iyi şey bir şok olurdu, dehşet duygusuyla kuşatılma, kapının çalınıvermesi ve korkulacak bir

haber getiren iadeli taahhütlü bir mektup. Mizah duygusunu keskinleştirir, kendine özgü o çok özel, eksantrik yüreğini güçlendirirdi bu. Onu, kendi başına kaldığında anlamsız ve sahte sözler etmekten alıkoyardı. Belki de imzasız bir mektup yazarak ünlü yazar Henri Grippes'in infial yaratacak boyutlarda vergi kaçırdığını söylemeliydi. Üstelik bugüne kadar tek bir kapı tokmağını bile değiştirdiği görülmemiş düşüncesiz bir ev sahibiydi. Neyse ki daha o kadar delirmemiş olduğunu gördü Grippes, gerçekten ne korkmasına ne de takıntı yapmasına gerek vardı. Kadını kiliseden yemek salonuna kadar getirmişti ve orada tutacaktı, kapana kısılmış, tehdit altında, gözetleniyor olacaktı kadın, ta ki sonunda Grippes'e teslim olup adını söyleyene dek– büründüğü çeşitli kimliklerde iyi Poche'un da hep yaptığı gibi.

Forain

Adam Tremski'nin cenaze töreninden bir saat kadar önce karla karışık yağmur yağmaya başlamıştı ve cenazeye katılacak ilk grup geldiğinde, kilisenin taş basamakları tehlikeli biçimde ıslaktı. Tremski'nin Fransızcadaki yayıncısı ve artık edebi mirasının yöneticisi olan Blaise Forain, daha sonra yaşlı bir kadın kayıp düşünce ve ambulansla Hôtel-Dieu hastanesine kaldırılması gerekince hiç şaşırmadı. Slav çılgınlığının yerine Kartezyen düzeni geçirme çabasıyla ambulansı çağırmaya da o gitmiş, ardından acil servise kadar hastaya eşlik etme ve depozit yatırma işlerini üstlenme zorunluluğu duymuştu. Yaşlı kadının sigortası yoktu.

Bir arada düşünüldüğünde, kilisenin cephesi ile merdiven basamakları kocaman bir yamaç gibiydi–manzaraya hâkim, keskin, her şeyden önemlisi yabani Tremski'nin son yıllarındaki arkadaşları Polonyalı, Yahudi ve bir iki de Fransız olmuştu. Fransızlar içinde bir tek Forain alışıktı çok çeşitli veda törenlerine. Yalnızca yazarlarının değil, onların karılarının da cenazelerine katılması beklenirdi. Paris'teki bütün Polonya kiliselerini, Macar elçiliğini, Rue Copernic ile Rue de la Victoire'daki sinagogları ve Père Lachaise mezarlığının krematoryumundaki şapel taklidi yapıyı bilirdi. İnançlı olmayanlar için mezar başında edilecek birkaç kelime yeterliydi. Arkadaşları, ölüyü selamlama niyetine, "Biri daha göçtü," derlerdi. Ama tanıdıkları hiç kimse daha önce bu kilisede gömülmüş değildi. Bu kilisenin kentteki en eski cemaate sahip olduğu söyleniyordu, yine de bu asırlık araziye di-

kilmiş olan binanın geçit vermez ve soğuk bir görünümü vardı. Tremski, yaklaşık kırk yıl boyunca hep Montparnasse'ın kıyısındaki o asansörsüz apartmanda oturmuştu. Burada, Seine'in yanlış yakasında ne işi vardı?

Bundan dört ay önce Forain, Rue Saint-Honoré'deki Polonya kilisesinde Tremski'nin karısı Barbara'nın veda töreninde hazır bulunmuştu. Kilise, daha doğrusu şapel yuvarlaktı, yere sabitlenmiş sıralara değil, yan yana dizili sandalyelere oturuluyordu. Kubbe ise bir hataydı–fazla heybetliydi bu sıkışık yapı için–ama yüzyıllardır dayanmıştı işte ve ancak sinirleri çok bozuk birine bir tehdit olarak görünürdü. Forain, burada gözyaşlarının çok kolay aktığını fark etti, yalnızca kaybedilen bir dost için değil, kopmuş olan bütün bağlar ve istenmeden çıkılan eski yolculuklar için de akıyordu gözyaşları. Etrafındaki yabancıların gözyaşlarıydı tabii düşündüğü; yas duygusu, kendisine ulaşabilene kadar solmuş ve kurumuş olurdu. Forain otuz sekiz yaşındaydı, boşanmıştı, annesi ve annesinin sevgilisiyle birlikte Nice'te yaşayan on iki yaşında bir kızı vardı. Arkadaşları içinde kızını görmüş olanların sayısı biri ikiyi geçmezdi. Çoğu kimse, onun başından bir evlilik geçmiş olduğunu duyunca inanamıyordu. Tremski'nin karısının cenaze töreni, *kadının* kızının–ilk kocasından olma çocuğunun–geç gelmesiyle kesintiye uğramıştı; içeri geç girişini bir şova çeviren kız, salonda tek başına diz çökmüş, tabutun üstündeki kadife örtüyü öpmüş, sonra da gürültülü bir şekilde çekip gitmişti. Halina'ydı adı. Ağarmaya başlamış düz saçları ve ufak tefek hatları olan asabi bir suratı vardı. Forain, cenazeye katılanlar içinde yaşı ileri olanların onu güzel, suratsız, pek de zeki olmayan bir çocuk olarak hatırladığını biliyordu. Belki içlerinde babasının Tremski olduğunu zannedenler de vardı ve belki bunlar, acaba Tremski karısına kötü mü davranırdı diye merak ediyordu. Başını öne eğmiş oturmakta olan Tremski onun farkına varmamış olabilirdi. Her neyse, hiç söz etmemişti işte bu konudan.

Tremski Yahudiydi. Karısı Katolik olarak gelmişti dünyaya, ama ondan sonrasını kimse kesin olarak bilmiyordu. Dosdoğru sormak gerekirse, kiliseye bağlı mıydı değil miydi kadın? İşin aslı, Tremski ile zina içinde bir hayat sürmüştü–yani illa ayrıntılara inecek olursak–ta ki kocası ölümüyle çiftin önünü açana kadar. Boşanma söz konusu değildi; muhtemelen boşanmak istemiş de değildi kadın. Barbara'yla evleneceği zaman Tremski, iyi bir yerden, galiba Creed veya Lanvin Hommes'dan güzel bir lacivert takım almıştı, karısının cenazesine de giymişti bu takım elbiseyi ve şimdi de onunla gömülecekti. Bir başka takım elbisesi hiç olmamıştı, Paris sokaklarında ağır aksak gezinip dururken, sanki lokanta masalarının altında, sigara külü ve ekmek kırıntılarından bir yatakta uyumuş gibi görünürdü. Doğru dürüst görünmesini sağlamak için tek bir eş değil, kendini bu işe adamış bir kadın ordusu lazımdı.

Forain, Paris'teki belediye binalarından birinde yapılan nikâh törenini başkalarından duymuştu ancak (henüz hiçbir eseri çevrilmemiş olan Tremski, Jardin des Plantes yakınındaki bir kitapçıda çalışıyordu ve o lacivert takım elbisenin avansı için aldığı parayı on bir ayda ödeyebilmişti)–nikâh defterini imzalayanları, kadının kızının törene katılmayı reddettiğini, Avenue du Maine'deki bir kafede arkadaşlar arasında şarap içildiğini hep başkalarından biliyordu. Tatsız bir yerdi o kafe, ama Tremski sahibini tanırdı. Parti vermekten söz etmiş, bir türlü olmamıştı; oturduğu daire çok ufaktı. Artık istediği zaman daha geniş bir yere taşınmış, iki yüz elli yakın dostuna bir ziyafet vermiş olabilirdi oysa. Ama o bütün bu süre boyunca o kiralık dairede oturmaya devam etti, 1950'lerde yapılmış standart göçmen apartmanlarındandı burası, neredeyse bir dönemin simgelerindendi artık: Bir avluya bakan iki oda, penceresiz mutfak, kırık dökük yer döşemesi, ıslahı imkânsız bir banyo, asansör hak getire, ürkütücü bir ev sahibi–Tremski'nin komik hikâyelerinde ve kişisel kaygılarında sık sık boy gösteren bir şahsiyetti bu. Karısı ne

düşünürdü acaba? Kimse bilmiyordu, ama Tremski iki yüz elli davetiye gönderecek olsa, kadının iki yüz elli adet ödünç bardak ve tabak bulmaya koyulacağına kuşku yoktu. Taşınabilecek durumu olduktan sonra bile o kasvetli odalara çakılıp kalmıştı Tremski: Onca kitap ve cevaplanmamış mektuplarla dolu kutular ve kimsenin dosyalara yerleştirmesine izin vermediği önemli belgelerle. Duvarların çoğu, ellilerle altmışların giysilerine ve saç modellerine bürünmüş romancılarla şairlerin şipşak fotoları ve grup portreleriyle doluydu. Nikâhının olduğu gün Tremski'nin konuşmalarında, geçmişi ayıklayıp sınıflandırma, bütün eşyalarını düzene koyma yönünde yeni bir arzu hâkimdi. Arkadaşları çok geçmeden sıkıldıysa da karısı dinler görünüyordu. Nihayet evlenen Tremski, dolanıp duran bir yola adım atmış, disiplinin ve geleceği iyi düşünmenin gereği üzerine ahkâm kesiyordu. Fazla sürmedi tabii.

Forain'in Barbara'yla ilk kez karşılaştığı gün, birbirine uymayan fincanlardan sert bir çay içmiş ve avludan sızan boz renkli ışıkta birbirlerini ölçüp biçmişlerdi. Kadın, çok kibar bir dille Tremski'nin eserlerinin çevirip yayınlamaya uygun olup olmadığını sormuştu ona–adam o zamanlar hâlâ kitapçıda çalışıyor, savaş anıları ve cep kitapları satıp paketlerin üstüne adres yazmakla uğraşıyordu. Forain'in Nobel Ödülü komitesiyle yakın bağları var mıydı? Yazarlarından kaçı önemli ödüller kazanmış, uluslararası alanda üne kavuşmuştu? Sıcak, dost canlısı bir kadındı ve kocaman bir düğün çiçeğini andırıyordu. Forain, kızının yaşlarındaydı, Halina'nın; öyle demişti Barbara. Forain bir baba gibi hissetti kendini, yanılgı dolu ideallerden kendini kurtarmış, bilge biri gibi. Tremski'nin rehberi ve babası olacaktı. Düşündü de, İşte ben böyle bir kadınla evlenmeliydim, dedi kendi kendine–gerçi, galiba aslında hiç kimseyle evlenmemeliydi.

***

Cenazede, o hain basamakları tırmananlardan ancak birkaçının Tremski'nin özel yaşamı hakkında bir fikri vardı. Karısının, üç yaşında bir çocuğu peşinden sürükleyerek yiğit ve haysiyetli kocasından kaçması, yüzyıl ortalarının göçmenleri etrafında gelişmiş folklorun alanına giriyordu, tarihin değil. Yerinden yurdundan, malından mülkünden edilmiş iki kuşak dolusu insanın vakayinamesi bir noktada durmuştu artık. Değerlendirmeler başlayabilirdi; başlamıştı bile. Umutsuzluk hissi yaratacak kadar gençlik dolu, aynı dili konuşan ama yeni, şaşırtıcı bir söz dağarcığı kullanan akademisyenler, Batı başkentlerinin yolunu tutmuştu–anıları teybe kaydediyor, eski mektupları kopyalıyorlardı. Tarih, meşakkatli bir bilim olduğunu göstermişti. Bu göçmenlerin çoğu, Tremski'ninki gibi doğruluğu su götürür derme çatma bir hatırata razıydılar artık. Sonunda akılda kalan bir şiirdi nasıl olsa–arka arkaya dizilmiş tarihler değil.

Kimileri, Tremski'ye neden Hıristiyan usulleriyle tören yapıldığını merak etmiş olabilir; veya başka türlü bakacak olursak, neden bir Hıristiyan töreninin ona dayatıldığını. Ebediyet ve ölümden sonrası konusundaki görüşlerinin değiştiği dikkate alınınca, sade bir toplantı yeterli olabilirdi, hayranları iki çift söz eder, dik yakalı kazak giymiş bir papaz veya edebiyata eğilimi olan genç bir haham onun bir iki şiirini yüksek sesle okurdu. Sonra sırayla ikisi de dua eder, ölünün ardından söylenecek sözleri söylerlerdi hürmeten. Tremski'nin duaya bir itirazı olmazdı. Ömrünün yarısını dualar icat ederek geçirmişti zaten.

Gördüler ki o dimdik kilise, sokaktan bakınca göründüğü kadar ürkütücü bir yer değilmiş. Ufak, karizmatik bir tarikatın elindeydi, coşku dolu insanlardı belki bunlar, ama hiçbir şekilde diğer inançları dışlamıyorlardı. Tremski gerçek anlamda inanç mı değiştirmişti, yoksa bazen o izlenimi veren bir yazar mıydı sadece, kimse sormadı. Tek akrabası üvey kızıydı. Kız da kendine göre bir düzenleme yapmıştı: Yakında oturuyordu, kısa bir süre öncesine kadar kenar mahalle olarak sınıflandırılan,

ama şimdi yenilenip yüksek fiyatlı bir yer haline gelmiş olan bir sokakta. Kızın oturduğu on yedinci yüzyıldan kalma apartman ile bu kutsal mekân arasında büyük, rahat, tıka basa malla dolu bir genel satış mağazası vardı, Tremski'nin arkadaşları kutular dolusu boyaları ile rulolarını, tabak çanaklarını, hırsız geçirmez kapı kilitlerini, evladiyelik hırkalarını yıllarca buradan almışlardı hep. Mağazayı kiliseden daha iyi biliyorlardı. Üvey kız ise bir yabancıydı.

Aynı zamanda Tremski'nin vârisiydi ve Forain'in rolünü anlayabilmiş değildi, edebi mirasın yöneticisi olmayı onursal bir işlev sanıyordu, ölülerin vaftiz babası gibi bir şey. Tremski'nin, babasını perişan ettiğini ve kendi çocukluğunu mahvettiğini söyledi Forain'e. Annesini köleleştirmiş, lokantalarda yüksek sesle Lehçe konuşmuş, Halina'nın bir Fransız sosyal kimliği kazanmasını engellemeye çalışmıştı. Son derece şaşırtıcı vasiyetinde, münasip bir cenaze töreni düzenleme sorumluluğunu kıza bıraktığı için o da Fransız usulü bir uğurlama düzenlemişti, arkasından da Paris dışındaki Polonya mezarlığına gömülecekti. Hava durumu ve yeterli sayıda araba bulunamaması nedeniyle arkadaşları içinde mezarlıktaki törene katılmayanlar mazur görülecekti. Çoğu minnettardı da buna: Buz tutmuş mezarlık çamurunda dikilip durmak birden fazla öldürücü soğuk algınlığı getirirdi. Halina, elinden geleni yaptığını, Tremski'nin nasıl bir şey istediğini hiçbir zaman açıkça söylemediğini yana yakıla anlatırken büyük ihtimalle doğru söylüyordu. Aynı cümle içinde birbirinin zıddı iki görüş birden belirtebilen bir adamdı Tremski. Onun söylediklerini ucunu kaçırmadan bir tek Tanrı takip edebilirdi. Bugünkü tören kozmik bir hataysa, diye bir karara vardı Forain, Tremski'nin adını defterden silip uygun sütuna yazmak O'na kalmıştı. O'nun da umrundaysa tabii.

Cenazeye katılanlar kilise merdivenini ağır ağır çıktılar. Bazılarına, işlerinden izin alıp gelmiş genç akrabaları yardım ediyordu. Birkaçı şehir dışına doğru yayılan banliyölerdeki gökdelen-

lere taşınmıştı, daha derin bir yalnızlık ama daha ucuz kira. Tek bir günün bile onlar olmadan başlayamayacağına hâlâ inanırcasına erkenden yola koyulmuş, yerin altından uzun bir yolculuk yapıp zorlu bir aktarmanın üstesinden gelerek Hôtel de Ville metro istasyonunda yüzeye çıkmışlardı. Bodoslama üstlerine gelen bir tabiat olayını karşılamaya hazırlanırcasına eğik tutuyorlardı şemsiyelerini. Hava tahmininde şiddetli rüzgârlar ve sulusepkenden söz edilmiş olsa da, aslında yaprak kımıldamıyordu o gün. Kar ve yağmur yumuşacık ince sicimler halinde yere inmiş, kürk veya yün başlıklara yapışmış, ayaklar altında ise bir avuç sulu çamura dönüşmüştü.

Forain kapıdan hemen içeride durmuş, mırıl mırıl başsağlığı dileklerini kabul edip tokalaşıyordu. Aileye düşen bir göreve el koymuş değildi, Halina'nın yokluğunu telafi etmeye çalışıyordu. Belki annesinin cenazesinde yaptığı gibi geç gelir, kişisel kinini de yanına katarak arşınlardı salonu. Forain'in üzerinde, yegâne siyah giysisi olan uzun bir kaşmir palto vardı. Bir arkadaşı bırakmıştı onu da. Daha ayrıntılı bilgi vermek gerekirse, yakında öleceğinin farkında olan bir arkadaşı, gidip terziden almasını söylemişti Forain'e. Provaları yapılmış, dikilmiş, ücreti ödenmiş, hiç giyilmemişti. Forain, ölülerin giysilerini giymesiyle ilgili sağda solda haince şakalar yapıldığını biliyordu. Meslek yaşamı için de geçerliydi bu: Ölmüş herhangi bir yazarın basılı kitaplarını, sağ bir yazarla uğraşmaya çalışmanın stres ve gerilimine yeğleyeceğini söylediği rivayet ediliyordu.

Saçının ve ayakkabılarının ıslandığını hissediyordu. Tokalaşmak üzere uzattığı eline dokunan herkes donmuş olmalıydı. Kiliselerdeki o cereyanlı koridorlardan birinde duruyordu tam, hele bir de böyle kapıya yakın olunca kasırgaya dönüşürdü bu. Düşündü de, Halina önceki gün onun söylediği bir şey yüzünden mi gelmekten vazgeçmişti yoksa (Treminski'yi lokantalarda bağıra çağıra konuşmakla suçlamasına karşı adamı savunmuştu) veya Tremski'nin öbür tarafa ne şekilde yollanacağı umu-

rundaymış gibi bir saniyecik olsun rol yapmayı kendine yedirememişti belki; ama son anda çıkagelmişti işte, yanında Fransız kocası–haftalık bir dergide Fransız siyasetiyle ilgili yazılar yazan bir gazeteci–ve blucin ile ceket giymiş olan on dört yaşındaki kızı vardı. Bu ikisi, Forain altı yıl önce Tremski'nin bir romanının çevirisini yayınlayana kadar onun yazdığı tek kelimeyi okuyabilmiş değillerdi daha. Tremski kitaba hiç bakmadıklarına inanıyordu zaten–şimdi haksızlık etmemek lazımdı, kızları daha sekiz yaşındaydı o zaman–ne de ondan sonra çıkan kitapları okumuşlardı; gerçi kız, eleştirileri kesip saklıyordu. Ne kadar hayret verici bir şey, demişti Tremski, okuryazar insanlar, birçok yer gezip görmüş ve iyi bir eğitim almış, hali vakti yerinde insanlar, kendilerinden önce neler olup bittiğini veya başka yerlerde neler geçtiğini bilmeyi hiç istemeden doyurucu hayatlar yaşamayı başarıyorlar. Şu siyaset muhabiri koca bile öyleydi: Bir iki isim, hemen bakılıp bulunuveren bir tarih, iyi kötü bir coğrafya nosyonu yetiyordu adama.

Forain, bunun Tremski'yi rahatsız ettiğini anlayabiliyordu. Halina'nın, onun için hiç değilse bir konuda, hayatını adadığı eserleriyle ilgili olarak iyi düşünmesini istemişti. Eski bir subayın kızıydı o ve babası–Barbara gibi, Tremski gibi–yabancı bir şehirde ölmüştü. Babası gibi kendisini de bencilce bir maceranın kurbanı olarak görüyordu. Aynı zamanda, hem kökeni hem statüsü itibariyle Tremski'den daha üstün olduğuna inanıyordu ki bunu hazmetmek güçtü işte. Tremski'nin görüşüne göre karşılaştırmaların tartışması olmazdı.

Şimdilik üçü de normal davranıyordu. Forain'in kim olursa olsun herkesten bekleyeceği kadar. İnsanların toplum içinde nasıl davrandığını ölçüp durmayı bırakmıştı artık, edebiyatta izlediği seyri incelemek dışında. Şirketinin uzmanlaştığı alan, Doğu ve Orta Avrupa eserlerini çevirtip yayınlamaktı; belli bir mesafeyi korumasını sağlıyordu bu. Halina uysal görünüyordu şimdi, orada bekleyip, gelen onca yabancıyı karşıladığı için Forain'e te-

şekkür bile etmişti. Niye geciktiğini açıklayan bir hikâyesi vardı, ama biraz fazla abartılıydı ve zaten Forain de anında unutmuştu. Büyük ihtimalle gecikme, ceket ile blucin konusunda çıkan sert bir tartışmadan kaynaklanıyordu. Halina soğukkanlı bir savaşçıydı, ufku geniş değildi belki ama son derece ilkeliydi. Kürklü deri bir pardösü giyip geniş kenarlı, açık renk bir şapka ile bir eşarp takmıştı–sahici Hermès miydi? Çakma Tayvan malı mı? Forain ipeğini biraz ovuşturabilse anlardı, ama delice bir düşünceydi bu, nitekim mesafesini korudu.

Kızın görünüşünde Barbara'yı andıran bir şey vardı: Sadece bu yüzden, başka hiçbir nedenle değil, Forain onu sevimli buldu. Blaise aileyle oturacak, dedi–ilk adıyla bahsetmişti ondan, şimdilerde gençlerin yaptığı gibi. Ön sıralardan biri sadece üçüne ayrılmıştı. Bol yer vardı. Forain, Halina'nın tam da ölülerin duyacağı mesafede (lafın gelişi tabii) fısır fısır bir tartışma tutturabileceğini düşündü. Evet, dedi, reddetmekten daha kolaydı bu, ve Hayır'da karar kıldı. Onları kapıda, sıra sıra gelen insanları karşılamakla uğraşır halde bırakıp orta sıralardan birinin ucunda bir yer buldu kendine. Sonradan Halina bir şey diyecek olursa, tören sona ermeden ayrılmak zorunda kalabileceğini düşündüğü için öyle yaptığını söylerdi. Halina onu fark etmeden yanından geçip gitti ve yerine oturduktan sonra da hiç etrafına bakınmadı.

Açık renk şapka, Halina'nın annesine aitti. Forain doğru hatırladığına emindi. Karısı ölünce Tremski, Halina ile kocasının evi yağmalamasına izin vermişti. Kocası aşağıda beklerken birkaç sefer yapmıştı Halina. Kocası ise ancak Tremski'ye ait bir sandık dolusu kâğıdı taşımaya yardım etmek için yukarı çıkmıştı. Sandıkta, kimisi çöpten başka bir şey olmayan belgelerin yanında, henüz tamamlanmamış bazı taslaklar da vardı. Barbara'nın cenazesinden beri Tremski tıraş olmakla uğraşmamıştı hiç, dişlerini bile takmıyordu. Sırtında, dirsekleri aşınmış bir robdöşambr ile bir zamanlar karısının kullanmış olduğu oda-

da oturuyordu. Barbara'nın kapakları ardına kadar açılmış gardrobu bomboş duruyordu, içinde bir iki elbise askısı vardı sadece. Forain'in koluna yapışıp Halina'nın kendisine ait bazı şeyleri aldığını söyledi. Hatasının farkına varır varmaz geri getirecekti.

Forain, Seine'i at sırtında geçip, Halina ya da kocasına benzeyen herkese kamçısını şaklatmayı tercih ederdi, ama Halina'nın oturduğu sokağa taksiyle gitti, o eski, güven verici, hiç değişmeyen büyük satış mağazasının önünden geçerek. Önceden haber vermedi, telefonla falan da aramadı: Yeni ovulup temizlenmiş, dönerek ilerleyen taş merdiveni çıktı ve parmağını hiç çekmeden, biri koşarak gelip kapıyı açana kadar bastı zile.

Halina onu içeri aldı, ancak o kadar. "Adam'a kendine bakabileceği konusunda güvenilemez," dedi. "Hep umursamaz ve pisti, ama şimdi evin içi leş gibi kokuyor. Mutfak masasını gördünüz mü? Hep aynı tabaktan yemiş. Annemin mektuplarına gelince, aradığınız buysa tabii, zaten onları yırtıp atmaya başlamıştı."

"Kurtarabildiğiniz oldu mu?"

"Bana ait onlar."

Nasıl da sansara benziyordu, tam o anda; üstelik o kadar güzel bir ana babanın çocuğuydu. Babasının, Polonyalı subayın, Londra'dayken bir stüdyoda, sırtında sivil giysileri, uzun bir sigarayı tüttürürken çekilmiş portresi, holdeki bir sehpanın üstünde duruyordu. (Forain holden öteye alınmamıştı.) Forain, bir hiç uğruna savaşmış olan bu adamın suretine dalıp gitti. Barbara, bu oturaklı, seçkin, biraz ihtiyatlı çehreyi Tremski için terk etmişti. Tremski'yi o zorlamış olmalıydı, çantası, bavulu ve çocuğuyla kapısında belirivererek. Yoksa adam hayatında hiçbir konuda bir karara varabilmiş değildi.

Forain tek tek her kâğıt parçasını geri aldı tabii ki–mektuplar dışında her şeyi. Görev duygusu ve şahsi çıkarlarının karışımıyla harekete geçince kimse karşısında duramazdı. Halina'nın tek iler tutar argümanı, annesini geri alma, Tremski etkisinden

arındırma ve donmuş kalmış sigarasıyla bekleyen o sabırlı ve yenilmiş adama iade etme arzusuydu–yalnızca ayakkabı, bluz ve eteklerini iade edebilecek de olsa. Hak iddiası, Tremski'den bir parçayı da kapsar gibiydi; ama ona duyduğu hınç, bu iddiayı zayıf düşürüyordu. Kadının her hamlesini zihninde yeniden kurgulayan Forain, Tremski'yi annesinin seçimi olarak benimsemiş olsaydı elinde ne kadar güçlü bir argüman olacağını düşündü. Bunu reddetmekle ucuz bir davada sanık durumuna dönüşmüştü neredeyse–neredeyse, çünkü Forain tam zamanında durdurmuştu onu.

Tremski'nin arkadaşları, ayakkabıları su birikintilerine batmış olarak oturuyordu. Eldivenlerini çıkarmamış, örme atkılarını sıkı sıkı sarmışlardı. Bazıları Fransa'da bunca yılı sosyal güvencesi veya sağlık sigortası olmadan geçirmişti, ya imkân yokluğundan ya da hiçbir zaman doğru dürüst bir iş bulamadığından. Herhalde uzun bir ömrün, güven içinde geçirilecek bir ihtiyarlık için zaten eksiksiz bir emeklilik ikramiyesi olduğuna inanıyorlardı. Olur da sonumuz masraflı hale gelir ve uzadıkça uzarsa, o zaman lütfen izin verin de hayallere dalalım ve sebep olduğumuz rahatsızlıkların da kırtasiye işinin de farkına varmadan karanlıkların en koyu, en derin olanında gezinip duralım. Duaları işte böyle olmalıydı, Forain'in tahminine göre.

Cenazeler kısa aralarla gelir olmuştu şimdi, hele de bu bronşitli kış günlerinde. Forain'in ilk anılarından biri Latince Missa ayiniydi, ama bunu özlediğini söyleyemezdi: Onun zihninde Latince, sabah erken saatlerdeki açlıkla ve kıpırtısız oturmakla ilişkilenmişti. Bu karizmatik tarikat ise anlaşılmaz ve esrarengizin yerine amatör olanı geçirir gibiydi. Altarın sağ tarafında tam takım tören giysileriyle oturmakta olan beş papazı inceledi. İçlerinden biri kötü üşütmüştü, cüppesinin yeninden bir mendil çıkarıp duruyordu. Bir başkası bir kereden fazla saatine baktı. Ya bir yerlere gizlenmiş olan ya da teypten çalınan koro, "Jesu, ble-

ibet meine Freude"yi söyledi ve hemen arkasından da eğitimli, berrak bir ses Yirmi Beşinci Mezmur'u okumaya başladı. Ses Tremski'nin tabutundan yükselir gibiydi, ama onun sesi olamayacak kadar kusursuz bir Fransızcaydı. Yedinci dizenin ortasında, tam "Gençliğimin günahlarıyla anma beni"den sonra hoparlör cazır cuzur sesler çıkarıp sustu. Forain'in önünde oturmakta olan bir adam kalkıp ağırbaşlı, düşünceli bir edayla salonu geçti. Tabut bir kaideye yerleştirilmiş, üzerine mor ve beyaz renkli örtüler atılmıştı, öbek öbek güller, laleler ve kasımpatılarla bezeliydi. Adam tabutun kenarından dolaşıp yerde duran siyah bir kutuyu aldı ve çıt diye ses çıkaran iki düğmeye bastı. "Jesu" en baştan bir daha başladı. Yerine dönerken Forain'e kızgın bir bakış attı yabancı, sanki bu arızayı çıkaran oymuş gibi.

Forain, Tremski'nin bazı arkadaşlarının kendisini güvenilmez bulduğunu biliyordu. Yazarlara hakları olan parayı ödememekle nam salmıştı. Bir posta pulu parasını alamamış olmaktan şikâyet eden yazarlar vardı; hiçbiri de Forain'in zarif bir el yazısıyla yazdığı beyanlardan bir şey anlamıyordu. Aslında Tremski istisnaydı. Forain, onun telif haklarını, tabii bu haklar doğmaya başladığı anda, yarı yarıya esasına göre düzenlemişti. Tremski'ye göre para, kirayı ve sigara masrafını karşılayan faydalı bir maddeydi. Karısı ise öyle bakmıyordu konuya. Sütun halinde ilerleyen rakamların en sonunda durakalan işaret parmağı, "Blaise, bu nedir?" diyen sakin ve akıl çelici sesi, iyi düşünülmüş bir cevap talep ederdi.

Asla kalkıp Forain'in bürosuna gitmemiş, kendisini Rue de Rivoli'de, Angelina'nın Yeri'nde çaya davet ettirmişti hep. Çilekli turtasını yiyip tabaklar toplandıktan sonra çantasını açar, katlanmış halde duran, kenarına notlar düşülmüş hesap cetvelini çıkarırdı. Ne onunla başa çıkabilen ne de klasına yaklaşabilen Forain, çay salonunun hesap pusulasını genel masraflara yazılmak üzere cebine tıkarken etrafına bakar ve en az bir konuda yine de tatmin olabileceğini görürdü: Yanındaki, ufukta görünen

en güzel kadındı hâlâ, her yaştan hemcinsleri içinde. Elini ayağına dolayan, görünüşü ve kalitesiyle kendinden aşağı biri değildi. Büyük dertler ne kadar başını ağrıtırsa, böyle ufak tesellilerle kendi kendine o kadar çok telafi yaratıyordu işte. Şirketini sadık ve geçkin kadınlardan oluşan bir kadroyla yönetiyordu; bu kadınları ona bağlayan, yaptığı işe duydukları inanç veya artık geçmişte kalmış bir kişisel bağdı. Bazen de sebep artık çok geç olması ve gidebilecekleri başka bir yer bulunmamasıydı. Bu sabah, cenaze günü, saat sekizde, şirketin kurulduğu günden beri yanında olan emektar Lisette'ciği aramış ve emeklilik için yeterli sosyal sigorta puanı biriktirmiş olduğunu haber vermişti. Bu puanlar, tertemiz bir sayfaya sıçramış mürekkep lekeleri gibi göründü Forain'in gözüne. Cevap olarak aklına gelen tek şey, sabahları kalkmak için bir neden bulamayınca kısa sürede sıkılacağını söylemek oldu. İtiraz havasında olmasa da Lisette, bundan sonraki on yılı yataktan çıkmadan geçirmeyi planladığını söyledi. Maaşını artırarak bile kalmaya razı edemezdi onu: Kanunun şart koştuğu sermaye rezervi dışında neredeyse tek kuruşu yoktu Forain'in, kızının aylık nafakalarını ancak ödeyebiliyordu ve sürekli olarak matbaacılarla bankalara borçluydu.

Bu meslekte onu çoğu zaman yoksul ama fedakâr diye tanımlarlardı. Doğu'da onlarca yıl susturulan sesleri Batı'ya duyurmakla dünya kültürüne paha biçilmez bir hizmet sunmuştu. Eh, fındık kabuğunu anca dolduracak büyüklükteki şirketi güç arayışındakileri, yıldızı bir anda parlayan romancıları, haşmetli akıl hocalarını ve yorulmaz tanımlayıcıları kendine çekmeyi başaramamıştı elbette. Tremski, parasal açıdan Forain'in erişebileceği yazarların sınır bölgesindeydi tam–iyi kalpli Tremski, başka yayınevlerine geçebilecek duruma geldikten sonra da Forain'de kalmıştı. Sağduyusu, ondan sonraki en iyiye yaklaşmaktan alıkoymuştu Forain'i: İkinci seviyeden kâhinlerdi bunlar, dilbaz ve cazibeli, gırtlaklarına kadar sübvansiyona boğulmuş, arka arkaya sigara yakan ve açıkladıkça açıklayan, hâlâ Batı'nın üniversi-

teleri ile kongrelerinde cirit atan yazarlar. Onların seyahat masraflarını karşılayamazdı ki. Sol Kıyı'daki o gösterişsiz ama ocak söndüren otelin de; müşterilerin, zeki ve kültürlü insanlarla fikir alışverişinde bulunma beklentisiyle gittiği deri koltuklu barlarda geçirilen uzun öğleden sonraları ile akşamların da faturasını karşılayacak bir hükümet fonu yoktu.

Forain'in kendi küçük cemaati ise tersine bu dünyaya sıfır beklentiyle gelmiş gibiydi. Nadiren, olmayacak bir konuda alt perdeden şikâyet etseler de, dik ve bakımsız bir merdiveni ve her katta sadece bir banyosu, ama olağanüstü zengin edebi çağrışımları olan bir otelin en üst katına yerleştirilmeyi seve seve kabul ederlerdi. Eğlence olarak da karşıdaki kafeye gidiverirlerdi, bir demlik sıcak su ve bir çay poşetiyle iki buçuk saat geçirir, Forain'in onları göz önünde bulundurmaya teşvik ettiği Piyasa Ekonomisi'nin yanlarından geçip gidişini seyrederlerdi. Yumuşak başlılıklarına ve kendi yetenekleri hakkındaki mütevazı değerlendirmelerine rağmen, sıkıntı yaratan bir yönleri vardı: Yarattıkları karakterlerinkiler gibi kendi isimleri de, barbar Batılı kulaklara hep aynı geliyordu. Kitaplarının dikkat çekmesini sağlamak, Forain adına sebatkârlığın zaferi olmuştu. Yayınladığı her eserin, basıldığı kâğıt hamura dönüştürüldükten, şehrin dev fırınlarında yakıldıktan veya Seine'in dibinde unutulmuş halde çürümeye yüz tuttuktan sonra bile kolektif bellekte varlığını sürdürmesini isterdi o.

Mevsimler boyu midesi endişeden harap olmuş, kalbi umut, umut, umut diye çarpmaktan bitap düşmüşken, Odessa'da geçen yergili bir *novella* dizisi yayınladı. Yoğun, ağır bir kişisel günceydi bu, Rumenceden çevrilmişti ve onu en iyi anlayan kişi yazarıydı, bir de yazarın arkadaşları; ya da tarihin kuş beyinli yaratıcılarına bir başka alaycı bakıştı bu eser. (Az sayıda kadın vardı. Avrupa'nın bu kesiminde kadınlar, ya arsızca oynak birer metres, ya ağzı var dili yok birer zevce oluyordu anlaşılan.) Her yıl en az bir kez intihara yaklaşan bir şey yaparak öy-

kü ve şiir basardı Forain. Bunun da ödülü vardı tabii ama parasal değil. Üç beş eleştirmen, kendilerine yolladığı kitaplardan arada bir söz etmeyi yeterince güvenli buluyordu: Kimsenin pek bir şey bilmediği bir alanda sağlam biri sayılırdı Forain, hem faciadan başka bir şey olmayan bir kitaba destek çıkmayacak kadar titiz adamdı. Dünyaya getirdiği titrek bacaklı narin buzağılardan birinin, edebiyat dünyasında bir mandaya dönüşmesi an meselesiydi. Sonuç olarak, Forain'in yazarlarından birinin, ufacık gazete kupürlerinden bir demet biriktirmesi alışılmadık bir durum değildi, hatta bazen minyatür bir fotoğrafı da basılmış olurdu yazarın, çoğu zaman Bastille Meydanı'nda, sağından solundan vızır vızır arabalar geçerken çekilmiş bir fotoğrafı. Şöyle bir demet iri banknot da fena olmazdı gerçi, ama ancak Tremski'nin karısı bunların ikisini birden elinde sallayabilmişti.

Para! Forain'in görüşü de, eserleri çevrilsin diye çıldıran her şairinkiyle aynıydı. Hiçbir zaman dile getirmedi bunu. Şirketin adı, Blaise Éditions, ticaret ile edebiyat arasında hiçbir bağlantı bulunamayacağına inanılan çevrelerde dürüst tınılarla yankılanırdı. Daha kısa bir süre önce kültür bakanı, Forain'in Avrupa Evi'ne katkılarından yüreklendirici bir şekilde söz ederek kendisine madalya takarken, mütevazı ama bir o kadar da önemli biri gibi görünmeye çalışmıştı Forain. Tam o anda öyle görünmüştü ki, kendini silmeye gönüllü biri olarak sağladığı ün, onu bu dünyaya sabitleyen taştan bir anıttı. Feryat figan imdat dilemek geldi içinden–bakandan mı? Berbat bir manzara olurdu. Onurlandırılmış hissediyordu kendini, ama kafası karışmıştı. Bir kez daha, yeni bir demokrasinin yenilenmiş elçilik binasına çağrılmış, yeni göreve başlamış elçi ve kültür ataşesi tarafından karşılanmış (diğer personel değişmemişti) olduğu bir başka sefer de kendinde "Bütün bunların–şampanyanın, lüks yiyeceklerin, kadife kutudaki madalyanın–maliyeti neyse bir çek olarak onu verseler ya bana," deme cesaretini bulmuştu. Bir yandan da düşüncelerinin suratına yansımıyor olduğunu ummaktaydı.

İşin aslı, Duvar'ın yıkılması–ışık saçan paradigma–tam anlamıyla mahvetmişti Forain'i. Aradaki fark, Forain'in çekiçle ufak parçalara ayrılıp dünyanın her tarafına satılamayacak olmasıydı. Tıpkı yerel dilde ibadeti teşvik eden II. Vatikan Konsili'nin, Latince dua kitabı çıkaran birden fazla yayıncıyı iflasa sürüklemiş olması gibiydi bu da. İçlerinden birkaçı, kullanımdan kaldırılan dua kitaplarını Asya ile Afrika'daki cemaatlere kakalayarak durumu kendi lehine çevirmeye çalıştıysa da, Üçüncü Dünya parasını geri istemeye başladığında yayıncılar çoktan tepetaklak olmuştu bile. Kısa bir süre için Forain de, 1973'te Minsk'teki yolsuzlukları çok incelikli ve dolaylı biçimde anlatan bir çalışmanın bütün baskılarını Senegal ve Kamerun'daki okurların üstüne boca etme imkânları üzerine düşündü. Acaba bu şekilde paçayı kurtarabilir miydi–daha âlâsı, bunu kültürel işbirliği olarak gösterip devletten destek alabilir miydi? Kendi kendine cevabı şu oldu: Hayır. Kasım 1989'dan sonra olmaz. Sosyalist sistemdeki tutarsızlıkların, Batı'daki alakasız durumlara eşlendiği günler geçmişti artık. Forain'in kitap basma niyetleri açısından geçmişti yani: Yazarları, bunları yazıp yazıp getirmeye devam ediyordu. Forain de, düşük ücretle çalıştırdığı sebatkâr profesyonel editörlerine–çoğu yabancı dil öğretmeniydi–her kitap taslağının yalnızca ilk üç ve son iki sayfasına bakmalarını söylemişti. Bu sayfalar, Doğu-Batı ikileminin, yakın geçmişe taze bir bakış kisvesine bürünmüş bir başka versiyonunu vaat ediyorsa, tek cümlelik bir özetten fazlasını görmek istemiyordu.

Oturduğu yerden koridora doğru kaykılarak son takdisi izleyebildi. Cenazeye gelenler, en başta Halina ile iç çekip duran kızı olmak üzere sıraya girmiş, tabutu tavaf ediyorlardı, her biri Tanrı'dan merhamet niyazına kendine göre bir şey eklemeye hazırdı. Forain yerinden ayrılmadı. Bilinmesi mümkün olmayan şeylere karşı ne saldırıya geçer, ne bunları etkilemeye çalışırdı; kaşmir paltonun sahibi olan arkadaşının ölümünden beri yap-

mıyordu bunu. Olur da şirket daha aşağılara düşer, ağır aksak gitmeyi de bırakıp batağa saplanırsa, yazarlığa dönerdi. Neden olmasın? En azından ne yayınlamak istediğini bilirdi o zaman. Yaşayan yazarlarla uğraşma derdinden de kurtulurdu: Kiralarıyla, boşanmalarıyla, dişlerindeki apseyle uğraşmazdı işte, hele Doğu'daki o yeni çılgınlığın hiç sözünü etmiyordu: psikiyatristleriyle. İlk romanı–ne olacaktı adı? Uykuya yatmış bilinçdışı muhayyilesinden bir roman adının yükselmesini bekledi. Yükseldi de, ve bir dükkânın vitrinine konmuş kitabın kapağında koyu ve kalın harflerle belirdi: *Vişne Bahçesi.* Zihni, bu meydan okumayı kabul etmişti. Oyuncu bir havada bu tiyatro eserinden yola çıkmış, şöyle anasının gözü, sessiz sakin bir roman nasıl olurdu? Eski bir mülk sahibi, kırk yedi yılını sürgünde geçirdikten sonra aile evine sahip çıkmak üzere Karl-Marx-Stadt'a döner. Burada şimdi on altı çalışkan çift ile otuz sekiz küçük çocuk oturmaktadır. Hepsini atar evden, sonra roman, bahçede eskiden çocukların salıncaklarının olduğu yerde ithal işçilerin bir çanak anten kurmaya kalkmasıyla başlayan küfürleşmeler ve yumruklaşmaların içli tasvirleriyle uzayıp gider. Bir ayağı eski topraklarda kalacak, diye düşündü Forain, ama radikal bir şekilde odak değiştirecek. Yan yollardan ilerlemesi gerekecekti: Pat diye Kuzey Denizi'nde kirlilik ve ringa avının karşı karşıya bulunduğu tehdit konusunda şiirler basamazdı.

Tremski'ye anlatabileceği bir şaka vardı işte. Tremski daha hastanede ölümü beklerken, üvey kızı telefonunu kapattırmıştı; Forain, kimsenin bakmadığı bir numarayı arayıp da telefonun çalmasını duymak isteyeceğinden değil. Barbara'nın ardından, sonunda onu ölüme götüren yası tutarken bile, Forain'i kendi yazıp kendi basan biri olarak düşünmek gülümsetirdi Tremski'yi. Forain'i benimsemişti o, onun aleyhine söylenen hiçbir şeye kulak asmazdı–tıpkı o kokmuş apartman dairesinden çıkartılamaması ve karısına sadık kalması gibi bir şeydi bu da–yine de Forain'in en parlak çabalarını bile Batılılara özgü amatörce ıvır

zıvır olarak görüyor, parlak düşüncelerine birer sahte şafak muamelesi yapıyordu. Forain, yayıncıların rüyası olan bir yaşam sürüyordu, Tremski'nin inancına göre–yazdıklarının okunmasından başka isteği olmayan, son derece mütevazı ve meteliksiz bir yazarlar ordusunun başındaydı, bu yazarlar, söyleyecek bir şeyleri olduğuna, üstelik bunun Batı dünyası için hayati önem taşıdığına, hatta o dünyayı harekete geçirebileceğine inanmışlardı. Ne cins bir hareket, hâlâ merak ederdi Forain. Daha şimdi bedeni sonsuzluğa uğurlanmış olan bu zeki dostumuz da farklı değildi ki. Forain'in yoksul olduğunu bildiği halde zengin olduğuna inanırdı. Yeni bir büyük savaş çıksa Orta Avrupa'ya dokunulmayacağını düşünürdü. Özgürlük dağıtan füzeler, en yüksek dallardaki kavak yapraklarını bile hışırdatmadan süzülüp gidecekti. Karşılarındaki düşmana gelince, eh, onların günü dolmuştu belki de.

Cemaat ayağa kalktı. Belirsiz ve anonim bir son dua yerine Forain, Tremski'yi daha net bir şekilde hatırlatacak bir şey sunmaya karar verdi: Dairesinin kesin envanteri. İlk olarak, giriş, buradaki mavi avizenin altından yayılan ölgün ışık askılarda kat kat duran paltoları ortaya çıkarır, ama çizmelerle şemsiyeleri göstermez, eve gelen ziyaretçilerin ayağı bunlara takılırdı. Barbara asla karışmamış, asla söylenmemiş, asla etrafı toplamaya çalışmamıştı. Tremski'nin yeriydi orası. Bir kemerden geçince, Barbara'nın kullandığı oda. Bir köşede, üstüne Tremski'nin hâlâ okumak niyetinde olduğu gazeteler ile dergiler yığılı sandalye. Sonra, boyasız raflara dizili klasörler, kimi boş, kiminden dosya kâğıtları taşmış, Tremski her şeyi ayıklayıp toparlama şansı bulana kadar dokunulmayacak. Bir kitaplık daha, bu sefer içinde kitaplarla. Onun üstünde, eski dostlarla çekilmiş fotoğraflar. Bir pencere ve hapisteki mahkûmların göreceği cinsten bir manzara. Pencerenin önünde, üstünde yemek yemeden önce temizlenmesi gereken açılır kapanır masa. Üstüne hâlâ battaniye serili dar kanepe, evden kaçana kadar Halina burada uyurdu. (Son

ana kadar Barbara, onun "Hata ettim," diyerek dönmesini bekledi. Tremski bağrına basardı onu, hatta çocuğu için bir kanepe daha alırdı, bit pazarından.) Barbara'yla ilk tanıştığında Forain'in oturmakta olduğu koyu kırmızı koltuk. Barbara'nın kendi düz arkalıklı iskemlesi ve Tremski'nin iş mektuplarını yazdığı ufak masa. Duvarda, Tremski'nin kömür kalem portresi–herhalde amatör bir ressamın işi–tarihi Haziran 1945. Yeni yeni ortaya çıkmış bir çehre.

Bu törene alışık olanlar, huzur öpücüğü için yanlarındaki kişiye döndüler. Alışık olmayanlarsa hafiften büzüldü, sıcaklık olmadan dokunma, yeni bir saldırganlık biçimiydi sanki. Forain, belli bir odağa yönelmeyen, sembolik sevgi gösterilerini kesinlikle dehşet verici bulurdu. Bu evrensel birleşmeyi reddetti, isyankâr bir çocuk edasıyla ellerini cebine tıktı ve dağınık gruplar halinde dışarıdaki yağmura doğru ilerlemekte olanlara katıldı.

***

İki saat sonra, kazanın olması, ambulansın gelmesi ve yola çıkması, uzun kabul işlemleri ve adı Acil olan bir servis için olağan sayılacak bekleme süresiyle aradaki zaman fazlasıyla doldurulmuş olunca, Forain hastaneden ayrıldı. Yaşlı kadın, pek bir şey söyleyemeyecek kadar sersemlemiş durumdaydı ama şunları açık seçik telaffuz edebildi: "Ailem yok, sigortam yok." Forain, hastaneye adresini ve içinden daha da az gelmekle birlikte, karşılıksız çıkmayacağını samimi olarak dilediği bir çeki bırakmıştı. Günün erken saatlerinde vaat edilmiş olan rüzgâr ve sulusepken yağış onu eşekten düşmüşe çevirmiş, sırılsıklam etmişti. Binanın kenarından kenarından yürürken dar bir sokağın karşısında, emniyet genel müdürlüğünün kuzey cephesinde dizilmiş göçmen kuyruklarını ilişti gözüne. Cezayirliler ayrı bir kuyrukta bekliyordu.

Görünürde hiç taksi yoktu. Köprüyü geçip, yürüyerek üç dakika mesafedeki Saint-Michel Meydanı'na varamayacak kadar acıkmış ve ıslanmıştı. Boulevard du Palais'de bir kafede paltosu-

nu gözünün önünde bir yere asıp jambonlu ve peynirli tost, bir bardak Badoit maden suyu, ufak bir karafla şarap ve sade kahve söyledi–hepsi aynı anda. Garson şarabı unuttu. Sonunda hatırladığında ise Forain kalkmaya hazırlanıyordu. Hesap konusunda tartışmak istediyse de baktı ki garson çok korkmuş görünüyor. Genç bir adamdı, sarsak elleri, gözlerinin altında ateşten olmuşa benzer kırmızı çizgiler ve kaba görünüşlü sarı saçları vardı: Yabancıydı, muhtemelen kaçak çalışıyordu, hem de Fransa'nın en güçlü polisinin gölgesi altında. Neyse, dedi kendi kendine Forain, ama bahşiş yok. Garsonun, salonun ta öteki ucunda birisine veya bir şeye bakıp durması dikkatini çekmişti. İşverenidir, diye tahmin yürüttü Forain. Eziyete uğramış, bir türlü rahat verilmemiş, kapana kısılmış bir insan duygusu vardı üzerinde, o günün büyük bölümünde de olduğu gibi. Tabağa rastgele birkaç bozuk parayı bahşiş niyetine bırakıp paltosunu aldı. Garson sırıttı ama teşekkür etmedi, sonra bozuk paraları cebine atıp hiç dokunulmamış olan şarabı mutfağa geri götürdü.

Forain, omuzlarını dikleştirip yakasını kaldırarak Saint-Michel Meydanı'ndaki taksi kuyruğuna doğru yürüdü. Suları süzülen şemsiyelerin altında altı yedi kişi bekliyordu kaldırımda. Köşede ansızın bir taksi duruverdi, bir kadın indi. Forain kadının yerini aldı, yeryüzündeki en doğal hareket buymuşçasına. Aç değildi artık, ama sanki üstüne kat kat ıslak havlu yapışmış gibi hissediyordu kendini. Şoför, ağır bir aksanla–muhtemelen Portekizliydi–taksiden inmesini söyledi Forain'e. O noktada, durağın bu kadar yakınında, yolcu almasına izin verilmiyordu. Forain, durağın boş olduğunu söyledi. Kapının kilidine bastı–sanki bir şeyi değiştirecekmiş gibi–kollarını kavuşturdu ve titreye titreye oturdu orada. Aklına gelebilecek en kötü kaderi diliyordu bu şoföre–emniyet genel müdürlüğünün kuzey cephesinde dikilip bir hiç için beklemesini, mesela.

"İş bulduğun için şanslısın," deyiverdi birdenbire. "Hemen şuracıkta, Seine'in karşısında, işi de, elinde belgesi de olmayan bir sürü insan var, baksana."

"Görüyorum," dedi taksici. "Sizi aldığım için de işimi kaybedebilirdim. Köşedeki o tabelanın yanında sıranızı beklemeliydiniz."

Birkaç saniye hiç konuşmadan oturdular. Forain, adamın ensesiyle omuzlarındaki kasları inceledi; katıydı, gergindi. Dikkatini radyodaki öğleden sonra bilgi yarışmasına vermiş görünüyordu, belki de radyoyu dinler görünüyor ve bir yandan da polise gitmenin iyi bir fikir olup olmadığını tartıyordu zihninde. Olur da Forain önemli biri çıkarsa, böyle bir durum pekâlâ taksici aleyhine dönebilirdi–belki de kabinede bir bakanın büro yöneticisinin asistanı falandı adam.

Forain biliyordu, kazanmıştı. An meselesiydi artık. "Saba Melikesi'nin adı neydi?" sorusu çarptı kulağına. "Hangisi?" "Hazreti Süleyman'ın karşısına çıkan." "Harf alabilir miyim?" "B." "Brigitte?"

Taksici başını öne arkaya salladı. Omuzları düştü hafiften. Forain, hafif, tatlı bir sesle bürosunun adresini verdi, referans noktası olarak da Saint Vincent de Paul Manastırı'nı söyledi. Doğru eve gidip ayakkabılarını değiştirmeyi düşünmüştü, ama zatürreeye yakalanmak, emektar Lisette'i kaybetmenin yanında bir hiçti; onunla ne kadar çabuk konuşabilirse o kadar iyi olurdu. Cenazeye gelmiş olması gerekirdi. Buradan başlayabilirdi Forain. Neredeyse üç saattir Tremski'yi hiç düşünmediğini fark etti. Dua yerine geçen envantere devam etti. Nerede kaldığından emin değildi gerçi–Barbara'nın masasındaki telefonda mıydı? Tremski, çalıştığı yerde telefon bulundurmazdı, ama telefon çalar çalmaz da duvarın arkasına doğru bağırırdı: "Kim arıyor?" Sonra da, "Ne istiyormuş?"... "*Nerede* tanışmışız?"... "Biz lisedeyken mi?"... "Söyle ona çok işim var. Yok–ver konuşayım."

Taksici radyonun sesini açtı, sonra kıstı. "İşimden olabilirdim," dedi.

Karanlık yağmurda şehrin bütün ışıkları yakılmıştı. Camdan sicim gibi süzülen yağmur suları arasından bakınca, en mütevazı sokaklardan bile ışıltı ve refah yayılıyordu. Galiba, diye dü-

şündü Forain, Tremski'nin odasının karanlık girişinde bir Charlie Chaplin posteri asılıydı, Polonya'daki bir film festivalinden kalma olacaktı. Hiç açılmamış sürüyle sandık ve kutu da vardı. Tremski oradan taşınmıyordu, ama bir bakıma oraya da taşınmamıştı hiç. Birdenbire Halina'dan kurtardığı müsveddeler geldi Forain'in aklına, tabii gerçek anlamda aklından hiç çıkmamışlardı zaten. Hiçbirinin bitmiş olmadığını söylemişti Halina, ama o ne biliyordu ki? Ya birkaç tanesinin tamamlanmasına az, çok az kalmışsa? İlk iş, bunları işinin ehli birine okutmalıydı–hep çalıştığı zahmet verici ve son derece ağır profesyonel editörlere değil, ne gerektiğini bir bakışta söyleyebilecek genç ve parlak bir Polonyalı eleştirmene. Boşlukları doldurma işi üsluba ve mantığa kalmıştı, hem pekâlâ çeviriden sonra da yapılabilirdi.

Rue du Bac'a vardıklarında sürücü mümkün olduğunca yaklaşmaya çalıştı sokağın girişine, hatta park etmiş iki otomobilin arasına girmeye bile uğraştı, ki Forain su dolu bir çukura adım atmak zorunda kalmasın. Forain bahşiş konusunda bir karara varamıyordu, adama fazladan birkaç kuruş vermeli miydi (onu götürmeyi reddedebilirdi pekâlâ, doğruydu bu şimdi), yoksa agresif biçimde davranmış olduğunun farkına varmasını mı sağlamalıydı, bilemiyordu. "Sıranızı beklemeniz gerekirdi..."nin etkisi sürüyordu hâlâ. Sonunda Tremskivari bir jest yaparak taksi ücretinin yüzde otuz beşine falan denk gelen miktarda bozukluğu bıraktı. Makbuz istedi ama. Adamın bahşişi toplam miktara eklememiş olduğunu gördüğünde ise taksi çekip gitmişti bile. Bir Tremski şıklığının insana ödül getirdiği görülmüş şey değildi zaten. Bu da o günkü derslerden biriydi işte.

Bir yıldan çok zaman geçmişti ki–artık yarım gün çalışmakta olan–Lisette, Tremski'nin ölüm yıldönümü için Halina'nın *Le Monde*'da ilan yayınlamayı ihmal ettiğini söyledi. Forain şirket adına bir ilan vermek ister miydi? Evet, tabii. Apartman dairesini ve içindeki her şeyi unutmuş olduğunu söylemek yanlış olurdu,

ama envanter, odadan odaya gezinen hayali kamera, sonunda Forain'i sabırsızlıkla ve boş yere çabalamakta olduğu duygusuyla doldurmuştu. Üstüne kahverengi battaniye örtülmüş o dar kanepede, Halina'nın yatağında durmuştu zihni. Dedi ki kendi kendine, Ne ikiliydi ama. Kız evden kaçmakta haklıydı. Bu düşünce sona erdiği anda eliyle ağzını kapattı, sözlerin fırlayıvermesini önlemek istercesine. Bir adım daha ileri gitti–Barbara'nın cenazesinde Tremski'nin yaptığı gibi başını öne eğdi ve her şeyi, şu anda kendine göründüğü haliyle değil, bir zamanlar olduğu haliyle koruyacağına söz verdi. Ama daire boşaltılmış, Tremski yok olmuştu. Çok sayıda insan dua etmişti onun için ve şimdiki manzaradan Tremski'nin alabileceği yegâne haz, Forain'in kendini yok yere salak durumuna düşürmesini seyretmek olabilirdi.

Büroda da değişiklikler olmuştu. Lisette, yeni birini yetiştirene kadar kalmayı kabul etmişti: Yakın zamanlarda siyasi nedenlere bağlı olmaksızın gerçekleşen göç dalgasından zayıf, güzel bir kızdı bu–kısa deri etek giyiyor, paraya önem vermediğini ve edebiyatı sevdiğini söylüyor, sıkıcı bir işte çalışarak ömrünü tüketmek istemiyordu. Halina'yla iyi anlaşmış, hatta arada bir gereken zor toplantılardan Forain'i kurtarmıştı. Bu yeni hayata alışınca, yemeyip içmeyip bir hikâyeyi yaymaya koyuldu: Forain, Barbara'nın âşığı olmuştu ve Tremski'ye ait olan güzel ve pahalı bir paltoyu bir türlü elden çıkaramıyordu. Tremski'nin ölümünden sonra yayınlanmak üzere hazırlanmış roman boyutlarındaki müsvedde, yazarın açık uçlu bıraktığı parçalardan derlenen son bölümüyle neredeyse baskıya hazırdı. Dil konusunda yetenekli olan yeni kız iki versiyonu karşılaştırdıktan sonra, sağ olsaydı Tremski'nin bunu onaylayacağını söyledi; Forain bir anlığına kuşku ve tereddütün pençesine düştüğünde ise Tremski'nin, uzun vadede ne istediğini asla bilmeyen bir adam olduğunu hatırlattı ona.

Ağustos

Bonnie MCCarthy, tuvalet masasının bir çekmecesini açıp, yengesinin New York'tan gönderdiği şapkayı çıkardı. Mavinin hoş bir tonunda, yumuşak, ipeksi kumaştan yapılma bir güneş şapkasıydı bu: Yengesinin on beş yaşında takmaya başladığı ve saçları ağarana kadar çeşitli renkler ve kumaşlardan yapılmış biçimlerini kullanmaya devam ettiği yarı melon şapkalardan biri. Bu melon da seyahat için yapılmıştı. Bavulda, kapalı bir yelpazeden daha fazla yer tutmayacak hale gelene kadar katlanabiliyordu. Bonnie dudaklarını şişirerek somurtur gibi bir ifade takındı. Şapkayı baş ve işaret parmakları arasında tutup düşündü. Kafasına takıp iki eliyle birden çekiştirdi. Çatık kaşlar, somurtuk dudaklar, inatçı hareketler, hepsi bir çocuğa aitti. Bilinçli olarak sahnelenen bir gösteriydi bu ve yeniydi: Büyüklerin dünyasında yetişkin kalabilmek için yıllarca mücadele ettikten sonra Bonnie, bunun bir şey getirmediğini görmüş, tek başına kaldığı anlarda bir başkası olmanın saadet dolu lüksünü tatma izni vermişti kendine.

Şapka bir fiyaskoydu. Yüzünü çerçeveleyen bu süssüz mavi siperlikle hafiften bunamış gibi görünüyordu Bonnie, bir gecede yaşlanmış üniversiteli bir kız gibi. Üç kanatlı aynaya uzun uzun baktıktan sonra yüksek sesle şöyle dedi: "Normal bir şapka değil bu." Şapkayı masaya, çerçeveli resimler ile krem kutularının arasına bırakıverdi. Amerika'dan gelen kıyafetlerin hiçbiri normal görünmüyordu ona, çünkü bildik bir yerden gelmiyorlardı artık. Ülkesini savaşın sonu ile modada Yeni Görünüm'ün orta-

ya çıkışı arasındaki dönemde terk etmişti (tarih böyle yer ediyordu onun belleğinde) ve her ne kadar ziyarete gitmişse de, zihninde canlandırdığı Amerika manzarası, kısa etek ve geniş omuzlu mantolar giyen kızlarla doluydu artık–savaş dönemi silüeti, 1-85 veya adına ne diyorlarsa işte. Bu tür detayları hatasız hatırlardı, ama barış antlaşmasının hangi Başkan tarafından imzalandığını sorsalar bilemezdi. Savaş halindeki bir ülke kalıcı bir manzara değildi ki: Bonnie'nin New York'u, gerçek New York, kaybolup gitmiş bir dönemin uzakta ışıltılar saçan şehriydi. Kayıp bir Bonnie'ydi orada yaşamış olan, güzel ve diri, çıldırtıcasına hayranlık uyandıran. Aynaya her baktığında tekrar yaratmak istediği Bonnie de oydu–bakışları hülyalı Bonnie, yok olup gitmiş bir öğleden sonranın güneşinde flulaşmış; Bonnie gelinliğiyle, sahici bir masumiyet var üzerinde, başındaki çiçek tacının minyatür gülleri tam kaşının üstüne düşüyor. Zamanla–tam şu anda elli iki yaşındaydı–ikinci, süper bir Bonnie çıktı ortaya. Süper Bonnie klasik bir orta yaşlı gönülçelendi. Pekâlâ Kipling'in kaleminden çıkmış da olabilirdi–Amerikalı bir Bayan Hauksbee,* nükteli ve ince yapılı, menekşe mavisi iri gözleri fıldır fıldır. Kendini keyifsiz hissettiğinde veya kötü bir gece geçirmişse, ipin ucunu kaçırdığını bilirdi, narin Bonnie olmaktan çıktığını ama Bayan Hauksbee olmanın güvenliğine sığınmayı başaramadığını da. Sonra, hayatı mahvedilmiş olmasa, nasıl bir kadın olabileceği üzerine düşünürdü: Bunu düşünüp durmaya çok fazla kendini vermişse sonunda bırakır, küçük bir kızı oynayarak avunurdu.

Bonnie daha kırkına varmamışken kocası son derece önemsiz bir ilişkisini yakalamış–âşığına en ufak bir aşk duymuyordu–ve boşamıştı onu, öyle ki kendine ilişkin düşüncesi parampar-

* Kipling'in birçok öyküsünde geçen Bayan Hauksbee zeki, külyutmaz, niyeti her zaman belli olmayan biridir ve Britanya yönetici sınıfının özelliklerini kendinde topladığı düşünülür. Kipling, bir öyküsünde onu şöyle tarif eder: "Onda Yılanın bilgeliği, Erkeğin mantıksal tutarlılığı, Çocuğun korkusuzluğu ve üç misliyle Kadının sezgisi vardı." - ç.n.

ça olmuş, bir daha da toparlanamamıştı. Bir Bonnie vardı, şirin yüzlü, minyatür güllerle çevrili; bir, ordu karargâhının fırtına kuşu olan kötü huylu Bayan Hauksbee vardı; bir de gerçeğe daha yakın bir yerlerde, kızının elinden tutmuş Avrupa'nın şehirlerini teker teker dolaşan, yitip gitmiş, beti benzi atık, korkmuş Bonnie. Tuvalet masasının üstü bu Bonnielerle doluydu, bir de kızı Florence'ın resimleriyle. Bebek Flor vardı, denizyıldızı gibi açılan elleriyle bir topu tutmuştu, sonra midillisinin sırtında Flor ve Venedik'te, gözlerini kısmış, canı sıkılmış bir Flor. Bir tarafta, diğerlerinden ayrı ve tuhaf bir şekilde yerleştirilmiş iki ufak suret duruyordu. Bunlardan biri, Bebek İsa Kilisesi'nin Azizesi Teresa'nın sararmış bir resmiydi. (Bonnie adı sanı duyulmamış şehitlere rağbet etmezdi. Çoğu Katoliğin gözde azizesi olan Küçük Çiçek ona yeter de artardı.) Azize'nin, Bonnie'nin hayatında pek bir işlevi yoktu, Bonnie'nin şişirdikçe şişirdiği sonsuzluk anlayışına tutunmasını sağlayan ürkek bir dayanak olması dışında. İkinci resim ise Bonnie'nin damadı Bob Harris'e aitti. İki yaz önce Cannes'da plajda çekilmişti. Ekose şort mayo giymiş olan damat, sualtı avcılığıyla ilgili ne kadar kişisel eşyası varsa–paletler, zıpkın, deniz gözlüğü, şnorkel–kuşanmış haliyle bir canavarı andırıyordu.

Şapkayla işi bitince Bonnie, işaret parmaklarını diliyle ıslatıp kaşlarının üstünde gezdirdi. Kaşlarını iyice çekerek birbirinden ayırıp yirmiye kadar saydı, ama derisini bırakınca gözleri arasındaki çizgi yerine dönüyordu. "*La première ride,*"* dedi dokunaklı bir tonda. Alaycı, ironik bir ifade takındı: Bayan Hauksbee zamanın akışına boyun eğiyor. Tuvalet masasından uzaklaşıp odanın öbür ucuna yürürken, çoktan başka bir şey düşünmeye başlamış olduğu halde yüzündeki ifadeyi hâlâ koruyordu. Yeni kalktığı tuvalet masasına çok benzeyen bir yazı masasına gidip oturdu. İki masa da, damadının ifadesiyle "önemli parçalar"dı.

* Fr. "İlk kırışık." – ç.n.

İkisinin de üstü yeşil mermerdendi, ayakları kıvrık, çekmeceleri göğüs gibiydi, pirinç süslemeliydiler ve enkazdan kurtarılmış objelere benziyorlardı, Seine'in sol yakasındaki antikacı dükkânlarının vitrinlerini süsleyen türden vazolarda ölmekte olan çiçeklerle bezeliydiler.

Bonnie kolay yaralanırdı, ama kendi de başka insanlara karşı keskin ve kötücül güdülerle hareket edebilirdi. Ender olarak açıktan hamle eder, doğrudan indirilen bir darbeyle karşılık verilmesinden korkardı. Tuvalet masasındaki anlamsız dağınıklık, masanın şişe ve resimlerden ucuz bir yığınla kaplı olması, dolaylı yoldan Bob Harris'e atılan bir şaplaktı, çünkü burası onun dairesiydi ve bir keresinde Bonnie'ye içini dökerek tertiplilikten hoşlandığını söylemişti.

Bonnie, üst kısmına Paris'teki adresi basılı olan bir dosya kâğıdını alıp tarih attı, temmuz ayının on beşi. Sonra yazmaya başladı: "Sevgili Polly ve Stu–Önce şapkadan söz edeyim. Cansınız siz! İlk kez bugün taktım, çünkü daha önce doğru dürüst bir yaz görmedik. Bunu bana kardeşim ile karısının New York'tan gönderdiğini gururla söyledim herkese. Canlarım benim, George'a çok üzüldüm, onun yaşında boğmacaya yakalanan kimseyi duymamış olduğumu söylemek zorundayım, ama bu durumda onu haziranda Paris'e yollayamamanızı tabii ki anlıyorum. Oğlanı iki yıldır görmemiştik. Flor her gün onu soruyor. İkisi çocukken nasıl birbirlerine düşkündü biliyorsunuz, Flor'un yedi yaş büyük olması ne yazık, keşke tersi olsaydı. Hiç değilse ailemizi aynen korur, kimin kime varacağını biliyor olurduk. Neyse, bu kadar yeter."

Şimdilik neredeyse okunmaz durumdaydı bu mektup. Her kelimenin son harfini, bir sonrakinin ilk harfiyle birleştirmişti. Bütün seslilerin yanı sıra n, m ve w harfleri de u'ya benziyordu. Öyle harf dizileri vardı ki pekâlâ nununu diye okunabilirdi. Şimdi ise zarif ve anlaşılır olmuştu yazısı, yeni bir aksan deneyen birinin sesi gibi: "Ağustosta gelmesinin yaratabileceği sakın-

ca şu ki o zaman Florence'la yalnız olacak. Bob Harris'in babası bu yıl buraya geliyor ve Bob Harris onunla birlikte Beaujolais kırlarına, bir de Champagne bölgesine ve işte işleriyle ilgili olarak kim bilir başka hangi kırsal bölgelere gidecek, ağustos boyunca hep oralarda olacaklar. Beni de çok sevdiğim bir arkadaşım Deauville'e davet etti, bütün ayı onun yanında geçirmem için. İşte, bildiğiniz gibi Flor bir psikiyatristle bu şeyi yapıyor ve Paris'ten ayrılmayı REDDEDİYOR. Georgie için pek eğlenceli olmaz, çünkü Flor hiç dışarı çıkmaz, çıksa da zaten gidilecek yerleri bilmez. Bence Georgie önce İngiltere'ye gitsin, zaten oraya gitmeyi istiyormuş, sonra ağustos sonu gibi, ben dönmüş olduğumda buraya gelir, Bob da dönmüş olacak o zaman ve Georgie'yi gezdirebiliriz. Tabii siz nasıl isterseniz canlarım, ama bana en iyi program bu olur gibi görünüyor."

Bonnie'nin, mektupların arasına yengesi için ufak kâğıtlar sıkıştırma huyu vardı. Bir kartvizit büyüklüğündeki bu kâğıt parçaları, aslında ne anlatmak istediğine ve mektup yazma zahmetine niye girmiş olduğuna dair karalayıverdiği minicik mesajlar içerirdi. Bir sayfadan eğri büğrü küçük bir parça kesip mini mini harflerle yazmaya koyuldu: "Polly, Flor çok acayip oldu, onu artık tanıyamıyorum. Ağustosta onu tek başına bırakmaya korkuyorum, ama burada kalacağımı söylersem ortalığı birbirine katacağı için pes ettim. Georgie'yi yollama, ancak morali bozulur burada. Flor şu anda doktorunun yanında ve *doktorundan hiç hoşlanmıyorum.*"

Öğleden sonra üçtü saat. Florence, Boulevard des Capucines'de dikkatli adımlarla yürüyordu ki kaldırım çıkıverdi karşısına. Deprem olmuş gibiydi sanki, oysa burada deprem olmayacağını biliyordu. Sarhoş gibiydi, oysa artık hiç içki içmiyordu. Sessizce yükselivermişti kaldırım, üstelik daha önce de olmuştu bu. Kimse bu tuhaflığı fark etmemişti, ne de onun birdenbire durakaldığını. Belki de görünmez olmuştu Flor. Hiç şaşırmazdı

doğrusu buna. Zaten böyle bir şey olabileceği korkusuyla o yaz parlak renklerde, geniş etekli elbiseler satın almış, (Bonnie'nin söylediğine göre) lokantaları gezen falcılara benzeyip çıkmıştı. Bonnie'nin keyfi yerindeydi nasıl olsa, siyahlar içinde de varlığından emin olabiliyordu o; mağaza vitrinlerinde kendine kaçamak bakışlar atmasına gerek yoktu ki, allar kırmızılar içinde varlığını dayatıyordu zaten.

Yılın bu zamanı, günün bu saatinde Café de la Paix'nin etrafında bir Amerikalı kalabalığı olurdu. Flor'a öyle uzak bir kalabalıktı ki bu, Siyamca konuşan yabancıların şehri işgal etmesinden bir farkı yoktu. Oysa Siyamlı değildi onlar: Kendi insanlarıydı ve onun da en iyi bildiği dili konuşuyorlardı, uzun zaman önce şekiller görüp de her birine bir ad verme ihtiyacı duyduğunda ona öğretilmiş olan kelimeleri kullanıyorlardı.

"... tuz selinin kumsallı kıyısına..."

O söylememişti bunu. Dudakları oynamamıştı; ama kusursuz bir yankının çınlayışı iz yaratmıştı zihninde, sanki bu sözler kendi sesiyle ona kadar ulaşmıştı. Eski günlerden gelme sözlerdi bunlar, daha okuyabildiği ve her cümlenin, onu izleyen cümle ile ilişkisini kurabildiği günlerden. Şimdi geriye kalan tek şey, giderek daralan bir kıyının, yaklaştıkça yaklaşan bir denizin ayna kadar berrak görüntüsüydü. Okuduklarından kalan buydu sadece, depolanmış söz öbeklerinin durduğu o koca ambardan, sıvı sözlerle doldurulup ağzına tıkaçlar tıkılmış fıçılardan kalan–daralan bir kıyı, saldıran bir deniz: Hepsi buydu. Ama nasıl okurdu! Otel odalarında yatağa yayılmış–ilaçlara boğulmuş–halde okurdu, karanlık pencerenin öteki tarafında yabancı sokaklara yağmurlar düşerken. Otobüsler ile trenlerde, doktorlar ile terzilerin bekleme salonlarında okurdu, Bonnie'yi beklerken. Kocası masada karşısında oturur, yatakta yanında yatarken okurdu. (Onunla ilk konuştuğu zaman da bir kafede kendi başına kitap okumaktaydı. Kocası hiç unutmamıştı bunu.) Genç

kızlığı boyunca okudu hep ve aşk bile okumanın yerini dolduramadı: Bazı zamanlar hariç.

Bonnie, kendi darmadağın hayatına iyi kötü bir şekil verebilseydi; Flor'u–bin bir kararsızlık arasında muazzam ölçüde yanlış bir kararla–yerinden kopartıp burada yaşamaya getirmeseydi, Flor tam şu anda, ayaklarının altında kaldırım hareket ediyor diye korkuya kapılmaz ve hâlâ var olduğundan emin olabilmek için mağaza vitrinlerinde kendine bakmazdı. Hayatı, kendisinin dışarıdan seyrettiği ışıl ışıl bir sahne olarak düşünmezdi. Sözlere daha az bel bağlar; hayata ait olurdu. Hayalindeki Bonnie'ye, "Hep senin hatandı," dedi. "Ben bir kişi olabilirdim, sen beni bir yabancı yaptın. Hep aynıydı, ülkemizdeyken bile. Bayan Downland'ın okulundaki tek Katolik kızdım ben. Bu da yabancı olmaktı işte."

"Ya Meksika'dan gelme Katolik kızlara ne demeli?" dedi Bonnie, gazete büfesinin önündeki kalabalıktan sesleniyordu ona, Flor boş gözlerle *Times*'ın baş sayfasına bakmak için durmuştu bir an.

Bonnie ne yapıp edip konuyu başka yere çekmenin yolunu bulur, okuldaki Meksikalı kızlara mesela: Buna cevap vermeye gerek yoktu. Yine de, bunun hep böyle olduğunu keşfetmesi kayda değerdi. Çalılıkta oluşmuş bir başka açıklıktı bu, Dr. Linnetti'nin en sevdiği imge: Bir patika daha açılmış, bir çit daha yıkılmış, ışık içeri girmişti. Flor, elini çantasına sokup böyle keşiflerini kaydettiği yeşil defteri buldu ve kafenin dışındaki boş bir iskemleye oturdu.

Yerleştiği masa, hemen bitişiğindekine yanaştırılmıştı, dört kişilik turist grubuna içkilerini, paketlerini ve çaydanlıklar dolusu çaylarını koyabilecekleri yer açılsın diye. Hatta bu dört kişiden biri, ağrıyan ayaklarını uzatmak için fazladan bir sandalye de çekmişti. Florence, bir kültablasını uzağa iterek defterini

masanın kenarına koydu. Sokakta hissettiği *vertige** geri çekiliyordu. Kendine özgü diliyle, "küçük hayvan uykuya yatıyor" diye ifade ederdi bunu. Dr. Linnetti'nin "keskin çizgiler ve keskin çizgili objeler karşısında yaşanan vertigo" şeklindeki ifadesinden ne hayır gelirdi ki? Çizgilerin form değiştirmeye çabalaması (kabaran kaldırım), iki sıra halinde ilerleyip ufuk çizgisinde birbirine karışan evlere bakınca duyduğu bulantı, küçük tilkinin zaferi, on iki yaşındayken, yurtdışında yaşamaya başladıktan sonra eziyete dönüşmüştü. O günlerde Bonnie, bunu karaciğerdeki bir sorundan kaynaklanan görme kusuruna bağlayarak çırpılmış kremayı yasaklamıştı. Şimdi artık çok geç de olsa, Florence ilk kuşatmayı, nasıl kuvvetten düşüp işgalcinin her şeyi ele geçirmesinin yolunun açıldığını hatırlıyor, o durumu tanıyordu.

Bunu kabul edince de Dr. Linnetti'nin ağaçlarına, açıklıklarına ve ışık huzmelerine inanmaz olmuştu. Kuşatma altındaydı o, tutsak edilmişti. Uykudan ve unutulmuşluk ile hayat arasındaki gri bölgede yaşanan rüyalardan başka hiçbir şey kâr etmezdi–ansızın koparılıp uzaklaştırıldığı boz tepeler ile evlerin ülkesiydi o bölge. O araziye varabilmekti en zoru, çünkü hepsi de–doktor, annesi, kocası–oraya ulaşmasına karşıydı. Belli koşulların oluşması gerekiyordu, pek yakında oluşacaktı bunlar. İki hafta sonra ağustos gelecek, tek başına kalacaktı. Bugün ile ağustos arasında ise tehlikelerle dolu bir bekleme süresi vardı; annesinin tereddütle mırın kırın ettiği, kocasının konuşmaya çalıştığı bir süre. (Seks yapmaya çalışmıyordu artık kocası. Dr. Linnetti'nin bir gün ona yeni bir Flor vereceğine inatla inanıyordu, bu yeni Flor tuhaf bir şekilde olgunlaşmış ve her zamankinden daha heyecan verici olacaktı.) Bekleme süresini atlayınca Flor, kendini ağustosun o yoğun sessizliği içinde gördü. Bir ağustos ikindisinin sessizliğinde kendi yatağında görüyordu kendisini. Gece olduğunu, kepenklerdeki çatlaklardan sızan ışıkların sönmesin-

* Vertigo, baş dönmesi - ç.n.

den anlıyordu: Şimdiden minnettardı bu nimet için, ve şöyle düşünüyordu: Artık uyumamın bir sakıncası yok.

"Bazı insanlar umursamıyor işte."

"Sorsana ne içmek istermiş."

"Belki senin peşindedir Ed Broadfoot, ha ha."

Flor'un davetsiz misafir olarak masalarına oturduğu dört kişiden üçüydü bunlar. Onu Fransız sanmışlardı–en azından yabancı olduğundan şüpheleri yoktu: Amerikalı değildi. Henüz yazmaya başlamadığı defterden kafasını kaldırıp, "Her kelimeyi anlıyorum," dedi. Bir garson dikildi tepesine. Küçümseme dolu bir sesle, "*Madame désire?*"* dedi. Dehşet içinde şunları karaladı Flor: "Meks. kızlar yıkanmazdı," sonra yerinden kalkıp–tamamen görünür bir şekilde–karanlık kafenin içine kaçtı. İçeride tek başına oturabileceği bir yer bulmaya dikkat etti. İhtiyatın ta kendisiydi şimdi, ellerinin hareketlerini, ayaklarının gittiği yönü izliyordu. Peluş kanepeye öyle abartılı bir özenle oturdu ki o sırada nasıl görünüyor olacağına dair çok net bir resim belirdi birden zihninde ve kahkahayla gülme isteği uyandırdı. Defteri masaya yayıp sırf bunun için satın aldığı ucuz bir bilyeli tükenmezle Dr. Linnetti'ye mektup yazmaya başladı. Mektup uzundu ve havası sık sık değişiyordu: Görüşmelerine son veriyor oluşunu bir an iş mektubu gibi az ve öz bir üslupta parasal nedenlerle açıklarken, bir an geliyor, Dr. Linnetti gücenmesin diye ürkek ve gönül okşayan bir ton tutturuyordu. Kimi yerlerde neredeyse sevgi doluydu mektup, ne de olsa kimi zaman Dr. Linnetti'nin kadın olduğunu unutuyor ve onu bağışlamaya hazır oluyordu, ama sonra bu sahtekârın malum bir gruptan olduğunu hatırlayıveriyordu Flor, o da aynı küçük düşürücü davranışlara uğramış, aynı ıstırapları ve sancıları çekmişti, özünde aynı sahtekârlıkları yapıyordu. İşte ona yardım etme numarasına yatan bir düzenbaz!–Dr. Linnetti, bir suaygın kadar çekici, bir Sov-

* Fr. "Hanımefendinin arzusu?" – ç.n.

yet devlet görevlisinin karısı kadar şık, bir salyangoz kadar duygusal, zekâsı ise–ah, bu noktada söyleyecek sözümüz yok, diye düşündü Flor. Asla bilemeyeceğiz. Hiçbir ipucu yok elimizde.

"Bana ne yardım sağlayabilirsiniz ki?" diye yazıyordu. "Elbiselerinizin kokusu ve çürük dişleriniz çoğu zaman midemi bulandırıyor. Altı aydır elbiselerinizi bir temizleyiciye götüremediyseniz ya da kendinize bir dişçi bulamadıysanız, bana nasıl yardım edebilirsiniz? Kaldırımdan aşağı adım attığım anda bir arabanın altında kalmayacağıma ikna edebilir misiniz beni? Kaldırımın güvenli bir yer olduğuna ikna edebilir misiniz? Şöyle anlatmaya çalışayım," diye yazdı Flor, tepeden bakan bir tavırla. Yüzünde kesin biçimde tepeden bakan bir ifade vardı. "Kendi hayatınız çok mu mükemmel? Kendi kocanız mutlu mu? Çocuklarınız size çok düşkün ve uslu mu? Siz çok mu mutlusunuz..." Sonunu nasıl getireceğini bilemediği için baştan başladı: "Sizin için bir şey ifade ediyor muyum ki ben? Eve gittiğinizde, kocanızın ve çocuklarınızın yanındayken, beni merak ediyor musunuz? Arkadaş mıyız biz? Öyleyse ne diye uğraşıyorsunuz benimle?" Defterin son sayfasına gelmişti. Mektubun bulunduğu sayfaları kopardı ve kafenin posta masasından mektubu postaya verdi. Ayrılık aracını–ölüm saçan tükenmez kalemi–yere atıp bir tekmede gözünün önünden uzaklaştırdı. Eve gitmek için çok erkendi daha. Görüşmesine gitmediğini tahmin ederlerdi. Kendisini götürecek bir taksi çağıracağı vakte kadar o bildik üçgenin üç tarafını dolaşıp durmak dışında yapacak bir şeyi yoktu–Boulevard des Capucines, rue Scribe, rue Auber, evsizlerin evi.

Florence'ın kocası işten erken çıkmıştı. Paris yavaşlıyordu. Bulvarlar beyaz ve tozluydu, rüzgârın şişirdiği bayraklar, kâğıtlar, yırtılmış afişlerle doluydu ve trafik levhalarının altında amaçsızca meşgul görünen insanlar vardı, ayaklarına kara sular inmiş, sıcağa göre giyinmiş, o caddeyi geçsem mi geçmesem mi diye karar vermeye çalışan; o caddeyi geçince Paris da-

ha mı güzel olacak diye merak eden insanlar. Şehrin yelkovanı geri kalmaya başlamıştı: Ağustos gelince duracaktı. Bob Harris severdi Paris'i, ama o her yeri severdi. Hayatında hiç sıla özlemi çekmemişti. Doğuştan sahip olduğu her şeyi hep yanında taşıyordu. Oturduğu asırlık apartmanın avlusunun serinliğine adım attı (burası, yeryüzünde yaz günleri öğleden sonra bir çocuğun Czerny etüdleri çaldığı son apartmandı), akvaryum gibi odasında oturmakta olan kapıcıya el salladı, kovboy barlarını andıran kanatlı kapıları açıp tehlikelerle dolu asansöre bindi ve oturduğu kata bıraktı kendini. "Bıraktı kendini" çok yumuşak gerçi. Tıpkı bir zamanlar Flor'un ve Bonnie'nin hayatına çat kapı girmiş olduğu gibi girdi aslında. New York çocuğuydu o–bununla da gurur duyardı–ve yaz güneşinde iyice bronzlaşmıştı bugün: *Café liégeois* gibi, demişti kahvaltıda Bonnie, ama onun duyamayacağı şekilde tabii. Bonnie aptal değildi. Geniş bir arsaya yayılmış olan eski tarz Parizyen apartman, (bir aslanın ağzında duran) parlak cilalı kapı zili, ağır kapılar ve krem rengi yüksek tavanlar, zihnindeki Avrupa imajına uyduğu için Bob'a cazip gelmişti. Çocuğun piyanosundan çıkan ağır aksak notalar da bu dekorun bir parçasıydı–dairesine girene kadar peşinden gelen notaların üstüne kapadı kapıyı. Kısacık bir an boyunca geçmiş ile bugünün birbirine kaynaştığı duygusunu yaşadı–en iyi olanın ya erişemeyeceğimiz bir yerde ya da daha karşımıza çıkmamış olduğu inancından kendini kurtaramayan bir dünyaya ilişkin elden düşme, eprimiş bir sezgiydi o anda kapıldığı. Bu algılar bir tek kendi başınayken oluşurdu, merdivenlerden ve asansör boşluğundan çıkan çatırtılı, yaslı ya da hayaletsi seslerin duvarlar, perdeler ve avludan yansıyan boz renkli ışıkla bütünleşip tek madde haline gelmesiyle–işte o zaman bilirdi ki bu algılar, sadece ergenlik dönemi nostaljisinin–ne için olduğunu bir Tanrı'nın bileceği o kısır, şekilsiz özlemin–havada hâlâ asılı kalmış buharlarıydı. Ruhun atmosferi değildi onun peşine düştüğü şey. Champs-Élysées'nin hemen dışında, otuzlu yıllarda ya-

pılmış pasta biçiminde bir binada yer alan bürosu nefes kesecek kadar yeni görünümlüydü, İtalya'da bir havaalanının göz kamaştırıcı yolcu salonunun ufak ölçekli örneğine benzerdi. İşi gereği karşısına çıkan insanlar, rakamlar konusunda son derece titizdi, gerçi keşişlerinkini andırır bir kendini adamışlık içinde hareket etme eğilimindeydiler de, çünkü ne de olsa işlerinin konusu şaraptı, kesekâğıdı değil. Bob'da ise keşişlerinkini andırır hiçbir şey yoktu: Şaraptan anlardı (daha doğrusu, şarap piyasasını bilirdi); para işlerinden de anlardı.

Bir Avrupalıya hiçbir şey, ulusal karakterine tam uyan birisi kadar güven veremez: Tepesi attı mı kendini tutmayan Fransız, kalender Hollandalı, sivrilikleri törpülenmiş İsviçreli, anasının gözü Romanyalı–bu kâğıt bebeklerin hepsinin yeri bellidir. Bob Harris, dış görünüşü itibariyle Fransızların zihnindeki Amerikalı erkeğe uyuyordu–"*un grand gosse*"*–o yüzden de işleri yolundaydı. Bu dünyada bir sorun yaratacak en son insandı o. Konuşkan ve neşeliydi, iyi huylu oldukları sürece de başkalarının ne yaptığını veya ne olduğunu umursamazdı. Neşe dolu arkadaşlarıyla birlikte Sekizinci Bölge'nin kırmızı dekorasyonlu barlarına takılırdı sık sık–bu arkadaşları da, para kazanıp Kanarya Adaları'nda gazete çıkarmaya çalışan Amerikalılar ile saçları pembeye çalan gümüş renginde, fındık memeli yıldız adaylarıydı. Herkes ondan bir şey ister, herkes onu çok severdi. Florence'ın ailesi, dur durak tanımadan isim takardı insanlara, nitekim ona da Fok adını takmışlardı ve gerçekten bir fokun parlak ve yuvarlak başı ile yumuşacık gözleri vardı Bob'da, bir de sirk foklarının sevinçle alkış bekleyen havası. Ne kadar sevilir, sundukları ne kadar istenirse, o kadar kendi oluyordu adam. Ancak karartılmış yatak odasına adım attığı andan itibaren doğaçtan yapay bir düşünme ve davranış biçimi yaratması gerekiyordu.

* Fr. "Koca bir oğlan" – ç.n.

Karısının yeni çıkardığı bir âdet, en güneşli günlerde perdeleri çekerek yatması, belli belirsiz bir endişe kaynağı olmanın ötesindeydi: Kötülük gibi görünüyordu ona. Günahın nasıl bir şey olduğunu oturup düşünecek olsa, işte bu biçimi alırdı günah: Işığın önünün kesilmesi. Flor neşesini kaybetmişti; en hafif ifadesiyle durumu buydu. Uykusu her seferinde daha uzun bir mesafeye yayılan daha uzun bir yolculuktu. Onu nasıl geri getireceğini bilmiyordu Bob, hatta artık geri getirmek isteyip istemediğini de. Sevmişti onu: Doğasının bir parçası olan abartma huyuna kapılarak ona taptığına inandırmıştı kendini. Flor, bir başka yola saparak da onu uzaklaştırabilirdi kendinden, içerek mesela, kafayı dinle bozarak veya briç oynayarak: Yine aynı ihanet olurdu bu. Flor'un güven duyduğu tek insan olmuştu o. Yapabileceği tek yolculuk ise, artık hangi yöne olursa olsun, ondan uzağa idi. Duygu, bloklar halinde gelirdi Bob'a, kompakt bir bütün olarak. Bir duyguya kapılıp gidince bir başkasına yer olmazdı. Flor'u sevmişti: Flor ise onu ardında bırakmıştı. Çok çabuk olmuştu bu. Flor hiçbir uyarıda bulunmadan. Bob, kendisine söyleneni kabullendi–Flor hastaydı ve bunu atlatacaktı–ama Flor'un bilerek ve isteyerek uzaklaşmakta olduğu, istese durup arkasına bakabileceği duygusunu da üstünden atamıyordu.

Şimdi onun yokluğundan yararlanıp çekmecelerini karıştırabilirdi, uyuşturucu veya bir günlük veya mektuplar arayabilirdi–bu değişimin nedenine işaret edecek herhangi bir şey. Ama o sessiz odada, kendisine ait olmayan hiçbir şeye dokunmadı. Bir zamanlar Cannes'da karanlık bir kafenin en dipteki masasında otururken gördüğü, dirseklerini masaya dayamış kitap okuyan o insandan hiçbir şey kalmamıştı geriye. Daha birinin kendisini izlemekte olduğunun farkına varmadan başını kaldırıp baktığında, dalıp gitmiş o yüzünde, Bob'un peşine düşmeye hazır olduğu her şeyi birden göstermişti ona: tutkuyu, disiplini, karanlığı. Sırlar Dr. Linnetti ile paylaşılmaktaydı–bu kadınla tanışmış olan Bonnie'nin deyişiyle "entari giymiş bir domuz"la. Bob,

kendini esrarengiz bir şekilde aldatılmış hissediyordu; dahası, şimdi kendi sırları da işin içindeydi. Mahremiyetin başkalarıyla paylaşılmasını asla affetmeyecekti. Karısının fiziksel varlığı bile dönüşüme uğramıştı. Bir zamanlar onun güzelliğine hayrandı Bob. Güzelliği, satın alabileceği başka herhangi bir şey kadar değerli bir obje haline getirmişti onu. Bir müzeye gittiğinde karşısına çıkan kadın resimlerinde–İzlenimcilerin ışıltılı kadınlarında–bir detay Flor'u hatırlatırdı ona: gür saçlar, cilt, dalıp giden bir bakış. Bu da ondaki sahip olma duygusunu ve aşkı güçlendirirdi. Flor ise onu kendisine başka koşullarda değer vermeye zorlarcasına, bilerek ve isteyerek yok etmişti bu güzelliği. Bir hiç uğruna mahvolmuştu her şey, yok yere yapılan vandallıktı bu. Bob bunu asla anlayamıyordu ve anlamaya çalışması gerekip gerekmediğinden de emin değildi.

Kayınvalidesi oturma odasında pozunu almış, keşfedilmeyi bekliyordu. Bob'un geldiğini duymuş olmalıydı ve o duşunu alıp üstünü değiştirirken de kendi kişisel kompozisyonunu hazırlamıştı. İnce perdelerden geçerek eve yayılan ikindi güneşi de öyle. Bonnie saçlarını taramış, makyajını yapmış, korsesini giymiş, binlerce göze hazırdı artık. Elbisesi tek bir kırışık olmadan oturuyordu üstüne. Varlığını yansıtmaya ve tek bir zekice sözle havayı yaratmaya hazırdı Bonnie. Duruma göre rengi değişen sesler çıkarma alıştırmaları yapıyordu–mavi, mor, yeşil. Ellerini, bir çanak dolusu yıldızpatının üzerinde birbirinden ayırarak tutuyordu–daha şimdi aklına geliveren bir sahne yaratmıştı işte.

Bonnie, Flor'un annesi olmasaydı ve Bob'un cömertliği ile gururuna yönelik yüzlerce saldırının suçunu taşımasaydı, Bob sevebilirdi onu. Gülünçtü, dokunaklıydı, rol yapmakta olduğunun kendisi de farkındaydı. Ama aralarında doğal bir ilişki gelişmesi için hiç umut yoktu. Çok fazla şey ima edilmiş ve söylenmişti. Bob'u çok derinden yaralamıştı kadın. Bob da onu yaralamıştı muhtemelen. Bonnie, genç adamı öyle bir selamladı ki sanki Bob'un kendi evinde bulunuyor olması çok hayret dolu

bir sevinç kaynağıydı; Bob da her zamanki şaşmaz hürmeti göstererek karşılık verdi, sanki kendisi bir Çinliydi ve kadın da, sülalenin uzun zamandır kayıp olan anasıydı. Bir yandan da Bob, bütün yüzüne yayılan sırıtmayı durduramıyordu işte.

Keşfedilme efekti berbat olmuştu. Bonnie boş yere giyinip kuşanmış, gülümsemiş ve konuşmuştu. Kusursuz ışıklandırma bile ziyan olmuş bir efektti: Bonnie'ye göre güneş batsa da olurdu artık. O sadece cazip görünmeye ve hepsi için uygarca, çekici bir atmosfer yaratmaya çalışıyordu, ama kimse kendisine yardım etmiyordu ki. Kadının bir kez daha gücendiğini görüp üzüldü Bob. Ona bir içki ikram etmek istedi ama Bonnie reddetti, kırılmış bir ses tonuyla çayını beklemekte olduğunu açıkladı.

"Flor nerede?"

"*Biliyorsun* işte ya," dedi Bonnie. Dr. Linnetti'nin faydası konusunda kesin bir görüş birliği içindeydiler.

Bob oturup, yanında getirdiği gazeteyi açtı. Bonnie de çiçekleri eliyle son bir kez yoklayıp oturdu, ahmakça görünecek kadar uzağa değilse de, Bob'dan *sohbet* bekliyor olabileceğinin bir an bile düşünülmesine izin vermeyecek bir mesafede. Bob gazetesine baktı, Bonnie de düşüncelerini düşünüp çayını bekledi. Neredeyse memnundu halinden: Karşılıklı birbirlerini kabullenmişlerdi ve bu atmosferde bir tür yuva sıcaklığı vardı: Yıllardır birbirlerine katlanıyor olabilirlerdi. Oda, miras olarak devralınmış olan ve kimsenin başından nasıl atacağını bilemediği mobilyalarla doluydu; gerçi bu şekilde tutmuşlardı işte daireyi. Sonradan uydurulmuş bir geçmişin yükünü sürüklüyorlardı. Evdeki eşyalar, muhtemelen Bob'un yumuşacık bir konfor ihtiyacına cevap veriyordu; renkler ve dokular ise Bonnie'nin daha çok ipek, sedefli porselen ve tavus kuşu yeşiline kaçan hafiften aristokrat hanımefendi zevkini yansıtıyordu. Cilalı sehpaların üstünde seyahatlerinde topladığı objeler, gümüş ve cam biblolar süzülüyordu. Ağırbaşlılıkla lake bir dolaba saklanmış olan bir televizyon da vardı, duvarlarda ise Bob'un satın aldığı tablo-

lar. Mükemmel bir salon değildi burası ama, Bonnie'nin yengesine mektuplarında sık sık ifade ettiği gibi, daha beteri de olabilirdi. Flor'a ait hiçbir şey yoktu burada.

Bundan birkaç dakika sonra Flor geldiğinde yanında uzun boylu, yuvarlak yüzlü, sarışın bir kadın vardı; elbisesi, sesi, konuşması, hal ve tavırları öylesine uyuyordu ki bir imgeye, uzun zaman sonra bile Bob'un belleğinde "Amerikalı" olarak kalacaktı, sanki Amerikalı olmak istisnai veya çok özel bir şeymiş gibi. Flor geride duruyordu. Misafir ise salona ilerleyerek gülümsedi onlara: "Ben Doris Fischer. Alt katta oturuyorum. Burada Amerikalılarla karşılaşmak harika."

"Merdivende karşılaştık," dedi Flor ciddi bir tavırla.

"Merdivende mi karşılaştınız, Flor? Merdivende mi karşılaştınız?" Bonnie'nin sesi aşırı bir heyecan ve memnuniyeti yansıtıyordu, çığlık atacak gibiydi sanki. Flor asla yabancılarla konuşmazdı ve bahardan beri de en yakın arkadaşlarıyla bile konuşmaz olmuştu. İki genç kadın bir şey açıklamaya hazırlanır gibiydi: Bir an için Bonnie'nin aklına çılgınca bir şey geldi, ikisinden biri ölümcül bir kaza geçirmişti ve öteki de şimdi bunu anlatacaktı. Flor'la yaşayınca insan böyle oluyordu işte. Olmayacak, mantığa sığmayacak düşünceler insanın zihninde yüzeye fırlıyor ve apaçık olgulardan daha açık seçik görünerek, daha fazla ışık saçarak orada kalıyordu. Sonradan, bu felaket beklentisinin misafirdeki bir özellikten kaynaklandığını fark etti. Doris Fischer kendini öyle güçlü biçimde dayatıyordu, öyle büyük bir neşeyle aklı başındaydı ki, babasının ayyaş, kardeşinin anarşist, anasının azize falan filan olduğunu ifşa etmeye hazırlanan İrlandalı bir aktrisin abartılı jestlerini takınıyordu çoğu zaman. Orada bulunmasıyla ilgili olarak daha başından yanlış bir izlenim yaratmıştı: Böyle abartılı ve iddialı tavırlar, çoğunlukla ya dalgınlıktan ya da sosyal ortamlarda yaşanan rahatsızlıktan kaynaklanırdı ki bu da yeterince vahim bir şey olabilirdi zaten.

"İkimiz de aşağıda asansör bekliyorduk," dedi Doris; kendi olağan, dost canlısı havasında konuşuyordu. "Asansör kat arasında kalmış. Biliyorsunuz, bu binada asansör hiç doğru dürüst çalışmaz zaten..." Birlikte merdivenleri çıkmaya başlamışlardı ve kız Flor'la sohbet etmişti. Bu kadar. Aslında son derece olağan bir şeydi.

Flor'un zihninde ise kelimenin tam anlamıyla olağanüstü bir karşılaşmaydı bu. Birinin ona yanaşması ve onunla konuşması, kaderin olmayacak bir tecellisi gibiydi. Birisi onu seçmiş, arayıp bulmuş, ona yaklaşmıştı. Yaşadığı bu sersemletici şaşkınlık duygusuyla tamamen yanlış olmayan bir şeyin farkına vardı: Birisi onu gözlemlemişti. Doris Fischer, günlerdir bu insanların apartmana girip çıkmasını izliyordu ve kapıcıdan Amerikalı olduklarını öğrenmişti. Çat kapı gidip kendini tanıtmayı düşünmüşse de vazgeçmişti: İyi de etmişti, çünkü Bonnie böyle bir şeyi kaldıramazdı. Örümcek rolü, Doris'in tabiatına aykırıydı. Dahil olmak istediğinde gözlemliyor ve her şey onu "Beni kabul edin!" diye haykırmaya zorladığında bile sesini çıkarmıyordu. Onlarla aynı ülkedendi ve onu sırf bu nedenle kabul edebilirlerdi, ama Flor'un bakış açısı tam anlamıyla çarpık da değildi. Doris, destede bir anda belirivermiş bir kâğıt gibiydi: "Sarı saçlı kadına dikkat. Evlilerin kayasına midye gibi yapışır." Hepsini isterdi onların, bütün sırlarıyla birlikte. Günlerinin boşluğunu onların işleriyle doldururdu. Kendi sırlarını üstlerine boca eder, başları üzerinde sıkı sıkı örerdi ağını.

Herkes ayakta dikilmiş bekliyordu. Sıradan denebilecek bu sosyal durum–alt katta oturan kişinin ziyaretlerine gelmesi–olay olmuştu. Doris Fischer, kocayı ve anneyi kızgın yaz güneşinin ışığı önünde ayakta dikilmiş birer form olarak gördü. Salondaki renkler gözlerini kamaştırmıştı. Avizeden tavus kuşu duvarlar üzerine renk tayfları yağıyor; mavi ipek perdeler dökümler halinde aşağı iniyordu. Doris odanın katıksız bir facia olduğunu düşündü. Kendi zevkinin eksenini sağlık ülkesi İsveç'ten ithal

sarışın ahşap, çeşitli formlara bürünmüş dökme demir, kaloriferli mekânlarda serpilip güneşi görünce ölüveren sürüngen yeşil bitkiler oluşturuyordu. Ne kökeninde ne yaşantısında hiçbir şey, bir nesnenin bağlılıkla sevilmesini veya koyu renkli, cilalı ahşabın derinliğini kavramasını sağlayabilirdi. Duvarlarda modern resimler asılı olduğunu görünce rahatladı, ne de olsa geçmişten nefret ederdi. Artık ışıl ışıl özgüven saçarak odanın içine doğru adım attı, karşısındaki duvarı eliyle göstererek orada asılı bir şeyin hesabını sordu.

"Çok ilginç," dedi, nazik ama hafif saldırgan bir sesle. "Nedir bu? Yani kimin eseri?"

Bob, "Kendi ülkesinde henüz tanınmayan bir Avustralyalıya ait," dedi. Çoğunlukla böyle resmi bir havada konuşurdu o, asla kelimeleri ağzında yuvarlamazdı, hele de yeni biriyle tanıştığında. Doris'in kahverengi-beyaz sade ayakkabılarını, çizgili mavi pamuklu kumaştan önden düğmeli elbisesini, kısa, kabarık saçlarını gözden geçirdi. Hiçbir saldırganlık yoktu tavrında. Gülümsüyordu.

Hepsi dönüp resme baktılar. Bonnie, parlak renkli bir duvardaki parlak bir lekeye bakıyordu, Doris ise altı yaşında bir çocuğun da pekâlâ yapabileceği bir şeye. Flor, patlama halindeki formları bir arada tutacak hiçbir şey bulunmamasında, evrenin parçalanmakta olduğuna, imdat diye bağırmanın nafile ve aptalca olduğuna dair kesin kanıtı görmüştü. Bob ise giderek değeri artan ve aynı zamanda kendisine estetik zevk veren bir yatırıma bakıyordu; hayata tutunmanın, her şeyin tadını sonuna kadar çıkarmanın yoluydu bu. Gayet olağan bir tonda, önceki yıl bu resme ödediği fiyatı söyledi, ressam yavaş yavaş ün kazanmaya başladığı için şimdi tablonun ne fiyata gideceğini de: Böbürleniyor falan değildi, estetik zevkinin bedelini ödeyebildiğini göstermekteydi–onun gibi bir şey işte.

Üç kadının da yüzünü, dehşetin kıyılarına vurmak üzere olan bir ıstırap duygusu kaplamıştı, üçünün ansızın, yüzeysel bir şe-

kilde birbirine benzer görünmesine yol açan bir sır çekilmiş gibiydi yüzlerine. Florence'ın dehşeti alışılmışın dışında değildi: Uyanık olduğu saatlerdeki görünüşü hemen hemen buydu. Bonnie, damadının zarafet denen şeyi ayaklar altına almasından keskin bir acı duyuyordu. En samimi tepkiyi gösteren ise adı sanı bilinmeyen, insan kaynayan, açlıktan ölünmekte olan topraklarda o parayla kaç çocuğun karnının doyurulabileceğini düşünen Doris idi. Doris çaya kaldı; yemeğe de alıkoydular onu. Pensilvanyalıydı, ama hep New York'ta yaşamıştı. Bonnie'nin tanıdığı kimseyi tanımıyordu, nitekim Bob, kayınvalidesinin böyle şeyler sormasının yine hainliğinin tipik göstergesi olduğunu düşündü. Hepsi de yabancı bir ülkede bulunuyordu ve bağlamlarından koparılmışlardı. Farklılıklar tanınabilirdi; ama vurgulanmalarına gerek yoktu. Doris, kocasının kameraman olduğunu söyledi. Bazen "kameraman" diyordu, bazen "film teknisyeni," bazen de "özel danışman." Bir iş için Roma'daydı ve bütün yazı orada geçirecekti. Doris ise Paris'te kalıp burayı tanımaya karar vermişti; Frank çalışırken yanında ona ayak bağı olurdu. Roma'daki iş hakkında belirsiz konuşuyordu. Birbirlerinin zihinlerine aktardıkları bir düşünce sinek gibi uçmaya başladı odada: Yalan söylüyor. Bonnie, Bir kadınla çekip gitmiştir, diye düşündü. Bob, Meteliksiz kalmışlar, diye düşündü. Adam iş bulmaya gitmişti oraya. Doris sarsak ve kaçamaklıydı, ne cazibesi vardı, ne fantezisi, ne de bir şıklığı, ama kalması için ısrar ettiler. Flor için iyi olurdu Amerikalı bir arkadaş.

Akşam yemeği onuruna Doris evine gitti ve üzerine daha şık bir şeyler geçirmiş olarak döndü. Kız arkadaşıyla birlikte sinemaya giden bir sosyal yardım memuruna benziyor, diye düşündü Bonnie. Acımasız değerlendirmeler yapınca hep daha nazik olurdu: Doris'i tam anlamıyla bağrına bastı. Kıt ve yavan olan yemek şaşırtmıştı Doris'i. Çocukluğunun yemeklerine alışıktı o, tepeleme patates püresine, kremalı soslara; daha sonraki bohem yaşamın beslenme tarzını da biliyordu, spagetti ve şarap, şişe-

ler de mumluk olarak saklanacak. Hali vakti yerinde görünen bu insanlar çilekeş yaşamı mı sürüyor, yoksa basbayağı pinti mi, karar veremiyordu. Flor neredeyse hiçbir şey yemedi. Doris sofrada ona bakınca, yanan mumlar arasında bedensiz bir yüz görüyordu–ince bir yüz ve ışıltısız gür saçlar. Perdeleri çekmeden yakmışlardı mumları ve yaz gecesinin karanlığı daha tam çökmediği için de oda ne karanlık ne aydınlıktı, bir sebeple Doris biraz rahatsız edici buldu bunu. Yemek salonu Çin tarzıydı: Yemek boyunca ejderhalar gözünü dikip bakmıştı Doris'e. Bu da kim olsa tadını kaçırmaya yeterdi. Bonnie durmadan gevezelik ediyor ve önündeki ufak çanı asabi asabi çıngırdatıyordu. Bob baştan aşağı kayıtsızlık ve cazibeydi. İnsanları cezbetmeden duramıyordu işte: Bir refleksti bu. Ama pek bir anlam taşımıyordu, zaten Doris'e ısınamamıştı. Doris de bunu hissetti ve ona bedelini ödetebilmeyi diledi. Mesafeli ve esrarengiz olurdu olmasına ama, kendisi hakkında çok fazla konuşmuştu bile artık. İlk seferde her şeyi ortaya dökmüştü. Birbirleriyle şakalaşıp durmuşlardı, bir tanıdıklık ırmağı akıyordu bütün bu şakaların altından. Bonnie, suratına yapıştırılmış bir tebessümle dinledi onları ve melankolik bir ruh haline kapılarak, ömrünün bundan sonrasını hep ruhsal, zihinsel, sosyal ve duygusal olarak kendinden aşağı kişilerle mi geçireceğini merak etti. Bu ikisinin birbirine mükemmel uyduğunu düşünüyordu. Aslında çok benziyorlardı birbirlerine, ama onları bir araya getirecek şekilde değil. Ne Bob ne Doris'te zamanın önemine dair bir duygu vardı: İkisini de, dünyanın kendi doğduğu gün başladığına inandırmak pekâlâ mümkündü. Arkadaşlık için yeterli bir zemin oluşturmuyordu bu; hem zaten Doris, kendisini öncelikle Flor'un ilgilendirdiğine karar vermişti. Bir gün Flor'a, Bob'un onu gerçekten sevip sevmediğini soracaktı, resim dışında başka entelektüel ilgi alanları bulunup bulunmadığını da ve baş başa kaldıklarında neler konuştuklarını, adamın yatakta iyi olup olmadığını. Onun alışık olduğu ve hasretini çektiği ilişki tarzı buydu: Sıcacık, ka-

dınsı, evlilikteki sırların zengin bir şekilde paylaşılmasına dayalı. Flor'a gülümsedi ve Bonnie bu gülümsemenin önünü kesip kendine çevirdi onu.

Kavisli, gülümseyen, mercan rengi bir sesle, "Florence ağustos ayını Paris'te geçirecek," dedi. "Gerçek Parizyenler bu aylarda şehri tercih ediyor." Bob Harris kayınvalidesine baktı ve kendi kendine bir kahkaha atma arzusuyla gözle görülür biçimde sarsıldı. Kayınvalidesi Bayan Hauksbee olmayı bırakıp hışımla gözünü ona dikti. Doris ise dostane bulmuştu bunu, gerçi biraz özeldi. Yoksa Flor hamile mi diye merak etti, bu yüzden mi o kadar sessizdi Flor?

O gece Bonnie, mücevher kutusunun en alt gözünden Deauville davetiyesini çıkardı–mektupları, reçeteleri, kaybolmuş ve unutulmuş bavulların anahtarlarını burada saklardı. Davetiyeyi yollayan kadını doğru dürüst tanımıyordu bile. Bir partide tanışmışlardı. İmzası akılda tutması zor bir görüntü yaratıyordu: ince, karanlık, alaycı, Fransız. Kendi kendine, Gabrielle'i doğru dürüst tanımıyorum, demeye başladı, ama ilk görüşte yakın hissettiğim insanlardan oldu.

Gabrielle–Fransız kadın–Deauville'de villa kiralamıştı. Ağustos ayı için birkaç kişiyi davet ediyordu yanına ve mektubunda Bonnie'nin payına düşecek masrafları da belirtmişti. Bonnie gücenmedi buna. Galiba bunu hep istemişti zaten. Dantelli saten kombinezonuyla tuvalet masasına oturup mektubu okudu. Taktığı kemik çerçeveli yakın gözlüğü, görüntüsüne beklenmedik bir boyut katmıştı. Başını kaldırınca aynada üç ayrı açıdan yansıması belirdi. Burnu sivriydi; çenesinin altında ise gevşek, yumuşak bir kesecik salınıyordu. Gabrielle'in ne olduğunu ve diğer konuğun kim olduğunu, kendisinin masrafları karşılamak üzere seçilmiş olduğunu bütün netliğiyle gördü. Artık genç bir kadın olmadığını ve maddi olan hemen her şeyde, bir zamanlar karşı çıkıp hor gördüğü damadına bağımlı olduğunu gör-

dü. Gözlerini kapatıp mektubun kenarını dişleri arasına yerleştirdi. Bir şişeyi boşaltırcasına zihnini boşaltıp ilham beklemeye koyuldu. İlham geldi, süt sıcaklığında, ve dedi ki bir Fairlie olarak dünyaya gelmişti o, kocası ona kötü davranmıştı, bir *mésalliance** yapmış olan kızının kalbine girmek, cevizin kabuğunu delmekten zordu, oysa Bonnie'nin kalbi kocaman pofuduk bir minderdi ve bütün sevdikleri sonsuza dek iğneler batırıp duracaktı ona. Bu kız, şimdi de herkes için tehdit oluşturan bir tür manevi kolera virüsü taşıyordu. İlham, oradan kaçıp gitmesini söyledi Bonnie'ye ve hayal ettiklerinin, en süssüz halleriyle onu kurtarabileceğini anlattı. Bonnie gözlerini açtı ama aynada kendine bakmadı, çünkü hangi Bonnie'yi görmek istediğini bilmiyordu artık. Yüksek sesle, inanılmaz şapşal bir tonda, "Eh n'apalım, biraz eğlenmek herkesin hakkıdır," dedi.

Daha sonra Flor'a da şöyle söyleyecekti: "Artık böyle tatlı bir arkadaşın olduğuna göre, seni yalnız bırakıyorum diye kendimi o kadar da kötü hissetmeyeceğim." Elinden geldiğince gelişigüzel bir havada söylemişti bunu.

Flor hiçbir tepki vermedi. Bir cani kadar kurnazdı bu kız: "Çok sevinmiş görünürsem kırılır, bir yere gitmez." Holü bavullarla dolu canlandırdı zihninde, aşağıdan biri gelip taşıyordu hepsini.

Flor, ağustos ayını Paris'te geçirme nedeni olarak Dr. Linnetti'nin bunu çok önemli bulmasını söylemişti. Bir yere gidecek olsa bile bu üç haftanın randevuları için ücret ödemek zorunda kalacaktı. Artık modern mitolojide iyice kök salmış olan bir hikâyeden, Dr. Freud'un hastalarından bahsetti ve hepsinin her yıl aynı zamanda kayak tatiline gittiğini, önceden hiçbir uyarı olmaksızın hep aynı şekilde bacaklarını kırdıklarını ve kış aylarında yaşanan bu sıkıntıların sonucunda hasta tatildeyken de ödeme talep etme geleneğinin yerleştiğini anlattı. Dr. Linnet-

* Fr. Uygun olmayan, dengiyle olmayan evlilik. – ç.n.

ti'yi pat diye bırakırsa, Dr. Linnetti ona bozulabilirdi, o zaman ne olurdu halleri? "Ahlaken bakınca, rezillik," dedi Bob. Gidip doktorla konuşma tehdidi savurdu, ama Flor biliyordu ki böyle bir şey yapmayacaktı. Bütün bu meseleye hiçbir şey yokmuş gibi yaklaşmakta ısrar etmişti hep, böylece hiçbir şey olmayacağını ummuştu, şimdi pozitif bir eylemde bulunamazdı. Bonnie, Flor'un ağustosu Paris'te geçirmesinden gayet rahat ve keyifli bir şekilde söz eder olmuştu artık, kararlaştırılmış bir durum olarak, bu da Bob'u müttefiksiz bırakıyordu. Ne yapacağını şaşırmış haldeydi Bob. Babası her an gelebilirdi artık New York'tan. Karısını Paris'te tek başına bırakamazdı, uzun bir iş seyahatine giderken de gerçekten yanında götüremezdi, hem Flor'un veya evliliklerinin ne hale geldiğini babasının görmesini istemiyordu. Bütün umudunu Bonnie'ye bağlamıştı, onun etki etmeyi başaramadığı enderdi. Bir süre sonra bu Deauville meselesini anlar oldu. Bonnie de onun anladığını biliyordu. Kendi vaaz ettiği fedakârlık felsefesini hatırladı, hayatlarının bir köşesinde, tüyleri yolunmuş zavallı bir kuş gibi hâlâ somurtup durduğunu da. Kendisinin bu eski yansımasını elinden gelse boğuverirdi; ama varlığını sürdürüyordu işte, bir çocuk masalının hayvan tanıkları gibi yenilmez, yıkılmazdı. Bob o hiç yokmuş gibi davranıyordu artık. Sırt çevirmişti Bonnie'ye. Giderek telaş kazanan bir heyecanla Flor'a tatil resimleri gösterip duruyordu: İspanya, Portekiz, Portofino, Lozan, İskoçya, posterler kadar rengârenk, bir o kadar cansız, birer birer ortaya döküldü ve göz önünden kaldırıldı. "Burada kalmak zorundayım," dedi Flor. Bob, başka bir şey duymayı başaramadı ondan.

Bob'un söylenip durması yüzünden Bonnie'yi, Flor evde tek başına kalmamaya karar verecek ve onu da yanında Deauville'e götürmek zorunda kalacak korkusu sarmıştı. Flor'un ne kadar acayipleştiğini göz önünde bulundurunca, imkânı yoktu bunun. Her aklına geleni söyleyip yapabilirdi. Hep huysuz bir kız olmuştu, ne zaman patlayacağı belli olmazdı, ama bu, kızıl sa-

ça yakışan bir kişilik tarzıydı. Hem zaten o zamanlar güzeldi de: Güzel bir kızın birçok şeyi sineye çekilirdi. Ama ilkbahardan beri Bonnie'nin kesinlikle aklı almıyordu artık bu kızı: Çok tuhaf bir şekilde giyiniyor ve hortlak gibi dolaşıyordu ortalıkta. Deauville'deki o insanların yanında da böyle garip garip şeyler yaparsa, utancından nerelere saklanacağını bilemezdi Bonnie. Flor ile Doris Fischer iyi arkadaş olurlarsa, Flor Paris'te daha rahat kalırdı, aklı başında şeyler yapar, Dr. Linnetti'yle gevezelik eder, Doris'le birlikte modaevlerini dolaşır, omlet ve meyveden oluşan hafif yemekler yerdi falan işte. Beslenme, ruhsal denge açısından son derece önemliydi: Ne yersen osun. Arkadaşlık önemlidir, dedi Bonnie, gözünü Doris'ten ayırmadan: arkadaşlık, dinlenme, iyi gıda, rahatlatıcı kitaplar. Sonbahar geldiğinde bambaşka bir kız olacaktı Flor.

Flor onu dinledi ve şöyle düşündü: Ben bu kadının Tanrı olduğuna inanırdım.

Beş gün kalmıştı. Bonnie telaş içindeydi ve samimi bir çaresizlik ifadesi takınmıştı. Saç, tırnaklar, masaj gibi elzem görevleri son dakikaya bıraktı; her anı bir telaş halindeydi. Buna rağmen, Flor-Doris arkadaşlığının taşıdığı önemden ötürü bir gün Doris'in üçünün birlikte gezintiye çıkmaları önerisini kabul etti. Doris, Paris'te dolaşmayı seviyordu, ama tek başına yürüyüşe çıktığı günlerde Kuzey Afrikalıların kendisini takip ettiği kuruntusuna kapılıyordu. Sarışın olduğu için büyük ikramiye gibi bir şeydi o. Kaçırılabilir, ilaçla uyutulabilir, Kazablanka'ya gönderilip bir randevuevinde çalışmaya zorlanabilirdi. New York'tayken bile asla camının açılabileceğinden emin olmadığı taksiye binmemişti. Bu abartılı korkusu sayılmazsa, yeterince makul biriydi.

Bir gün öğleden sonra üç kadın taksiyle Concorde Meydanı'na kadar gidip oradan Pont Neuf'e yürüdüler. Île de la Cité'nin ucundan Sol Yaka'ya geçtiler. Sıcak, saydam bir gündü; yaz aylarının miskinlik içindeki Paris'iydi tam; süt gibi gökyü-

zü, köprüler ve salınıp duran ağaçlardan bir manzara. Flor uzun saçlarını salmış, ayağına sandalet giymişti. Yabani, yine de kentli görünüyordu, yanlış tasarlanmışa benziyordu hali, bir müzikaldeki Çingene gibi mesela. Bonnie iki kızın arasında yürüyordu ve ikisinden de kısaydı. Gerçi sadece Flor'dan daha kısa olduğunun farkındaydı. Bir zamanlar üzerinde tam bir hâkimiyet sağlamış olduğunuz birinin yanında küçük kalmak tuhaf bir şeydi. Adımları hafifti Bonnie'nin: Vücudunu genç tutmaya özen göstermişti. İri sarışın Doris, onun bir kuş gibi gagalı ve ince olduğunu düşünüyordu. Hain bir küçük kuş gibi, diye düzeltti. Hoşlanmadığı bir şey vardı Bonnie'de. Doris, onların günlük görev üniforması olarak gördüğü elbisesini giymişti: Düzgün kesimli, önden düğmeli standart bir elbise. Bonnie'nin minik mavi şapkası iyi dururdu onun üstünde. Bonnie bunu akıl etmiş ve şapkayı nasıl teklif etsem diye düşünmüştü. Doris, bu güzel günde kendini ne kadar iyi hissettiğini arada bir belirtiyordu. Gerçekten yaşamakta olduğuna ve Paris'te bulunduğuna inanamadığını söyledi. İnsanın kendini güzel bir yemekten sonra hissettiği gibi, dedi, bütün samimiyetiyle, ne de olsa sindirim sisteminin memnuniyeti, o güne dek bildiği bütün zevklerle karşılaştırıldığında ağır basıyordu. Gerçi ne Flor ne de Bonnie bir cevap verdi buna, ama Bonnie, Doris karşısında ikisinin de aynı şeyleri hissettiğinin bir anda farkına varmıştı: Birbirlerine bakmalarına veya birbirlerinin kolunu sıkmalarına gerek yoktu. Sonradan bu, onun en kederli anılarından biri olacaktı. Saati de, yılı da, yanlarında kimin olduğunu da unuttu, kaybolup gitmiş bir günde, kaybolup gitmiş birtanecik kızıyla, bir köprüyü geçerlerken bir an birlik olduklarını hatırlayacaktı sadece.

Flor, yüzeyleri yüksek rölyef gibi kabartılı görmeye bıraktı kendini, gözlerinin odağı değişmişti, bunun tehlikeli olduğunu bilse de. Paris'in virane yüzü, insan hileleriyle gözlerden uzak tutuluyordu. Notre Dame'ın altındaki sarmaşık, kabara kabara şehrin boyalı kabuğunu aşmıştı: Bir harabenin şefkatle üze-

rinin örtülmesiydi bu. Yabancı istilası, otobüsler dolusu turistin Pompeii'ye girmesine benziyordu. Yönlerini şaşırmışlardı ve o manzarada sırıtıyorlardı. Kameralarıyla kayıt yaparak o günü yaşamaya değil, kendilerine ait olmayan bir günü sabitlemeye çalışıyorlardı. Şimdiki zamanla o kadar alakasızdı ki bu, Flor'un zaten kuşkulandığı bir şey açıklığa kavuştu: Burada şimdiki zaman yoktu ve yabancıların, bir hastanedeki sağlıklı ziyaretçinin rahatsızlığıyla–saklı kalmış bir hastalık yüzeye çıkıverir de, burada kalmam gerekir, korkusuyla–fotoğraf ve film çekmesi, aval aval bakması, kıkırdaması, sergilemesi kesinlikle doğruydu. Flor'un kalbi hapishanesinden çıkmış, derisinin altında atıyordu şimdi. Kendi ellerinin kokusu mide bulandırıcıydı. Kimse bilmiyordu bunu.

Karşı kıyıya ulaştıklarında, Bonnie artık yeterince yürümüş olduklarına karar verdi. Taksi aramaya koyuldu. Ama Flor, devam etmek istediğini söyleyiverdi. Ötekiler de ona ayak uydurdular: Bir yaz günü Seine kıyılarında dolaşan üç kadın.

"İçinde at olan bir vitrin var," dedi Florence ciddiyetle. "Onu görmek istiyorum."

Bonnie, Doris'in duymamış olmasını umuyordu. Yapabileceği hiçbir şey yoktu şimdi. Kızının gözleri irileşmiş, acıyla dolmuştu. Dudakları kıpırdıyordu. Bonnie, her türlü konuşma onun süzgecinden geçebilsin diye iki kadının arasında yürümeye devam etti.

"Ben küçükken yürümemiş miydik burada?" dedi Flor.

Flor geçmişten hiç söz etmezdi. Şimdi bundan bahsetmesi huzursuzluk vericiydi. Zaman ve mekân meselesiydi bir de tabii. Saat dört olmuştu ve Bonnie'nin saat beşte terzide provası vardı. "Hayatım," dedi, "sen koca kız olana kadar Paris'e hiç gelmedik ki biz. Bunu biliyorsun."

"Buraya gelip ata bakardık diye biliyordum ben."

O kadar tuhaftı ki bu, yine de Bonnie, elinde olmadan kaygılı, acınası bir şekilde Doris'e baktı, "Birlikte bir şeyler yapardık–

bir zamanlar arkadaştık," der gibiydi hali. Daha Quai de Montebello'daydılar ki Flor caddeyi geçmelerini istedi ve köşedeki büyük bir vitrinin önüne götürdü onları. İşte, doldurulmuş bir at vardı orada. Flor o kadar da deli değildi demek.

Doris'e çok benzer biçimde giyinmiş Amerikalı bir kadın, çocuğunu elinden tutmuş dikiliyordu vitrinin önünde. Kocası ise kaldırıma çömelmiş, fotoğraf makinesini gözüne yapıştırmış, hepsini birden resme sığdırmaya çalışıyordu: karısını, çocuğu, atı. Oğlan, babasınınkiyle aynı baskılı bir gömlek giymişti, kemik çerçeveli gözlüğü de aynıydı, ama daha küçük. Babasının küçültülmüş hali gibiydi. Doris'in sevinç içindeki gözleri bunun eğlenceli olduğuna işaret etti, ama Bonnie'nin zihni ona bakamayacak kadar Flor'la meşguldü: Flor çocuğa baktı, sonra da ata, dehşet içindeki bakışları sabitti. Cildi kalınlaşıp solmuştu. Yanaklarını bir ter tabakası kaplıyordu.

Çocuk, "O at niye burada?" dedi ve annesi dümdüz, sıkılmış bir sesle cevapladı: "*Bilmem*. Ölü zaten."

"Doğru değil bu," diye sert bir tonda konuştu Flor. "Dükkânı bekliyor o. Geceleri çıkıp nehrin kıyısında dörtnala koşuyor, kırmızı beyaz koşum takımı var. Geceleri, parmaklıklar kapatıldıktan sonra parklarda görebilirsiniz onu."

Doris, sağı solu belli olmaz bir aklın oyunculuğu olarak gördüğü bu duruma atlayarak, "Aa," dedi, "ama parmaklıklar kapalıyken nasıl girip görebilirsin ki onu?"

Sevinçle haykırdı Bonnie: "İşte, asıl sorulması gereken bu!"

Kendi sesini dinlemiyordu bile. Bütün dikkatini Flor'u oradan uzaklaştırmaya veya ağzı açık kalmış üç turisti ondan uzaklaştırmaya vermişti.

Flor ise ellerini birbirine kenetlemiş ağlayarak, "Ben küçükken geldik işte buraya," diyordu. "Bu atı hatırlıyorum. Hatırladığımdan eminim. Evdeyken, çimenler üstünde oynarken bile onun burada olduğunu hatırlardım." Bir sonbahar günü Tuileries'nin yapraklarla kaplı tünellerinde dörtnala giden atı görü-

yordu: Ama anlatamadı bu tabloyu, bir azap, nostalji ve dayanılması imkânsız acı görüntüsüydü o.

"Ah canım," dedi annesi, o da ağlıyordu şimdi. Bu sahnede eski günlerden, duygusal ve yakın oldukları zamanlardan bir şeyler vardı. Oysa yakınlıkları bir tuzaktı ve şimdi ikisi de aynı şeyi düşünüyordu: Sen olmasaydın, hayatım başka türlü olurdu. Keşke doğru zamanda çıkıp gitseymişsin hayatımdan.

Doris şöyle düşündü: Şımarık. Yok yere mesele çıkarıyor. Aynı zamanda da şunu düşündü: Bir abla gibiyim ben, aileden biri gibi. Benim yanımda her şeyi konuşuyorlar.

Doğruydu galiba bu, çünkü Doris'in bir taksi bulması, onları eve götürmesi, Flor'u yatağına yatırması çok doğal görünmüştü. Hatta güzel bir fincan kahve bile yaptırdı, aşçının karşısında da zararsız bir verimlilik komedisi sahneledi. Artık, sadece birkaç gün içinde, sanki onları yıllardır tanır gibiydi. Varlığını ıslak bir pardösü gibi sürükleyerek girmişti hayatlarına ve kimse de onu dışarı atmaya çalışmamıştı. Herkesle senli benli konuşuyordu ve Bonnie'nin dertlerine kulak vermiş, bol miktarda kendi derdine dair imalarda bulunmuştu. Bob, Ay Parçası diye söz ediyordu ondan, çünkü her şeyiyle yuvarlaktı, yuvarlak yüz, yuvarlak kahverengi gözler. İlk baştaki jilet gibi keskin ve körpe Amerikalı imajı çökmüş gitmişti. Çoğu zaman saçları, fare kemirmiş gibi görünüyordu. Önden düğmeli elbiseleri çengelli iğnelerle tutturulmuş olurdu. Eteklerinin sökülen yerleri yanlış renkte iplikle bastırılmıştı. Sapına yapma çiçekler sarılmış saçmasapan sepetlerle dolaşıyordu ve kıyafet seçerken üç şeyi göz önünde bulundurduğu belliydi: Fazla pahalı olmamalı, herkesin giyebileceği bir şeye benzemeli ve on altı yaşında bir kıza uygun olmalı. Ne onların yaşantısına, ne Paris'in yazına aitti bu kız. Kullanılmış otomobil bayileriyle dolu, yanıp kül olmuş, meçhul bir şehre aitti. Gövdesini kamburlaştırarak ileri uzatmış, elleriyle dizlerine sarılmış halde Flor'un yatağının başında oturuyordu. "Neler hissettiğini biliyorum bir bakıma," dedi. "Bazen ben de kendimi

o kadar depresif hissederim ki sokağa çıkmayı canım istemez. Bir şeylerin yanlış olduğu her yerimden okunacakmış gibi gelir. Kalabalıkların üzerime geleceği, beni paramparça edeceği düşüncesine kapılırım mutsuz olduğum için, çünkü mutsuzluk insanları kışkırtır." Bunları söylerken yeterince dostça ve canlı görünüyordu. Bambaşka bir dünyadan taze çıkmıştı, genelleşmiş sefilliğin muhtemelen kanıksanmış olduğu bir dünyadan. Bob, Ay Parçası'nın aptal olduğunu söylüyordu, Flor da herhangi bir görüşü olmadığı için mutabık olmuştu, ama Flor ondan iyi miydi ki? Zafer kazanan tarafta olmak için her şeyi verirdi, tepinip duran o kalabalığın bir parçası olurdu.

Flor'dan bir şey çıkmayacaktı, Doris de Bonnie'ye yanaştı. Aileden herkesle sırayla şansını deneyecek ve ancak mutlak bir başarısızlık onu uzaklaştıracaktı. Aile içinde, bir iflas anlaşması şartlarıyla da olsa en azından bir *yeri* vardı. Paris'te hiçbir zaman hiç kimseyi tanıyamayacak olmaktan korkmuştu: Çok az Fransızca konuşuyordu ve yurtdışına gelmeyi hiç istememişti. Ama çok geçmeden anlamış olduğu gibi bu insanlar da yıllardır burada yaşadıkları, aile arasında Fransızca üç beş kelime ettikleri halde, onların da Fransa'daki hayatla hiç teması yoktu. Arkadaşları vardı: Bob ile Bonnie çevre edinmişe benziyordu; ama onlar da–öylesine samimi, öylesine sosyolojik kafalı olan–Doris'in isteyeceği şekilde temas halinde değillerdi hayatla. Yine de Bonnie'yle kurduğu yeni sırdaşlık hoşuna gidiyordu. Kalan birkaç gün boyunca her gün Bonnie'nin yatak odasında çay içti. Bonnie hummalı bir bavul toplama halindeydi şimdi. İkisi istiridye kabuğu rengindeki odaya kapanıyor, Bonnie, bir şey yapması gerektiğinde giysiler psikolojik bir engel oluşturduğu için kombinezonunu üstüne geçiriyor ve bir yandan dedikodu edip bir yandan bavul hazırlıyordu. Doris yere otururdu: Sandalyeler, Bonnie'nin Deauville'e götüreceği veya götürmeyeceği giysilerle doluydu. Bonnie, Doris'e karşı beslediği çarpık bir küçümseme duygusundan ötürü Deauville'deki ev sahibinin adını

ağzından kaçırmamaya özen gösteriyordu, gerçi Doris meseleyi gayet erken anladı. Hoşlanmamıştı bundan. Başında bir unvan bulunan her türlü hitap şeklini aklından geçirerek Bonnie'nin, imkânlarını üniversite hocaları ve onların karılarıyla ilişkiler geliştirmede kullansa çok daha hoş ve daha samimi bir insan olacağını düşündü.

Bonnie'ninse umrunda değildi Doris'in ne düşündüğü. Flor'un giderek artan acayiplikleri ve kendisinin de düpedüz, korkakça kaçıyor olmasının yanında hiçbir şeyin önemi yoktu. Flor hakkında konuşuyor ve Flor'un, Bonnie'nin zaaflarını Dr. Linnetti'ye nasıl büyüterek anlattığından söz ediyordu.

Bu kadar sıradan bir şeyden söz ettiği için omuz silkerek "Bütün çocuklar ana babalarından nefret eder," dedi Doris. Bonnie'nin elbiselerine, kolay asılması için kumaş şeritler dikiyordu o sırada. Bir ipliği ısırarak kopardı. Bazı konular vardı ki daha tepeden bir tonda konuşma hakkını görüyordu kendinde. Bu insanların elinde imkânlar vardı ama kesinlikle eğitimsizdiler. Bir tek Bob'un üniversite diploması vardı. Doris'in anlayabildiği kadarıyla Flor doğru dürüst okul bile görmemişti. Doris kendi eğitimiyle gurur duyardı–öğrendiği kavramları ikiz bebek arabası sürer gibi pür dikkat, ağır ağır taşırdı önü sıra. İki nokta arasındaki en kısa mesafenin bir doğru olduğunu söyleyemezdi, ama insan ilişkilerinde anahtar kelimenin "düşmanlık duygusu" olduğunu biliyordu, dişi apse yapmış birinin sadece kendi kendini cezalandırmakta olduğunu da.

"Tek söyleyebileceğim şu ki ben anneme tapardım," dedi Bonnie. "Tek söyleyebileceğim bu."

"Yüzleşmemişsindir. Veya belki de hatırlamıyorsun."

Bonnie başka şeyler hatırlıyordu: Kendini hatırlıyordu, otuz yedi yaşındaki Bonnie'yi, ismi yerlerde sürüklenirken, bir daha asla hiçbir erkeğe bakmayacağına dair Flor'a yeminler ederken; Flor'un, hayatının sonuna kadar artık kendisine güvenebileceğine ant içerken. Kalbinin derinliklerinde biliyordu ki geçici bir

sözdü bu ve "Önümde daha hâlâ beş yıl var," demişti. Kırk iki yaşına gelince, Hayatım sona ermiş değil, diye düşündü. Önümde daha hâlâ beş yıl var. Ve bu böyle gitmiş, hayat beşer yıllık sürelerle ertelenip durmuştu, Flor evli bir kadın olup bir rüya âleminde yaşar hale gelene, Bonnie de elli iki yaşına basana dek. Flor'un hayata tutunmasını istiyordu; iyi biri olmasını; şimdi, tam şu anda yardıma ihtiyaç duymamasını. Sağa sola savrulup duruyordu Bonnie, bir gün kendi güvenliğinden çılgınca endişe ediyor, ertesi gün pişmanlığın ve başarısızlığını biliyor olmanın yarattığı sarsıntının pençesinde azap çekiyordu. Doris'i yerde oturur bırakıp kızının odasına gitti. Flor yatağa uzanmıştı, gözleri kocaman açılmış, elinde bir dergi vardı. Biri gelirse okuyor gibi yapabilmek için elinde tutuyordu dergiyi. Yarı karanlıkta hareketsiz yatma huyunu evdekilerin hiçbiri sevmiyordu.

Bonnie yatağın kenarına oturdu. Flor, bir cehennem hayatı yaşadım ben, demek istedi ona. Baban Katolikti. Beni de Katolik yaptı ve bir sürü şeye inanmaya zorladı, sonra kendi Katolik olmayı bırakıp boşadı beni. Üstelik hepsi bu kadar da değil, bu daha sadece bir parça. Onun yerine şöyle dedi: "Hayatım, sana bir papazla konuşmanı önerecek değilim, çünkü biliyorum ki yapmazsın bunu. Ama Bob'un düşüncesine katılıyorum, Dr. Linnetti bence de bir işe yaramıyor. Her neyse, ağustos ayını burada geçireceksen bir başkasına görünmen gerek. Bak, benim tanıdığım bir doktor vardı..."

"Biliyorum," dedi Flor, nefreti uyanmıştı.

Bonnie, felaketle sonuçlanan o eski aşk ilişkisini kastetmemişti oysa. Neuilly'deki son derece ciddi bir profesyonelden bahsediyordu. Flor'un gözlerini görünce dehşete kapıldı. İkisi arasında duran dergiyi alıp karıştırarak öteki doktoru, âşığını düşündü, o günlerde Flor'un ne kadar şeyi görmüş olabileceğini merak ediyordu. On bir, on iki yaşında olmalıydı Flor. Sanki gözünü dikip güneşe bakmış gibi hissediyordu kendini, oda öyle karanlık görünüyordu ki.

"Görüyorsun işte," dedi Flor, "hiçbir şeyim yok benim ve papaz falan da lazım değil. Anne. Dinle beni. İyiyim ben. Biraz kansızlık var sadece. O yüzden rengim solgun. Hatırlamıyor musun, her zaman biraz kansızdım?"

Flor, Bonnie'ye duymak istediği şeyi söylemişti.

"Aa tabii, biliyorum," dedi Flor'un annesi bir heves. "Hatırlıyorum! Ah kuzucuğum, küçükken çiğ karaciğeri doğrayıp doğrayıp nasıl yedirirdik sana! Kansızdın. Tabii ki hatırlıyorum."

"Bu yüzden çabuk yoruluyorum," dedi Flor usulca. "Bir de haftanın üç günü Doktor L. var. O da yorucu. Tüketiyor beni. Onun için uzanıyorum. Ağustosta tek başına kalmam harika olacak. Hep uzanırım. *Kansızlık* var bende anne."

Bonnie'nin yumuşak bakışlı heves dolu gözleri kızının üstündeydi. Cesaret edebilse haykırırdı ona, Evet, anlat bana, buna inanmamı sağla.

İşte Flor'un insanı çaresiz bırakan yanı buydu. Son derece aklı başında olabiliyordu, sanki karşısında yarım akıllı biri varmış gibi açıklayabiliyordu her şeyi. Gülümseyebiliyordu: "Beni *merak* etme," ve siz de derdiniz ki, Flor ne yaptığını biliyor. Bir şeyi yok onun.

Neyse ne, diye düşündü Bonnie, ne kadar yazık, daha sadece yirmi altı yaşında ve güzelliği kayboldu gitti.

Bob Harris'in amaçlar ayrılığı diye bir şeyden haberi yoktu. Flor'un gelecek dört hafta boyunca Paris'ten uzaklaşmasını istiyordu. Bazen Cannes'dan söz ediyordu, çünkü Flor denizi severdi. Deauville'in de sözünü etti, ama Bonnie suratını astı. Biliyordu ki mesele ağustosu çıkarmak değildi sadece, ama şimdilik yalnız bunu düşünmeye zaman vardı. Babası gelmişti New York'tan. İyi huylu bir ihtiyar adamdı ve bu evliliği hiç istememişti. Evde hiç yer kaplamıyor gibiydi, üstelik herkese cömertçe hediyeler getirmişti. Bonnie onu etkilemeye çalıştıysa da başaramadı. Ebeveynlik işinde iki ortakmışlar gibi davranmaya ça-

lıştı, sersem gençlerle uğraşan iki büyük, ama bunda da başarılı olamadı. Sonunda pes etti. Bu evliliği onaylamamanın ancak kendi ailesinin hakkı olabileceği, Harrislerin hadlerini bilmediği duygusundan kendini alamıyordu. İhtiyar adam, Flor'u böyle bir sessizlik, varla yok arası hal içinde görünce bir âşığı olduğuna ve solgun halinin suçluluk duygusundan kaynaklandığına inanmıştı. Gençler iki yıldır evliydi: Onun gözünde talihsiz ve mutsuzluğa mahkûm bir ilişkiydi bu. Çocuk yoktu henüz, lafı da edilmiyordu. Düşündü de kendi kendine, *Ben onu uyarmıştım*, ama kendi bildiğini okudu: Tek oğlunu kendinden uzaklaştırmak istemiyordu. O narin, nazik hüznü herkesi etkiliyordu. İncelikle kibardı ve iyi görünmüyordu. Cildinde kaymağı alınmış sütün mavimsi berraklığı vardı. Bonnie onun yüzüne karşı haykırmak istiyordu: Senin oğlunu istemeyen bendim! Bu herif ne diye bu kadar kibar olmak zorunda, diye merak ediyordu. Onun zihninde, Yahudi bir şarap taciri ile eski kocasına otuz yıl önce içki getiren kaçak imalatçılar arasında sosyal olarak hiçbir fark yoktu.

Bonnie ile damadını birleştiren tek bir şey vardı: İhtiyarın işin aslını öğrenmesine engel olmak. Bonnie, ortak varoluşları tehlikeye girdiği anda daima güç birliği etmeye hazırdı. Bu evliliği hor görüyor, Flor'un çok daha iyi birini bulmuş olabileceğine inanıyordu, gerçi çoğu zaman da minnet duygusu vardı içinde. Harrislerin parasına tapıyordu: Bunun için gerekirse her gün bütün Harrislerin ayaklarını yıkayabilirdi. Bob ile aralarında hiç sözü edilmemiş, özünde düşmanlık olan bir anlaşma vardı; Flor asla anlamamıştı bunu. Bob'un, annesine niye o kadar nazik davrandığını da asla anlamamıştı. İlk başlarda, hâlâ merak duygusu taşıdığı ve olan biten üzerine düşündüğü zamanlarda. bunun Yahudilikten, büyüğe saygı âdetinden kaynaklandığını sanmıştı. Ama Bob hep kaçıp kendini kurtarmıştı bu konudan. Kaçak oynama, onun kişiliğiyle bütünleşmiş bir şeydi zaten. Bir konuşma, hoşlanmadığı bir yere doğru gitmeyegörsün, başıyla

vücudu hemen o kendine özgü 'uzama' hareketine hazırlanırdı. Ona Fok adını takmalarının bir nedeni de buydu.

Şu anda sergiledikleri görüntü neredeyse kusursuzdu: İhtiyarı kandırmış bile olabilirlerdi yani. Bu çabalar sırasında bakışları ister istemez kendilerine de yöneliyor ve işte o anlar, neredeyse dehşet, neredeyse kusursuzluk dolu o anlar, prova edilmemiş oluyordu. Karşı koymasına rağmen Flor'u partilere, restoranlara, tiyatroya sürüklediler. Öyle anlar oluyordu ki Bob ile Bonnie, bulundukları duruma kendileri de inanmaya başlıyor ve hayretler içinde "Görüyorsun işte, hayat ne kadar güzel, değil mi?" diyorlardı. Flor gayet normal görünüyordu, bir tek yorgunluktan şikâyet etmesi hariç, ama zaten pek çok kadın böyledir. Bir gün Montparnasse'a bir gezi yaptılar: Bob bir iki resim aldı, Bonnie de genç bir ressamı keşfetti. Ressamın Polonyalı ve tam bir dâhi olduğunu söylemişti. Yine de kötü bir gezi olmuştu: Bob hoşlanmamıştı bundan, çünkü Bonnie kendisine bir şey sormadan yardım sözü vermişti genç adama. Atölyesi Paris'teki düzinelerce atölye gibiydi: Külleri geçen yıldan kalma bir soba vardı, adamın onlara gösterdiği resimler ise soğuk ve bayattı. Duvara Bonnie'yi pek güzel gösteren bir çizim iliştirilmişti. Ressamın konuşmasını dinlerken, Charles Boyer filmlerini büyük bir dikkatle inceleyerek bu diksiyonu edindiği hissine kapılıyordu insan. Sesi, olmuş armut tadında, aksanı Fransızdı.

Arabayla eve dönerlerken Bob, "Hoşlanmadım ben bu adamdan," dedi. "Hiçbir numara yok bunda. Küçük kızlar gibi resim yapıyor. Neyse, düzenbazın teki. O aksan nedir öyle? New Yorklu bir oğlan işte."

Anaç bir kuş gibi tüyleri kabaran Bonnie, "Uzun yıllardır burada yaşıyormuş," dedi.

"Ben burada daha da uzun yıllar yaşayabilirim, ama bu sesimi değiştirmez," dedi Bob. "Korkuyor. Gerçekten neyse o olmaktan korkuyor. Doğal haliyle konuşsa Michel Colbert olmayacak. Colbert. Colbert. Nedir yani?"

Bonnie, "Harris nedir yani?" derken titriyordu.

Hiçbir şey söylenmedi, hiçbir konuda hiçbir şey söylenmedi ve sessizlik, dalgalar gibi ikisini dövdü durdu. Apartmanın asansörü çalışmıyordu yine. Merdiveni çıkarlarken Bonnie, Flor'a yapıştı. Flor'un koluna bir çimdik atarak, "Ne yaptım ben böyle?" diye kuvvetli bir fısıltıyla sordu.

Flor yatağa uzanalı daha bir dakika olmamıştı ki kocası gelip kapıyı arkasından çarptı. Flor'un tepesine dikilip, "Neden bana destek olmadın?" dedi.

"Dinlemiyordum ki," dedi Flor, dehşet içinde. "Konuşmadım da."

"Ben de onu söylüyorum zaten. Babam ne düşünüyor sanıyorsun?"

Devamını getirmedi. Çok fazla şey elinden alınmıştı. Kalanların da yok olmasını istemiyordu. Flor korkmuş görünüyordu, bir çocuk gibi yatakta tortop olmuş, gözünü yukarı dikmiş bakıyordu ona; Bob'unsa içi ona karşı ve hepsine karşı acıma duygusuyla doldu. Anlamsız bir atölye ziyareti için yatağından kaldırıp sürüklemişlerdi onu ve şimdi kendisi bir kez daha sürüklüyordu. Hasta bir kızdı o: Bob'un bunu unutmaması gerekiyordu. Sırtı yarı ona dönük yatağın kenarına oturarak yumuşak bir tonda konuştu: "Akşam yemeği için dışarı çıkmamız gerekiyor, biliyorsun değil mi?"

"Ay hayır, hayır."

"Babam, bir de birkaç arkadaşı olacak," dedi Bob. "Yani, benim gitmem şart. Bu insanlar bizi davet ettiler. Bonnie de geliyor." Bununla Bonnie'nin, hayatın gerekliliklerini anlamakta olduğunu kastediyordu.

"Ben gitmesem daha iyi olur."

Öyle bezmişti ki Bob, yine de asla bezip usanmamış birisiydi o. Düşündü de, İnsan böyle ufak tefek şeyler için karısına yalvarmak zorunda olmamalı. "Senin için de iyi olur," dedi.

"Atölyeye gittim işte," dedi Flor, inlercesine.

"İnsan bir günde iki yere gidebilir," dedi Bob. "Daha geç değil. Yaz mevsimindeyiz. Dışarısı hâlâ aydınlık. Şu kepenkleri açarsan sen de göreceksin." Flor'un karanlıktan korktuğu düşüncesine kafasını takmıştı Bob.

Oysa aydınlık ile karanlık, onun korkularının erişemeyeceği yerlerdeydi. Flor başını oynattı, konuşamıyordu. Bob elini tutardı ama hiç dokunmuyordu ona artık. İlkbaharda başlamıştı Flor, Bırak uyuyayım, diye ona yalvarmaya. Sorguya çekilmek üzere uykusundan kaldırılmış bir tutsak gibiydi hali. Yarın, diye söz veriyordu, veya sabah. Ne zaman istersen, yeter ki şimdi değil. Bir gün Bob, sabaha karşı onu uyandırdığında, ne hale gelmiş olduklarını düşünüp aşağılanmış hissetti kendini, Cannes'ı hatırlayınca hele, tanıştıkları yazı. Bu konuda konuşamıyordu. Ona bir daha asla dokunmadı. Şimdi ise bakamıyordu bile. Flor'un yastığa dağılmış saçları Cannes'ın parodisiydi. Kepenkleri kapalı pencereler de öyle.

Flor onun varlığını hissediyordu. Gözlerini yummuştu ama Bob'un görüntüsü, göz kapaklarının altında duruyordu. Sırtını yarı ona dönmüştü Bob. Sırtıyla başının şekli, kepenklerin aralıklarından sızan ölgün yaz ışığından zemine düşüyordu. Bir elinin avcunu yatağa bastırmıştı, sıcak kumlarda ellerinin yan yana durduğu zamanın anısı oradaydı şimdi. Bob, onun elini tutmak için elini kaldırdığında avcunun izi kalmıştı kumlarda ve ikisi de içgüdüsel olarak batıl inançlarla hareket ettikleri için o izi silmişlerdi.

Bob, öylesine acınacak bir sesle sormuştu ki "Gerçekten o kadar mı yorgunsun?" diye, ona yardım etmek istedi Flor.

Dedi ki, "Söylemiştim ya sana. Korkuyorum."

Bob, onun arabalardan korktuğunu duymuştu ama buna inanamıyordu. Kendisi hiç korkmamıştı ki bir şeyden: O bir sirk fokuydu. Onlar hep el çırpar ve onay verirdi. Korkunun bazı pratik sebeplerini bulup çıkarmaya çalıştı. "Yeni bir savaş-

tan mı korkuyorsun? Yani, ne bileyim, bombalar falan mı geliyor aklına?"

Flor yastığa dayalı başını oynattı. "Öyle bir şey değil. Savaşı falan düşünmüyorum. O fikre alışığım, herkes gibi." Yeniden denedi. "Hatırlarsan bir keresinde dışarı çıkmıştık, yürüyüş yapıyorduk, hani o köprünün altından geçerken, bir oğlan adamın tekini tekmeliyordu, hatırlıyor musun? Adam yerde yatıyordu."

"Bunu düşünmenin faydası ne?" dedi Bob. "Her an birileri birilerini tekmeliyor. Her şeyin sorumluluğunu üstüne alamazsın."

"O adam niye hiç değilse kalkmadı? Gözleri açıktı."

Bob, Neden ona yardım etmedik? diyecek diye korkmuştu. Bu olay, tanık oldukları anda bile çok uzak ve saçma görünüyordu. Yabancı bir ülkede yaşayınca insan, üstüne vazife olmayan işlere karışmamayı öğreniyor. Ama bütün bu akıl yürütme havada kalmıştı şimdi. Flor'un, yolculuğunu tersine çevirmek için olağanüstü bir çaba göstermekte olduğunu biliyordu Bob. O ana kadar hiç düşünmemiş olduğu bir şey söyledi. Çürütülmez görünüyordu bu: "Adamın ona ne yaptığını bilmiyoruz ki." Galiba bunu kabul etmişti Flor; çünkü sessizlik oldu. Bob, "Benimle konuştuğuna memnunum," dedi alttan alan bir tavırla, gerçi Flor'un gözünde yanlış tarafta olduğunu hissediyordu.

Flor, "Öyle şeylerden korkuyorum işte," dedi.

"Kimse seni bir köprünün altına çekip tekmeleyecek değil." Bob merakla baktı ona, çünkü Flor sahte bir sesle konuşuyordu; Bonnie'nin bazen yaptığı gibi değil, sanki onun yerine bir başkası konuşuyormuş gibi.

"Bazen tam bir şey söylemek istediğimde," dedi Flor, yine aynı sesle, "düşüncelerim ile kelimeler arasına bir şey giriveriyor." O anda kendinden iğrendi. Berbat bir koku yaydığı hissine kapılmıştı. Hasta bir kızıl saçlıydı işte o; ölmekte olan, sarsılıp titreyen bir tilki. "Hep kansızlık yüzünden," dedi telaşla. "Kan beyne ulaşamıyor."

Bob, gururdan daha kuvvetli bir güdüyle onun elini tutmuştu şimdi. Bu el sıcak ve kuruydu, tanıdığı birine aitti. Sevmişti bu kadını: Ortak geçmişlerini aklında yeniden kurmaya çalıştı, duygusal anlamda değil, saçtan, deriden, nefesten meydana gelmiş, yaşayan bir yapı olarak. Ama bu çaba hayal gücünü aşıyordu ve aslında itici hale gelmişti. Sağlıksız bir şeydi bu. Yine de geçmişi hatırlayarak dedi ki, "Seni gerçekten seviyorum," oysa asıl düşündüğü, Cannes'daki o sıcak ve solup gitmiş yaz, cayır cayır yanan bir öğle üzeri kepenkleri kapatılmış odasının beyaz duvarları ve Flor'la birlikte plajdan gelip bu odaya girmeleriydi. Flor'un kararmış omzunda kendi parmaklarının izini gördü; ağzına tuz tadı geldi. Birden kusacakmış gibi hissetti kendini. Salyası ağzını doldurdu. Böyle böyle çıldıracağım sonunda, diye düşündü. Bir yaranın bu kadar hassas olmasına şaştı kaldı. Aşkla kendini kaybetmiş olmanın nasıl bir şey olduğunu hatırladı.

"Gelsen iyi olur," dedi. "Senin için de iyi olur. Korkacak bir şey olmadığını göreceksin." Bu sözlerle birlikte eski rollerine dönmüş oluyordu ikisi de: bezdirici kadın, sabırlı koca.

Daha önce hiç bu kadar ısrarcı olmamıştı; ama karısı böyle dünyadan el etek çekeli çok şey elinden kayıp gitmişti ve kendi de farkında olmadan, elinde kalmış olanlar üzerine bir şeyler kurmaya çalışıyordu hep: para, bir de kendi cazibesi. İnsanları cezbetmeden duramıyordu işte. Kapıcı, her gün onunla selamlaştıktan sonra birkaç dakika kendine gelemezdi. Bu unsurlar–yaptığı işin önemi, kendi cazibesi–deniz gibi geri çekilmiş, onu karısıyla birlikte kıyıya vurmuş halde bırakmıştı şimdi.

Flor'un krizi geçmişti. Göğsüne yerleşmiş olan sivri ağızlı hayvan uykuya dalmıştı. Kocasına bakınca gördü ki onu korumakta olan her neyse tam şu anda gitmiş, korumasız bırakmıştı adamı; Bob acınacak halde, özgüvenini kaybetmiş görünüyordu. Beni affet, diyebilirdi, hatta Bana yardım et, diyebilirdi ona ve bu, aralarındaki her şeyi daha iyiye götürmese de daha farklı kılardı, ama Bonnie içeri girdi. Kapıyı çalmış ve bir cevap aldı-

ğına kanaat getirmiş olmalıydı. Söylediğini ne Bob doğru dürüst anladı, ne de Flor. Şimdiki zaman tangır tungur içeri dalıvermişti işte, çünkü Bonnie, bu duruma nasıl da sinir olduğunu belirten sesler çıkararak kepenkleri açıvermiş ve geçmişte kalan aşk, o narin billur kadeh, bir anda tuzla buz olmuştu.

Bob, Bonnie'nin yanında dikiliyordu. İkisi birlikte, güç birliği eden iki düşman olarak Flor'u yatağından kaldırıp dışarı çıkardılar. "Seni asla affetmeyeceğim," dedi Flor; yine de kalktı, yıkandı, saçlarını topladı. Aralarındaki–onun ve Bob'un arasındaki–ortak duygu, iç rahatlığıydı: O kadar derin ıstıraplar çekmeye gerek yoktu ne de olsa. Yaşanmakta olan hiçbir dehşet, geçmişin potansiyel acılarına eşitlenemezdi. Neler olacağını sonuna kadar bilerek geçmişi yeniden yaşamak, onların gücünü aşan bir sınamaydı. Kim olsa çok aşardı gücünü zaten; sihirli birer varlık değildi onlar; sadece insandılar.

Bundan iki gün sonra, ağustosun dördünde, Flor'dan başka herkes evden ayrıldı. Aşçı ile hizmetçi, ellerinde tıka basa dolu pejmürde bavullarıyla zaten Bretanya'ya gitmişti. Bob ile babası, sabahtan arabayla yola çıktılar. Bob, vedalaşırken çok samimi, hatta laubaliydi ve aklı başka yerlerdeydi. Flor'un kalçasına bir şaplak atıp dudaklarından öptü onu. Üstelik bunu sokakta yaptı. Arabayı yüklerlerken yanlarında olmak için aşağı inmişti Flor–birini uğurlamakta olan her genç kadının yapacağı gibi. Soğuk bir günmüş gibi vücudunu kollarıyla sararak ayakta dikiliyordu. Flor'un Paris'te bir âşığı olduğundan artık tamamen emin olan ihtiyar adam, onun yüzüne bakmıyordu. Öğleden sonra Bonnie, St. Lazare Garı'ndan yola çıktı ve Flor oraya da gitti. Gar öyle kalabalıktı ki trene kadar itiş kakış yürüdüler. Bonnie, her şey süt liman ve olağanmış, hatta "Bütün Dünyadan İşini Bilir İnsanların Marifetleri" başlıklı bir sayfadan fırlamış gibi davranıyordu: Genç Bayan Robert Harris, annesini Deauville'e yolcu ediyor. Bonnie çok güzel giyinmişti. Yüzüne elâleme

karşı adındaki tebessümünden takmıştı, kızına da havayı kucaklayarak bir kadın öpücüğü kondurdu.

Flor tren uzaklaşana kadar bekledi. Sonra eve gidip giysilerinden sıyrıldı ve kelebek desenleriyle süslü geceliğini geçirdi üstüne. Temizlikçi kadına da gelmemesini söyleyen bir mesaj bıraktı. Oda oda gezip bütün kepenkleri kapattı. Ve yatağa girdi.

Deliksiz bir uykuya daldı, ta ertesi sabah kapı çalınana kadar. Doris Fischer gelmişti. Suratı parlıyordu ve güneşten yanmıştı, Seine'deki yüzme havuzundan, boğazını etkileyen bir virüs kaptığını söyledi. Elle tutulur, güneşli gerçeklikti Doris; rüyaların tam tersi. Flor'un yatağının başına oturup, birbiriyle bağlantısı olmayan cümleler halinde ABD'de bulunan, Flor'un hayatında hiç görmemiş olduğu insanlar hakkında konuştu durdu. Öğle olunca mutfağa gidip çorba ısıttı, birlikte kupalardan içtiler. Sonra gitti. Flor hareketsiz yatıyordu. Oturduğu bütün sokakların ve geceledeği bütün otel odalarının isimlerini düşündü. Dirseği üzerinde doğrularak yanındaki masadan defterini aldı. Bir yatalağın hareketiydi bu: Solgun bir elin büyük zorluklarla sihirli nesneyi kavrayışı. Hiç boş sayfa yoktu. Hepsini mektup için kullanmıştı. Baktığı bir sayfada şöyle yazıyordu:

Dottie Fairlie Teyze'nin mutfağında dans eden kızlar.

Peder Doyle: Aynaya fazla bakarsan şeytanı görürsün.

Babaannenin bahçıvanı

B. H.: İsa'yla ilgili olarak sevdiğim tek şey o küçük kızı ölümden geri getirmesi ve ona yiyecek bir şeyler vermelerini söylemesi.

Sayfaları çevirdi. Bu bölük pörçük yazıların hiçbirinin başı sonu belli değildi ve birçoğu belirgin bir imge yaratmıyordu zihninde. Boş yerler olsa da, ekleyecek hiçbir şey yoktu. En önemli keşif, temmuz ayında bir öğle üzeri Café de la Paix'nin önünde yapılmıştı ve "hep böyleydi" sözleri çözümün tamamını sunuyordu. Dr. Linnetti bile kabul ederdi bunu.

Uyku ilacı kutusu gözünün önünde olmazsa uyuyamıyordu Flor. Yuvarlak kutuyu defterin üzerine koyup tekrar uykuya daldı. Ertesi gün Doris geri geldi. Flor'un yatağının yanına oturdu, çünkü Bonnie gitmişti ve başka kimse yoktu. Dışarıdaki trafiğin gürültüsü boğularak kâğıt mendil hışırtısı kadar kalmıştı ve odada yeşil bir karanlık vardı.

"Şu haplar ne için?" dedi Doris.

"Ağrı," diye cevapladı Flor. "Dişlerim ağrıyor. Sadece Fransa'da olan bir şey, adı da *rage de dents.*"*

"Benim kocaman sağlam dişlerim var, bak hiç dolgu yok," diyerek dişlerini gösterdi Doris. "Alman tarafımdan geliyor bu. Ben yarı İrlandalı, yarı Almanım. Florence, niye kalkmıyorsun yataktan? Orada yatıp hasta olduğunu düşündükçe hasta *olacaksın.*"

"Hasta olmadığımı gayet iyi biliyorum," dedi Flor.

Doris, doğru yolda olduğunu düşündü. "Tabii ki sen de biliyorsun," dedi gözlerini sert bir şekilde Flor'a dikerek, "bu aslında hayattan kaçış."

Doris onu tanıdığından beri Flor ilk kez kahkaha atıyordu. Doris ona katılana kadar da atmaya devam etti–keyifle gülüyordu Doris, ama biraz gerilmiş bir haldeydi çünkü kendisiyle dalga geçildiğini sanıyordu.

"Beni merak etme," dedi Flor, olabilecek en aklı başında haliyle. "Victoria döneminin kadın kahramanlarından biriyim ben."

"Mesele şu ki," dedi Doris, "hiç somut bir problemle yüz yüze kalmamışsın. Benimkiler gibi. Benim..." ve işte kaptırıp gitmişti, şimdiye dek hakkında ancak küçük ipuçları saçıp durduğu şeyleri ortaya döküyordu. Kocası bırakmıştı onu, ama sadece bu yaz için. Niyeti geri dönmekti ve kendisini geri kabul edeceğini biliyordu, böylece mesele kapanacaktı. Hikâye buydu, ama

* Fr. Dişözünün iltihaplanmasına bağlı şiddetli diş ağrısı. - ç.n.

Doris bu hikâyeyi kendi haline bırakamıyordu bir türlü. Bu durumun ardında çırpınıp duran anılar ile dürtüleri ne ifade edebiliyor, ne kontrol altına alabiliyordu. Konuşarak bir düzen sağlama çabasıyla Flor'un yatağının yanına oturup New York'taki yaşantılarını anlatmaya koyuldu, şimdikinden çok farklı olan yaşantılarını. Adlar döküldü ortaya: Beth ile Howard, Peter ile Jan, Bernie ile Madge, Lina, ki çok akıllıydı, sonra Wolff ile Louis, pazar günleri onları görmeye gelirlerdi hep ve bir ahırda ya da garajda, işte onun gibi bir şeyde yaşıyorlardı. Sağduyulu solculardı, birtakım caz müzisyenleriyle ahbaplıkları da vardı. Arkadaşları arasında Çinliler, Javalılar, Perulular ve Suriyeliler bulunuyordu. Harikaydı oradaki hayatları. Sonra bu sene olanlar olmuş, televizyona belgesel çeken kocası, École du Louvre'da Eski Mısır uygarlığı öğrencisi bir kadınla tanışmıştı. "Gülme," dedi Doris, o gamlı haliyle, oysa Flor'un güldüğü yoktu.

Niye olmuştu bütün bunlar? Hayatı boyunca hiç yalnız kalmamış olan Doris, niye Paris'te bir başınaydı şimdi? Niye hâlâ üniversitede veya hâlâ New York'ta değillerdi ki? Niye otuzuna merdiven dayamıştı ve yabancı bir ülkedeydi ve de her şey altüst olmuştu böyle? "Söylesene," diye ısrar ediyordu.

Flor'unsa hiçbir cevabı yoktu. Kelebek desenli geceliğiyle yatağında yatıyordu o ve Doris'in kapıyı çalmasıyla rüyaları bölünmüştü. Doris gelip, sanki en doğal hakkıymış gibi yatağının yanı başındaki sandalyeye kurulmuştu. Her gün geliyordu. Mutfaktaki çorba konservelerini açıyor, sonra tencereyi de bardakları da yıkamadan bırakıyordu. Her seferinde temiz tabak çıkarıyordu dolaptan, *Alice Harikalar Diyarında*'nın Çılgın Çay Partisi'ne dönmüştü ortalık, gerçi orada bile kıpırdamak eninde sonunda imkânsız hale geliyordu herhalde. Burada da tabakların sonu gelecek ve Doris başka bir şey yapmak zorunda kalacaktı–evine gitmek veya kocası onu istese de istemese de onun peşine düşmek gibi, belki de burada kalıp bulaşıkları yıkardı. Flor, gece ile gündüzü çok net ayıramıyordu, ama Doris'in çoğunlukla öğle-

den sonraları gelmekte olduğunun farkındaydı. Her seferinde de Flor'a, o sabah bayağı iyimser bir havada uyandığını ama öğleden sonraya kadar hayatın bir çöle dönüştüğünü ve o çölü tek başına geçemeyeceğini söylüyordu.

Sonunda bir felaket oldu: Flor'un uyku hapları ortadan kayboldu. Yatağı yerinden kaldırdı, halıyı kıvırdı. Doris de yardım ediyordu, hem de beklenmedik bir sessizlik içinde. Bir felaketti bu, çünkü hapları odada olmazsa Flor uyuyamıyordu. Uykuya ve rüyalara olan arzusu bir gemi biçimine bürünmüştü. Her gün kıyıdan uzaklaşıyordu ama her gün de geri dönmek zorundaydı. Dairenin anahtarını paspasın altına bıraktı, böylece Doris, onu uyarmak için bir kez zile bastıktan sonra istediği zaman gelebilecekti. Bir gün erken kalktı ve anahtarı içeri aldı. Kapının çaldığını duyduysa da açmadı. Kapı tekrar çalındı, hatta Doris yumruklamaya başladı, ama Flor gözleri kapalı, hiç kıpırdamadan yatıyordu. Kaçarı olmayan bu zil sesi, bir keresinde mutfakta dalgın dalgın yiyecek bir şeyler ararken şaşırtmıştı onu. Her yerde boş konserve kutuları vardı, Doris'in ona açtığı kutular, bir de kirli bardaklar ve yere saçılmış bir kutu kraker. Bir kâsede mısır gevreği ve ekşimiş süt, ayrıca yapış yapış olmuş bir paket hurma buldu. Erzak dolabında daha bir sürü konserve vardı. Bir kutu mantarı açtı, elleriyle yedi ve yatağa geri döndü. Bir soygun havası vardı bu sahnede. Gün ortası olduğu halde ışıklar açıktı; diğer bütün odalar gibi mutfağın da kepenkleri kapalıydı. Flor sinsi ve kararsız hareketlerle yiyecek arıyordu, bir bakıma mutfak onun alanı olmadığı ve ender olarak oraya adım attığı için. Doris kapıyı çalınca olduğu yerde geceliğiyle kalakalmıştı, başı geriye atılmış, kalbi sert, ıstırap verici, ağır darbelerle atarak. Bir an Doris'te mucizevi bir anahtar bulunduğu ve her istediğinde içeri girebileceği korkusu geçti yüreğinden. Gür saçlarının sıcaklığını ve ağırlığını hissetti. Ensesi korkudan ter içinde kalmıştı.

Zil sesi kesildi. Flor o öğleden sonrayı kâh uykuyla kâh uyanık geçirdi ve ilk gerçek rüyasını gördü: Su üstünde süzülme, yelken açma, uzaklara gitme vardı rüyada. Çok hoştu, parlak ışıklarla dolu ve belli belirsiz bir erotik hava taşıyordu. Bir zamanlar annesiyle ikisinin bir otelde sohbet etmiş oldukları bir Rusun suratı da belirmişti. Hatırladı ki girdaba yakalanınca Şeytan'a meydan okur ve haç çıkarırsın. Gözlerini açtığında ilgi ve merak duygusuyla doluydu. Bir dizi odayı dolaşarak şeytan çıkaran birini takip etmişti. En ufak bir korku duymamıştı, ama gövdesinin yarısı yatağın dışındaydı.

Apartmanda kimse yoktu şimdi. Merdiveni temizleyen kapıcının sesini duydu. Gündüz kepenklerden içeri ışık sızıyordu. En mutlu zamanı ise geceleriydi, ama haplarını kaybetmesi planlarını bozmuştu. Bir gün kocası aradığında gayet makul bir şekilde cevap vermiş ve konuşmuştu onunla, gerçi ne söylediğini sonradan hatırlayamayacaktı. Bir kez daha odasının altını üstüne getirdi, ama yoktu işte haplar. Neyse, bir yerden çıkarlardı herhalde. Yapılacak başka işler vardı: Dolapları kapamak, çekmeceleri düzeltmek, çorapları kaldırmak gerekiyordu. Hepsi bitene kadar şöyle uzanıp huzur içinde yatamayacağını biliyordu Flor, üstelik ağustos da geçip gitmekteydi. Her gün bir tane yararlı iş yaptı. Bonnie'nin tamir ettirmek istediği dore sandaletler vardı: Flor dışarı çıkarken görsün diye holdeki bir sandığın üstüne bırakmıştı. Bu sandaletlerin yeri hol değildi ki. Bir gün öğleden sonra, tamir isteyen sandaletlere yer bulma ihtiyacı onu yataktan çıkardı. Elinde sandaletlerle evin her tarafını gezdi, kepenkleri kapalı bir odadan diğerine gitti durdu. Sokaktan hiç ses gelmiyordu. Annesinin odasındayken oraya niye geldiğini unuttu. Sandaletleri bir sandalyenin üzerinde elinden bırakıverdi; Bonnie öyle bulacaktı onları, biri sandalyede, biri yerde, beş on santimetre ötesinde de kırık bir dal gibi kopmuş kayışı yatıyor.

Bir keresinde Dr. Linnetti'ye, kocasının, annesinin âşığı olduğunu söylemişti. Bunu keşfettiği anı gayet aklı başında bir

ses tonuyla tarif etmişti ona: Bir gece eve çok geç geldi ve kendi odası yerine Bonnie'ninkine girdi. O olduğunu biliyordu, çünkü ayak seslerini tanırdı onun, hem zaten odaya giren adamın kullandığı kelimeler de onun kelimeleriydi. Annesinin fısıldamasını ve annesinin kahkahasını işitmişti. "Sonra," dedi Flor, "benim yanıma gelmeye çalıştı, ama izin vermedim. Yo, bir daha asla olmaz." Bir ay sonra dedi ki, "Doğru değildi, Bob ile annem hakkındaki şey." "Biliyorum," demişti Dr. Linnetti.

Flor, "Nereden biliyorsunuz?" dedi sesi titreyerek, Bonnie'nin odasında. "Nereden biliyorsunuz?"

Uzun bir aynada, kelebek desenli uzun ve bol geceliğiyle kendini gördü. Moda dergilerinde pastel renkler içinde pembe güllerle poz veren kızlara benziyordu, temiz, tatlı bir porselen bibloydu o ve arzu edilir olmanın her şeye yeteceğini, aşk hayalinin, yaşanan aşka tercih edilir olduğunu göstermek için yaratılmıştı.

"Saçını kesebilirsin," dedi Bonnie.

"Evet," diye cevapladı Flor. "Hoşuna gider, değil mi?"

Bonnie'nin pencereleri kapalı, iyi cins ipekten fırfırlı perdeleri çekiliydi. Yine de ışık giriyordu odaya, ağustosun sütümsü ışığı–hayalperest Flor, bu ışığın içinde bir tohum gibi yüzüyordu. Bonnie her şeyiyle Deauville'e gitmiş de değildi, parfümü hâlâ dolduruyordu odayı–pahalı şişelerde satın aldığı kedi kürklü İspanyol hizmetçi kız parfümü. Flor aynanın görüş alanı dışına çıktı, artık tanığı kalmamıştı. Naftalinlenmiş bir dolabı açıp giysilere baktı, hiç dokunmadan. Hollanda'dan teneke kutuda gelen çikolatalara baktı. Arada aklına geldikçe haplarını da arıyordu. Sonra orada ne yapmakta olduğunu unuttu ve yatağına döndü.

Biliyordu ki zaman akıp gidiyor ve şehir boşalıyor, oysa hâlâ istediği düşlere ulaşamamıştı o. Bir gün odasındaki kepenkleri açınca yaz ikindisinin güneşi beyaz yüzüne ve karmakarışık saçlarına düşüverdi. Yazın sona ermekte olduğu duygusu hâ-

kimdi havaya; artık doruğuna varmıştı ve bundan sonra ancak inişe geçebilirdi. Odaya nostalji doldu–geçmişe, günün yavaş yavaş sönmesine, bir kepenkten sızan gölgeye, sonbahar korkusuna duyulan nostalji. Üzerinde çok fazla tartışılmış bir aşk veya vazgeçilmiş bir arzu gibi tüketilmiş olduğu için sona ermiyordu mevsim. Sona ermekte olan gölgeler ve mevsimler bir araya toplanıp geçmişten bir sahneyi getirdiler: Dottie Teyze'nin mutfağında kızlar mı dans ediyordu? Kepenkleri iki eliyle birden ardına kadar açtı ve sanki yardım çağıracakmış gibi kaldı öyle. Yardım gelmedi ama, o da incecik kollarıyla birlikte kepenkleri tekrar içeri çekti.

Bu kez onu rahatsız eden de kapıcı oldu, mektupları getirmişti ve "Daha iyileşmediniz mi?" diye soruyordu. Kocasından gelen mektupları açmadan bıraktı, çünkü kendisine bir şey söylemediğini biliyordu. Dr. Linnetti'den gelenlerinse hepsini açtı, kendine yazılanları, annesine yazılanları ve kocasına yazılanları da. Bob'a yazdığı ilk mektubu uzun zaman önce ele geçirip yok etmişti: "Bana duyduğu düşmanlık beklenir bir durum..." (Ah ne gursuzdu bu kadın!) "ancak yardıma ihtiyacı var." Başka bir doktorun adını veriyor ve bu doktorun erkek olduğunu söylüyordu.

Flor'un doktorlara ayıracak vakti yoktu. Bir elbiseyi dikip bitirmesi gerekiyordu. Ama yerinde duramaz olmuştu, iki elbiseden bir tane yapmaya karar verdi, birinin gövde kısmını ötekinin eteğiyle birleştirecekti. İki gün sürdü bu elbiseyi dikmesi, parçalara ayırması ise bir gün. Dikişlerini tek tek sökerek parçaları yere attı. Çok mutluydu, kendi kendine mırıldanıyor, şarkıların isimlerini hatırlıyordu. Bonnie'nin odasına gitti. Naftalinli dolap açıktı, bıraktığı gibi. Ağır, brokarlı bir kokteyl elbisesini çıkarıp Bonnie'nin tırnak makasıyla dikişlerini sökmeye başladı. Parkenin üstündeki iplikler, kürekle bir kenara toplanmış kar yığını gibiydi. Halı kaldırılmıştı zaten. Yatağına döndüğünde uyumayı başardı, ama bölük pörçük bir uykuydu bu. Hiç rüya

görmedi. Defterine bakalı günler geçmişti. Bitkiler susuzluktan ölüyor, mutfak lambası gece gündüz yanıyordu. Hatırlayabildiği kadarıyla ilk kez karanlıktan korkuyordu Flor. Gece uyandığında bir girdap gibi onu saran karanlık bir dünya vardı her yanında ve bu onu korkutmuştu. Sonra uyku haplarının reçetesini Bonnie'nin almış olduğunu hatırladı ve onun mücevher kutusunun alt çekmecesinde kolayca buldu reçeteyi.

Giyinip aşağı inerken merdivende hasta biri gibi titriyor, döne döne inen trabzana tutunuyordu. Kapıcı eline birtakım mektuplar verdi ve Flor'un işitemediği bir şeyler söyledi. Dışarı, bomboş şehre çıktı Flor. Mahalle tamamen terk edilmiş durumdaydı, parkta da kimse yoktu. Elbisesinin üstünden dökülüşünden anladı ki kilo vermişti. Ağustos ayının son pazarıydı ve bulduğu her eczane kapalıydı. Hava ağır ve kıpırtısızdı. Gökyüzünün rengi hep aynı tonda yayılıp gidiyordu. Saat sabahın dokuzu da olabilirdi, öğleden sonra dört de. Şehir yok olmuş, içindeki herkes ya ölmüş ya da çekip gitmişti: Bir temmuz günü, Pont Neuf'ten geçerken de hissetmişti bunu. Fantezinin ötesinde bir şeydi bu, gerçekti. Yıkım tamamlanmamıştı. İçinden düğün çiçeklerinin, kertenkelelerin, gelinciklerle sarmaşıkların, yuva yapan kuşların fışkıracağı çatlaklar eksikti sokaklarda. Yükseklerdeki pencerelerden birinde kırmızı bir sardunya vardı, o gri sokaktaki tek renk. Pencere pervazında terk edilmiş, bir başına çiçek açmıştı öyle, tohumlarını rüzgârın veya kuşların, bir harabenin en yüksek noktasına kadar taşıdığı gelincikler ve çuha çiçekleri gibi.

Görünürde hiç araba yoktu. Flor, her caddeyi geçmeyi başardı. Tek olası tehlike, kapıcının eline tutuşturduğu mektuplardan birinden gelebilirdi. İnsanlarla dolu bir kafeye geldi, sessiz sokakta dip dibe oturmuşlardı. O da oturup mektubu açtı. Okuması neredeyse imkânsızdı, ama bir cümle bütün açıklığıyla kendini gösteriyordu: "Dr. Linnetti'ye yazıp bunun, en hafif tabiriyle *profesyonelliğe sığmayan* bir şey olduğunu söyleyeceğim,"

diyordu ve sonra bir sayfayı başından sonuna kadar okudu Flor: "Bu adamı görmeni istiyorum. Tamamen yeni bir şey. Zihinsel olduğunu düşündüğümüz her şey vücudun ayrı bir bölümünden kaynaklanıyormuş ve bütün mesele de işte bu farklı bölümleri denetim altına almakta. Sen daima çok iradeli bir kız oldun, şekerim, senin için kolay olacaktır bu. O İsviçreli değil bu, o Rus da değil, tamamen yeni birisi ve binlerce insana yardım etmiş. Odaya girdiğinde hepimiz ayağa kalktık şekerim, sanki görünmez bir güç çekiyordu bizi, üstelik adam çok az konuştuğu halde her sözü değerliydi. Son derece çekici bir adam şekerim, ama tabii mesele bunun çok ötesinde bir şey. Kutu hakkında ne düşündüğünü sordum ve dedi ki baştan aşağı saçmalıkmış, yani görüyorsun şekerim, sahtekâr biri değil. Ona Kutu'yu ve bir parça kurutma kâğıdına bir damla kan koyunca Kutu'nun hastalığı teşhis ettiğini anlatınca kesinlikle dehşete düştü adam, yani anlayacağın, öyle şarlatan biri falan değil, hayatım. Kutu benim karaciğer sorunumu teşhis ettiğinde (hani bütün doktorlar kalp sanıyordu oysa) senin nasıl küçümsediğini hatırlıyorum, yani için rahat olsun, o da inanmıyor buna. Şekerim, seninle çok ilgilendi ve daha çok bilgi almak istedi. Dr. Linnetti'ye soracağım, neden gitmediğin zamanlar için de para ödemen gerekiyormuş ve neden ağustosta seans yapmak zorundaymışsın diye. Bu adam Paris'e geliyor, onunla tanışmalısın. Öyle saat ücreti, sabit saatler falan yok, ihtiyaç duyduğunda gidip görüyorsun ve Vakfı için ne verebilirsen onu veriyorsun."

Florence bir ses algıladı, bir rüyanın dokusuna aitti sanki ses. Başını Bonnie'nin mektubundan kaldırıp bakınca sesin gerçek olduğunu gördü. Kafedeki masalardan birinde bir çift, kahkahalarla gülerek bir çocuğu polise veriyormuş gibi yapıyordu. Polis de gayet güzel oynuyordu rolünü, pelerinini savurarak gaddar adam taklidinin üstesinden geliyordu. Çocuğun annesi, gülmesine hâkim olup da konuşmayı başarınca, "Çok yaramaz bu kız," dedi, "sanırım hapishane en iyi çözüm olacak." Ka-

fedeki herkes gülüyordu, Flor hariç. Hepsinin ağzı aynı şekilde açılmış, gözleri polise ve çocuğa sabitlenmişti. Çocuk ağlayarak, bundan böyle uslu olacağını söylüyordu, ama herkes öyle kaptırmıştı ki kimse ona dikkat etmedi bile. Çocuk bir kere daha söz verdi ve kendisini kıskıvrak yakalamış olan polisin elinde ansızın bembeyaz, kaskatı kesildi. Polis anne babasına geri verdi çocuğu, onlar da alıp bir sandalyeye oturttular. "Artık uslu duracak," dedi polis.

Paris'in gergin yüzü gevşedi. Paris'ti burası: Fransa'ydı burası. Aa, sadece Fransa değildi. Annesinin annesinin bahçıvanı, saka kuşlarının boyunlarını kırmıştı. "Bu gördüğünü kimseye söylersen seni yıldırım çarpar," demişti sonra.

Florence, kendi adımlarını izleyerek eve dönerken, "İşte bu tür şeyler yüzünden," dedi, büyük bir ciddiyetle, "bombalardan korkmuyorum."

Boş dairenin kapısını açınca o tanıdığı ve ihtiyaç duyduğu ama o ana kadar hep kendisinden kaçmış olan hava bir koşu gelip karşıladı onu ve birden farkına vardı ki hâlâ ağustos, evde hâlâ yalnız ve hâlâ vakit var. "Tek ihtiyacım uzun bir uyku," dedi boşluğa dönüp. Bob'dan gelen açılmamış mektupları holdeki sandığın üstüne koydu. İlerlerken ayağına bir şey takıldı, kapının altından atılmış bir mektuptu bu, üstüne basılmış, kıvrılmıştı. Pisti, üzerinde ayak izleri vardı ve şehrin kiri pası bulaşmıştı. Elinde bu mektupla–üst üste katlanmış üç yaprak–evin içinde dolaştı. Mutfağın kapısıyla kendi odasının kapısı dışında bütün kapıları kapattı. Bir huniden akarcasına gitgide incelerek ilerleyen bir geçişti bu. Uykusu, kıyıdan gitgide daha da uzaklaşan bir yolculuk olmuştu. Ayakkabılarını çıkarmayı ihmal etmeden yatağa uzandı. Mektup, sivri bir elyazısıyla sesleniyordu ona. Kimden geldiğine dair hiçbir fikri yoktu.

"Aptalca fikirlerim var," diyordu sivri elyazısı, "ve benimle uğraşmak istememekte haklısın. Sen çok güzel ve akıllısın." Satırlar boyunca böyle yaltaklanıp duruyordu. Kim yazmıştı bu

mektubu? Kocası onu seviyormuş ama başka bir kadınla kaçmış. "Kız benim bildiğimi biliyor ve bu iş yürümüyor, hepimiz mutsuzuz, kocamın bir işi var ve ben, onun önerdiği şekilde kendime ait bir hayat kuramıyorum. Bana yardım edersin diye düşünmüştüm, ama niye edesin ki? Kimsenin eteğine yapışmasına izin vermemekte haklısın. Önemli olan şu: Ben bir karar verdim, çünkü beni içeri almadığın gün anladım ki asıl gereken yavaş yavaş acı çekmek veya bir başkasına tutunmaya çalışmak değil, gereken, bir çözüm. O gün dışarı çıktım ve ölmek istedim, çünkü beni içeri almamıştın, ama sonra benim için bir çözümün olduğunu fark ettim ve bu çözüm de bir karar vermekti, işte böylece evime dönüyorum. *Uzaklara* gidiyor değilim, *evime* gidiyorum. İster arkamdan gelir, ister kalır veya canı ne istiyorsa onu yapar, ama ben kararımı verdim ve babama telgraf çektim, o da bana para gönderiyor ve evime dönüyorum. Ayın on altısında gidiyorum ve her akşam seni bekleyeceğim, vedalaşmak istersen aşağı gelirsin. Ben seni bir daha rahatsız etmeyeceğim. Tek söylemek istediğim, senin uyku haplarını saklamıştım ve şimdi biliyorum ki bunu yapmaya hakkım yoktu, çünkü herkesin kararı kendinedir. Aptallık ettim biliyorum, çünkü sen genç ve güzelsin, uğruna yaşanacak her şeye sahipsin ve o korktuğum şeyi yapmayacaksın. O kelimeyi yazamıyorum bile. Belki o hapları arıyorsundur, özür dilerim. Mutfağa koydum onları, üstünde 'Reçeteler' yazan beyaz teneke kutunun içine. İşine karıştığım için bana kızma ve lütfen Florence, gelip vedalaş benimle. Florence, bir şey daha var. Herkes, bir başkasına bir şeylerin bedelini ödetiyor, nedendir bilmiyorum. Eğer annene, onun söylediği kadar kötü davranıyorsan, ona bir şeylerin bedelini ödetiyorsun demektir, ama Florence, annen de o zaman kalkıp diyebilir ki, 'Evet, ama bir de benim ana babama bak,' tabii onlar da yine aynı şeyi söyleyebilir, yani görüyorsun işte birilerini suçlamakta ısrar etmek ne kadar anlamsız. Galiba kocam da bana bir bedel ödetiyor, ama neyin bedeli ve niçin, bilmiyorum. Herkes yapı-

yor bunu. Hepimiz bir bedel ödüyoruz, hep bir başkasının sorunlarının bedelini. Bütün çocuklar eninde sonunda bedel ödetiyorlar ana babalarına, ödetiyorlar da ödetiyorlar. Şimdi bunu böyle görüyorum, ama kendi çocuklarım olduğunda fikrim değişebilir. Florence, bir defacık olsun gelip vedalaş benimle."

Ödediler, demeye ne zamanı vardı Florence'ın, ne de isteği. Denizin kıyısında Tilki yola çıkmıştı. Hayvanın başının suları yarışını ve yelpaze gibi açılan dalgaların kıyıya doğru kayboluşunu gördü. Arkasını döndü ve denizi ardında bıraktı. En sonunda doğru yönde ilerliyordu. Ağaçlar arasında açılmış bir yoldan geçti midillisi Reis'le. Reis şeytanın tekiydi: Dörtnala fırlamaya veya şaha kalkmaya cesareti yoktu, ama bazen bir ağacın yanından geçerken çok yanaşır, Florence'ın bacağını sürtmesine sebep olurdu. Yakınlarda biri gülümsedi. Florence duruşunu dikleştirdi. Kusursuzdu. Herkes gülümsüyordu şimdi. Herkes memnundu. Küçük ormandan zaferle çıktı Florence ve midillisi Reis'in sırtından inerek babasının kollarına atıldı.

Matmazel Dias De Corta

Benim daireme taşındığınız yaz, Fransa'da kürtajın yasallaşmasından önceki yıla denk geliyordu; bu olay geçmiş zamanın zihninizde yerine oturmasını sağlayacaktır, sevgili Matmazel Dias de Corta. Paris'e daha yeni gelmiştiniz memleketiniz olan şehirden, ki ısrarla o şehrin Marsilya olduğunu söylüyor ve iş arıyordunuz. Bir taşra okulunda televizyon performans teknikleri okuduğunuzu söylemiştiniz (okulun adını hiç duymamıştık, oysa oğlumun bir iki oyuncu arkadaşı da vardı) ve diplomanızda vokal ifade dalında bir "özel takdir" bulunduğunu anlatıyordunuz. Siz ortadan kaybolduktan sonra bavulunuzda bulduğumuz eşyalar arasından diplomanız çıkmadı, ama oğlumun hatırladığına göre zaten onu hep çantanızda taşıyormuşsunuz, olur da şansım yaver gider, otobüste bir kasting yönetmeninin yanına düşüveririm diye.

Ertesi sabah aramızdaki ilk dostane sohbet gerçekleşmişti. Yakın zamanda kocamı kaybetmiş olduğumu anlatıp onun son sözlerini tekrarladım size. Benim parasal konulardaki geleceğimle ilgiliydi bu sözler ve pek iyimser olduğu söylenemezdi. Onun varlığını hissediyor, sesini kafamın içinde hâlâ işitiyordum. Sanki mutfaktaydı o an, sizin orada ne aradığınızı merak ediyor ve şu sözlerle özetliyordu sizi: İnce yapılı, kara gözlü, başına buyruk bir genç kadın, mutfak tezgâhında dikilmiş, kahvaltıya yumuluyor. Galiba biraz huysuz: Yemek salonundan getirdiğim sandalyeyi reddetmiştiniz. Özensiz de. Her taraf ekmek kırıntısı dolmuştu. Yere süt dökmüştünüz.

"Ziyanı yok," demiştim. "Gençlerin arkasını toplamaya alışığım ben. Oğlum Robert'in her işini ben görüyorum." Siz de zaten toplamak için yerinizden kıpırdamış değildiniz. Süpürge dolabından sünger paspası getirmiştim, ama kenara çekilmenizi rica ettiğimde boğazınıza ekmek kabuğu kaçmıştı. Sessizce bekledikten sonra dedim ki, "Kocamın hastalığına sebep çok hızlı yemek yemesi ve lokmalarını çiğnemeden yutmasıydı." Kocamın sessiz sesi ise vaktimi boşa harcadığımı söylüyordu bana. Doğruydu da, ama eğer sizi uyarmış olmasaydım, tehlike içindeki birine yardım etmemiş olmaktan suçlu olacaktım. Bizim ülkemizde yardım etmeyi reddetmek yasalara göre ceza gerektiren bir suçtur.

Oğlum Robert'in ilk başlarda sizin hakkınızda söylediği tek şey şu olmuştu: "Oyuncu olmak için boyu çok kısa." Kendisi, o zamanlar Posta, Telgraf, Telefon diye bilinen kamu kuruluşundaki kariyerinin ilk basamağındaydı henüz. Şimdi o kurumu ayrı bölümlere ayırdılar ve hepsinin de bir türlü aklımda tutamadığım kısa, modern isimleri var. (Bir süre önce Robert'i yeni işyerinde ziyaret etme bahtına eriştim. Nereye baksanız bir ekran veya bir tür makine görüyorsunuz. Ferah bir büroda iki kadınla birlikte çalışıyor. Biri Martinik doğumlu ve r'leri söyleyemiyor. Ötekinde Korsikalı tipi var.) Robert her gün erkenden evden çıkar, akşamlarını ise bir grup yeni arkadaşıyla geçirmeyi severdi, tahminimce bunların hiçbirinin annesi yoktu. Yetmişli yılların yanlış öğretileri, eski kuşakları tenkidi teşvik ederek ondaki en tabii duyguları çarpıtmış gibiydi. Bir keresinde tam kapıdan çıkarken, beni sevip sevmediğini sormuştum. Bunun cevabının belli olduğunu söyledi: Yakın akrabaydık ne de olsa. Karışık soydan gelen Anny Clarens adlı genç hanımla nişanlanıp evlenmesinden sonra davranışları tamamen değişti. (Kızın bir taraftan büyük ebeveyni İsviçreli.) Kendisi büyük bir hastanenin muhasebe bölümünde vazifeli ve işinden pek memnun. Robert'le üç çocukları oldu: Bruno, Élodie ve Félicie.

Evimi bir yabancıya açmaya karar vermemin sebebi parasal olmaktan ziyade yanımda bir insana ihtiyaç duymamdı. *Le Figaro*'da yayınlanan ilanımda "sadece genç kadınlar," demiştim, oysa benim saadetim konusunda endişe duyanlar, kuaföründen kapıcısına kadar, şiddetle "genç erkekler"i salık veriyordu. "Genç erkekler" daha tertipli, daha temiz, daha sessiz olur ve (mevzuuna girmeyeceğim bazı özel şartlar haricinde) oğlumla arama girmezlermiş. Zaten oğlum benimle sohbet edecek zamanı nadiren buluyordu ve hiçbir zaman bir kadınla fikir teatisine girme hususuna alaka göstermiş değildi, kendisini doğduğu andan itibaren tanımış olan bir kadın bile olsa.

Siz, işlek bir caddedeki bir telefondan aramıştınız. Jetonların tıngırtısını ve etraftan geçen trafiği işitebiliyordum. Sesiniz alçak tonda ve gayet hoştu, bazı sesli harfleri telaffuz edişinizi saymazsak pekâlâ eğitimli bir Fransızca konuştuğunuza inanmak mümkündü. Zannedersem Marsilya'da veya civarında bir okulda ne kadar eğitim almış olursanız olun, *o* harfinin güneylilere mahsus telaffuzunu düzeltemiyorsunuz, kısa olması icap eden yerde uzun, geniş söyleneceği yerde ortadan kırpılmış gibi çıkıyor. Fakat zaten gevşek eğitim standartları ve kontrolsüz göç sebebiyle dil hususu çoktandır gerileme göstermekteydi. Sizin başarı seviyenizi takdir ediyor, bunun önünde engel teşkil eden hususlara da saygı gösteriyorum; ve biliyorum ki sizi düşünmekte olduğumu bilseydi Robert de aynısını söylerdi.

Bavulunuz boş denecek kadar hafifti, acaba sıcak tutacak giysileri var mıdır ve hatta yağmurlu yazlardan haberdar mıdır diye düşünmüş olduğumu hatırlıyorum. Buz gibi sokakları arşınlayarak iş aramaktansa şöyle yemyeşil bir bahçede sere serpe uzanmak uyardı sanki size. Odanızı gösterdim–benim odamı–iki köşesinde pencere vardı ve Avenue de Choisy'yi boylu boyunca görebiliyordunuz. (Ben Robert'in odasına geçecektim, o da oturma odasındaki kanepede yatacaktı.) Bu bulvarın öteki ucunu Asyalılar kolonileştirmeye başlamıştı bile: Kâseler için-

de pirinç satan birkaç restoran ile dükkân, bir de Tayvan'dan gelme nakışlı terlikler. (O günlerden bu yana bu topluluk, bütün bitişik caddelere de yayılmış durumdadır. Polis bu bölgeden uzak durur, göçmenlerin aralarındaki anlaşmazlıkları kendi bildikleri şekilde halletmesini tercih eder. Anladığım kadarıyla içlerinden suç işleyenleri Tolbiac Köprüsü'nden atarak cezalandırıyorlar. Robert'e uzmanların hazırladığı gizli bir rapordan bahsetmişler, on sekiz aydır belediye başkanının masasında duruyormuş bu rapor. Rapora göre 2025 senesine kadar Asyalılar Paris'in üçte birini ele geçirmiş olacaklarmış, Araplar ve Afrikalılar dörtte üçünü, vasıfsız Avrupalı göçmenler de beşte ikisini. Ecnebi olduğu belli olan binlerce ismi, yetkililer kasıtlı olarak "kaybediyor," telefon rehberlerinde veya bilgisayardaki rehberlerde gözükmesine mani oluyorlarmış, bu yolla bizi, vaziyetin gerçek boyutlarını öğrenmekten alıkoyuyorlar.)

Size envanteri verip okumanızı rica etmiştim. Odada ne olup ne olmadığını umursamadığınızı söylediniz. Envanterin benim için olduğunu izah etmem gerekti. İmzanız, "Alda Dias de Corta," uzun kıvrımları ve kapalı a'ları ile mağrur ve sırlar saklayan birini işaret etmekteydi. Çift kişilik bir yatak, iki normal ve bir uzun silindir yastık, bir çift yorgan, elle işlenmiş ipek kenarlıklı bej bir saten yatak örtüsü, aynı renkte bir uzanma koltuğu, bir gardrop ile bir düzine elbise askısı, mermer bir şömine (dekoratif), iki takım kenarı çevirmeli perde ve iki takım tül perde, dört çekmeceli ceviz çalışma masası, çerçeveli iki katedral gravürü (Reims ve Chartres), bir komodin, parşömen şapkalı ufak bir lamba, XVI. Louis tarzı bir yazı masası, katlanır oyun masası ile dört iskemle, yaldız çerçeveli bir ayna, dekoratif dökme demirden iki duvar lambası (ampülleri alev şeklinde), iki orta boy "Acem" halısı ve bir elektrik sobasına (senelerce gayet faydalı bir şekilde hizmet vermişti, ancak bütün gece yakmak suretiyle siz onu vaktinden önce ihtiyarlattınız) zarar vermeyeceğinizi ve bunları yerinden izinsiz kaldırmayacağınızı taahhüt etmiş bulu-

nuyordunuz. Robert kahvaltıyı da eklemem konusunda ısrar etmişti. Apartmanda herkesin bizim pinti olduğumuzu söylemesini istemiyordu. Ne kadar çok kahve, süt, ekmek, kayısı reçeli, tereyağı ve şeker tüketmeyi başarıyordunuz öyle! Yine de kibrit çöpü gibi zayıf kalabiliyordunuz ve başınızda kocaman bir şemsiye gibi duran o kıvırcık saçlarınızla yüzünüz olduğundan da ufak görünüyordu.

Oda için ayda elli bin frank kira ödemeyi kabul etmiştiniz, ki odanın temizliği, banyoyu kullanma, elektrik, gaz (banyoyu ısıtmak ve sabah kahvesi için), haftada bir temiz çarşaf ve havlu ile ücretsiz kapı anahtarı bu meblağın içindeydi. Telefon görüşmelerinizin listesini tutacaktınız ve haftada bir bunların hesabını kapatacaktık. Sizin için mesaj almayı ve müstakbel işverenlerinize hakkınızda olumlu laflar söylemeyi de teklif etmiştim. Gayet tabii, mukavelede bildirilen rakam beş yüz idi, elli bin değil. Ben hâlâ eski franklara göre hesap yapıyorum–General de Gaulle'ün iki sıfırı atmaya karar vererek gelecek nesiller için bir kafa karışıklığına sebep olmasından önceki rakamlara göre konuşuyorum. Gelir vergimi de Robert hesaplıyor zaten; yoksa milyonlar tutarında gelir göstereceğim. İki sıfırı atmayı öğrenmek için otuz yıldan fazla vaktim olmuş, öyle diyor bana, oysa benim gözüme "on bin frank" şeklindeki bir rakam "yüz"den daha sağlam görünüyor. Yüz franka ancak bir kruvasan alınabilen günleri hatırlıyorum ben.

Tek bir oda için beş yüzün çok fazla olduğunu söylemiştiniz. Altıya stüdyo kiralandığını duymuşsunuz. Ancak elinizde altı yüz frank yoktu, beş yüz, hatta üç yüz de, nitekim bir müddet sonra odamı geri alarak sizi Robert'in odasına yerleştirdim, o ise kanepede yatmaya devam etti. Sonra anlaşıldı ki meğer hiç frankınız yokmuş, bu sebeple Robert ile yataklarınızı değiştirmiştiniz, hoş, sonradan ortaya çıktığı üzere arada bir yataklarınızı paylaşıyormuşsunuz da. Bu düzenleme–yani sizin oturma odasında yatmanız–asla yürümedi: Sabahları sizi kaldırmak zordu,

üstelik salon sanki beş kişi tarafından kullanılmaktaymış gibi görünüyordu, her zaman. Biz de ödünç bir portatif karyola bulup holün öbür ucunda bir paravanın arkasına kurduk, fakat siz bu alanın çok gürültülü olduğunu söylediniz. Üst kattaki komşular hafta sonları köpeklerini evde bırakıp gidiyorlardı. Kapıcı günde iki kez dışarı çıkartıyordu ama hayvan günün geri kalanını sızlanıp havlayarak geçiriyordu, geceleri de yer döşemesini tırmalıyormuş. Anlaşılan, tam sizin yattığınız yerin üstünde. Size kocamın, asabının çok bozuk olduğu vakitler kullandığı kulak tıkaçlarını ödünç vermiştim. Ancak kulaklarınız işitmez olunca bu kez kendi nabzınızın atışını duyduğunuzu söyleyerek şikâyet ettiniz. İkisinden birini seçmek gerekirse tercihiniz köpek olurmuş.

Size şöyle dediğimi hatırlıyorum: "Biz Fransızların hayvanlara zalimce davrandığını düşünmenizden endişe ediyorum, Matmazel Dias de Corta, ama sizi temin ederim ki herkes aynı değildir." Kendinizin de Fransız olduğunu söyleyerek itiraz etmiştiniz buna. Fransız pasaportunuz var mı, diye sormuştum. Dediniz ki hiç başvurmamışsınız pasaporta. "Gidip ailenizi ziyaret etmek için bile mi?" diye sordum. Bütün ailenizin Marsilya'da oturduğunu söylediniz cevap olarak. "Evet ama nerede doğmuşlar?" diye sordum. "Memleketleri neresi?" O vakitler Avrupa vatandaşlığının bahsi geçmezdi pek. Herkes istediği yere gitme serbestisini görüyordu kendinde.

Köpeği olan o çift seksenlerde bir gün apartmandan taşındı. Şimdi o dairede altın sarısı meçli uzun saçları olan bir kadın oturuyor. Senelerdir leopar taklidi aynı manto vardır sırtında. Kimileri, onunla birlikte oturmakta olan adamın oğlu olduğunu düşünüyor. Şayet bu doğruysa oğlanı on iki yaşında dünyaya getirmiş olması lazım gelir.

Size söylemek istediğim ise şimdi yaşadığımız zamanla alakalı; dün akşam sizi fırın temizleyici reklamında görünce yaşadığımız

büyük sevinç ve şaşkınlıktır bu da. Tam saat sekizdeki ajansın sonunda, hepatit ile ilgili tartışma programı başlamadan önce yayınlandı. Robert ile Anny benimle birlikte akşam yemeğindeydiler, çocuklar yoktu: Anny'nin annesi onları Euro Disney'e götürmüş ve onda yatıya kalacaklarmış. Tam tatlıya başlamıştık ki–*crème brûlée*–sizin sesinizi tanıdım. Robert lokmasını bırakıp Anny'ye döndü: "Alda bu. Alda olduğuna eminim." Çehreniz tarifi imkânsız bir şekilde değişmiş, aradan geçen zamanla ilgisi yok bu değişimin. Tebessümünüz daha bir beyaz ve geniş; saçlarınız kısa kesilmiş ve ekseri olgun aktrislerin itibar ettiği bir koyu kestane tonunda. Benimkiler hâlâ kirli sarı, geriye doğru tarıyorum, orta uzunlukta. Alain–hani yıllarca evvel sizi göndermiş olduğum kuaför–şekil ve renk verdi saçlarıma ve hep de öyle kaldılar, onun eserine hiç dokunmadım.

Siz ortadan kaybolduktan sonra Alain sık sık haberinizi sordu, hep "küçük Carmencita" diye müşfik bir tonda sizden bahsediyor, TV program rehberlerini, dergileri karıştırıp kariyerinize dair işaretler arıyordu. İsminizi değiştirmiş olacağınızı düşünmüştü, muhtemelen daha kısa ve akılda kalıcı bir isim almış olmalıydınız. Sizin saçınızı kestikten sonra nasıl ağlayıp hiddetlendiğinizi hatırlıyorum da, iki haftalık kira kadar bir para aldığını söylüyordunuz, üstelik saçınızı öyle feci bir şekilde kırpmıştı ki artık Hamlet'ten başka hiçbir rolün denemelerine iştirak edemeyecektiniz. Alain, salonunu Marie-Laure adında son derece marifetli ve şirin bir hanıma satarak emekliye ayrıldı. Bu hanım da otuz yedi yaşında ve bir bebeği olması için var gücüyle uğraşıyor. Belli ki kusur onda, kocasında değil. Hormon tedavisi görmeye başladı, ben de selameti için dualarımı esirgemiyorum. Bir kadında anneliğe temayülü tasavvur etmek sizin için zor olabilir, fakat tabii onun, kuaför salonundan gelen bir maddi güvencesi var (halen bankaya ödeme yapıyor olsa da). Kocası da otomobil sigortası eksperi olarak vazifeli.

Yüzünüzün fırının ağzında, âdeta seyirci fırının içinden bakıyormuş hissi vererek çekilmesini gayet orijinal ve akıllıca buldum. (Anny, aynı çekimi bir buzdolabı reklamında da gördüğünü söyledi.) Acaba dedim fırını münasip bir yüksekliğe mi ayarladılar, yoksa siz yere çömeldiniz de öyle mi çekim yapıldı. Bir tek yüzünüzü görebildik zaten, bir de sprey sıkan elinizi. Tırnaklarınıza sürdüğünüz yakut kırmızısı oje de pek güzeldi, ne bir çentik ne bir çatlak görünüyordu üstünde. Ürünün fena bir koku bırakmayacağına ve gıdalara sinmeyeceğine, üstelik ozon tabakasına bir zarar vermeyeceğine bizi ikna ettiniz. Buna henüz alışmıştı ki gözlerimiz, ekranda yerinizi birtakım bakterilerin görüntüsü aldı, ölmüş veya ölmekte olan bakteriler, sonra bir de baktık bir adam sizi Jaguar'ına bindirmiş götürüyor, bütün ev işlerini geride bırakmışsınız bile. Vücudunuzun her bir hareketi, her türlü tasadan kurtulmuş olduğunuzu ifade ediyordu. Kısmen kestane tonunda kâküllerin örtmüş olduğu alnınız ise çıkarabildiğim kadarıyla gayet düz, hiçbir kırışığı yok. Bunu da tamamen hakkaniyete uygun buluyorum, zira benim mutlu bir çocukluğum, sonra harikulade bir kocam ve iyi bir oğlum oldu. Oysa sizin çocukluğunuz hakkında Robert'e anlattığınız bazı şeyleri hatırlıyorum da... O zaman daha yirmi iki yaşında ancak vardı ve merhamet duyguları kolaylıkla uyanıyordu.

Anny, sizi en son gördüğümüz tarihi tamı tamına hatırlattı bize: 24 Nisan 1983. "Virginie" ile "Camilla" adındaki iki arkadaşı konu edinen şu televizyon filminde, ilgi çekici ancak çok farklı iki erkekle tanışıyor ve onlarla birlikte Cannes'da tatil yapıyorlar hani. Erkeklerden biri meşhur bir şarkıcı ve karısı (filmde görünmüyor) egoistçe sebeplerle (açıklanmıyor) terk etmiş onu. Diğeri ise politik irtibatları bulunan bir mimar. Mimarın rüşvet ve şantaj yoluyla hükümetten ihale aldığını şarkıcı bilmiyor. Filmin başında siz bir hata yaparak mimarı seçiyorsunuz, şarkıcıyı cemiyet içindeki tarzından ötürü–ki kendinden emin olmayan, ürkek bir adam–reddetmiştiniz. "Virginie" de şarkıcı-

ya razı oluyor. Meğer adını sanını duymamış hiç, adamın plaklarının milyonlar sattığından haberi yok. Ücra bir dağ bölgesinde fakir insanlar arasında çalışmakta kendisi, o bölgede televizyon yayınları pek iyi çekmiyor.

Anny, hikâyenin bu kısmını inandırıcı bulmamıştı. Dediğine göre, en kıyıda köşede kalmış Alp köyleri bile kışın gelen turistler için lüzumlu teçhizatı haizmiş ve zaten kayakçılar, televizyon seyredemeyecekleri yerde konaklamazlarmış. Her ne ise, "Virginie," şarkıcının aklını başından alıyor ve ikisi loş ışıklı otel barında oturup fikirlerini ve prensiplerini mukayese ediyorlar. Bunlar olurken siz, "Camilla" ise üst katta, çiçeklerle donatılmış bir odada mimar ile çılgınca aşk yapmaktasınız. Sonra onun gerçek dünyaya esasen kayıtsız olması yüzünden aranızda büyük bir münakaşa kopuyor ve siz bir vazodan bir buket gülü kaptığınız gibi adamın suratına fırlatıyorsunuz. (Fevri mizacınızı hemen tanımıştım.) Adam, çıplak göğsüne saplanan dikenli yaprağı silkeledikten sonra telefonu alıp, "Madam otelden ayrılıyor," diyor. "Bavullarını taşıması için birini gönderiniz." Bir sonraki sahnede siz, bir karayolunun kenarında bekliyor, havaalanına kadar vasıta bulmaya çalışıyorsunuz. Mimar uçak biletini elinize vermiş, fakat taksiye paranız yok.

Anny, Robert ile evleneli uzun bir süre olmamıştı henüz, ancak sizi tanıyor ve hatıralarımızda ne kadar sık boy gösterdiğinizi biliyordu. İçinde bulunduğunuz bu güç durumu anlayabilmiş ve böyle bir şeyi hak etmediğinizi düşünmüştü. Objektif ve hassas bir insan olduğunuzu ispat etmiştiniz, bir çift tatlı sözle (mimar) sizi kazanabilirdi pekâlâ. Anny, acaba siz kendi hayatınızı mı canlandırıyorsunuz ve Cannes'daki hadise, devamlı kendini gösteren bir davranış tarzı mıdır, diye merak etmişti. Biz de bilemedik bunun cevabını, ne de olsa yetmişlerde hayatımızdan çıkıp gitmiştiniz. Şahsen bana, o role çok münasip düşmüyorsunuz gibi görünmüştü. Bir *haute-couture* elbise giyip dışarı yemeğe gitmek varken, ortalıkta öyle elbisesiz dolaşıp çıplak bir ada-

ma çiçekler atmayacak kadar kıvrak ve zeki görünüyordunuz. O ana dek sessizliğini muhafaza etmiş olan Robert, "Alda'nın kastingi daima güç olmuştur," demişti. Aktör arkadaşlarıyla görüşmekte olduğu zamanlardan kalma o eski kafe sohbetlerinden çıkıp gelmiş bir laftı bu. Onunla yaşamanın zor olacağı konusunda Anny'yi ikaz etmiştim zaten. O ise Robert'e körü körüne itimat gösterdi.

Kocam da bazı insanlara körü körüne itimat etmişti ve sukut-u hayal içerisinde bir insan olarak vefat etti. Place d'Italie'de, bir zamanlar restoranımızın olduğu yeri göstermiştim size. Biz orayı satmak zorunda kalınca ilk pizzacı oldu, akabinde de sağlıklı gıdalar satan bir mağaza. Şu anda ne olduğunu ise bilmiyorum. Yolum oradan geçerse başımı öteki tarafa çeviriyorum. Sizin gibi kocam da yanlış şahsı seçmişti. Devamlı öğle yemeğine gelen bir müşteriydi kadın, tıpkı Anny gibi sessiz biri; hep kocası konuşurdu. Adamın, Porte de Choisy civarında ve bulvarın diğer ucunda devam etmekte olan inşaatlarla ilgisi vardı, anladığımıza göre. Çinliler buralarda bir yer boşalır boşalmaz hemen kapıyorlardı; taahhütlerini yerine getiriyor ve faturalarını ödüyorlardı, yani akıllıca bir yatırıma benziyordu iş. Ancak bir şeyler ters gitti. Kadın ortadan kayboldu, kocası da Portekiz'de, hani bir zamanlar sürgündeki bütün krallar ile kraliçelerin yaşadığı sahil kasabasında inzivaya çekildi. Portekiz bir tesadüf tabii: Sizinle veya akrabalarınız yahut vatandaşlarınızla bir irtibatı olduğunu ima ediyor değilim. Yirmi birinci asrın Avrupası'nı inşa edeceksek, birbirimize inanmamız ve cevap bulmamış beklentilerimizi de kabullenmeyi öğrenmemiz lazım.

Dün akşam bende bilhassa hayranlık uyandıran husus, "ozon" kelimesini telaffuz edişinizdi. O'larınız konusunda size devamlı nasihat etmeseydim ne olacaktı şimdi? "*Rhône* diye söyleyiniz," derdim size hep. "*Ran* değil." O Jaguar'la uzaklara gidişinizi seyrederken, acaba dedim, Robert'in eski Renault'su hiç geliyor mudur aklına? Birlikte çekip gittiğiniz o gün, hayatım-

da oğlumla aramda geçen yegâne münakaşanın ardından, sizin bavulunuzu alıp arabanın arka koltuğuna atmıştı. Ertesi sabah hâlâ oradaydı bavul, tek başına geri geldiğinde. Sonradan, farkına varmamış olduğunu söyledi. İkiniz geceyi arabada geçirmişsiniz, zira ne paranız varmış ne de gidecek yeriniz. Oturacak yeri bile daracıktı oysa arabanın. Şimdi Citroën BX kullanıyor.

Durumunuzun farkına ilk varan da ben olmuştum. Altı gün sürecek bir mankenlik işi için görüşmeye gidecektiniz–Rue des Rosiers, toptancı piyasası–ve üzerinize giyecek hiçbir şeyiniz yoktu. Size kendi elbiselerimden birini vermiştim, ama daraltılması gerekiyordu gayet tabii. Her zamankinden daha da zayıftınız ve kahvaltıyı içiniz almıyordu. Kayısı reçelinin bünyenize dokunduğu kanaatindeydiniz. (Size Provençe'tan bal almıştım, onu da çıkardınız.) Elbiseye teğel atmayı bitirmiştim ve dizlerim üzerine çökmüş eteğini iğneliyordum ki birden elimi eteğin ön kısmına koydum ve "Kaç aylık?" diye sordum size. Gözyaşlarına boğularak şimdi tekrarlamayacağım bir şey söylediniz. Dedim ki, "Bunu daha önce düşünmeliydiniz. Size yardım edemem. Kusura bakmayın. Kanuna aykırı bu, hem zaten sizi gönderebileceğim bir yer de bilmiyorum."

Renault'da geçirdiğiniz geceden sonra birlikte bir kafeye gitmişsiniz, Robert tuvaletinde tıraş olabilsin diye. Demiş ki size, "Yan masadaki kadınla sohbet etsene. Böyle şeylerden anlayacak birine benziyor." Nitekim birkaç dakika sonra geri döndüğünde sizin bütün dikkatiniz bu yabancıya yönelmiş vaziyette imiş. Kadın eski bir Métro biletinin arkasına bir şeyler yazmış (çaresini, muhtemelen) ve siz de alıp çantanıza koymuşsunuz, belki diplomanızın yanına. Robert'e hevesli, umutlu, heyecanlı gözükmüşsünüz o esnada, altı günlük mankenlik işinden daha iyi bir istikbali veya düştüğünüz bu derdin dermanını görebiliyormuşsunuz gibi, yahut da bambaşka bir hayatı–birbirinize verebileceğinizden çok daha iyi bir hayatı. Durup sizinle konuşmadan dosdoğru kafeden çıkmış Robert. Nitekim eve geldi sonra.

Bana tek kelime etmeden üstünü değiştirdi ve o günkü işine gücüne bakmak üzere dışarı çıktı. O gün de her günkü gibi bir gündü işte, neticede.

Reklam sona erince sessizce oturduk yerlerimizde. Sonra Anny kalkıp, kimsenin bitirmemiş olduğu tatlıları toplamaya koyuldu. Hepatit ile ilgili tartışma son derece hararetli geçmekteydi artık. Sıkı yakalı gömlekleri ve kravatları içinde boğuluyormuş gibi görünen altı yedi adam yuvarlak masa etrafında oturmuş, hep bir ağızdan bağırıp çağırıyordu. Program sunucusu tartışma üzerindeki hâkimiyetini kaybetmişti. Birinin sesi hepsinden yüksek çıkıyor, ciddi ciddi hasta olmayı tercih eden insanlar bulunduğunu söylüyordu. Sağlık hizmetlerine ne kadar para akıtılırsa akıtılsın, böylelerinin kirli dürtüleri tedavi edilemezdi. Öyle dürtüler vardı ki hastalık kadar kötüydü bunlar. Hâlâ ayakta dikilmekte olan Anny (yegâne sabırsızca davranışını sergileyerek) sesi kapatıverdi, biz de tartışmacıların ağızlarını açıp kapamalarını seyrettik. Sonra usulca konuşmaya başladı Anny ve hayatın uzun süreli bir görev olduğunu söyledi, bir armağan değil. Kendi hayatını sık sık düşünüyormuş da, başka türlü yollar izlemiş olsa ne olabileceğini, yahut ne cinsten mühim projeleri gerçekleştirmiş olabileceğini ancak reenkarnasyonla öğrenebileceği sonucuna varmış. Mizacı tamamen İsviçrelidir onun. Konuştuğu vakit genleri konuşuyordur.

Bavulu almak için geri geleceğinizi umdum hep. Hâlâ duruyor. holdeki dolabın üst raflarından birinde. İçine baktık–karıştırmak için değil, hani olur da sandviç falan gibi bozulacak bir şey koymuşsunuzdur diye. Pamuklu kıyafetler ile bir çift eskimiş sandalet, bir de sizin için iğneleyip teğellemiş olduğum ancak sizin hiçbir zaman dikmediğiniz başka bazı elbiseler birbirine dolanmıştı. Yok, elbiselerin bazısını dikmişsiniz de öyle büyük, gevşek dikişler atmışsınız ki hepsi açılmış. (Size bir de sıcak tutması için bebe yakalı, nakışlı bir hırka vermiştim. Zannedersem

buradan ayrılırken üzerinizdeydi.) O ilk gün, size bavulunuzun boş denecek kadar hafif olduğunu söylediğimde buna alınmış, "Ben ufak tefeğim ve küçük beden giyiyorum," demiştiniz. On beşinde ancak gösteriyordunuz, dişleriniz bozuk ve duruşunuz çok hatalıydı.

Bana borcunuz olan para yüz elli bin franka geliyor, eski hesaba göre tabii, veya bin beş yüz yeni frank. Enflasyonu da hesap edersek bir milyon beş yüz bine çıkar; yahut sizin muhtemelen ifade etmeyi yeğleyeceğiniz haliyle on beş bine. Enflasyon senelerce yüzde 12'de seyretti, ancak on yıllara göre dağılımı herhalde yüzde 10'a denk geliyordur. Bu hesabıma esas olan ise şudur: 1970 senesinde yarım düzine yumurtanın fiyatı bir yeni franktı, oysa bugün dokuz on frank ödeniyor. Faiz meselesine gelince, bunca vakitten sonra hesabını yapmak zannedersem imkânsız olur. Faizler seneden seneye, ayrıca şu veya bu bankanın keyfine göre değişiyor. Hesabını tutamayacağım kadar çok başbakan ve yıllık bütçe, tatsız haberler ve ücret değişiklikleri görmüş bulunuyorum. Hem zaten faiz de istemiyorum ben. Samimi olarak söylemem gerekirse, sizi görmenin ve nelerle gurur duyup nelerden pişman olduğunuzu kendi ağzınızdan işitmenin zevki dışında hiçbir şey istemiyorum.

Benim pişmanlık duyduğum yegâne şey, kocamın restorana yardımcı olmama asla müsaade etmemiş olmasıdır. Evde oturup ona işten sonra sığınacağı hoş bir ortam yaratmamı ve Robert'e bakmamı istiyordu. Kendi ebeveyni işlettikleri meyhanede köle gibi çalışır, hiçbir şeyden memnun olmayan müşkülpesent insanları hoş tutmaya uğraşırmış. Tek çocuğunun bar ile mutfak kapısı arasında loş bir köşede ev ödevi yapmasını istememişti. Halbuki ben barın arkasında çalışabilirdim, Robert de ödevini (odasına kapanıp kapıyı kilitleyerek değil) gözümün önünde yapardı. Nakit parayla ve çeklerle uğraşmasını öğrenebilir, yeni frankla verilen bahşişlerin hesabını tuta-

bilirdim, hatta belanın gelmekte olduğunu da hissedip lazım gelen tedbirleri alabilirdim.

Tek başımayken şarkı söylerdim hep. Nota okumayı bilmezdim ama, plaklardan dinlediğim ve sesime uyan her şeyin taklidini yapabilirdim, Delibes veya Massenet'nin okuduğu havaları mesela. Bana en çok Lily Pons ile Ninon Vallin ilham vermiştir. Siz herhalde hiç duymamışsınızdır bu isimleri. Sizin zamanınızdan önceydi onlar, geleneksel Fransız şarkıları okurlardı.

Anny ile Marie-Laure'a bakılırsa yetmişli yılların modası geri geliyormuş. Anny hiç kendine bir şey almaz, ama Marie-Laure'un pek çok yeni elbisesi var, yumuşak dökümlü etekler ve pek güzel desenleri olan ceketler giyiyor–size vermiş olduğum kıyafetlerden farklı değil. Arzu ederseniz, bavulunuzda bulunan kıyafetleri sosyal ve profesyonel ihtiyaçlarınıza münasip olacak şekilde elden geçirebilirim. Hayatımıza tam kesintiye uğramış olduğu yerden, benim, dizlerimin üstünde eteğinizi iğnelediğim noktadan devam edebiliriz. Hayatın keskin acısını hafifletecek basit şeyler söyleyebiliriz, Anny'nin yaptığı gibi. Ne gün, ne vakit isterseniz gelip alabilirsiniz bavulunuzu. Sabah yedi buçuk oldu mu ayakta ve üstümü giyinmiş oluyorum ben, dokuza çeyrek kaladan itibaren de evim, beklenmedik misafirlere hazırdır. Apartmanda asansör var şimdi. Beş kat merdiven çıkmak mecburiyetinde değilsiniz. Apartman kapısında dijital kodlu bir kilit göreceksiniz. İçeri girmek için kodlayacağınız numara K630. Şüpheli veya tehditkâr görünen kimselerin içeriye girmesine müsaade etmeyin. Siz kapıyı açarken bir yabancı gelip içeri girmeye çalışırsa ne istediğini ve görmeye geldiği kiracının ismini sorun kendisine. Muhtemelen size inandırıcı bir cevap vermeye bile uğraşmadan korkup gidecektir.

Sizin bildiğiniz kapıcı bir on beş yıl daha burada kaldı, sonra emekliye ayrılıp Normandiya'ya, kızının yanına gitti. Yerine yeni birisinin alınmamasını oy çokluğuyla kabul ettik. Şimdi ayda iki kere temizlik firması geliyor. Her seferinde değişik insanlar

oluyor, bu sebeple tanışıp konuşma imkânı yok. Hal böyle olunca Noel'de bahşiş verme lüzumu ortadan kalkıyor ve bütün giriş katına yayılan yemek kokusundan da kurtulmuş oluyoruz, ancak insan o emniyet hissini arıyor tabii. Hatırlarsanız Madam Julie gece gündüz kuş uçurmazdı, apartmana girip çıkan herkesten haberi olurdu. Artık postayı kapıya getirecek, zile basıp sağ mıyız, ölmüş müyüz kontrol edecek kimseler yok. Apartmanın girişinde sıra sıra posta kutularını fark edeceksiniz. Eski kiracılardan bazısı posta kutusuna açık isimlerini yazmıyor, baş harflerini koymuşlar sadece. Kendilerine sorarsanız isimleri kimseyi alakadar etmezmiş. Postacı kim olduklarını biliyor zaten, ancak yeni bir postacı nöbette olduğu vakit tutup bütün mektupları yere atıyor. Bu konuda şikâyetlerin arkası kesilmiyor hiç. Dışarıdan birinin apartmana girip duvardan iki üç posta kutusunu sökmesinin üzerinden de öyle uzun bir zaman geçmiş değil.

Benim dairemde ise hiçbir değişiklik görmeyeceksiniz. Vaktiyle imzalamış olduğunuz envanter hâlâ muteberdir, tabii "elektrik sobası" kelimelerini silmemiz şartıyla. Bana çek göndermeyiniz–haddizatında hiçbir şey göndermeyiniz. Randevu almak için telefonla aramanıza da lüzum yoktur. Asansörün benim katımda duracağı, arkasından zilimin çalacağı ve sonra karşımda sizi bulup eve dönmüş olduğunuzu bizzat sizden işiteceğim beklentisiyle yaşamayı tercih ediyorum.

Göz Göre Göre

Her ayın ilk çarşambası, tam öğle vakti, Paris'in her yanından iniltisi duyulan hava saldırısı sireni bütün güvercinleri havalandırır ve öğle haberlerine heyecan getirir. Yaşı ilerlemiş Parisliler, eskiden sinemalarda filmden önce gösterilen haber programlarındaki fon müziğinin tonunu ve tınısını taşıdığını söyler. Onlar Savaş Öncesindeki gibi düşünür ve her şeyi siyah-beyaz hatırlar. Bazıları, yaşasaydı Hitler'in bugün kaç yaşında olacağını ve gerçekten Güney Amerika'ya kaçmış olup olmadığını merak eder. Bazıları da, 1956'da, Süveyş Krizi sırasında uyarı cihazlarını denemek için emir çıkarıldığını ve bir türlü yürürlükten kaldırılmadığını anlatır. Yazar Henri Grippes ise bu siren meselesinin büyük finansla ilgili olduğuna inanır. (Grippes'e göre büyük finans, başkalarının geliri demektir.) Bu alarmı kurmuş olan mühendis veya mirasçıları, alarm her çaldığında belli bir pay almaktadır.

Hangisi doğru olursa olsun, alarm dakik ve güvenilirdir. Grippes'te ender olarak görülen politik iyimserlik patlamalarını belli bir perspektife oturtur, korku ve açıklanamaz bir nostaljinin karışımıyla aya başlamasını sağlar: Bir yazarın ruhu için olabilecek en iyi karışımdır bu da. İşin aslı, Grippes, en azından bilinçli haldeyken nadiren işitir alarmı. Gençliğinde şafak sökerken yatıp öğleden sonra üç civarında kalkma alışkanlığı edinmiştir. Hâlâ da aynı şekilde yaşar–karanlık bastırdıktan sonra okuyup yazar, radyo dinler, bir bloknota aynı çizimi tekrar tekrar karalar, geç saatlerde yayın yapan bir kanalda Amerikan di-

zilerinin tekrarlarını izler, katı pişirilip tuzlanmış yumurta yer, yumurta boğazından kolay geçsin diye de Badoit, votka veya şampanya içer, bazen de kahve–kahvesi öyle yoğun biçimde tatlandırıcıyla doludur ki pekâlâ sakinleştirici işlevi görebilir.

Tepesinde durmadan tuzun öldürücü, şekerinse başlı başına bir zehir olduğunu söyleyip duran kimselerin bulunmadığı bir yaşa gelmiş olduğu için mutludur. (Votka ile şampanyanın sağlığa iyi geldiği zaten kabul edilir.) Artık hiç kimse ondan, ne olur ne olmaz diye dairesinin bir anahtarını istemeyecek, mutfağın yanındaki küçük odada yatar, ayak bağı olmam diyerek tekliflerde bulunmayacaktır. Kıymete bindiğini düşündüren böyle teklifler azalmıştır da zaten. Bunların sonuncusu birkaç yıl önce üst kattaki komşusu Madam Parfaire'den (Marthe) gelmiş, sürekli yanında kalmakla Grippes'in ömrüne altı yıl katacağını öne sürmüştü kadın. O gün bu gündür sadece huzur ve sükûn. Bir başka deyişle: Grippes'in, elinde yarısı ısırılmış bir yumurtayla evrenin en karanlık kuytusunu boylayıvermesi kimin umurunda? Şimdi Madam Parfaire (artık "Marthe" değil), Rue du Depart'daki Inno marketin bir reyonunda Grippes ile karşılaşınca, gözlerini onun saç çizgisine dikiyor. Alışveriş arabasıyla hafifçe onunkini sıyırarak yanından geçerken soğuk bir edayla özür diliyor "Mösyö"den, asla "Henri"den değil. Yıllar yılı süren hayranlıktan, Grippes'in sağlığı hakkında tasalanmalardan ve kim bilir, belki bir nevi aşktan eser kalmamış; oysa bir zamanlar bu kadın, alt kata taşınıp Grippes'in beslenmesine göz kulak olma uğruna daha ufak ama daha derli toplu dairesinden, kendi katında çok daha geniş olan Boulevard du Montparnasse manzarasından ve arkadaşlarının (kendi gibi mağrur dullar) gözündeki olumlu imajından vazgeçmeye razıydı. Üstelik onun bütün kıyafetlerini kendi seçmek için de yanıp tutuşur, Grippes'in yıllar önce almış olduğu yeşil naylon bir montu sık sık hatırlar, hatırlatırdı.

Ne olmuştu da işler bozulmuştu peki? Bir defa, Grippes altı yıl fazla yaşamak istemiyordu. Sonra, kadın, kesin koşullarını ona günün en elverişsiz saatinde bildirmişti, öğleden sonra üçü beş geçe–kahvaltı ve kademeli olarak uyanma zamanı. Daha güç bela ayakta durabilen Grippes, paspasın üstüne bırakılan posta ile gazeteyi almak için kapıyı açmıştı ki (kapıcı zile basılmayacağını biliyordu ne de olsa) Marthe ile burun buruna geldi. Kadın sırtını merdivenin tırabzanına vermiş–tahminine göre–küçük beyaz köpeği Allégra'yı bekliyordu. Allégra'nın cilalı basamakları koklayıp tırmalayarak çıkışı işitilebiliyordu. Artık merdiven sahanlığına sıkıştırılmış, masraflarını herkesin paylaştığı bir asansör vardı gerçi, yine de Madam Parfaire, merdiven çıkmayı sürdürüyordu. Aynı marka asansörde kalıveren bir kadının hikâyesini duymuştu ne de olsa, itfaiyeciler gelip kurtarmıştı kadını.

Grippes, o günkü ilk patavatsız sözünü ediverdi: "Ne istiyorsunuz?" Çok münasip kaçmasa bile uygarcasından bir "Bakıyorum da bugün erkencisiniz" değil, "Güzel bir gün olacağa benziyor" değil. Kadının elindeki naylon alışveriş filesinin içindekilere göz attı: bir kutu süt, AT'nin ebat standartlarına uygun, Brüksel onaylı altı adet leziz Golden elma, aynı standartlarda altı yumurta ve bir paket Güz Güzeli tonunda şampuan boya. Kadının esmer başının yana yatık duruşu, yüzündeki ifade–düşünceye dalmış ve meydan okur–muhteşem Marie Bell'i ve sahnenin şu veya bu köşesindeki duruşlarını getiriyordu akla, "trajediyen" kelimesinin hâlâ bir anlam ifade ettiği günlerden tabii. Aklına Racine ve Yunan kadın kahramanları geldi; Corneille'i ve basit bir seçim yapmanın o zalim ikilemini düşünmek zorunda kalmayacağını umdu. Ahbabı gayet şık gözüküyordu gözüne: Etek boyu on yıldır falan değişmemişti, Chanel tarzı bahriyeli ceketi vardı üstünde, sondan bir önceki sağcı hükümetten politikacıların karılarının giydiği cinsten. Sadece ayakkabıları, bir tür muhalefet biçimi olsa gerek, rahat, salaş bir

sosyalist görünümü korumaktaydı–rahatlık ve merdiven çıkma için seçilmişlerdi belli ki.

Grippes'e gelince, ayağında kalın çoraplar, üstünde eşofman altı, kaplan başı desenli bir tişört (hediyeydi), bir de Madam Parfaire'in iki Noel önce ördüğü kemik düğmeli kahverengi hırka vardı. Kaplan başını inceleyen kadın, ortak gelecekleri konusunu düşünüp düşünmediğini sordu Grippes'e. Ardından, neden bahsettiğini Grippes'in bildiğini söylerken sesi biraz daha sert çıkmıştı. Birçok kez konuşmuşlardı bunu. (Grippes bunu inkâr ediyor.) İki daireli sistem yürümüyordu. Grippes ile ikisi, birlikte yaşamayı başaramayacak kadar da farklı insanlar değildi. Grippes'in, evini dolduran çerçöp yığınından asla vazgeçmeyeceğini biliyordu kadın: Sağda solda üst üste yığılmış duran kitaplar, giysiler ve kırık kültablaları, onun yaratıcı zihninin kaynağıydı. Bu yüzden de kendisi aşağıya taşınıp onun daha ufak olan dolaplarını paylaşmaya razıydı. (Mutfağın yanındaki küçük odadan başka yer işgal etmeyeceğini bu kez söylememiş oluşu Grippes'in dikkatinden kaçmamıştı.) Grippes yalnız kalmak istediğinde evden çıkıp Montparnasse-Stanislas otobüs durağındaki bankta otururdu. Oyalanmak için de yanına onun ilk romanlarından birini alabilirdi, eleştirmenlerin baştan okusun da bir şeyler öğrensin diye Grippes'e yalvarıp durduğu romanlarından birini. Evde ise bol bol bitkisel proteinle hafızayı güçlendiren, zihni uyaran bir rejim uygulardı ona; Dr. Planche'la görüşüp Grippes'in kulaklarının durumunu tam olarak öğrenir (çok yakında tamamen sağır mı olacaktı yoksa?) ve beynindeki hayati sıvı durumu hakkında bilgi isterdi (tıkanma mı vardı, sulanma mı; yoksa kuruyor muydu beyin?). Mahcup Allégracığı onun kedileriyle uyum içinde yaşar, birlikte dünya liderlerine örnek olurlardı. Son olarak da, Grippes'in mektuplarını sınıflandırır, çöpe gidecekleri yırtıp atar, telefona ve kapıya bakar, geçmişinin ortalıkta gezinen kırpıntılarına ise duyarlılıkla ama aynı zamanda kararlılıkla yaklaşırdı.

Grippes, "ortalıkta gezinen kırpıntıları" Madam Obier (Charlotte) olarak anladığını ve kendisinden ufak bir miktar kesinlik beklenmekte olduğu hissine kapıldığını hatırlıyor. Madam Obier'nin–kat kat fırfırlı siyah kumaşlara bürünüp her günün günlerden 9 Eylül 1980 olduğuna ve Grippes'in kendisini çaya beklediğine inanarak–dördüncü katın koridorunda bir nevi baş belası kesildiği doğruydu. Ancak bir de altmışlı yılları düşünün, havada uçuşan kestane rengi saçları ve mor taytlarıyla bu kadının Coupole'de nasıl bir tezahüratla karşılandığını. O günlerde Coupole, gece treni kadar loş olur ve berbat yemekler verirdi. Şehir dışından buraya yemeğe gelmiş müşterilerin gözleri, düzinelerce mezgit tava siparişinden (menüdeki en ucuz yemek) kalkan buğular arasında Sartre'ı ya da Beckett'ı arar, bir yandan da çatalların temiz olup olmadığını anlamaya çalışırdı. Oysa şimdi yenilenen ışıkları yumuşak ama yeterince güçlüydü, o yaşlı kalabalığı oluşturanların yüzlerinde ve giysilerinde en ufak kırışığı da, lekeyi de görüyordunuz. Madam Obier gibi insan canlısı yaşlı hanımefendiler, kendilerine içki ısmarlayacak birini bulma umuduyla masalar arasında dolaşmıyordu artık, girişte elinde klipsli kâğıt altlığına takılı listesiyle dikilen cazip bir şahıs tarafından durduruluyor, kendilerini bekleyen olup olmadığı soruluyordu. Ona kırpıntı demek için de haklı nedenler olabilir, diye düşündü Grippes, ama yine de zengin bir kültürel geçmişin parçasıydı. Yaşça geçkin görünüyorsa da bu ancak Grippes ile karşılaştırıldığında geçerliydi. Grippes genç gösterdiği gibi, ilk gençliğinden beri hep kendinden biraz daha yaşlı kadınlarla ahbaplığı tercih etmişti, ille de bir başkasıyla evli olan kadınlardı bunlar. (Bunun ardındaki nedenler öyle sağduyu doluydu ki açıklamaya gerek bile görmüyordu.) Ne yazık ki, kocası öldüğü veya Tahiti'ye kaçtığı için serbest kalıveren bu ahbaplarının, bunamış birer gelincik misali Paris sokaklarının altını üstüne getireceğini öngörememişti işte. Hayat denen sahaya Grippes'ten önce çıkmış oldukları için ona fark atmış, zi-

hin bulanıklığı, hatalar ve yanılgı dolu beklentilerden oluşan ceza sahasına ondan önce girmiş oluyorlardı. Grippes'in Madam Parfaire ile konuşması kesildiği anda işitilen tek ses, çok eskiymişçesine gıcırdayıp duran yeni asansörün gürültüsüydü. Paytak yürüyüşüyle sonunda görüş alanına giren Allégra, dili dışarıda, arka ayakları üzerine dikilmişti. Madam Parfaire, dönüp üst kata doğru tırmanışına devam etmeye hazırlandı. Grippes, "Bu hakareti unutmam mümkün değil," sözlerini işittiğini sanıyordu. Kadının alışveriş filesini üst kata taşıması veya onu kahve içmeye içeri davet etmesi gerektiği sonradan geldi aklına; oysa o, dairesine girip kapıyı arkasından kapatıvermişti. Kadın açısından bakıldığında galiba sonsuza kadar kapanmıştı o kapı. Tam olarak neydi kadının teklifi? Grippes'e ait zamanın ve mekânın davetsiz bir şekilde işgal edilmesi, doğru, ama pekâlâ üzerinde düşünebileceği başka bir şey daha vardı: Ücretsiz, sonsuz, dur duraksız, ciddi bir kadınlık hizmeti. Ne yazık ki kadın gözüyle akla yatan şeylerin karşısına diktiği savunma duvarı, daima erkek gözüyle bir argüman sunmak olmuştu–yani sık fundalıklarla kaplı, çıkmaz yollarla dolu, arkadan dolaşmayı gerektiren bir duvar. Onun kendi rutininde ikamete başlayan herkes, ya oraya yanlışlıkla gelmiş gibi görünürdü ya da önceki kiracının ardında bıraktığı bir şey gibi. Grippes'e açılan kapı, menteşelerinde salınıp dursa da sonunda bir bekleme salonuna çıkıyordu.

Madam Parfaire ile diğer başvuru sahipleri arasındaki fark ise Grippes'in şimdilerde üzerinde düşündüğü üzere Madam'ın, zamanı özgüven dolu bir kesinlikle kavrayışıydı. Hiçbir günü, hatta dakikayı yanlış hatırlamazdı kadın. Ölüm döşeğindeyken de, Grippes'in, onunla beraberlikte bir fayda görmediğini açık seçik ifade ettiği gün, Fransız yurttaşlarının başka ülkelerde banka hesabı açmasının yasallaştığını hatırlayacaktır. Onun kendi yirminci yüzyıl sonu tarihçesinde bu iki olay sıkı bir şekilde birbirine bağlıdır. Grippes hep o günkü haliyle gelecektir gözünün önüne, ayağında ayakkabı bile olmadan kapı eşiğin-

de dikilmiş, tıraşsız, Madam Parfaire eli ayağı tutar vaziyette geçireceği son yılları ona armağan etmeye çalışırken, gözü gazete manşetlerinde. Ama sonra, bu onur kırıcı anının yerini, üzerinde yabancı bir muteber bankanın adresi yazılı, krem rengi uzun bir zarfın görüntüsü alacaktır. Ve bu teselli edici görüntüyle kapayacaktır gözlerini Madam Parfaire.

Grippes'in romanlarında kimse ölmez; artık ölmez. Madam Parfaire, vücudunun her santimetre karesi örtülmüş olarak o dönen merdivenden aşağı taşınacaksa (asansör, sedye sığmayacak kadar ufaktır), varlığı bulanık bir görüntü ve fısıltıdan ibaret kalacak demektir. Grippes gibi onun da cenazesi Notre Dame des Champs kilisesinden kalkacaktır. Madam Parfaire'in durumunda böylesi uygun düştüğü için, Grippes'inki ise kendi öyle istemiş olduğu için. İnsanın cenazesini bir yerden kaldırmak gerekiyor işte. Grippes onun cenazesine katılacaktır, hatta belki akrabalarının yanına oturması istenir. Madam Parfaire'in ailesi, ikisi arasındaki uzun edebi dostlukla gurur duymuştur–onlar böyle görüyordu ilişkilerini. (Vaktiyle Madam Parfaire, iyimserlik dolu birçok şiir kaleme almıştı.) Ailesi de Grippes'in kitaplarıyla ilgili eleştiri yazılarını saklar, ona satışlar ve esin kaynakları hakkında nazik sorular sorardı. Kiliseden ayrılırken caddeden gelen parlak ışık karşısında gözlerini kısan Grippes, başka hayatları, varoluşun, kimi hayal gücünden, kimi hafızadan kaynaklanan başka gölgelerini anacaktır. Önceki gün, babası ile dedesinin birbirine kaynaşarak tek bir aile babasına, güçlü irade sahibi tek bir ataya dönüştüğünü fark etmişti. İkisini birbirinden ayırmak bir anlık sıkı bir değerlendirme ile mümkün oldu ancak.

Grippes'in geçmişle ilgili yardıma ihtiyacı var şimdi. Kafasının içinde yaşayıp arşivleri ayıklayacak işinin ehli bir asistan istiyor. Grippes'in kendi yarattığı bir cins esin perisi, hep yanında olan esinleyici bir tanrıça, fazla düşünüp taşınmadan işleri düzene koyardı hep, ama son zamanlarda Grippes'e olan ilgisini

kaybetmeye başladı. Adı, yüzü, sesi, görünür bir cismi yok bu kadının, yine de Grippes inanıyor ona, bazı insanların denizkızlarına, yeşimtaşı parçalarına, esirgeyen bir gezegene ya da sadece şansa inanması gibi. Kadın, cisimden yoksun bırakıldığı için kapıya bakamıyor, can sıkan veya elâlemin işine karışan insanları savamıyor. Madam Parfaire olsa bunlarla ne güzel başa çıkardı, ama Grippes, o üzücü öğle üzerinde kapıyı kapamadan önce söylediği sözlerle gerçek ve hayalet yardımcılar arasında seçimini yapmış oldu. O söyledikleri kendine uymuyordu oysa hiç. Montparnasse'ta ellili ve altmışlı yıllar hakkında atıp tutan ihtiyar ahmaklara benzemişti. Madam Parfaire'in onu bir daha konuşturmamasına şaşmamak gerek.

Grippes, şafak sökerken yatağa girmeden önce kepenkleri kapatıp ağır perdeleri çeker. İlk ışıklarla başlayan güvercin gurultuları, onun tiksindirici bulduğu bir sestir. Madam Parfaire'in önünü arkasını düşünmeden güzelim yiyecekleri etrafa saçması yüzünden güvercinler, penceresinin altındaki taş çıkıntılara, hatta pencere pervazına tünüyor. Madam Parfaire de Grippes'e bakmaya çalışmak yerine–bu asap bozucu huy için kendi uydurduğu terimle–kentsel yaban yaşama destek oluyor artık. Yemek salonunun penceresinden savurduğu ufalanmış çörek artıkları ve minik lokmalar halindeki tereyağlı ekmekler bazen tam aşağıda sinema kuyruğunda bekleyenlerin kafalarına veya şemsiyelerine düşüyor. Geriye kalanı da Grippes için anlaşılan. Aslına bakarsanız, yükseklerden ufak miktarlarda çer çöp atma âdeti Paris'in bu yakasında salgın halini alıyor. Herkeste boya atacak veya bir otobüs şoförüne hakaret edecek, trafik cezasının üstünü karaladıktan sonra lime lime yırtıp atıverecek cüret yok, gerçi içi yaş kahve telvesi dolu kâğıt filtreyi aşağı atıp da adamın birinin arabasının tavanında patlayışını seyretmek de bir ifade biçimidir.

Madam Parfaire'in katında, bu yakınlarda emekliye ayrılmış olan bir savcı oturur. Apartmanın arka tarafındaki avluya bakar dairesi. Seksenlerin başında, yeni seçilen sosyalist hükümetin giyotini kaldırarak mesleğini daha az felsefi, daha alelade hale getirmesiyle birlikte bu adam, yatıştırılması imkânsız bir ıstırabın alametlerini göstermeye başladı. Böylece, bir şeyin görüntüsü onda tiksinti uyandırdığı anda onu kaptığı gibi aşağıya atar oldu ve yıllar içinde bunlar avluda bir öbek oluşturdu. Attıkları arasında merhum bir Temyiz Mahkemesi başkanının imzalı fotoğrafı, Maria Callas'ın bir biyografisi ve ilk dönemindeki bütün plakları, elektrikli bir kahve değirmeni, içinde balık çorbasıyla birlikte bir tencere ve aynı tencerenin kapağı bulunmaktadır. Grippes'in mutfak penceresi de, savcı beyin şöyle kolunu savurarak sağlam bir atış mı yapıyor, yoksa elinde tuttuğu nesneyi sadece öylesine aşağı mı bırakıyor oluşuna göre ateş hattında yer alıyor. Daha bu sabah bir avuç havuç püresi mutfak penceresinin pervazına lök diye oturarak pencere camına sıçramış ve bir saksı dolusu kekikte ciddi bir kirlenme yaratmıştır.

Grippes arada bir bu durumu protesto eden ilanlar hazırlayarak apartmanın girişine asar: "Apartman sakinlerine bir kez daha hatırlatmak isterim ki güvercinlere yiyecek vermek ve pencerelerden gıda maddeleri ile ev eşyalarını atmak yasalara aykırıdır. Bu olayların tekrar etmesi halinde durum ilgili mercilere bildirilecektir. Halen yürürlükte bulunan yasalar ağır para cezaları öngörmektedir." Kimi zaman, komşulardan biri ismini vermeden ilanın altına bir "Bravo!" çiziktirse de, çoğunlukla kimse ilgilenmez. Kafadan kontaklık şehir hayatının önemli bir parçasıdır. Apartmanın avlusunu çöple doldurmak, savcı beyin bozulmuş sinirlerini yatıştırmaya yarar. (Dün Madam Parfaire, caddeye bakan taş pervaza, üstüne erik reçeli bulaşmış iki bayat kruvasan atmıştı. Grippes'in bunları oradan uzaklaştırmak için uzun saplı bir süpürge kullanması gerekti.)

Bazen uykusunda, sesten yapılmış uzun bir şerit, makarasından boşalıverir. Bilinmeyen bir sokakta telaşla hareket halinde yabancılar, kalabalık aileler görür. Donuk beyaz bir gökyüzü altında her şey–kaldırım, pencereler, kapı eşikleri, çehreler, giysiler–gri üstüne gridir. Bir çocuk kameraya döner–yani Grippes'e, yerinden kımıldamayan tanığa. Sonra, bu sahnenin kaynağından bile daha derinlerden yükselen bir gönül rahatlığı, uykuya devam etmesini sağlar: Hiçbiri gerçek değildir bunların. Bugün, yeni bir ayın ilk çarşambasıdır. Tam öğle vaktidir, hava akını sireni ötmektedir ve o, bu sireni uzun bir rüyanın içinde sarıp sarmalamıştır.

Daha sonra, kahvaltı ederken, gençliğinde gördüğü savaş filmlerini hatırlayacaktır. Kurtarılmak üzere olan Paris, cilalı cam gibi parlardı bunlarda. Son Nazi artıkları, yakaları paçaları dağılmış halde ortaya çıkar, beyaz bandajlara sarılı, güvenilir görünümlü aktörlere teslim olurdu. Gümüş rengi, pervaneli bir uçak Manş'tan içerilere doğru süzülürdü. Zekice espriler yapıp duran bombardıman mürettebatı, savaş sonrasının o yoğun Amerikan polisiyelerine özgü bir öğe gibiydi, asla tam olarak çözülemezdi. Filmler, Grippes'in zihninin uyanıkken toparlayabileceği en iyi tarihsel kanıtlardır: Hatıraları belli belirsiz olan o savaşın büyük bölümünü dedesinin çiftliğinde geçirmişti, anne babası göndermişti onu oraya, karnı doysun ve başına bir şey gelmesin diye. Babası küçük bir kasabada öğretmendi. General de Gaulle'e inanırdı–ağır biçimde cezalandırılan sapkın bir inançtı bu. Küçük Henri'ye ağzını kapalı tutmasını sıkı sıkı tembih etmişlerdi, anne babasının dikkat çekmesine sebep olmayacaktı–hatta aslında anne babası yokmuş gibi davranacaktı.

Anlaşıldı ki meğer dedesi de gizlilik ve tehlike dolu bir hayat sürmekteymiş. Örgüt evleri ve Londra'dan gelen mesajlar yoktu bu hayatta; yumurta, tereyağı, et, un, krema, şeker ve peynir vardı. Bir öğle üzeri o çiftlikten sonsuza dek ayrıldı Henri, kilidi kırık bavulunu sürükleyerek kir pas içindeki yavaş Paris trenine

bindi. Olayların sonuna doğruydu bu. Son hükümetle bağlantısı olan herkes ya tutuklanmış ya firardaydı ve bütün Almanya alevler içindeydi. Bir tek polisler değişmemişti. Şimdi ona öyle geliyor ki Paris'in o hava saldırısı sirenini çok uzun bir zaman sonra ilk kez duymaktaydı sanki. Yine de o siren hâlâ siyah-beyaz serüvenlere, belki de düzenli olarak görülen bir rüyanın getirdiği bir çeşit huzur duygusuna aittir.

İki gün önce asansör iki kat arasında kaldı. Kimseye bir şey olmadı, ama o günden beri herkes merdiveni kullanmak zorunda, ne de olsa tamirciler uzun bir yatılı misafirliğe gelmiş gibi: Radyo çalıyor, jambonlu sandviç yiyor, plastik şişelerden kırmızı şarap içiyorlar. Madam Parfaire dışındaki apartman sakinleri merdiven çıkma alışkanlığını kaybetmiş. Bu talihsizliğin olduğu gün tesadüfen karşılaşan Grippes ile savcının merdivenleri çıkması uzun zaman almış, her katta durup dinlenmek zorunda kalmışlardı. Savcı, Madam Parfaire'in dairesine arka arkaya birilerinin girmiş olması konusunda Grippes'in ne düşündüğünü merak ediyordu: İki aydan az bir zaman içinde üç kez yaşanmıştı bu, en sonuncusu daha dün gece. Kafalarına kapüşonlarını çekmiş iki adam, üç kat emniyet kilidine ve kapı zincirine rağmen kolaylıkla içeri girmiş ve yatak çarşafını bir toga gibi üstüne dolamış olan Madam Parfaire'in etkileyici konuşmasından gözleri korkarak, hiçbir şey almadan çekip gitmişlerdi.

Grippes bunun kulağa bir rüya gibi geldiğini düşündüyse de bir şey söylemedi. Olayın meydana geldiği sırada onun dikkati, asker karıncalar hakkında geç saatlerde yayınlanan bir belgeseldeydi. Herhalde, diyordu, savaş halindeki karıncaların uğultu ve tıkırtıları televizyonda yüz bin kat daha yüksek sesle verildiği için hırsızların kapıyı balyozla kırarken çıkardığı daha alçak perdeden gürültüyü bastırmış olmalı. Konuyu değiştiren savcı, keski ve makasla bir CD çaların içini açayım derken, açığa çıkardığı lazer ışınının oracıkta öldürdüğü bir adamdan bahsetti.

"Galiba ortadan ikiye biçmiş adamı," dedi savcı. Üçüncü ve dördüncü katlar arasında nükleer tehdit konusunu açtı. Grippes'in son aralar hep güvercinlerle meşgul olan zihninden uçup gitmişti nükleer tehdit konusu. Savcının anlattığına göre ülke liderlerine lüks sığınaklar hazırlanmıştı bile. İçlerine de en kalitelisinden dondurulmuş gıda ve en iyi cins şaraplar yığılmıştı. Gayet güzel donanımlı kütüphaneler, sinema ve spor salonları vardı. Hiçbir şeyin yokluğunu çekmeden yıllarca yaşanabilirdi buralarda. Değerli devlet memurları için de, emekliye ayrılmış olsalar bile, birkaç cazip oda hazırlanmıştı. Savcının ses tonundan da, hal ve tavırlarından da belliydi ki Grippes için güvenli hiçbir yer yoktu.

O konuşmadan bu yana Grippes, kendi kaçış ve kurtuluş yollarının dökümünü çıkarıyor. Siren, yanlış günde, uygunsuz bir zamanda–bir acil durum sinyali olarak–ötmeye başlayabilir. Gümüş rengi, pervaneli bir uçak, Paris'in tam göbeğinin üzerinde, kendi keskin gölgesinin izini sürer. Belki film çekiyorlardır ve sokaklardaki panik halinin otantik görünmesini istemişlerdir. Grippes, ne olduğunu anlamaya çalışmakla vakit kaybetmeden kedilerini bir sepete doldurduğu gibi Montparnasse-Bienvenüe Métro istasyonunun en yakındaki girişine, gazete bayisi ile kuskus lokantasının hemen yanındaki kapıya gidecektir. Peronda beton zemine serip üstüne oturmak için gazete, her şey normale dönene kadar zararsız bir fantezi dünyasına dalabilmek için de birkaç dergi alır.

Oradaki ölgün ışıkları gözünün önüne getirebiliyor–haber bültenleri ve ucuz *rock* parçaları haykıran transistörlü radyolar, yere uzattığı bacaklarının üzerinden geçen ve kedilere kurabiye kırıntıları atan çocuklar. Yanında az bir miktar para olacak sadece, bir kapkaççıyı memnun edecek kadar. Bıçağının kör kenarını ensesine dayamış olan zorbaya, "Bütün varım yoğum bu," derken duyabiliyor kendini. (Zorba şimdilik sadece blöf yapıyor.) Banknotları, altın takıları, kredi kartlarını, deri giysi-

leri alırlarmış: Böyle söylenmişti Grippes'e. En iyisi rahat giyinmek olacak, ama fazla şık değil, gerçi hepsinden en kötüsü, her şeyini kaybetmiş biri gibi görünmek olur. O halde galiba en iyisi, yıpranmış ama hâlâ gayet düzgün görünen pantolonu ile tam bir kuşak önce aldığı elma yeşili naylon montu olacaktır. Mont, böyle zor zamanlarda fazla süslü gözükebilir–daha uçarı bir dönemden yadigâr o, şimdi geçmiş dönemlerin modası naylon giysileri toplayan koleksiyonculardan başka kimse için beş para etmez, ama öyle döküntü bir şey de değil. Döküntü kıyafetler, sığ bir ahmağın dünyaya bakışında küçümseme uyandırır. Bıçağın keskin kenarını ortaya çıkarıverir.

Dün gece geç saatlerde Grippes, montu yıllardır durduğu yardım kuruluşu giysi toplama torbasından çıkardı. (Her kış unutur torbayı teslim etmeyi, sonra bahar gelir ve kuruluş kapılarını kapatır.) Sabunlu bir süngerle sildikten sonra kurusun diye mutfak penceresine astı. Tel askıda mont, kırların körpe yeşilini andırıyordu. Niye vermek istemiştim ki bunu, diye merak etti, montun görüntüsünün Madam Parfaire'de yarattığı ıstırabı dindirmekten başka ne sebebi olabilirdi bunun. Büyük telaş içinde geçen bir an yaşamış olmalıydı bir zaman, büyük cömertlik içinde de tabii, çünkü bozuk para var mı diye ceplerine bakmayı unutmuştu ve önemli görünen bir gazete kupürünün yanı sıra az kalsın gümüş bir kahve kaşığından, bir de kendine yazdığı, zarfı hiç açılmamış bir mektuptan oluyordu. Eskilerde kalmış olan bir Grippes, zarfın arkasına "Yeniden Değerlendirilen Ütopya" yazmış, bir de şimdi sökemediği üç beş cümle karalamıştı. Gözlüğünü bulup taktı ama büyüteç lazımdı. Demek ki eskiden yazım çok daha küçükmüş, dedi kendi kendine.

Bu sözler, seksenlerin başına, sosyalist olmak için var gücüyle çalışan sosyalist hükümetin ilk yıllarına ilişkin sert ve hazin, kapsamlı bir değerlendirmenin başlangıç bölümüydü anlaşılan. Hatırlayabildiği kadarıyla Grippes, bu yazıyı hiçbir zaman ta-

mamlamamıştı. Gümüş kaşığın sapıyla zarfı açınca, geçici olarak bir araya gelen şu meteliksiz komitelerin dağıttığına benzer bildirilerden biri çıktı karşısına–bunlar yayaların, bisikletlilerin, bazen kiracıların, bazen de iyi niyeti istismar edilmiş ev sahiplerinin haklarını savunmak için kurulmuş olurdu. (Kiracılardı, bu seferki.) Broşürün yanında bir de, yayınlanan eserlerinde olsun, gazetelere sık sık yazdığı mektuplarında olsun daima yardıma muhtaçların safını seçen Henri Grippes'e hitaben elyazısıyla kaleme alınmış bir mektup vardı.

"N'apalım, uzun zaman geçmiş," dedi Grippes yüksek sesle. Sanki mektubu gönderen kişi, mutfak sandalyelerinden birinin kenarına ilişmişti, hasta ve solgun görünüyor, sinirli sinirli sigara içiyor, kırık tırnakları ile pis saçlarını hiçbir utanca kapılmaksızın sergiliyordu (utanç için çok geçti zaten). Miyop gri gözlerini Grippes'e dikmiş, bütün bu dertlerden nasıl kurtulacağını göstermesini bekliyordu. Oysa Grippes'in bu hayalete açıkça bildirdiği şu oldu: Senin hiçbir hakkın falan yok. Kiracı olarak hiçbir hakkın yok, bu güvencesiz, düşük ücretli işinde hiçbir hakkın yok, iş bana başvurmaya gelince hiçbir hakkın yok.

Belki de şimdiye servet sahibi olmuştu adam, yasadışı göçmenlerin balık istifi barındığı o berbat ama gelir getiren otel zincirlerinden birinin sahibiydi. Belki işini kaybetmiş, erkenden emekli edilip yıkık dökük bir hayata mahkûm olmuştu. Belki de ihtiyar bir adamdı artık, bir bakımevinin bej badanalı, pencerelerinde pastel tonlarda perdeler olan yemekhanesinde diğerleriyle birlikte oturup yemeğini yiyordu. Fransa'nın hayattaki en yaşlı insanı olduğu söylenen bir kadın sık sık böyle bir ortamda, doğum günü pastasının mumlarını üflerken gösterilirdi. Günde bir sigara tüttürür, bir kadeh Porto şarabı içerdi, Van Gogh'u ve Mistral'i tanımıştı, ikisini de gayet iyi hatırlıyordu. Belki de bu mektubun yazarı, yaşadığı düş kırıklığı ve çaresizlikle sağdan veya soldan aşırı uçlarda bir harekete katılmış, sürgünde yaşamaya başlamıştı. Nereye gitmiş, ne hale gelmiş olursa olsun, hiç-

bir zaman Henri Grippes'ten anlayışlı, doyurucu, hatta nezaketen olsun bir cevap alamamıştı.

Grippes ansızın bütün kibrinden arındığını hissetti. Politik ihtirasın ve ilk demlerini yaşayan aşkın ortak özelliği, gerçekten inanan için bir adımlık mesafede bozulmamış bir gelecek vaadidir. Grippes de bir zamanlar Ütopya'nın dingin sulardan yükselişini izlemişti, yüzeye çıkan bir Atlantis gibi üstünden suları akıta akıta, vaat dolu. Göğü delen kuleleri ile ışıl ışıl pencerelerine, mermer döşeli kaldırımlarına ve yıl boyu değişmeden kalan gündoğumuna hayran olmuş; orada kendisine yer var mıdır, varsa taşındığında günleri nasıl geçer diye merak etmişti. Bu görü, 10 Mayıs 1981'de, Pazar akşamı saat sekizde belirivermiş ve sonra hemen–bir okumaya göre, ideoloji gecesinde–kaybolmuştu. Tam o dakikalarda, Beşinci Cumhuriyet'in Sosyalist Partili ilk cumhurbaşkanı olan François Mitterand'ın bilgisayarla oluşturulmuş bir portresi, tıpkı bir pencere panjurunu andırır şekilde televizyon ekranında kat kat açılmaktaydı. Grippes sersemledi, kendini aldatılmış hissetti. Daha birkaç saat önce tam da böyle bir sonuç için oy kullanmıştı. Yine de daha ince, daha düşünceli yüz hatlarıyla Muhafazakâr adayın portresinden yapılma bir panjur bekliyordu. Bir ilkeler listesine oy vermişti o, bu ilkelerin ete kemiğe bürünmesine değil. Zaten kiminki olursa olsun bir insan yüzüne bakmak gelmiyordu hiç içinden.

Ütopya metruk bir şehirdi artık, kemik kadar kuru, kavrulmuş gazete kâğıdı renginde. Kupkuru kalmış, bir kenara atılmış haliyle kederli bir mesaj veriyordu. Grippes gazete kupürünü, kahve kaşığını ve zarfı, bir türlü sonuçlanamayan uzun bir davadaki maddi kanıtlar gibi yan yana mutfak masasına dizdi. Kaşığı ters çevirerek, üst kattaki eski arkadaşının isminin birbirine sarılmış baş harflerini okudu. Madam Parfaire'i arayıp herhangi bir yılda, herhangi bir zaman onun cebine bir kaşık koymuş olup olmadığını sormadıkça bu kaşığın oraya nasıl girdiğini öğrenmesi mümkün değildi. Kendi mi almıştı yanlışlıkla? Daha

önceki gün, satın aldığı gazeteyi tezgâhın üstünde bırakıp başka birine ait para üstünü alarak dükkândan çıkıvermişti. Bayi arkasından seslenmişti. Grippes onun diğer müşteriye "Henri Grippes bu," dediğini duydu. Hâlâ Paris yaşantısında etkili olan yazara saygı anlayışı, öteki adamın, parasını geri alırken, çağdaş edebiyatın yanında kendisi bir hiçmişçesine tevazuyla davranmasını gerektiriyordu. Özür dileyen Grippes, ilk defa böyle bir dalgınlık ettiğini söylemişti. Şimdi düşünüyordu da, acaba bütün mutfak çekmecelerini açıp, içinde başka insanlara ait ne var ne yok diye baksa mıydı?

Kaşık, güzel pişirilmiş, tepeleme yemekleri aklına getirdi, sonra üst katta, pembe kadife perdelerle salonun geri kalan kısmından ayrılmış yemek odasını, Japon paravanını, ipek kasımpatılarla dolu bronz vazoyu, büfenin üstündeki Sèvres kahve takımını. Günün her saati pırasalı patates çorbasının o kesif, huzur verici kokusuyla dolu bir odaydı orası. Çoğu zaman Grippes, *Blanquette* sosunun veya *Daube* güvecinin dibini ekmeğiyle sıyırırken, ev sahibesi, başkaları tarafından kaleme alınmış kitaplar hakkında okuduğu coşku dolu eleştiri yazılarını anlatır, Grippes'in hoşuna gidebilecek, hatta belki kullanabileceği bazı ifadeleri tekrarlardı; "Kyklop görüşü" gibi mesela (anlaşılan bir komplimandı bu) veya "özde samimiyetsizlik içeren bir üstyapı," yine bir tür iltifat. Daha sonra belki birlikte edebi bir sohbet programını izlemeye bile ikna edebilirdi onu. Sindirimi devam etmekte olan Grippes gözünü dikip yalancı şahitlere, intihalcilere, şifreli mesajlarla konuşanlara ve şarlatanlara bakarken, Madam Parfaire kendilerini bu kadar samimi ve açık bir şekilde ifade etmelerini, bir de saç modellerini överdi. Arada bir programa bir kadın katılacak olsa, aynı açık ve samimi tarzda röportaj verip kendini anlatmaya hazırlansa, "Bakın, zaten *benim* kitabımda da..." Madam Parfaire, bütün kadınların aynı göründüğünü, bacaklarının çirkin olduğunu ve erkeklerdeki o kendine hâkim havadan da, seçkinlikten de yoksun olduklarını söylerdi.

Grippes'e şimdi ne yazdığını sorduğunda cevabı ne kadar alakasız olursa olsun–"şey hakkında" derdi hep–şaşmaz bir sadakatle karşılık verirdi kadın: "Siz hiç değilse ne anlatmaya çalıştığınızı daima biliyorsunuz."

Ütopya gecesi Madam Parfaire dehşete kapılmış, Grippes de pek yardımcı olamamıştı. Şimdi hatırladığına göre 1981'in 10 Mayısı mavi ve pırıl pırıl başlamış, kapkara bulutların boşalıvermesiyle sona ermişti. Belki Tanrı da başka bir yüz bekliyordu o panjurda. Place de la Bastille'de dolaşanlar saçlarından ayakkabılarına kadar sırılsıklam olmuştu. Ömürlerinde ilk kez böyle bir zafer yaşayan ihtiyar seçmenler bu sağanağın altında gözyaşı döküyordu. Çocukları ise televizyon kameralarını görünce su birikintileri içinde dans etmeye başlamıştı. Savcı Bey, Madam Parfaire'i arayarak salıya kalmadan penceresinin altından Sovyet tanklarının geçmeye başlayacağını söylemişti. Grippes'in kapısına gelen Madam, bu konuda iç rahatlatıcı bir şeyler duymak ve bir atlasa bakmak istiyordu: Belki ülkeden göç etmekti düşüncesi. Ne yazık ki yabancı haritalar ne konukseverlikten nasiplenmişti, ne Fransızlıktan. Grippes şampanya ikram etti ona, böylece orta sınıfın ölümüne kadeh kaldırabilirlerdi. Ancak bu öneriyi kalpsizce bulan Madam, çıkıp gitti.

Bir başına kalan Grippes, sırtı bu ıslak ve sersemletici kutlamaya dönük halde pencerenin önünde durarak elinde şampanya, zihninde tedirginlik, tankları düşünmeye başladı. Place de la Bastille'deki taşkın sevinç gösterilerinde onun da payı vardı, peki ama neden? Politik başarısızlık melankolisini alışkanlık haline getirdiği için herhalde. Bir an bile kendi tarafının kazanacağını beklememişti. Mizacıyla, seçimleriyle, arkadaşlarının çoğunun nitelikleriyle, mesleğinin aykırı doğasıyla ebedi muhalefete aitti o. Oysa şimdi bu kahredici seçim sonucu onu iktidarda pay sahibi yapıyor, *rock* konserlerine kültürel sübvansiyonun ve Pasifik'teki nükleer denemelerin ahlaki sorumluluğuna ortak ediyordu. İflah olmaz ve uzlaşmaz bir bölgeden geçen 82 numa-

ralı otobüste solcu *Libération* gazetesini açıp okumak, azınlığın isyanını değil, çoğunluğun gönül rahatlığını gösteren bir hareket olacaktı artık. Grippes orta yaşın sonlarına merdiven dayamıştı. Hayatında ilk kez şöyle dedi kendi kendine: "Bütün bunlar için yaşlanıyorum artık."

Aşağıda, sokakta ise sanki mayısın onu, tıpkı diğerleri gibi bir pazar günüymüşçesine, sinema kuyrukları ağır ağır kaldırımda ilerleyip yola doğru dökülüyordu. Büro çalışanları ile öğrencilerden, yankesiciler ile o gün izinli garsonlardan oluşmuş her zamanki topluluk değil gibi gözüktü bu Grippes'e; daha çok şehrin batı bölgelerinden hali vakti yerinde diş hekimleri ile karılarıydı. Belli ki dişçiler, girişimcilik tezgâhını artık sürdüremeyeceklerini görmüş, ellerindeki son nakit parayı Hong Kong'da geçen bir aksiyon filmine harcamaya karar vermişlerdi. Grippes, sıralar halinde bulvarda ilerler, gittikçe kabaran bir kalabalık oluşturur durumda canlandırdı onları zihninde, pizzacıların ışıkları, gözlüklerinde kırmızılı yeşilli yanıp sönerken. Yanlarındaki kadınlar onlara yetişmeye çalışırken, boyunlarından sarkan altın zincirler bisiklet zinciri gibi salınıp duruyordu. Bağırış çağırış yoktu, tehditler veya talepler yoktu, sadece yaşlanmakta olan radikallere geceleri huzur vermeyen o aralıksız adımların sesi duyuluyordu. Grippes, solcuların bir mitingindeki o sıcacık ritim değişimlerini hafif bir özlemle, sanki artık sonsuza dek kaybolup gitmiş gibi hatırlıyordu: "Uygun adım! Yerinde say! Slogan! Dur!/Slogan! Uygun adım! Yerinde say!" Bu ilerleme ritmine o da pencerenin pervazına vurarak tempo tutmuştu, göz yaşartıcı gazın acısıyla başını içeri çekmek zorunda kalana dek!

Dişçileri yürüyüşe geçirmişti bir kere, ama artık onlarla ne yapacağını bilemiyordu. Belki dağılıp giderlerdi. İktidarın baştan çıkarıcılığıyla iştahı açılmış olanlar Rue de Rennes'in köşesindeki Chez Hansi'ye uğrar, su tankından kapitalist ebatta son bir ıstakoz seçip tadını çıkarabilirlerdi. Peki ya Grippes? Değişim gecesi o ne yapıyor olacaktı? Huzur bulmaz bir evrende ya-

zarın üstlendiği sağlam ve istikrarlı rolü hatırlayarak kadehini tekrar doldurdu ve oturup tavrını belirten bir yazı kaleme almaya koyuldu, doğuştan getirdiği yetenekleri elverdiğince puslu ve belirsiz bir metin olacaktı bu. Kusursuzluk düşleri gelişir ve sonra solup gider, ama yazılı söz kalır ve zamanına göre fazla hızlı koşan veya tam da istenen yer olmayan mecralara doğru meyleden yazarın ayağına dolanır. Gece geç saatlere kadar yazdı Grippes, önce elle, sonra da "Apartman sakinlerine bir kez daha hatırlatmak isterim ki..."nin yeni bir versiyonunu daktilodan çıkarıp, son haliyle metnin on beş kadar revizyonunu hazırladı.

Ertesi gün (hatırladığına göre) yazısını Fransa'nın en seçkin gazetesinin yazı işlerine gönderdi. Gazete yazıyı bastı sonunda; bütün ülkede izlenmekte olan tartışmaların olduğu 1. sayfada değilse de, kimse sormadığı halde dile getirilmiş olup baş yazara mektuplar arasında sayılamayacak kadar uzun soluklu görüşlerin atıldığı 2. sayfada yer alıyordu. İkinci sayfa, belli bir konuda provokatif bir soru ortaya atarak–mesela, "Sosyal Antropolojiyi Nasıl Yarınlar Bekliyor?"–akademik çevrelere deşarj imkânı sunuyor ve neo-monetaristlerin, bölgesel tarih uzmanlarının ve İslamiyete geçmiş kişilerin biraz daha düzenli atmakta olan nabzını ölçüyordu. İtalik harflerle basılmış dipnotta yazı sahibinin ne alanda faaliyet göstermekte olduğu belirtilirdi. Grippes için yazılan "edebiyatçı" dipnotu onun statüsünü teyit ederek, öyle amatör bir düşünür olmadığını ortaya koyuyordu.

Yazısı biraz kalabalık bir yere koyulmuş gibiydi, nadide pullar satan birinin mesleğinde para-sosyalist reform çağrısında bulunduğu yazısının yanına sıkıştırılıvermişti, ama iki sütuna yayılan başlıktan memnundu Grippes: "BİZİM ÜTOPYAMIZ." "Fransız kültürel yaşantısı artık her dalda kâr saikini başından atmış olduğuna göre," diye başlıyordu yazısı, "veya öyle göründüğüne göre," diye devam ederek de Grippes'i, ileride entelijansiyayı yoksul düşürmeye çalışmış olma suçlamasından kurtarıyordu, "hiç kuşkusuz". Bu "hiç kuşkusuz"dan sonra bir boşluk

vardı: İkinci sayfa öldürmüştü cümlesini. Eski günlerde (Grippes'in yazısı birden kaldığı yerden devam ediyordu), sinemaya gittiği zaman ayaklarını uzatacak yer bulurdu. Ceketini katlayıp koltuğunun altına yerleştirdiğinde üstüne sakız yapışmazdı. Anaç bir satıcıdan alınan dondurmada gerçek vanilya tadı olurdu. Müzikal komedilerde seyirci her dans numarasını alkışlardı: "Singin' in the Rain"i düşünün bir hele. Tam başınızın tepesinde dümdüz uzanan sigara dumanına rağmen en saf havayı solurdunuz. Oysa şimdi, Grippes'in penceresinin altındaki koca sinemayı, her biri orta boy bir yük uçağının kabini büyüklüğünde sekiz ufak parçaya bölmüşlerdi. Ne zaman içeri adımını atacak olsa sanki biri gelip emniyet kemerini bağlamasını söyleyecek ve plastik bir tepsi uzatacak gibi geliyordu. Yabancı filmlerin altyazıları beyaz bir bulamaç halinde kaybolup gidiyor, sözlü diyalogları işitmek mümkün olmuyordu–en azından Grippes için. Yirmi üç yıllık sağ hükümetlerin asık suratlı ve lafı ağzında geveleyip duran bir kuşak yarattığının farkındaydı, ama köklü bir kültürün derinliklerinden yüzeye çıkan bu muazzam değişimin, anlaşılır konuşmalar yapma alışkanlığını çok yakında yeniden yerleştireceği kanaatindeydi.

İşte Grippes'in, ceketinin cebinde kaşıkla birlikte bulduğu kupür buydu. Kusursuz olmadığını kabul etmek zorundaydı. Sinemalarla ilgili olarak kimse bir şey yapmamıştı. Derinlerden yüzeye çıkma meselesi ise 1981'in sosyalist niyetler planı yanında ıslak yosunu getiriyordu akla. Yine de o dönemin huzur dolu kafa karışıklığı içinde bir sav ortaya atmış ve sinema salonu zincirlerinin sahiplerinden başka kimsenin kusur bulamayacağı bir fikir geliştirmişti. Üstelik "edebiyatçı" su yüzünde kalmayı başarmıştı işte, görür görmez tanınacak bu dayanıklı edebi su canlısı, batmadan yüzmeyi sürdürüyordu.

***

Geçen haziran her gece yağmur yağdı. Islak bulutlar Montparnasse'ın ışıklarını emip kırmızıya çalan bir ışıltı olarak geri gönderiyordu. Bir sabah saat üç sularında, Grippes'in yazı masası başında oturmakta olduğu odaya hafiften ılık, nemli bir hava giriyordu. Masanın üstünde yan yatmış bir radyo, Milano'daki bir stüdyodan hafif caz parçaları çalıyordu. Masa lambasının altında bir kedi uyuyordu. Lambanın kırmızı şapkasının içi ise kanat çırpıp duran pervanelerle doluydu. Grippes yerinden kalkıp raftan bir kitap çıkardı, üstündeki tozları üfledi ve aradığı kısmı buldu: "19 Haziran–Saat bir buçuk. Babamın ölümü. İnsan onun için 'Alelade bir adam, ufak, yoksul bir köyün belediye başkanı' deyip yine de ölümünden Sokrates'in ölümüymüşçesine söz edebilir. Onu yeterince sevmemiş olduğum için yeriniyor değilim. Onu anlamamış olduğum için yeriniyorum."

Daha demin Grippes de bu son iki cümleyi yazmıştı işte: Aynı kelimelerle, aynı sırayla. Neredeyse aynı anda, kafasında melon şapka olan kızıl sakallı bir adam karikatürü belirdi gözünün önünde–babası değildi tabii bu. Seksen küsur sene önce ölmüş olan Jules Renard'dı. Grippes'in kırk küsur sene önce ölmüş olan babası, Renard'ın güncelerinden hayranlıkla söz eder ve sık sık alıntı yapardı. Birden çıkıveren gece rüzgârı pencereyi ardına kadar açtıktan sonra çarpıverdi. Kedi bir an silkindiyse de uykusuna devam etti. Oluşan hava akımının yerinden savurduğu bir pervane lambadan kaçıp sonra geri döndü.

Grippes, zihnini dolduran bu karman çorman etkileyici yığın içinde nelerin hâlâ kendisine ait sayılabileceğini merak ediyordu. "Siz hiç değilse ne anlatmaya çalıştığınızı daima biliyorsunuz," doğruluğu sınanmamış bulgulara dayanıyordu. Babası gibi, Jules Renard gibi o da tarihin ve deneyimin değişmez bir ritimde ağır ağır devam eden aldatmacasına kapılıp gitmişti işte. Bu süreç boyunca ortaya çıkmış resimlerin, o darmadağınık kaydın, ya kategorilere göre bir düzene sokulması ya da sonsuza dek kaldırılıp atılması gerekiyordu. Binlerce benzer görüş,

yüz binlerce elyazmasında ve kitapta, kimi zaman Grippes'in hiç duymadığı dillerde ifade edilmişti. Esinleyici tanrıçası, gecenin bir yarısı bula bula bir başka adamın güncesini getirmişti ona, hem de orijinal diye yutturmaya kalkma pişkinliğini göstererek.

Milano'dan birkaç frekans ötede BBC, insan ilişkilerinde bir çözülme yaşanmakta olduğunu öne sürmekteydi. (Cressida, Quentin'e şöyle der: "Taksi bekliyor Quentin. Sanırım, söylenecek ne varsa söylendi." Quentin de Cressida'ya der ki: "Elveda diyebilir miyim peki?" Kapı çarpar. Kaldırımda topuklu ayakkabı sesleri. Taksi gürültüsü, sonra yavaş yavaş sessizlik. Quentin boşluğa konuşur: "Elveda. Son sözü ben söylerim.") Cressida'nın gidişi Avrupa ve Ortadoğu'da, bir uçtan bir uca Afrika'da, Hindistan'da, Singapur'da ve Batı Samoa'da kimini yasa boğmuş, kiminin uykusunu getirmişti. Kendi kedileri, pervaneleri, lambaları, yağışlı havaları ve beceriksiz tanrıçaları olan kadınlar ve erkekler Quentin'in yalnızlığı üzerine düşünüyor, bunu hak edip etmediğini sorguluyordu. Grippes, uyuyan kedinin altından büyük bir bloknotu çekip bir Londra taksisinin resmini yapmaya koyuldu. 1960'lardan bir Citroën çizdi, sonra 50'li yılların Riviera'da geçen filmlerindeki gibi gösterge panelinin şıklığıyla dikkat çeken bir Peugeot, sonra da 30'lu yıllarda yapılmış, her tarafı keskin köşeli bir Renault, 40'ların başında karaborsa patronları ile poliste hâlâ vardı bunlardan. Otomobili siyaha boyayıp içine üç sivil polis yerleştirdi.

Dedesinin evine yaklaşmakta olan Renault'nun sesi uzaktan duyuluyordu; olayların sonuna doğru sessiz bir öğle üzeriydi. Otomobil avluya yöneldi. Adamlardan ikisi indi içinden. Şehirlilere özgü takım elbiseler giymişlerdi, fötr şapkaları ve yine şehir işi, gıcır gıcır sesler çıkaran ayakkabıları vardı. Mutfakta genç Henri'nin dedesi kollarını kavuşturmuş, tek kelime etmeden dikiliyordu. İki adam her zamanki yerlere baktı, gevşek yer karolarını ve tahtalarını kaldırdı, ne kadar yastık ve minder varsa bıçakla yardı. Kural olarak böyle ani baskınların sonun-

da herkes mutfak masasında toplanırdı. Babaannesi, rengi atmış kırmızı-mavi muşamba örtüyü çoktan silmiş ve kalın camlı bardaklarla tabakları koymaya başlamıştı.

Henri, darmadağın edilmiş odasının (bıçakla yarılmış yastıklarla doluydu yer) penceresinden, bu yabancıların dışarıyı amaçsızca kazışını izliyordu. Beceriksizdi adamlar, kazma kürek kullanmayı, kazdıkça çıkan çamur topaklarını kaldırmayı bilmiyorlardı. Dedesinin gözüyle görüyordu onları, ucuz ve şehirli. Oysa kanunu ucuz görebilmek için insanın güçlü müttefikleri olmalıydı. Dedesinin fiziksel gücü de vardı, stok yapıp dayanmak için doğuştan gelen bir yeteneği de. Adamlar kürekleri ellerinden atıp eve döndü. Ayakkabıları mutfak zemininde ve pırıl pırıl silinmiş merdivende çamur izleri bıraktı.

Henri'nin, bir zamanlar babasına ait olan odasında, yaklaşan her adımla birlikte kuştüyleri havalanıp uçuşuyordu. Ziyaretçilerden biri, lavabonun üstündeki raftan bir kitabı çekip aldı. Daha önce hiç yatak odasında kitap görmediğini söyledi. Henri, tam bunların babasının eski okul kitapları olduğunu söyleyecekti ki ondan söz etmemesi gerektiğini hatırladı. Adam kitabı tutup sallayınca içinden elle yazılmış şiirler yağmaya başladı: Henri'nin babasının, cinsel açlığın şiirini, edebi bir dil kullanarak çiftlik hayatıyla bağdaştırma yönündeki ergenlik çabaları. İkinci yabancı, Henri'ye bir Amerikan sigarası ikram etti. Henri'nin içip de ziyan edemeyeceği kadar kıymetli bir şeydi bu. Dikkatle kulağının arkasına yerleştirip gelecek soruyu beklemeye koyuldu. Şuydu soru: "Elinde büyük miktarda kaçak para olsaydı, nereye koyardın?"

Henri samimiyetle cevap verdi: "Karanlıkta, göz göre göre duracağı bir yere."

Önlerine kattıkları Henri'yi ittirerek aşağıdaki mahzene indiler ve sıra sıra şarap şişelerinin, meyve reçeli dolu küplerin üzerine sarı ışık demetleri saçan fenerler tuttular. Aşağı yukarı her dört reçel küpünden biri altın sikke ve banknot doluy-

du. Adamlar bir meyve kasası istedi. Sülalenin dürüst elemanı rütbesine terfi ettirilmiş olan Henri, sayımı kontrol ediyordu. Babaannesi ağlarken, o "...dört, beş, altı," diye mırıl mırıl saymaktaydı. Birkaç dakika sonra da babaannesiyle ikisi, dedesinin bileklerine kelepçe takılıp Renault'ya tıkılmasını izlediler. Kelepçeli elleriyle o adamların üçünün de beynini dağıtabilirdi, ama parmağını bile kıpırdatmamıştı.

"Affet beni," dedi Henri. "Orada olduğunu bilmiyordum ki."

"O geri dönene kadar buradan epey bir uzaklaşmış olsan iyi olur," dedi babaannesi.

"Bu sefer içeride tutmayacaklar mı yani?"

Babaanne, "Bir çaresine bakılır," diyerek gözlerini kuruladı.

Bugün Grippes saat on bir buçukta ansızın uyandı. İki polis vardı kapısında, gece kuşku uyandıracak bir şey duymuş olup olmadığını soruyorlardı. Madam Parfaire ile ilgili bir vukuat daha söz konusuydu. Evine girenler, bu kez Sèvres porseleni takımın şekerliğini kırmış ve köpeği tehdit etmişti. Grippes'in tek söyleyebildiği, köpeğin on dokuz yaşında ve sağır olduğu, ona pek tehdit işlemeyeceğiydi. Adamlar gittikten sonra koridordan sersem sersem yürüyerek mutfağa geçti. Kediler de önü sıra koşturdular–bir tekir, bir de sokaktan gelme yavru. (Grippes, bunların artık son olduğuna yemin ediyor.) İlk gördüğü, tel askıda duran mont ve pislik içindeki pencere camları oldu. Avlunun karşı tarafında bir kadın, Grippes saatine göre erken kalkan başka biri, perdelerini açıyordu. Düğmeleri iliklenmemiş bir erkek gömleğinden başka bir şey yoktu üzerinde. Perdelerin çiçekli kıvrımları arasında durmuş, güneşsiz avluya dalıp gitmişti. (Aşağıdaki Arnavut kaldırımı, tıkalı bir gider borusu sağolsun, asla kurumaz. Alt katlardaki kiracılar borunun tamir edilmesi için yıllardır dilekçe yazıp dururlar. Ancak şikâyetleri, üst katlarda oturan apartman sakinlerinden fazla bir destek bulmaz, zira bunlar ya daha az rahatsızlık yaşamakta ya da yaz aylarında ortalığı kapla-

yan kara ve sivri sinek bulutlarını, kentlerin sterilliği karşısında doğanın zaferi olarak kabul etmektedirler.)

Gözlemleri sonucu gece boyunca hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu gören kadın, perdeleri bir hışım çekti ve (Grippes'in varsayımına göre) yatağa döndü. Grippes daha önce görmüştü bu kadını, ama hiç bu saatte değil. Oturduğu binanın girişi köşeyi dönünce oralarda bir yerde olmalıydı. Yerini Montparnasse haritasında gösteremez doğrusu, ama zaten bu harita yarı hayal ürünüdür. Bir süre, kadının bulvar üzerinde, Caz Çağı'nın kalıntısı olan, içinde hâlâ Josephine Baker'ın hayaletinin gezindiği bir kulüpte müşterileri ağırladığını düşünmüştü. Önceki gün ise kulübün sıradan bir lokantaya dönüştüğünü, fiks menüsünü tabelayla sokağa koyduğunu fark etti. Soruşturunca, bu değişikliğin ta yetmişlerde meydana geldiğini öğrendi.

Kedilere biraz yiyecek koydu, kahve makinesinin fişini taktı ve pencerenin camıyla pervazını temizlemeye koyuldu. Kendisine engel olan montu da tel askısından alıp üstüne giydi. Apartmanda Madam Parfaire ve güvercinlerle ilgili görüşler şimdi Grippes aleyhine dönmüştü. Madam, teşhis edilmemiş bir sinir harabiyetinden muzdarip görünmektedir–ruhu etkileyen bu tür arazların ifade edildiği üzere. Bazıları, durmadan evine giren iki adamın, mirasa konmayı bekleyecek sabrı kalmamış yeğenleri olduğu kanısındadır. Yeğenlerin umudu, kadını korkudan öldürmektir. Bazıları da bunların, yeğenler tarafından parayla tutulan profesyonel serseriler olduğuna inanır. Amaç, kadını dairesini satarak bir yaşlılar evine yerleşmeye zorlamaktır, böylelikle daha o ölmeden parasını aralarında bölüşeceklerdir. Açgözlü aileler, ölmekte olan birine karşı vazifeden kaçma, varoluşun kesin olan temel gerçeklerindendir. Grippes'in, üst katında olup bitenden habersiz olduğuna kimse pek inanmamaktadır. Kim bilir, belki o da vardır bu işin içinde. Belki tembelin teki veya düpedüz korkaktır, ölesiye içip kafası daktiloya düşmüş halde sızıp kalıyordur. Belki de bütün bunlar umurunda değildir.

Fısıltı halindeki yankılar, kötü niyetli dedikodular, bilip bilmeden kesin konuşmalar hep ulaşıyor Grippes'in kulağına. Madam Parfaire, merdivenden döne döne inerken tırabzana tutunuyor var gücüyle, her birkaç adımda bir duruyor, yüzünde hep aynı ifade. Yüzüne saçından perçemler dökülmüş. Şimdi genel olarak rağbet gören duygusal havaya göre, böyle solgun, ne olacağı belli olmaz bir haldeyken bile pencereleri açıp güvercinlerin hayatlarını sürdürmelerine katkıda bulunacak gücü buluyor kendinde. Bir zamanlar bezdirici ve pis bir alışkanlık olarak görülen çöp atma, artık fedakârlığın göstergesi haline gelmiş durumda. Haftada bir ağır aksak Seine'i geçerek Quai de la Mégisserie'ye kadar giden Madam, güvercinlerin sağlıklı ve üretken bir ömür sürmesini sağlamak için E vitamini katkılı kuş yemi alıyor. "Apartman sakinlerine bir kez daha hatırlatmak isterim ki..." kolektif bir öfkeyle karşılanıyor artık. Daha geçenlerde anonim bir el, üstüne–Grippes'i kastederek–"Sadist!" yazmış.

Madam Parfaire'i dün apartmanın girişinde, bir çocuğu elinden tutmuş olan bir komşuyla alçak sesle konuşurken gördü Grippes. Madam, o geçerken sustu. İki kadın, görüş alanlarından çıkana kadar izledi onu; bundan emindi, bakışlarının ağırlığını hissetti üzerinde. Çocuğun güldüğünü de duydu. Madam Parfaire'in, Paris'te fındık fıstık misali satılan sakinleştirici haplarla gırtlağına kadar dolu olduğu gayet açıktı, ama apartmana ilan asıp bunu duyuramazdı işte. Millet omuz silker, kimseyi ilgilendirmediğini söylerdi. Şöyle bir açıklama ilgilendirir miydi acaba onları: "Madam Parfaire, son yıllarını bencil, sevimsiz ve kesinlikle evlenilmez biri olan Henri Grippes ile günah içinde veya yarı yarıya günah içinde ya da taparcasına kendini ona adayarak mı geçirmek istiyor?" Doğru, ama pek akla yatkın görünmeyebilirdi bu. Çok sayıda hayali olayın bilfiil yaratıcısı Grippes, gerçekliğin yansımasının da her yansıma gibi olduğunu, bir ayna kadar düz ve suskun olduğunu bilir. Olgulara bağlı kalmaktansa akla yatan şeyler anlatmak yeğdir.

Pencereyi temizlemeyi tam bitirmişti ki siren ötmeye başladı. Buzdolabının üstündeki elektrikli saate baktı: Tam on iki. Günlerden çarşambaydı, ayın ilk çarşambası. Birbirinden ayrı iki sesi işitebiliyor, gökyüzünü kat eden birer çizgi olarak görüyordu onları: Keskin bir uğultu–dümdüz, ince bir çizgi–ve daha alçak perdeden gelerek yükselip alçalan, sonunda da bir sarmal çizerek ağır ağır düşüşe geçen bir ses, vurulup düşürülmüş bir uçak gibi. Beş dakika sonra, oturmuş kahvesini içiyordu ki tekrar başladı alarm. Bu kez, daha derinden gelen ses çok kısa bir sürede düşüşe geçti; öteki, daha tiz çığlık ise uzadıkça uzayıp güneşli günün içinde yavaş yavaş söndü.

Grippes, eski ahbabının kaşığıyla kahvesini karıştırırken, şu güvercin meselesine, Madam'ın gece yarısı fantezilerine ve bir daha olmadık saatlerde uykusundan uyandırılma olasılığına nasıl bir son verebileceğini düşünüyordu. Kendi kendini öğle yemeğine davet ettiren bir not yazabilir, yukarı çıkıp kapının altından atabilirdi. Şu haliyle gidebilirdi pekâlâ, bornozun üstünde naylon montla. Öğle yemeğinde misafir ağırlamak, Madam'ın gününe anlam ve amaç kazandırırdı. Gittikçe daha karanlık, daha bunalımlı hayaller kurmasının önünü alırdı. Hem bu notu yazmak (ki diplomatik incelik ve marifet istiyordu), "Apartman sakinlerine bir kez daha hatırlatmak isterim ki..."yi Grippes'in daktilosundan da, zihninden de çıkartırdı.

Biraz mayonez veya sadece bir parça limon ve zeytinyağıyla taze hazırlanmış karışık deniz ürünleri tabağını zihninde canlandırmakta hiç güçlük çekmedi, sıcacık tabakta ikiye katlanmış omlet geldi gözünün önüne, sonra marine ringa balığı ile patates salatası, şarap terbiyeli kuzu böbreğinden hafif bir güveç. Kendini koridordan geçerken, kural olarak her gecenin büyük kısmını geçirdiği sandalyeye oturup o notu yazarken görüyordu şimdi. Pencereden, şöyle biraz sağa doğru kaykılacak olsa, Montparnasse kulesinin gölgesini ve ahşap zemini bel vermeye başlamış eski tren istasyonunun yerinde yükselen ofis bina-

sını görebilirdi. Daha dün kendi kendine diyordu ki... ama hayır. Paris'te koca bir kuşak bundan başka bir şey hiç bilmemişti.

Davet notunu–böyle denebilirse tabii–kapının altından atıvermesi ile omletin gerçeğe dönüşmesi arasında bir yerlerde, avlunun üzerinde görünen dikdörtgen gökyüzü kadar lekesiz ve sonsuz bir boşluk oluştu zihninde. Soru şuydu: Bu boşluğu nasıl doldurmalı? Kendi pasaportunu okuyor gibiydi, arka arkaya hep aynı bilgi. "Pek sevgili Marthe," diye başladı (en başından alarak). "Siz de artık vaktinin geldiğini düşünmüyor musunuz..." Ama kendisi düşünmüyordu ki. "Van Gogh'u tanımış olduğunu söyleyen o kadını hatırlıyor musunuz?" Aralarındaki anlaşmazlıkla hiçbir bağlantısı yoktu o kadının. Sadece Grippes'in düşünmekten hoşlandığı bir şeydi. "Yapayalnız yaşamamalısınız siz. Yalnızlık sizi..." Hayır; her şeyden önemlisi, bu olmaz. "Belki de yeğenlerinizden biri gelip sizinle otursa..." Hepsi evli barklıydı, kiminin yetişmiş çocukları vardı. "Şu noktayı belirtmenin önemine inanıyorum ki ben hiçbir zaman kesin bir..." Üçkâğıtçının sızlanması. "Arada bir birlikte yenen yemekler..." Ve kaygan zemin. "Gayet iyi biliyorsunuz ki güvercinlere yiyecek vermek yasalara aykırıdır ve giderek daha ağır para cezalarına..."

Ne güzel olurdu, mutfağın zeminine öylece uzansa ve esinleyici tanrıçası yanı başına diz çökmüş, göz kapağındaki bir seğirmeyi kaygıyla izlerken, Grippes el çabukluğuyla tanrıçanın cüzdanını çarpıverse. Bir de ne görsün, cüzdandan çıka çıka, "Apartman sakinlerine bir kez daha hatırlatmak isterim ki..." çıkıyor. Tıpkı Grippes gibi, savcı gibi, zavallı Marthe gibi tanrıçası da yaşadıkları dönemin kurbanı bir bakıma, o da nakit sıkıntısı içinde ve fikirleri tüketmiş, özellikle de ilahi bir kaynaktan gelen fikirleri. Yüzyıl sonunu nasıl getireceğini bilmiyor. Bir yandan da (yine tıpkı Grippes gibi), "Apartman sakinlerine bir kez daha..."ya tutunuyor ve bunun her ihtiyatlı şehir sakinin gaspçılara vermek için üzerinde bulundurduğu kâğıt paranın yerine geçeceğini umuyor.

Fularlar, Boncuklar, Sandaletler

Boşanmalarının üzerinden üç yıl geçen Mathilde ve Theo Schurz, birbirleri için kötü düşünmemiştir hiç, hatta Theo, eski karısının şimdi evlendiği Alain Poix ile daha mutlu olduğunu söyler. (Veya "Poids" ile. Ya da "Poisse." Alain'i her yönüyle hep aklında tutamayacağını belirtirken doğruyu söylüyor olabilir Theo.) Mathilde, düğünden altı ay önce Alain'in yanına taşınmıştı, böylece ev yaşantısının yeknesaklığına alışacak, olur da sinir bozucu kimi huylar ortaya çıkarsa bunları önceden biliyor olacak ve aynı hataya (evliliğin, tutkunun üzerine devrilmesi) ikinci kez düşmeyecekti. İkisi, 16. Arrondissement'da, Rue Saint-Didier'de iki odalı bir ev tuttular ve şimdi de yavaş yavaş satın alıyorlar burayı. Montparnasse'ın, insanın içini karartan güney kıyısından, akla gelebilecek her anlamda uzaktalar; oysa Theo hâlâ orada oturuyor, şehrin en kasvetli birkaç hastanesinin yakınında ve daima bir tehdit altında–evden çıkarılma, fare istilası, tek katlı virane stüdyolardan oluşan bütün bir çıkmaz sokağın yıkılması. Mathilde'de Theo'yu çekmiş olan "fiziksel boyut"–Mathilde'in güzellik için kullandığı yeni ve ağır terim–olmuşken, Alain, düşünsel ve ruhsal düzeyde kaygıları olan ve katkı sunan bir hayat arkadaşı olarak görüyor onu. Bu, Mathilde'in vardığı sonuç değil. Verdiği hüküm.

Theo, şu "ruhsal düzey" kısmını merak ediyor. Nemli bir batı rüzgârı gibi geliyor bu onun kulağına, güneş ile yağış arasında yumuşak geçişlerle her an yön değiştirmeye hazır. Mathilde bununla ne anlatıyor veya ne anlatmak istiyor olursa olsun, sırf ha-

yat arkadaşlığı düşüncesi bile tam gün dolduruyor olmalı hayatını. Yine de, hemen hemen her cumartesi öğleden sonra Paris'in öbür ucuna kadar arabayla gidip Theo'yu yoklayacak, kendisi olmadan neler yaptığına bakacak vakti buluyor. (Alain nerede? Bir bilgisayarla yakın temas halinde, diyor Mathilde.) Stüdyonun yanı başındaki yıkık dökük bahçeyi canlandırma umudunu hâlâ koruyarak Île de la Cité'deki pazardan Theo'ya çiçekli çalılar getiriyor, sonra üstü kapatılmış kaplarda yiyecek–henüz hiç dokunulmamış, lezzetli yemekler, Poix artıkları değil–ve Alain hakkında taze haberler de.

Geçenlerde Alain yeni bir büroya taşındı, aslında ikiye bölünmüş bir oda burası, ama bakan ile aynı katta ve tepesinde de on sekizinci yüzyıldan kalma bir freskin yarısı var. Alain, belki tutulmuş boyun kaslarını gevşetmek için başını tam yukarı kaldıracak olursa, Apollon'u–sadece Apollon'un başını gerçi–Daphne'nin defne ağacına dönüşünü seyrederken yakalayabilir. Eserin perspektifinden ötürü Daphne'ninse tamamını–köklerini, kabuğu ile dallarını, ayrıca yapraklar arasından bakan, Aydınlanma Dönemi'ne özgü ufak pembe yüzünü de–görebiliyor Alain. (Diğer odadaki kişiye ise Apollon'un, kısa beyaz eteğin üstüne Roma zırhına bürünmüş olan gövdesi ile bacakları ve ayakları kalmış.) Theo'ya bu, kadınlar hep kendisinden uzaklaşmanın bir yolunu bulduğu için evlilikle ilgili bir başka kâbus olarak görünebilir, oysa Alain, freski kadının özgür seçimine dair bir alegori olarak yorumluyor. Başka işlerle eli çok dolu olmasaydı, bu düşünce doğrultusunda bir şeyler yazabilirdi şimdi: Yaklaşık yüz elli sayfalık bir deneme, yumuşak beyaz kapaklı ve kaç sayfa basılmışsa o kadar renkli illüstrasyon içeriyor; okur bunu bir hafta sonu içinde sindirip pazar öğleden sonra bahçesindeki çiçeklerle ilgilenecek vakti bulabilir yine.

Gözünün önünde (ve Mathilde'in de gözünün önünde) canlanan yer, Saint-Germain-des-Prés kitabevinin "yeni çıkan edebiyat dışı" tezgâhında, atık yönetimi konusunda yeni çıkan bir

şey ile Jung hakkında yeni çıkan bir şeyin tam arası. Bu denemeyi yazmak yerine Alain, eğitimli aklını ve aldığı titiz yüksek eğitimi, Anglosakson heyelanına karşı Fransız değerlerini koruyacak bentler kurmaya veriyor. Bu cumartesi bütün emekleri, çevrilmesi imkânsız görünen yeni bir ifadeye düzgün bir Fransızca karşılık bulmak için: "Air bag." Geçen gün televizyonda duyuldu yine, bu kez siyah-beyaz endüstriyel tasarımları gösteren bir kadının ağzından. Gerçi Alain, daha geniş bir alanda ses getiren, daha göstere göstere İngilizce kullanılan kelimelere karşı savaşmayı tercih ederdi, "shallow" ile "bully" ve "wishful thinking" gibi, ama henüz kimse bunları reklamlarda kullanmaya kalkmış değil.

İşte Mathilde bunları anlatıyor Theo'ya, onun çamaşırlarını ayırır, makinesini çalıştırır, yatağına temiz çarşaf sererken. Theo'ya bir sanatçı olarak hayranlık duyar–zaten onu Theo'ya çeken de ilk başta bu olmuştur. Ama Madam Poix olduğundan beri Theo'yu elinden iş gelmez biri olarak görme eğiliminde. Theo'nun, elinde çizim portföyüyle Rue de Seine'de bir aşağı bir yukarı dolaşıp, kendisini kabul edecek ufak ama maceraperest bir galeri aradığı yaşlarda, Alain kültürden sorumlu devlet aygıtı içindeki yerini sağlamlaştırmış bile. Bir dahaki seçimden sonra da bu yeri pekâlâ koruyabilir: Özel sektörde iş bulması söylenerek kapı dışarı edilemeyecek kadar değerli biri o. Oysa özel sektör de ondan iyisini bulamaz. Alain'i herkes istiyor zaten. Yayınevleri istiyor. Yabancı üniversiteler istiyor. Amerika bile onu bekliyor, hem de hegemonyası hakkında ileri geri konuşup, görgü bilgi sahibi Avrupalıların sokakta dilim pizza yemesine sebep olduğunu söylediği halde.

Theo, bürosunun tavanında sembolik bir resim, hatta yarım resim bulunup da hükümet değişikliğinden sonra odasında kalabilmiş başka kimseyi duymadı daha. Böyle bir mekânı kapma kuyruğu, birbirini var gücüyle itip duran açgözlü insan kaynaklarıyla dolu. Özel sektöre gelince, oralarda kültür alt departman-

larının iki kat arasına sıkıştırılmış karanlık odalarında nefes almak zordur. Alain'e, devleti yöneten sınıfın sunabileceği berrak ufuklar ile bol oksijen akışı lazım. Theo bunların hiçbirini söylemiyor. Mathilde'in akşama ona ne yedirmek istediğini görebilmek için kâselerle tabakların üstündeki folyoyu kaldırıyor. Bir Theo ne anlar ki bir Alain'den? Theo asla oy kullanmaz. Kütüğe kayıt da yaptırmadı zaten, tarihini kaçırır hep. Bir de bakmış seçimler olmuş bitmiş bile. Ertesi gün bildik yüzler, kimi anasının gözü, kimi mülayim görünüşlü, haberlerde yerlerini almıştır yine ve henüz sınanmamış ama öğrenmeye hevesli olarak nitelenirler. Seçimler bahar aylarında yapılır, belki de insanlar büyümeye, tazelenmeye inansın diye. Er ya da geç yağmurlu bir mayıs sabahı, Alain kişisel dosyalarını toplayıp Apollon ile Daphne'ye veda etmek, özel sektöre doğru alacağı yolun ilk etabı olarak bir bakanlık avlusunu kat etmek zorunda kalacaktır. Theo, dikkatle ilerlerken görüyor onu, en berbat su birikintilerinden sakınırken. Alain ders de verebilir her zaman, diyor Theo kendi kendine. Ekranda şaşırtıcı sonuçlar birbiri ardına belirirken, tanıdıkları özel kalem müdürleri ve asistanlar hakkında hep bunu söyler insanlar.

Alain de Theo'yu tanıyor elbette. İçindeki karışık duygular arasında ona belli bir saygıyı bulmakta hiç zorluk çekmiyor–bunun nedeni de bir tür kültür kalesi: Theo ve eserleri, "yılların eskitemediği" adıyla bilinen, surlarla çevrili alana girmiş durumda. Alain, Poids ile Poisse* meselesini de biliyor , ama Theo'ya karşı kullanacak değil bunu; Mathilde'e bakılırsa, Theo ne zaman mizah duygusunu göstermeye çalışıyor, ne zaman beyin hücrelerini kaybediyor belli değil artık. Düğüne de gelmişti, doğru düzgün giyinerek hem de, takım elbise, yakalık ve kravatla, gayet saygıdeğer görünüyordu–elli yaşındaki haliyle Braque gibi,

* Fr. *Poisse*, 'kör talih'; *Poids* ise 'ağırlık' ve Alain'in sosyal ağırlığına, nüfuzuna gönderme olsa gerek. - ç.n.

demişti Alain, ama daha ince uzun, mavi gözlü, sarı saçlı, profili de daha güzel. O sırada resepsiyona geçilmişti, ışıklı beyaz yazıların altında şampanyalarını içiyor, keşke oturacak bir yer olsa diye düşünüyorlardı. Mathilde'in babasına bir servete mal olmuştu bu–düğün, Bois de Boulogne'da bir restoranda yapılıyordu–ama damat olarak Theo'dan kurtulduğu için öyle minnet doluydu ki adam, elinden gelse Versailles'ı da tutardı.

Kalabalık, ağır ağır kıvrılarak ilerleyen akıntılarla Theo, Alain ve Mathilde'i bir araya getirmişti. Theo, bir parmağını uzatıp, Mathilde'in yüzüne dökülen başıboş bir bukleyi itti; altın ışıltılı kızıl renkteydi bukle, yaş hurma renginde. Belki de Theo ne kaybetmiş olduğunu ölçüp biçiyordu ve hatta, nihayet, utanç verici ve doğru bir şey söyleyebilecekti. Gerçekte söylediği ise Alain'in tarifinin–mavi gözlü falan–daha çok Max Ernst'e uyduğu oldu. Geri adım atan Alain, aslında aklına gelenin Balthus olduğunu söyledi. Mathilde–ama Alain değil– Theo'nun düğün hediyesinden hâlâ rahatsızdı, üzerinde yıllardır oynayıp durduğu yalapşap bir tabloydu bu. Birkaç saattir Madam Poix olmuştu artık, ama hâlâ Theo'nun gaflarından ve kusurlarından ötürü sorumluluk hissediyordu. Theo hemen cevap vermeyince, Balthus'e benzetilmeye itirazı olmadığını umduğunu söyledi. Picasso'yu saymazsak, son yüzyılın en yakışıklı ressamıydı Balthus.

Alain, Picasso'nun bu konuşmayla ne alakası olduğunu düşündü. Theo hiç de benzemiyordu ona: Alsacelıydı bir kere. Şahsen Alain, kadınların tıknaz, kara ve köşeli bedenlere bürünmüş erkek dehasından yana tercihini hiçbir zaman anlamamıştı. "Kelt cüceleri gibi," dedi Theo, sırf sessizliği doldurmak için. Mathilde, restoranın bahçesindeki gülleri bulanık bir perdenin ardından görüyordu şimdi ve saadetin pusu değildi bu perde. Alain, düğün gününde, ilk kocasının yanında küçük düşürmüştü onu. İlk kocası da onun cüceleri çekici bulduğunu ima etmişti. Başı eğiliverdi Mathilde'in. Saçları yanaklarına döküldü, ama Theo, bu kez ilişmedi saçına. İki erkek de kafasını başka tara-

fa çevirmişti–Alain, gözyaşları yeni bir şey olduğu için, Theo da alışkanlıktan. Bakan yakınlarındaydı, hayranlık uyandıracak bir zarafetle dikiliyordu hem de–tepeden bakmadan, gereksiz samimiyete yeltenmeden, özenli, nazik. Mütevazı bir cenazeye katılmış Paris Başpiskoposu gibi, dedi Theo, Mathilde'i neşelendirme umuduyla. Neyse ki hiç kimse işitmedi bunu. Ne de olsa gelinin ruh hali etraftan dikkat çekmeye başlamıştı. Bundan yıllar önce, ta Cezayir Savaşı zamanında Alain'in anne tarafından bir akrabası, bakanın teyzesiyle evlenmişti. İki aile ağacının en uzak dalları birbirine dolanmıştı mutlaka. Zaten bakanın düğün resepsiyonuna gelmesinin ve şimdilik yarım saatten fazla kalmış olmasının sebebi de buydu.

Mathilde haklıydı; Theo, hızla beyin hücrelerini kaybediyor olmalıydı. Önce Kelt cüceleri, sonra Paris Başpiskoposu; ve tabii bir de o düşüncesiz, pinti, hakaret gibi hediye. Gülümsemeye karar veren Alain herkesi selamlayıp duruyordu. Şöyle demeye çalışıyordu: "Bu anlamlı haziran gününde tam anlamıyla mutluyum ben." Mutluydu da, ama tam anlamıyla değil. Belki Mathilde, Theo ile geçirdiği üç yılı hatırlıyor ve hiçbir şeyin sonsuza dek sürmediğini söylüyordu kendi kendine. Keşke Theo biraz düşünceli davransa, mesela yok olsa, diye düşündü. Ressam T. Schurz'un fiziksel kalıntıları, şeffaf bir molekül öbeği halinde güller üzerinde uçuşarak günışığında dans ederdi. Theo'nun ölmesi gerekmiyordu–yok olsa yeterdi.

Mathilde, "Bizim evlendiğimiz günü hatırlıyor musun Theo?" derken yanlış erkeğe bakmış, Alain'in bakana ve başka herkese güvence dağıtmak için kullanmakta olduğu tebessümün de önünü kesmişti. "Herkes hata yaptığımızı söyleyip duruyordu. Biz de, bakalım ne kadar büyükmüş bu hata deyip akşam Montmartre'a gitmiş, el falı baktırmıştık. Falcı Theo'ya, Ressam olabilirdiniz, ama büyük ihtimalle deniz ticaretiyle uğraşıyorsunuz, dedi. Sol avcu ufak gemi enkazlarıyla doluymuş da." Alain'in, "Peki sana ne dedi?" diye sormasını bekliyordu muhtemelen.

"Ya senin elin ne anlatıyormuş?" Oysa Alain, tam o sırada kendi elini düşünüyordu. İki avucunda da küçük, düzgün yolları andıran çizgiler vardı, kimi düz kimi dönemeçli, birkaç tane de örümcek gibi yıldız.

İlk başta Theo, onlara bir tablosunu hediye edeceğini söylemişti. Onlar da koca bir duvarı çıplak beklettiler. Alain bunun, yeni yaptığı muhteşem eserlerden biri olacağını tahmin ediyordu; Mathilde ise daha gerçekçi düşünmüştü. Alain ya ressamın karısını baştan çıkardığını unutmuş olmalıydı ya da bunun Theo için önemli olmadığına karar vermişti. Bu mesele bir yana, Theo'nun eserleri söz konusu oldu mu kendisi de galerisi de kimseye zırnık koklatmazdı. Mathilde'in elinde hiçbir şey yoktu, çöp sepetinden kurtarılmış buruşuk bir eskiz parçası bile. Galeri, ilk eserlerin çoğunu piyasadan çekmişti, ama bu, ressamın onları hediye olarak verebileceği anlamına gelmiyordu. Theo beğenmediği resimlerinin çoğunu yakmış, satılması imkânsız bir avuç resmi de bir barakaya tıkmıştı. Düğün hediyesinden bahsederken de "tablo" kelimesini sadece bir kez kullandı ve bir daha ağzına almadı: Kimi gravürlerin sözünü etti–yağan yağmur veya yağan kar–veya boş beyaz bir seramik parçasını onlara ithaf edip imzalayabilirdi. Mathilde çıplak beklettikleri duvardan söz etti. Daha büyük bir tablo, bitmemiş bile olsa, Theo'nun galerisinin yüksek standartlarının biraz altında bile olsa, Mathilde'e ömrünün sonuna dek Theo'yu hatırlatacaktı.

Beş gün sonra, Rue Saint-Didier'deki apartmanın kapıcısı, kızıl saçlı–ama gelincik kızılı, Mathilde'inki gibi değil–bir 'nü'yü yüzünü yastıkların arkasında gizleyerek yatağa uzanmış vaziyette gösteren büyük bir yağlıboya etüdü teslim almıştı. Mathilde atölyeyi tanıdı, ne de olsa kendisi oraya taşınıp temizlik yapmadan önceki haliyle resmedilmişti. Kitap veya kataloglardan yırtılıp duvara yampiri asılmış iki röprodüksiyonu da hatırlıyordu. Biri yüz yüze bakarak dans eden bir çift Etrüsk figürü, öteki

manzaraya karşı bir keşişti. Mathilde, yatak yarı yarıya onun da olunca indirmişti o resimleri. Acaba Theo bozulur mu diye düşünmemiş de değildi, ama hiç farkına varmamıştı ki Theo, hiçbir şey sormamıştı en azından.

"Bu şeyin bir Schurz olduğundan emin misin?" dedi Alain. Başka hiçbir şey onu rahatsız etmemişti. İlk anda, acaba Theo bu resmi hurda satışlarında buldu da şaka olsun diye kendi imzasını mı attı, diye düşündü. Bunun arkasından asıl hediye, şu çok beğenip duvarlarında sergileyecekleri tablo gelecek, şimdi böyle yürekleri ağızlarına gelmiş olduğu için daha bir hayranlıkla saklanacaktı. Oysa Theo şaka icat etmezdi; bodoslama dalarak şakaları gafa çevirirdi.

"O kadın ben değilim," demişti Mathilde. Elbette. Alain, kadının o olduğunu düşünmemişti zaten. Saçları cart kızıldı bir kere, kaidesi kocaman, ayakları pisti, sonra tarih vardı "1979", kapkara kalın harflerle, her zamanki yerine, "T. Schurz"un sağına atılmıştı. O tarihte Mathilde daha Sovyet şiirlerinin çevirilerini okuyordu, lisede Rusça öğretmenine âşıktı ve "T. Schurz" adını hiç duymamıştı. Bunları söylemekle Alain, onun hayat hikâyesini hatırladığını da göstermiş oluyordu. Ne olursa olsun, Mathilde'in onu affetmesini gerektiren bir şey olsaydı, oracıkta günahları bağışlanırdı; ama sonra Alain, zaten fark etmeyeceğini söyleyerek o anı berbat etti: Model belli bir kişi değildi ki.

Mathilde'in aklına ise Emma gelmişti, Theo'nun ilk uzun süreli hayat arkadaşı (on iki yıl), ama 79 yılına kadar Alsace'a dönmüş olmalıydı Emma, orada bir kadın arkadaşıyla birlikte yemek kitapları yazıyormuş. Julita (altı yıl) bu tarihe uyuyordu ama onun da kalın bir örgü halinde beline kadar inen sarı saçları varmış. Theo'yu boğmaya çalışmış olmasıyla ünlüydü, ama elleri ufak gelmiş, tutup sıkamamış gırtlağını. Bir lokantada geçen bu gırtlak sıkma hikâyesinden sonra Julita, çoğu Theo'ya ait olan üç beş eşyayı alıp Paris'in kuzey köşesine, Theo'ya rastlama şansının olmayacağı bir yere taşınmış. Emma, bir mikrodal-

ga fırın bırakmıştı Theo'ya, Julita ise dökme demirden bir kedi, arka ayakları üzerinde dikilmiş, bir tepsi tutuyordu. Theo, onun kediyi bit pazarında bir tezgâhtan çaldığını anlatmıştı Mathilde'e, ama bu hikâye akla yatmıyordu: Kedi ağırdı, ta pazardan taşımak şöyle dursun, yerinden kaldırması bile zordu. İki kişi lazımdı bunun için; belki de biri Theo'ydu. Bugün bile arada bir eski bir dostları, Julita döneminden biri, Theo'ya gelip Julita'nın hasta veya sıkıntıda olduğunu, ona yardım etmesi gerektiğini söyler. Theo da Julita'nın yerini bilmediğini söyler, bilsem, tamam, yarın hemen gidip bakayım, olur cevabı. Piyasadan çekilmiş resimler gibidir artık bu kadın, iki arada bir derede. Kedi ise bahçede hâlâ, kırık çiçek saksılarının, boş şişelerin arasında yükseliyor. Julita, onun asla kaçmayacak tek kedi olduğunu söylemiş Theo'ya. Boynuna da, Emma'nın çekip giderken unuttuğu kehribar boncukları asmış, sonra kendi giderken kehribarı cebine atıp kediyi çıplak bırakmış.

Mathilde, Theo'ya âşıkken ve ömründe hiç görmediği birtakım kadınları kıskanıp dururken, Montparnasse'ta bir Hint dükkânına giderdi hep. Önce Emma, sonra da Julita buradan düz sandaletler, nakışlı tünikler ve siyah, pembe, lacivert uzun bürümcük etekler alırmış. Mathilde, yetmişli yıllarda Theo ile birlikte yaşamanın, giyinmenin, partilere gitmenin, kavga edip barışmanın nasıl olduğunu hayalinde canlandırmaya çalışırdı. Emma, kahverengi saçlarını baş aşağı salıp diplerinden başlayarak fırçalar, dalga dalga kocaman bir yele yaparmış. Hint dükkânındaki bir kadın, sırf Julita'yı sevdiği için saçlarını örermiş onun. Mathilde üç beş şey almıştı oradan, etekler, sandaletler falan, ama hiç giymedi. Tuhaf ve kılıksız görünüyordu onlarla, Rue de Rennes boyunca üç beş kuruş diye dilenip duran Rumen Çingenesi kadınlara benziyordu. Pazarlarda hırsızlık yapmak, Theo ile meyhanelerde kavga etmek istemiyordu o. Bacaklarını bol bol gösteren; pürüzsüz, yerine güzelce oturan, sıkı dokun-

muş bir hayat kuran kadınlar kuşağındandı. Theo haklıydı: Alain ile daha mutlu olurdu.

Yine de, kendisine hediye olarak sunulan kadınla ilgili olarak bir şeyler öğrenme hakkına sahipti. Doğrudan sormanın bir anlamı yoktu; Theo, anılarını teybe kaydetmek için gelmiş bir gazeteci, Lutherci kilisenin önde gelenlerinden birinin karısı veya Alsace'taki yeğenlerinden biri olduğunu söyleyebilirdi. Bunun yerine Alain'le konuşmasını istedi ondan; estetik bir merak duygusuyla, dedi, Alain sanat eserleriyle ilgili bilgi toplar. Theo bir kadın kendisinden ne isterse yapardı çoğu kez, önemli bir şey olmadıkça. Bu da belli ki önemli bir şey değildi. Alain, işyerinde çalan telefona cevap verdi; o sıralar, penceresi tuğlayla kapatılmış bir kabinde çalışıyordu daha. Burayı kimin, ne zaman tuğlayla kapattırdığını kimse hatırlamıyordu. Aralıksız titreşerek gözlerini sulandıran bir neon lambanın ışığında çalışırdı Alain. Bakan, özel kalem müdürlerinden biriyle haber göndererek, keyfinin iyi olduğu öğleden sonraları ise bizzat yanına çağırdığında (ki gittikçe daha sık böyle çağrılır olmuştu) iki kat merdiveni inerdi, çünkü neon tüpünün başından kalktıktan sonra hemen bir avizenin daha istikrarlı parlaklığıyla göz göze gelip de başı dönsün istemezdi. Yanında az sayıda belge götürürdü. Her şeyi aklında depolamış olması beklenirdi.

Theo, bu poz için Julita'yı kullanmış olduğunu dosdoğru söyledi Alain'e. Günün büyük bölümünü uyuyarak geçirdiği için harika bir modeldi: Hiç yorulmaz, acıkmaz, gerginlikle kıpırdayıp durmaz, sigara molası vermezdi. Ama istediği gibi olmayınca bir kenara koymuştu resmi. Geçenlerde tekrar bir bakmış, Julita'nın boynundan yukarısını değiştirmeye karar vermişti. Alain, kendisine bunların anlatılmasının çok önemli olduğunu düşünüyordu; karşılıklı ifşaatlarda bulunmak istiyordu o da, Theo'dan ayrılsın diye Mathilde'in aklını çelmediğini, sadece atlaması için ona bir ağ gerdiğini söylemek istiyordu. Atlarken de Alain'e sımsıkı tutunmuştu Mathilde, belki de düşüşün

etkisini hafifletmek için. Oysa Alain hiç ağzını açmadı; Mathilde hakkında konuşmak yakışık almayacaktı. Theo vardı işte hayatlarında, nedenini kimse bilmese de göz önünde bulundurulması ve hoş tutulması gereken yaşlı bir akraba gibi. Sorulmamış, gerekmemiş bir açıklama yapmış olmasında gönül okşayıcı bir yan vardı; çok az ressam uğraşırdı böyle bir açıklama yapmakla. Theo, Alain'i ciddiye almaya karar vermişti sanki. Alain teşekkür etti ona.

Ne yazık ki bu açıklama, resmi göründüğünden de az ilgi çekici hale getirmişti. O ana dek vasat bir Schurz, ama dürüst bir imgeydi. Esere konu olan kadın, tamamen feminen bir kadın, Schurz'un geçmişe dönük görsel yanılgısıyla (gerçi onun zihninin işleyiş tarzını bir kez kabullenmişseniz dürüst bir yanılgıydı bu) şekil değiştirerek hantal bir klişeye dönüşmüştü; ama yine de sanattı bu. Oysa şimdi Theo'nun bu evrensel dışavurumu bir ad ve evet, neden olmasın, bir adres, telefon numarası, sosyal sigorta numarası ve kişisel geçmişle donatılarak Julita'ya dair bir dipnota indirgenmişti–Alain Poix'nın müstakbel ilk karısı olan Mathilde'in ilk kocası olan T. Schurz'un ikinci uzun süreli hayat arkadaşı. Üstünde tarih ve imza bulunan beyaz bir seramik daha incelikli ve sağduyulu olurdu.

O akşam Alain, boş duvarın önünde Mathilde'le yemek yerken bütün bunları ona söyledi. Mathilde ise Theo'nun elinden geleni yaptığına inandığını söyledi, onların anlayıp takdir edeceği, evliliklerine güzellik katacak bir şey seçmek için çaba gösterdiğine inanıyordu. Alain'e söylediği ilk yalanlardan biriydi bu: Theo, olmamış resimlerini attığı barakasına gitmiş ve kâr getirme şansı olmadığını bildiği bir eseri hakkında son kararını vermişti işte. Belki de onu asla asmayacaklarını tahmin etmişti, böylece itibarı zedelenmeyecekti, gerçi kural olarak Theo, gelecekteki davranışlar konusunda birkaç dakikadan öteye bir öngörüde bulunamazdı. Yıllar önce Stanislas Sokağı'ndaki bir lokantada kâğıt peçeteye Julita'nın portresini çiz-

miş, üstüne imza ve tarih atmış, sonra da yırtıvermişti, hem de düzgün yırtılsın diye katlayıp kenarlarına bastırarak. Aslında Julita'nın elinden kapıp lime lime doğramıştı resmi, sonra kırpıntılarını kültablasına atıp yakmıştı. İşte Julita'nın onun gırtlağına yapıştığı an da buydu.

Dün, cuma günü, bir nisan günü Theo, suratında oynayıp duran keskin bir ışık huzmesiyle uyandı. Açık duran kapıdan daha ölgün bir ışık sızıyordu, bir yabancı buradan kolayca içeri girmişti. Saat beş suları olmalıydı. Theo, gri tebeşirle çizilmiş gibi ana hatlarını görebiliyordu: deri ceket, kafa üç numaraya vurulmuş. (Yabancılar Lejyonu'ndan mı firar etmiş? Hapishane kaçkını mı? Neo-Nazi? Uyuşturucu?) Kaba saba, herhangi bir aksanı ele vermeyen, kentli bir Fransızca konuşarak–eski Paris aksanı ölmek üzereydi artık–kıpırdayacak veya yardım isteyecek olursa kendisinin, içeri izinsiz giren bu yabancının, onu fena yapacağını söyledi. Ne yapacağını ise söylemedi. Hepsi aynı programları izliyor, diye düşündü Theo. Genç biri bu ve ne görüp duymuşsa tekrarlıyor işte. Theo'nun kıpırdamaya niyeti de yoktu, yardım isteyeceği kimse de. Aklı bahçedeki tuvaletteydi. Delikanlının, ufak bir miktar nakit paradan başka çalacak hiçbir şey olmadığını anlamasının uzun sürmemesini diliyordu. Parayı nerede bulacağını da söyleyebilirdi ona, ama bu davranış, yardım istemeye teşebbüs olarak görülebilirdi. Çek defteri, Emma'nın eski masasının çekmecesindeydi, banka kartı ise Mathilde'in polaroid resminin hemen arkasında, resim de lavabonun üstündeki rafa dayanmıştı. Çek defteri bu yabancının işine yaramazdı gerçi, tabii Theo'ya zorla bütün çekleri imzalatmazsa. Theo onun etrafı karıştırdığını işitiyor, bir çekmecenin çekildiğini duyuyordu. Gözlerini yumdu, tekrar açınca üzerine eğilmiş yüzü, bir âşığınki gibi kararlı ve dikkatli bakışları gördü, sonra da havaya kaldırdığı kolu ve (galiba) Mathilde'in mavi-beyaz kurulama bezlerinden birine sarılı el fenerini.

Kendine geldiğinde gün iyice aydınlanmıştı. Burnundan akan kan bütün yastıklara yayılmış, yatağı sırılsıklam olmuştu. Kalkıp gayet dengeli bir şekilde yürüdü, çıplak ayaklarıyla bahçenin taşlarını ve çakıllarını arşınladı; atölyeye dönünce demlikte dünden kalma biraz kahve buldu. Bir tencerede ısıttı kahveyi, içine süt katıp içti ve çıkarmadan yutmayı başardı. Ancak ondan sonra aynaya baktı. Morarmış gözlerini güneş gözlüğüyle saklayabilirdi ama alnındaki bereyi de, şişmiş burnunu da saklayamayacaktı. Şilteyi dışarı sürükleyip soğuk nisan güneşine serdi. Saat dörtte, yani Mathilde'in geleceğini söylediği saatte–günlerden cumartesi olduğuna inanıyordu çünkü–etrafı gayet güzel temizlemiş, şilteyi yatağa geri koymuş, kirli çarşafları toplayıp bir köşeye tıkmıştı bile. Büyük bir masa örtüsü bulup şiltenin üstüne serdi–Emma'dan kalma örtülerden olmalıydı bu. Bir tek parası ortadan kaybolmuştu; çek defteri ile banka kartı yerde duruyordu. Daha önce hiç görmediği ve tekrar görse tanıyamayacağı bir adamın saldırısına uğramıştı yok yere: Sesi gibi yüzü de özellikten yoksundu adamın. Theo radyoyu açtı ve duyduğu bir şeyden, günlerden daha cuma olduğunu anladı, Mathilde'in rutin ziyaret gününden önceki gün. Oysa onun sihirli ve pratik bir Mathilde yöntemiyle şilteyi kurutacağını ummuştu. Barakada, sıcaklığın sıfırın altına düştüğü ender geceler için bir iki tane uyku tulumu vardı. Onlardan birini alıp silkeledikten sonra masa örtüsünün üstüne yaydı. O gecelik idare edecekti artık.

Bugün, cumartesi, Mathilde, siyah-beyaz bir Fauchon torbasıyla yiyecek getirmişti ona: haşlanmış kuşkonmaz, ayrı bir kavanozda limon ve zeytinyağı sosuyla birlikte, sonra soğuk kuzu rosto, kabak ve domates graten–tek yapması gereken, Emma'nın mikrodalgasının düğmesine basmaktı–bir Camembert, Rue du Cherche-Midi'deki o yerin ıslak ve hafif ekşi ekmeğinden yuvarlak bir somun, ki Schurz'a hep çocukluğundaki ekmekleri hatırlatır, bir kutu koyu krema ve bir kâse dolusu yıkanıp ayıklanmış çilek. Fransız çileğinin vakti değil daha. Bunlar İspanya'dan, ye-

şilken toplanıp soluk pembeyken kamyonlara yüklenmiş, neredeyse turp kadar sert ama insana baharın geldiğini hatırlatıyor. Schurz mevsimlerin farkına varmaz pek. Kapalı mekânda çalışıyor o. Tuvalete gitmek için dışarı çıktığında yağmurda bahçeyi sel basmış olduğunu görürse, on sekiz yaşındayken askere gittiğinde üniformasıyla birlikte verdikleri bereyi geçirir kafasına.

Mathilde, Alain'le birlikte yaşamak için oradan taşınırken Theo'nun o döneme ait bir resmini almıştı yanına, başında beresi, bağcıkları iyice bağlanmış kalın postalları ve standart olarak verilen ağır kayaklarıyla görünüyordu resimde. Theo, on sekiz ay boyunca kayak ve atış yapmış, hatta sadece bundan ibaret olsa askerliği pekâlâ daimi meslek olarak seçebileceğini düşünmüştü. Daha kimse âşık olmamıştı ona, belki annesi hariç. O zamanlar hayatı basitti, şimdi ise daha da basitleşti. Mevsimler hiçbir şey ifade etmiyor, yeşil çileklerin arkasından kırmızılar çıkıyor işte. Hava durumu ise bahçeye başı açık mı, bereyle mi çıkacağını belirleyen şey.

Mathilde, onu artık "Schurz" olarak düşünmeye başladığını fark etti. Eski arkadaşları da hep öyle der Theo'ya. Bugün öğleden sonra ise onu özellikle Schurzvari bir halde buldu: Dışarı sürüklediği bir sandalyeye oturmuş, elindeki büyük fincandan çayını yudumluyor, fincanın kenarından çay poşetinin ipi sarkıyordu. Üstünde uzun bir palto ile asker beresi vardı. Mathilde bahçe kapısını açınca dönüp bakmadığı gibi ne onu karşılamak için ayağa kalktı, ne tek kelime etti. Mathilde'in, yüzünü görmek için ta yanına kadar gitmesi gerekecekti.

"Aman Allahım, n'oldu böyle Schurz?"

"Karanlıkta ayağım takılıp düştüm, kafamı kediye çarptım."

"Keşke atsan şunu," dedi Mathilde.

Sonra fincanı Theo'nun elinden alıp içeri gitti, ona getirdiği yiyecekleri torbadan çıkardı ve taze çay yaptı. Bere yüzündeki tahribatı saklayamadığına göre bir işe yaramamıştı. Theo bereyi çıkarıp zirzop hareketlerle kedinin bir kulağına astı. Mathilde,

ilk olarak ufak bir portatif bahçe masasıyla (kendi mirası) döndü, sonra bir tepsi ile çay fincanları ve demlik, bir de geçen hafta Theo'ya getirdiği zencefilli çöreği dilimleyip koyduğu tabakla geldi. Theo'ya çay koydu, içine şekerini atıp karıştırdı ve fincanı eline verdi.

"Theo," dedi, "burada böyle tek başına daha ne kadar yaşayabileceğini sanıyorsun?" (Öyle dokunaklıydı ki durum, Alain'i düşünerek prova yapıyordu. Theo çocuk gibiydi; olan bitenin yarattığı hasarı örtmek için akla gelebilecek en saçma işi yapmış, şilteyi kurusun diye dışarı sermek yerine ıslak tarafı aşağı gelecek şekilde ters çevirmiş ve üstüne koyduğu uyku tulumunda yatmış. Ünlü bir yazar vardı hani, ilk kez Roma'daki bir köprüde bunama belirtilerini gösteren ve altına kaçıran, kimdi o? Hep o geldi aklıma. Schurz ise suçlu bir çocuk gibi öylece oturuyordu. Gençken frengiye yakalanıp Emma'ya da geçirmiş; Montmartre'da bir fahişeden kaptığını söylemişti ama bence evli bir kadından kapmıştır, eserlerini satın almaya başlayan ilk koleksiyoncunun karısından. Artık tek başına orada yaşayamaz. Yaşayamaz işte, o kadar. Çek defteriyle banka kartı çöp sepetinin yanında, yerde duruyordu. Onları çöpe atmaya çalışmış demek.)

Mathilde'in resmi de yerdeydi. Theo ile evlendiği gün çekilen bu resimde Mathilde'in altın ışıltılı kızıl saçları küçük bir bulutu andırıyor, üstünde kısa, beyaz bir elbise ile seksenlerin ceketlerinden var, omuzları öyle geniş ki ceketin, Mathilde'in kafası doğal olamayacak kadar küçük görünüyor, kırmızımsı ufak bir ponpon gibi. Theo hemen yanında, çok da sokulmuş değil ama. Pekâlâ bir akraba veya aile dostu da olabilirdi, hatta eğlencenin sesini duyup damlamaya karar vermiş ihtiyar bir serseri bile olabilirdi. Fotoğraf burada, bu bahçede çekilmiş. Şişelerle dolu bir masa görünüyor, bir de alçı sıvalı çimento yapı–dışarıdaki tuvalet, bu sefer kapısı kapalı–bir de soğuk su musluğu ve hemen yanında devrik bir kova. Tuvalete giderken kovayı doldurup yanınıza almanız gerekirdi.

Schurz bu mekânı güzelleştirmek veya daha rahat hale getirmek için parmağını bile oynatmadı. Sebebi de her an buradan çıkartılabilecek oluşuydu, hâlâ da öyle. Polis ile icra memurları her ay, her gün gelebilir. Theo binadan alelacele çıkartılabilir, elinde eski hayatının yadigârı olarak dökme demirden bir kediyle.

Perşembe pazarına dönmüş suratını işaret ederek, "Ne olduğunu anlatayım sana," dedi Theo. "Dün sabah, ben daha uykudayken biri içeri girip biraz para çaldı ve bana da beze sarılı bir şeyle vurdu. El feneriydi galiba."

(Ah bir duysan ne dediğini! diye Alain için provasını sürdürdü Mathilde. Çizgi roman anlatıyor bana. İşin aslı, artık kontrolünü kaybetmeye başlamış ve kendi kendine zarar veriyor, uykusunda altını ıslatıyor üstelik, bebek gibi. Ne doktoruna götürmeli onu? Ne uzmanına? Geriatri uzmanı mı? Aslında ihtiyarlamış değil, ama işte frengi geçirmiş bir kere, hem hep kafa karışıklığını gösteren çılgınca işler yapmıştır, aslında istediğimiz düz ve temiz bir seramikken bize o resmi vermesi mesela.)

Schurz ise o anda yemek düşünüyor. Şöyle suyunda şehriyeler yüzen bir kap domuz güveç olsa; ama kimse yapmıyor artık bunu. Kırmızı şarapta yılanbalığı güveç de olabilir, soğanları yumuşacık olana kadar pişirilmiş. Veya geyik etinden külbastı, iki tarafı da tereyağında kızartılmış, yanında kestane püresi. İstemediği şey ise içine yumurta kırılmış et suyu veya ne türden olursa olsun, salata. Paris'e ilk geldiği zamanlar en ucuz yemekler en doyurucu olanlarıydı. Annesi, laf olsun diye "Bana bir Paris şapkası gönder," demişti; gerçi, belki de gerçekten istemiştir. Parası olduğunda ise Theo, işi için malzeme almaya, kiraya veya yiyeceğe harcardı.

Artık sadece yaşlı kadınlar şapka takıyordu. Mağaza vitrinlerinde, daracık sokaklardaki tozlu vitrinlerde şapkalar olurdu– cenaze ve dullar için yapılmış siyah şapkalar. Ama yaşı altmıştan genç olan hiçbir dul şapka satın almazdı. Genç kadınlar ise yaz

sonunda şapka takardı, yana yatırılmış hasır şapkaları sırf eğlence olsun diye takıp denerlerdi. Şapkayı çıkarınca birden serbest kalan saçları şelale gibi akardı. Gölgelerden kurtulmuş olan yüzleri bambaşka bir şekle bürünür, daha dolgun, daha az gizemli, gökteki ay kadar boş görünürdü. Bir de parlak renkli fular modası almış yürümüştü, hasır şapkaların etrafına dolarlardı bunları, saça da takılırdı, bazen de dizi dizi parlak boncuklarla birlikte boyna, şöyle hafif dökümlü bırakarak–sütlü kahve rengi, mercan kırmızısı veya mavinin koyu bir tonunda. Boncuklar, gerdana veya başka bir tondaki fuların üstüne rengârenk gölgeler düşürürdü, suda çözülmüş boncuklar gibi. Schurz ile arkadaşları, döküntü avlularda ucuz yemekler yerdi, bazen de masalarının etrafı, susuz kalmış, dokununca kırılıveren fundalıklarla çevrili teraslarda. Gece geç saatlerde kızlar ve genç kadınlar, üstlerindeki her şeyin fazla sıkı olduğuna karar verirlerdi birden. Yaz sonunun ılık geceleri yol açardı buna, tabii yemeğin, kırmızı şarabın ve ağır ağır ilerleyen sohbetin de etkisi vardı. Sohbetler dedikodudan alçakça dedikoduya, oradan sanata ve sanatla geçirilen hayata, sonunda da sınırları aşarak yaşamaya doğru hiç hız kesmeden devam ederdi. Fuların biri çözülüp bir sandalyenin arkasına veya fundalıklardaki kurumuş bir dala asılırdı; daha sonra da birinin karyolasının ayağına asılacaktı. Çoğu zaman Schurz'un karyolası olmazdı bu (yeterince sık olmazdı), çünkü Café Mabillon'a yakın bir otelde kalıyordu o, böyle yerlerin hepsi restore edilip içlerine asansörler koyulmadan ve gezi kitaplarında yıldızlar verilmeden uzun zaman önceydi. Gece geç saatlerde yanında misafirle yakalanan müşteri yüklü bir ceza ödemek zorunda kalırdı. Polis ufak otellerde devriye gezer, sabaha karşı kapıları çalarak, başı kanunlarla dertte olan Fransızları ve sahte pasaport kullanan, oturma izni olmayan yabancıları arardı. Odada fazladan bir misafir bulurlarsa, ki bu genellikle çarşafı suratına çekmeye uğraşan dehşet içinde bir genç kadın

olurdu, otelciye de ceza keserlerdi ve müşteri birkaç saat sonra otelden atılırdı. Mesele cinsel ahlak değildi, kurallardı sadece.

Yemeğin bitmesine yakın kadınlar kolyelerini çıkarıp kültabları ile kahve fincanlarının arasına, masa örtüsündeki şarap lekeleri ile masaya çiziktirilmiş şekillerin üstüne bırakarak cam boncuk öbekleri oluştururdu. Yüksek topuklu sandaletleri öyle dar ve öyle sıkı olurdu ki ayak parmaklarını üst üste bindirmek zorunda kalırlardı; ve sonunda çıkarırlardı sandaletleri, kimseye belli etmeden, önce bir ayağı, sonra ötekini kullanarak. Fularlarını, ayakkabılarını atmış, bağlardan kurtulmuş, feraha ermiş olarak son şarap şişesinin de boşalmasını, son kahvenin de içilmesini veya dökülmesini bekler, ondan sonra özel olarak ne istediklerine veya tam olarak neyi reddedeceklerine karar verirlerdi. Bütün bunlar bir anı gibi gelmiyordu Theo'ya, şimdiki zamanın bir parçasıydı daha çok, adım adım ilerleyen, ilerledikçe sırları ve sevinçleri ortaya döken bir şeydi.

Atölyede, arkasında Mathilde telefonla görüşüyordu. Sesini duyuyordu Theo, ama kelimeleri değil. Cumartesi ikindi vakti Mathilde, birtakım insanların telesekreterlerine mesaj bırakıyordu: Theo'nun tahminine göre bir veya iki tanesi doktorlaraydı bunların, biri de insanların evine kamyonet yollayıp kirli şilteler gibi hantal birtakım eşyaları alan bir yere. Theo'ya, kabul edebileceği bir fiyata ve tahammül edebileceği bir caddede bu gecelik otel odası bulana dek birkaç kısa soruşturma yapılması gerekecekti. Kesintisiz uzayıp giden monolog ise Alain'e olmalıydı, beklediğinden çok daha geç geleceğini ve nedenini açıklıyordu. Pazartesi Theo'yu Bon Marché'ye götürüp yeni bir şilte aldıracaktı, belki yeni bir yatak da. Bir anı vardı şimdi aklında, geçmişten kısa, basit bir şey: Aşk bir yana, Mathilde onunla evlenmişti, çünkü Madam T. Schurz olmak istiyordu. Partilere ve galeri açılışlarına Schurz'un genç arkadaşı olarak gitmeyi sürdüremezdi. Theo'yla birlikte mi yaşıyor, yoksa onun eserleri üzerine bir şeyler mi yazıyor veya o akşamlığına ona eşlik mi ediyor, kim-

se bilmiyordu ki böyle. Garaja benzer bir atölyede yaşamaya veya aslında Schurz'la yaşamaya razı olacak bir kadına benzer hali yoktu onun. Theo bir de baktı Mathilde oraya taşınmaya, mobilya namına ne varsa ovup cilalamaya, duvarlara badana yapmaya can atıyormuş meğer. Dışarıdaki tel örgüyü boydan boya kat edecek tırmanıcı bitkiler dikiyordu, hatta toprak saksılarda limon ağacı yetiştirmeyi bile denemişti. Saksılar hâlâ duruyor.

Ona doğru yürüyordu şimdi, elinde de otelde ihtiyacı olacak her şeyi yerleştirdiği bir çanta vardı. Theo'nun, ufak gemi enkazlarıyla dolu elini tutup çekerek, "Yaraya dokunma," dedi nazikçe. Bugün söylediği ve Theo'nun ileride ister istemez hatırlayacağı diğer şey ise şuydu: "Buradan çıkma düşüncesine kendini alıştırmaya başlaman gerek. Biliyorsun ki yıkacaklar."

Eh, doğru bu. Çürümekte olan bu lanetli koloninin girişine asılmış, hava şartlarının ve vandalların berbat ettiği afişte, burası nihayet yıkıldıktan sonra harabelerin yerine inşa edilecek yapıyla ilgili bilgiler okunabiliyor hâlâ: Fildişi renginde bu çok-işlevli şık kentsel kompleksin içinde bir kütüphane, bir kreş, belediyenin birkaç dairesi, Bedeviler veya balinalar ile ilgili filmlerin projektörle gösterileceği bir sinema salonu, yaşlıların bütün gün oturup oyun oynayabileceği bir tesis, amatör ve profesyonel gösteriler için bir tiyatro, bir de ressam, heykeltıraş, şair, müzisyen ve fotoğrafçılar için düşük kiralı dört adet çalışma ünitesi yer alacak. (Sıra bekleyen iki bin ismin yer aldığı liste için kayıtlar birkaç yıl önce kapandı.) Theo'ya öyle geliyor ki bu afişi astıklarında Julita buralardaydı daha. Proje hiç durmadan engellere takılıyor: estetik, politik, en çok da ekonomik. Gün gelecek bu afiş, ömrünün üçte birinden fazlasına yayılmış bir süre boyunca Theo'nun zihnindeki gelecek manzarasını meydana getirmiş olacak.

Mathilde, çıkmaz sokaktan büyük bir dikkatle (Theo otomobilde yolcu olmaktan hazzetmez) geri geri çıkarken "Theo," dedi, "yakınımızda birçok hastane var. Bir an önce röntgen çekil-

mesi gerektiğini düşünüyorsan bir acil servise gidebiliriz. Buna ben karar veremem, çünkü başına tam olarak ne geldi bilmiyorum."

"Şimdi olmaz." Bugün dinlenmek istiyordu. Mathilde ise kendi zihninde, daha onu oteline bırakmadan her şeyi planlamıştı anlaşılan. Theo, Rue Delambre'da, Coupole ile Dôme'un arka tarafındaki bir yeri kabul etmişti. Mathilde ise Alain ile birlikte Paris'in öbür ucundaydı. Arabayı sürerken, bir iki İngilizce ifade için uygun Fransızca karşılıklar önermesini istedi Theo'dan: "divided attention" ve "hard-driven," bir de "matchless perfection," bu sonuncusuna tek kelimelik bir karşılık gerekiyordu.

"Asker beremi çalmasalar bari," dedi Theo. "Kediye asılı bıraktım."

Bugün birbirlerine söyledikleri son sözlerdi bunlar. İşte böyle vedalaştılar.

Sonsöz

ÖYKÜLER HAKKINDA

Samuel Beckett, Paris'te bir gazetenin insanı çaresiz bırakan o sorusuna–"Neden yazıyorsunuz?"–cevap olarak elinden başka iş gelmediğini söylemişti: "*Bon qu'a ça.*" Georges Bernanos yazmanın, kürek çeke çeke denize açılmak gibi olduğunu söylerdi: Kıyı çizgisi gözden kaybolur, geri dönmek için artık çok geçtir ve kürekçi, bir kalyonda forsa haline gelmiştir bile. Colette yetmiş beş yaşına basıp artrit yüzünden sakat kalınca, artık hiç değilse yazının getirisine bel bağlamadan canı ne isterse yazabileceğini söylüyordu. Marguerite Yourcenar, annesinden kalan ve babasının kumarda tükettiği mirası kullanabilecek olsaydı, tek bir kelime daha yazmayabileceğini söylemişti. Jean-Paul Sartre, yazmanın başlı başına bir amaç olduğunu söyledi. (Kendisiyle röportaj yaptığımda yirmi iki yaşındaydım ve Montreal'de bir gazetede çalışıyordum. Ona meselenin *niçin*'ini değil, *ne*'sini sormuştum.) Polonyalı şair Aleksander Wat, bunun deve ile Bedevinin hikâyesine benzediğini söylemiştir bana; eninde sonunda ipler devenin eline geçer. Yazı yaşamı böyle bir şeydi işte: İnatçı bir deve.

Çocukluğumdan beri ya yazmış ya yazmayı düşünmüşümdür. Geceleri uyku tutmayınca ve sabahları yataktan kalkmak için daha çok erken olduğu söylenince kafiyeler ve öyküler uydururdum ve kâğıt bebeklerden oluşmuş geniş bir koloniyi diyaloglarla konuştururdum. Bir gün annemin, "Durmadan kendi

kendine konuşuyor," dediğini duyunca çok şaşırmıştım. Bu tür konuşmaları başkalarının da duyabildiğinin farkında değildim, hem zaten konuşmuyordum ki ben, sesleri sağlıyordum. Yetişkinlik hayatımla sınırlı tutarak söylersem, kırk beş yıl boyunca ırmakta bir kaşık su gibi yazıyla yaşadım. Artık ölmüş ve gömülmüş olan haftalık *The Standard* gazetesinde geçirdiğim altı yılı da buna eklersek elli yılı geçiyor. O zamanlar, evdeyken, eski bir piknik sepetine durmadan defterlerimi ve yazı taslaklarını doldururdum. Gazetecilik ile kurmaca arasındaki fark, dışarısı ile içerisi arasındaki farktır. Gazetecilik, dışarıdaki hava durumunu olabilecek en doğru ve ekonomik biçimde anlatır; kurmaca ise o havayla ilgilenmez bile, onun yerine bütün hava durumlarını, zihnin iklimini damıtıp hayat verir ona. Bundan doğru ve ekonomik olması gerekmediği anlamı çıkmasın: Farklı türde bir kesinliği vardır onun da.

Ayağını karaya basmak varken, aklı başında insanları, var olmayan kişileri tarif etmekle ömür tüketmeye yönelten nedir, hâlâ bilmiyorum. Çocukluktan kalma bir oyunsa bu, kendi kendine oyunlar uydurmanın bir uzantısıysa–ki yazma üzerine yazanlar bizi çoğu zaman buna ikna eder–sadece ve sadece bunu yapma yönünde başka her şeyi geride bırakan o isteği, bunu Alpler'i bisikletle aşmak kadar akılcı bir iş olarak görme eğilimini nasıl açıklayacağız? Belki de Kanada'nın elçiliklerinden birinde bana "Evet, ama gerçek anlamda ne iş yapıyorsunuz?" diyen kültür ataşesi, bir yetişkinin görüşünü ifade etmekteydi. Belki de yazar, aslında kılık değiştirmiş bir çocuktur, yetişkinleri bir çocuk berraklığında, atmosfer netliğinde görür, yetişkin davranışını anlamlandırmaya çalıştıkça doğaçlamaya girişir. Peter Quennell, Shakespeare'i düşünürken, ki açıklanamaz bir şeyi düşünmek demektir bu, Shakespeare'in gizli çağrıları duymuş ve kendi için doğru olan yola gönderilmiş olduğunu söyler. Gizli çağrılar, kendine uygun olan yol, işte azizler ile dâhilerin ortak yönü. Büyük yazarlar, kısmen büyük olanlar, iyiler, daha az iyi-

ler, azmedenler, ağır aksak ilerleyenler ve sırf hevesli olanlar için de aynısı geçerlidir. Hepsi de Cennet'in (herkesin geleceğinin) bir uçtan diğerine çitlerle bölünmüş olduğunu keşfedecektir. Bir çitin ötesine, dehaya ayrılmış yemyeşil alana bakınca hepsinin bir araya toplanmış olduğunu ve şu çağrıların kaynağı ile kendine uygun yolun nereden başladığı konusunda bir anlaşmaya varabilseler kendilerine topluca verilecek olan ödülü beklediğini göreceğiz. Çitin üstünden aşarak havaya yayılan sesler korosu da, daha iyisini bilmediğinden herhalde "*Bon qu'a ça*" diye nağmeler söyleyecektir.

Çağının büyük gazetecilerinden Janet Flanner, yarım yüzyıl boyunca *New Yorker*'ın Paris muhabirliğini yapmıştı ve seksenine merdiven dayamışken diyordu ki, Keşke kurmaca yazarı olsaymışım. Geçim derdi, hepimizin belası, çok başarıyla yapmakta olduğu bir işi bırakarak, belki hiçbir yere çıkmayacak bir yola adım atmaktan alıkoymuştu onu. Kurmaca eserler yayınlamıştı gerçi, ama fazla değil ve doyurucu bir şekilde değil. Yazma isteğinin yeteneğinden daha büyük olduğuna inanıyordu artık. Eksik olan bir şeyler vardı. Janet Flanner'dan genç ve otuzlu yaşlarında ölmüş olan babam, kendini bir ressamdan başka hiçbir şey olarak düşünmemiş. Belki de bu–onun için–yeterince iyi bir şeydi ve kendini bu işe adamış bir amatör olmanın ötesinde ne olabileceğini keşfe çalışmamıştı. Denememiş ve başarısızlığa uğramamış: Bir bakıma, hiçbir zaman bu yola çıkmamış, yaşam ve sanat ile ilgili kesin bir ideali izlemesini saymazsak. İdeali, yer değiştirmesini gerektirmiş; İngiltere'den Kanada'ya gitmiş o da. Arkadaşları onu aklı başında biri olarak hatırlardı. Kimse onun şunu ummuştum, buna pişman oldum, dediğini duymamış. Bir sanatçı olarak *persona*'sı öylesine olağan, başka insanlarca öylesine üzerinde düşünülmeden benimsenmiş ve tamamen kabul edilmiş bir şeydi ki çok aşikâr bir şeyi anlamak benim yıllarımı aldı: Kendisi aynı zamanda bir işte çalış-

mış ve işyerine gidip gelmişti, ta ki herhangi bir işte çalışamayacak kadar hasta olana dek.

"Neyle geçindiğinizi sanıyordun ki sen?" Daha demin, benim babamın da sonuçta diğer insanların çoğu gibi olduğunu öğrenmemi sağlayan aile dostu böyle demişti. Ağır keresteden masif büro mobilyaları üreten ve İngilizleri çalıştıran bir firmadaymış meğer.

Her işletme İngilizleri işe almıyordu. Kanada'yı eleştirmeleri ve işlerini hakkıyla yerine getirmemeleri yüzünden adları kötüye çıkmıştı. Çoğu zaman kimseye zararı dokunmayacak konumlara getirilir veya genel bir unvan verilip işe alınırlardı. Bu durum müfettiş, denetçi, istimareci, amir, kâtip, danışman ve başkan yardımcısı gibi unvanların ufak çaplı enflasyonuyla sonuçlanmıştı. Bazıları da Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma rütbelerini üstünden atamaz, yüzbaşı ve teğmen olarak devam ederdi hayatına. İmparatorluk döneminin bu küçük eğreti sahtekârlığı 1930'lara kadar sürdü, sonra da Büyük Bunalım ile beraber gerçek ve düzmece bütün işler hep birlikte çöktü zaten.

On sekiz yaşındayken onun işyerini görmeye gitmiştim, Beaver Hall Hill'de gri bir taş binaydı. Daha önce beni oraya götürdüklerini hatırladım, üstümde yakası papaz giysilerininki gibi olan siyah reyon kumaştan manastır okulu forması vardı ve İngiliz aksanıyla konuşan bir adamla tanıştırmışlardı beni. Babam beni herkese gururla gösterme eğilimindeydi, ben de buna alışmıştım. O ziyaretten aklımda kalan (veya sonradan aklıma gelen) şey, yeşil camdan yapılmış ışıl ışıl bir masa lambası ile koyu renk ahşaptan cilalı bir yazı masasıydı, bir de loş bir oda, kışlık bir oda. Yine aynı sıralarda Beaver Hall Hill'de bir yabancı sokakta önüme çıkıp durdurmuştu beni, çünkü rahmetli babama öyle şaşırtıcı biçimde benziyordum ki. Onun yetişmiş kızı olarak ortalıkta görülme ihtimalim pek yüksek değildi: On yaşındayken ortadan kayboluvermiş, sonra Montreal'e kendi başıma dönmüştüm. Bu tür kararları verebilmek için yasal yaş yirmi birdi: Ben-

se on sekizinde karar vermiş ve kimsenin farkına varmayacağını ummuştum. Montreal'de kimileri benim ölmüş olduğuma inanıyordu. Öylesine dolaşan bir söylentiydi bu, mekân veya olay örgüsü desteğinden yoksun bir hikâye, zaten o zamana kadar artık kimse üzerinde bir etkisi kalmamıştı–her yıl doğum günümde benim için dua eden Fransız Kanadalı bir aile dışında.

Yıllar sonra, Châteauguay'de bir kasabada, bu haberi bir ucundan sürüyerek devam ettirmekte olan bir yankı çalındı kulağıma. Orada yazlarımız geçmişti, iki kere de bütün kış boyunca orada kalmıştık. Châteauguay Irmağı'ndan esip insanı tam anlamıyla felce uğratan o kış rüzgârının zayıf bünyeleri canlandıracağı düşünülüyordu. Hayatında hiç soğuk algınlığına yakalanmamış olan annem bu havayı içine çekip bütün samimiyetiyle demişti ki, "Ne kadar muhteşem!" Irmağın üzerindeki köprünün öbür tarafından Montreal trenine son kez bindikten elli yıl sonra Châteauguay'ye döndüm. Toronto'dan bir televizyon ekibiyle birlikte gitmiştim oraya. Çocukluğumu geçirdiğim mekânlara bakıyorduk. Montreal'deki bir adreste bir banka çıkmıştı karşımıza. İlk gittiğim okulun yerinde boş bir arsa vardı. İlk kez kendi başıma bir daire tuttuğum, ilk mobilyalarımı kurduğum, rafları kitaplar ve siyasi broşürlerle (Quebec'te yasak olanlardan mümkün olduğunca fazlasıyla) doldurduğum, o zamanlar bir ekol olarak yeni serpilmekte olan Montreal ressamlarından gıdım gıdım resimler satın alarak duvarlarına astığım ev şimdi her tarafı dökülen bakımsız bir öğrenci yurduydu. Châteauguay'ye asla tek başıma dönmezdim. Ailece oturduğumuz son yerdi burası. Babam öldüğünde bana İngiltere'ye gittiğini, çok geçmeden döneceğini söylemişlerdi, ben de inanmıştım. Bir televizyon ekibi ise birbirine yabancı olan, büyük ölçüde umursamaz, bir an önce işlerini bitirip evlerine dönmek isteyen insanlardan oluşuyordu. Onların umursamazlığı tam da bana gereken şeydi: Hafızanın yaratacağı etkilere karşı kalın camdan bir duvar.

Buranın bir haritasını çizip–kasaba, ırmak, köprü, tren istasyonu, Katolik kilisesi, Anglikan kilisesi, Protestan okulu, ırmağa bakan yol boyunca dizili evler, hatta şekerci dükkânı–yapımcıya verdim. Her şey tam doğruydu haritada, belki bir tek Protestan okulu hariç, ona bakmayı unutmuştuk. Hatırladığımız evi gördüm, büyük ölçüde değişmiş de olsa hâlâ yerindeydi. Şekerci dükkânı, içinde birkaç bilardo masası olan viran bir kafeye dönüşmüştü, Duranseau çiftliğinin yerinde duran RUE DURANSEAU tabelasının gösterdiği bir sokak falan yoktu. Şimdi adı değişmiş olan Dundee Cottage'ı tanıdım, Crépin çocuklarının oturduğu Villa Crépina'yı da. Bu oğlanlar başkalarının köpeklerine, özellikle de İngilizlere ait köpeklere taş atardı. Kaldırım boyunca uzanan herdemyeşil fundalardan alçak bahçe çitlerinde hâlâ böğürtlen gibi ufak kırmızı meyveler vardı. Bir keresinde, bunların yapraklarına da meyvelerine de dokunmamam gerektiği konusunda uyarmışlardı beni, zehirliymiş. Az bir miktar yemiştim o yapraklardan, hiçbir şey olmadı. Sert çayın tadındaydılar, ki o da yasaktı, dolayısıyla arzu edilir bir şeydi. Meyvelerde ise masallardaki gibi tehlike havası vardı. Yine masallarda dalınan o uzun uykuları getiriyordu hemen akla.

Kafede, bir köşeye sığışmış birkaç adamla konuştum. Biz İngilizce konuşarak içeri girince sessizlik çökmüştü ortama. İsmi aklımda kalan aileleri tanıyan var mı diye sordum: Çocuklarıyla oynadığım Durenseauları, isimleri ansızın aklıma geldikten sonra yine uçup giden Dundee Cottage kiracılarını veya beni anneme şikâyet eden ihtiyar komşumuzu–benim hafızamda ihtiyardı, yoksa yaşı kırk bile yoktu daha, "yürrüü" dediğim için anneme şikâyet etmişti beni, sonra gayet de neşeli bir şekilde yüzüne karşı "kart horoz" deyince bir daha şikâyet etmişti. Bunların hiçbirinin ne anlama geldiğini bilmiyordum ki. Tezgâhtaki adamlardan hiçbiri benden tarafa bakmıyordu. Kambur sırtları, küçük kasabalara özgü güvensizliğin diliyle konuşmaktaydı. Sonunda gençten bir adam çıkıp Crépinlerin akrabası olduğu-

nu söyledi. Büyük amcasının çitinden her geçişimde bir zehirli yaprak kopardığım günlerden bir kuşak sonra dünyaya gelmiş olmalıydı. Şimdi baştan aşağı değişmiş olan bizim evi, orada oturan bir çocuk, küçük bir kız, uzun zaman önce ırmakta boğulmuş olduğu için biliyordu. Bana büyük halasının telefon numarasını verdi, ne de olsa bu kadın her evi, her taşı, her ağacı ve ortadan kaybolmuş bütün insanları bilirdi. Hiç aramadım. Soracak bir şey yoktu. Irmağın aynı yakasında tek çocuklu başka bir İngiliz Kanadalı aile oturuyordu. Taş bir duvarla çevrili çok daha büyük bir evleri vardı ve boğulan çocuk da oğlandı. Protestan okuluna onun adını vermişlerdi.

Kusurlu bir miras devralmış olduğum, bunun sürdürme becerisini taşımadığım bir meslek olduğu korkusu ilk gençlik yıllarımdan itibaren peşimi bırakmadı. Yırtıp attıklarımın sakladıklarımdan çok olmasının, bir iki arkadaşım dışında yazdıklarımı başkalarına göstermeyi ağırdan almış olmamın–ki onlara da pek sık göstermezdim–nedeni buydu. Yirmi yaşındaydım ki, sırf okuması için birine verdiğim iki öykü, aynı şehirdeki bir edebiyat eleştirmenine gönderilmiş. İşte böylece bir öykünün, etrafı şiirle ve başka kurmaca ürünleriyle dolu olunca neye benzediğini görme imkânım oldu. Başka bir öykümü de bir radyo kanalına gönderdim. Bana biraz bir şeyler ödediler ve öykümü yayında okudular. Böylece, kendi yazdıklarımın, farklı bir sesle kulağa nasıl geldiğini keşfettim. O sıralar yirmi altı yaşındaydım ve hiç istemediğim bir şey olmaya başlamıştım: Kısıtlı boş zamanlarında kurmaca yazan bir gazeteci. Yazacak mıyım, yoksa bu işi tamamen bırakacak mıyım sorusuna otuzuna gelmeden kesin bir cevap bulmam gerektiğini düşünüyordum. Tek çözüm kesin bir kopuş ve bir deneme gibi görünüyordu: Kendime iki yıl verecektim. O iki yıl içinde neyle geçineceğim meselesi beni çok da rahatsız etmiyordu. Geçmişe baktığımda, bütün dikkatimi tamamen yeni bir yola adım atmaya vermiş olduğumu gö-

rüyorum. Dünyada beni Paris kadar kendine çeken başka hiçbir şehir yoktu. (Neden diye soracak olsanız verecek bir cevabım yok.) Orada hiç arkadaşım, hiçbir bağlantım, param bitecek olsa ve bir işe girmem gerekse iş bulma imkânım yoktu–gerçi zaten üzerinde düşününce şu da açıktı ki oraya kafamda bir iş bulup belli bir maaş alma düşüncesiyle gideceksem, olduğum yerde kalmam daha iyiydi. Hayatımı sürdüremeyebileceğim, derin sulardan çekilip kurtarılarak utanç verici biçimde memlekete postalanmam gerekebileceği aklımdan bile geçmiyordu. Kendime yazar diyeceksem yazarlıkla yaşamam gerektiğine inanıyordum. Çok sade bir tarzda da olsa bu işle geçimimi sağlayamayacaksam her ufak kâğıt parçasını, yazılarıma dair her izi, her defteri yok etmem ve başka bir şekilde yaşamam gerekirdi. Ne olursa olsun, otuzlu yaşlarıma öykülerini bir piknik sepetinde biriktiren bir gazeteci–veya başka herhangi bir şey–olarak adım atmayacaktım. Öykülerimden üçünü arka arkaya *The New Yorker*'a göndermeye karar verdim. Biri bile kabul edilse iyi bir şeydi. Üçünü de reddederlerse kesin bir sonuç demek olacaktı bu. Gerçi sonra hem planımla çelişen hem tuhaf bir şey yaptım: İlk öyküyü postaya vermeden (acaba iyi mi, yoksa berbat bir şey mi diye ölçüp biçmekten bitap düşmüştüm artık) birkaç gün önce gazetenin yazıişleri müdürüne işten ayrılma niyetimi bildirdim. Galiba cesaretimin kırılmasından korkuyordum. Bir süre önce gazete bir emeklilik planı başlatmıştı ve ben de planın dışında kalabilir miyim diye sormuştum. Çalıştığım bir işyerinde insanlar vakitlerini emekliliğe kadar dişlerini sıkarak geçiriyordu ve onları izlemek benim gözümü korkutmuştu. Yazıişleri müdürü bir şeyden bir şikâyetim olduğunu sandı. Beni başka birine gönderdi, bu kişi neden memnun olmadığımı bulacaktı anlaşılan. Bu ikinci odada bana aklımı kaçırmış olduğum söylendi; kadınları yetiştirmenin bir manası yoktu işte, sonunda ayrılıp giderlerdi; bir gün sürünerek geri gelip eski işimi geri vermeleri için yalvaracaktım; bütün muhabirler yazar olabileceklerini sanırdı; kendi-

me yazar deme cüreti gösterebiliyordum, oysa ömründe tek bir ev tasarlamamış bir mimara benziyordum. Masama döndüm, resmi bir istifa yazısı hazırladım, imzaladım ve teslim ettim.

İlk öykü *The New Yorker*'dan geri geldi, yanında da dostça yazılmış bir mektup vardı: "Bize gösterebileceğiniz başka bir şey var mı?" İkinci öykü kabul edildi. Üçüncüyü artık sevmez olmuştum. Yırtıp attım onu ve üç öykünün sonuncusunu Paris'ten gönderdim.

Gazetedeki iş benim çıraklığımdı. Onu asla dişimi sıkıp katlanmam gereken bir şey, bir ayak bağı veya zaman kaybı olarak görmedim. Hiçbir deneyimim yoktu ve o işi yapacak bir erkek bulunsaydı beni asla almazlardı. O zamanlar hâlâ büyük ölçüde erkek mesleğiydi bu. Editörlerden birinin şöyle dediğini duymuştum: "Savaş belası olmasaydı, işyerinde karı belası da olmayacaktı." Quebec'in insanı dehşete düşüren çalışma yasaları, gazetelerin sendikaları yasaklamasını kolaylaştırıyordu. Erkeklere ödenen maaşın yarısını ancak alıyor ve sık sık "bir kız için iyi bir iş"im olduğunu işitmek zorunda kalıyordum, hem de sadece erkeklerden değil. Belli ki bu işte kalmakla bir sürü vasıflı erkeğin önünü tıkamaktaydım, hem hepsinin bakmakla yükümlü olduğu bir karısı ve üç çocuğu vardı. Etek boyu veya üç meyveli reçel üzerine bir şeyler yazmıyorsa bütün genç kadın gazeteciler hakkında geçerli görüş buydu.

Bir şeyi kâğıda aktarma yöntemim, evde kurmaca yazarken de izlediğimin aynısıydı: İlk cümle kulağıma doğru gelmedikçe ikinciye geçemezdim. Neye göre doğru? Kafamda yaptığım bir düzenlemeye göre herhalde. Elle yazardım, kurşun kalem kullanarak, sayısız değişiklik yapar, siler, eklemeler yapar, sonra daktiloyla temiz bir sayfa yazar, düzeltir, tekrar daktilo ederdim. Söylendiğine göre genç yaşta gazetecilik yapmanın bir avantajı, insana hızlı yazmayı öğretmesiymiş. Ben bu işten her ne kazandıysam artık bunlar arasında hızla ilgili bir şey yoktu. Dai-

ma teslim tarihinin tam sınırında, bazen de sınırın öbür tarafına geçmiş olurdum. İnsanları çıldırtan yavaşlığımı düşününce, beni elli kere işten atmış olmaları gerekirdi, niye atmadıklarını bilmiyorum. Belki de biliyorum gerçi: Anlaşılır bir İngilizceyle yazabiliyordum, bir erkeğe göre yarı yarıya ucuza geliyordum ve ilk sayfaya konacak haberler ile röportajlar ve fotoğrafçıyla birlikte çıkarılacak fotohaberler konusunda bitmez tükenmez görünen fikirler ortaya atabiliyordum. Fotohaber çağındaydık zaten. Ben de bunlardan icat etmeye bayılırdım. Minyatür senaryo gibiydi bunlar, resimleri hep film karesi olarak düşünürdüm. Quebec'i avcumun içi gibi biliyordum, üstelik bu bilgi, İngilizce konuşanların Montreal'de oluşturduğu dışa kapalı küçük topluluklarla sınırlı da değildi. Fransız Kanadalılarla da onları İngilizce konuşmaya zorlamadan–yani teyakkuza geçiren, art niyet dolu bir alana çekmeden–röportaj yapabiliyordum. Kendim daha çok bilgi edinmek istediğim konular, görmek istediğim yerler, tanışmak istediğim insanlar hakkında yazılar önerirdim. Ancak birkaç tanesi reddedildi, o da siyasi iktidara veya reklamverenlerin hassasiyetlerine ters düşecekleri için. En başından itibaren haber ve yazı kaleme aldım; arada bir eleştiri de yazardım ama bu, bir film hakkında haddini bilmez bir eleştiri yazıp da bazı sinemaların gazeteye verdikleri reklamları iptal etmesine kadar sürdü ancak; bir de haftalık köşe yazısı yazıyordum, ama bir ajansın başındaki şahıs, bir radyo reklamıyla dalga geçen yazıma ateş püskürünce köşemi iptal ettiler. Bütün bunlar, Kuzey Amerika'nın bir bölgesinde, siyasi hayatta bir durgunluğun, hareketsizliğin yaşanmakta olduğu bir dönemin sosyal tarihinin ufak bir parçasıdır.

Şaşırtıcı denecek düzeyde bir özerklik koparmayı başarmış ve çoğunlukla kadınlara ayrılan iç bayıcı konularda yazmaktan kurtulmuştum, üstelik işten atılmamıştım–biri "şu Marksist haylaz velet" diye yazarak verip veriştirdiğinde bile. (Böyle suçlamalar karşısında güvende kalabileceğim bir zamanda ve

yerde bulunmuyordum.) Mütevazı bir maaşım vardı ama millet daha azıyla aile geçindiriyordu. Mekânlar ve insanlara dair muazzam bir katalog toplamıştım zihnimde, bu bilgi hâlâ öykülerimde kendini gösterir. Gazetecilik, hoşlandığım bir yaşantıydı, ama istediğim yaşantı değil. Amerikalı bir arkadaşımın anlattığına göre ikimiz de on beş yaşındayken ben yazar olup Paris'te yaşamak istediğimi söylemişim. Bu konuşmayı hiç hatırlamıyorum, ama bugünden yola çıkarak geçmişe dair anekdotlar uyduracak biri değildir bu kadın. İşte iyi kötü bir şablon olarak elimde tek bu var. Gerisi bellekten ve tartışılmaz kanıtlardan ibaret.

Yazma dürtüsünün ve bunu devam ettirebilmek için gereken inatçılığın, yaşamın ilk dönemlerindeki büyük bir sarsıntıdan ileri geldiği düşünülür. Bunu belirten bir terim bile vardır: değişim şoku. Herhalde bunun anlamı, algı ile hayal gücü arasındaki kapının kilidini kırarak ömür boyu aralık kalmasına yol açan bir darbedir; yahut bellek ile dili ve insanın kurduğu hayalleri birbirine karıştıran bir darbe. Bazı yazarlar da, şeylerin ne şekilde görüldüğü ile ne şekilde görülüyor olabileceğine dair algıları birbirine karışmış olarak gelmiştir dünyaya. Hepsinde nefes alıp vermeye devam ederken nefesini tutma yeteneği vardır: Temel bir gerekliliktir bu zaten. Gerisi şoka ve değişime bağlı olsa, sürekli olarak ağır darbeler yiyen milyonlarca insan yazmaktan başka bir şey yapmaz olurdu; oysa çoğu hiç yazmıyordur. Sarsıntılara bağışıklığı olan çocukluk yoktur. Güvendiğiniz bir büyüğün söylediği ile yaptığı birbirini tutmadığında ayağınızın altındaki yer sarsılıverir. Hiçbir cevabı olmayan o evrensel sızlanışı çıkarır ortaya: "Ama bu haksızlık!" Hayatın haksızlıklarla dolu olduğu yolundaki o derme çatma ve bayat cevap da yıkılıp giden düzeni yeniden kuramaz.

Ben, hayatın çocuklar için zor olduğunu, büyüklerinse sadece keyfini çıkardığını öylesine kabullenmiştim. Annemle babam iyi vakit geçirirdi, belki de öyle görünürlerdi. Yaz ortasının bir

cumartesi gecesini, ön galeride (Quebec İngilizcesinde veranda demektir bu) dans eden çiftler, kurulu gramofon ve üst üste yığılmış kırılgan plaklarla falan kafamda canlandırmak istesem, tek yapmam gereken "West End Blues"un başını dinlemektir. Dans edenler ya yukarıdan, Montreal'den gelmiştir, ya içki yasağının sürdüğü aşağıdan, ABD'den. İçki yasağı Quebec'te söz konusu olamaz, gerçi Kanada'nın geri kalanı ağzına içki koymamaktan memnundur. Bunları anlatmamın sebebi, Kanada çocukluğu diye bir şey olmadığını belirtmek. İnsanın hayattaki başlangıcı bölgeseldir. Benimki tümüyle Quebecli, İngiliz ve Protestandı, evet, ama güçlü bir Fransız ve Katolik akıntı da geçiyordu içinden. Genç yaşlarını sürmekte olan ana babam, hiçbir zaman açıkça belirtilmemiş nedenlerle beni bir Fransız manastır okuluna vererek bu akıntıya bıraktılar. Büyükannemin, "Tamam, ne haliniz varsa görün," deyişini hatırlarım. Çok acayip bir şeydi bu yaptıkları, o günlerde görülmüş duyulmuş şey değildi. Böylece sentaks ve gelenekle birbirinden ayrılan iki davranış sistemi arasında kaldım; dikkate almam gereken iki ortam vardı artık, biri on dokuzuncu yüzyıl dindarlığının sürüp giden alacakaranlığında kıpırtısız kalmıştı; toplum içinde nasıl davranılacağına dair iki ayrı kurallar bütünü vardı; bir kural ile ahlaki ilke arasındaki farklılığa dair epey bir pratik deneyim edindim.

Tam olarak yazmaya başladığım nokta, bu ikilik içinde bir yerlerde olabilir. Kesin bildiğim tek şey, okumanın o kırılgan kökü, doğru cevabın evet mi hayır mı olduğunu bilemediğim durumları güvenli hale getirmiş olduğudur. Okuyamadığım bir zamanı hatırlamıyorum; bana kitap okunduğunu, o kitabı alıp şifresini kendi başıma çözme isteği duyduğumu hatırlıyorum. Annemlerin bir ahbabı, daha mama sandalyesinde oturduğum sıralarda babamın bana alfabeyi öğretmeye çalıştığını hatırlıyor. Sandalyenin tepsisine bir kitabı–herhangi bir kitabı, belki raftan çekip aldığı bir romanı–koyar, büyük harfleri işaret edermiş bana. Anladığım kadarıyla küçük yaşta, İngilizceyi Fransızcaya çe-

virebiliyor, bir yazı görünce aksayıp duraksamadan yüksek sesle çeviri yapabiliyormuşum. Bundan başka da bir kabiliyet göstermedim zaten: Basit toplama çıkarma işlemlerini kavramada olsun, saati söyleyebilme (saatin kollarını tersine okur, yediyi beş sanırdım) veya sağını solunu ayırabilme gibi konularda yıllarca hep diğer çocukların gerisindeydim. Ailenin en büyük çocuğunun son doğan çocuk olduğunu sanırdım. Yedi yaşındayken, cana yakın köpeklerle niye kimsenin evlenmediğini merak ediyordum. Annem açıkladığında da bir şey anlamadım. (Herhalde bu soruyu sormamın nedeni durup dinlenmeden okuduğum İngilizce çocuk çizgi romanı *Pip and Squeak*'ti, kitapta Wilfred adında bir tavşan vardı ve anne babası da bir köpekle bir penguendi.) Kızlarla oğlanların vücutları arasında öyle özel bir farklılık olduğunu sekiz yaşına kadar bilmiyordum; farkın giysilerden, saç kesimlerinden ve genel mizaçtan ileri geldiğini sanırdım. Dokuz yaşındayken hâlâ Châteauguay Irmağı'nda denizkızlarını bulmaya çalışıyordum. Babam bir paravana denizkızı resimleri yapmıştı benim için, uzun kızıl saçlı denizkızları yemyeşil dalgalar arasından çıkıyordu. Daha denizi görmemiştim, sadece gölleri ve ırmakları biliyordum. Yolun öbür tarafından geçen ırmak kışın donarak bembeyaz olur, sonra buzlar çözülürken altın sarısına çalan berrak bir kahverengiye dönerdi. Renk konusunda yaptığı bu hata dışında babamın, doğru olmayan bir şeyin resmini yapmış olacağını düşünmemiştim.

Dördüncü doğum günümden dört hafta sonra, öğretmen ve misyoner rahibelerden oluşan yarı manastır niteliğinde bir tarikatın yönetimindeki ilkokuluma yatılı öğrenci olarak kaydolunca tuhaf, kaskatı, rahatsız, İngiliz olmayan yeni üniformam ve düğmelerle sımsıkı iliklenen iç çamaşırlarımla birlikte evden İngilizce masal kitaplarını da yanımda götürmüştüm. (Fransızca birkaç kitabım da vardı. Bir doktor hediye etmişti bunları, kızıl geçirdikten sonra mastoid enfeksiyonuna yakalanınca bana bakan ve babamlarla yakın arkadaş olan Fransız Kanadalı bir uz-

man. Bu kitapları anlamak için çok küçüktüm daha. Yaşça daha büyük çocuklar için yazılmış, ahlaki ana fikirler veren kitaplardı ve ondan yıllar sonra bile bana çok ağır geleceklerdi.) İyi bir şeydi bu–yani yanımda İngilizce kitaplar olması–çünkü bundan böyle neredeyse hiç İngilizce duymayacak ve konuşmayacaktım, tabii yaz tatilleri ile Noel ve Paskalya tatilleri, bir de arada bir evden beni gelip aldıkları hafta sonları dışında. Her seferinde yeni kitaplarla dönerdim okula, gerçi bunların kontrolden geçirilmesi gerekirdi, ama kimse İngilizce bilmiyor, İngilizce dersi veren rahibe bu dili konuşamıyordu bile. Bu yüzden sadece resimlerinde ahlaka aykırı bir şey olup olmadığına bakıp geri verirlerdi kitapları, ben de yatağımın baş ucundaki küçük komodinin üstüne yığardım.

İngilizce düzyazının ritmini, İngilizce cümlelerin söz dizimini ve yazımını bir daha asla unutmayacak şekilde özümseyebilmiş olmamı kitaplara–resimli kitaplara, masal kitaplarına, sonra da İngiliz ve Amerikan klasiklerine–borçluyum. İngilizce yazma ve imla konusunda resmi bir öğrenim görmeye başladığımda sekiz yaşındaydım ve bana öğrettikleri şeyi zaten biliyordum. O vakte kadar İngilizce, hayal gücümün dili olarak silinmez bir şekilde yerleşmişti bende. Varsayılan, hayal edilen, yaratılan veya icat edilen hiçbir şey zihnime Fransızca üzerinden girmemiştir. Kâğıt bebeklerle oynadığım dönemde İngilizce, Fransızca, bir de annemin pek sevip sık sık çaldığı *bel canto* plaklarındaki esrarengiz İtalyanca heceleri bir keşmekeş halinde bir araya getirirdim. Bu karışıma "konuşan Marigold" adını vermiştim. Marigold çiçeği zamanla soldu, kâğıt bebekler de öyle. Ondan sonra öyküler ve öykücülük için yalnızca bir ses vardı.

Kurmacada ilk ışıltı sözcükler olmadan çakar. Hareketsiz bir görüntüden oluşur, bir slayt gibidir veya (aslında daha çok) dondurulmuş bir film karesi gibi, karakterleri basit bir durumda gösterir. Örneğin, Barbara, Alec ve üç çocuklarının Fransa'nın

güneyinde trenden indikleri an, "Remisyon"un habercisi olmuştu. Bu sahne öyküde yer almaz, ama eski bir şipşak fotoğraf gibidir veya bir gazeteye basılmış resim gibi, resmin altındaki yazıda bütün adlar geçmektedir. Bu sessiz görüntünün hızla belirip sonra ortadan kaybolması, bir tiyatro oyununda, henüz hiç konuşma olmayan ilk dakikalara benzetilebilir. Aradaki fark, bu karede yer alan karakterlerin gözle görülmeyip zihinde canlandırılmış olması ve kendilerini açıklamak için konuşmalarının gerekmemesidir. Her karakterin ilk var olduğu andan itibaren bir adı vardır (sonradan değiştirebilirim), ayrıca yaşı, milliyeti, mesleği, belli özelliklerde bir sesi ve aksanı, aile geçmişi, kişisel geçmişi, gitmekte olduğu bir yer, özellikleri, sırları, aşk konusunda belli bir tutumu, hırsı, parası, dini ve bir de kendi özel ağırlık merkezi.

Bunu izleyen birkaç gün boyunca uzun diyaloglar yazarım. Bunu sahneler izler, her sahne kendi içinde tamamlanmıştır ama hepsi birden bir filmin birbiriyle bağlantısı olmayan bölümleri gibidir. Bunların hiçbirini üzerinde düşünerek yaratmam: Kendiliğinden öyle olur. Bazı yazarlar, gerçekten sözcükleri işittiklerini söyler, ama bence buradaki "işitme"yi tırnak içine almak gerekir. Ben bir şey işitmem. Ne söylendiğini bilirim. Sonunda (uzun ve karmaşık bir süreci elimden geldiğince basit anlatıyorum) öykünün tamamı oluşmuştur, yani gerekli olan her şey yazılmıştır, anlamında. Tamamlanmıştır ama okunmaz durumdadır. Hiçbir şey yerine oturmaz. Kurgusu yapılmamış bir filme benzetebiliriz bunu. İlk kare çözülerek sese ve harekete dönüşmüş olabilir ("Across the Bridge"de Sylvie ile annesinin kol kola yürümesi) veya öykünün sonu halini alabilir ("Müslüman Zevce"de Jack ile Netta'nın Masséna Meydanı'nda ilerlemesi).

Bazen ne yapmak gerektiğini insan hemen görür, gerçi bu alelacele yapılacağı anlamına gelmez: Bir öykünün unsurlarını aylarca, hatta yıllarca bir kenara bıraktığım olmuştur. Hiç kuşkusuz kafamda belirlenmiş olan ama söze dökemeyeceğim bir

plana denk düşer hale geldiğinde bitmiş demektir; veya en azından benim elimle başka hiçbir şekilde doyurucu olarak yazılamayacağı sonucuna varmışsam, bitmiştir. Görüntüden kurmacaya doğru ağır ağır ilerleyen bu dönüşüm, bir iki kez de bir anlığına gözüme çarpan bir şeyle başlamıştır: Sabah erken saatlerde Paris Metrosu'nda uçak postasıyla gönderilmiş bir mektubu okumakta olan genç bir kadın; Berlin'de, boz renkli ikindi ışıklarının süzülerek geçtiği bir tül perdenin önünde bir tabak söğüş etten yemekte olan bir adam; Venedik'te, çok iyi vakit geçirmekte olduğunu göstermeye uğraşan Amerikalı bir anne ile dikkatli, özenli davranışlarıyla iki ergen çocuğu. Çok ender olarak bazen, durduk yerde ortaya çıkıveren bir karakterin, bir zamanlar tanıdığım birinin yerine öylece durmakta olduğunu görürüm, tıpkı rüyalarda karşımıza çıkan yabancılar gibi özenle kılık değiştirmiş olur. Daima bırakmışımdır dursun. Başladığım her şey zamanla süzülerek baskıya girer ve bir zamanlar içinde oturulmuş bir ev haline gelir.

Bana alfabeyi üç kez öğrettiler. Bunların ilki, benim hiçbir şey hatırlamadığım mama sandalyeli sahne. İkincisinde karatahtaya oya gibi büyük harfler yazılmıştı–güzel görünüşlü, dekoratif; dönemin rahibe elyazısı. Kara giysiler içinde sıraları dolduran minik kızlar, ellerini sıraların üstünde kavuşturmuş, ayaklarını bitiştirmiş, harfleri şarkı söyler gibi yüksek sesle okurdu, sonra da giderek yükselen perdeden beş sesli harfi. Üçüncü sefer de Châteauguay'deki Protestan okulundaydı. Okul binasında sadece iki dershane vardı, bunların her birini dört sınıf kullanırdı. Sekiz yaşındaydım: İngilizce özel isimleri Fransızcadaki sesli harfler gibi telaffuz etmeye başladığım dikkat çekmişti. (Hâlâ da yapıyorum bunu, mesela "Nike"yi [Nay-ki] "Nik" diye düşünürüm, "Reebok"u [Rii-bok] "Rebok" diye. Ribena [Ray-bina] adındaki meyveli içeceğin Londra Metrosu'nda reklamını gördüğümde "Ri-be-na nedir?" diye sormuştum. İşte o güzel görünümlü, şarkılı oyalı alfabeden bende kalan tek iz bu.) Yeni

okulumda, Fransız ve Katolik eğitiminin beni hurafelere köle etmiş ve tamamen cahil bırakmış olduğu kafadan kabul edilmişti. Beni altı yaşındakilerle aynı sınıfa koyup alfabeyi yüksek sesle okumamı istediler. *G* harfini Fransızcadaki gibi *J* diye telaffuz ediyordum. Öğretmenimiz, kocaman, resimli bir alfabeyi bir pencerenin panjurunu çeker gibi çekerek tahtanın üstüne gerdi. Beni bu panjurun önüne dikip *G* harfini gösterdi. Üstüne çizilmiş olan iri bir el bir sürahiyi hafif eğerek tutuyordu ve sürahinin ucunda havada asılı kalmış tek bir su damlası vardı. *G*'nin sesi işte bu su damlasının bardağa çarpınca çıkaracağı sesti: *gag* diye çıkacaktı bu ses.

"G'nin sesi *gag*'dır. Şimdi tekrar et. *Gag*."

"*Gag*."

"Şimdi de bütün sınıf. *Gag, gag, gag*."

"*Gag, gag, gag*."

"Ne harfi bu?"

"*G*."

"Ne diyor bu harf?"

"*Gag*."

"Tamam, bir daha unutma."

Her ne demekse, asla şarkı söyler gibi okunamıyordu.

Şans da, şanssızlık da dalgalar halinde gelir. Beni William Maxwell'a, *New Yorker*'da ilk öykümü ve onu izleyen yirmi beş yıl boyunca başka bütün öykülerimi okuyan editörüme götüren de şans dalgalarının en büyüğü olmuştu. Borcuma karşılık kendisine vermeye çalıştığım senetleri hep geri çevirdi, bunun da tek anlamı, her şeyi ona borçlu olmamdır. İşte şimdi bir senet daha yazıyorum burada, cevap alma şansım olmaksızın: Her şeyi ona borçluyum. 1950 ilkbaharında tanıştığımızda, ilk anda onu *The Folded Leaf*'in yazarı olarak oturtamamıştım kafamda. O da kendiyle ilgili bir şey söylememişti elbette. Sadece birkaç soru sordu ve insanın işini kaldırıp atmasının, bütün arkadaşlarını ve kendisine aşina olan her şeyi bırakıp yazmak için binlerce

kilometre uzağa gitmesinin son derece doğal bir şey olduğunu düşünmemi sağladı. Onun ağzında bu, otobüse atlayıp bir müzeyi gezmeye gitmekten daha abes veya alışılmadık bir şey değilmiş gibi geliyordu kulağa. Tanıdığım başka herkes tam tersini söylerdi; birdenbire kendimi, kuşatma altındayken beklenmedik bir müttefik buluveren bir ordu gibi hissetmiştim. Son derece normal bir şeyi denemeye hazırlanıyordum ben ve (apaçık bir gerçekmiş gibi düşünmemi sağladığı üzere) pişman olma ihtimalim pek yoktu.

Benim gözüme yazarların en Amerikalısı ve tanıdığım bütün Amerikalıların da en Amerikalısı gibi görünmüştü; ama daha bunu söylerken biliyorum ki hemen hemen hiçbir şey ifade etmiyor, tanımlanması imkânsız bir şey ve ne demek istediğimi açıklamayı başaramam. Paçayı sıyırmamın tek yolu, bunun bir iltifat olduğunu belirtmek.

Öykü okuma konusunda da hep söylemek istediğim bir şey var. Şimdi söyleyeyim, çünkü başka bir fırsat çıkmayabilir. Öyküler roman bölümleri değildir. Sanki birbirlerini takip edecek şekilde yazılmış gibi arka arkaya okunmamalıdırlar. Birini okuyun. Kitabı kapatın. Başka bir şey okuyun. Sonra geri gelin. Öyküler bekleyebilir.

–MAVIS GALLANT